Világ proletárjai egyesüljetek!

LENIN

MŰVEI

20

AZ OROSZNYELVŰ KIADÁS
AZ OK(b)P IX. KONGRESSZUSÁNAK
ÉS A SZOVJETEK
II. ÖSSZSZÖVETSÉGI KONGRESSZUSÁNAK
HATÁROZATA ALAPJÁN JELENIK MEG

V. I. LENIN

MŰVEI

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST

V. I. LENIN

MŰVEI

20.

KÖTET

1913 december—1914 augusztus

SZIKRA KIADÁS BUDAPEST 1955

Az orosz eredeti címe:

ИНСТИТУТ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНИНА ПРИ ЦК ВКП(б)
В. И. ЛЕНИН. СОЧИНЕНИЯ
ИЗДАНИЕ ЧЕТВЕРТОЕ. ТОМ 20. ГОСПОЛИТИЗДАТ 1952.

Lenin műveinek magyar kiadása a moszkvai Marx—Engels—Lenin Intézet által sajtó alá rendezett negyedik orosznyelvű kiadás nyomán, a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének határozata alapján jelenik meg.

ELŐSZÓ

A huszadik kötet Leninnek azokat a műveit tartalmazza, amelyeket 1913 decembertől 1914 augusztusig írt. Kivétel a „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdéssel kapcsolatban" c. cikk, amely valamivel előbb íródott, és részletekben jelent meg 1913 október—december folyamán.

A kötetbe felvett munkák zöme azt a harcot tükrözi, amelyet a bolsevikok az oroszországi és a nemzetközi munkásmozgalomban működő opportunizmus — a likvidátorok, a trockisták, a vperjodisták, az eszerek és a II. Internacionálé opportunistái — ellen folytattak. E munkák közé tartoznak: „Az «Augusztusi» Blokk felbomlása", „Az egységbontásról, melyet az egységről való kiabálással lepleznek", „A narodnyikság és a likvidátorság mint a bomlás elemei a munkásmozgalomban", „Eszmei harc a munkásmozgalomban", „A «vperjodistákról» és a «Vperjod»-csoportról", „Az OSzDMP Központi Bizottságának jelentése és instrukciók a Központi Bizottságnak a brüsszeli tanácskozásra kiküldött delegációja részére", „Hamar munka ritkán jó", „Kautsky leveléről" stb.

A nemzeti kérdés bolsevik programjának megindokolását és kifejtését szolgálták a „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdéssel kapcsolatban" és „A nemzetek önrendelkezési jogáról" c. cikkek.

A kötetben tekintélyes helyet foglalnak el az agrárkérdésről szóló cikkek, többek közt „A parasztság és a bérmunka", „Feudális gazdaság a falun" és „A földkérdés Oroszországban".

Lenin Műveiben ezúttal először jelennek meg a következő cikkek: „A lett marxisták határozatai és a likvidá-

torok" és a „Válasz a «Leipziger Volkszeitung» cikkére". Lenin ezekben a cikkekben leleplezi a likvidátorokat, akik meghamisították a párthatározatokat, eltitkolták a marxista és a likvidátor lap javára rendezett gyűjtések objektív adatait. A Művekbe ugyancsak ezúttal először kerültek be a következő munkák: „Törvénytervezet a nemzetek egyenjogúságáról és a nemzeti kisebbségek jogainak védelméről" és „A lengyel szociáldemokrata ellenzék válaszúton" c. cikk. Ezek eddig csak a „Leninszkij Szbornyik" XXX. kötetében voltak hozzáférhetők.

A Központi Bizottságnak a brüsszeli tanácskozásra kiküldött delegációja részére adott „instrukciókat" kiegészítettük Lenin későbbi levelével.

A Művek előző kiadásaiban „A földművelésügyi minisztérium költségvetésének kérdéséhez" c. beszédtervezet a kézirat szerint jelent meg, amelyből négy oldal elveszett. A 4. kiadásban a beszédtervezetet kiegészítettük a hiányzó oldalakkal, amelyeket 1941-ben találtunk meg.

V. I. LENIN

1914

KRITIKAI MEGJEGYZÉSEK A NEMZETI KÉRDÉSSEL KAPCSOLATBAN[1]

A megírás ideje: 1913 október—december.
Megjelent: „Proszvescsenyije"
10, 11. és 12. sz. 1913.
Aláírás: V. I l j i n.

Nyilvánvaló, hogy Oroszország társadalmi életének kérdései között manapság a nemzeti kérdés került előtérbe. Egyrészt a reakció harcias nacionalizmusa, másrészt az ellenforradalmi burzsoá liberalizmus áttérése a nacionalizmusra (különösen nagyorosz, majd pedig lengyel, zsidó, ukrán és egyéb nacionalizmusra is), s végül a nacionalista ingadozásoknak a pártprogram megsértéséig fajult fokozódása a különféle „nemzetiségi" (vagyis nem nagyorosz) szociáldemokraták körében — mindez kétségtelenül arra kötelez bennünket, hogy az eddiginél nagyobb figyelmet fordítsunk a nemzeti kérdésre.

Ennek a cikknek speciális célja van: általános összefüggéseiben meg akarom vizsgálni a marxistáknak és a szintén-marxistáknak éppen ezeket a nemzeti kérdéssel kapcsolatos programbeli ingadozásait. A „Szevernaja Pravda"[2] 29. számában (1913 szeptember 5. „A liberálisok és a demokraták a nyelvek kérdéséről")* már írtam a liberálisoknak a nemzeti kérdésben tanúsított opportunizmusáról; ezt a cikkemet a „Cájt"[3] című zsidó opportunista lapban F. Libman úr megtámadta. Lev Jurkevics úr, ukrán opportunista pedig az oroszországi marxistáknak a nemzeti kérdésre vonatkozó programját bírálta meg („Dzvin"[4], 1913. 7—8. sz.). Mindkét szerző oly sok kérdést érintett, hogy ha válaszolni akarok nekik, foglalkoznom kell témánk legkülönbözőbb oldalaival. Úgy vélem, leghelyesebb, ha kezdetnek újból közlöm a „Szevernaja Pravdá"-ban megjelent cikket.

* Lásd *Lenin* Művei. 19. köt. 1955. 350—353. old. — *Szerk.*

1. A LIBERÁLISOK ÉS A DEMOKRATÁK A NYELVEK KÉRDÉSÉRŐL

A lapok több ízben említést tettek a kaukázusi helytartó beszámolójáról, amelyet nem feketeszázas szellem, hanem félénk „liberalizmus" jellemez. A helytartó többek között állást foglal a mesterséges russzifikáció, vagyis a nem orosz nemzetiségek eloroszosítása ellen. A Kaukázusban a nem orosz nemzetiségek tagjai *maguk* igyekeznek orosz nyelvre taníttatni gyermekeiket, például az örmény egyházi iskolákban, ahol az orosz nyelv tanítása nem kötelező.

Oroszország egyik legelterjedtebb liberális lapja, a „Russzkoje Szlovo"[5] (198. sz.) rámutat erre a körülményre, s azt a helyes következtetést vonja le, hogy Oroszországban az orosz nyelv iránti ellenszenv „kizárólag" az orosz nyelv „mesterséges" (azt kellett volna mondani: erőszakos) terjesztésének a következménye.

„Az orosz nyelv sorsa miatt nem kell aggódnunk. Maga fogja kivívni elismerését Oroszország-szerte" — írja a lap. S ez igaz, mert a gazdasági forgalom követelményei mindig arra fogják kényszeríteni az egy államban élő nemzeteket (amíg együtt akarnak élni), hogy megtanulják a többség nyelvét. Minél demokratikusabb lesz Oroszország rendszere, annál erősebben, gyorsabban és szélesebb körben fog fejlődni a kapitalizmus, annál sürgetőbben fogják követelni a gazdasági forgalom szükségletei a különböző nemzetektől, hogy tanulják meg a közös kereskedelmi kapcsolatokra legalkalmasabb nyelvet.

De a liberális lap siet rácáfolni önmagára és bebizonyítani liberális következetlenségét.

„Még az oroszosítás ellenzői közül is — írja — aligha fogja bárki is tagadni, hogy olyan óriási államban, mint Oroszország, kell lennie egy közös államnyelvnek, és hogy ez a nyelv . . . csakis az orosz lehet."

Fordított logika! A kis Svájc nem veszít, hanem nyer azzal, hogy nincs *egy* közös államnyelve, hanem három van: a német, a francia és az olasz. Svájcban a lakosság 70%-a német (Oroszországban 43%-a nagyorosz), 22%-a

francia (Oroszországban 17 %-a ukrán), 7%-a olasz (Oroszországban 6%-a lengyel és 4½%-a belorusz). Ha az olaszok Svájcban gyakran beszélnek franciául a közös parlamentben, akkor ezt nem valami kegyetlen rendőri törvénytől való félelmükben teszik (ilyen törvény nincs Svájcban), hanem egyszerűen azért, mert egy demokratikus ország civilizált állampolgárai maguk is előnyben részesítik azt a nyelvet, amelyet a többség megért. A francia nyelv nem gyűlöletes az olaszok előtt, mert a francia egy szabad civilizált nemzet nyelve, olyan nyelv, amelyet nem kényszerítenek rájuk visszataszító rendőri rendszabályokkal.

Miért van hát szükség arra, hogy az „óriási" Oroszország, amely sokkalta tarkább, szörnyen elmaradott, *gátat vessen* a fejlődésnek azzal, hogy bármiféle kiváltságot fenntart az egyik nyelv számára? Nem ellenkezőleg, liberális urak? Nem kell-e Oroszországnak, ha utol akarja érni Európát, végeznie minden néven nevezendő kiváltsággal mielőbb, minél teljesebben, minél erélyesebben?

Ha megszűnik minden kiváltság, ha megszűnik az egyik nyelv erőszakos terjesztése, akkor az összes szlávok könnyen és gyorsan megtanulják majd megérteni egymást, és nem fognak megijedni attól a „szörnyű" gondolattól, hogy a közös parlamentben különböző nyelveken fognak elhangzani a beszédek. A gazdasági forgalom szükségletei pedig maguk fogják *meghatározni* az illető országnak azt a nyelvét, amelynek ismerete a többség számára a kereskedelmi kapcsolatok érdekében *előnyös*. És ez a meghatározás annál szilárdabb lesz, mert ezt önként fogják elfogadni a különböző nemzetek, annál gyorsabb és szélesebbkörű lesz, minél következetesebb lesz a demokratizmus, s minél gyorsabb lesz ennek folytán a kapitalizmus fejlődése.

A liberálisok a nyelv kérdését is, akárcsak minden politikai kérdést, képmutató kalmárokként kezelik, akik egyik kezüket (nyíltan) a demokráciának nyújtják, másikat meg (suttyomban) a feudálisoknak és a rendőröknek. Mi ellenezzük a kiváltságokat — kiabál a liberális, suttyomban pedig hol ezt, hol azt a kiváltságot kunyerálja ki magának a feudálisoktól.

Ilyen *minden* liberális-burzsoá nacionalizmus — nem-

csak a nagyorosz (ez a legrosszabb, erőszakos jellege és a Puriskevics úrékkal való rokonsága miatt), hanem a lengyel, a zsidó, az ukrán, a grúz és minden más nacionalizmus is. A „nemzeti kultúra" jelszavával *valamennyi* nemzet burzsoáziája mind Ausztriában, mind Oroszországban *valójában* a munkások szétforgácsolását, a demokrácia gyengítését akarja elérni, s kalmár módra alkudozik a feudálisokkal, áruba bocsátva a népjogokat és a népszabadságot.

A munkásdemokrácia jelszava nem a „nemzeti kultúra", hanem a demokratizmus és a nemzetközi munkásmozgalom internacionális kultúrája. Csak próbálja rászedni a burzsoázia a népet mindenféle „pozitív" nemzeti programokkal. Az öntudatos munkás ezt válaszolja neki: a nemzeti kérdésnek csak egy megoldása van (amennyiben megoldása egyáltalán lehetséges a kapitalizmus világában, a nyerészkedés, marakodás és kizsákmányolás világában), s ez a megoldás: a következetes demokratizmus.

Bizonyítékok: Svájc Nyugat-Európában — régi kultúrával rendelkező ország — s Finnország Kelet-Európában — fiatal kultúrával rendelkező ország.

A munkásdemokrácia nemzeti programja: semmiféle kiváltság egyetlen nemzetnek, egyetlen nyelvnek sem; meg kell oldani a nemzetek politikai önrendelkezésének, vagyis állami különválásának kérdését, teljesen szabad, demokratikus úton; az egész országra érvényes törvényt kell kiadni, amely törvénytelennek és érvénytelennek minősít minden olyan intézkedést (akár a zemsztvo, akár a város vagy a község stb. stb. hozta), amely bármely tekintetben bármily előjogot biztosít valamelyik nemzetnek, amely megsérti a nemzetek egyenjogúságát vagy a nemzeti kisebbségek jogait, — s az állam minden polgárának joga van megkövetelni, hogy helyezzenek hatályon kívül minden ilyen intézkedést mint alkotmányba ütközőt, és büntetőjogi úton vonják felelősségre mindazokat, akik ilyen intézkedést végrehajtanak.

A nyelv stb. kérdéseiben a különböző polgári pártok közt folyó nemzeti viszálykodással szemben a munkásdemokrácia követeli: *valamennyi* nemzet munkásainak feltétlen egységét és teljes egybeolvadását *minden* munkás-

szervezetben, szakszervezetben, szövetkezetben, fogyasztási szövetkezetben, művelődési és minden egyéb társaságban, mindenféle burzsoá nacionalizmus ellensúlyozására. Csak az ilyen egység és egybeolvadás védheti meg a demokráciát, csak ez védheti meg a munkások érdekeit a tőkével szemben — amely máris nemzetközivé vált és egyre inkább azzá válik —, csak ez segítheti elő az emberiség fejlődését ama új életforma felé, amelyben nincs semmiféle kiváltság és semmiféle kizsákmányolás.

2. A „NEMZETI KULTÚRA"

Amint az olvasó látja, a „Szevernaja Pravda" cikke egy példán, nevezetesen a hivatalos államnyelv kérdésén megvilágítja, hogy következetlen és opportunista a liberális burzsoázia, amely a nemzeti kérdésben egy követ fúj a feudálisokkal és a rendőrökkel. Mindenki tudja, hogy a liberális burzsoázia az államnyelv kérdésén kívül számos más hasonló kérdésben ugyancsak áruló, képmutató és korlátolt módon (még a liberalizmus érdekei szempontjából is korlátolt módon) jár el.

Mi következik ebből? Ebből az következik, hogy *mindenfajta* liberális-burzsoá nacionalizmus hallatlanul megfertőzi a munkásokat, roppant kárt okoz a szabadság ügyének és a proletár osztályharc ügyének. Ez már csak azért is veszélyes, mert a burzsoá (és a burzsoá-feudális) tendenciát a „nemzeti kultúra" jelszavával *leplezik*. A nemzeti — nagyorosz, lengyel, zsidó, ukrán stb. — kultúra nevében űzik reakciós és szennyes üzelmeiket *valamennyi* nemzet feketeszázas, klerikális, valamint burzsoá elemei is.

Ez a mai nemzeti élet ténye, ha marxista módon, vagyis az osztályharc szempontjából vizsgáljuk ezt az életet, ha a jelszavakat nem üres „általános elvekkel", szóvirágokkal és frázisokkal, hanem az osztályok érdekeivel és politikájával vetjük egybe.

A nemzeti kultúra jelszava burzsoá (gyakran pedig feketeszázas-klerikális) csalás. A mi jelszavunk a demokratizmus és a nemzetközi munkásmozgalom internacionális kultúrája.

A bundista Libman úr erre harcba veti magát, és a következő gyilkos tirádával semmisít meg engem:

„Mindenki, aki csak egy kicsit is ismeri a nemzeti kérdést, tudja, hogy az internacionális kultúra nem innacionális kultúra (nemzeti forma nélküli kultúra); az innacionális kultúra, amely nem lehet sem orosz, sem zsidó, sem lengyel, hanem csak tiszta kultúra, értelmetlenség; az internacionális eszméket csakis akkor teheti magáévá a munkásosztály, ha alkalmazzuk őket ahhoz a nyelvhez, amelyen a munkás beszél, és azokhoz a konkrét nemzeti körülményekhez, amelyek között a munkás él; a munkás nem lehet közömbös nemzeti kultúrájának helyzetével és fejlődésével szemben, mert e kultúra közvetítésével, és csakis e kultúra közvetítésével részesülhet «a demokratizmus és a nemzetközi munkásmozgalom internacionális kultúrájából». Ez már régóta ismeretes, de V. I. minderről tudni sem akar . . .“

Vegyük szemügyre ezt a tipikusan bundista gondolatmenetet, amely — mint látják — arra hivatott, hogy megdöntse az általam felállított marxista tézist. A bundista úr rendkívül önhitten, a „nemzeti kérdés ismerőjeként“ közönséges burzsoá nézeteket tálal fel „régóta ismeretes“ igazságok gyanánt.

Igen, az internacionális kultúra nem nemzeti jelleg nélküli kultúra, kedves bundista. Ezt nem mondta senki. Senki sem állította, hogy van olyan „tiszta“ kultúra, amely se nem lengyel, se nem zsidó, se nem orosz stb., úgyhogy ön ezzel az üres szócsépléssel csak el akarja terelni az olvasó figyelmét, és szépen csengő szavakkal el akarja homályosítani a dolog lényegét.

Minden nemzeti kultúrában megvannak — ha nem is kifejlett formában — a demokratikus és a szocialista kultúra *elemei*, mert *minden* nemzetben van dolgozó és kizsákmányolt tömeg, amelynek az életkörülményei elkerülhetetlenül demokratikus és szocialista ideológiát szülnek. De *minden* nemzetben van burzsoá kultúra is (a legtöbb nemzetben pedig még feketeszázas és klerikális kultúra is) — mégpedig nem csupán „elemek“, hanem *uralkodó* kultúra formájában. Ezért a „nemzeti kultúra“ általában a földbirtokosok, a papok, a burzsoázia kultúrája. Ezt az alapigazságot, amely minden marxista számára

elemi igazság, a bundista homályban hagyta, „elmosta" szavai áradatával, vagyis valójában az osztályok közti szakadék feltárása és megmagyarázása *helyett* elfedte a szakadékot az olvasó előtt. A bundista *valójában* mint burzsoá szólalt meg, akinek minden érdeke az osztályfeletti nemzeti kultúrába vetett hit terjesztését követeli meg.

Amikor kiadjuk „a demokratizmus és a nemzetközi munkásmozgalom internacionális kultúrájának" jelszavát, *minden* nemzeti kultúrának *csupán* demokratikus és szocialista elemeit vesszük át, mégpedig *csakis és feltétlenül minden* nemzet burzsoá kultúrájának, burzsoá nacionalizmusának ellensúlyozására. Egyetlen demokrata és főként egyetlen marxista sem tagadja a nyelvek egyenjogúságát vagy annak szükségességét, hogy anyanyelvünkön vitázzunk „saját" burzsoáziánkkal, anyanyelvünkön propagáljuk az antiklerikális vagy antiburzsoá eszméket „saját" parasztságunknak és városi kispolgárságunknak — erről beszélni sem kell, ezekkel a vitathatatlan igazságokkal a bundista eltakarja a vitás kérdéseket, vagyis a tulajdonképpeni kérdést.

A kérdés az, hogy a marxisták közvetlenül vagy közvetve kiadhatják-e a nemzeti kultúra jelszavát, vagy pedig kötelesek minden nyelven, „alkalmazkodva" minden helyi és nemzeti sajátossághoz, a munkások *internacionalizmusának* jelszavát hirdetni a nemzeti kultúra jelszavával *szemben*.

A „nemzeti kultúra" jelszavának jelentőségét nem valamelyik intellektuelnek az az ígérete vagy jószándéka határozza meg, hogy ezt a jelszót úgy „értelmezi", hogy „rajta keresztül lehet megvalósítani az internacionális kultúrát". Gyermeteg szubjektivizmus volna, ha így néznénk ezt a kérdést. A nemzeti kultúra jelszavának jelentőségét az adott ország és a világ minden országa osztályainak objektív viszonya határozza meg. A burzsoázia nemzeti kultúrája *tény* (és ismétlem, hogy a burzsoázia mindenütt egy követ fúj a földbirtokosokkal és a papokkal). A harcias burzsoá nacionalizmus, amely elbutítja, elbolondítja a munkásokat, s éket ver közéjük, hogy a burzsoázia pórázára kösse őket — ez korunk döntő ténye.

Aki a proletariátust akarja szolgálni, annak egyesítenie kell minden nemzet munkásait, lankadatlanul harcolva mind a *„saját"*, mind az idegen burzsoá nacionalizmus ellen. Aki a nemzeti kultúra jelszavát védelmezi, annak a nacionalista nyárspolgárok, nem pedig a marxisták között a helye.

Nézzünk egy konkrét példát. Elfogadhatja-e a nagyorosz marxista a nagyorosz nemzeti kultúra jelszavát? Nem fogadhatja el. Aki elfogadja, annak a nacionalisták, nem pedig a marxisták között a helye. A mi feladatunk az, hogy harcoljunk a nagyoroszok uralkodó, feketeszázas és burzsoá nemzeti kultúrája ellen, s hogy kizárólag internacionális szellemben és más országok munkásaival szoros szövetségben fejlesszük azokat a csírákat, amelyek megvannak a mi demokratikus mozgalmunk és munkásmozgalmunk történetében is. Harcolj saját nagyorosz földbirtokosaid és burzsoáid ellen, az ő „kultúrájuk" ellen, az internacionalizmus nevében, harcolj, „alkalmazkodva" a Puriskevicsek és Sztruvék sajátosságaihoz — ez a te feladatod, nem pedig az, hogy a nemzeti kultúra jelszavát hirdesd vagy megtűrd.

Ugyanez vonatkozik a legelnyomottabb, a legüldözöttebb nemzetre, a zsidó nemzetre is. A zsidó nemzeti kultúra a rabbik és a burzsoák jelszava, ellenségeink jelszava. De vannak a zsidó kultúrában és a zsidóság egész történetében más elemek is. Az egész világ 10,5 milliónyi zsidóságának valamivel több mint a fele Galíciában és Oroszországban, ebben a két elmaradott, félvad országban él, amelyek *erőszakkal* kaszt helyzetben tartják a zsidókat. A zsidóság másik fele a civilizált világban él, s ott nincs kasztszerűen elkülönítve. Ott világosan megmutatkoztak a zsidó kultúra nagyszerű, nemzetközi jelentőségű, haladó vonásai: internacionalizmusa, fogékonysága a kor haladó mozgalmai iránt (a demokratikus és a proletár mozgalmakban részt vevő zsidók arányszáma mindenütt magasabb a zsidóknak az egész lakossághoz viszonyított arányánál).

Aki közvetlenül vagy közvetve kiadja a zsidó „nemzeti kultúra" jelszavát, az (bármilyen nemesek is szándékai) a proletariátus ellensége, a zsidóság *régi, kaszt jellegű* életmódjának híve, a rabbik és a burzsoák szekér-

tolója. Ezzel szemben azok a marxista zsidók, akik a nemzetközi marxista szervezetekben összeolvadnak az orosz, a litván, az ukrán és az egyéb nemzetiségű munkásokkal, hozzájárulva a maguk obulusaival (oroszul is és zsidóul is) a munkásmozgalom internacionális kultúrájának megteremtéséhez, azok a zsidók a „nemzeti kultúra" jelszava elleni harcukkal — a Bund[6] szeparatizmusa ellenére — a zsidóság legjobb hagyományait folytatják.

Burzsoá nacionalizmus és proletár internacionalizmus — ez két kibékíthetetlenül ellenséges jelszó, amelyek megfelelnek az egész tőkés világ két nagy osztálytáborának, és *két* politikát (sőt: két világszemléletet) fejeznek ki a nemzeti kérdésben. A bundisták azzal, hogy a nemzeti kultúra jelszavát védelmezik, és erre az úgynevezett „kulturális nemzeti autonómia" egész tervét és gyakorlati programját építik, a *valóságban* a burzsoá nacionalizmust terjesztik a munkások soraiban.

3. AZ „ASSZIMILÁCIÓ" NACIONALISTA MADÁRIJESZTŐJE

Ha szemügyre vesszük az asszimilációnak*, vagyis a nemzeti sajátosságok elvesztésének, a más nemzetbe való beolvadásnak a kérdését, világos képet alkothatunk magunknak a bundisták és elvbarátaik nacionalista ingadozásainak következményeiről.

Libman úr, híven tolmácsolva és ismételve a bundisták szokásos érveit, helyesebben, módszereit, *„régi asszimilációs dajkamesének"* nevezte azt a követelést, hogy az adott állam valamennyi nemzetiségének munkásai egységes munkásszervezetekben egyesüljenek és olvadjanak össze (lásd fentebb a „Szevernaja Pravda" cikkének befejezését).

„Arra a kérdésre tehát — írja F. Libman úr a „Szevernaja Pravda" cikkének befejező részével kapcsolatban —, hogy «milyen nemzetiségű ön?», a munkásnak azt kell válaszolnia: szociáldemokrata vagyok."

Bundistánk ezt a szellemesség netovábbjának tartja.

* Szó szerint — azonosulás, hasonulás.

Valójában végképp leleplezi magát az „asszimiláció" körüli *ilyen* szellemeskedéssel és handabandázással, mely egy következetesen demokratikus és *marxista* jelszó *ellen irányul.*

A fejlődő kapitalizmus a nemzeti kérdésben két történelmi tendenciát ismer. Az első: a nemzeti élet és a nemzeti mozgalmak ébredése, harc minden nemzeti elnyomás ellen, nemzeti államok alakítása. A második: a nemzetek közti különféle kapcsolatok kifejlődése és élénkülése, a nemzeti válaszfalak ledöntése, a tőke, általában a gazdasági élet, a politika, a tudomány stb. nemzetközi egységének megteremtése.

Mindkét tendencia a kapitalizmus egyetemes törvénye. Az előbbi a kapitalista fejlődés kezdetén dominál, az utóbbi az érett, a szocialista társadalommá való átalakulás felé haladó kapitalizmusra jellemző. A marxisták nemzeti programja mindkét tendenciával számol, amikor először, védelmezi a nemzetek és a nyelvek egyenjogúságát, s nem tűr meg semmiféle *kiváltságot* ebben a tekintetben (és védelmezi a nemzetek önrendelkezési jogát, amelyről alább még külön lesz szó), másodszor pedig védelmezi az internacionalizmus elvét, azt az elvet, hogy engesztelhetetlenül harcolni kell a proletariátusnak burzsoá nacionalizmussal való megmételyezése ellen, még ha a legkifinomultabb is ez a nacionalizmus.

Felvetődik a kérdés: miről is van szó bundistánknál, amikor az „asszimiláció" ellen mennydörög. A nemzetek elleni erőszakról, az egyik nemzetnek biztosított *kiváltságokról* itt *nem beszélhetett*, mert ide egyáltalában nem illik az „asszimiláció" szó; mert minden marxista, egyenként és mint hivatalos egységes egész egyaránt teljesen határozottan és egyértelműen elítélte még a legkisebb nemzeti erőszakot, elnyomást, jogegyenlőtlenséget is; mert, végül, a „Szevernaja Pravda" cikke is — amelyet a bundista megtámadott — ezt az általánosan elismert marxista gondolatot fejezi ki kétségbevonhatatlan következetességgel.

Nem, itt nem lehet mellébeszélni. Libman úr úgy ítélte el az „asszimilációt", hogy *nem* erőszakot, *nem* jogegyenlőtlenséget, *nem* kiváltságokat értett rajta. Marad-e még valami reális tartalma az asszimiláció fogalmának, ha

félreteszünk mindennemű erőszakot és mindennemű jogegyenlőtlenséget?

Kétségtelenül marad. Megmarad a kapitalizmusnak az a világtörténelmi tendenciája, hogy ledöntse a nemzeti válaszfalakat, eltörölje a nemzeti különbségeket, *asszimilálja* a nemzeteket, s ez a tendencia évtizedről évtizedre erőteljesebben jelentkezik, és most egyike azoknak a hatalmas hajtóerőknek, amelyek a kapitalizmust szocializmussá változtatják.

Nem marxista, sőt, még csak nem is demokrata az, aki nem ismeri el és nem védelmezi a nemzetek és a nyelvek egyenjogúságát, aki nem harcol mindennemű nemzeti elnyomás vagy jogegyenlőtlenség ellen. Ez kétségtelen. De az sem kétséges, hogy az az álmarxista, aki kígyót-békát kiált más nemzet marxistájára az „asszimiláció" miatt, az valójában nem más, mint közönséges *nacionalista kispolgár*. Ebbe a nem valami előkelő társaságba tartoznak az összes bundisták és (amint hamarosan látni fogjuk) az L. Jurkevics úrhoz, Doncov úrhoz és társaikhoz hasonló ukrán szociál-nacionalisták is.

Hogy konkrétan bemutassuk, mennyire reakciósak e nacionalista kispolgárok nézetei, háromféle adatot sorolunk fel.

Az oroszországi ortodox marxisták „asszimilációs" törekvése ellen leginkább általában az oroszországi zsidó nacionalisták, de köztük is különösen a bundisták ágálnak. Pedig, mint a fenti adatokból is látható, a világ 10,5 milliónyi zsidóságának *mintegy a fele a civilizált* világban, a *legnagyobb mértékű* „asszimiláció" körülményei között él, és csupán a szerencsétlen, megfélemlített, jogfosztott, az (orosz és lengyel) Puriskevicsek által elnyomott oroszországi és galíciai zsidók élnek a *legkisebb mértékű* „asszimiláció", a legnagyobb fokú elkülönültség, a „letelepítési sáv", a „numerus clausus" és egyéb puriskevicsi gyönyörök körülményei között.

A civilizált világban a zsidóság nem nemzet, mert erősen asszimilálódott — mondja K. Kautsky és O. Bauer. Galíciában és Oroszországban a zsidóság nem nemzet, hanem sajnos még *kaszt* (mégpedig *nem* saját hibájából, hanem a Puriskevicsek miatt). Olyan emberek vitathatat-

lan véleménye ez, akik vitathatatlanul ismerik a zsidóság történetét, és figyelembe veszik a fent közölt tényeket.

Miről tanúskodnak ezek a tények? Arról, hogy az „asszimiláció" ellen csak azok a reakciós zsidó kispolgárok ágálhatnak, akik visszafelé akarják forgatni a történelem kerekét, s akik a történelmet nem Oroszország és Galícia rendjétől Párizs és New York rendje felé, hanem fordítva akarják hajtani.

Sohasem emeltek szót az asszimiláció ellen a zsidóságnak azok a világtörténelmi szerepet játszó legjobbjai, akik közül a demokrácia és a szocializmus kiváló vezérei kerültek ki. Az asszimiláció ellen csak a zsidóság „hátsó felének" ájtatos szemlélői ordítoznak.

Ha meg akarjuk nézni, hogy a fejlett kapitalizmus mai viszonyai között általában milyen méretekben megy végbe a nemzetek asszimilálódásának folyamata, nagyjából hű képet kapunk erről például az Észak-Amerikai Egyesült Államokba való kivándorlás adataiból. Európából az 1891-től 1900-ig terjedő tíz év alatt 3,7 millió, az 1901-től 1909-ig terjedő kilenc esztendő alatt pedig 7,2 millió ember vándorolt ki az Egyesült Államokba. Az 1900. évi népszámlálás szerint az Egyesült Államokban több mint 10 millió külföldi él. New York állam, ahol ugyanez a népszámlálás több mint 78 000 osztrákot, 136 000 angolt, 20 000 franciát, 480 000 németet, 37 000 magyart, 425 000 írt, 182 000 olaszt, 70 000 lengyelt, 166 000 Oroszországból kivándoroltat (nagyrészt zsidókat), 43 000 svédet stb. mutatott ki, olyan malomhoz hasonlít, mely felőrli a nemzeti különbségeket. És az, ami nagy, nemzetközi méretekben megy végbe New Yorkban, végbemegy *minden* nagy városban és gyári településen is.

Aki nem feneklett meg a nacionalista előítéletekben, annak a nemzetek kapitalista asszimilációjában mindenképpen hatalmas történelmi haladást, a különféle istenhátamögötti zugok nemzeti maradiságának megszüntetését kell látnia, különösen, ha olyan elmaradott országról van szó, mint Oroszország.

Nézzük meg Oroszországot, és a nagyoroszoknak az ukránokhoz való viszonyát. Magától értetődik, hogy minden demokrata, a marxistákról nem is beszélve, elszántan

fog harcolni az ukránok hallatlan megalázása ellen, és követelni fogja teljes egyenjogúságukat. De a szocializmus egyenes elárulása és fölöttébb ostoba politika lenne, *még* az ukránok burzsoá „nemzeti feladatainak" szempontjából *is*, ha *gyengítenénk* azt a kapcsolatot és azt a szövetséget, mely az ukrán és a nagyorosz proletariátus között *egy* állam határain belül jelenleg fennáll.

A magát szintén „marxistának" nevező Lev Jurkevics úr (szegény Marx!) ennek az ostoba politikának az iskolapéldájával kedveskedik nekünk. 1906-ban — írja Jurkevics úr — Szokolovszkij (Bászok) és Lukasevics (Tucsapszkij) azt állították, hogy az ukrán proletariátus teljesen eloroszosodott, és nincs szüksége külön szervezetre. Jurkevics úr említeni sem próbál egyetlen tényt sem *a kérdés lényegére* vonatkozóan, de rátámad mindkettőjükre, és hisztérikusan üvölti — éppen a legsilányabb, ostoba, reakciós nacionalizmus szellemében —, hogy ez „nemzeti passzivitás", „a nemzeti létről való lemondás", hogy ezek az emberek „szakadást (!!) idéztek elő az ukrán marxisták soraiban" stb. Manapság nálunk, „az ukrán nemzeti öntudatnak a munkások körében észlelhető fejlődése" ellenére, a munkásoknak csak *kisebb részében* van „nemzeti öntudat", a többség pedig — bizonygatja Jurkevics úr — „még az oroszországi kultúra hatása alatt van". S nekünk nem az a feladatunk — kiált fel a nacionalista kispolgár —, hogy „a tömegek után kullogjunk, hanem az, hogy vezessük őket, megvilágítsuk nemzeti feladataikat" („Dzvin", 89. old.).

Jurkevics úrnak ez az egész gondolatmenete elejétől végéig burzsoá-nacionalista gondolatmenet. Ez a gondolatmenet azonban még azoknak a burzsoá nacionalistáknak a szempontjából sem bírja el a kritikát, akik közül egyesek teljes egyenjogúságot és autonómiát kívánnak Ukrajnának, mások viszont független ukrán államot akarnak. Az ukránok szabadságtörekvéseinek ellensége a nagyorosz és a lengyel földbirtokos osztály, továbbá ugyanennek a két nemzetnek a burzsoáziája. Melyik az a társadalmi erő, amely képes szembeszállni ezekkel az osztályokkal? A XX. század első évtizede tényekkel válaszolt erre: ez az erő csakis a munkásosztály, amely magával vonja a demokra-

tikus parasztságot. Amikor Jurkevics úr meg akarja osztani és ezzel meg akarja gyengíteni azt a valóban demokratikus erőt, melynek győzelme esetén lehetetlen volna a nemzeti erőszak, akkor elárulja nemcsak általában a demokráciának, hanem saját hazájának, Ukrajnának az érdekeit is. A nagyorosz és az ukrán proletárok akcióegysége esetén *lehetséges* a szabad Ukrajna, ilyen egység nélkül viszont szó sem lehet róla.

A marxisták azonban nem érik be a burzsoá nacionalizmus szempontjával. Már néhány évtized óta teljesen határozottan kirajzolódott, hogy a gazdasági fejlődés gyorsabb délen, vagyis Ukrajnában, amely tíz- és százezrével vonzza a parasztokat és a munkásokat Nagyoroszországból a tőkés nagybirtokokra, bányákba, városokba. A nagyorosz és az ukrán proletariátus „asszimilációjának" ténye — ilyen keretek között — kétségtelen. *És ez* a tény *kétségtelenül* haladó jelenség. Az ostoba, maradi, röghözkötött, lomha nagyorosz vagy ukrán muzsikból a kapitalizmus olyan mozgékony proletárt formál, akinek az életkörülményei áttörik mind a nagyorosz, mind az ukrán sajátos, szűk nemzeti korlátokat. Tegyük fel, hogy Nagyoroszország és Ukrajna között idővel államhatár fog húzódni; a nagyorosz és az ukrán munkások „asszimilációjának" történelmileg haladó volta ebben az esetben is kétségtelen lesz, mint ahogy Amerikában is haladó jellegű a nemzetek átörlése. Minél szabadabb lesz Ukrajna és Nagyoroszország, annál *nagyobb arányokban és gyorsabban* fog fejlődni a kapitalizmus, amely akkor még fokozottabban fogja vonzani *valamennyi* nemzet munkásait az állam valamennyi területéről és a munkásságot valamennyi szomszédos államból (ha Oroszország szomszédos államává válna Ukrajnának) a városokba, a bányákba, a gyárakba.

Lev Jurkevics úr úgy jár el, mint vérbeli burzsoá, mégpedig mint rövidlátó, szűklátókörű, korlátolt burzsoá, vagyis mint nyárspolgár, amikor a két nemzet *proletariátusának* érintkezéséhez, összeolvadásához és asszimilációjához fűződő érdekeket elveti az ukrán nemzeti feladat pillanatnyi sikere kedvéért. Az első a nemzeti feladat, a proletár feladat csak utána következik, mondják a burzsoá nacionalisták és nyomukban a Jurkevics, Doncov urak és a

hozzájuk hasonló gyász-marxisták. A proletár feladat mindenekelőtt, mondjuk mi, mert ez a feladat nemcsak a munka huzamos időre szóló, alapvető érdekeit és az emberiség érdekeit biztosítja, hanem a demokrácia érdekeit is, demokrácia nélkül pedig sem autonóm, sem független Ukrajna nem képzelhető el.

Végül, Jurkevics úrnak nacionalista gyöngyszemekben rendkívül bővelkedő gondolatmenetéből meg kell még említenünk a következőt. Az ukrán munkásoknak csak kisebb részében van nemzeti öntudat, mondja, „a többség még az oroszországi kultúra hatása alatt van" (більшість перебуває ще під впливом російської культури).

Aki így szembeállítja az egész ukrán kultúrát az ugyancsak egész nagyorosz kultúrával, amikor a proletariátusról van szó, az a legszemérmetlenebbül elárulja a proletariátus érdekeit a burzsoá nacionalizmus kedvéért.

Két nemzet van minden jelenkori nemzetben — mondjuk mi minden szociál-nacionalistának. Két nemzeti kultúra van minden nemzeti kultúrában. Van egy nagyorosz kultúra, a Puriskevicsek, a Gucskovok és a Sztruvék kultúrája, de van egy másik nagyorosz kultúra is, amelyet Csernisevszkij és Plehanov neve jellemez. *Ugyanilyen két* kultúra van az ukránoknál is, akárcsak Németországban, Franciaországban, Angliában, a zsidóknál stb. Ha az ukrán munkások többsége a nagyorosz kultúra hatása alatt van, bizonyosan tudjuk, hogy a nagyorosz papi és burzsoá kultúra eszméin kívül hatnak rá a nagyorosz demokrácia és szociáldemokrácia eszméi is. Amikor az ukrán *marxista* az előbbi fajta „kultúra" ellen harcol, mindig megkülönbözteti a másik kultúrát, és azt mondja munkástársainak: „az öntudatos nagyorosz munkásokkal, irodalmukkal, eszméikkel való érintkezés minden lehetőségét kötelességünk minden erőnkkel megragadni, kihasználni, megerősíteni, ezt követelik *mind* az ukrán, *mind* a nagyorosz munkásmozgalom sarkalatos érdekei."

Ha az ukrán marxista a nagyorosz elnyomók ellen táplált *teljesen jogos és természetes* gyűlöletében *odáig* ragadtatja magát, hogy ennek a gyűlöletnek akár csak a szikráját is, akár csak az idegenkedést is átviszi a nagyorosz munkások proletár kultúrájára és proletár ügyére, akkor

ezzel a burzsoá nacionalizmus mocsarába süllyed. Ugyanígy a nagyorosz marxista is a nacionalizmus mocsarába süllyed, mégpedig nemcsak a burzsoá, hanem a feketeszázas nacionalizmus mocsarába is, ha csak egy pillanatra is megfeledkezik az ukránok teljes egyenjogúságának követeléséről vagy önálló állam alakítására való *jogukról.*

A nagyorosz és az ukrán munkásoknak vállvetve, és amíg egy államban élnek, a legszorosabb szervezeti egységben és összetartozásban kell védelmezniük a proletármozgalom közös vagy internacionális kultúráját, abszolút türelemmel kell viseltetniük a propaganda nyelvének kérdése és e propaganda tisztán helyi vagy tisztán nemzeti *részletkérdései* iránt. Ez a marxizmus feltétlen követelménye. Minden olyan agitáció, amely az egyik nemzet munkásainak a másik nemzet munkásaitól való elkülönülését hirdeti, a marxista „asszimiláció" ellen intézett mindenféle támadás, a proletariátust érintő kérdésekben valamely egész nemzeti kultúrának egy másik állítólag egész nemzeti kultúrával való szembeállítása stb. — mindez *burzsoá* nacionalizmus, amely ellen kíméletlenül harcolnunk kell.

4. A „KULTURÁLIS NEMZETI AUTONÓMIA"

A „nemzeti kultúra" jelszavának kérdése nemcsak azért óriási jelentőségű a marxisták szempontjából, mert megszabja a nemzeti kérdéssel kapcsolatos egész propagandánknak és agitációnknak a burzsoá propagandától eltérő eszmei tartalmát, hanem azért is, mert a hírhedt kulturális nemzeti autonómia egész programja erre a jelszóra épült.

Ennek a programnak az a legnagyobb hibája, egyben elvi hibája is, hogy a legkifinomultabb, legabszolútabb, legkiforrottabb nacionalizmust igyekszik az életbe átültetni. E program lényege a következő: minden állampolgár valamelyik nemzet kötelékébe sorolja magát, minden nemzet jogi egészet alkot, joga van tagjainak kényszerű megadóztatására, nemzeti parlamentje (szejmje) van, nemzeti „államtitkárai" (miniszterei) vannak.

Ez az eszme — a nemzeti kérdésre vonatkoztatva —

csaknem ugyanaz, mint Proudhon eszméje a kapitalizmusra vonatkoztatva. Nem kell megsemmisíteni a kapitalizmust és alapját, az árutermelést, hanem meg kell *tisztítani* ezt az alapot a visszaélésektől, a kinövésektől stb.; nem kell megsemmisíteni a cserét és a csereértéket, hanem ellenkezőleg, „konstituálni" kell, általánossá, abszolúttá, „*igazságossá*" kell tenni, le kell győzni az ingadozásokat, a válságokat, a visszaéléseket — ez Proudhon eszméje.

Amennyire kispolgári Proudhon, amennyire elmélete abszolutummá, a teremtés koronájává avatja a cserét és az árutermelést, annyira kispolgári a „kultúrális nemzeti autonómia" elmélete és programja, amely abszolutummá, a teremtés koronájává avatja a burzsoá nacionalizmust, és megtisztítja az erőszaktól, az igazságtalanságoktól stb.

A marxizmus nem fér össze a nacionalizmussal, még a „legigazságosabb", „legtisztább", legfinomabb és legcivilizáltabb nacionalizmussal sem. A marxizmus mindenfajta nacionalizmus helyébe az internacionalizmust, minden nemzetnek egy magasabb egységben való összeolvadását állítja, és ez az egység minden versztnyi vasútvonallal, minden nemzetközi tröszttel, minden (gazdasági tevékenységét, továbbá eszméit, törekvéseit tekintve nemzetközi) munkásszövetséggel a szemünk láttára növekszik.

A burzsoá társadalomban a nemzeti elv történelmileg elkerülhetetlen, és a marxista, ami ezt a társadalmat illeti, teljesen elismeri a nemzeti mozgalmak történelmi jogosultságát. De ahhoz, hogy ez az elismerés ne váljon a nacionalizmus apológiájává, az szükséges, hogy szigorúan csak arra szorítkozzék, ami haladó ezekben a mozgalmakban, hogy ez az elismerés ne vezessen a proletár öntudatnak a burzsoá ideológia által való elhomályosítására.

Haladás a tömegek felébredése a feudális álomból, haladás az a harc, amelyet a tömegek mindenfajta nemzeti elnyomás ellen, a nép szuverenitásáért, a nemzet szuverenitásáért vívnak. Ebből következik a marxistának az a *feltétlen* kötelessége, hogy a leghatározottabb és a legkövetkezetesebb demokratizmust védelmezze a nemzeti kérdés minden részletében. Ez főleg negatív feladat. Ennél tovább pedig nem mehet a proletariátus a nacionalizmus

támogatásában, mert itt már a nacionalizmus *erősítésére* törekvő *burzsoázia* „pozitív" tevékenysége kezdődik.

Lerázni minden feudális jármot, megszüntetni mindenfajta nemzeti elnyomást, mindenféle nemzeti vagy nyelvi kiváltságot — ez feltétlen kötelessége a proletariátusnak mint demokratikus erőnek, feltétlen érdeke a proletár osztályharcnak, melyet elhomályosít és fékez a nemzeti viszálykodás. De ha ezeken a szigorúan korlátozott, meghatározott történelmi keretek közé szorított határokon *túl* is támogatnánk a burzsoá nacionalizmust, elárulnánk a proletariátust, és átállnánk a burzsoázia oldalára. Olyan határ van itt, amely gyakran alig észrevehető, és amelyről teljesen megfeledkeznek a bundista és az ukrán szociálnacionalisták.

Harc mindenfajta nemzeti elnyomás ellen — feltétlenül igen. Harc akármilyen nemzeti fejlődés*ért*, általában a „nemzeti kultúr*áért*" — ezt feltétlenül elvetjük. A kapitalista társadalom gazdasági fejlődése világszerte sok olyan példát mutat, hogy nemzeti mozgalmak nem fejlődtek ki teljesen, hogy több kis nemzetből vagy néhány kis nemzet rovására nagy nemzetek alakultak, hogy nemzetek asszimilálódtak. A burzsoá nacionalizmus elve a nemzetek fejlődése általában, ebből pedig a burzsoá nacionalizmus kizárólagossága, a vég nélküli nemzeti viszálykodás következik. A proletariátus viszont nemcsak hogy nem védelmezi minden nemzet nemzeti fejlődését, hanem ellenkezőleg, óva inti a tömegeket az effajta illúzióktól, védelmezi a kapitalista forgalom legteljesebb szabadságát, örömmel üdvözli a nemzetek mindennemű asszimilációját, kivéve az erőszakos vagy a kiváltságokra támaszkodó asszimilációt.

A nacionalizmus megszilárdítása bizonyos „igazságosan" elhatárolt körben, a nacionalizmus „konstituálása", az összes nemzetek szilárd és tartós elhatárolása egy külön állami intézmény segítségével — ez a kulturális nemzeti autonómia eszmei alapja és tartalma. Ez a gondolat velejéig burzsoá és velejéig hazug. A proletariátus nem támogathatja a nacionalizmus megerősítését, ellenkezőleg, a proletariátus azt támogatja, ami elősegíti a nemzeti különbségek elmosódását, a nemzeti válaszfalak leomlását,

ami egyre szorosabbra fűzi a nemzetek közti kapcsolatokat, ami a nemzetek egybeolvadását eredményezi. Aki másképpen jár el, az a reakciós nacionalista nyárspolgárság oldalára áll.

Amikor az osztrák szociáldemokraták brünni kongresszusukon (1899) megvitatták a kulturális nemzeti autonómia tervezetét, a tervezet elméleti értékelésére úgyszólván nem fordítottak figyelmet. Tanulságos azonban, hogy e program ellen a következő két érv hangzott el: 1) a klerikalizmus erősödésére vezetne; 2) „az lenne az eredménye, hogy állandósulna a sovinizmus, bekerülne minden kis közösségbe, minden kis csoportba" (a brünni kongresszus német nyelvű hivatalos jegyzőkönyvének 92. oldala. Oroszul megjelent a „Szerp"[7] zsidó nacionalista párt kiadásában).

Nem kétséges, hogy a „nemzeti kultúra" e szónak szokásos értelmében, vagyis az iskola stb., manapság a világ valamennyi országában a klerikálisok és a burzsoá soviniszták domináló befolyása alatt van. Amikor a bundisták a „kulturális nemzeti" autonómia védelmében azt mondják, hogy a nemzetek konstituálódása *megtisztítja* a nemzeteken belül folyó osztályharcot minden mellékgondolattól, ez nyilvánvaló és nevetséges szofizma. A komoly osztályharc minden kapitalista társadalomban elsősorban gazdasági és politikai területen folyik. Az a törekvés, hogy *ettől* elkülönítsék az iskolaügyet, először is balga utópia, mert az iskolát (éppúgy mint a „nemzeti kultúrát" általában) nem lehet elszakítani a gazdaságtól és a politikától, másodszor pedig éppen a kapitalista ország gazdasági és politikai élete lépten-nyomon *kényszeríti* ezt az országot arra, hogy lerombolja az ostoba és elavult nemzeti válaszfalakat és előítéleteket, az iskolaügy és hasonló ügyek elkülönítése viszont éppen tartósítaná, élesebbé tenné, erősítené a „tiszta" klerikalizmust és a „tiszta" burzsoá sovinizmust.

A részvénytársaságokban egymás mellett, teljes egyetértésben ülnek különböző nemzetek kapitalistái. A gyárakban együtt dolgoznak különböző nemzetek munkásai. Minden valóban komoly és sarkalatos politikai kérdéssel kapcsolatban osztályok szerint, nem pedig nemzetek

szerint megy végbe a csoportosulás. Az iskolaügynek és más effajta ügyeknek „az állami kezelésből való kivétele" és a nemzetekre való átruházása éppen arra irányuló kísérlet, hogy a nemzeteket egybeforrasztó gazdaságtól *elkülönítsék* a társadalmi életnek úgyszólván leginkább ideológiai területét, ahol a legkönnyebb a „tiszta" nemzeti kultúra művelése vagy a klerikalizmus és a sovinizmus nemzeti ápolása.

Az „exterritoriális" (területen kívüli, nem kapcsolatos azzal a területtel, amelyen az illető nemzet él) vagy „kulturális nemzeti" autonómia terve gyakorlati megvalósulásában csak egyet jelentene: *az iskolaügynek nemzetiségek szerinti felosztását*, vagyis nemzeti kúriák létesítését az iskolaügyben. Csak világosan el kell képzelnünk a hírhedt bundista tervnek ezt a *valóságos* lényegét, és máris megértjük, mennyire reakciós ez a terv még a demokrácia szempontjából is, nem is beszélve a proletariátus szocializmusért vívott osztályharcának a szempontjáról.

Az iskolaügy „nemzetiesítésének" egy példája és egy tervezete világosan megmutatja, mi itt a lényeg. Az Észak-Amerikai Egyesült Államokban mind a mai napig általánosan elfogadott az államoknak északi és déli államokra való felosztása; az előbbiek azok az államok, amelyekben a rabszolgatartók elleni harc és a szabadság legtöbb hagyománya él, az utóbbiak azok az államok, amelyekben a rabszolgatartás legtöbb hagyománya él, a négerüldözés sok maradványával, a négerek gazdasági elnyomottságával, kulturális megalázottságával (a négerek 44%-a, a fehérek 6%-a analfabéta) stb. Az északi államokban a négerek együtt, egy iskolában tanulnak a fehérekkel. Délen külön — „nemzeti", vagy ha úgy tetszik, faji — iskolák vannak a négerek számára. Valójában ez alighanem az iskolák „nemzetiesítésének" egyetlen példája.

Kelet-Európában van egy ország, ahol mind a mai napig lehetségesek a Bejlisz-ügyhöz[8] hasonló ügyek, ahol a Puriskevics urak a zsidókat a négerekénél rosszabb sorsra kárhoztatják. Ennek az országnak a minisztériumában született meg nemrég *a zsidó iskolák nemzetiesítésének tervezete*. Szerencsére ez a reakciós utópia aligha fog megvalósulni, mint ahogy nem valósul meg azoknak az osztrák kispolgároknak az utópiája sem, akik reményvesztetten le-

mondtak a következetes demokrácia megvalósításáról, a nemzeti viszály megszüntetéséről, és *skatulyát* találtak ki a nemzetek részére az iskolaügyben, hogy ne marakodhassanak az iskolákon való *osztozkodás miatt* . . , de „konstituálódjanak" az egyik „nemzeti kultúrának" a másikkal való *örökös* marakodására.

Ausztriában a kulturális nemzeti autonómia nagyrészt írói fantázia maradt, nem vették komolyan még maguk az osztrák szociáldemokraták sem. Oroszországban viszont programjukba vették a zsidóság összes polgári pártjai és a különböző nemzetek egyes kispolgári, opportunista elemei, például a bundisták, a kaukázusi likvidátorok, a baloldali narodnyik irányzatú oroszországi nemzeti pártok konferenciája. (Zárójelben megjegyezzük, hogy ez a konferencia 1907-ben ülésezett, és határozatát úgy hozta meg, hogy az orosz eszerek és a lengyel szociálpatrióták, az *LSzP*[9], *tartózkodtak* a szavazástól. A tartózkodás csodálatosan jellemző az eszereknek és az LSzP-seknek a nemzeti program igen fontos elvi kérdésével kapcsolatos állásfoglalására!)

Ausztriában éppen Otto Bauer, a „kulturális nemzeti autonómia" legfőbb teoretikusa külön fejezetet szentelt könyvében annak bizonyítására, hogy ezt a programot nem lehet a zsidókra kiterjeszteni. Oroszországban éppen a zsidóság körében valamennyi polgári párt — és kontrásuk, a Bund — elfogadta ezt a programot*. Mit jelent ez?

* Érthető, hogy a bundisták rendkívüli merészséggel gyakran tagadják azt a tényt, hogy a „kulturális nemzeti autonómiát" a zsidóság *valamennyi* polgári pártja elfogadta. Ez a tény túlságosan is világosan tárja fel a Bund valódi szerepét. Amikor a bundista Manyin úr a „Lucs"-ban[10] megpróbálta elismételni tagadását, N. Szkop. teljesen leleplezte őt (lásd „Proszvescsenvije", 3. sz.). Amikor azonban Lev Jurkevics úr a „Dzvin"-ben (1913. 7—8. sz. 92. old.) idézi N. Szk. következő mondatát a „Proszvescsenyijé"-ből (3. sz., 78. old.): „A bundisták — valamennyi zsidó polgári párttal és csoporttal együtt — már régóta védelmezik a kulturális nemzeti autonómiát", és *kiforgatja* ezt az idézetet úgy, hogy *kihagyja* belőle a „bundisták" szót, a „kulturális nemzeti autonómia" szavakat pedig a „nemzeti jogok" szavakkal *cseréli fel*, akkor már csak álmélkodni lehet!! Lev Jurkevics úr nemcsak nacionalista, nemcsak elképesztően tájékozatlan a szociáldemokraták történetében és programjában, hanem *közönséges idézethamisító* is, ha a Bund érdekei úgy kívánják. Rosszul állnak a Bund és a Jurkevics urak ügyei!

Ez azt jelenti, hogy a történelem egy másik állam politikai gyakorlatával leleplezte Bauer agyszüleményének ostobaságát, éppúgy, ahogy az orosz bernsteinisták (Sztruve, Tugan-Baranovszkij, Bergyajev és társaik) a marxizmustól a liberalizmus felé való gyors evolúciójukkal leleplezték a német bernsteinizmus igazi eszmei tartalmát.

Sem az osztrák, sem az orosz szociáldemokraták nem vették fel programjukba a „kulturális nemzeti" autonómiát. De *felvették* a legelmaradottabb ország zsidóságának polgári pártjai és számos kispolgári álszocialista csoport, hogy kifinomult formában becsempésszék a burzsoá nacionalizmus eszméit a munkások soraiba. Ez a tény magáért beszél.

Ha már érintenünk kellett a nemzeti kérdés osztrák programját, nem mulaszthatjuk el, hogy helyre ne állítsuk azt az igazságot, amelyet a bundisták oly gyakran elferdítettek. A brünni kongresszuson beterjesztették a „kulturális nemzeti autonómia" *tiszta* programját. Ez a délszláv szociáldemokraták programja, s 2. pontja így hangzik: „Minden Ausztriában élő nép, függetlenül a tagjai által lakott területtől, olyan autonóm csoportnak tekintendő, amely teljesen önállóan intézi összes nemzeti (nyelvi és kulturális) ügyeit." Ezt a programot nemcsak Krisztan, hanem a befolyásos Ellenbogen is védelmezte. A programot azonban elvetették, nem kapott egyetlen szavazatot sem. A *területi* programot fogadták el, vagyis azt a programot, amely *semmiféle* nemzeti csoportot nem ismer el „függetlenül a nemzet tagjai által lakott területtől".

Az elfogadott program 3. pontja így szól: „Egyazon nemzet önkormányzattal bíró *területei* együttesen egy nemzetileg egységes szövetséget alkotnak, mely teljes autonómiával intézi nemzeti ügyeit" (v. ö. „Proszvescsenyije", 1913. 4. sz. 28. old.[11]). Világos, hogy ez a kompromisszumos program is helytelen. Világítsuk meg egy példával. A német telepesek Szaratov kormányzósági közössége plusz Riga vagy Lodz német munkások lakta külvárosai plusz a Pétervár melletti német kolónia stb. az oroszországi németek „nemzetileg egységes szövetségét"

alkotják. Nyilvánvaló, hogy a szociáldemokraták efféle dolgokat *nem követelhetnek*, ilyen szövetséget *nem szentesíthetnek*, noha természetesen a legkevésbé sem tagadják mindenféle szövetség *szabadságát*, így az illető államban élő bármelyik nemzetiség bármilyen közösségei szövetségének szabadságát sem. De azzal, hogy állami törvény alapján az Oroszország különböző helyein lakó és különböző osztályaihoz tartozó németeket stb. egységes német nemzeti szövetségbe sorolják, foglalkozhatnak papok, burzsoák, nyárspolgárok, mindenki, akinek jól esik, csak nem a szociáldemokraták.

5. A NEMZETEK EGYENJOGÚSÁGA ÉS A NEMZETI KISEBBSÉG JOGAI

Az oroszországi opportunisták a nemzeti kérdés megvitatása során a legszívesebben Ausztria példájára hivatkoznak. A „Szevernaja Pravdá"-ban megjelent cikkemben* („Proszvescsenyije", 10. sz. 96—98. old.), amelyet az opportunisták megtámadtak (Szemkovszkij úr a „Novaja Rabocsaja Gazetá"-ban[12], Libman úr a „Cájt"-ban), azt állítom, hogy a nemzeti kérdésnek csak egyetlen megoldása van, ha egyáltalán lehetséges ilyen a kapitalista világban, és ez a megoldás: a következetes demokratizmus. Bizonyításul egyebek között Svájcra hivatkozom.

Ez a hivatkozás egyik fent említett opportunistának sem tetszik, s igyekeznek megcáfolni ezt, vagy csökkenteni jelentőségét. Kautsky, látják, azt mondta, hogy Svájc kivétel; Svájcban szerinte egészen különleges decentralizáció van, az országnak sajátos a történelme, különlegesek földrajzi viszonyai, a különféle nyelvű lakosság letelepedése rendkívül sajátszerű stb. stb.

Mindezek csak azt a célt szolgálják, hogy *megkerüljék* a vita lényegét. Svájc természetesen kivétel abban az értelemben, hogy nem egységes nemzeti állam. De ugyanilyen kivétel (vagy elmaradottság, — teszi hozzá Kautsky)

* Lásd ebben a kötetben 4—7. old. — *Szerk.*

Ausztria és Oroszország is. Svájcban természetesen csak a különleges, sajátos történelmi és életkörülmények biztosítottak *több* demokratizmust, mint a vele szomszédos európai országok többségében.

De számít ez valamit, ha *mintáról* van szó, amelyről példát kell venni? A mai körülmények között az egész világon a kivételek közé tartoznak azok az országok, amelyekben egyes intézmények *következetesen* demokratikus alapokon valósultak meg. Vajon ez megakadályozhat-e bennünket abban, hogy programunkban síkraszálljunk minden intézmény következetes demokratizmusa mellett?

Svájc sajátossága történelmében, földrajzi és egyéb viszonyaiban rejlik. Oroszország sajátossága az, hogy a proletariátus a polgári forradalmak korszakában eddig még sohasem tapasztalt mértékben erős, az ország általában szörnyen elmaradott, s ez objektíve szükségessé teszi a rendkívül gyors és határozott előrehaladást, mert ellenkező esetben mindenféle hátrányok és vereségek származhatnak belőle.

Mi a proletariátus szemszögéből dolgozzuk ki a nemzeti programot; s mióta szokás, hogy a rosszabb példákat veszik mintául a jobbak helyett?

Hiszen az csak mindenképpen vitathatatlan és kétségtelen tény, hogy a kapitalizmus körülményei között a nemzeti béke *csakis* a következetesen demokratikus országokban valósult meg (ha egyáltalán megvalósítható)?

Ha ez vitathatatlan, akkor az opportunisták színtiszta kadetokként járnak el, mikor makacsul Ausztriára hivatkoznak Svájc helyett, mert a kadetok mindig a rosszabb, nem pedig a jobb európai alkotmányokat másolják le.

Svájcban *három* hivatalos nyelv van, de a népszavazások alkalmával a törvényjavaslatokat *öt* nyelven nyomtatják ki, vagyis a három hivatalos nyelven kívül két „román" dialektusban is. Az 1900. évi népszámlálás adatai szerint Svájc 3 315 443 lakosa közül 38 651, vagyis alig több mint *egy százalék* beszél ebben a két dialektusban. A hadsereg tisztjeinek és altisztjeinek „korlátlan szabadságuk van, hogy a katonákkal anyanyelvükön beszéljenek". Graubünden és Wallis kantonokban (mindegyik

valamivel több mint százezer lakosú) mindkét dialektus teljesen egyenjogú*.

Felvetődik a kérdés: vajon egy fejlett ország eleven *tapasztalatait* kell-e hirdetnünk és védelmeznünk, vagy az osztrákoktól kell átvennünk sehol a világon még ki nem próbált (és maguk az osztrákok által még el nem fogadott) *agyszüleményeket*, amilyen például a „területenkívüli autonómia"?

Aki pedig ezt az agyszüleményt hirdeti, az az iskolaügy nemzetiségek szerinti megosztását hirdeti, tehát egyenesen ártalmas agitációt folytat. Svájc tapasztalatai viszont azt mutatják, hogy *a gyakorlatban lehetséges és meg is valósult* a legteljesebb (viszonylag legteljesebb) nemzeti béke az egész állam következetes (ismét csak viszonylag következetes) demokratizmusának körülménye iközött.

„Svájcban — mondják azok, akik tanulmányozták ezt a kérdést — *nincs* kelet-európai értelemben vett *nemzeti kérdés*. Magát ezt a kifejezést (nemzeti kérdés) sem ismerik itt" ... „Svájc már régen, 1797—1803-ban túljutott a nemzetiségek harcának szakaszán"**.

Ez azt jelenti, hogy a nagy francia forradalom korszaka, mely a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet időszerű kérdéseit a legdemokratikusabb úton oldotta meg, mellékesen, többek közt *„meg tudta oldani"* a nemzeti kérdést is.

Most próbálják Szemkovszkij és Libman úrék, valamint más opportunisták azt állítani, hogy ez a „kizárólagosan svájci" megoldás *nem alkalmazható* Oroszország bármely kerületére vagy egy kerületnek akár csak egy részére, ahol alig 200 000 lakos közül 40 000 beszél *két dialektust*, s e negyvenezer állampolgár *teljes* nyelvi *egyenjogúságot* kíván élvezni szűkebb hazájában!

A nemzetek és a nyelvek teljes egyenjogúságának hirdetése minden nemzetben csupán a következetesen demokratikus elemeket (azaz csak a proletárokat) hozza

* Lásd *René Henry*. „La Suisse et la question des langues" („Svájc és a nyelvi kérdés". — *Szerk.*). Bern 1907.

** Lásd *Éd. Blocher*. „Die Nationalitäten in der Schweiz" („A nemzetiségek Svájcban". — *Szerk.*). Berlin 1910.

egy táborba, mert nem nemzetiségek szerint, hanem ama törekvésük alapján *egyesíti* őket, hogy az egész államrendet mélyrehatóan és alaposan megjavítsák. Ezzel szemben a „kulturális nemzeti autonómia" hirdetése, az egyes személyek és egyes csoportok minden jószándéka ellenére is, *szétválasztja a nemzeteket*, és a valóságban az adott nemzet munkásait közelebb viszi *saját* burzsoáziájukhoz (ezért fogadta el a „kulturális nemzeti autonómiát" a zsidóság valamennyi polgári pártja).

A teljes egyenjogúság elvével szervesen összefügg a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása. A „Szevernaja Pravdá"-ban megjelent cikkem ezt az elvet majdnem ugyanúgy fejezi ki, mint a marxisták tanácskozásának későbbi, hivatalos és pontosabb határozata. Ez a határozat kimondja, hogy „az államnak olyan alaptörvényt kell az alkotmányba beiktatnia, amely érvénytelennek nyilvánít minden néven nevezendő nemzeti kiváltságot és tiltja a nemzeti kisebbség jogainak bármiféle csorbítását".

Libman úr megpróbál csúfolódni ezen a fogalmazáson, s azt kérdi: „Honnan tudhatjuk, hogy miben állnak a nemzeti kisebbség jogai?" E jogok közé tartozik-e, úgymond, az a jog, hogy „saját tanterve" legyen a nemzeti iskolákban? Mekkorának kell lennie a nemzeti kisebbségnek ahhoz, hogy joga legyen saját bírák, hivatalnokok és nemzeti nyelvű iskolák tartására? Ezekből a kérdésekből szeretné Libman úr levezetni a *„pozitív"* nemzeti program szükségességét.

Valójában viszont ezek a kérdések szemléltetően mutatják, milyen reakciós dolgokat ráncigál elő bundistánk az apróságok és a részletkérdések körüli vita leple alatt.

„Saját tanterv" a saját nemzeti iskolában!.. A marxistáknak, kedves szociál-nacionalista, *általános* iskolai programjuk van, amelynek feltétlen követelése például a világi iskola. A marxisták nézete szerint egy demokratikus államban ettől az általános programtól sehol és soha nem lehet *eltérni* (bizonyos „helyi" tantárgyakkal, nyelvekkel és egyebekkel való kiegészítése pedig a helybeli lakosság döntésétől függ). Abból az elvből pedig, hogy az iskolaügyet „ki kell venni az állami kezelésből" és át kell

ruházni a nemzetekre, az következik, hogy mi, munkások, a mi demokratikus államunkban megengedjük a „nemzeteknek", hogy a nép pénzét egyházi iskolákra fordítsák! Libman úr észre sem vette, milyen szemléletesen bebizonyította a „kulturális nemzeti autonómia" reakciós voltát!

„Mekkorának kell lennie a nemzeti kisebbségnek?" Ezt nem szabja meg még a bundisták kedvenc osztrák programja sem, amely (még rövidebben és még kevésbé világosan, mint a miénk) így szól: „A nemzeti kisebbségek jogait külön törvény biztosítja, s ezt a törvényt a birodalmi parlamentnek kell kiadnia" (a brünni program 4. pontja).

Miért nem kötött bele senki az osztrák szociáldemokratákba azzal a kéréssel, hogy milyen hát ez a törvény? Miféle kisebbségnek és miféle jogokat kell biztosítania?

Azért, mert minden épeszű ember tudja, hogy egy programban nem helyénvaló és nem is lehet részleteket meghatározni. A program csak az alapelveket fekteti le. Ebben az esetben az alapelv értelmileg benne van az osztrákok programjában, és nyíltan kifejeződik a marxisták legutóbbi oroszországi tanácskozásának határozatában. Ez az elv: nem tűrhető meg semmiféle nemzeti kiváltság és semmiféle nemzeti jogegyenlőtlenség.

Vizsgáljunk meg egy konkrét példát, hogy megmagyarázzuk a kérdést a bundistának. Szentpétervárott, az 1911 január 18-i iskolai összeírás adatai szerint a „közoktatásügyi" minisztérium elemi iskoláiban 48 076 tanuló volt. Ezek közül 396, tehát nem egészen egy százalék volt zsidó. Volt továbbá 2 román, 1 grúz, 3 örmény stb.[18] Vajon lehet-e olyan „pozitív" nemzeti programot kidolgozni, amely felölelné a viszonyoknak és a körülményeknek ezt a tarka keverékét? (Pedig természetesen Pétervár nemzeti szempontból korántsem a „legtarkább" városa Oroszországnak.) Alighanem még a nemzeti „finomságoknak" olyan specialistái, mint a bundisták, sem készítenek ilyen programot.

Ha viszont az állam alkotmányában volna olyan alaptörvény, amely érvénytelenít a kisebbség jogait csorbító minden intézkedést, akkor bármelyik állampolgár

követelhetné, hogy vonják vissza azt a rendelkezést, amely megtagadja például, hogy államköltségen külön tanítókat szerződtessenek a zsidó nyelv, a zsidó történelem stb. oktatására, vagy hogy állami helyiséget biztosítsanak a zsidó, örmény, román gyerekek, sőt az egyetlen grúz gyermek oktatására. Az bizonyos, hogy egyáltalán nem lehetetlenség az egyenjogúság alapján kielégíteni a nemzeti kisebbségek minden ésszerű és jogos kívánságát, és senki sem mondja, hogy az egyenjogúság propagandája káros. Ellenben az iskolaügy nemzetek szerinti megosztásának propagandája, az olyan propaganda, amely például külön zsidó iskolát követelne a pétervári zsidó gyermekek számára, kétségkívül káros volna, az pedig egyszerűen lehetetlen, hogy nemzeti iskolákat szervezzenek *minden* nemzeti kisebbség számára, 1, 2, 3 gyermek számára.

Nem lehet továbbá egyetlen állami törvényben sem megszabni, mekkorának kell lennie a nemzeti kisebbségnek ahhoz, hogy joga legyen külön iskolára, vagy póttantárgyakat oktató külön tanerőkre és más effélékre.

Ezzel szemben semmi akadálya sincs annak, hogy az egyenjogúságról szóló általános állami törvényt részletesen kidolgozzák és tovább fejlesszék a területi szejmek, a városok, a zemsztvók, a községek stb. külön rendeleteiben és határozataiban.

6. CENTRALIZÁCIÓ ÉS AUTONÓMIA

Libman úr a következőket írja válaszában:

„Vegyük szemügyre például Litvániát, a Balti határterületet, Lengyelországot, Volhiniát, Oroszország déli részét stb., — mindenütt *vegyes* lakosságot találunk; nincs egyetlen olyan város sem, ahol ne élne nagy nemzeti kisebbség. Bármilyen messzire megyünk is a decentralizációval, a különböző helységekben (főleg a városokban) mindenütt különböző nemzetiségekre bukkanunk, s éppen a demokratizmus szolgáltatja ki a nemzeti kisebbséget a nemzeti többségnek. De, mint ismeretes, V. I. ellenzi az olyan föderatív államrendet és vég nélküli decentralizációt, amilyet a Svájci Szövetségben

láthatunk. Felvetődik a kérdés: minek említette Svájcot példaképpen?"

Hogy miért említettem Svájcot példaképpen, azt már fentebb elmondtam. Ugyanígy elmondtam azt is, hogy a nemzeti kisebbség jogvédelmének problémáját *csakis* úgy lehet megoldani, ha egy következetesen demokratikus, az egyenjogúság elvéből nem engedő államban az egész államra érvényes törvényt adnak ki. Libman úr azonban a fenti idézetben még egy ellenvetést ismétel meg azok közül a közkeletű (és leghamisabb) ellenvetések (vagy szkeptikus megjegyzések) közül, amelyeket a marxista nemzeti program ellen rendszerint felsorakoztatnak, és amelyek ezért megérdemlik a vizsgálatot.

A marxisták természetesen ellenzik a föderációt és a decentralizációt, mégpedig abból az egyszerű okból, hogy a kapitalizmusnak minél nagyobb és minél centralizáltabb államokra van szüksége a fejlődéshez. *Egyébként egyenlő feltételek esetén* az öntudatos proletariátus mindig a nagyobb állam mellett fog síkraszállni. Mindig harcolni fog a középkori partikularizmus ellen, mindig üdvözölni fogja az olyan nagy területek minél szorosabb gazdasági összefogását, amelyeken nagy arányokban bontakozhat ki a proletariátus harca a burzsoázia ellen.

Ahhoz, hogy a kapitalizmus átfogóan és gyorsan fejleszthesse a termelőerőket, nagy, állami síkon összefogott és egyesített területekre *szükség van*, mert csakis ilyen területeken tömörülhet — ledöntve minden régi, középkori, rendi, szűk helyi, kisnemzeti, vallási és egyéb válaszfalat — a burzsoázia osztálya, s vele együtt elmaradhatatlan ellenlábasa: a proletárok osztálya.

A nemzetek önrendelkezési jogáról, vagyis a különválásra és az önálló nemzeti állam alakítására való jogáról külön fogunk beszélni*. De amíg és amennyiben a különböző nemzetek egységes államot alkotnak, a marxisták semmi esetre sem fogják hirdetni sem a föderatív elvet, sem a decentralizációt. A centralizált nagy kiterjedésű állam hatalmas történelmi lépés a középkori szétfor-

* Lásd ebben a kötetben 403—469. old. — *Szerk.*

gácsoltságtól az egész világ jövendő szocialista egysége felé, s nincs és nem is lehet más út a szocializmus felé, mint ilyen (a kapitalizmussal *elválaszthatatlanul* összefüggő) államon *keresztül.*

Nem szabad azonban elfelejteni, hogy amikor a centralizmust védelmezzük, csakis a *demokratikus* centralizmust védelmezzük. Ebben a tekintetben általában a nyárspolgárság és különösen a nacionalista nyárspolgárság (köztük a megboldogult Dragomanov[14]) annyira összekuszálta ezt a kérdést, hogy újra meg újra időt kell szentelnünk a kibogozására.

A demokratikus centralizmus nem zárja ki a helyi önkormányzatot, s azoknak a területeknek az *autonómiáját,* ahol sajátosak a gazdasági feltételek és az életkörülmények, ahol sajátos a lakosság nemzeti összetétele stb., sőt, feltétlenül megköveteli az *egyiket is, a másikat is.* Nálunk mindig összekeverik a centralizmust az önkénnyel és a bürokratizmussal. Oroszország történetéből persze szükségszerűen következik a két dolognak ez az összekeverése, de egy marxista számára ez mégis megengedhetetlen.

Ezt leginkább egy konkrét példával magyarázhatjuk meg.

Rosa Luxemburg „A nemzeti kérdés és az autonómia"* című terjedelmes cikkében sok mulatságos tévedés között (ezekről később) elköveti azt a különösen mulatságos hibát is, hogy az autonómia követelését megpróbálja kizárólag Lengyelországra *korlátozni.*

De nézzük meg előbb, *hogyan* határozza meg Luxemburg az autonómiát.

Rosa Luxemburg elismeri — és minthogy marxista, természetesen köteles elismerni —, hogy minden olyan gazdasági és politikai kérdésnek, amely a kapitalista társadalom szempontjából fontos és lényeges, korántsem az egyes területek autonóm szejmjeinek, hanem csakis a központi, országos parlamentnek a hatáskörébe kell tartoznia. Ezek a kérdések: a vámpolitika, a kereskedelmi és ipari törvényhozás, a közlekedés és a hírközlés (vasút,

* „Przegląd Socjaldemokratyczny"[15], Krakkó 1908 és 1909.

posta, távíró, telefon stb.), a hadsereg, az adórendszer, a magánjog* és a büntetőjog, az iskolaügy általános elvei (például a világi iskolák kizárólagosságáról, az általános tankötelezettségről, a minimális tantervről, az iskolarendszer demokratikus felépítéséről szóló törvény), a munkavédelemről, a politikai szabadságjogokról (az egyesülési jogról) szóló törvények stb. stb.

Az autonóm szejmek hatáskörébe tartoznak — az országos törvényhozás alapján — a merőben helyi, területi vagy a merőben nemzeti jelentőségű kérdések. Rosa Luxemburg ezt a gondolatot is nagyon — hogy ne mondjam: túlságosan — részletesen fejti ki, s beszél például a helyi érdekű vasútvonalak építéséről (12. sz., 149. old.), a helyi rendeltetésű műutakról (14—15. sz., 376. old.) stb.

Egészen nyilvánvaló, hogy nem képzelhető el modern, valóban demokratikus állam *anélkül*, hogy ne kapná meg ezt az autonómiát minden olyan terület, amelynek csak valamelyest is lényeges gazdasági és társadalmi sajátosságai vannak, vagy ahol sajátos a lakosság nemzeti összetétele stb. A kapitalizmus fejlődéséhez szükséges centralizmus elvét nem hogy nem sérti az ilyen (helyi és területi) autonómia, hanem ellenkezőleg, éppen az autonómia révén valósul meg ez az elv, mégpedig *demokratikusan*, s nem bürokratikusan. A kapitalizmus átfogó, szabad, gyors fejlődése lehetetlen, vagy legalábbis rendkívül nehéz volna ilyen autonómia *nélkül*, amely *megkönnyíti* a tőke koncentrációját is, a termelőerők fejlődését is, valamint a burzsoáziának és a proletariátusnak *állami* viszonylatban való tömörülését is. Hiszen a *merőben* helyi (területi, nemzeti stb.) kérdésekbe való bürokratikus beavatkozás egyik legnagyobb akadálya általában a gazdasági és politikai fejlődésnek, és többek közt annak is, hogy a *centralizmus* a komoly, a nagy jelentőségű, az alapvető dolgokban érvényesüljön.

Ezért nehéz megállni mosolygás nélkül, amikor látjuk, hogyan igyekszik a mi nagyszerű Rosa Luxemburgunk halálosan komoly arccal és „tiszta marxista" szavakkal bebizonyítani, hogy az autonómia követelése *csakis* Len-

* Rosa Luxemburg gondolatának kifejtése során belemegy a részletekbe, megemlíti például — és teljesen jogosan — a válási törvényeket (az említett folyóirat 12. számának 162. oldala).

gyelországra alkalmazható, *csakis* kivételképpen! Természetesen ebben nincsen egy szikrányi „lokálpatriotizmus" sem, itt csak „praktikus" megfontolások vannak... például Litvániát illetően.

Rosa Luxemburg négy kormányzóságot vesz szemügyre, Vilna, Kovno, Grodno és Szuvalkszk kormányzóságot, és azt bizonygatja az olvasóknak (és saját magának), hogy ezekben a kormányzóságokban „főleg" litvánok élnek, holott, ha összeadja e kormányzóságok lakosságának számát, kiderül, hogy a litvánok aránya 23%, ha pedig a litvánokhoz számítja a zmudokat is, akkor 31 %, vagyis kevesebb mint az egész lakosság egyharmada. A következtetés persze az, hogy Litvánia autonómiájának gondolata „önkényes és mesterkélt" (10. sz., 807. old.).

Az olvasó, aki ismeri oroszországi hivatalos statisztikánk közismert fogyatékosságait, azonnal észreveszi Rosa Luxemburg hibáját. Minek kellett bevenni Grodno kormányzóságot, ahol a lakosságnak mindössze 0,2 %-a, *kéttized százaléka* litván? Minek kellett az egész Vilna kormányzóságot számítani, miért nem számította e kormányzóságnak csupán egyik kerületét, a troki kerületet, ahol a litvánok *többségben* vannak? Minek kellett az egész Szuvalkszk kormányzóságot számítani, a litvánok számát a lakosság 52 %-ában állapítva meg, amikor e kormányzóság litván kerületeiben, vagyis a hét kerület közül ötben a litvánok aránya *72 %?*

Nevetséges a modern kapitalizmus feltételeiről és követelményeiről beszélni, és ugyanakkor nem „modern", nem „kapitalista", hanem középkori, hűbéri, hivatalos-bürokratikus oroszországi közigazgatási felosztást alapul venni, mégpedig a legdurvább formában (nem a kerületeket, hanem a kormányzóságokat). Világos, mint a nap, hogy szó sem lehet Oroszországban semmiféle valamelyest is komoly helyi reformról, ha nem törlik el ezt a felosztást, és nem helyettesítik olyan felosztással, amely *valóban* „modern", és amely valóban *nem* a kincstár, *nem* a bürokrácia, *nem* a maradiság, *nem* a földbirtokosok, *nem* a papok, hanem a kapitalizmus követelményeinek felel meg; s a kapitalizmus korszerű követelményei között kétségtelenül ott lesz a lakosság minél egységesebb nem-

zeti összetételének követelménye, mert a nemzetiség, a nyelvi azonosság fontos tényező a belső piac teljes meghódítása és a gazdasági forgalom teljes szabadsága szempontjából.

Különös, hogy Rosa Luxemburgnak ezt a nyilvánvaló hibáját megismétli a bundista Megyem, aki nem Lengyelország „kivételes" sajátosságait akarja bebizonyítani, hanem a nemzeti területi autonómia elvének használhatatlanságát (a bundisták területenkívüli nemzeti autonómiát akarnak!). Bundistáink és likvidátoraink az egész földkerekségről összegyűjtik a különböző országok és a különböző nemzetek szociáldemokratáinak minden hibáját és minden opportunista tévelygését, s okvetlenül a *legrosszabbat* válogatják ki lomtáruk számára az egész világ szociáldemokráciájából: a bundisták és a likvidátorok irományainak szemelvényeiből be lehetne rendezni *a rossz ízlés* mintaszerű szociáldemokrata *múzeumát*.

A területi autonómia — fejtegeti Megyem oktató hangon — jó a területnek, az „országrésznek", de nem jó a lett, az észt stb. körzeteknek, melyeknek lakossága félmillió és kétmillió között mozog, területük pedig körülbelül egy kormányzóságnak felel meg. *„Ez nem autonómia lenne, hanem egyszerű zemsztvo* . . . E zemsztvo fölé kellene felépíteni az igazi autonómiát" . . . és a szerző elítéli a régi kormányzóságok és kerületek „lerombolását"*.

Valójában éppen a modern kapitalizmus feltételeinek „lerombolását" és eltorzítását jelenti a középkori, feudális, hivatalos közigazgatási felosztás fenntartása. Csakis ennek a felosztásnak a szellemétől áthatott embereknek juthat eszükbe, hogy „tudós arcot vágva" szembeállítsák a „zemsztvót" és az „autonómiát", abból csinálva gondot maguknak, hogy a sablon szerint „autonómia" a nagy területeknek, zemsztvo pedig a kis területeknek jár. A modern kapitalizmusnak egyáltalán nincs szüksége ezekre a bürokratikus sablonokra. Miért ne lehetne autonómiája nemcsak egy félmillió lakosú, hanem akár egy 50 000 lakosú nemzeti körzetnek is, — miért ne egyesülhetnének a legkülönbözőbb módon az ilyen körzetek a

* *V. Megyem.* „A nemzeti kérdés feltevése Oroszországban". „Vesztnyik Jevropi"[16], 8. és 9. sz. 1912.

különböző nagyságú szomszédos körzetekkel egy egységes autonóm „országrészben", ha ez üdvös, ha ez a gazdasági forgalom szempontjából szükséges, — mindez a bundista Megyem titka marad.

Megjegyezzük, hogy a szociáldemokraták brünni nemzeti programja teljesen a nemzeti területi autonómia talajára helyezkedik, amikor azt javasolja, hogy Ausztriát „a történelmi koronaországok helyett" „nemzeti alapon elhatárolt" körzetekre osszák (a brünni program 2. pontja). Ilyen messzire mi nem mennénk. Kétségtelen, hogy a lakosság egységes nemzeti összetétele az egyik legbiztosabb tényező a szabad, átfogó, valóban modern kereskedelmi forgalom szempontjából. Kétségtelen, hogy egyetlen marxista sem, sőt még egyetlen következetes demokrata sem fogja védelmezni sem az osztrák koronaországokat, sem az orosz kormányzóságokat és kerületeket (ezek nem olyan rosszak, mint az osztrák koronaországok, de mégis nagyon rosszak), nem fogja vitatni, hogy ezt az elavult felosztást lehetőleg a lakosság nemzeti összetételének megfelelő felosztással kell felcserélni. Kétségtelen végül, hogy mindenfajta nemzeti elnyomás megszüntetése végett igen fontos nemzeti összetétel szempontjából összefüggő, egységes autonóm körzeteket alakítani, akár egészen kis kiterjedésűeket is, s ezekhez a körzetekhez azután „vonzódhatnának", és kapcsolatba, különféle szabad szövetségbe léphetnének velük az illető nemzetiségnek az ország vagy akár az egész földkerekség különböző tájain szétszórtan élő tagjai. Mindez vitathatatlan, mindezt csak az vitathatja, aki megrögzötten bürokratikus álláspontot áll.

Csakhogy a lakosság nemzeti összetétele az *egyik* legfontosabb gazdasági tényező, de *nem az egyetlen és nem* a legfontosabb a többi között. Például, a városok *igen fontos* gazdasági szerepet töltenek be a kapitalizmusban, a városokra pedig mindenütt, Lengyelországban, Litvániában, Ukrajnában, Nagyoroszországban stb. egyaránt a legtarkább nemzeti összetétel jellemző. A „nemzeti" mozzanat miatt elszakítani a városokat a gazdaságilag hozzájuk vonzódó falvaktól és körzetektől — ostoba és lehetetlen dolog. Ezért a marxisták nem állhatnak teljesen és kizárólag a „nemzeti területi" elv talajára.

S az osztrák megoldásnál sokkal helyesebb a feladatnak az a megoldása, amelyet az oroszországi marxisták legutóbbi tanácskozása dolgozott ki. A szóban forgó kérdéssel kapcsolatban ez a tanácskozás a következő tételt fogalmazta meg:

„... szükség van ... széleskörű területi autonómiára" (természetesen nemcsak Lengyelország, hanem Oroszország valamennyi területe számára) „és következetesen demokratikus helyi önkormányzatra, az önkormányzattal rendelkező és autonóm területek határait pedig úgy kell megállapítani" (nem a mostani kormányzóságok, kerületek stb. határainak megfelelően), „hogy maga a helyi lakosság vegye számba a gazdasági feltételeket és az életkörülményeket, a lakosság nemzeti összetételét stb."*

A lakosság nemzeti összetétele itt a többi feltételek *mellé* van állítva (elsősorban a gazdasági feltételek, majd az életkörülmények stb. mellé), és ezeknek a feltételeknek kell alapul szolgálniuk az olyan új határok megállapításához, amelyek nem a bürokratizmusnak és nem az ázsiai állapotoknak, hanem a modern kapitalizmusnak felelnek meg. Csakis a helyi lakosság tudja egészen pontosan „számba venni" mindezeket a feltételeket, e számbavétel alapján pedig az állam központi parlamentje fogja megállapítani az autonóm területek határait és az autonóm szejmek hatáskörének kereteit.

* *
*

Hátra van még az a feladat, hogy megvizsgáljuk a nemzetek önrendelkezési jogának kérdését. Ezzel a kérdéssel kapcsolatban valamennyi nemzetiség opportunistáinak egész csapata látott hozzá Rosa Luxemburg hibáinak „népszerűsítéséhez": a likvidátor Szemkovszkij, a bundista Libman, az ukrán szociál-nacionalista Lev Jurkevics. A következő cikkben meg fogjuk vizsgálni ezt a kérdést, amelyet ez a díszes „csapat" hihetetlenül összezavart.

---

* Lásd *Lenin* Művei. 19. köt. 1955. 428. old. — *Szerk.*

MÉG EGYSZER A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁRÓL ÉS A LIKVIDÁTOROKRÓL

A „Novaja Likvidatorszkaja Gazeta"* munkatársainak legfőbb tulajdonsága, a tehetetlen haragtól hajtott képmutatás, még soha nem jelentkezett olyan méretekben, mint a Nemzetközi Iroda határozatával[17] kapcsolatos cikkeikben.

Hogy meddig merészkedtek, már abból is világosan látszik, hogy Huysmans, a Nemzetközi Szocialista Iroda titkára mindjárt erről a témáról megjelent első cikkeik után kénytelen volt megbízni Popov elvtársat a következőkkel: közölje az orosz munkásokkal, hogy Huysmans tiltakozik azellen, hogy a „Novaja Rabocsaja Gazeta" az orosz olvasók „tájékozatlanságát saját frakciós céljaira próbálja kihasználni", tiltakozik a likvidátorok által az Iroda határozataival kapcsolatban közzétett cikkek ellen, amelyek „kétségtelenül valótlanok és illojálisak".

Miután a „Novaja Rabocsaja Gazeta" munkatársai az Iroda titkárától megkapták ezt a fölöttébb sokatmondó . . . jellemzést, mi teljes nyugalommal mellőzhetjük olyan irányú kísérleteiket, hogy *bennünket* vádoljanak a londoni határozatok igazi jellegének elferdítésével. Azok, akiket az Iroda titkára nyilvánosan leleplezett, hogy az Iroda határozatait „saját frakciós céljaikra használják ki", s hogy „illojálisak" e határozatokkal szemben, harsoghatnak, amennyit csak akarnak, az Internacionálé iránti tiszteletükről stb., aligha fog hinni nekik valaki.

* – „Új Likvidátor Újság"; Lenin gúnyosan így nevezi a „Novaja Rabocsaja Gazeta" („Új Munkás Újság") c. likvidátor lapot. — *Ford.*

Most már minden munkás tudja az igazi nevét azoknak a manipulációknak, melyeknek segítségével D. úr[18] nagy erőlködve kipréseli az Iroda határozatából a párt „építésének módszereit", a hatos csoport „elítélését", „igényeink" „elutasítását" és a balszárny szociáldemokrata jellegének „elismerését". Az Iroda határozatai körül rendezett irodalmi bűvészkedés még nem annak a jele, hogy tiszteletben tartják ezeket a határozatokat, D. úr!

S mégis, milyen nagy zavarban vannak ezek a bűvészek! Nézzék csak, hogyan kényszerülnek lépten-nyomon megcáfolni saját magukat!

1) a 102. számban D. úr diadalmasan kijelenti: „A Nemzetközi Szocialista Iroda *elítélte* a hat képviselőnek a frakcióból való kiválását"; két számmal később, a 104. számban pedig egy másik bűvész, L. Sz.[19] úr nem kevésbé diadalmasan ezt jelenti ki: „A Nemzetközi Szocialista Iroda határozata se nem dicsérő, *se nem dorgáló.*" És — figyeljék meg! — mindkét tisztelt férfiú módfelett elégedett az Iroda döntésével: egyik azért, mert az Iroda „elítélő" határozatot hozott, másik azért, mert az Iroda nem hozott semmiféle elítélő határozatot! Elképzelhető ennél nagyobb fejvesztettség?

S a likvidátor uraknak bőven volt okuk a fejvesztettségre! Az Iroda határozatának legfontosabb pontja ugyanis egyértelműen kimondja a következőket: *mielőtt bármilyen gyakorlati lépést tennénk az egység irányában, előbb tisztázni kell a meglevő nézeteltéréseket.*

És ez a döntés teljesen helyes.

Ha nem akarjuk „egység" címén a legkülönbözőbb elemek alaktalan keverékét a munkásosztály elé tálalni, ha valóságos egységet akarunk a *munkában*, akkor első lépésként ebben az irányban okvetlenül azt kell tennünk, hogy pontosan tisztázzuk az „ütközőpontokat". Tisztázzuk pontosan „általános eszmecserével" az „ütközőpontokat", s akkor majd világossá válik: lehet-e szó arról, hogy valamilyen gyakorlati lépéseket tegyünk az egyesülés felé. Így teszi fel a kérdést az Iroda határozata. S a kérdésnek ilyen feltevését tiszta szívünkből üdvözöljük. A Nemzetközi Szocialista Iroda javaslatára válaszolva azzal a felhívással fordultunk a munkásokhoz, hogy nyugodtan

és megfontoltan még egyszer vitassák meg a nézeteltéréseket, és mondják meg véleményüket az ütközőpontokról. Mi megígértük, hogy minden erőnkkel támogatni fogjuk a külföldi elvtársakat a nézeteltérések megismerésében. A „Proletarszkaja Pravda" 9. számában megjelent határozat egészen helyesen felsorolja azokat a tételeket, amelyek elválasztanak bennünket a likvidátoroktól[20]. Ezzel kell válaszolnunk az Iroda javaslatára, s természetesen más választásuk nem volt és nincs azoknak, akik komolyan veszik az Irodának azt a határozatát, hogy rendezzünk „általános eszmecserét az ütközőpontokra vonatkozóan".

De — és ez a lényeg! — a likvidátor urak számára nincs kellemetlenebb, ellenszenvesebb, elfogadhatatlanabb, mint a fennálló elméleti, programbeli, taktikai és szervezeti nézeteltérések tisztázása. Az Iroda határozatának minden meghamisításával, eltorzításával és becsmérlésével kizárólag azt akarják elérni, hogy *elkenjék* a határozatnak a nézeteltérések előzetes tisztázására vonatkozó követelését. L. Sz. úr és D. úr egyaránt nagy sietséggel szaladnak előre: nem lehetne-e, úgymond, valahogy „egyesülni" anélkül, hogy nagyon „érdeklődnénk" az egyesülők ideológiai „minősítő lapja" után; nem lehetnénk-e meg a „régi folyóiratokból és újságokból vett idézetek" nélkül — aggodalmaskodik L. Sz. úr; nem lehetne-e mellőzni a „múltra" való visszaemlékezést — kapkod fűhöz-fához D. úr. Mi nagyon jól megértjük őket: L. Sz. úr számára egyáltalán nem kellemes, ha az illegalitással foglalkozó cikkekre emlékeztetik („Lucs", 15. (101.) szám), s D. úr számára sem kellemes, ha emlékeztetik a „harc a legalitásért" jelszavára. S mi fenntartás nélkül csatlakozunk az Iroda határozatához, minthogy a határozat azt javasolja, hogy ne firtassuk a múltban elkövetett hibákat. Hajlandók vagyunk „a múltban elkövetett hibákért" amnesztiát adni, amiért annyit fáradoznak a likvidátor urak. Minket nem önmagáért érdekel a múlt, minket a mai és a holnapi munka érdekel. És ami ezt a munkát illeti, tudni akarjuk: *folytatni* fogják-e a likvidátor lapokban az illegalitás elleni uszítást; *továbbra is* alkalmatlannak fogják-e tartani a jelen pillanatban a „hármas

követelést"[21]; ki fognak-e állni az Augusztusi Blokk híveinek programhamisítása mellett stb.

Ezeknek a kérdéseknek és a velük kapcsolatos nézeteltérések fokának tisztázása az Iroda határozata szerint *előfeltétele* annak, hogy bármilyen lépést tegyünk az egység irányában, ha persze nem úgy értelmezzük az „egységet", mint a likvidátorok, vagyis nem úgy fogjuk fel, mint elvtelen keverékét mindazoknak, akiknek kedvük szottyan, hogy szociáldemokratának nevezzék magukat.

„A vádpontok már meg vannak fogalmazva" — harsogja L. Sz. úr. Nem szeretnénk itt az egyszeri emberre emlékeztetni, akinek a közmondás szerint vaj van a fején, dehát miért tartja L. Sz. úr „vádnak" az egyszerű békefeltételeket? Mi ezt mondjuk: annak a szervezetnek, amely az egyesülésből megszületne, ilyen és ilyen elveken kellene felépülnie: a régi program, az ismert szervezeti forma, a csorbítatlan jelszavak, a határozott taktika stb. elismerésén. Önök pedig nyomban kijelentik, hogy a programnak, a taktikának és a szervezeti feladatoknak ez a megfogalmazása nem más, mint „a likvidátorok teljes bűnlajstroma". Nagyon sajnáljuk önöket, de sem mi, sem az Iroda nem ismerünk más módot új szervezetek építésére, mint programjuk, taktikájuk stb. tisztázását.

De ennél még súlyosabb bűn is terhel bennünket. Mi nemcsak megjelöltük a szervezet megalakításának a feltételeit, vagyis nemcsak tisztáztuk a béke feltételeit, hanem még a munkások ítélőszéke elé is tártuk ezeket a feltételeket.

Szilárdan kitartunk amellett, hogy az általunk választott módon kívül semmiféle más módon nem teljesíthető az Iroda határozata.

Az Iroda felhívja *mindazokat*, akik szociáldemokratának nevezik magukat, hogy ha meg akarják oldani az egység kérdését, mindenekelőtt tisztázzák nézeteltéréseiket.

Az általunk közzétett határozat úgy reagált az Iroda felhívására, hogy közölte a program, a taktika és a szervezet fő kérdéseire vonatkozó nézetek „jegyzékét", és ezt a „jegyzéket" megvitatás végett a munkás elvtársak elé terjesztette. Ha a likvidátor urak követnék példánkat,

a többé-kevésbé közeli jövőben rendelkezésünkre állna a felek világosan megfogalmazott véleménye, és pontosan megállapíthatnánk, hogy ki mellett áll a szervezett munkások többsége. Az a feladat, melyet a Nemzetközi Szocialista Iroda az orosz proletariátus elé kitűzött, közelebb kerülne a megoldáshoz. De a likvidátorok természetesen a végsőkig igyekeznek majd kibújni ez alól abból az egyszerű okból, hogy klikkjük érdekei szempontjából egyformán hátrányos az is, ha politikai nézeteiket világosan megfogalmazzák, s az is, ha e nézeteket a munkások széles köreinek ítélőszéke elé bocsátják.

Ilyen körülmények között bizonyosan arra fognak törekedni, hogy „a nézeteltérések világos tisztázása" helyett, amit az Iroda követel, kicsinyes, személyeskedő intrikát szőjenek, eltorzítsák és meghamisítsák a dolgot, jóllehet ez csak arra jó, hogy megnehezítsék az Iroda munkáját, és állandóan okot fognak szolgáltatni arra, hogy leckét adjanak nekik a „lojalitásból", ahogy az Internacionálé titkára már kénytelen volt leckét adni a likvidátor uraknak.

„Proletarszkaja Pravda" 11. sz.
1913 december 19.

A NACIONALISTA LIBERALIZMUS ÉS A NEMZETEK ÖNRENDELKEZÉSI JOGA

Az ellentmondásokba keveredett Mogiljanszkij úr segítségére sietve a liberális „Recs"[22] szerkesztősége nemrég (a 340. számban) aláírás nélküli, vagyis hivatalos, szerkesztőségi nyilatkozatot tett közzé a nemzetek önrendelkezési jogának fontos kérdéséről.

Mogiljanszkij úr az egyenes válasz elől kitérve azt bizonygatta, hogy véleményének „semmi köze sincs a nemzetek önrendelkezési jogának tagadásához". Most a „Recs" hivatalosan kijelenti, hogy a kadet párt programjának 11. pontja „egyenes, pontos és világos választ ad a szabad *kulturális* önrendelkezés jogának kérdésére".

Az általunk kiemelt szó rendkívül fontos, mert éppenséggel *nem* a „kulturális" önrendelkezésről volt szó sem Mogiljanszkij úr első cikkében, sem Doncov úr válaszában, sem a Mogiljanszkij úr contra Doncov úr vitában. A nemzetek *politikai* önrendelkezéséről, vagyis a nemzetek különválási jogáról volt szó, a liberálisok pedig „kulturális önrendelkezésen" (ami igen értelmetlen, fellengzős, a demokrácia *egész* történetével ellenkező szóhasználat) lényegében csak a nyelvek szabadságát értik.

A „Recs" most kijelenti, hogy a „Proletarszkaja Pravda" reménytelenül összekeveri az önrendelkezést a „szeparatizmussal", ennek vagy annak a nemzetnek a különválásával.

Vajon ki az, aki itt reménytelenül (vagy talán előre megfontolt szándékkal...) összekeveri a dolgokat?

Tagadják-e a mi felvilágosult „alkotmányos demokratáink", hogy a nemzetközi demokrácia egész történetében, különösen a XIX. század második felétől, a nemzetek

önrendelkezésén éppen a *politikai* önrendelkezést, vagyis a különválás jogát, az önálló nemzeti állam alakításának jogát értik?

Tagadják-e a mi felvilágosult „alkotmányos demokratáink", hogy az 1896. évi londoni nemzetközi szocialista kongresszus, amely újból leszögezte a kialakult demokratikus elvet (amivel a kongresszus természetesen nem érte be), szintén éppen a *politikai*, s korántsem holmi „kulturális" önrendelkezésről beszélt?

Tagadják-e a mi felvilágosult „alkotmányos demokratáink", hogy például Plehanov, aki már 1902-ben írt az önrendelkezésről, éppen a politikai önrendelkezést értette rajta?

Kérem, uraim, adjanak részletesebb magyarázatot, ne titkolják el a „sötét tömeg" előtt „felvilágosodásuk" gyümölcseit!

A kérdés lényegére vonatkozóan a „Recs" a következőt jelenti ki:

„A kadetoknak valójában soha eszük ágában sem volt síkraszállni amellett, hogy a nemzeteknek legyen joguk «különválni» az orosz államtól."

Remek! Köszönjük az őszinteséget és a teljesen elvi nyilatkozatot! Felhívjuk a „Rosszija", a „Novoje Vremja", a „Zemscsina"[23] stb. figyelmét a kadetok félhivatalosának erre a „csodálatosan lojális" nyilatkozatára!

Csak ne haragudjanak, kadet urak, ha éppen ezért kénytelenek vagyunk önöket *nacionalista liberálisoknak* nevezni. Éppen itt van egyik legfőbb alapja az önök sovinizmusának és a Puriskevicsékkel kötött eszmei-politikai blokkjuknak (vagy a tőlük való eszmei-politikai függésüknek). Puriskevicsék és osztályuk az „aki kapja, marja" „jogának" „szilárd" tudatában nevelik a sötét tömegeket. A kadet urak tanultak történelmet, és jól tudják, milyen — enyhén szólva — „pogromszerű" akciókat eredményezett gyakran ennek az „ősi jognak" a gyakorlati alkalmazása. A demokrata nem lehet demokrata (a proletárdemokráciáról már nem is beszélünk), ha nem hirdeti rendszeresen éppen a nagyorosz tömegeknek, éppen

orosz nyelven, a nemzetek „önrendelkezését“, mégpedig nem „kulturális“, hanem politikai értelemben.

A nacionalista liberalizmust a világon mindenütt éppen az jellemzi, hogy teljesen azoknak a viszonyoknak (és határoknak) a talajára helyezkedik, amelyeket Puriskevicsék osztálya állapít meg, és amelyeket (gyakran a gazdasági fejlődés és a „kultúra“ követelményei ellenére) Puriskevicsék módszereivel védelmeznek. Ez valójában nem egyéb, mint alkalmazkodás a feudálisok érdekeihez és az uralkodó nemzet legrosszabb nacionalista előítéleteihez, ahelyett, hogy rendszeresen harcolnának ezek ellen az előítéletek ellen.

„Proletarszkaja Pravda“ 12. sz.
1913 december 20.

A NARODNYIKSÁG ÉS A LIKVIDÁTORSÁG MINT A BOMLÁS ELEMEI A MUNKÁSMOZGALOMBAN

A „Szevernaja Miszl"[24] című pétervári narodnyik újság nemrég egy rigai tudósítást közölt a biztosítási kampány menetéről. A szerző, B. Braines, többek között a következőket írta:

„Bojkottista irányzat csak a csizmadiáknál észlelhető, s náluk bojkottista csoportok alakultak. A bojkottista csoportok legfőbb ösztönzői sajnos a narodnyikok. Más üzemekben a kampány vontatottan folyik."

Ez az őszinte beismerés éles fényt vet az oroszországi narodnyikság jelenlegi helyzetére és politikai jelentőségére. Váratlanul maguk a narodnyikok igazolták rendkívül plasztikusan, hogy mennyire helyes az az értékelés, amelyet a marxisták tanácskozása[25] adott a narodnyikságról.

Képzeljék csak el: egy baloldali narodnyik újság, minthogy képtelen bármiféle cáfolattal is előhozakodni, közli tudósítójának afölötti *sajnálkozását*, hogy a bojkottista csoportok *„legfőbb ösztönzői"* a *narodnyikok!*

Íme, a narodnyikság politikai bomlásának iskolapéldája! Az oroszországi pártonkívüliségnek és a pártossággal való nemtörődésnek iskolapéldája! És ezzel a példával foglalkoznunk kell, mert egy „idegen" párt életéből vett példa különösen szemléletesen mutatja meg annak a bajnak igazi okait, amely általában rendkívül elterjedt, és amely annyira kínoz bennünket.

A narodnyikok körében az ellenforradalom idején sok különféle, egymástól úgyszólván független áramlat és csoport alakult ki. Ebben a tekintetben a narodnyikokon is, a marxistákon is szemmelláthatólag megmutatkozott

azoknak az általános okoknak a hatása, amelyek a június harmadiki rendszer történelmi körülményeiben gyökereznek. A narodnyikoknál például külön-külön felléptek a sajtóban olyan csoportok is, amelyekben a likvidátori szellem sokkal erősebb volt, mint a mi likvidátorainknál (az 1908—1910. évi párizsi kiadványok), és már teljesen anarchista jellegű csoportok is, s az ő irányzatukhoz tartozó legtekintélyesebb publicisták odáig süllyedtek, hogy liberális és renegát húrokat pengettek (V. Csernov úr a „Zaveti"-ben[26]) stb.

Ennek ellenére a narodnyikok forma szerint a külvilág szemében is sokkal *„egységesebbnek"* tűnnek fel, mint a marxisták. A narodnyikoknál nincs szemmellátható szakadás, nincs elkeseredett, szívós, rendszeres és huzamos belső harc, náluk — első pillantásra — mindig van valami közös kapocs, s egész irodalmukban léptennyomon azzal büszkélkednek, hogy a narodnyikság „egységes", szemben a „marxistákkal" (s leggyakrabban a „bolsevikokkal"), „akik hajlamosak a viszálykodásra és a széthúzásra".

Aki meg akarja érteni, mi az értelme és a jelentősége annak, ami az oroszországi munkásmozgalomban és az oroszországi szocializmusban végbemegy, annak nagyon alaposan el kell gondolkoznia a „marxista széthúzás" és a „narodnyik egység" eme szembeállításán.

Nálunk, a marxisták körében és a marxisták körül szintén van sok olyan csoport, csoportka és csoportocska, amelyek valójában úgyszólván függetlenek egymástól, s amelyek buzgón hirdetik (a narodnyikok szellemében) az „egységet", és még buzgóbban elítélik a „marxista széthúzást".

Mi is itt a helyzet? Irigyelnünk kell-e a „narodnyik egységet"? Vajon az említett különbség okait „egyes" „vezetők" egyéni rossztulajdonságaiban keressük (ez igen elterjedt módszer), vagy a marxistáknak a „dogmatizmusra", a „türelmetlenségre" stb. való rossz hajlamában?

Nézzük meg a tényeket. A tények azt bizonyítják, hogy a narodnyikok sokkal türelmesebbek, békülékenyebbek, „egységesebbek", s bár meglehetősen sok csoportjuk

van, nincsenek náluk éles szakadások. És ugyanazok a tények egészen vitathatatlanul azt is bizonyítják, hogy a narodnyikok politikai tekintetben *erőtlenek*, nincsenek szervezett és szilárd kapcsolataik a tömegekkel, nem tudnak végrehajtani *semmiféle* politikai tömegakciót. A rigai bojkottista narodnyikok példája csak illusztrálja, mégpedig igen plasztikusan azt, ami megmutatkozott nemcsak a biztosítási kampány során, hanem az Állami Duma választásai során, a sztrájkmozgalomban, a munkássajtóban (sőt még tágabb értelemben: általában a demokratikus sajtóban), a szakszervezetekben stb. is. A baloldali narodnyik „Szevernaja Miszl" 2. számában például ezt olvassuk:

„A marxisták becsületére legyen mondva, hogy jelenleg a szervezetekben" (a szakszervezetekről van szó) „nagy befolyásuk van, ezzel szemben mi, baloldali narodnyikok határozott terv nélkül működünk a szakszervezetekben, és ezért úgyszólván egyáltalán nem adtunk életjelt magunkról."

Miféle furcsaság ez? A békülékeny, türelmes, „egységes", csoportokra nem szakadozó, átfogó, nem dogmatikus narodnyikoknak — *forró vágyuk és lelkes törekvésük ellenére* — *nincs* sem biztosítási kampányuk, sem befolyásuk a szakszervezetekben, sem szervezett csoportjuk az Állami Dumában. Ezzel szemben a „dogmatikus", „folytonosan csoportokra szakadozó" és ennek következtében állítólag önmagukat gyengítő marxisták kiválóan megszervezik választási hadjáratukat a IV. duma választásai során, sikeresen dolgoznak a szakszervezetekben, nagyszerű és összehangolt biztosítási kampányt szerveznek, elég jól működnek a sztrájkmozgalomban, s tömör, elvileg következetes határozatokat hoznak, melyeket egyetértésben, szilárdan, meggyőződéssel követ az öntudatos munkások szemmelláthatő és vitathatatlan többsége.

Miféle furcsaság ez? Csak nem *üres szóvirág* a narodnyikok „békülékenysége" és sok egyéb nagyszerű lelki tulajdonsága?

Bizony, üres szóvirág! A legkülönbözőbb árnyalatú értelmiségi csoportocskák „egységének" az az ára, hogy a narodnyikok politikailag teljesen tehetetlenek a tömegek körében. Azok a csoportocskák — a trockisták, a likvidátorok, a „békítgetők", Tyszka hívei —, amelyek a legtöbbet handabandáznak az egységről, nálunk, a marxistáknál is *ugyancsak* az értelmiségi tehetetlenség képviselői, viszont az igazi, a nem kitalált, hanem az életből sarjadt politikai kampányok (a választási hadjárat, a biztosítási kampány, a napisajtó javára indított kampány, a sztrájkkampány stb.) azt mutatják, hogy az öntudatos munkások *többsége* azok köré tömörül, akiket a leggyakrabban, a legbuzgóbban és a legelkeseredettebben becsmérelnek a „szakadár" elnevezéssel.

A következtetés világos, és bármennyire kellemetlen is a rengeteg értelmiségi csoport számára, a munkásmozgalom menete *kényszeríti* őket e következtetés elfogadására. E következtetés pedig az, hogy csak teljes bomlás és tehetetlenség lehet a vége annak, ha olyan értelmiségi csoportok „megegyezésével" vagy „szövetségével" próbálnak „egységet" teremteni, amelyek *valójában* a munkásmozgalom szempontjából *káros* tendenciákat érvényesítenek (narodnyikság, likvidátorság stb.). A narodnyikság és a likvidátorság egyaránt *bebizonyította* ezt szomorú példájával.

Csak e csoportok és csoportocskák *ellen* (a burzsoá viszonyok közt és a végtelenül sok kispolgári ingadozás közepette elkerülhetetlen súlyos harcban) alakul ki az öntudatos proletárok többsége által vezetett munkástömegek igazi egysége.

A naiv emberek azt kérdezik: hogyan különböztessük meg a munkásmozgalomnak ártó, a munkásmozgalmat bomlasztó, tehetetlenségre kárhoztató értelmiségi csoportokat attól a csoporttól, amely eszmeileg a munkásmozgalmat fejezi ki, s amely tömöríti, egyesíti és megerősíti ezt a mozgalmat? A megkülönböztetésre csupán két eszközünk van: az elmélet és a gyakorlati tapasztalat. Alaposan meg kell vizsgálnunk a narodnyikságnak és a likvidátorságnak, e két *eszmeáramlatnak* (a munkásmozgalmat bomlasztó kispolgári áramlatok közül a két leg-

főbb áramlatnak) elméleti tartalmát. Figyelmesen tanulmányoznunk kell a munkás-tömegmozgalom gyakorlati tapasztalatait abból a szempontból, hogyan tömöríthetjük az öntudatos munkások többségét olyan egyseges, átgondolt, elvi döntések körül, melyek egyaránt alkalmazandók a választásokra, a biztosításra, a szakszervezeti munkára, a sztrájkmozgalomra, az „illegalitásra" stb.

Aki elmélyed a marxizmus elméletében, aki figyelemmel kíséri az utóbbi évek gyakorlati tapasztalatait, az megérti, hogy Oroszországban az igazi munkáspárt elemeinek tömörülése a narodnyikok, a likvidátorok és a hozzájuk hasonlók tarka, lármás, hangoskodó (valójában azonban üres és káros) csoportjai *ellenére* megy végbe. A munkásosztály egysége e csoportok széthullásából, a proletariátustól való elszakadásukból nő ki.

„Proletarszkaja Pravda" 12. sz.
1913 december 20.

KAUTSKY LEVELÉRŐL[27]

K. Kautsky észrevette (végre!), hogy „Tyszka" és Rosa Luxemburg tyszkista csoportja nem képviseli a lengyel szociáldemokrata munkásokat, hogy a varsói és a lodzi kollektívát kell figyelembe venni.

Jó, hogy Kautsky végre megértette azokat a tényeket, amelyeket az oroszországi marxista pártmunkások már *évek óta* ismernek. De éppen az a körülmény, hogy Rosa Luxemburg és Tyszka *évekig* valóságnak tudták feltüntetni a *fikciót*, megmutatja, mennyire elszomorítóan rosszul vannak tájékozva a német szociáldemokraták, s köztük Kautsky is!

Még nagyobb tájékozatlanságot árul el Kautsky, amikor azt írja, hogy az LSzP „balszárnya", „ha jól ismeri a dolgot", szakított az LSzP jobbszárnyával, mert *teljesen* szociáldemokrata talajra áll.

Ismeretes — mondhatjuk itt —, hogy Kautsky előtt ezúttal *egyáltalán nem* ismeretes az, amiről ír. Vegye elő az olvasó akár Henryk Kamenskinek „A nacionalizmustól a likvidátorságig" című cikkét („Proszvescsenyije", 10. sz.). — A szerző lengyel, és jól *ismeri* azt, amiről ír. Ebből a cikkből az olvasó meglátja, hogy az LSzP balszárnya egyáltalán *nem* szociáldemokrata. Nevetséges is azt hinni, hogy olyan emberek, akik teljesen szociáldemokrata talajra akarnak és *tudnak* állni, megtartják „saját" programjukat és elnevezésüket, egy nem szociáldemokrata párt programját és elnevezését.

Az az „eszmecsere", melyet Oroszország és Lengyelország *valamennyi* szociáldemokrata frakciója fog tartani a Nemzetközi Szocialista Iroda Végrehajtó Bizottságának

közvetítésével, rá fog világítani Kautsky hibájára, és meg fogja mutatni, hogy *egyetlen* lengyel szociáldemokrata *nem* tartja, és nem is tarthatja az LSzP balszárnyát szociáldemokrata pártnak.

Tegyük hozzá, hogy Kautsky (bár éppen a „Vorwärts"-ben ír) egyetlen szóval sem utasítja vissza azt a módot, ahogyan ugyanez a „Vorwärts" az oroszországi „régi párt eltűnéséről" mondott beszédét ismertette. Kautskynak ezt az óriási hibáját szintén leleplezi majd a küszöbönálló „eszmecsere".

„Proletarszkaja Pravda" 12. sz.
1913 december 20.

A „NOVOJE VREMJA“ ÉS A „RECS“ A NEMZETEK ÖNRENDELKEZÉSI JOGÁRÓL

Mint várható is volt, a „Novoje Vremja“ érdeklődését felkeltette a szociáldemokratáknak és a kadetoknak a nemzetek önrendelkezési joga körül folytatott vitája. A nagyorosz nacionalizmus legfőbb szócsövének 13563. számában a következőket olvassuk:

„Ami a szociáldemokraták számára a politikai bölcsesség axiómája“ (vagyis a nemzetek önrendelkezési, különválási jogának elismerése), „az ez idő szerint még kadet körökben is nézeteltéréseket szül.“

A „Novoje Vremja“ a liberálisoknak szánt feketeszázas fricskázás (a „még“ szócska) ellenére is kénytelen idézni a „Recs“-nek azt a kijelentését, hogy „a kadetoknak soha eszük ágában sem volt síkraszállni amellett, hogy a nemzeteknek legyen joguk különválni az orosz államtól“.

Ez a kijelentés annyira félreérthetetlen, hogy a „Novoje Vremja“ kénytelen kibúvót keresni. Íme:

„A kulturális önrendelkezés tágítható fogalma a tényekből ítélve, a kadetok szempontjából úgy látszik csak a módszerekben különbözik a szeparatizmus védelmezésétől.“

A „Novoje Vremja“ azonban jól tudja, mi a különbség az ostoba „kulturális“ és az igazi, vagyis a *politikai* önrendelkezés között, mert később ezt olvassuk:

„A kadet urak valóban sohasem szálltak síkra amellett, hogy a nemzeteknek legyen joguk különválni az orosz államtól... legfeljebb azon a hasonlíthatatlanul kulturáltabb módon, hogy támogatást fogadtak el a másfajtájúaktól és a zsidóktól sajtószerveik számára.“

A feketeszázasok régi, elcsépelt, nevetséges módszere ez, hogy a zsidóktól kapott támogatást hánytorgatják fel a liberálisoknak! Ezek miatt az együgyű módszerek miatt azonban mégsem szabad elfelejtenünk a lényeget: a lényeg az, hogy a „Novoje Vremja" pontosan megértette, mi a különbség a szociáldemokraták és a kadetok között, mert elismerte, hogy a *különválás jogát* a kadetok nem védelmezték.

A kadetok annyira különböznek a szociáldemokratáktól, mint a nacionalista liberálisok a következetes demokratáktól.

„Proletarszkaja Pravda" 16. sz.
1913 december 25.

LEVÉL A SZERKESZTŐSÉGHEZ

Martov úr *megerősítette* a „Proletarszkaja Pravdá"-ban már említett ama tényt, hogy én nem vettem részt a sztrájk kérdésével foglalkozó *albizottságban*, s hogy a *bizottságban* a „büntetőjogi felelősségre vonás" *ellen* szólaltam fel*. Most már csak annyit kell hozzátennem, hogy korántsem csupán a büntetés mértékének „csökkentéséért" emeltem szót, amint erre Martov úr „emlékszik", hanem természetesen azt mondtam, hogy ilyen pont beiktatása *teljesen megengedhetetlen.* És nem kellett módosításokat beterjesztenem, mert az akkor tárgyalt tervezetben *egyáltalán nem volt* hasonló pont, csak F. Dan úr igyekezett — sikertelenül — beiktatni ilyet (még L. Martov is szembefordult akkor F. Dan úrral).

„Proletarszkaja Pravda" 17. sz.
1913 december 29.
Aláírás: N. Lenin.

---

* Lásd *Lenin* Művei. 19. köt. 1955. 529—531. old. — *Szerk.*

ÉVI 4000 RUBEL ÉS 6 ÓRÁS MUNKANAP

Ez az öntudatos amerikai munkások harci jelszava. Nálunk — mondják — csak egyetlen politikai kérdés van, és ez a munkások jövedelmének és munkanapjának kérdése.

Az orosz munkás első pillantásra rendkívül furcsának és érthetetlennek találja, hogyan lehet az összes szociális és politikai kérdéseket így egyetlen kérdésre redukálni. De az Amerikai Egyesült Államokban, a legfejlettebb államban, ahol csaknem teljes a politikai szabadság, ahol a legfejlettebbek a demokratikus intézmények, s ahol óriási sikereket értek el a munka termelékenységének emelésében, egészen természetes, hogy a szocializmus kérdése az első helyre nyomul.

Amerikában a teljes politikai szabadság lehetővé teszi, hogy számba vegyék az országban termelt összes javakat, s jobb statisztikát készítsenek a termelésről, mint bárhol másutt a világon. És ez a vitathatatlan adatokon alapuló statisztika azt mutatja, hogy Amerikában kerek számban kifejezve 15 millió munkáscsalád van.

Ezek a munkáscsaládok együtt évenként 60 milliárd, vagyis 60 000 millió rubel értékű fogyasztási cikket állítanak elő. Ez munkáscsaládonként évi 4000 rubelt jelent.

Jelenleg azonban, a kapitalista társadalmi rendszer körülményei között, ennek az óriási termékmennyiségnek csak a fele, csak 30 000 millió jut a munkásoknak, noha a lakosság kilenctized része munkás. A másik felét a tőkésosztály kaparintja meg, az az osztály, amely valamennyi szekértolójával és kitartottjával együtt a lakosságnak csupán egytized részét jelenti.

Amerikában, mint más országokban is, munkanélküliség dühöng, és fokozódik a drágaság. A munkások nyomora egyre kínzóbbá, egyre elviselhetetlenebbé válik. Az amerikai statisztika kimutatta, hogy az összes munkásoknak *mintegy a fele nincsen az egész* munkaidőn át foglalkoztatva. És a társadalmi munkának micsoda roppant tömege fecsérlődik el azért, mert fenntartják az értelmetlen, elmaradott, szétforgácsolt kisüzemi termelést, különösen a mezőgazdaságban és a kereskedelemben!

Amerikában éppen azért, mert teljes politikai szabadság van és mert nincsenek feudális földesurak, nagyobb mértékben alkalmaznak gépeket, mint bárhol másutt a világon. Amerikában a statisztika szerint csupán a feldolgozó iparban is összesen *18 millió* lóerő a gépek kapacitása. A vízesésekben rejlő erőforrások vizsgálata pedig megmutatta, hogy Amerika, az 1912 március 14-i jelentés szerint, az eső víz erejének elektromossággá változtatásával egyszeriben további *60 millió* lóerőt nyerhet!

Ez az ország már most is mérhetetlenül gazdag, és módjában van egy csapásra *megháromszorozni* gazdagságát, *megháromszorozni* a társadalmi munka termelékenységét, s ezzel tűrhető, értelmes emberi lényhez méltó jövedelmet és nem túlságosan hosszú, 6 órás munkanapot biztosítani *valamennyi* munkáscsalád számára.

De a kapitalista társadalmi rendszer következtében az amerikai nagyvárosokban, sőt már a falvakban is dühöngő szörnyű munkanélküliség és nyomor mellett, az emberi munka oktalan pocsékolása mellett ott látjuk a milliárdosok, az ezermilliós vagyonnal rendelkező gazdagok hallatlan fényűzését.

Az amerikai munkásosztály gyorsan öntudatra ébred, és hatalmas proletárpártban tömörül. A párt iránti rokonszenv az összes dolgozók körében fokozódik. Amerika bérrabszolgái, akik kitűnő gépekkel dolgoznak, s léptennyomon látják a technika csodáit és a termelés nagyüzemi megszervezése nyomán születő nagyszerű sikereket, kezdik világosan felismerni feladataikat, és kezdik felállítani egyszerű, nyilvánvaló, legközvetlenebb követeléseiket: 4000 rubel jövedelmet minden munkáscsalád számára és 6 órás munkanapot.

Az amerikai munkásoknak ez a célja teljesen elérhető a világ minden más civilizált országában is; de ehhez az szükséges, hogy az országban meglegyenek a szabadság alapvető feltételei . . .

És nincs más út a szabad jövő felé, csak az, amely a munkások saját szervezetein, népművelő, szakszervezeti, szövetkezeti és politikai szervezetein át vezet.

„Proletarszkaja Pravda" 19. sz.
1914 január 1.
Aláírás: I.

KELL-E KÖTELEZŐ ÁLLAMNYELV?

A liberálisok abban különböznek a reakciósoktól, hogy ők legalább az *elemi* iskolára vonatkozólag elismerik az anyanyelven való tanítás jogát. De teljesen egyetértenek a reakciósokkal abban, hogy kötelező államnyelvre szükség van.

Mit jelent a kötelező államnyelv? Gyakorlatilag azt jelenti, hogy a nagyoroszoknak, az oroszországi lakosság *kisebbségének* nyelvét rákényszerítik Oroszország egész lakosságára. Az államnyelv oktatása minden iskolában *kötelező*. Minden hivatalos ügyet az államnyelven kell intézni, nem pedig a helybeli lakosság nyelvén.

Mivel indokolják a kötelező államnyelv szükségességét azok a pártok, amelyek mellette kardoskodnak?

A feketeszázasok „érvei" természetesen igen kurták: rövidre kell fogni a nemzetiségek gyeplőjét, és nem szabad megengedni, hogy „kirúgjanak a hámból". Oroszország oszthatatlan, és minden nép vesse alá magát a nagyorosz vezetésnek, mert — a feketeszázasok szerint — a nagyoroszok az orosz föld építői és megszerzői. Tehát az uralkodó osztály nyelvének kötelező államnyelvnek kell lennie. Puriskevics úrék azt sem átallanák, hogy teljesen megtiltsák azokat a „kutyának való nyelveket", amelyeken Oroszországnak csaknem 60 százaléknyi nem nagyorosz lakossága beszél.

A liberálisok álláspontja sokkal „kulturáltabb" és „finomabb". Ők amellett vannak, hogy bizonyos határok közt (például az alsó fokú iskolában) engedélyezzék az anyanyelvet. De ragaszkodnak ahhoz, hogy legyen kötelező államnyelv. Ez, mondják ők, szükséges a „kultúra" érdeké-

ben, az „egységes“ és „oszthatatlan“ Oroszország érdekében stb.

„Az államiság a kulturális egység megerősítése... Az állami kultúrához feltétlenül hozzátartozik az államnyelv... Az államiság alapja a hatalom egysége, és az államnyelv ennek az egységnek eszköze. Az államnyelvnek ugyanolyan kényszerítő és egyetemesen kötelező ereje van, mint az államiság bármely más formájának...

Ha úgy rendelte a sors, hogy Oroszország egységes és oszthatatlan legyen, akkor keményen ki kell tartani amellett, hogy az orosz irodalmi nyelv használata állami szempontból célszerű.“

Ez a liberális tipikus filozófiája az államnyelv szükségességéről.

Az idézett szavakat Sz. Patraskin úrnak a liberális „Gyeny“-ben[28] (7. sz.) közölt cikkéből vettük. Ezekért a gondolatokért, teljesen érthető okokból, a feketeszázas „Novoje Vremja“ cuppanós csókkal jutalmazta szerzőjüket. Patraskin úr itt „egészen életrevaló gondolatokat“ fejteget, jelentette ki Menysikov lapja (13588. sz.). Ilyen fölöttébb „életrevaló“ gondolatokért a feketeszázasok állandóan dicsérik a nacionalista liberális „Russzkaja Miszl“-t[29] is. De hát hogy is ne dicsérnék, amikor a liberálisok „kulturális“ érvek segítségével azt propagálják, ami annyira tetszik a novojevremjásoknak?

Az orosz nyelv nagy és hatalmas, mondják a liberálisok. Ti talán nem akarjátok, hogy mindenki, Oroszország bármelyik távoli zugának lakosa is, ismerje ezt a nagy és hatalmas nyelvet? Talán nem látjátok, hogy az orosz nyelv gazdagítani fogja a nemzetiségek irodalmát, lehetővé teszi számukra, hogy megismerjék a nagy kulturális értékeket stb.?

Ez mind igaz, liberális urak — feleljük mi. Mi önöknél jobban tudjuk, hogy Turgenyev, Tolsztoj, Dobroljubov, Csernisevszkij nyelve nagy és hatalmas. Mi jobban akarjuk, mint önök, hogy minél szorosabb kapcsolat és testvéri egység alakuljon ki kivétel nélkül valamennyi oroszországi nemzet elnyomott osztályai között. Természetesen mi is azon vagyunk, hogy Oroszország minden lakosának módja legyen megtanulni a nagy orosz nyelvet.

Csak egyet nem akarunk: *kényszert*. Senkit sem akarunk bottal kergetni a paradicsomba, mert akármennyi szép frázist hangoztatnak is önök a „kultúráról", a *kötelező* államnyelv kényszerrel, erőszakkal jár. Mi úgy gondoljuk, hogy a nagy és hatalmas orosz nyelv nem szorul arra, hogy bárki is a *derestől való félelmében* legyen kénytelen megtanulni. Meggyőződésünk, hogy az oroszországi kapitalizmus fejlődése és általában a társadalmi élet egész menete az összes nemzetek közeledéséhez vezet. Száz meg százezer ember kerül át Oroszország egyik végéről a másikra, a lakosság nemzeti összetétele keveredik, s múlhatatlanul megszűnik az elkülönülés és a nemzeti elzárkózás. Akiknek életkörülményeik és munkájuk miatt szükségük lesz az orosz nyelv ismeretére, azok kényszer nélkül is meg fognak tanulni oroszul. De a kényszernek (a botnak) csak egy eredménye lehet: megnehezíti a nagy és hatalmas orosz nyelvnek más nemzetiségi csoportokba való behatolását, és ami a legfőbb — kiélezi a gyűlölködést, milliónyi újabb súrlódási felületet teremt, növeli az ingerültséget, a kölcsönös meg nem értést stb.

Kinek kell ez? Az orosz népnek, az orosz demokráciának nincs erre szüksége. Az orosz nép nem ismer el *semmiféle* nemzeti elnyomást, még „az orosz kultúra és államiság érdekében" sem.

Ezért mondják az orosz marxisták, hogy *nem kell* kötelező államnyelv, hogy biztosítani kell a lakosság számára olyan iskolákat, ahol a helybeli nyelveken tanítanak, és fel kell venni az alkotmányba egy alaptörvényt, amely érvénytelennek nyilvánít mindennemű nemzeti kiváltságot és érvénytelennek nyilvánítja a nemzeti kisebbségek jogainak bármiféle csorbítását...

„Proletarszkaja Pravda" 14 (32). sz.
1914 január 18.

K. HUYSMANSNEK

Személyes kérésére saját nevemben írom az alábbi rövid beszámolót (bref rapport), és már előre is elnézést kérek, ha e beszámoló (rapport) a rendkívüli időhiány miatt nem lesz teljes. Pártunk Központi Bizottsága valószínűleg talál majd alkalmat arra, hogy elküldje a Nemzetközi Szocialista Iroda Végrehajtó Bizottságának saját hivatalos beszámolóját*, s hogy kijavítsa az én személyes beszámolóm esetleges hibáit.

Melyek a nézeteltérések (dissentiments) pártunk Központi Bizottsága és a *Szervező Bizottság* között? Ez a kérdés. A nézeteltérések a következő hat pontban foglalhatók össze:

I

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt 1898-ban *illegális* pártként alakult meg, és *mindig* ilyen is maradt. Pártunk most sem működhet másként, csak illegálisan, mert Oroszországban még a mérsékelt liberálisok pártja sincs legalizálva.

Az 1905-ös oroszországi forradalomig azonban a liberálisoknak külföldön volt illegális lapjuk[30]. A forradalom veresége után a liberálisok elfordultak a forradalomtól, és most felháborodva utasítják vissza az illegális sajtó gondolatát. És ekkor, a forradalom után, pártunk opportunista szárnyának soraiban felvetődik az a gondolat, hogy

* Lásd ebben a kötetben 234—237. old. — *Szerk.*

le kell mondani az illegális pártról, *likvidálni* kell (innen a „*likvidátor*“ elnevezés), legális („nyílt“) párttal kell *helyettesíteni* az illegális pártot.

Egész pártunk két ízben is, 1908-ban és 1910-ben *hivatalosan* és feltétel nélkül elítélte a likvidátorságot[31]. A nézeteltérés itt abszolúte kibékíthetetlen. Nem lehet az illegális pártot olyanokkal együtt helyreállítani és építeni, akik nem hisznek benne, és egyáltalában nem akarják építeni.

A Szervező Bizottság és az 1912. évi augusztusi konferencia, amely megválasztotta, *szóban* elismeri az illegális pártot. A *valóságban* viszont az oroszországi likvidátorok lapja (a „Lucs“ és a „Novaja Rabocsaja Gazeta“ 1912—1913-ban) az augusztusi konferencia határozatai után a legális sajtóban tovább *támadta* az illegális pártnak magát a létjogát is (L. Sz., F. D., Zaszulics és mások számos cikke).

Bennünket tehát a Szervező Bizottságtól elválaszt az a körülmény, hogy a Szervező Bizottság olyan fikció, amely szavakban nem ismeri el magát likvidátornak, a valóságban azonban az oroszországi likvidátorok csoportját leplezi és szépítgeti.

Elválaszt bennünket tőle az, hogy a Szervező Bizottság nem akarja határozottan és visszavonhatatlanul elítélni a likvidátorságot (és nem is tudja, mert tehetetlen a likvidátorok csoportjával szemben).

Mi nem építhetjük másképpen az illegális pártot, csak úgy, ha harcolunk azok ellen, akik a legális sajtóban támadják. Oroszországban jelenleg (1912 óta) *két* munkáslap jelenik meg Szentpétervárott: az egyik (a „Pravda“) végrehajtja, megvalósítja az illegális párt határozatait. A másik (a „Lucs“, illetve a „Novaja Rabocsaja Gazeta“) támadja, gúnyolja az illegális pártot, azt a gondolatot szuggerálja a munkásoknak, hogy nincs is szükség rá. Amíg a likvidátorok csoportjának a lapja nem változtatja meg gyökeresen irányvonalát, vagy amíg a Szervező Bizottság határozottan el nem ítéli a lapot, és nem szakít vele, addig nem lehet egység az illegális párt és az illegális párt léte ellen harcoló csoport között.

II

Bennünket a likvidátoroktól ugyanazok a nézeteltérések választanak el, amelyek a forradalmárokat mindenütt elválasztják a reformistáktól. De nálunk különösen kiélezi és kibékíthetetlenné teszi ezeket a nézeteltéréseket az a körülmény, hogy a likvidátorok a legális sajtóban harcolnak a forradalmi jelszavak ellen. Lehetetlen az egység olyan csoporttal, amely a legális sajtóban kijelenti például, hogy a köztársaság jelszava vagy a földesúri földek elkobzásának jelszava nem alkalmas a tömegek közti agitációra. A legális sajtóban mi nem tudjuk megcáfolni ezt a propagandát, amely — objektíve — egyértelmű a szocializmus elárulásával, a liberalizmusnak és a monarchiának tett engedményekkel.

Az orosz monarchia pedig olyan, hogy még jónéhány forradalom kell addig, amíg az orosz cárok megtanulják az alkotmányosságot.

Illegális pártunk, amely illegálisan szervez forradalmi sztrájkokat és tüntetéseket, nem lehet egységben azoknak a publicistáknak a csoportjával, akik a sztrájkmozgalmat a legális sajtóban „sztrájk-őrületnek" nevezik.

III

Elválaszt bennünket tőlük a nemzeti kérdés. Ez a kérdés Oroszországban nagyon is élén áll. Pártunk programja semmiképpen sem ismeri el az úgynevezett „területenkívüli nemzeti autonómiát". Az effajta autonómia védelme a valóságban egyértelmű a kifinomult burzsoá nacionalizmus hirdetésével. A likvidátorok augusztusi konferenciája (1912) viszont a párt programját sutba dobva elismerte a „területenkívüli nemzeti autonómiát". A Központi Bizottság és a Szervező Bizottság között semleges álláspontot levő Plehanov elvtárs tiltakozott a programnak e megsértése ellen, és kijelentette, hogy a likvidátorok ezzel a szocializmust a nacionalizmushoz idomították.

Elválaszt bennünket tőlük az, hogy a Szervező Bizott-

ság nem kívánja visszavonni azt a határozatát, amely megsérti pártunk programját.

IV

Elválaszt bennünket tőlük továbbá a nemzeti kérdés szervezési tekintetben. A koppenhágai kongresszus kategorikusan elítélte a szakszervezeteknek nemzetiségek szerinti felosztását[32]. Ausztria tapasztalatai pedig megmutatták, hogy a szakszervezetek és a proletariátus politikai pártja között ebben a tekintetben nem lehet különbséget tenni.

Pártunk mindig azon az álláspontón volt, hogy a szociáldemokrata pártnak egységes, nemzetközi szervezete legyen. 1908-ban, a szakadás előtt, a párt újra követelte, hogy minden helyi nemzetiségi szociáldemokrata szervezet egyesüljön.

A Bundtól, a zsidó munkásoknak a Szervező Bizottságot támogató külön szervezetétől az a körülmény választ el bennünket, hogy a Bund a párt határozatai ellenére nem hajlandó határozottan proklamálni az összes helyi nemzetiségi szervezetek egységének elvét, és nem hajlandó ilyen egyesülésre a gyakorlatban sem.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a Bund nemcsak a mi Központi Bizottságunknak alárendelt szervezetekkel nem hajlandó ily módon egyesülni, hanem a Lett Szociáldemokrata Párttal, a Lengyel Szociáldemokráciával és a Lengyel Szocialista Párttal (a balszárnnyal) sem. Ezért amikor a Bund úgy tünteti fel magát, mint az egyesülés hívét, mi ezt cáfoljuk, és kijelentjük, hogy éppen a Bund az, amely a szakadás híve, s amely nem valósítja meg a szociáldemokrata munkások internacionális egységét a helyi szervezetekben.

V

Elválaszt bennünket tőlük a Szervező Bizottságnak az a lépése, hogy védelmezi a likvidátoroknak és a Bundnak a nem szociáldemokrata LSzP-vel (balszárnnyal) való

szövetségét — a lengyel szociáldemokrácia mindkét részével *szemben*.

A Lengyel Szociáldemokrácia már 1906—1907-ben pártunkhoz tartozott.

Az LSzP (a balszárny) *sohasem* tartozott pártunkhoz.

A Szervező Bizottság szembeszökően szakadár lépést tesz, amikor szövetségre lép az LSzP-vel az LSzD mindkét része *ellen*.

A Szervező Bizottság és duma-képviselő hívei nyilvánvalóan szakadár lépést tesznek, amikor a lengyel szociáldemokrácia mindkét részének hivatalos tiltakozása ellenére felveszik a szociáldemokrata duma-frakcióba a nem szociáldemokrata Jagellót, az LSzP tagját.

Elválaszt bennünket a Szervező Bizottságtól az a körülmény, hogy a Szervező Bizottság nem hajlandó elítélni és felbontani ezt az LSzP-vel (a balszárnnyal) kötött szakadár szövetséget.

VI

Végül, elválaszt bennünket a Szervező Bizottságtól, sok külföldi csoporttól és fiktív szervezettől az a körülmény, hogy ellenfeleink nem hajlandók nyíltan, lojálisan és fenntartás nélkül elismerni, hogy Oroszország öntudatos munkásainak óriási többsége pártunkat támogatja.

Ennek a körülménynek mi igen nagy jelentőséget tulajdonítunk, mert külföldön pontos és ellenőrizhető adatokkal meg nem erősített, légből kapott nyilatkozatok alapján gyakran kiáltó hazugságokat terjesztenek az oroszországi helyzetről.

Két eset lehetséges: vagy elismerik ellenfeleink, hogy kibékíthetetlen nézeteltérések vannak köztünk (s akkor az egységről való szavalásuk képmutatás), vagy nem látnak kibékíthetetlen nézeteltéréseket (s akkor lojálisan el kell ismerniük feltétlen többségünket, ha nem akarnak szakadároknak minősülni).

Milyen köztudomású és ellenőrizhető tényekkel lehet *bebizonyítani*, hogy kinek az oldalán van Oroszország

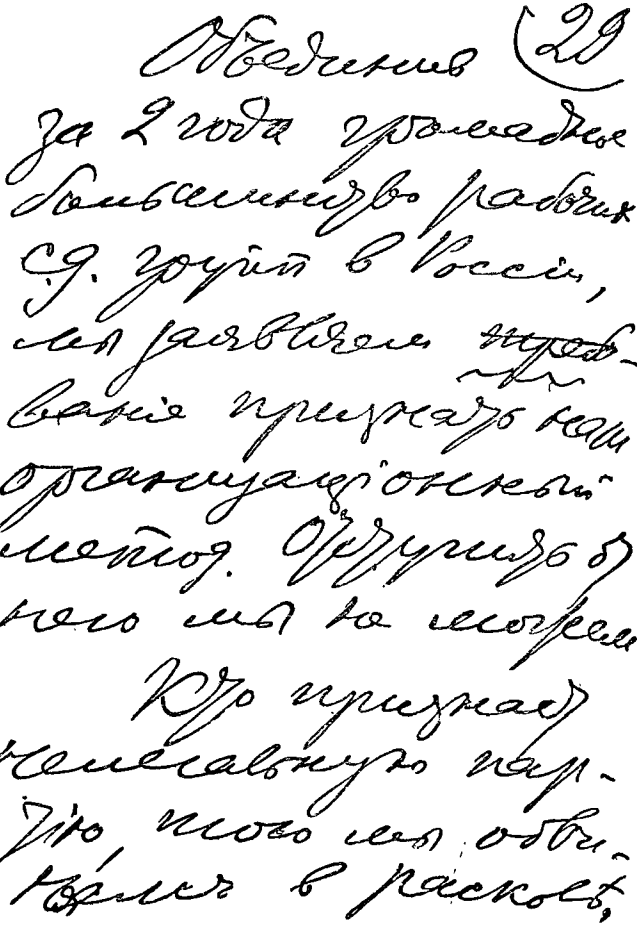

Lenin levele K. Huysmansnek. A kézirat 29—30. oldala. — 1914 január 31—február 1

Kisebbítve

30

если он не
желает признать
нашъ организацион-
ный методъ, подтвер-
жденный двухлетним
опытом и волей
большинства созна-
тельных рабочих.

Таков мой
краткий доклад.

С с.-д. прив. Н. Ленин

[illegible]

Брюссель 31/I - 1/II. 1914.

öntudatos és szervezett szociáldemokrata munkásainak igazi többsége?

Először az Állami Duma választásaival.

Másodszor a két szociáldemokrata újság egész 1912 folyamán és 1913 legnagyobb részében megjelent számainak adataival.

Könnyen megérthetjük, hogy a két irányzat szentpétervári napilapjai a két év alatt az egyetlen komoly anyagot szolgáltatják vitás kérdéseinkhez.

Harmadszor az oroszországi munkásoknak a két szociáldemokrata duma-frakció egyike vagy másika javára tett nyilvános állásfoglalásaival *(mindkét* lap hasábjain).

Ezt a háromféle adatot közölte Központi Bizottságunknak a Nemzetközi Szocialista Iroda számára készített hivatalos beszámolója (1913 december 14-i ülésszak). Röviden megismétlem ezeket az adatokat:

Először. A II. duma választásain (1907) a munkáskúria összes képviselőinek 47%-a volt „bolsevik" (vagyis a mi hívünk); a III. dumában (1907—1912) 50%; a IV. dumában 67%.

Másodszor. Az 1912 január 1-től 1913 október 1-ig eltelt 21 hónap alatt Szentpétervár két munkáslapjában a munkáscsoportok pénzgyűjtéséről közölt jelentések szerint a likvidátoroknak és *valamennyi* szövetségesüknek 556 munkáscsoport, pártunknak pedig 2181 munkáscsoport küldött pénzt.

Harmadszor. A mi duma-frakciónk mellé csatlakozott *aláírásával* (1913 november 20-ig) 4850 munkás, és csak 2539 nyilatkozott a likvidátorok (és valamennyi szövetségesük, a Bund, a kaukázusiak stb. stb.) mellett.

Ezek a pontos és ellenőrizhető adatok azt bizonyítják, hogy mi — a hallatlan nehézségek ellenére, amelyek Oroszországban egy illegális párt útjában állanak — két esztendő alatt az oroszországi szociáldemokrata munkáscsoportok *óriási többségét egyesítettük.*

(Az illegális irodalom kiadásában és az illegális, szigorúan pártszerű keretek között tartott konferenciák szervezésében még nagyobb a fölényünk.)

Minthogy két esztendő alatt az oroszországi szociáldemokrata munkáscsoportok óriási többségét egyesítet-

tük, követeljük, hogy ismerjék el szervezési módszerünket. Ebből nem engedhetünk.

Szakadás előidézésével vádoljuk azt, aki elismeri az illegális pártot, de nem akarja elismerni szervezési módszerünket, melyet kétéves tapasztalat és az öntudatos munkások többségének akarata erősít meg.

Ez rövid beszámolóm.

Szociáldemokrata üdvözlettel
N. Lenin

Brüsszel 1914. I. 31.—II. 1.

Először megjelent:
„Proletarszkaja Revoljucija"
3 (26). sz. 1924.

A ZEMSZTVO-STATISZTIKA FELADATAINAK KÉRDÉSÉHEZ

(Penza kormányzósági zemsztvo. Penza kormányzóság statisztikai felmérésének eredménye. III. sorozat. A földállomány vizsgálata. II. rész. A parasztgazdaságok portánkénti összeírása. I. fejezet. Tájékoztató adatok a falvakról és részletes táblázatok a porták teljes összeírásáról. 3. füzet: Krasznoszlobodszki kerület. Penza. 1913. Ára 1 rubel. X + 191 old.)

A penzai zemsztvo olyan teljes és részletes program szerint végzi a statisztikai kutatásokat, amely rendkívül érdekes mindazok számára, akik Oroszország gazdasági rendjét tanulmányozzák.

Portánként összeírnak *minden* parasztgazdaságot *rövidített* számlálólapokra. Azután minden harmadik gazdaság adatait egy bővebb *rövid* számlálólapra veszik fel; — minden kilencedik adatait még bővebb, úgynevezett *részletes* számlálólapra rögzítik; — minden *huszonhetedikről* még részletesebb *speciális* számlálólapot készítenek, s végül kerületenként 25 gazdaságot (ez a gazdaságoknak valószínűleg körülbelül egy ezreléke) a legrészletesebben megvizsgálnak *költségvetési* szempontból.

Az eredmény tehát *öt* különböző részletességű vizsgálat, s a teljesebb program okvetlenül magában foglalja a kevésbé teljes program összes kérdéseit. Az előszóban a szerzők a következőképpen határozzák meg az említett *öt*fajta kutatási mód teljességének mértékét:

„A költségvetés felöleli a parasztporta egész termelését és fogyasztását.

A speciális felmérés gazdaságonként tanulmányozza a mezőgazdasági termékek adásvételét és az állattenyésztés for-

galmát (speciális űrlapon), továbbá mindazokat a kérdéseket, amelyeket a részletes számlálólap tartalmaz.

A részletes számlálólap felsorolja a gazdaság tagjainak birtokait, gazdasági üzemeit és foglalkozásait, rögzíti az adatokat a családtagok neméről, koráról, iskolai végzettségéről, nyilvántartásba veszi az élő és holt felszerelésnek, valamint az építményeknek az értékét, számba veszi a gazdasági üzemekből és foglalkozásokból származó jövedelmet, a termést, a munkaerőre fordított költségeket.

A rövid számlálólap csak a családtagok neméről, koráról és iskolai végzettségéről szóló adatokat tartalmazza, felsorolja a birtokokat, a gazdasági üzemeket és foglalkozásokat, az élő és holt felszerelést.

A rövidített számlálólap nyilvántartásba veszi a család nagyságát és nemek szerinti megoszlását, a férfi dolgozók számát, a család birtokait és gazdasági üzemeit — a bérletre nem tér ki —, a fontosabb állatokat, a férfi dolgozók iskolai végzettségét és iparűző foglalkozását, valamint a tanuló fiú- és leánygyermekek számát."

A kiadványhoz sajnos nincs mellékelve az ötféle számlálólapon szereplő kérdések teljes jegyzéke. Csupán a legrövidebb („rövidített") számlálólap van mellékelve, amely (nagyjából) nem kevésbé részletesen méri fel a gazdaságokat, mint az Európában szokásos mezőgazdasági összeírások számlálólapjai.

Ha a penzai statisztikusok az egész kormányzóságot megvizsgálják a fent ismertetett program alapján, akkor az összegyűjtött adatok — túlzás nélkül mondhatjuk — közel lesznek az ideálishoz. Tegyük föl, hogy a kormányzóságban 270 000 porta van (a valóságban valószínűleg több). Akkor lenne 90 000 olyan számlálólapunk, amely tartalmazza a bérleteknek, valamint minden élő és holt felszerelésnek az adatait; — 30 000 olyan számlálólapunk, amely magában foglalja a termésről *(minden egyes gazdaság* terméséről), a munkaerőre fordított kiadásokról, a felszerelés és az épületek értékéről szóló adatokat; — 10 000 számlálólapunk a mezőgazdasági termékek adásvételéről és „az állattenyésztés forgalmáról" (ez valószínűleg pontos adatokat közöl az állattartásnak és takarmányozásnak, az állattenyésztés produktivitásának stb. körülményeiről); — végül *250* költségvetésünk, amelyek, a parasztgazda-

ságok 10 tipikus csoportját számítva, *minden* csoportról *kimerítő* leírást adnának csoportonként 25 költségvetés segítségével, ami teljesen elegendő ahhoz, hogy megbízható átlagokat kapjunk.

Penza kormányzóság parasztgazdaságát tehát e program végrehajtása esetén kiválóan lehetne tanulmányozni, összehasonlíthatatlanul jobban, mint a nyugat-európai összeírások során (igaz, hogy azok nem egy kormányzóságra, hanem az egész országra terjednek ki).

Minden csak e kiváló adatok *feldolgozásától* függ. Itt van a legnagyobb nehézség. Ez a leggyengébb pontja zemsztvo-statisztikánknak, amely pedig a munka gondosságát és részletességét tekintve nagyszerű. A külön-külön mind a 300 000 (illetve a 90 000, a 30 000, a 10 000) portáról összegyűjtött adatok lehetnek nagyszerűek, de a tudományos célok szempontjából, Oroszország gazdasági életének megértése szempontjából ezek az adatok csaknem teljesen kárba veszhetnek, ha nem dolgozzák fel őket kielégítően. Mert az általános átlagok, a községi, járási, kerületi, kormányzósági átlagok nagyon keveset mondanak.

Oroszországban éppen most megy végbe a félig középkori (patriarchális és feudális) mezőgazdaság kapitalista átalakulása. E folyamat már több mint egy fél évszázaddal ezelőtt elindult. Eme igen hosszú időszak folyamán Oroszország közgazdasági irodalmában rengeteg olyan egyes *utalás* gyűlt össze, melyek mind e folyamat különféle vonásaira mutatnak rá. A lényeg most az, hogy a részletességükben, összegyűjtésük és ellenőrzésük gondossága szempontjából kiváló rengeteg zemsztvo-statisztikai adatot kellőképpen *feldolgozzák*. S úgy kell feldolgozni őket, hogy pontos, objektív, a tömeges adatok figyelembevételén alapuló *választ adjanak mindazokra* a kérdésekre, amelyekre Oroszország reform utáni gazdaságának több mint fél évszázados elemzése *utalt*, illetve amelyeket felvetett (most pedig a sztolipini agrár-törvényhozás Oroszország *forradalom utáni* gazdaságának rendkívül érdekes kérdéseit veti fel tömegével).

A statisztika adatait úgy kell feldolgozni, hogy ezen adatok alapján *módunk legyen* tanulmányozni a régi,

feudális, roboton alapuló, ledolgozásos, naturális gazdaság pusztulásának és a piacra termelő, kapitalista mezőgazdasággal való felváltásának folyamatát. Oroszországban most egyetlen (politikai gazdaságtani értelemben) képzett ember sem kételkedhet abban, hogy ez csakugyan folyamatban van. Csak az a kérdés, *hogyan* kell feldolgozni a nagyszerű portánkénti adatokat, hogy *ne vesszenek kárba*, hogy segítségükkel tanulmányozhassuk ennek a rendkívül bonyolult, szerteágazó folyamatnak *valamennyi* oldalát.

A portánkénti adatok feldolgozásának, hogy megfeleljen ezeknek a feltételeknek, minél több, minél összerűbben és minél részletesebben összeállított *csoportosított és kombinált táblázatot* kell adnia, hogy külön-külön tanulmányozhassuk a gazdaságok *összes* kialakult — vagy *kialakulóban levő* (ez nem kevésbé fontos) — *típusait*. Sokoldalú, ésszerűen összeállított csoportosított és kombinált táblázatok nélkül még a legbővebb portánkénti adatok is kárba vesznek. Ez a legnagyobb veszély a mai statisztikára nézve, amely az utóbbi időben mindinkább egy bizonyos, mondhatnám, „statisztikai kretenizmusban" szenved, hiszen a fáktól már nem is látni az erdőt, s a számhalmazok eltakarják a jelenségek *gazdasági típusait*, amelyek *csakis* sokoldalúan és ésszerűen összeállított, csoportosított és kombinált táblázatok alapján kerülhetnek felszínre.

Annak pedig, hogy a táblázatok *ésszerűen* legyenek összeállítva, az az első feltétele, hogy a kapitalizmus fejlődésének folyamatát minden elágazásában és minden formájában követhessük. Csak az olyan feldolgozást tekinthetjük ésszerűnek, amely lehetővé teszi, hogy megalkossuk a leginkább épségben maradt naturális gazdaság típusát és a piacra termelő kapitalista mezőgazdasággal való felváltásának különböző fokozatait (a piacra termelő mezőgazdaság különböző helyeken különböző formákat ölt, aszerint, hogy a mezőgazdaságnak hol egyik, hol másik ágát vonja be az árutermelésbe). Különösen részletesen kell megvizsgálnunk azokat a különféle gazdasági típusokat, amelyek átmenetet képeznek a tiszta naturális mezőgazdaság és a munkaerő *eladása* (az úgynevezett „iparűzés", mely a munkaerő eladásán alapul), valamint a

munkaerő *megvásárlása között.* Különösen részletesen kell megvizsgálnunk a különböző gazdasági típusokat aszerint, hogy milyen módosak (mennyi tőkét halmoztak fel, s milyen *lehetőségük* van tőke képzésére és felhalmozására), — továbbá mekkora egész mezőgazdasági termelésük, s mekkora azoknak a mezőgazdasági ágaknak a termelése, amelyek az adott helyen és az adott időpontban a legkönnyebben válhatnak *piacra termelő* földműveléssé vagy *piacra termelő* állattenyésztéssé stb. stb.

A mezőgazdaság mai gazdaságtanának tanulmányozása során a kérdés veleje éppen ez az átalakulás, a naturális gazdaságnak *piacra termelő* gazdasággá való átalakulása, s a hivatalos, liberális-professzori, kispolgári-narodnyik, opportunista „elmélet" végtelen sok hibája és előítélete éppen abból ered, hogy nem érti ezt az átalakulást, illetve nem tudja nyomon követni ezt az átalakulást rendkívül változatos formáiban.

A penzai statisztikusok munkája, az említett gyűjteményből ítélve, olyan emberek munkája, akik nem bürokraták, akiket valóban érdekel a dolog, és akik képesek rá, hogy óriási értékű tudományos kutatást végezzenek; ez a munka mégis olyan benyomást kelt, hogy nagyon sok benne a statisztikai vaskalaposság vagy a „statisztikai szőrszálhasogatás", de kevés benne a közgazdaságtani ésszerűség, átgondoltság.

A szóban forgó gyűjtemény mindenekelőtt a falvak tájékoztató adatait tartalmazza. Ezek az adatok a könyvnek csaknem egytized részét foglalják el. A fennmaradó $^{9}/_{10}$ részt obscsinánkénti táblázatok töltik meg. Mindegyik falun belül mindegyik obscsina mindegyik paraszti csoportjának (a földtulajdon nagysága szerint) külön vízszintes sora van (számuk a kerületben 1009), s ez 139 függőleges rovatra bomlik. Az adatok tehát rendkívül részletesek. Az adatok $^{9}/_{10}$ részére valószínűleg sohasem lesz szükségük még a legkívánesibb helyi lakosoknak sem.

Ebből a rendkívüli részletességből azonban már a statisztikai mániával határos valami lesz, mihelyt megnézzük a 119—139. rovatokat, vagyis *huszonegy* rovatot, mely megadja az ezer kerületi felosztás mindegyikének az *arányszámait,* azaz a kiszámított százalékos arányokat!!!

A statisztikusok egyetlen kerületre vonatkozóan sok ezer és sok tízezer olyan számítást végeztek, amelyekre még a helyi lakosoknak is csak egészen kivételes esetekben lehet szükségük. A statisztikusok körülbelül 15 000—20 000 olyan számítást végeztek, amelyekből valószínűleg valami tíz-húszra lesz szükségük *csakis* a helybeli lakosoknak, nem beszélve arról, hogy ők *maguk* is elvégezhetnék a számukra szükséges számításokat abban az alig valószínű esetben, ha szükségessé válnak.

A statisztikusoknak hiábavaló dolgokba ölt óriási munkája ama általános munkamennyiségnek a rovására ment, amelyet egyáltalán statisztikai kutatásokra fordíthatnak (erőikhez és a költségvetéshez mérten, mivel a zemsztvo-költségvetések statisztikai célokra nagyon szerény összegeket biztosítanak!). A szóban forgó gyűjtemény, mely a teljesen fölösleges statisztikai „fényűzés" ezer meg ezer számadatát tartalmazza, nem tartalmaz *egyetlen* összesítést *sem*. Mindenféle összesítést a későbbi kötetekre halasztottak. Először, mi nem vagyunk biztosak benne, hogy lesznek-e ilyen kötetek, és nem lehetnek ebben biztosak az orosz zemsztvo-statisztikusok sem, akik nagyon is függenek a rendőri önkénytől. Másodszor pedig a sokoldalú, csoportosított és kombinált kerületi táblázatok *próbája* nélkül sohasem lehet kidolgozni az összesítő, csoportosított és kombinált kormányzósági táblázatoknak tudományos értelemben teljesen kielégítő rendszerét.

Egyelőre szembe kell néznünk a szomorú ténnyel: a zemsztvo-statisztikai gyűjtemény tudományos értéke csekély, úgyszólván a nullával egyenlő, pedig rengeteg munkát öltek bele, és rengeteg igen gazdag, értékes, új adatot tartalmaz *(a november 9-i törvény eredményeit)*, amelyeket azonban nem összesítettek, nem fogtak össze, nem csoportosítottak, nem kombináltak.

Említsünk meg legalább néhány olyan csoportosítást, amelyet el lehetett és el kellett volna készíteni ahhoz, hogy az igen gazdag zemsztvo-statisztikai anyagot fel is használhassuk. A kerületeket és a kormányzóságokat vidékekre kellene felosztani, mégpedig a különböző fajtájú, piacra termelő mezőgazdasági ágak elterjedtségének

megfelelően (szeszfőzés gabonafélékből és burgonyából; tejtermékek értékesítése; olajütés; speciális kereskedelmi növények stb. stb.); azután a mezőgazdaságon kívüli iparűzés és a vándoriparok szerint; a földesúri gazdaság viszonyai szerint (aszerint, hogy vannak-e a közelben földesúri gazdaságok vagy nincsenek, hogy milyen gazdaság van túlsúlyban, a feudális, a ledolgozáson, a roboton, a felesbérleten, a részesbérleten stb. alapuló gazdaság, vagy a kapitalista, a szabad bérmunkán alapuló földesúri gazdaság); továbbá a kereskedelem és általában a kapitalista forgalom fejlettségének foka szerint (ez rendkívül fontos felosztás, s okvetlenül el kell készíteni, hiszen már a politikai gazdaságtan ábécéje megköveteli ezt, és könnyű is elkészíteni, bár rendszerint nem teszik meg: a falvak csoportosítása a vasúttól, a vásárok helyétől, a kereskedelmi központoktól stb. való távolságuk szerint); a falvak nagysága szerint (a krasznoszlobodszki kerület 278 falujában körülbelül 30 000 porta van, a 19 legnagyobb faluban pedig több mint 9000 — itt minden valószínűség szerint kitűnőek a körülmények).

Kívánatos és szükséges a portákat nemcsak a földtulajdon szerint, hanem a vetésterület nagysága szerint is csoportosítani (a szerzők azt mondják az előszóban, hogy Penza kormányzóságban a parasztok „főként saját földjükön, nem pedig bérelt földön" gazdálkodnak, ez azonban túlságosan summás megállapítás, a földbérlet kérdése pedig óriási jelentőségű, és részletes feldolgozásra szorul); azután a kereskedelmi növények vetésterületének nagysága szerint, ahol és amennyiben meg lehet vizsgálni és el lehet különíteni őket; továbbá az „iparűzés" szerint (nem abban a nyers formában, amelyre általában szorítkoznak, mintha csak gúnyolni akarnák a politikai gazdaságtant, amikor úgy csoportosítanak, hogy „gazdaságok iparűzőkkel" és iparűzők nélkül, hanem a csoportosítás során okvetlenül figyelembe kell venni a személynek az iparban elfoglalt helyzetét, valahogy így csoportosítva: gazdaságok, melyekből nagy-, közepes- vagy kisszámú bérmunkás megy az iparba, gazdaságok, melyek kisebb vagy nagyobb üzemeket tartanak fenn, jelentéktelen, közepes vagy nagyszámú bérmunkást foglalkoztatnak stb.); az

állatok száma szerint (részben már szerepel a gyűjteményben) stb.

A kombinált táblázatokhoz — ha, mondjuk, tizet készítettek volna, melyek a gazdaságokat (ismét csak példaképpen) tíz csoportra osztják a kapitalizmusnak a mezőgazdaságba való behatolását jellemző különféle ismérvek szerint — 80 függőleges rovat mellett 8000 új számításra lett volna szükség, vagyis a táblázatok sokkal kevesebb helyet foglaltak volna el, mint az a 20 000 teljesen fölösleges számítás, amelyet külön-külön minden egyes obscsinára vonatkozólag a százalékos arányok kiszámításához végeztek.

Az ilyen sokoldalú kombinált táblázatok tudományos jelentősége óriási lenne, mert figyelembe vennék azoknak a formáknak mérhetetlen változatosságát, amelyekben a mezőgazdaság és a mezőgazdasággal foglalkozók alá vannak vetve a piacnak. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy az ilyen kombinált táblázatok valósággal forradalmasítanák a mezőgazdaság gazdaságtanát.

„Proszvescsenyije" 1. sz.
1914 január.
Aláírás: V. Iljin.

RECENZIÓ

„Munkavédelmi kiállítási tárgyak az 1913. évi szentpétervári Országos Egészségügyi Kiállításon". *Szentpétervár 1913. 78. old. Az ár megjelölése nélkül*

Ez a rendkívül hasznos kiadvány röviden összefoglalja azt az anyagot, amelyet az Országos Egészségügyi Kiállítás a munkavédelem kérdéseivel kapcsolatban bemutatott. A kiadványban rengeteg értékes statisztikai adatot találunk a munkások életének számos kérdéséről: a munkások száma néhány iparágban, női és gyermekmunka, munkanap és munkabér, egészségügyi viszonyok és munkavédelem, a munkások megbetegedési és halálozási arányszáma, alkoholizmus, munkásbiztosítás stb. stb. A könyv melléklete a munkavédelmi irodalom kitűnő bibliográfiáját tartalmazza.

A könyv fogyatékossága, hogy sok esetben nem adja meg az abszolút számokat (csak az arányszámokat közli), s hogy nem ad általános *tárgymutatót*, amelynek segítségével bárki gyorsan megtalálhatná az egyes kérdésekre vonatkozó megfelelő adatokat.

Jó volna, ha a következő kiadásokban ezeket a hibákat kijavítanák. Mindenki, aki érdeklődik a munkáskérdés iránt, minden szakszervezet, biztosítási egylet és egyéb munkásegyesület kétségtelenül használni fogja ezt a könyvet. Megvan rá a lehetőség és szükség is van rá, hogy a következő kiadások során ez a könyv mintegy rendszeres gyűjteménye legyen a munka helyzetével és védelmével kapcsolatos kérdésekről szóló anyagnak Oroszországban.

„Proszvescsenyije" 1. sz.
1914 január.
Aláírás: V. I.

A MUNKÁSOK LIBERÁLIS MEGMÉTELYEZÉSE

A bojkott, vagy helyesebben, az a harsogó radikális fecsegés, amely mindinkább egyetlen tartalmává válik a likvidátorok írásainak, gyakran eltakarja az olvasók figyelme elől a likvidátorok *elvi* propagandáját. A liberális munkáspolitikusok éppen ezt akarják: az általános radikális frázis zaja, durrogása, tűzijátéka közepette észrevétlenül beadogatják a marxista szervezet *ellen* irányuló burzsoá sekélyességeket.

Az öntudatos munkásokat azonban nem vezeti félre a munkásszervezet rombolói által rendezett játékos „politikai kampányok" zaja. Az öntudatos munkások minden sajtószerv legfőbb erényének az elvi következetességet tekintik. Mire tanítják valójában a munkásokat az „ellenzéki" kirohanások és handabandázás örve alatt, a munkásérdekek védelmének örve alatt? — ez a legfontosabb, a sarkalatos és voltaképpen az egyetlen lényeges kérdés a gondolkozó munkás számára. Mert a gondolkozó munkás tudja, hogy a tanácsadók szerepében éppen azok a liberális munkásbarátok a legveszélyesebbek, akik a munkások érdekeinek védelmére vállalkoznak, de a valóságban a proletariátus osztályönállóságát és szervezetét rombolják.

Ezért feltétlen kötelességünk, hogy felnyissuk a munkások szemét, hadd lássák, hogyan rombolják a likvidátorok a proletariátus szervezetét. Nézzük meg például a likvidátorok lapjának programot adó, újévi vezércikkét. A következőket mesélik nekünk:

„A munkásosztály olyan nyíltan működő politikai proletárpárt felé halad, amely elég erős és elég széleskörű ahhoz, hogy egyetlen politikai rendszer se tehesse teljesen jogfosztottá,

ne akadályozhassa meg a politikai vezetés normális funkcióinak betöltésében."

Íme, a *„normális"* liberális fecsegés teljes pompájában! Minden értelmes liberális kapva-kap majd ezen a remek fogalmazáson, amellyel a likvidátor újság *elleplezi*, hogy mindannak a lerombolása felé „halad" és igyekszik, amit a proletariátus az utóbbi két évtized folyamán annyi fáradsággal ért el a marxista egyesítés ügyében.

A továbbiakban még őszintébben ír a lap:

„A nyíltan működő politikai párt felé vezető út egyszersmind a pártegység útja is."

Már ezerszer és ezerszer, még 1908-ban, még 1910-ben, a leghivatalosabb, a legünnepélyesebb formában kijelentettük, hogy az efféle beszéd a régiről való lemondást, a régi likvidálását jelenti. De a likvidátor urak a legkevésbé sem zavartatva magukat tovább fújják nótájukat abban a reményben, hogy bizonyos tudatlan, sötét embereket megtéveszthetnek az „egység" hangoztatásával.

Az egész marxista múlt elárulói, akik „nyílt pártról" üvöltöznek — és „egység"!.. Hiszen ez az öntudatos munkások kigúnyolása. Hiszen ez kigúnyolása még az 1912. évi „augusztusi" konferenciának is, amelyen néhány naiv ember elhitte a likvidátoroknak, hogy lemondanak a nyílt párt szégyenletes liberális jelszaváról.

Ámde éppen az a bökkenő, hogy a liberális firkászok díszes társasága, mindezek az F. D., Gamma, L. M., Em-El, Rakityin[33] stb. stb. urak *saját* liberális harcukat folytatják a marxista szervezet lerombolásáért, szándékosan figyelmen kívül hagyva mind az 1908., mind az 1910. évi határozatokat, s igyekezve félrevezetni a nem öntudatos munkásokat. Hátha akadnak még tudatlan emberek, akik hisznek a „nyílt párt" ígéretében, és nem jönnek rá, hogy ez nem más, mint egyik válfaja annak a harcnak, melyet a liberálisok folytatnak az igazi marxista szervezet fennállása ellen! És amíg vannak tudatlan emberek, a múltat likvidálni akaró liberális firkászok kis csoportja folytatni fogja piszkos üzelmeit, akárhányszor ismételjük is el neki, hogy az „egység" ezekkel a bomlasztó és dezorganizáló elemekkel ostobaság és csalás.

A likvidátorok lapjának újévi „vezércikkírója" koránt sincs egyedül. Mellette vannak az összes likvidátorok, például P. Karpov úr a „Novaja Rabocsaja Gazeta" 5. (123.) számában. Karpov úr azt bizonygatja, hogy

„(a munkáskongresszusok megszervezésének útjában álló minden akadály) leküzdése a legigazibb harc az egyesülési szabadságért, vagyis a szociáldemokrata munkáspárt nyílt működéséért folytatott harccal szorosan összefüggő munkásmozgalom legalitásáért."

Egyetlen liberális, sőt egyetlen októbrista sem fogja megtagadni rokonszenvét a munkásmozgalom legalitásáért folytatott harctól! Egyetlen liberális sem tiltakozik egyetlen szóval sem a „nyílt párt" ellen, sőt még támogatni is fogja propagálóit, mert tudja, hogy ezek legjobb segítőtársai a munkások becsapásában.

Kötelességünket teljesítve fáradhatatlanul ismételjük az öntudatos munkásoknak: a nyílt munkáspárt hirdetése üres liberális fecsegés, amely megmételyezi a munkásokat és rombolja a marxista szervezetet. A marxista szervezet léte és fejlődése *nem lehetséges*, ha nem vívunk elszánt és kíméletlen harcot azok ellen, akiknek minden erőfeszítése annak a marxista organizmusnak a lerombolására irányul, amelybe az utóbbi két esztendő fellendülése újabb egészséges éltető nedveket öntött.

„Puty Pravdi" 9. sz.
1914 január 31.
Aláírás: K. T.

LEVÉL A SZERKESZTŐSÉGHEZ

A. Bogdanov a „Novaja Rabocsaja Gazeta" 16. számában megjelent levelében eltitkolta a „Pravdá"-val való nézeteltéréseinek fő okát.

Ez az ok pedig az, hogy A. Bogdanov már évek óta hadakozik a marxizmus filozófiája ellen, és burzsoá-idealista nézeteket védelmez Marx és Engels materializmusával szemben.

Ebből az okból a bolsevik marxisták már jónéhány esztendővel ezelőtt kötelességüknek tartották, hogy szembeszálljanak Bogdanovval. Ugyanebből az okból irodalmi harcban állnak Bogdanovval a mensevik marxisták G. V. Plehanov személyében. Végül, ugyanebből az okból szakadt el Bogdanov még az úgynevezett „Vperjod"-csoporttól[34] is.

Csakugyan, amikor Bogdanovval még csak elkezdődött együttműködésünk a „Pravdá"-ban, mi már akkor kételkedtünk abban, hogy Bogdanov a marxizmus filozófiája elleni harcát nem fogja átvinni a munkáslap hasábjaira. És A. Bogdanov, sajnos, sietett alátámasztani aggodalmunkat. Eleinte néhány, ártatlan témákról szóló kisebb népszerű cikket helyezett el a „Pravdá"-ban, majd nemsokára elküldte a szerkesztőséghez „Ideológia" című cikkét, amelyben — a „legnépszerűbb" formában — megindította a harcot a marxizmus filozófiája ellen. *A szerkesztőség megtagadta ennek az antimarxista cikknek a közlését. Ebből keletkezett a konfliktus.*

Azt tanácsoljuk A. Bogdanovnak, hogy a „klikkszellemre" való panaszkodás helyett *nyomassa ki az említett* „Ideológia" című cikket (a likvidátorok lapja termé-

szetesen szívesen fogja látni az antimarxista cikket). És akkor valamennyi marxista meg fogja látni, hogy mi köztünk és Bogdanov között a valódi nézeteltérés, amelyről ő terjengős levelében *egyetlen szót* sem szólt.

Úgy véljük, hogy a munkások azért alapították meg lapjukat, hogy *védelmezze* a marxizmust, nem pedig azért, hogy hasábjain helyet kapjon a marxizmusnak a burzsoá „tudósok" szellemében való eltorzítása.

Nagyon örülünk annak is, hogy A. Bogdanov még egyszer felvetette a „Vperjod"-csoporttal kapcsolatosan írt és a „Pravdá"-ban megjelent nyári cikkének kérdését. Ha A. Bogdanov akarja, megkapja (a „Proszvescsenyije" c. folyóiratban) a legrészletesebb magyarázatot arra vonatkozólag, mennyi valótlanság volt ebben a cikkben, és milyen nagy kárt okozott ez a kalandor csoport az oroszországi munkásmozgalomnak*.

„Puty Pravdi" 9. sz.
1914 január 31.

---

* Lásd ebben a kötetben 504—511. old. — *Szerk.*

A LIKVIDÁTOROK VEZÉRE AZ „EGYSÉG" LIKVIDÁTOR FELTÉTELEIRŐL

Valamely mozgalom bármiféle válsága és bármiféle fordulópontja rendszerint különös figyelmet érdemel (és különösen hasznos a mozgalom résztvevői számára), mert ilyenkor élesen és világosan megmutatkoznak a mozgalom fő tendenciái és fő törvényei.

A Nemzetközi Szocialista Irodának az a határozata, hogy meg kell rendezni az oroszországi munkásmozgalom valamennyi frakciójának „eszmecseréjét", szintén a mozgalom bizonyos válságát vagy fordulópontját jelzi. A „lojális" — ahogyan a N. Sz. Iroda határozata mondja —, vagyis őszinte „eszmecsere" egy tekintélyes nemzetközi testület színe előtt — kétségtelenül hasznos dolog. Ez *mindenkit* arra késztet, hogy minél élesebben és alaposabban szemügyre vegye az oroszországi munkásmozgalom *menetét.*

Különös és rendkívül nagy hálával tartozunk a likvidátorok ismert vezérének, F. D. úrnak, amiért a „Novaja Rabocsaja Gazeta" 108. számában *maga* vállalkozott az „egyesüléssel" kapcsolatos nézeteinek rendkívül értékes, s a formaszerűségnek, valamint a szeméremnek csupán habkönnyű fátylával takart ismertetésére. Csak gratulálhatunk, F. D. úr! Sokkal kellemesebb *magával* az ellenféllel beszélni, mint zavarosfejű vagy tehetetlen közvetítőkkel és más effélékkel!

F. D. úr a legdicséretesebb őszinteséggel fejti ki és hasonlítja össze az egyesüléssel kapcsolatos *két* álláspontot: az egyiket, mint „velejéig hibásat", elveti; a másikat helyesli, és maga is követi.

Maga F. D. úr így fejti ki az első álláspontot:

„Így érvelhetünk: a nézeteltérések az oroszországi szociáldemokrata áramlatok között jelentéktelenek. Ezért, jelentéktelenségükből kiindulva, az Internacionálé segítségével ki kell gondolni az egyesülés valamilyen *szervezeti formáját*, akár föderációt, akár bármiféle többség jogképességének bizonyos szabályozását, korlátozását. Ha megtaláljuk az «egység» elfogadható *külső formáját*, akkor a jelentéktelen nézeteltérések maguktól «megszűnnek» — türelem rózsát terem!"

Ezt az álláspontot nevezi F. D. úr „velejéig hibásnak", de valamilyen okból nem nevezi meg ezen álláspont híveit (Trockijt, Kautskyt és általában a „békítgetőket"). Bizonyára a formaszerűség vagy a szemérem fátyla akadályozta F. D. urat abban, hogy kimondja e „velejéig hibás" gondolat híveinek közismert nevét! De az igazság eltitkolása *a valóságban* csupán a munkásosztály ellenségeinek hasznos!

A békítgetők nézetei tehát „velejéig hibásak". Miért?

E kérdésre válaszolva F. D. úr háromszorosan csavarja a fátyolt szégyenlős orcájára. „Robbant" — mondja —, „bomlásra vezet", *„akár nagyok, akár kicsik a nézeteltérések!!"*

Ez az általunk kétszeresen kiemelt mondat teljesen kiszolgáltatja F. D. urat. A szög nem hogy a fátyolból, de még a zsákból is kibújik.

Az ön nagyfokú őszintesége mellett, F. D. úr, a kis kibúvók haszontalanok és nevetségesek. Két eset lehetséges: vagy *jelentéktelenek* a nézeteltérések, vagy *nem jelentéktelenek?* Beszéljen nyíltan. Itt nincs középút, mert éppen arról van szó, hogy *lehetséges-e* az egység *(igen, lehetséges*, ha a nézeteltérések jelentéktelenek vagy kicsik), vagy nem lehetséges *(nem, nem lehetséges*, ha a nézeteltérések *nem* „jelentéktelenek").

F. D. úr elítélte a nézeteltérések „jelentéktelenségének" álláspontját, és *ezzel* beismerte, hogy a nézeteltérések lényegesek. De ezt nem merte kereken kimondani (mit fog szólni a „hetes csoport"? Mit fognak szólni Trockij, a bundisták, An[35] és a békítgetők?). Válaszát igyekezett elrejteni úgy, hogy hosszan, terjengősen és unalmasan szaval az egységgel kapcsolatos *másik* álláspontról.

De még ezekből a terjengős okoskodásokból is könnyű kihámoznunk a dolog rövid lényegét:

„Ennek a platformnak (vagyis az F. D. úr számára kívánatos, elfogadható platformnak) biztosítania kell, hogy a nem leninisták az egységes szociáldemokrácia keretei között teljesen szabadon propagálhassák a szociáldemokrácia nyílt működését és harcolhassanak érte."

Elég! Nagyon is elég, F. D. úr! Ez a dolog lényege, nem pedig a frázis, nem a szavalás.

Teljes lehetőséget biztosítani a likvidátoroknak az illegalitás elleni harcra — ez F. D. úr „platformjának" lényege, mert mindenki jól tudja, hogy „a nyílt működésért való harc" fügefalevelével azt a minden munkás előtt már régen ismeretes harcot akarják elrejteni, amelyet az illegalitás ellen folytatnak.

Ez a dolog lényege, s mindezek a Trockijok, An-ok, bundisták, békítgetők, „hetek" stb. derék emberek, de politikai nullák. A dolog lényege F. D. úr csoportjában, a „régi" likvidátor csoportban rejlik.

A nézeteltérések a marxista szervezet és e csoport között teljesen kibékíthetetlenek, mert szó sem lehet megegyezésről (egységről nem is beszélve) nemcsak azokkal, akik ellenzik az illegalitást, de még azokkal sem, akik kételkednek benne. A munkások már régen megértették, hogy ez a likvidátor urak ügyének lényege, s *le is váltották őket posztjaikról* a munkásmozgalom *valamennyi* területén.

Volt idő, amikor a marxista szervezet elítélte a likvidátorokat (1908—1909). Ez az idő régen elmúlt. Volt idő, amikor a marxista szervezet bocsánatot és békét hirdetett mindazoknak, akik hajlandók lemondani a likvidátorságról (1910—1911). Ez az idő régen elmúlt. Volt idő, amikor a marxista szervezet helyreállította szervezetét a likvidátorok *ellenére* (1912—1913). Ez az idő szintén elmúlt. Új idők köszöntöttek be, amikor a marxista szervezet *meghódította* az öntudatos munkások túlnyomó többségét minden néven nevezendő likvidátorokkal és *valamennyi* szövetségesükkel szemben.

Vitathatatlan tények bizonyítják ezt. A II. duma

választásain a munkáskúriai képviselők 47 százaléka volt bolsevik, a III. duma választásain pedig 50%-ra, a IV. duma választásain (1912 őszén) 67%-ra emelkedett ez az arány. Az 1912 január 1-től 1913 október 1-ig eltelt 21 hónap alatt a párt *kétezer* munkáscsoportot egyesített, a likvidátorok és *valamennyi* szövetségesük pedig mindössze *félezret*. F. D. úr és barátai még csak nem is próbálták megcáfolni a vitathatatlan tényeket, sőt a „Nasa Zarjá"-ban[36] Rakityin úr szavaival *saját maguk* is elismerték, hogy a *munkástömegek* a bolsevikok mellett állnak.

Világos, hogy gúnyt űz az „egységből" az, aki a marxista szervezetnek olyan „platformot" ajánl, amely „teljes lehetőséget" biztosít a likvidátoroknak e szervezet likvidálására! — az, aki az „egység nevében" nem akarja elismerni és tiszteletben tartani az öntudatos munkások óriási többségének akaratát.

Önök egységet akarnak? Fenntartás nélkül mondjanak le a likvidátorságról, „a nyílt működésért vívott harcról", engedelmeskedjenek lojálisan a többségnek. Nem akarnak? — az önök dolga, de akkor ne sírjanak, ha a munkások néhány hónap múlva mind faképnél hagyják önöket, ha önök már nem is „pártkörüli", hanem „kadetkörüli" értelmiségiekké válnak.

„Puty Pravdi" 12. sz.
1914 február 4.
Aláírás: K. T.

AZ AUSZTRIAI ÉS AZ OROSZORSZÁGI NEMZETI PROGRAM TÖRTÉNETÉHEZ

Ausztriában a szociáldemokrácia nemzeti programját az 1899. évi brünni kongresszuson vitatták meg és fogadták el. Rendkívül elterjedt az a téves vélemény, hogy ezen a kongresszuson az úgynevezett „kulturális nemzeti autonómiát" fogadták el. Ellenkezőleg, a kongresszus *egyhangúlag elvetette* a kulturális nemzeti autonómiát.

A délszláv szociáldemokraták a kulturális nemzeti autonómia programját javasolták a brünni kongresszusnak (lásd a német nyelvű hivatalos jegyzőkönyv XV. oldalát) a következő megfogalmazásban:

(2 §) „minden Ausztriában élő nép, *függetlenül a tagjai által lakott területtől*, olyan autonóm csoportnak tekintendő, amely teljesen önállóan intézi összes nemzeti (nyelvi és kulturális) ügyeit".

Az általunk kiemelt szavak rendkívül világosan fejezik ki a „kulturális nemzeti autonómia" (másnéven területenkívüli autonómia) *lényegét:* az államnak szigorúan el kell határolnia a nemzeteket az iskolaügyben és más hasonló ügyekben, s mindenki szabad akarata szerint sorolhatja magát bármely nemzethez.

Ezt a programot védte a kongresszuson Krisztan is és a befolyásos Ellenbogen is. Később azonban visszavonták. A program egyetlen szavazatot sem kapott. Viktor Adler, a párt vezére kijelentette: „. . . kétlem, hogy jelenleg bárki is gyakorlatilag megvalósíthatónak tartja ezt a tervet" (jegyzőkönyv, 82. old.).

Az elvi ellenvetések közül Preisleré a következőképpen hangzott: „Krisztan és Ellenbogen elvtársak javas-

lata azt eredményezné, hogy a sovinizmus állandósulna, és behatolna minden apró közösségbe, minden kis csoportba" (ugyanott, 92. old.).

A brünni kongresszuson elfogadott program erre vonatkozó 3 §-a így szól:

„egyazon nemzet önkormányzattal bíró *területei* együttesen egy nemzetileg egységes szövetséget alkotnak, mely teljes autonómiával intézi nemzeti ügyeit."

Ez *területi* program, s *egyenesen kizárja* például a *zsidó* kulturális nemzeti autonómiát. Otto Bauer, a „kulturális nemzeti autonómia" fő teoretikusa *külön fejezetet* szentelt könyvében (1907) annak bizonyítására, hogy a zsidók számára nem lehet „kulturális nemzeti autonómiát" követelni.

Ami a lényeget illeti, megjegyezzük, hogy a marxisták a teljes egyesülési szabadság mellett állnak, tehát helyeslik bármiféle nemzetiségi területek (kerületek, járások, falvak stb.) egyesülését is; de abba a szociáldemokraták sehogyan sem egyezhetnek bele, hogy az állam törvénye az államon belül egységes *nemzeti szövetségeket erősítsen meg.*

Oroszországban éppen a zsidóság *valamennyi* burzsoá pártja (továbbá a Bund, amely valójában e pártok kontrása) *fogadta el* a „területenkívüli (kulturális nemzeti) autonómia" programját, amelyet Ausztria valamennyi teoretikusa és az osztrák szociáldemokraták kongresszusa is elvetett!!

Ezt a tényt, amelyet a bundisták gyakran és teljesen érthető okból tagadni próbáltak, könnyű ellenőrizni „A nemzeti mozgalom formái" (Szentpétervár 1910) című ismert könyv alapján — lásd még „Proszvescsenyije", 1913. 3. sz.[37]

Ez a tény világosan bizonyítja, hogy Oroszország elmaradottabb és kispolgáribb társadalmi szerkezete miként vezetett arra, hogy a marxisták egy részét sokkal jobban megmételyezte a burzsoá nacionalizmus.

A Bund nacionalista ingadozását hivatalosan és ellentmondást nem tűrő módon elítélte már a *második* kongresszus (1903), amely *kereken elutasította* a bundista Goldblattnak azt a módosító indítványát, hogy „létesít-

sünk a nemzetiségek szabad fejlődését (a „kulturális nemzeti autonómia" álneve) biztosító intézményeket".

Amikor a likvidátorok 1912. évi augusztusi konferenciáján a kaukázusi mensevikek — akik addig egy évtizeden át elszántan harcoltak a Bund ellen — az ellenforradalom *nacionalista* légkörének hatására maguk is a nacionalizmus útjára léptek, akkor őket *korántsem csupán* a bolsevikok ítélték el. Határozottan elítélte őket a mensevik Plehanov is, aki határozatukat úgy jellemezte, mint „a szocializmusnak a nacionalizmushoz való idomítását".

„A kaukázusi elvtársak — írta Plehanov —, akik politikai autonómia helyett kulturális autonómiáról kezdtek beszélni, csak arról tettek tanúbizonyságot, hogy meggondolatlanul alávetik magukat a Bund hegemóniájának."

A zsidóság polgári pártjain, s a Bundon meg a likvidátorokon kívül a „kulturális nemzeti autonómiát" csak a baloldali narodnyik irányzatú kispolgári nemzetiségi pártok konferenciája fogadta el. De ezt a programot itt is csak 4 párt fogadta el (a „Szerp" — a szocialista zsidó munkáspárt; a belorusz gromada, a dasnakcutjun és a grúz föderalista szocialisták[38]), a két legnagyobb párt pedig *tartózkodott* a szavazástól: tartózkodtak az orosz baloldali narodnyikok is és a lengyel „frakok" (LSzP) is!

Különösen az orosz baloldali narodnyikok foglaltak állást a nemzetiségeknek a híres bundista tervben szereplő *kényszer jellegű*, államjogilag rögzítendő szövetségei ellen.

Ebből a rövid történelmi visszapillantásból megérthetjük, miért ítélte el oly határozottan a marxisták 1913. évi februári és nyári tanácskozása a „kulturális nemzeti autonómia" kispolgári, nacionalista gondolatát*.

„Puty Pravdi" 13. sz.
1914 február 5.
Aláírás: M.

---

* Lásd *Lenin* Művei. 18. köt. 1955. 465. és 469—471. old., és 19. köt. 1955. 428. old. — *Szerk.*

EGY FENSÉGES LIBERÁLIS FÖLDBIRTOKOS AZ „ÚJ ZEMSZTVO-OROSZORSZÁGRÓL"

A divatos liberális frázisok zajában igen gyakran megfeledkezünk a liberális párt valódi „gazdáinak" igazi osztályálláspontjáról. Jevgenyij Trubeckoj herceg a „Russzkaja Miszl" 12. számában kitűnően feltárja ezt az álláspontot, s szemléltetően bemutatja, hogy máris mennyire közel kerültek egymáshoz valamennyi jelentős kérdésben a Trubeckoj-féle liberális földbirtokosok és a Puriskevics-féle jobboldali földbirtokosok.

Az egyik ilyen igen jelentős kérdés a sztolipini agrárpolitika. A fenséges liberális földbirtokos a következőket mondja róla:

„Sztolipin miniszterelnökségének kezdete óta a kormánynak a faluról való minden gondoskodását főleg két mozzanat határozza meg: az egyik az, hogy fél a pugacsovizmustól, amely 1905-ben annyi bajt okozott, a másik meg az, hogy a pugacsovizmus ellensúlyozására igyekszik kialakítani egy új parasztttípust, a jómódú parasztot, aki nagy becsben tartja majd a tulajdont, és nem lesz hozzáférhető a forradalmi propaganda számára . . ."

Liberálisunk már a „pugacsovizmus" szóval is elárulja, hogy teljesen egyetért Puriskevicsékkel. A különbség csupán az, hogy Puriskevicsék fogcsikorgatva, fenyegetőzve ejtik ki ezt a szót, Trubeckojék pedig Manyilov-módra, érzelgősen, szelíden, körítve a kultúráról pufogtatott frázisokkal, az „új parasztttársadalomról" és a „falu demokratizálásáról" szóló undorító, képmutató handabandázással, a jámborság megható szólamaival.

Az új agrárpolitika eredményeképpen a paraszti burzsoázia sokkal gyorsabban növekszik, mint azelőtt. Ez

vitathatatlan. A paraszti burzsoáziának, bármilyen politikai rend és bármilyen agrárrend legyen is Oroszországban, mindenképpen növekednie kell, mert Oroszország kapitalista ország, amely teljesen bekapcsolódott a világkapitalizmus forgalmába. A liberális hercegecske tudná ezt, ha akár csak halvány fogalma lenne a „marxizmus alapelveiről", amelyekről ő határtalan önteltséggel és ugyanolyan határtalan tudatlansággal beszél. Ám a herceg minden erejét arra összpontosítja, hogy elkendőzze azt a sarkalatos kérdést, milyen a kapitalizmus fejlődése akkor, amikor *nincs* semmiféle Puriskevics, és akkor, *amikor* a Puriskevicsek osztálya mindenható. A herceg el van ragadtatva a szövetkezetek és a takarmánytermelés sikereitől, a „növekvő jóléttől", de egyetlen szót sem szól sem a drágaságról, sem a parasztok tömeges tönkremeneséről, sem a reménytelen nyomorról és éhínségről, sem a ledolgozásról stb. „A parasztok polgáriasodnak" — ezt látja a herceg, és ezen lelkendezik, de hogy a parasztok bérmunkássá lesznek, a feudális kiuzsorázottság viszonyai pedig fennmaradnak, azt nem akarja látni liberális földbirtokosunk.

„Az első kapcsolat az értelmiség és a nagy paraszti tömegek között már 1905-ben létrejött — írja —, de ennek a kapcsolatnak akkor egészen más, nem építő, hanem romboló jellege volt. Az értelmiség és a parasztság akkor csakis arra fogott össze, hogy lerombolja a régi életformákat, és ez az összefogás felületes volt. A demagóg értelmiségi nem oltotta be saját önálló tartalmát a paraszti tudatba és a paraszti életbe, hanem inkább ő maga követte a néptömegek ösztöneit, hízelgett a tömegeknek, hozzájuk alkalmazta pártprogramját és taktikáját."

Ismerős, puriskevicsi beszéd! Egy kis példa: ha a Trubeckoj úrék 2000 gyeszjatyinás földjén 80 huszonöt gyeszjatyinás paraszti tanya létesül, az „rombolás"; de ha tíz-húsz ilyen tanya az obscsinák tönkrement tagjainak földjén létesül, az „építés". Nem így van, fenséges herceg? Nem jött rá még arra, hogy az előbbi esetben Oroszország valóban „polgári demokratikus" lenne, az utóbbi esetben pedig hosszú évtizedekig puriskevicsi Oroszország marad?

De a liberális herceg kitér a kényelmetlen kérdések

elől, és azt bizonygatja az olvasóknak, hogy a nagybirtokosok kiárusítják földjeiket, és ezért „hamar, nagyon hamar" végérvényesen eltűnnek.

„Ha a kormány intézkedéseivel nem gyorsítja meg túlságosan a jövendő forradalmat, akkor, mire a forradalom elérkezik, a «kényszerelidegenítés» kérdése nem is lesz már kérdés, mert úgyszólván nem lesz mit elidegeníteni."

A belügyminisztérium legutóbbi statisztikája[39] szerint 1905-ben 70 millió gyeszjatyinája volt 30 000 földbirtokosnak és ugyanennyije 10 millió parasztnak, de a liberális herceget ez nem zavarja! Az olvasóknak azért bizonygatja, hogy a Puriskevicsek nagyon „hamar" eltűnnek, hogy megvédje a Puriskevicseket. Őt komolyan csak az érdekli, hogy

„lesz a falun elég olyan ember, akinek érdeke a magántulajdon, hogy fölvegyük a harcot ne csak a pugacsovi, hanem mindenfajta szocialista propagandával is".

Köszönjük az őszinteséget!

„És mi lesz az eredmény?" — kérdezi a liberális herceg. „Átneveli-e a kormány" (szövetkezetekbe bekapcsolódó stb.) „értelmiség segítségével a parasztokat jóindulatú kisbirtokosokká, vagy pedig kormánykölcsönök segítségével az értelmiség neveli meg őket?"

A herceg azt várja, hogy sem ez, sem az nem fog bekövetkezni. Ez azonban csak képmutató szócsavarás. A valóságban a herceg — amint láttuk — szívvel-lélekkel azt akarja, hogy a parasztokat „jóindulatú kisbirtokosokká" neveljék át, s azt bizonygatja, hogy az „értelmiség talajt kap a talpa alá", ellenben a szocialisták „demagóg agrárprogramja" (mely őfensége véleménye szerint szöges ellentétben van a „marxizmus alapelveivel", ne nevessenek, olvasóim!) talaját veszti.

Nem meglepő, hogy egy földbirtokosnak ilyen nézetei vannak. Nem meglepő, hogy felháborítja az ateizmus terjedése, s hogy szinte istenhez fohászkodik. De meglepő, hogy Oroszországban még vannak olyan ostobák, akik nem értik meg, hogy amíg ilyen földbirtokosok és ilyen

politikusok a hangadók az egész liberális, s így a kadet pártban is, addig nevetséges dolog abban reménykedni, hogy a liberálisok és a kadetok „részvételével“ valóban meg lehet védeni a nép érdekeit.

„Puty Pravdi“ 13. sz.
1914 február 5.

A NARODNYIKSÁG ÉS A BÉRMUNKÁS-OSZTÁLY

Mihajlovszkij, a liberális narodnyik közíró halálának tizedik évfordulója alkalmat adott a narodnyikoknak arra, hogy felmelegítsék a régi vitát, amely a narodnyikok elleni marxista harc jelentősége körül zajlott. Ez a vita több szempontból is figyelemre méltó: először történelmi szempontból, mert az oroszországi marxizmus keletkezéséről volt szó; másodszor elméleti szempontból, mert a vita a marxizmus elméletének legfontosabb kérdéseire vonatkozott; harmadszor, gyakorlati szempontból, *minthogy* a pétervári baloldali narodnyik újság megkísérli, hogy a munkásokat maga mellé állítsa. A narodnyik Rakitnyikov úr így ír:

„Természetesen ma már senki sem veti fel olyan formában a kérdést, mint a hatvanas—hetvenes években, vagyis hogy Oroszország elkerüli-e a kapitalizmus fázisát" (azaz fokát, időszakát), „vagy sem. Oroszország máris ebben a fázisban van."

A baloldali narodnyik ezzel az érdekes kijelentésével egyszeriben rátapint a kérdés „lényegére". Igaz-e, hogy csak a hatvanas—hetvenes években beszéltek arról, hogy „Oroszország elkerüli-e a kapitalizmus fázisát"? Nem, egyáltalán nem igaz. A nyolcvanas meg a kilencvenes években is beszéltek erről általában a narodnyikok, és különösen a „Russzkoje Bogatsztvo" című folyóirat[40] (vagyis a Mihajlovszkij-csoport) munkatársai. Elég, ha például Nyikolaj —on urat[41] nevezzük meg.

De miért *titkolta el* az olvasók előtt Rakitnyikov úr a nyolcvanas—kilencvenes éveket? Csak nem azért, hogy elrejtse a narodnyikok hibáit, és ezzel megkönnyítse a

narodnyik hibák terjesztését a munkások között? Módfelett rossz ez a módszer, és rosszul áll a szénája annak, aki ilyen módszereket alkalmaz.

Mi a jelentősége Mihajlovszkij és csoportja elméletének, annak az elméletnek, mely a múlt század kilencvenes éveiig tartotta magát, és amely szerint „Oroszország elkerüli a kapitalizmus fázisát"?

Ez az elmélet az utópikus, kispolgári szocializmus elmélete, vagyis azoknak a kispolgári értelmiségieknek az *álmodozása* volt, akik a kapitalizmusból kivezető utat *nem* a bérmunkásoknak a burzsoázia elleni *osztályharcában*, hanem „az egész néphez", a „társadalomhoz", *vagyis ugyancsak a burzsoáziához* intézett *felhívásokban* keresték.

A munkásmozgalom kialakulásáig valamennyi országban főleg olyan „szocialista" tanok voltak elterjedve, amelyek valójában csupán kispolgári teoretikusok ábrándozásai voltak arról, hogyan lehetne megmenekülni az osztályharctól, hogyan lehetne meglenni nélküle. Minden országban, éppúgy mint Oroszországban, a tudatos munkásmozgalomnak kemény harcot kellett vívnia az effajta kispolgári, a kistulajdonosok helyzetének és álláspontjának megfelelő „szocialista" tanok ellen.

A munkásmozgalom nem létezhet és nem fejlődhet sikeresen, amíg nem dönti meg a jámbor kistulajdonosoknak azt az elméletét, hogy a kapitalizmust el lehet „kerülni". Rakitnyikov úr elkendőzi Mihajlovszkij csoportjának sarkalatos hibáját, s ezzel összezavarja az *osztályharc* elméletét. Pedig csak ez az elmélet mutatta meg a munkásoknak a kivezető utat, csak ez az elmélet mutatta meg, hogyan lehet és kell maguknak a munkásoknak törekedniük felszabadulásukra.

„Oroszország máris a kapitalizmus fázisában van" — írja Rakitnyikov úr.

Ezzel a nagyszerű beismeréssel Mihajlovszkijnak és csoportjának sarkalatos hibáját ismeri el.

Sőt, ezzel teljesen megtagadja a narodnyikságot.

A baloldali narodnyikok, akik egyetértenek ezzel a beismeréssel, már nem mint narodnyikok harcolnak a marxisták ellen, hanem mint opportunista szocialisták, mint a szocializmustól való kispolgári eltérések hívei.

Valóban, ha „Oroszország máris a kapitalizmus fázisában van", ez azt jelenti, hogy Oroszország kapitalista ország. Ez azt jelenti, hogy Oroszországban, mint minden kapitalista országban, a *kistulajdonosok* — köztük a parasztok is — kispolgárok. Tehát Oroszországban, mint minden kapitalista országban, csak a bérmunkásoknak a burzsoázia elleni osztályharcán át visz az út a szocializmus megvalósítása felé.

A baloldali narodnyikok (a „Russzkoje Bogatsztvo"-beli barátaikról nem is beszélve) programja mind a mai napig nem ismeri el, hogy Oroszország kapitalista ország. Rakitnyikov úr úgy védelmezi a narodnyikságot, hogy *megtagadja* a narodnyikok programját a marxistákkal szemben! Nem valami megbízható védelem.

Rakitnyikov úr nem narodnyik, hanem opportunista módra vitázik a marxistákkal, amikor kijelenti:

„a parasztgazdaság támogatása egyáltalán nem azt jelenti, hogy szélmalomharcot folytatunk az elháríthatatlan gazdasági fejlődés ellen. *És Nyugaton egyre több szocialista helyezkedik erre az álláspontra.*"

Azokat a szavakat emeltük ki, amelyek teljesen elárulják a szegény „baloldali narodnyikot"! Ismeretes, hogy Nyugaton *csak* a bérmunkások osztálya tudott mint osztály szocialista pártokat alapítani. Ismeretes, hogy Nyugaton a *parasztság* mint osztály nem szocialista, hanem polgári pártokat alapít. Ismeretes, hogy Nyugaton *nem* a szocialisták, hanem az opportunisták hirdetik a kispolgárok gazdaságának támogatását.

„Támogatni a parasztgazdaságot!"... Nézzenek körül. A paraszt*gazdák* szövetségeket szerveznek, hogy drágábban adhassák el a gabonát, a szénát, a tejet, a húst, s hogy olcsóbban fogadhassák fel a munkásokat. Minél szabadabbak a parasztok, minél több földjük van, annál világosabban látható ez.

Rakitnyikov úr rá akarja erőszakolni a bérmunkások osztályára a kispolgárok „gazdaságának támogatását". „Szocializmus" a javából!!

A bérmunkások a parasztoknak csak a feudális földbirtokosok és a feudalizmus elleni harcát támogatják — és

ez a legkevésbé sem, egyáltalán nem hasonlít arra, amit Rakitnyikov úr akar.

Oroszországban az 1905—1907-es nagyszerű esztendők végérvényesen bebizonyították, hogy csupán a bérmunkások osztálya szállt síkra és tömörült mint szocialista erő. A parasztság polgári demokratikus erőként lépett fel és tömörült. A kapitalizmus fejlődése során napról napra nagyobb lesz az osztályok közti különbség.

A „baloldali narodnyik" propaganda lényege valójában az, hogy kispolgári jelszavakkal mérgezi és dezorganizálja a bérmunkás-osztály mozgalmát. A baloldali narodnyik urak jobban tennék, ha demokratikus munkát végeznének a parasztok között — erre alkalmasak *nem* szocialisták is.

„Puty Pravdi" 15. sz.
1914 február 18.
Aláírás: V. I.

MÉG EGYSZER A „NACIONALIZMUSRÓL"

„Manapság", amikor egy második Bejlisz-ügy megrendezésével próbálkoznak, gyakrabban kell szemügyre vennünk a nacionalisták agitációját. Az „országos nemzeti szövetség" képviselőinek nemrég lezajlott második kongresszusa igen szemléletesen megmutatta, milyen ez az agitáció.

Nagy hiba volna azt gondolni, hogy ennek az agitációnak a jelentősége elenyésző, mert elenyésző és fiktív (látszólagos) valami ez az egész „országos szövetség", melyet mindössze 21 küldött képviselt Oroszország minden tájáról. Jelentéktelen és fiktív az „országos nemzeti szövetség", de propagandáját minden jobboldali párt és minden *hivatalos* intézmény támogatja, az ő propagandája folyik minden falusi iskolában, minden laktanyában, minden templomban.

Lássunk egy újságközleményt az egyik beszédről, amelyet február 2-án olvastak fel a kongresszuson:

„Szavenko, az Állami Duma tagja beszámolót olvasott fel a «mazepizmusról», ahogyan a nacionalisták zsargonjában az ukrán mozgalmat nevezik. Az előadó különösen veszélyesnek tartja a beloruszok és az ukránok szeparációs (vagyis állami különválásra irányuló) törekvéseit. Az ukrán mozgalom különösen nagy és reális veszéllyel fenyegeti Oroszország egységét. Az ukránok programjának legközelebbi célja a föderalizmus és Ukrajna autonómiája.

Az autonómia megvalósulását az ukránok attól remélik, hogy Oroszország az Ausztria-Magyarország és Németország elleni majdani háborúban vereséget fog szenvedni. Nagyoroszország romjain, a Habsburgok jogara alatt, Ausztria-Magyar-

ország kebelében fog felépülni az autonóm Lengyelország és Ukrajna.

Ha az ukránoknak valóban sikerül elszakítani az orosz néptől a 30 millió kisoroszt, akkor vége a nagy Orosz Birodalomnak. (Taps.)"

Miért nem akadálya ez a „föderalizmus" sem az Észak-Amerikai Egyesült Államok, sem Svájc egységének? Miért nem akadálya az „autonómia" Ausztria-Magyarország egységének? Mi az oka annak, hogy az „autonómia" még hosszú időre meg is erősítette Angliának és számos gyarmatának egységét?

Szavenko úr rendkívül ostobán mutatta be az általa védelmezett „nacionalizmust", úgy hogy nagyon megkönnyítette elgondolásainak megcáfolását. Oroszország egységét, tetszik látni, „veszélyezteti" Ukrajna autonómiája, Ausztria-Magyarország egységét pedig *megszilárdítja* az általános választójog és egyes területeinek autonómiája! Miféle furcsaság ez? Nem jut-e eszükbe a „nacionalista" propaganda olvasóinak és hallgatóinak, hogy miért nem lehet *megszilárdítani* Oroszország egységét Ukrajna autonómiájának segítségével?

A földesúri és a burzsoá nacionalizmus igyekszik a „másfajtájúak" üldözésével megosztani és megmételyezni a munkásosztályt, hogy könnyebben elaltassa. Az öntudatos munkások azzal válaszolnak erre, hogy a *gyakorlatban* védelmezik minden nemzet munkásainak teljes egyenjogúságát és *egységét.*

Amikor a nacionalista urak másfajtájúaknak nyilvánítják a beloruszokat és az ukránokat, elfelejtik hozzátenni, hogy Oroszország lakosságának legfeljebb 43 százaléka nagyorosz (az egyetlen nép, amely nem „másfajtájú"). Tehát a „másfajtájúak" vannak többségben! Hogyan tarthatja meg a kisebbség a többséget, ha nem nyújt ennek a többségnek *előnyöket*, ha nem biztosítja számára a politikai szabadság, a nemzeti egyenjogúság, a helyi és területi autonómia előnyeit?

A nacionalisták azzal, hogy üldözik az ukránokat és más nemzeteket a „szeparatizmus", a különválási törekvés miatt, a nagyorosz földbirtokosoknak és a nagyorosz burzsoáziának „saját" államukhoz fűződő *kiváltságát*

védelmezik. A munkásosztály ellenez *mindenféle* kiváltságot; ezért védelmezi a nemzetek önrendelkezési *jogát.*

Az öntudatos munkások nem hirdetnek *különválást;* tisztában vannak a nagy államoknak és a nagy munkástömegek egyesülésének az előnyeivel. De a nagy államok csak akkor lehetnek demokratikusak, ha a nemzetek teljesen egyenjogúak, ilyen egyenjogúság pedig egyben a különválás *jogát* is jelenti.

A nemzeti elnyomás és a nemzeti kiváltságok elleni harc szervesen összefügg ennek a jognak a védelmével.

„Puty Pravdi" 17. sz.
1914 február 20.

A PARASZTSÁG ÉS A BÉRMUNKA

A narodnyikok körében az a legdivatosabb frázis, hogy a marxisták „egymásnak ugrasztják" a dolgozókat, mert különválasztják a bérmunkásokat és a parasztokat, s szembeállítják őket egymással. Ez a minden ízében hazug frázis arra szolgál, hogy a bérmunkásokat kizsákmányoló kistulajdonos és kispolgár érdekeinek védelmét leplezze.

Nézzünk meg néhány érdekes adatot az 1913-as moszkvai zemsztvo-statisztikai kiadványból („Gazdaságstatisztikai Gyűjtemény", VII. füzet, Moszkva 1913). A moszkvai statisztikusok megvizsgálták a moszkvai kerület konyha- és gyümölcskertészetét. A vizsgálat több mint 5000 portára terjedt ki, ezeket a statisztikusok 7 csoportba osztották aszerint, hogy milyen közel vannak Moszkvához és mennyire belterjes gazdálkodást folytatnak (vagyis aszerint, hogy mekkora tőkebefektetéssel és munka-ráfordítással művelnek meg egy gyeszjatyina földet).

Elég részletesen megvizsgálták, hogyan áll a bérmunkások alkalmazásának kérdése a parasztoknál. És mi derült ki?

Az első négy csoportban a porták 67 százaléka (vagyis több mint kétharmada) alkalmaz bérmunkásokat; a többi csoportban 43—64 százalék. Világosan látszik ebből, hogy a Moszkva környéki parasztporták nagy többsége bérmunkásokat alkalmazó kistőkések gazdasága.

Még érdekesebbek az éves munkásokat és az idénymunkásokat alkalmazó porták számára vonatkozó adatok. Az ilyen gazdaságok százalékaránya:

Az	I. csoportban	26,6	%
a	II. «	16,7	«
a	III. «	16,4	«
a	IV. «	19,0	«
az	V. «	9,9	«
a	VI. «	5,0	«
a	VII. «	6,4	«

Általános szabály szerint, minél belterjesebb gazdálkodás folyik a csoportban, annál nagyobb az éves és idénymunkásokat alkalmazó parasztok százalékaránya.

A csoportok egészére vonatkozó adatok azonban egy kalap alá veszik mindegyik csoport szegény- és gazdag parasztjait. Ezek az adatok tehát nagyon nyersek, *szépítik* a valóságot, *elleplezik* a szegénység és a gazdagság, a proletariátus és a burzsoázia közti ellentétet.

Vegyük szemügyre azokat az adatokat, amelyek a földhasználat (vagyis a művelt földterület nagysága) szerint csoportosítják a gazdaságokat. Ezek az adatok sokkal megbízhatóbbak, mint az osztás-földbirtokra vonatkozó adatok; az osztás-földbirtok egyébként *még Moszkva környékén is* megőrizte feudális-kincstári jellegét: azok közt, akiknek kevés osztásföldjük van, találunk földet bérlő gazdagokat, azok közt pedig, akiknek több osztásföldjük van, találunk szegényeket, akik bérbeadják parcelláikat, s találunk földnélkülieket is, helyesebben olyanokat, akiknek nincs saját gazdaságuk.

Azok közt, akiknek nincs saját gazdaságuk, a bérmunkásokat alkalmazók százalékaránya valamennyi csoportban egyenlő a nullával. Ez érthető. Akinek nincs gazdasága, maga is proletár.

A félgyeszjatyinánál kisebb földön gazdálkodó parasztoknál a bérmunkásokat alkalmazó gazdaságok százalékaránya 0 (nulla) és 57 százalék közt ingadozik (a három alcsoport közül az egyiket vesszük, hogy ne komplikáljuk a dolgot).

A $^1/_2$—1 gyeszjatyinás gazdáknál a gazdaságok 0—100 százaléka foglalkoztat bérmunkásokat.

Az 1—3 gyeszjatyinás gazdáknál a gazdaságok 46—100 százaléka foglalkoztat bérmunkásokat (a különböző csoportokban).

A 3—5 gyeszjatyinás gazdáknál a gazdaságok 66—97 százaléka foglalkoztat bérmunkásokat.

Az 5—10 gyeszjatyina földet művelő gazdáknál a gazdaságok 75—100 százaléka foglalkoztat bérmunkásokat.

Világosan látjuk ebből, hogy azok a parasztok, akiknek nincs saját gazdaságuk — maguk proletárok (bérmunkások). És minél nagyobb a gazdaság, *annál gyakoribb* a bérmunka kizsákmányolása: *már* a 3—5 gyeszjatyinás gazdáknak is *legalább* $^2/_3$ része bérmunkát zsákmányol ki!!

Íme egy egyszerű, közismert és nyilvánvaló tény, amelyet a narodnyikok meghamisítanak. Az, amit Moszkva környékén tapasztalunk, kisebb mértékben ugyan, de mindenütt megvan. Mindenki tudja, hogy *minden* város, *minden* verszt vasútvonal mindjobban bevonja a parasztgazdaságot a kereskedelmi és tőkés forgalomba. Csak a „baloldali narodnyikok" nem akarják látni az igazságot, amely halomra dönti kispolgári elméletüket.

Az igazság pedig az, hogy *minden* verszt vasútvonal, *minden* új falusi bolt, *minden* szövetkezet, amely megkönnyíti a bevásárlást, *minden* gyár stb. mindjobban bevonja a parasztgazdaságot a kereskedelmi forgalomba. Ez pedig azt jelenti, hogy a parasztság *felbomlik* proletárokra és bérmunkásokat alkalmazó *kistulajdonosokra.*

A parasztgazdaságban *nem lehetséges egyetlen olyan tökéletesítés* sem, amelynek eredményeképpen az újítást bevezető gazdaság ne fokozná a bérmunka kizsákmányolását.

Csak a marxisták védelmezik tehát a munka érdekeit, mégpedig úgy, hogy különválasztják a proletárokat, a bérmunkásokat a városokban és a falvakban egyaránt.

A narodnyikok viszont (a valóságban) a bérmunkások *kizsákmányolóinak* érdekeit védelmezik, amikor „parasztságról", „parasztgazdaságról" szavalnak, mert minél inkább „gazda" a paraszt, annál *fokozottabb mértékben zsákmányol ki* bérmunkát.

A (narodnyikok által vakon követett) burzsoázia érdekei megkövetelik, hogy *összekeverjék* a paraszti proletariátust és a paraszti burzsoáziát.

A proletariátus érdekei azt követelik, hogy harcoljunk ez ellen az összekeverés ellen, világosan meghúzzuk a határvonalakat az osztályok között *mindenütt*, így a parasztság soraiban is. Nincs értelme, hogy ámítsuk ön-

magunkat és becsapjunk másokat azzal, hogy „parasztságról“ szavalunk: meg kell tanulnunk, és a parasztokat is meg kell tanítanunk arra, hogy még a parasztság soraiban is napról napra mélyül a szakadék a proletariátus és a burzsoázia között.

„Puty Pravdi“ 17. sz.
1914 február 20.
Aláírás: V. I.

SZTRUVE ÚR „A HATALOM MEGGYÓGYÍTÁSÁRÓL"

Sztruve úr a legőszintébb ellenforradalmi liberálisok közé tartozik. Ezért gyakran nagyon tanulságos szemügyre vennünk politikai eszmefuttatásait, hiszen ő az a publicista, aki rendkívül szemléletesen igazolta az opportunizmus marxista elemzését (mert Sztruve úr, mint ismeretes, opportunizmussal, „Marx bírálatával" kezdte, és néhány év alatt lecsúszott az ellenforradalmi burzsoá-nacionalista liberalizmus színvonalára).

A „Russzkaja Miszl" januári füzetében Sztruve úr „a hatalom meggyógyításáról" értekezik. Először is elismeri, hogy Sztolipin politikája, éppúgy, mint az 1907—1914-es esztendők egész reakciójának és az októbrizmusnak a politikája *csődöt mondott.* A reakció „válságba került" — írja Sztruve úr. A regresszív reformokra irányuló kísérletek, mint például a duma átalakítása törvényelőkészítő dumává, az ő véleménye szerint arra vezetnek, hogy „a hatalom ugyanolyan helyzetbe kerül, amilyenben már volt 1905-ig", azzal a lényeges különbséggel, hogy a nép közben megváltozott. „A néptömegek 1905-ben rokonszenvükkel és ösztönükkel az értelmiség felé fordultak."

Ezt írja egy „vehista", a forradalom esküdt ellensége, a legsötétebb elméletek híve. Kénytelen bevallani, hogy a *tömegek* balra tolódtak, de arra már nem szánja rá magát ez a liberális, hogy nyíltabban, világosabban, pontosabban megmondja, hogy e tömegeken belül milyen osztályok milyen pártokhoz csatlakoztak!

„A mi népünk még nem alakult ki és még nem differenciálódott. Az, hogy népünk sokáig mozdulatlan volt, és szinte egy csapásra vált forradalmivá, semmit sem mond arról, mivé

lesz népünk majd akkor, amikor a benne rejlő lehetőségek fejlődésnek indulhatnak."

Iskolapéldája ez azoknak a frázisoknak, amelyekkel a burzsoák *takargatják* a számukra kellemetlen igazságokat. Népen itt nyilván a parasztságot értik, mert a burzsoázia (a földbirtokosokról nem is beszélve) és a munkásosztály eléggé kialakult, elég pontosan elhatárolódott. A liberális nem meri őszintén bevallani, hogy a *burzsoá parasztság* „nem alakult még ki" az új agrárpolitika görcsös erőfeszítései *ellenére* sem.

„Milyen kivezető út van hát ebből a helyzetből?" — kérdi Sztruve úr, majd így válaszol: „Csak kétféle kivezető út lehet: vagy az, hogy fokozatosan növekedni fog az állami zűrzavar, amelyben a középosztályokat és az őket kifejező mérsékelt elemeket . . ." (tehát a mérsékelt elemek a középosztályokat „fejezik ki"? — Ez nem valami precíz meghatározás, de politikai szempontból elég világos; vajon milyen elemek „fejezik ki" a parasztságot és a munkásokat?) „ismét háttérbe szorítja a szélsőséges elemek által feltüzelt néptömegek spontán előnyomulása, vagy pedig az, hogy *meggyógyítjuk a hatalmat*. Az első kivezető utat most nem tárgyaljuk. Az orosz viszonyok közt tudatosan olyan álláspontot vagyunk, amely lehetetlenné teszi számunkra, hogy aktívan törekedjünk erre a kivezető útra, sőt még azt is, hogy egyszerűen kívánjuk ezt az utat . . ." (Köszönjük az őszinteséget, Sztruve úr! Tőle kellene likvidátorainknak egyenességet és őszinteséget tanulniuk, ahelyett, hogy hímeznek-hámoznak, mint L. M. a „Nasa Zarja" januári számában.)

„. . . Ezért nekünk csak az a feladatunk, hogy nyíltan a köztudat elé tárjuk a második kivezető utat, mint olyan soron levő problémát, melyet az összes haladó és egyszersmind konzervatív erők közös erőfeszítéseivel kell megoldani."

A második kivezető útról üres frázisokon kívül Sztruve úr semmit, az égvilágon semmit sem tud mondani. A burzsoázia a mértékletesség, a tömeg a „szélsőség" híve — ezt kénytelen volt elismerni a liberális. Arra viszont, hogy milyen a szociális struktúrája (rendszere, szerkezete) a meggyógyítandó „hatalomnak", milyen az

osztálytámasza, hová lettek a földbirtokosok, akik a burzsoázia előtt osztatlanul uralkodtak és kormányoztak, minderre Sztruve úr még gondolni sem mer. Tehetetlenség, erőtlenség, elvtelenség — ez a liberális burzsoázia elmaradhatatlan jellemvonása, amíg (mint Sztruve úr és társai) meghunyászkodik Puriskevicsék előtt.

„Bármilyen furcsa is — írja Sztruve úr —, de semmit annyira nem kívánhatunk a hatalomnak, mint hogy felejtse el, hogy voltak valaha olyan események, tények és hangulatok, amelyeket általában az orosz forradalom névvel szoktak jelölni.“

Remek, mélyértelmű, okos, komoly politikai tanács! Csak „felejtsen a hatalom“ — hiszen az öreg emberek néha elfelejtenek mindent, ami velük és körülöttük történik!

A maguk mértékével mérnek másokat a koravén oroszországi liberalizmus képviselői.

„Puty Pravdi“ 18. sz.
1914 február 21.

A NARODNYIKOK N. K. MIHAJLOVSZKIJRÓL

N. K. Mihajlovszkij halálának tizedik évfordulója alkalmával (1904 január 28-án halt meg) a liberális-burzsoá és a narodnyik (vagyis polgári demokratikus) újságokban tömérdek dicsérő cikk jelent meg. Nem csoda, hogy a liberálisok és a polgári demokraták az egekig magasztalják N. K. Mihajlovszkijt, de nem hagyhatjuk szó nélkül az igazság égbekiáltó eltorzítását és a proletár osztályöntudat megmételyezését, amikor Mihajlovszkijt szocialistának próbálják feltüntetni, és azt próbálják bebizonyítani, hogy Mihajlovszkij burzsoá filozófiája és szociológiája összeegyeztethető a marxizmussal.

Mihajlovszkij a múlt század utolsó harmadában az orosz polgári demokrácia nézeteinek egyik legkiválóbb képviselője és kifejezője volt. A paraszti tömeg, amely a polgári demokratikus eszmék egyetlen komoly és tömeges jellegű hordozója Oroszországban (nem számítva a városi kispolgárságot), akkor még mély álmát aludta. A parasztság legjobbjai és azok, akik teljes együttérzéssel nézték a parasztság súlyos helyzetét, az úgynevezett vegyesrendűek — főleg a tanuló ifjúság, a tanítók és más értelmiségiek — igyekeztek felvilágosítani és felébreszteni az alvó paraszti tömegeket.

Az Oroszország felszabadítására irányuló polgári demokratikus mozgalomban Mihajlovszkijnak az volt nagy történelmi érdeme, hogy forrón együttérzett az elnyomott parasztokkal, erélyesen harcolt a feudális elnyomás minden néven nevezendő megnyilvánulása ellen, a legális, nyílt sajtóban legalább célzásokkal védelmezte az együtt-

érzést és a tiszteletet az „illegalitás" iránt, ahol a legkövetkezetesebb és legelszántabb vegyesrendű demokraták működtek, sőt még maga is közvetlenül segített ennek az illegalitásnak. Manapság, amikor nemcsak a liberálisok, hanem a likvidátorok is, a narodnyik („Russzkoje Bogatsztvo") és a marxista likvidátorok egyaránt, szemérmetlenül, sőt, gyakran renegát módon megtagadják az illegalitást, nem mulaszthatjuk el, hogy jó szóval megemlékezzünk Mihajlovszkijnak erről az érdeméről.

De bár Mihajlovszkij lelkes híve volt a szabadságnak és az elnyomott paraszti tömegeknek, megvolt benne a polgári demokratikus mozgalom minden gyengesége is. Azt hitte, hogy az egész föld átadása a parasztoknak — különösen megváltás nélkül — valamiféle „szocialista" intézkedés; ezért „szocialistának" tartotta magát. Ez természetesen óriási tévedés, amelyet teljesen leleplezett mind Marx, mind pedig *valamennyi* civilizált ország tapasztalata, ahol a feudalizmus és az abszolutizmus teljes bukásáig a polgári demokraták *állandóan* „szocialistáknak" képzelték magukat. Az egész föld átadása a parasztoknak, különösen az említett feltételek mellett, igen hasznos intézkedés akkor, amikor a feudális földesurak uralkodnak, de polgári demokratikus intézkedés. Manapság minden értelmes szocialista tudja ezt. A tapasztalatok világszerte bebizonyították, hogy minél több földet kaptak a parasztok (és minél olcsóbban) a feudális uraságoktól, minél több volt a „föld és szabadság", annál *gyorsabban* fejlődött a kapitalizmus, annál *hamarabb* mutatkozott meg a paraszt *burzsoá* természete. Ha N. Rakitnyikov úr (a „Vernaja Miszl" 3. számában) mind ez ideig nem értette meg, hogy az a segítség, melyet a proletariátus a *polgári* demokratikus parasztságnak nyújt a feudális földbirtokosokkal szemben, egyáltalán nem „szocializmus", akkor csak mosolyogni lehet ezen a naivitáson. Unalmas dolog cáfolni olyan tévedéseket, amelyeket minden öntudatos munkás már régen elvetett.

Mihajlovszkij nézetei nemcsak a közgazdaságtanban, hanem a filozófiában és a szociológiában is *ál*-szocialista frázisokkal leplezett *polgári demokratikus* nézetek voltak. Ilyen frázis a Mihajlovszkij-féle „haladás formulája",

Mihajlovszkij elmélete „az egyéniségért való harcról" stb. A filozófiában Mihajlovszkij *visszafelé* ment Csernisevszkijhez, az utópikus szocializmus legnagyobb oroszországi képviselőjéhez képest. Csernisevszkij materialista volt, és élete végéig (vagyis a XIX. század nyolcvanas éveiig) gúnyolta azokat az engedményeket, amelyeket a divatos „pozitivisták" (a kantisták, a machisták és más effélék) tettek az idealizmusnak és a miszticizmusnak. Mihajlovszkij pedig éppen ezeknek a pozitivistáknak a nyomában kullogott. S Mihajlovszkij tanítványai körében, még a „legbaloldalibb" (Csernov úr féle) narodnyikok körében is mind a mai napig ezek a reakciós filozófiai nézetek uralkodnak.

Hogy Mihajlovszkij és a narodnyikok „szocializmusa" csak polgári demokratikus frázis, azt végérvényesen bebizonyították az 1905—1907-es évek, amikor valamennyi osztály kilépett a porondra, és kibontakozott a tömegharc. A parasztképviselők többsége mind az I., mind a II. dumában *nem* a baloldali narodnyikok, hanem a „trudovikok" és a „népi szocialisták" oldalára állt. Ez tény, amelyet sem elfelejteni, sem eltorzítani nem lehet. És a marxisták nyomában még maguk a baloldali narodnyikok is, mint például Vihljajev, Csernov urak és mások, kénytelenek voltak elismerni a trudovik népi szocialisták burzsoá mivoltát!!

Azok a munkások, akik a baloldali narodnyikokkal rokonszenveznek, kérjék csak el tanítóiktól *mindazokat* a műveket, amelyeket a baloldali narodnyikok 1906—1907-ben „a trudovik népi szocialisták" *ellen* írtak.

A parasztok tömegmegmozdulásai ezekben az években végérvényesen bebizonyították, hogy a parasztság éppen *polgári demokratikus* állásponton van. A baloldali narodnyikság legjobb esetben is csak kis szárnya az oroszországi paraszti (vagyis polgári) demokráciának. A munkások támogatták és támogatni is fogják a parasztokat (a földbirtokosok ellen), de a két osztály összekeverése, a polgári demokrácia és a szocialista proletariátus összekeverése reakciós kaland. E kaland ellen erélyesen harcolni fog minden öntudatos munkás, különösen most, amikor az osztályok elhatárolódását teljesen bebizonyí-

tották az 1905—1907-es évek tömegharcának nagyszerű tapasztalatai, s amikor az osztályok közti határvonalak napról napra láthatóbbá válnak falvainkban.

Mihajlovszkij nagyon hosszú ideig, több mint tíz évig vezére és lelke volt a „Russzkoje Bogatsztvo" írói csoportjának. Mit adott ez a csoport a nagyszerű 1905—1907-es években?

Ez a csoport adta az első likvidátorokat a demokrácia soraiban!

Azok a munkások, akik a baloldali narodnyikokkal rokonszenveznek, kérjék csak el tanítóiktól a „Russzkoje Bogatsztvo" 1906. évi augusztusi füzetét és a baloldali narodnyikoknak mindazokat az írásait, amelyekben ezt a csoportot „szociál-kadetoknak" és hasonlóknak nevezték!

Mihajlovszkij csoportjából kerültek ki az első likvidátorok, akik 1906 őszén kiadták a „nyílt párt" jelszavát, megtagadták az „illegalitást" és jelszavait, — 2—3 évvel előbb, mint a mi marxista likvidátoraink. S mi lett Mjakotyin, Pesehonov úréknak és Mihajlovszkij egyéb fegyvertársainak „nyílt pártjából"? Az lett belőle, hogy egyáltalán nem volt semmiféle párt, hogy a narodnyikság opportunistáinak „nyílt" csoportja teljesen elszakadt a tömegektől.

Mihajlovszkijt, aki sohasem tagadta meg az illegalitást (vagy helyesebben: aki meghalt nem sokkal azelőtt, hogy csoportja áttért a likvidátorságra), nem lehet teljesen felelőssé tenni Pesehonov, Mjakotyin úrék és társaik szánalmas és hitvány opportunizmusáért. De vajon nem jellemző-e, hogy a „Vernaja Miszl" Mihajlovszkijnak szentelt 3. számában viszontlátjuk a „baloldali" narodnyikoknak és a „Russzkoje Bogatsztvo" „szociál-kadetjainak" rothadt blokkját (szövetségét)? És ha visszaemlékszünk arra, amit Lavrovnak írt Mihajlovszkij a forradalmárokhoz való viszonyáról, akkor vajon nem kell-e elismerni, hogy a „szociál-kadetok" általában hű folytatói Mihajlovszkij ügyének?

Mi becsüljük Mihajlovszkijt, de nem polgári demokratikus nézeteiért, nem a liberalizmus felé való ingadozásáért és nem csoportjáért, a „Russzkoje Bogatsztvo" „szociál-kadetjainak" csoportjáért, hanem a feudalizmus, a „bürok-

rácia“ (bocsánat a pontatlan szóhasználatért) stb. ellen vívott őszinte és tehetséges harcáért, az illegalitás iránti tiszteletéért és az illegalitásnak nyújtott segítségéért.

Oroszország polgári demokráciája, vagyis elsősorban a parasztság, nem véletlenül, hanem osztályhelyzete miatt ingadozik a liberális burzsoázia és a proletariátus között. A munkásoknak az a feladatuk, hogy a „narodnyik“ tanok elleni kíméletlen harcban kiszabadítsák a parasztságot a liberálisok befolyása alól.

„Puty Pravdi“ 19. sz.
1914 február 22.
Aláírás: V. Iljin.

A. BOGDANOVRÓL

A szerkesztőség 13 „baloldali bolsevik" aláírásával és „Tiflisz-Kaukázus" felírással levelet kapott, amelyben a levélírók afelől érdeklődnek, hogy mi a véleménye a szerkesztőségnek A. Bogdanov közreműködéséről. A levélírók „a «Vperjod»-csoport eszmei híveinek" nevezik magukat, s hangjuk nyilvánvalóan és határozottan ellenséges lapunkkal szemben.

Ennek ellenére szükségesnek tartjuk, hogy egyszer s mindenkorra megmagyarázzuk nekik álláspontunkat.

Miért vált lehetetlenné A. Bogdanov közreműködése azokban a munkásújságokban és folyóiratokban, amelyek a következetes marxizmus álláspontján vannak? — Azért, mert A. Bogdanov nem marxista.

A levélírók, akik azon az úton haladnak, amelyet maga Bogdanov jelölt ki nekik a likvidátorok lapjának hasábjain közölt levelében, valamilyen személyi ellentétekkel, egyes személyek rosszindulatával stb. próbálják megmagyarázni azt, hogy A. Bogdanov eltűnt lapjaink hasábjairól. Mindez üres fecsegés, amely nem méltó sem elemzésre, sem magyarázatra. Sokkal egyszerűbb és sokkal világosabb a dolog.

Ha a levél íróit nem a „személyek" érdekelnék, hanem a marxisták közti szervezeti és eszmei viszonyok története, akkor tudnák, hogy a bolsevikok illetékes gyűlése részletes és hosszas előzetes vita után már 1909 májusában kijelentette, hogy *nem vállal semmilyen felelősséget* A. Bogdanov irodalmi és politikai működéséért[42]. Ha a levél írói kevesebbet adnának a nyárspolgári pletykákra és szóbeszédekre, ellenben komolyabban vennék a marxis-

ták közti eszmei harcot, akkor tudnák, hogy A. Bogdanov könyveiben bizonyos szociál-filozófiai rendszert dolgozott ki, s hogy e rendszer ellen — mint nem marxista és antimarxista rendszer ellen — frakciókülönbség nélkül *minden* marxista állást foglalt. Akit érdekel a marxizmus és az oroszországi munkásmozgalom története, az tudja, aki meg nem tudja, annak meg *kell* tanulnia, olvasnia *kell* és rá *kell* jönnie, hogy A. Bogdanovnak a munkáslapban való közreműködése kérdése mögött meghúzódik egy sokkal lényegesebb, elvi kérdés, mégpedig az, hogy mi a különbség Marx filozófiája és Bogdanov tanítása között. Ezt a kérdést kifejtettük, megvizsgáltuk és megrágtuk könyvekben, brosúrákban és cikkekben. A politikai szempont annak a kérdésnek az eldöntésében, hogy valamely szerző közreműködhet-e a munkássajtóban, abban áll, hogy nem az illető szerző stílusa, szellemessége, népszerűsítő tehetsége a döntő, hanem általában a szerző egész irányvonala, az, *amit* tanításával a munkástömegeknek hirdet. A marxistáknak meggyőződésük, hogy A. Bogdanov egész irodalmi tevékenysége nem egyéb, mint kísérlet arra, hogy a proletariátus tudatába beoltsa a polgári filozófusok átfestett idealista elképzeléseit.

Ha valaki úgy véli, hogy nem így van, hogy a marxizmus filozófiai alapelvei körül folyó vitában nem Plehanovnak, nem Iljinnek[43], hanem Bogdanovnak van igaza, annak Bogdanov egész rendszerét kell védelmébe vennie, s nem azt kell mondogatnia, hogy Bogdanovnak ez vagy az a népszerű cikke helyet kaphat a munkáslap hasábjain. De nincs tudomásunk arról, hogy a marxisták soraiban lennének védelmezői Bogdanov rendszerének. Bogdanov tanítása ellen nemcsak „frakciós" ellenfelei, hanem még azok is szót emeltek, akik egykor együttműködtek vele egy politikai csoportban.

Ez a helyzet Bogdanovval. A marxizmus „módosítására" és „kijavítására" irányuló kísérleteit a marxisták megvizsgálták, és ki is jelentették, hogy ezek a kísérletek nem férnek össze a jelenkori munkásmozgalom szellemével. Azok a csoportok, amelyekkel Bogdanov együttműködött, nem vállalnak felelősséget Bogdanov irodalmi és egyéb tevékenységéért. Ezek után mindenki úgy

tekinthet Bogdanovra, ahogy jónak látja, de aki helyet követel számára a marxizmus alapelveinek kifejtésére hivatott munkássajtó hasábjain, az nem érti sem a marxizmust, sem Bogdanov tanítását, sem a munkástömegek marxista szellemű felvilágosításának feladatait.

A munkástömegek felvilágosításában, melyet lapunk szolgál, nem tarthatunk együtt Bogdanovval, mert mást értünk ezen a felvilágosításon, mint ő. Ez a dolog lényege, s ezt kendőzik el önös érdekből a személyi ellentétekre való célzásokkal. Azoknak a munkásoknak, akiknek szívügyük lapjuk irányvonala, mint alávaló ocsmányságot el kell utasítaniuk minden olyan próbálkozást, amellyel egyesek a szerzők „személyére" akarják visszavezetni a dolgot, s el kell igazodniuk a bogdanovi tanítás jellegének kérdésében. És mihelyt tisztán kezdenek látni ebben a kérdésben, hamarosan ők is levonják majd azt a következtetést, amelyet mi levontunk: más a marxizmus, és egészen másvalami Bogdanov tanítása. A munkásújságnak pedig az a feladata, hogy megtisztítsa a proletariátus tudatát a burzsoá-idealista salaktól, nem pedig az, hogy hasábjain ezt a megemészthetetlen zagyvaságot tálalja fel.

A „Pravda" mégis közölt néhány cikket Bogdanovtól, mondják erre. Igen, közölt.

Ez azonban, mint most már mindenki világosan látja, csupán hiba volt, amely elkerülhetetlen olyan új dologban, mint az első oroszországi munkáslap megszervezése. Azok az elvtársak, akik ezt a dolgot irányították, azt remélték, hogy Bogdanovnak az újság számára felajánlott népszerű cikkeiben a marxista alapismeretek propagandája háttérbe fogja szorítani Bogdanov tanításának speciális vonásait. Amint várható is volt, nem így történt. Az első — többé-kevésbé semleges — cikkek után olyan cikk érkezett Bogdanovtól, amelyben Bogdanov szemmelláthatólag kísérletet tett arra, hogy a munkásújságot saját empiriomonizmusa, nem pedig a marxizmus propagandájának eszközévé változtassa. Ennek a cikkének A. Bogdanov szemmelláthatólag oly nagy jelentőséget tulajdonított, hogy ezután, vagyis 1913 tavasza óta, egyetlen cikket sem küldött.

Az együttműködés kérdése ekkor elvi síkon vetődött fel a szerkesztőség előtt, és a szerkesztőség az olvasók előtt ismeretes értelemben döntötte el a kérdést.

Most néhány szót a „Vperjod"-csoportról. Ezt a csoportot lapunk „kalandor"* csoportnak nevezte.

A levél írói, minthogy képtelenek politikailag gondolkozni, s nem tudnak szabadulni a nyárspolgári gondolkodásmódtól, itt is úgy vélték, hogy ebben valami célzás van a csoport tagjainak személyére. Ez megint badarság. A marxisták azoknak a csoportoknak a politikáját nevezik „kalandorpolitikának", amelyek nem a tudományos szocializmus talaján állnak, például az anarchistákét, a narodnyik terroristákét és hasonlókét. Senki sem meri vitatni, hogy a vperjodisták elhajlanak az anarchoszindikalizmus irányában, eltűrik Lunacsarszkij „istenépítését", Bogdanov idealizmusát, Szt. Volszkij elméleti-anarchista allűrjeit stb. És mivel a vperjodisták politikája lesüllyedt az anarchizmus és a szindikalizmus színvonalára, minden marxista kalandorpolitikának fogja nevezni ezt a politikát.

Ez egyszerűen tény, amelyet megerősített a „Vperjod"-csoport teljes felbomlása. Ez a különböző fajtájú elemekből összetákolt csoport, amelynek nem volt meghatározott politikai irányvonala, s amely nem értette meg az osztálypolitika és a marxizmus alapjait, teljesen szétzüllött, mihelyt újjászületett a munkásmozgalom.

A munkásmozgalom ezekkel a csoportokkal, az „empiriomonistákkal", az „istenépítőkkel", az „anarchistákkal" stb. nem törődve tovább nyomul előre a marxizmus zászlaja alatt.

„Puty Pravdi" 21. sz.
1914 február 25.

---

* Lásd ebben a kötetben 84. old. — *Szerk.*

A SZERKESZTŐSÉG MEGJEGYZÉSE VETERÁNNAK „A NEMZETI KÉRDÉS ÉS A LETT PROLETARIÁTUS" CÍMŰ CIKKÉHEZ

Örömmel közöljük Veterán[44] elvtárs cikkét, amely történelmi áttekintést nyújt arról, miképpen alakult a nemzeti kérdés általában a letteknél és különösen a lett szociáldemokratáknál. Fölöttébb kívánatos lett volna, hogy a lett marxisták előterjesszék módosító és kiegészítő javaslataikat a nyári (1913) tanácskozás határozatához. A lett szociáldemokraták régóta rokonszenveztek a Bunddal, ez a rokonszenv azonban megingott, először is a marxisták elméleti kritikája, másodszor pedig a bundistáknak különösen 1906 után folytatott gyakorlati szeparatizmusa következtében. Kívánjuk, hogy a lett szociáldemokraták soraiban a nemzeti kérdés körül folyó vita ne maradjon félbe, és egyértelmű határozatok elfogadására vezessen.

Ami Veterán elvtárs megjegyzéseinek lényegét illeti, csak a következőket említjük meg. Az ő véleménye szerint Svájcra való hivatkozásunk* nem meggyőző, mert Svájcban mind a három nemzet történelmi és egyenjogú kezdettől fogva. „Történelem nélküli nemzetekre" azonban nem lehet máshol példát keresni (ha csak nem az utópiában), mint a történelmi nemzetek körében. A nemzetek egyenjogúságát pedig maguk a „kulturális nemzeti autonómia" hívei feltételezik. A civilizált emberiség tapasztalatai tehát azt bizonyítják, hogy *ha megvan* a nemzetek igazi egyenjogúsága és a következetes demokratizmus, akkor a „kulturális nemzeti autonómia" fölösle-

* Lásd ebben a kötetben 4—5. old. — *Szerk.*

ges; ha pedig ezek a feltételek *nincsenek meg*, akkor ez az autonómia utópikus, propagandája pedig nem más, mint a kifinomult nacionalizmus hirdetése.

„Proszvescsenyije" 2. sz.
1914 február.

ELŐSZÓ „A MARXIZMUS ÉS A LIKVIDÁTORSÁG" CÍMŰ GYŰJTEMÉNYHEZ[45]

Ezt a gyűjteményt, amelyet az olvasó figyelmébe ajánlunk, 1909—1914 folyamán írt cikkekből állítottuk össze. Ez a hat év az oroszországi munkásmozgalomnak éppen az a korszaka, amikor rendkívül nagy nehézségekkel kellett megküzdenie. A marxisták azonban nem elégedtek és nem is elégedhettek meg azzal, hogy egyszerűen megmutassák ezeket a nehézségeket, hogy pusztán panaszkodjanak az általános bomlásra, széthullásra stb. Meg kellett állapítanunk, hogy mi a bomlás gazdasági és politikai oka az oroszországi kapitalista fejlődés különleges szakasza szempontjából, mi az *osztály*jelentősége annak a legelterjedtebb áramlatnak, nevezetesen a *likvidátor* áramlatnak, amely ezt a bomlást kifejezte.

Erre a munkásmozgalom szempontjából igen fontos kérdésre a marxisták adták meg az érdemleges választ az egészen pontosan megfogalmazott, hivatalos 1908 decemberi határozatokban. Ezeket a határozatokat meg kellett magyaráznunk, ismertetnünk kellett, s alkalmaznunk kellett a gazdasági és politikai mozgalom napi kérdéseire. Azok a cikkek, melyeket ebben a kötetben összegyűjtöttünk — bár, sajnos, „a szerkesztőségen kívül álló" okokból korántsem teljesen — éppen ilyen szempontból dolgozzák fel a határozatokat.

Manapság, amikor Pétervárott már csaknem két esztendeje van marxista napisajtó, a likvidátorság jelentőségének és megítélésének, mégpedig nemcsak elméleti, hanem gyakorlati jelentőségének és megítélésének kérdését — ha szabad így kifejeznünk magunkat — teljesen *áttettük* maguknak a munkásoknak az ítélőszéke elé. És ez óriási

szerencséje az oroszországi munkásmozgalomnak, s nagyszerű jele e mozgalom érettségének. Az öntudatos munkások maguk kutatják és találják meg az igazságot, maguk állapítják meg a likvidátorság osztályjelentőségét, ellenőrzik értékelését tömegmozgalmuk gyakorlatával, maguk dolgozzák ki az ellene való harc célszerű módszereit.

E gyűjtemény kiadásával azoknak a munkásoknak szeretnénk segítséget nyújtani, akiket érdekel osztályuk mozgalmának sorsa. A cikkeket nem időrendben csoportosítottuk, hanem *témák* szerint, úgy (nagyjából), ahogy az elméletről áttérünk a gyakorlatra.

Elsősorban (az első részben) azok a fő kérdések szerepelnek, melyeknek megoldása nélkül szó sem lehet megfontolt taktikáról és általában politikáról. Az olvasó itt megtalálja a történelmi helyzet értékelését, a marxista áramlatok közti harc osztályjelentőségének megítélését, továbbá a proletariátus hegemóniája kérdésének elemzését a likvidátorok fő „munkájának" („Társadalmi mozgalom") bírálatával kapcsolatban, végül a burzsoázia „balratolódásának" kérdéséről szóló cikkeket.

Ezután (a második részben) a választási hadjáratról, a IV. duma választásainak eredményeiről és a dumabeli taktikáról szóló cikkek következnek.

A következő (a harmadik) rész a „nyílt párt" kérdését, és ami vele szoros összefüggésben van, az egység kérdését tárgyalja.

A negyedik részben a liberális munkáspolitikát vizsgáljuk különböző konkrét alkalmazásaiban. Az itt található cikkek a reformizmus általános értékelése után elemzik a „részköveteléseknek", az egyesülési szabadságnak, a sztrájkmozgalomnak, a likvidátorok és a liberálisok egymáshoz való viszonyának kérdését.

Végül, az utolsó téma (ötödik rész): a likvidátorok és a munkásmozgalom. Az olvasó itt megismerkedik azzal, hogy a likvidátorok egyik vezére (Kolcov) fő munkájában hogyan értékeli az 1905—1907-es évek munkásmozgalmát, megtalálja annak a kérdésnek az elemzését, hogy a munkások a gyakorlatban milyen álláspontot foglalnak el a likvidátorokkal szemben, és a legaktuálisabb anyagot az

Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt duma-frakciója megalakulásának történetéhez.

A „befejezésben" megpróbáltunk levonni néhány általános következtetést a mai munkásmozgalom áramlatai közti harc kérdésével kapcsolatban.

Merjük remélni, hogy gyűjteményünk megkönnyíti a munkásoknak a vitás kérdésekre vonatkozó adatok megkeresését és tanulmányozását. Természetesen nagyon sok igen fontos dolgot *kénytelenek voltunk* kihagyni. Másfelől viszont elkerülhetetlen, hogy különféle szerzőktől származó és évek hosszú sora alatt írt cikkek gyűjteményében ismétlések ne legyenek. Akadnak természetesen a szerzők között egyéni árnyalatok is. De kivétel nélkül valamennyi cikkük nem egyéb, mint azoknak a hivatalos marxista határozatoknak a kommentárja (magyarázata), alkalmazása, amelyeknek az elismerése többek közt megkülönbözteti az öntudatos, szervezett, marxista munkásokat a munkáspárt likvidátoraitól és azoktól, akik hátat fordítanak a munkáspártnak. E határozatok megvilágítása és ellenőrzése, az idővel esetleg szükségessé váló kijavításuk és kiegészítésük megkönnyítése — ez egyik legfőbb célunk.

1914 február.

Megjelent: „A marxizmus és a likvidátorság" c. gyűjtemény, II. rész, „Priboj" kiadás, Szentpétervár 1914.

POLITIKAI VITÁK A LIBERÁLISOK KÖRÉBEN

A „Puty Pravdi" múlt pénteki (18.) számában „Sztruve úr «a hatalom meggyógyításáról»"* címmel megjelent egy cikk, amely azzal ismerteti meg a lap olvasóit, hogyan ítéli meg Oroszország politikai helyzetét az egyik legnyíltabb és legkövetkezetesebb ellenforradalmár liberális.

Másnap a „Recs" hasábjain megjelent Miljukov úrnak Sztruve úr „ellen" irányuló hatalmas „elvi" értekezése ugyancsak a hatalom meggyógyításáról írt cikk miatt. Érdemes foglalkoznunk ennek a két liberálisnak a vitájával, először, mert a vita az orosz politika igen fontos kérdéseire vonatkozik, másodszor, mert leplezetlenül bemutatja a burzsoá közéleti személyiségek *két politikai típusát.* És ezek olyan típusok, amelyeknek hosszú ideig, évtizedekig számottevő politikai jelentőségük lesz Oroszországban, s amelyeknek ugyanilyen jelentőségük van valamennyi kapitalista országban. A proletariátusnak saját érdekében ismernie kell ezeket a típusokat.

Sztruve úr az utóbbi években egészen világosan kifejtette álláspontját, különösen a „Vehi"[46] című könyvben. Ez az álláspont az ellenforradalmár liberálisnak, a vallás (és a filozófiai idealizmus, mint a valláshoz vezető legbiztosabb és „legtudományosabb" út) hívének, a demokrácia ellenségének álláspontja. Világos, szabatos álláspont ez, mégpedig nem személyi jellegű, hanem osztályjelentőségű álláspont, mert valójában az 1907—1914-es évek folyamán éppen ezen az állásponton volt az oroszországi októbrista és *kadet* burzsoázia *egész tömege.*

* Lásd ebben a kötetben 107—109. old. — *Szerk.*

A dolog lényege az, hogy mind az októbrista, mind a kadet burzsoázia jobbra tolódott, hátat fordított a demokráciának. A dolog lényege az, hogy a burzsoázia jobban fél a néptől, mint a reakciótól. A dolog lényege az, hogy nem a véletlen, hanem a burzsoázia és a proletariátus osztályharca idézte elő ezt a fordulatot. A dolog lényege az, hogy Sztruve és nyomában Maklakov csak őszintébben mondták meg az igazságot osztályukról, pártjukról, mint más kadetok.

Ez az igazság bántotta a szemét a kadet párt ama diplomatáinak (élükön Miljukov úrral), akik szükségesnek tartják, hogy kacérkodjanak a demokráciával, mert úgy vélik, hogy a demokrácia még nem egészen játszotta el szerepét, s hogy a burzsoázia kénytelen lesz esetleg olyan rendszerben élni és működni, amelyet nemcsak Puriskevicsék teremtenek meg, hanem — ki tudja — talán olyan rendszerben, amelyet a demokrácia, a „csőcselék", az „utca", a munkásság hoz létre.

Miljukov úr ugyanazt a vonalat követi, mint Sztruve úr és Maklakov úr, de ezt szeretné leplezni, szeretne jófiúnak látszani a közönség szemében, szeretné rászedni és pórázára fűzni a demokráciát. Ezért Miljukov úr *úgy tesz*, mintha vitázna a „Vehi"-vel, mintha vitázna Sztruvéval, mintha cáfolná Maklakovot, pedig *valójában* csak tanítja Sztruvét és Maklakovot, hogyan rejthetik el minél ravaszabban gondolataikat.

Miljukov úr Sztruve ellen írt terjedelmes cikkének az a lényege, hogy „kiúttalan zűrzavarral" vádolja Sztruvét.

Ezt ugyebár jól megmondta?

Miben is rejlik a zűrzavar? Abban, hogy Sztruve „derűlátóan" hisz a hatalom meggyógyításában, noha maga is azt mondja, hogy a hatalom nem szűri le a tanulságokat a „megrázkódtatásokból", s ezzel elkerülhetetlenné teszi őket. A kivezető út, Sztruve úr szerint, vagy a „zavargás", vagy a hatalom meggyógyítása. Az első útra Sztruve nem akar „aktívan törekedni", sőt még „kívánni" sem akarja ezt az utat.

Valóban, van zűrzavar Sztruvénál, de ugyanaz teljes egészében megvan *Miljukovnál is*. Hiszen a kadet párt — és Miljukov ennek a pártnak a vezére — szintén nem

„kívánhatja" az első utat, és nem is „törekedhet aktívan erre az útra".

Nem a szavak bizonyítják ezt (ostoba az, aki a politikában szavaik szerint ítéli meg az embereket és a pártokat), hanem a *tettek*, vagyis a kadetok pártjának csaknem évtizedes (1905—1914) *története*.

A kadet párt jobban fél attól, hogy a munkások oldalára álljon (a minimális program kérdéseiben, természetesen), mint attól, hogy Puriskevicséktől függjön.

Vonatkozik ez az egész pártra, az egész kadet és októbrista burzsoáziára, és Miljukov egyszerűen nevetséges, amikor emiatt egyedül Sztruvénak próbál szemrehányást tenni.

Valamennyi ország történelmi tapasztalatai azt mutatják, hogy a haladást kívánó burzsoázia ingadozik, vajon a munkások mellé álljon-e, vagy a Puriskevicsektől függjön. Minden országban — és minél civilizáltabb, minél szabadabb országról van szó, annál inkább — megfigyelhető a burzsoázia politikusainak két típusa. Az egyik típus nyíltan vonzódik a valláshoz, a Puriskevicsekhez, a demokrácia elleni közvetlen harchoz, és igyekszik e vonzódását elméletileg következetesen megindokolni. A másik típus arra specializálja magát, hogy *leplezze* ezt a vonzódást a demokráciával való *kacérkodás* segítségével.

Diplomata Miljukovok mindenütt vannak, és a munkásoknak érteniük kell ahhoz, hogy azonnal meglássák, „hol lóg ki a lóláb".

„Puty Pravdi" 25. sz.
1914 március 1.

A „DOLGOZÓ" PARASZTSÁG ÉS A FÖLDDEL VALÓ KERESKEDELEM

A baloldali narodnyikok a „dolgozó" parasztságról szóló fecsegésükkel annyira felháborítóan becsapják és megmételyezik a munkások *szocialista* öntudatát, hogy újra meg újra elő kell vennünk és elemeznünk kell ezt a szemfényvesztést.

Minél inkább kérkednek baloldali narodnyikjaink az üres, általános frázisokkal és émelygős szólamokkal, annál fontosabb, hogy szembeállítsuk velük a parasztgazdaság pontos adatait.

A baloldali narodnyikok semmitől sem félnek annyira, mint a paraszti burzsoázia és a paraszti proletariátus *pontos* adataitól.

Nézzük meg a legfrissebb zemsztvo-statisztikai munkának a Moszkva környéki parasztokra vonatkozó adatait[47]. A mezőgazdaság itt a gyümölcs- és konyhakertészet rendkívül nagyfokú fejlődése következtében viszonylag nagy mértékben piacra termelő jellegűvé vált. A piac uralma szempontjából fejlettebb vidék példája szemléltetőbben mutatja meg, hogy melyek általában *minden* parasztgazdaság *fő* jellegzetességei a kapitalizmus uralma idején.

A Moszkva környéki parasztgazdaságok első csoportja (csak az első csoportot vizsgáljuk meg, mert a statisztikusok sajnos nem mutattak ki összesített eredményeket) *több mint kétezer* parasztgazdaságot foglal magában. Ez a szám elegendő ahhoz, hogy tanulmányozzuk azokat a tipikus viszonyokat, melyek a „dolgozó" parasztságon belül a proletariátus és a burzsoázia között kialakultak.

Érdekes, hogy a kapitalista mezőgazdaság itt, a közepes minőségű földön, rendkívül apró parcellákon alakul ki. 2336 parasztgazdaságnak 4253 gyeszjatyina osztásföldje van, vagyis nem egészen 2 gyeszjatyina jut egy gazdaságra. Ha ehhez hozzáadunk 1761 gyeszjatyina bérelt földet, és levonunk belőle 625 gyeszjatyina bérbeadott földet, az eredmény 5389 gyeszjatyina, gazdaságonként nem egészen két gyeszjatyina. És ennek ellenére a parasztok kétharmada bérmunkásokat alkalmaz!

Minél magasabb a mezőgazdasági technika színvonala, minél belterjesebb a gazdálkodás, minél erősebb a piac hatása, annál gyakrabban találkozunk *nagyüzemi* termeléssel *kis* telkeken. Ezt mindig elfelejtik a burzsoá professzorok és baloldali narodnyikjaink, akik el vannak ragadtatva a (földjük méreteit tekintve) kis gazdaságoktól, és *elkendőzik* a mai, bérmunkásokat alkalmazó kisgazdaságok kapitalista jellegét.

Nézzük meg az osztásföld kereskedelmi forgalmát. A bérelt és bérbeadott földek adataiból látható, hogy a kereskedelmi forgalom nagyon jelentős. A bérelt földnek körülbelül a fele *osztásföld*. A bérbeadott *osztás*föld területe összesen 625 gyeszjatyina, a bérelt osztásföldé 845 gyeszjatyina. Világos, hogy a régi osztás-földbirtok, amely jellegét tekintve a feudalizmussal, a középkorral függ össze, a modern kereskedelmi és kapitalista forgalom *akadályává* válik. A kapitalizmus *lerombolja* a régi osztás-földbirtokot. A gazdaság nem a *hivatalos* osztásföldhöz alkalmazkodik, hanem megköveteli a föld *szabad* kereskedelmi forgalmát, a föld szabad bérbevételét és bérbeadását, ami megfelel a piac követelményeinek, a burzsoá gazdasági rend követelményeinek.

Vegyük szemügyre a paraszti proletariátust. Ide kell sorolnunk mindenekelőtt azt a 405 portát (a 2336 közül), amely egyáltalán nem gazdálkodik, vagy amely egy fél gyeszjatyinánál kevesebb földön gazdálkodik. E 405 portának 437 gyeszjatyina osztásföldje van. Ez azonban szegényparasztság, úgyszólván egyetlen portának sincs lova. Képtelenek gazdálkodni. Tehát bérbeadnak 372 gyeszjatyinát, földjük nagyobbik részét, maguk pedig elszegődnek bérmunkásnak: a 405 porta közül 376 „bocsát ki" vagy mező-

gazdasági munkásokat, vagy ipari munkásokat, akik elszakadnak a mezőgazdaságtól.

Nézzük meg a leggazdagabb paraszti burzsoáziát. 526 porta egyenként több mint 3 gyeszjatyina földön gazdálkodik: ez, minthogy gyümölcs- és konyhakertészetről van szó, már kapitalista mezőgazdaság. 526 gazda közül 509 alkalmaz bérmunkásokat. 1706 dolgozó családtagra 1248 bérmunkás (éves és idénymunkás) jut, nem számítva a napszámosokat (51 000 nap).

Földjük 1540 gyeszjatyina, nem egészen három gyeszjatyina portánként. Ezek azonban mindössze 42 gyeszjatyinát adnak bérbe, viszont 1102 gyeszjatyinát — ebből 512 gyeszjatyina osztásföldet — bérelnek! Ezek a „dolgozó" parasztok, akik ilyenformán „gyűjtik" a földet, s akiknek gazdaságában *átlag három családtag* dolgozik, tipikus burzsoákká válnak: egy gazdaságra átlag két és fél *bérmunkás* és csaknem száz napszám jut. A föld *termékeinek* adásvétele a *föld* adásvételének (bérbevétel, bérbeadás) fejlődésére, majd pedig a *munkaerő* adásvételére vezet.

Vegyük most fontolóra a baloldali narodnyikoknak azt az állítását, hogy a föld-magántulajdon megszüntetése nem más, mint a „föld kivonása" a kereskedelmi forgalomból! Ez kispolgári dajkamese a javából. A valóságban éppen ellenkező a helyzet: a föld-magántulajdon megszüntetése óriási mértékben *fokozná* a földnek a kereskedelmi forgalomba való bevonását. Felszabadulnának azok a tőkék, melyeket most földvásárlásra fordítanak, ledőlnének azok a feudális és bürokratikus (hivatalnoki) akadályok, melyek gátolják a föld szabad forgalmát, még erősebben fejlődne a kapitalizmus, vagyis a proletariátus fokozott mértékben adná át, a burzsoázia pedig fokozott mértékben „gyűjtené" a földet.

A baloldali narodnyikok „szocializmusnak" tüntetik fel azt a rendszabályt, amely a feudális földbirtokosok elleni harc szempontjából hasznos, noha a valóságban ez burzsoá rendszabály. A paraszti proletároknak és a paraszti burzsoáknak vannak *közös* érdekeik a földbirtokosokkal szemben, ez vitathatatlan. Ezt tudja minden marxista munkás, de aki a „dolgozó" parasztságról szóló

fecsegéssel *el akarja homályosítani* a proletariátus és a burzsoázia közti osztályellentét tudatát, az a burzsoázia oldalára áll, az a szocializmus ellenségeihez szegődik.

A Moszkva környéki gazdaság — mintegy nagyító alatt — megmutatja azt, ami gyengébb és nehezebben megállapítható formában *egész* Oroszországban végbemegy. Ma már mindenütt kivétel számba megy az olyan paraszt, aki nem szegődik el bérmunkára, vagy maga nem alkalmaz bérmunkást. Még a legeldugottabb helyen is napról napra gyorsabban fejlődik a kereskedelem, napról napra mélyül a szakadék a proletárok (a bérmunkások) és a gazdák, a kisburzsoák, a parasztok között.

A városi proletárnak az a feladata, hogy mind jobban felismerje és felismertesse ezt az osztályellentétet, amelyet a falun *eltakarnak* a mezőgazdaság sajátosságai és a feudalizmus maradványai. A burzsoáziának, amelyet oktalanságból a kispolgári baloldali narodnyikok is követnek, az a feladata, hogy a „dolgozó" parasztságról szóló üres, tartalmatlan és velejéig hazug frázisokkal *megnehezítse* ennek az osztályellentétnek a felismerését.

„Puty Pravdi" 26. sz.
1914 március 2.
Aláírás: V. I.

A LIBERÁLISOK GONDJA

Az utóbbi időben V. Maklakovnak azokkal a dumabeli beszédeivel és újságcikkeivel kapcsolatban, amelyekben a kadetok és az októbristák taktikájának egyesítésére irányuló „új" terv mellett érvel, sok szó esett a liberalizmus megélénküléséről. A moszkvai zemsztvo-bankett szintén erősítette ezt a híresztelést.

Érdemes megemlítenünk, amit ezzel kapcsolatban különösen hangsúlyoztak, hogy *már* a legmérsékeltebb és az októbrizmushoz leginkább vonzódó liberális Maklakov sem „hisz abban, hogy forradalmi robbanások és katasztrófák nélkül kivezető utat lehet találni a zsákutcából". Szóról szóra ezt írta a „Recs"-ben, a liberálisok vezető lapjában Singarjov úr, aki Miljukov úrral együtt *mintha „balról"* bírálná a „jobboldali" kadetokat, V. Maklakovot és P. Sztruvét.

De a kadetok egymás közti vitái szörnyen kicsinyesek. Azon vitatkoztak, új-e vagy nem új az az októbristáknak tett javaslat, hogy menjenek ellenzékbe, érdemes-e százegyedszer is megismételni ezt a már százszor elhangzott és teljesen eredménytelen javaslatot. E tartalmatlan viták handabandája közepette pedig csaknem észrevétlenül húzódik meg a liberálisok általános és legfőbb *gondja*, amely valamivel kevésbé fékezi Oroszország felszabadítását, mint az októbristák ingadozása. Önök egyre az októbristákkal és az októbristákról vitatkoznak, liberális urak! De azért nézzenek csak körül a saját házuk táján.

Vegyék elő azt a kis politikai enciklopédiát, amelyet a „Recs" adott ki „Évkönyv" címmel az 1914. esztendőre.

Ebben az évkönyvben nyilatkoznak a legtekintélyesebb és a legfelelősebb kadetok, a párt elismert vezérei, Miljukov és Singarjov úrékkal az élükön. A „közéletünkről" szóló tanulmányban (Izgojev úr tollából) a következő elvi értékelést olvassuk az orosz belpolitika sarkalatos kérdéseiről:

„A közigazgatás túlzott buzgólkodásával csak gyengíti a társadalom forradalomellenes erőit."

Nem nevetséges-e, kadet urak, kígyót-békát kiáltani az októbristákra, amikor tulajdon kiadványaik a leghamisítatlanabb októbrizmust hirdetik?

A közigazgatásnak a népművelő intézményekkel folytatott „reménytelen és esztelen" harca következtében — írja Izgojev úr —

„az élet kizökken rendes kerékvágásából, s ez gyengíti azt a tiszta társadalmi (!) életműködést, amely kitermeli a szellemi antitoxinokat az országot valóban fenyegető eszmék ellen".

Ez már nem is csak októbrista hang, ez valóban az ügyész vádló, pimasz hangja. És mintegy szemléletesen megmagyarázva, milyenek is ezek az „országot fenyegető eszmék", liberálisunk kijelenti:

„Érthető (abból a szempontból, hogy a közigazgatás esztelensége kizökkenti az életet rendes kerékvágásából), miért kerekednek felül a bolsevikok a munkásgyűléseken és a szakszervezetekben a munkásmozgalom nyugodtabb és kulturáltabb vezéreivel (!?) szemben."

A likvidátoroknak ezt a politikai értékelését a liberálisok fogalmazzák meg, és számtalanszor elismétlik. Ez tulajdonképpen nem is más, mint a liberálisok és a likvidátorok politikai szövetsége. Amikor a likvidátorok hátat fordítanak az illegalitásnak, és nyílt pártot hirdetnek, azt, éppen azt művelik a munkások körében, amire a liberálisoknak szükségük van.

„Puty Pravdi" 29. sz.
1914 március 6.

A NARODNYIKOK ÉS A LIKVIDÁTOROK A SZAKSZERVEZETI MOZGALOMBAN

(ÉRTÉKES BEISMERÉSEK)

A baloldali narodnyik lap legutóbbi számaiban panaszkodik a pravdisták „frakciózására", de ezenkívül megtaláljuk bennük néhány narodnyik értékes beismeréseit is arról, hogy a szakszervezeti mozgalom fontos kérdésében nézetük megegyezik a likvidátorok nézeteivel. Mi mindig ezt mondtuk. De rendkívül kellemes az ellenfél szájából hallani a beismerést.

— „Ebben a kérdésben igen nagy nézeteltérés van köztünk és a bolsevikok között, mert ők a szakszervezeteket saját hitbizományuknak tekintik (!) . . . A «mensevikek» viszont" (a narodnyikok, nem tudni miért, „menseviket" mondanak „likvidátor" helyett) „ugyanúgy vélekednek a szakszervezetről, mint mi (a narodnyikok), vagyis frakción kívüli szervezetnek tekintik. Talán éppen ezzel magyarázható az a jó viszony, amely köztünk és a mensevikek között az eddigi munkában kialakult." Ezt olvassuk a „Vernaja Miszl" 6. számában.

— „Azoknak a szakszervezeteknek vezetőségei, amelyek mindig a baloldali narodnyikok befolyása alatt voltak, ugyanúgy viselkedtek, mint az úgynevezett likvidátor szakszervezetek" — toldotta meg ugyanaz a baloldali narodnyik újság.

Ritkán látott őszinte és értékes beismerések! Kiderül, hogy a mi „szörnyen baloldali" narodnyikjaink, saját bevallásuk szerint, ugyanúgy viselkednek a szakszervezeti mozgalomban, mint a likvidátorok.

Ebből erednek a likvidátoroknak és narodnyikoknak a marxisták ellen irányuló blokkjai (szövetségei, egyezményei) is, melyekkel sajtónk már többször foglalkozott.

A narodnyik „Sztojkaja Miszl" még nyíltan védelmébe is veszi a baloldali narodnyikoknak és a likvidátoroknak ezeket a marxisták ellen irányuló blokkjait.

— Most, amikor a szakszervezetekben a pravdisták vannak túlsúlyban... semmi szörnyűség, semmi furcsaság sincs abban, hogy a narodnyikok ideiglenes egyezményeket kötnek a „Lucs" híveivel — írja a „Sztojkaja Miszl" 2. száma*.

A likvidátorok nem ilyen őszinték. Tudják, hogy „ezt" teszik, de „erről" nem beszélnek. Szociáldemokratának nevezni magukat, és ugyanakkor szövetségre lépni egy idegen párttal a szociáldemokrácia ellen — ilyen „taktikát" csak suttyomban lehet alkalmazni.

Ez azonban nem változtat a dolgon. A likvidátorok és a narodnyikok szövetsége a szakszervezeti mozgalomban (és a népművelő egyesületekben) *tény*. És a mai helyzetben ez elkerülhetetlen is. A likvidátorokat és a narodnyikokat egyesíti az, hogy ellenségesen viseltetnek a következetes marxizmussal szemben a munka minden területén. A szakszervezeti munkában pedig az egyesíti őket, hogy a likvidátorok is, meg a narodnyikok is a *„gyengeség* semlegességének", az *„akaratnélküliség* semlegességének" képviselői. Sem a likvidátoroknak, sem a narodnyikoknak nincs számottevő befolyásuk a szakszervezeti mozgalomban. Mint gyenge kisebbség, a marxistákkal való „egyenlőségre" törekszenek. Ilyen igényt csak semleges álláspontról lehet „elméletileg" védelmezni. Éppen ez az oka annak, hogy „semlegesek" mindazok a csoportok, amelyeknek gyenge a befolyásuk a munkásmozgalomban.

A narodnyikok azt mondják, hogy *„kizárólag azon az alapon"* egyesülnek a likvidátorokkal, „hogy *megvédjék*

---

* Borisz Voronov úr, a cikk szerzője, nagy szemeket meresztve mint hallatlan „frakciózás"-ról számol be arról, hogy az egyik szakszervezet vezetőségének ülésein „a pravdista sajtó támogatásának kérdéseit, szerkesztéstechnikai kérdéseket vitatnak meg (hogyan lehet jobban megszervezni a levelezési rovatot stb.)". Óh, borzalom! Minő gonosztett levelezéssel és más effélékkel támogatni azt az újságot, amely körül az öntudatos munkások $^{9}/_{10}$ része egyesül! Hát hogyne rohannának ezek után a narodnyikok a likvidátorok **őrlő** karjaiba...

a munkásszervezetek frakciónkívüliségét a pravdisták mértéktelen igényeivel szemben" („Sztojkaja Miszl", 2. és 4. sz.).

Miben állnak a pravdisták „igényei"? Bezárták valamelyik szakszervezet vagy egyesület kapuit azok előtt a munkások előtt, akik más politikai nézeteket vallanak? „Védjegyet" ragasztottak valamelyik szakszervezetre? Szakadást idéztek elő valamilyen szervezetben? Szó sincs róla! Ellenfeleink egyetlen *tényt* sem említettek, és nem is tudnak említeni. A pravdisták „mértéktelen igényein" ők azt értik, hogy a pravdisták nem akarnak csatlakozni a narodnyikok és a likvidátorok kispolgári politikájához, hanem az egységes *szakszervezeten belül*, a munkások többségének lojálisan alávetve magukat, harcolnak marxista eszméik befolyásáért.

Azokat a bűnöket, amelyeket felrónak nekünk, sohasem követtük el. E bűnöket éppen a narodnyikok és a likvidátorok követték el. Íme a tények. Néhány esztendővel ezelőtt a narodnyikok túlsúlyba kerültek a vasutas-szakszervezetben. Ez részben azért történt, mert nem a munkásokra, hanem a vasúti tisztviselőkre támaszkodtak, részben pedig néhány más véletlen okból. És mit tettek a narodnyikok? Azonnal „védjegyet ragasztottak" erre a szakszervezetre, ráerőszakolták saját külön „platformjukat", kiszorították a szociáldemokratákat és a pártonkívülieket, arra kényszerítve őket, hogy párhuzamos szakszervezetet alakítsanak.

Ez valóban „mértéktelen igény" volt. Az első véletlen győzelmet siettek védjeggyel megerősíteni. A narodnyikok nem azért nem teszik ezt meg más szakszervezetekben, mert nagyon erényesek, hanem azért, mert a munkások körében mindenütt *rendkívül gyenge* a befolyásuk.

És ugyanez vonatkozik a likvidátorokra is. Amikor a vasas-szakszervezet az ő kezükben volt, a likvidátorok fiókintézményévé változtatták. A szakszervezet lapjában kihívó cikkeket közöltek az illegalitás ellen (lásd „Nas Puty", 20. sz. 2. old., „Metalliszt", 3. sz. stb.[48]), noha egyetlen taggyűlés sem hagyta jóvá a likvidátor irányvonalat.

Ezek a való tények. A pravdisták „mértéktelen igényeinek" nevezik azt, hogy a pravdisták magukkal a

munkásokkal, szótöbbség alapján igyekeznek eldönteni az ügyeket. Ha a vasasok taggyűlésén 3000 ember szavaz a pravdistákra, a likvidátorokra és a narodnyikokra pedig együttvéve száz-kétszáz, akkor nekünk a „frakciónélküliség" nevében el kell ismernünk, hogy a 3000 és a 200 egyenlő! Ez a likvidátor-narodnyik „frakciónélküliség" értelme.

Mi nem védelmezzük, hanem ellenezzük a semlegességet. De nem is járunk el úgy, ahogy a narodnyikok és a likvidátorok eljártak, amikor véletlenül többséghez jutottak valamelyik szakszervezetben. Csak gyenge, elvtelen csoportok vesztik el fejüket az első „győzelem" alkalmával, és sietnek tucatnyi szótöbbséggel „megszilárdítani" győzelmüket. „Izgatottan és sietve", nehogy elszalasszák a kedvező alkalmat, sebtében revideálják elveiket, megfeledkeznek semlegességükről, és felragasztják a védjegyet. A marxisták ezt nem teszik. Ők nem véletlenül betoppant vendégek a munkásmozgalomban. A marxisták tudják, hogy előbb-utóbb minden szakszervezet marxista talajon fog állni. Bizonyosak abban, hogy a jövő az ő eszméiké, s nem siettetik az eseményeket, nem nógatják a szakszervezeteket, nem ragasztanak védjegyeket, nem idéznek elő szakadást a szakszervezetekben.

Nyugodtan és magabiztosan folytatják marxista propagandájukat. Türelmesen, az életből vett példákon tanítják marxizmusra a munkásokat. És erről az útról nem térítheti le őket az elvtelen csoportok semmiféle egymásközti megegyezése.

Volt idő, amikor a mostani likvidátorok azt követelték, hogy a szakszervezetek tartozzanak a párthoz, s hogy legyen szervezett képviseletük a pártban. Volt idő, amikor a narodnyikok hivatalosan feleskették programjukra a vasutas-szakszervezetet. Most ezek is, azok is fordítottak egyet a köpönyegen, és a semlegességet védelmezik. Erre kényszerítette őket helyzetük politikai gyengesége.

Mi azon a régi utunkon haladunk, amelyet a marxista összesség már régen kijelölt és régóta védelmez. A likvidátoroknak minden joguk megvan ahhoz, hogy szövet-

ségre lépjenek a narodnyikokkal. Ez a szövetség azonban az elvtelenség és a gyengeség szövetsége. Az az út, amelyet a likvidátor-narodnyik blokk ajánl a szakszervezeteknek, nem az öntudatos munkások útja.

„Puty Pravdi" 30. sz.
1914 március 7.

JÁMBOR ÓHAJOK

A liberális lapokban nemrég helyeslő megjegyzések kíséretében megjelent K. Arszenyev felhívása, hogy nagyobb figyelmet kell fordítani az adminisztratív száműzetések adatainak gyűjtésére.

„Bármilyen sok közigazgatási törvénysértésről és önkényeskedésről számolnak be a lapok — írta K. Arszenyev —, mégis rengeteg más, nem kevésbé felháborító jelenség észrevétlenül és említés nélkül marad. Ezen sokat lehetne segíteni, ha a megfelelő adatok gyűjtésében valamilyen rendszert alkalmaznánk. Csak véletlenül és ezért hiányosan válnak ismeretessé az adminisztratív száműzetések és letartóztatások okai, noha ezeket az intézkedéseket igen gyakran alkalmazzák különösen a munkások körében. Csak véletlenül kerülnek be a sajtóba a száműzöttek helyzetéről szóló hírek is."

Ami igaz, az igaz! A liberális pártoknak, a duma liberális tagjainak, a liberális ügyvédeknek, a liberális újságíróknak, a liberálisok egyes csoportjainak stb. minden lehetőségük megvolna ahhoz, hogy a hozzáférhetőség határain belül és kívül egyaránt igen teljes és rendszeres anyagot gyűjtsenek és hozzanak nyilvánosságra *minden egyes* olyan esetről, amelyet „igen gyakran alkalmaznak különösen a munkások körében".

A „Recs" például „lelkesen üdvözölte" K. Arszenyevnek, „a nagy tiszteletben álló közéleti férfiúnak mindezeket a tanácsait és felhívásait".

De min múlik a dolog, uraim? Ha valakinek, hát akkor éppen önöknek megvannak a lehetőségeik és eszközeik ahhoz, hogy megszervezzék az orosz élet ama

„mindennapi jelenségére“ vonatkozó adatok rendszeres gyűjtését és közlését, amelyen önök valamennyien felháborodnak, amelyet valamennyien elítélnek, s amelyről valamennyien állandóan beszélnek! S mégis, bár a liberális újságok ezerszer inkább „biztosítva“ vannak (minden értelemben) bármilyen fennakadás és zavar esetére, egyetlen liberális újság sem gyűjt pontos adatokat *valamennyi* száműzetésről és letartóztatásról.

Meg kell mondanunk: liberálisaink mesterei az ártatlan, jámbor óhajoknak, de hogy közöljék az ugyancsak arszenyevi „Vesztnyik Evropi“, a „Russzkije Vedomosztyi“[49] vagy a „Recs“ hasábjain valamennyi száműzött nevét, a róluk szóló híreket, rendszeres adatokat sorsukról — azt már nem.

Szavakban „támogatni“ a felhívásokat nyilván könnyebb (és veszélytelenebb), mint *tenni* valamit a felhívások *teljesítéséért* . . .

„Puty Pravdi“ 32. sz.
1914 március 9.

EGY LIBERÁLIS PROFESSZOR AZ EGYENLŐSÉGRŐL

Tugan-Baranovszkij liberális professzor úr hadra kelt a szocializmus ellen. Ezúttal nem politikai gazdaságtani szemszögből, hanem az egyenlőségről szóló általános megfontolások szemszögéből nyúlt a kérdéshez (lehetséges, hogy ezeket az általános megfontolásokat a professzor megfelelőbbnek tartotta azokhoz a vallásfilozófiai eszmecserékhez, melyekben részt vett?).

„Ha a szocializmust nem mint gazdasági elméletet, hanem mint életideált fogjuk fel — jelentette ki Tugan úr —, akkor kétségtelen, hogy a szocializmus az egyenlőség eszményével függ össze, de az egyenlőség olyan fogalom . . , amely sem a tapasztalatból, sem az értelemből nem vezethető le."

Így okoskodik egy liberális tudós, aki hihetetlenül elcsépelt és elkoptatott érveket szajkóz: a tapasztalat és az értelem, úgymond, nyilvánvalóan bizonyítja, hogy az emberek *nem* egyenlők, s a szocializmus mégis az egyenlőségre alapozza ideálját. Tehát a szocializmus, tetszik látni, ostobaság, ellenkezik a tapasztalattal és az értelemmel és így tovább!

Tugan úr a reakciósok régi fogását alkalmazza: előbb kiforgatja a szocializmust igaz mivoltából, hogy ostobaságnak lássék, s aztán diadalmasan megcáfolja az ostobaságot! Amikor azt mondják, hogy a tapasztalat és az értelem tanúsága szerint az emberek *nem* egyenlők, akkor egyenlőségen a *képességek* egyenlőségét, vagy az emberek fizikai erejének és szellemi képességeinek *egyformaságát* értik.

Magától értetődik, hogy ebben az értelemben az embe-

rek *nem* egyenlők. Egyetlen értelmes ember, egyetlen szocialista sem felejti ezt el. Csakhogy az *ilyen* egyenlőségnek *semmi* köze sincs a szocializmushoz. Ha már Tugan úr egyáltalán nem tud *gondolkozni*, olvasni azért *tud*, és ha kezébe venné Engels Frigyesnek, a tudományos szocializmus egyik megalapítójának Dühring ellen írt ismert művét, elolvashatná azt az éppen idevonatkozó magyarázatot, hogy a gazdaság területén balgaság valami egyebet érteni az egyenlőségen, mint *az osztályok megszüntetését*. Amikor azonban a professzor urak a szocializmust cáfolgatják, nem tudja az ember, min csodálkozzék jobban, korlátoltságukon, tudatlanságukon vagy lelkiismeretlenségükön.

Minthogy Tugan úrral van dolgunk, az elején kell kezdenünk.

Egyenlőségen a szociáldemokraták a politika területén az *egyenjogúságot*, a gazdaság területén pedig, mint már mondtuk, az *osztályok megszüntetését* értik. Az viszont eszük ágában sincs a szocialistáknak, hogy az erők és a képességek (testi és szellemi erők és képességek) értelmében teremtsenek emberi egyenlőséget.

Az egyenjogúság azt jelenti, hogy egyenlő politikai jogokat követelünk *mindazoknak* az állampolgároknak, akik bizonyos kort elértek és nem szenvednek sem közönséges, sem liberális-professzori gyengeelméjűségben. Ezzel a követeléssel először korántsem a szocialisták, nem a proletariátus, hanem a *burzsoázia* lépett fel. A világ valamennyi országának közismert történelmi tapasztalatai bizonyítják ezt, és Tugan úr könnyen tudomást szerezhetett volna erről, ha nem kizárólag azért hivatkozna a „tapasztalatra", hogy bolonddá tegye a diákokat és munkásokat, hogy a hatalom birtokosainak a szocializmus „megsemmisítésével" kedveskedjen.

A burzsoázia a középkori, feudális, hűbéri, rendi kiváltságok elleni harcban adta ki az összes állampolgárok *jogegyenlőségének* követelését. Oroszországban például, Amerikától, Svájctól stb. eltérően, ma is megvannak a nemesi rend kiváltságai az egész politikai életben, az Államtanács választásain is, a duma-választásokon is, a helyi közigazgatásban is, az adózásban is, és még sok minden másban is.

Még a legnehezebb felfogású, legképzetlenebb ember is megértheti, hogy a nemesi rendhez tartozó egyes emberek testi és szellemi képességeiket tekintve *nem* egyenlők, mint ahogy *nem* egyenlők egymással az „adózó", „tudatlan", „alsóbb" vagy „nem kiváltságos" paraszti rendhez tartozók sem. Viszont minden nemes *egyenlő* a *jogok* tekintetében, és minden paraszt is egyenlő jogfosztottsága tekintetében.

Érti most már Tugan úr, a tudós és liberális professzor, mi a különbség az egyenjogúság értelmében vett egyenlőség és az erők, a képességek egyenlőségének értelmében vett egyenlőség között?

Térjünk most át a gazdasági értelemben vett egyenlőségre. Az Amerikai Egyesült Államokban, éppúgy mint a többi fejlett államban, nincsenek középkori kiváltságok. A politikai jogok tekintetében minden állampolgár egyenlő. De vajon egyenlők-e *a társadalmi termelésben elfoglalt helyzetük* tekintetében?

— Nem, Tugan úr, nem egyenlők. Egyeseknek földjük, gyáruk, tőkéjük van, és a munkások meg nem fizetett munkájából élnek; — ez az elenyésző kisebbség. Másoknak, s éppen a lakosság óriási többségének, nincs semmiféle termelési eszközük, ezek csupán munkaerejük eladásából élnek; — ezek a proletárok.

Az Amerikai Egyesült Államokban nincsenek nemesek, a burzsoáknak és a proletároknak pedig *egyenlő* politikai jogaik vannak. De *nem* egyenlők *osztályhelyzetük* tekintetében: az előbbieknek, a tőkések osztályának, termelési eszközeik vannak, és ezek a munkások meg nem fizetett munkájából élnek; az utóbbiaknak, a bérmunkások, a proletárok osztályának, nincsenek termelési eszközeik, és ezek munkaerejüknek a piacon való eladásából élnek.

Az osztályokat megszüntetni annyit jelent, hogy *egyforma* viszonyt teremtünk az egész társadalom *termelési eszközei* és *valamennyi* állampolgár között, annyit jelent, hogy minden állampolgár számára *egyformán* hozzáférhető a munka a társadalmi tulajdonban levő termelési eszközökkel, a társadalmi tulajdonban levő földön, a társadalmi tulajdonban levő gyárakban és így tovább.

Meg kellett így magyaráznunk, mi a szocializmus,

hogy felvilágosítsuk Tugan urat, a tudós liberális professzort, aki most már, ha megerőlteti magát, talán megérti, hogy a szocialista társadalomban az emberek erőinek és képességeinek *egyenlőségét* várni ostobaság.

Röviden: amikor a szocialisták az egyenlőségről beszélnek, mindig *társadalmi* egyenlőséget, a társadalmi helyzet egyenlőségét értik rajta, semmiképpen sem az egyes személyek fizikai és szellemi képességeinek egyenlőségét.

Az olvasó talán elképedve kérdi: hogyan lehetséges, hogy egy tudós liberális professzor megfeledkezett ezekről az elemi igazságokról, amelyeket mindenki ismer a szocializmus nézeteinek bármelyik ismertetéséből? Egyszerű a válasz: a mai professzorok *személyi* tulajdonságai olyanok, hogy akadnak köztük még ilyen ritkán látott ostoba emberek is, mint Tugan. De a professzorok *társadalmi* helyzete a polgári társadalomban olyan, hogy erre a pályára csak olyanokat engednek, akik eláruljak és a tőke érdekeinek szolgálatába állítják a tudományt, csak olyanokat, akik hajlandók a leghihetetlenebb képtelenségeket, a leglelkiismeretlenebb badarságokat és ostobaságokat is összebeszélni a szocialisták ellen. A burzsoázia mindezt megbocsátja a professzoroknak, csak foglalkozzanak a szocializmus „megsemmisítésével".

„Puty Pravdi" 33. sz.
1914 március 11.

AZ ANGOL LIBERÁLISOK ÉS ÍRORSZÁG

Az, ami most az angol parlamentben az ír *home rule* (önkormányzat, vagy, helyesebben, Írország autonómiája) törvényjavaslatával kapcsolatban végbemegy, rendkívüli figyelemre méltó mind az osztályviszonyok szempontjából, mind a nemzeti kérdés és az agrárkérdés tisztázása szempontjából.

Anglia századokon át rabigában tartotta Írországot, az ír parasztokat hallatlan éhínségre és éhhalálra kárhoztatta, elűzte őket földjükről, százezreket és milliókat kényszerített arra, hogy elhagyják hazájukat, és Amerikába vándoroljanak. A XIX. század elején Írországnak 5½ millió lakosa volt, most csak $4^1/_8$ millió. Írország elnéptelenedett. A XIX. század folyamán több mint 5 millió ír vándorolt ki Amerikába, s az Egyesült Államokban ma *több* ír él, mint Írországban!

Az ír parasztok hallatlan nyomorúsága és szenvedése tanulságos példa arra, meddig merészkednek az „uralkodó" nemzet földbirtokosai és liberális burzsoái. Anglia „tüneményes" gazdasági fejlődését, iparának és kereskedelmének „felvirágzását" jelentős mértékben az ír parasztsággal szemben elkövetett olyan hőstettekkel érte el, amelyek az orosz feudális nemesasszonyra, Szalticsiha úrnőre emlékeztetnek.

Anglia „felvirágzott", Írország kihalt, és fejletlen, félvad, merőben mezőgazdasági jellegű ország, nincstelen parasztbérlők országa maradt. De bármennyire is szerette volna Anglia „felvilágosult és liberális" burzsoáziája állandósítani Írország leigázását és nyomorát, a reform mégis feltartóztathatatlanul közeledett, annál is inkább, mert

az ír nép szabadságharcának és földért vívott harcának forradalmi kirobbanásai egyre félelmetesebbekké váltak. 1861-ben megalakult a *feniánusok* ír forradalmi szervezete. Az Amerikába kivándorolt írek minden erejükkel támogatták őket.

1868-ban, Gladstone-nak, a liberális burzsoák és a korlátolt nyárspolgárok eme bajnokának miniszterelnöksége idején, elkezdődik a *reformok kora* Írországban, az a korszak, mely szerencsésen elhúzódott egészen napjainkig, vagyis kis híján egy fél évszázadig. Óh, a liberális burzsoázia bölcs államférfiúi tudnak nagyon „lassan sietni" „reformjaikkal"!

Marx Károly akkor már több mint 15 éve Londonban élt, és a legnagyobb érdeklődéssel, a legnagyobb rokonszenvvel figyelte az írek harcát. 1867 november 2-án így írt Engels Frigyesnek: „Minden erőmmel azon dolgoztam, hogy az angol munkások rendezzenek rokonszenvtüntetést a feniánusok harca mellett. Azelőtt lehetetlennek tartottam, hogy Írország különváljon Angliától. Most elkerülhetetlennek tartom, noha lehetséges, hogy a különválás után föderációra kerül majd sor..." Ugyanebben az esztendőben november 30-án Marx visszatér erre a témára: „... az a kérdés, mit tanácsoljunk az angol munkásoknak? Véleményem szerint programjukba kell foglalniuk az unió" (az Írországgal való unió) „felbontását, röviden szólva, vissza kell állítaniuk az 1783-as követelést, csakhogy demokratizálva és a jelenlegi viszonyokhoz alkalmazva. Írország különválása az írek felszabadításának egyetlen legális és éppen ezért egyetlen olyan lehetséges formája, amelyet egy *angol* munkáspárt programjába fel lehet venni"[50]. És a továbbiakban Marx bebizonyította, hogy az íreknek szükségük van önkormányzatra és az Angliától való függetlenségre, szükségük van agrárforradalomra, védővámokra Angliával szemben.

Ez volt az a program, amelyet Marx javasolt az angol munkásoknak Írország szabadsága érdekében, a társadalmi fejlődés meggyorsítása és az angol munkások szabadsága érdekében; mert az angol munkások nem vívhatták ki a szabadságot mindaddig, amíg segítették (vagy akár csak megengedték) más nép rabságban tartását.

De jaj! Az angol munkások egy csomó sajátos történelmi ok következtében a XIX. század utolsó harmadában a liberálisok befolyása alá kerültek, és áthatotta őket a liberális munkáspolitika szelleme. Nem a szabadságért küzdő népek és osztályok élén haladtak, hanem a pénzeszsák hitvány lakájainak, az angol liberális uraknak a szekerét tolták.

És a liberálisok *egy fél évszázadig* húzták-halogatták Írország felszabadítását, ami még ma sem fejeződött be! Az ír paraszt csak a XX. században kezdett bérlőből szabad földtulajdonossá válni, de a liberális urak *„igazságos" becslés szerinti megváltást* kényszerítettek rá! Sok-sok millió adót fizet és fog még hosszú évekig fizetni az ír paraszt az angol földbirtokosoknak, mintegy jutalmul azért, hogy évszázadokon át fosztogatták és állandó éhezésre kárhoztatták. Az angol liberális burzsoák arra kényszerítették az ír parasztokat, hogy készpénzben hálálják meg ezt a földbirtokosoknak...

Most tárgyalják a parlamentben az Írország *home rule-járól* (önkormányzatáról) szóló törvényt. Van azonban Írországban egy északi tartomány, Ulster; ezt a tartományt részben Angliából származó protestánsok lakják, szemben a katolikus írekkel. És az angol konzervatívok, élükön a feketeszázas földbirtokos Puriskeviccsel... azaz, bocsánat, Curzonnal, veszett üvöltözésbe kezdtek Írország autonómiája ellen. Ez azt jelenti, mondják, hogy kiszolgáltatjuk az ulsterieket a máshitűeknek és másfajtájúaknak! Lord Curzon felkeléssel fenyegetőzött, és fegyveres feketeszázas bandákat szervezett.

Ez természetesen csak üres fenyegetőzés. Maroknyi útonálló nem rendezhet felkelést. S arról sem lehetett szó, hogy az ír parlament (melynek hatalmát *angol* törvény szabályozza) „elnyomja" a protestánsokat.

A dolognak egyszerűen az a nyitja, hogy a feketeszázas földbirtokosok *ijesztgetik* a liberálisokat.

És a liberálisok ijedeznek is, hajlonganak a feketeszázasok előtt, engedményeket tesznek nekik, azt javasolják, hogy rendezzenek Ulsterben *külön népszavazást* (úgynevezett referendumot), és Ulsterre vonatkozólag halasszák el *hat* évvel a reformot!

A liberálisok és a feketeszázasok tovább alkudoznak. A reform ráér: vártak az írek egy fél évszázadig — majd várnak még, csak ne „bántsuk" a földbirtokosokat!

Természetesen, ha a liberálisok Anglia népéhez, a proletariátushoz fordultak volna, Curzon feketeszázas bandája egyszeriben elpárolgott és eltűnt volna. Írország békés és teljes szabadsága biztosítva lenne.

De vajon elképzelhető-e, hogy a liberális burzsoák a proletariátushoz forduljanak segítségért a földbirtokosok ellen? Hiszen a liberálisok Angliában is csak a pénzeszsák lakájai, s csupán hajbókolni tudnak a Curzonok előtt.

„Puty Pravdi" 34. sz.
1914 március 12.

A TAYLOR-RENDSZER — AZ EMBER LEIGÁZÁSA A GÉP ÁLTAL

A kapitalizmus egy percig sem állhat egyhelyben. Folyvást előre kell haladnia. A konkurrencia, mely a miénkhez hasonló válságkorszakokban különösen kiéleződik, egyre újabb eszközök feltalálására kényszeríti a tőkéseket, hogy olcsóbbá tehessék a termelést. A tőke uralma pedig minden ilyen eszközt a munkás további elnyomásának eszközévé változtat.

A Taylor-rendszer is ilyen eszköz.

Ennek a rendszernek a hívei nemrég Amerikában a következő módszereket alkalmazták:

A munkás karjához villanylámpát erősítenek. Lefényképezik a munkás mozdulatait, és tanulmányozzák a villanylámpa mozgását. Bizonyos mozdulatokat „fölöslegesnek" találnak, s kényszerítik a munkást, hogy küszöbölje ki ezeket a mozdulatokat, vagyis, dolgozzék intenzívebben, egy pillanatot se vesztegessen pihenésre.

Új gyárépítkezések egész terveit úgy szerkesztik meg, hogy egyetlen perc se menjen veszendőbe a gyárba való anyagszállításnál, sem az anyagnak egyik műhelyből a másikba szállítása, sem a késztermék elszállítása során. Rendszeresen alkalmazzák a filmfelvevő gépet a legjobb munkások munkájának tanulmányozására és a munka intenzitásának fokozására, vagyis a munkás fokozottabb „serkentésére".

Például egy álló napon át filmezték egy szerelő munkáját. Miután tanulmányozták mozdulatait, egy különleges padkát rendszeresítettek, amely olyan magas volt, hogy a szerelőnek nem kellett időt vesztegetnie a hajlongásra. Adtak mellé egy gyereket segítségül.

A gyereknek az volt a feladata, hogy mindegyik alkatrészt az előírt legcélszerűbb módon a szerelő kezébe adja. Néhány nap múlva a szerelő az azelőtt felhasznált időnek *negyedrésze* alatt elvégezte a szóban forgó gépszerelési munkát!

Micsoda siker a munka termelékenységének emelésében!.. ám a munkás bérét nem négyszeresre, hanem legfeljebb másfélszeresre emelik, és ezt is *csak az első időben*. Mihelyt a munkások hozzászoknak az új rendszerhez, a bért ismét a régi színvonalra szállítják le. A tőkés óriási nyereséghez jut, a munkás pedig négyszer intenzívebben dolgozik, és négyszer olyan gyorsan teszi tönkre idegeit és izmait.

Az újonnan érkezett munkást elviszik a gyár mozijába, ahol levetítik neki, hogyan kell munkáját „mintaszerűen" elvégezni. A munkást kényszerítik, hogy „érje utol" a mintát. Egy hét elteltével megmutatják filmen a munkásnak saját munkáját, és összehasonlítják a „mintával".

Mindezek a nagyszabású újítások a munkások *ellen* irányulnak, még nagyobb elnyomásra és leigázásra vezetnek, s emellett a *gyáron belüli* racionális, ésszerű munkamegosztásra szorítkoznak.

Természetszerűen felvetődik a gondolat: hogyan fest a munkamegosztás az egész társadalmon belül? Milyen töméntelen sok munka vész kárba manapság az egész kapitalista termelés fejetlensége, szervezetlensége miatt! Mennyi idő megy veszendőbe azzal, hogy a nyersanyag száz meg száz felvásárló és viszonteladó közvetítésével jut el a gyároshoz, mert nem ismerik a piac szükségleteit! Nemcsak az idő megy veszendőbe, hanem maguk a termékek is pocsékolódnak, tönkremennek. S mennyi idő és munka vész kárba, míg a késztermék eljut a fogyasztókhoz a rengeteg kis közvetítőn át, akik szintén nem ismerhetik a vásárlók igényeit, és nemcsak rengeteg fölösleges mozdulatot, hanem rengeteg fölösleges vásárlást is végeznek, fölösleges utazásokat tesznek stb. stb.!

A tőke megszervezi és szabályozza a munkát a gyáron belül, hogy fokozza a munkás elnyomását, s növelje saját hasznát. Az egész társadalmi termelésben viszont megmarad, sőt növekszik a zűrzavar, mely válságokat idéz elő,

amikor a felhalmozott javaknak nem akad vevőjük, a munkások milliói pedig pusztulnak és éheznek, mert nem találnak munkát.

A Taylor-rendszer — megalkotóinak tudta nélkül és akarata ellenére — azt az időt készíti elő, amikor a proletariátus kezébe veszi majd az egész társadalmi termelést, és kinevezi saját munkásbizottságait az egész társadalmi munka helyes megosztására és szabályozására. A nagyüzemi termelés, a gépek, a vasutak, a telefon — mindez ezernyi lehetőséget nyújt ahhoz, hogy negyedére csökkentsék a szervezett munkások munkaidejét, s ugyanakkor a mostaninál négyszer nagyobb jólétet biztosítsanak számukra.

És a munkásbizottságok a munkásszervezetek segítségével tudják majd alkalmazni az ésszerű társadalmi munkamegosztásnak ezeket az elveit, ha majd a társadalmi munka kiszabadul a tőke igájából.

„Puty Pravdi" 35. sz.
1914 március 13.
Aláírás: M. M.

A „FELELŐS ELLENZÉK" ÉS A KADETOKNAK A MÁRCIUS ELSEJI TANÁCSKOZÁSON VALÓ RÉSZVÉTELE

A lapok már sokat írtak arról a tanácskozásról, amelyet március elsején a kormány megbízottai folytattak néhány duma-képviselővel. De hogy mi a jelentősége ennek a tanácskozásnak a dumabeli „ellenzék" helyzete és feladatai szempontjából, azt korántsem világították meg eléggé.

Emlékezzünk rá, hogy éppen március elseje előtt számos liberális lapban, Pétervárott, Moszkvában és a vidéken egyaránt többször felvetették és élénken tárgyalták azt az általános problémát, hogy miért van oly síri csönd a dumában, miért oly erőtlen és élettelen a duma, miért menekülnek a képviselők a dumából, mik az ellenzék feladatai stb.

Az „alkotmányos-demokrata" párt legtekintélyesebb vezérei, Miljukov és Singarjov urak éppen március elseje előtt indítottak hadat mindkét főváros sajtójában egyrészt Sztruve úr ellen „a hatalom meggyógyítására" buzdító felhívása miatt, másrészt a jobboldali kadet V. Maklakov ellen az októbristákkal való megegyezést hirdető „pesszimistán optimista" felhívásai miatt. Miljukov úr éppen március elseje előtt igyekezett minden erejéből a „vehizmus" ellenségének, vagyis a következetes és nyílt ellenforradalmi liberális eszmék ellenségének feltüntetni magát*.

A március elseji tanácskozás összetétele és jellege újra meg újra bebizonyította, hogy a kadet párt vezéreinek Sztruve és V. Maklakov elleni kifogásai, s mindazok az erőfeszítések, melyekkel az említett politikusoknál „bal-

* Lásd ebben a kötetben 124—126. old. — *Szerk.*

oldalibbnak" akarják magukat feltüntetni, nem egyebek merő képmutatásnál, a demokrácia becsapásánál. Ezen a tanácskozáson a liberálisok közt a *valóságban* éppen a „vehisták" politikája, éppen Sztruve és V. Maklakov urak politikája diadalmaskodott, nem pedig a kadet párt hivatalos vezéreinek és diplomatáinak, Miljukov, Singarjov uraknak és társaiknak a politikája.

A tanácskozáson csak a kormánypártok és a liberális burzsoá ellenzék képviselői vettek részt, sem a szociáldemokratákat, sem a trudovikokat (a polgári demokráciát) nem hívták meg (állítólag azért nem, mert ezek a pártok „elvből antimilitaristák, és mindig a hadihitelek ellen szavaznak", a valóságban azonban azért nem hívták meg őket, mert nem akartak megindokolt és nyilvános visszautasításban részesülni, amire pedig, legalábbis a szociáldemokraták részéről, biztosan számíthattak).

Amikor az ellenzék képviselői — a „Recs" abszolút hivatalos jelentése szerint — *„megpróbálták felvetni belpolitikánk kérdését is"*, közölték velük, hogy csak a hadihitelekről eshet szó, s hogy „a kormány megbízottai ezen a tanácskozáson nem fűzhetnek magyarázatot a belpolitika kérdéseihez".

„Ennek ellenére — írta a „Recs" — néhány képviselő, köztük I. N. Jefremov, A. I. Singarjov stb., beszédében *érintette* belső helyzetünk kérdéseit is."

Annál inkább — kell mondanunk e nyilatkozattal kapcsolatban — helytelen, nevetséges, ostoba és méltatlan volt a kadet, alkotmányos-demokrata képviselők szerepe. Ha pártjukat mérsékelt liberális-monarchista pártnak neveznék, vagyis, ha pártjuk neve helyesen fejezné ki a párt osztálylényegét és valódi politikai természetét, akkor a kadet képviselők magatartása pártjuk szempontjából normális lett volna! De azoknak, akik azt akarják, hogy demokratáknak tartsák őket, akik közül még a Maklakov-féle leginkább jobboldali elemek is nyilvánosan kijelentik, hogy *már nem hiszik*, „hogy forradalmi robbanások és katasztrófák nélkül kivezető utat lehet találni a zsákutcából" (pontosan így fejtegette V. Maklakov nézeteit *maga* Singarjov úr a „Recs" február 26-i, 55. számában, és ugyanebben a szellemben írt *maga* Miljukov úr

a február 25-i számban) — az ilyenek számára a jobboldaliakkal és az októbristákkal folytatott tanácskozáson való részvétel nyilvános pofon volt.

A kadet urak maguk ütötték arcul saját magukat. Részvételükkel nyilvánosan megtagadták szavaikat, mármint azt, hogy „már nem hisznek“. Nyilvánosan kifejezésre juttatták, hogy készek bebizonyítani, hogy *hitük él*, vagyis készek szolgálni és engedelmeskedni.

Mert ha senki más nem is, de a kadetok jól tudják, hogy a belpolitika szervesen összefügg a külpolitikával, s hogy mi a jelentősége a hitelek „előirányzásának“ ...

„Puty Pravdi“ 36. sz.
1914 március 14.

AZ „AUGUSZTUSI" BLOKK FELBOMLÁSA

Mindenki, akit érdekel az oroszországi munkásmozgalom és a marxizmus Oroszországban, tudja, hogy 1912 augusztusában megalakult a likvidátorok, Trockij, a lettek, a bundisták és a kaukázusiak blokkja (szövetsége).

A blokk megalakulását nagy garral jelentette be a „Lucs" című lap, amelyet nem munkáspénzen alapítottak éppen a pétervári választások idején, hogy meghiúsítsák a szervezett munkások többségének akaratát. Dicshimnuszokat zengtek arról, hogy a blokknak „rengeteg" résztvevője van, hogy létrejött a „különböző irányzatú marxisták" szövetsége, hogy győzött az „egység" és a frakciónkívüliség; kígyót-békát kiáltottak a „szakadárokra", az 1912 januári konferencia híveire[51].

Az „egység" kérdése tehát új, gyakorlati formában vetődött fel a gondolkodó munkások előtt. A tényeknek kellett megmutatniuk, kinek van igaza: azoknak-e, akik az „augusztusiak" „egyesítő" platformját és taktikáját dicsőítették, vagy pedig azoknak, akik azt mondták, hogy ez hazug cégér, mely az új mázzal ugyanazokat a felsült likvidátorokat leplezi?

Kereken *másfél* év telt el azóta. Igen nagy idő ez, hiszen az 1912—1913-as év a fellendülés időszaka volt. És most, 1914 februárjában Trockij, az augusztusi platform *„igazi"* híve új, ezúttal már különösen „egyesítő", különösen és komolyan „frakción kívüli" folyóiratot alapít „Borba"[52] címmel.

Mind a „Borba" első számának tartalma, mind pedig az, amit a likvidátorok a „Borbá"-ról megjelenése előtt írtak, rögtön megmutatja a nyitott szemmel járó embernek

az Augusztusi Blokk *bomlását*, és azokat a görcsös erőfeszítéseket, melyekkel leplezni igyekeznek a bomlást, s be akarják csapni a munkásokat. De hamarosan fény derül erre a csalásra is.

A „Borba“ megjelenése előtt a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta“ szerkesztősége az alábbi epés megjegyzést közölte: „egyelőre még nem látjuk világosan e folyóirat igazi arculatát, bár marxista körökben az utóbbi időben elég sok szó esett róla.“

Gondolja csak el az olvasó: Trockij 1912 augusztusa óta az egyesítő Augusztusi Blokk egyik főkolomposának számít, de már 1913 folyamán azt láttuk, hogy Trockij eltávolodik a „Lucs“-tól és a „lucsistáktól“. 1914-ben Trockij megalapítja *saját* folyóiratát, de fiktíve továbbra is megmarad a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá“-nál is, a „Nasa Zarjá“-nál is. „*A körökben elég sok szó esik*“ Trockijnak a lucsisták, F. D., L. M. urak és hasonló „ismeretlenek“ *ellen* írt bizalmas „jegyzékéről“, amelyet a likvidátorok titokban igyekeznek tartani.

S a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta“ őszinte, frakción kívüli és egyesítő szerkesztősége ki meri nyomatni: „még nem látjuk világosan a folyóirat arculatát“!

Ők még nem látják világosan, hogy az Augusztusi Blokk felbomlott!!

Nem, F. D., L. M. urak és egyéb lucsisták, önök ezt nagyon is „világosan látják“, s önök egyszerűen becsapják a munkásokat.

Az Augusztusi Blokk — amint azt már annak idején, 1912 augusztusában is megmondtuk — pusztán a likvidátorok leplezése volt. *A blokk felbomlott. Még* orosz barátai *sem* maradtak együtt. A hírhedt egyesítők még egymással sem tudtak egyesülni, és *két* augusztusi irányzat alakult ki: a lucsista (a „Nasa Zarja“ és a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta“) és a trockista (a „Borba“) irányzat. Mindkettő kezében tartja az általuk széttépett „közös egyesítő“ augusztusi zászló egy-egy foszlányát — és mindkettő rekedten ordítja: „egység“!

Milyen a „Borba“ irányzata? Erről Trockij óriási cikket írt a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta“ 11. számába, de a likvidátor lap szerkesztősége igen találóan azt vála-

szolta neki, hogy „a folyóirat arculatát még most sem látjuk világosan".

Valóban, a likvidátoroknak *saját* arculatuk, mégpedig nem marxista, hanem liberális arculatuk van. Ismeri ezt az arculatot mindenki, aki ismeri F. D., L. Sz., L. M., Jezsov[53], Potreszov és társaik írásait.

Trockijnak viszont soha semmiféle „arculata" nem volt, és nincs ma sem, ő csak átszaladgál, át-átáll a liberálisoktól a marxistákhoz és vissza, ő csak innen-onnan előrángatott szófoszlányokat és hangzatos frázisokat tud felmutatni.

Egyetlenegy élő szó sincs a „Borbá"-ban egyetlen vitás kérdéssel kapcsolatban sem.

Hihetetlen, de tény.

Az „illegalitás" kérdése. *Egy árva szó sincs róla.*

Egyetért-e Trockij Akszelrod, Zaszulics, F. D., L. Sz. („Lucs", 101. sz.) stb. gondolataival? – *Meg sem nyikkan róla.*

A nyílt pártért való harc jelszava? — *Néma csend a válasz.*

A Jezsovok és más lucsisták liberális fecsegései a sztrájkokról? a nemzeti kérdés programjának elvetése? — *Egy árva szó sincs róla.*

L. Szedov és más lucsisták fellépései a „hármas követelés" közül *kettő ellen*[54]? — *Egy hangot sem hallat.* Trockij azt bizonygatja, hogy ő a részkövetelések és a végső cél összekapcsolása mellett van, de hogy miképpen vélekedik ennek az „összekapcsolásnak" *likvidátori* megvalósításáról, arról hallgat!

A valóságban Trockij, rendkívül hangzatos, üres és ködös frázisok leple alatt, a nem öntudatos munkásokat megzavarva, a likvidátorokat védelmezi, mert elhallgatja az illegalitás kérdését, és azt bizonygatja, hogy minálunk nincs liberális munkáspolitika és így tovább.

Trockij külön kioktatja, mégpedig elég terjengősen a Csheidze vezette hét képviselőt, hogyan kell *ravaszabbul* érvényesíteni az illegalitás és a párt tagadását. Ez a mulatságos kioktatás világosan tanúsítja, hogy a hetes csoport *tovább bomlik.* Kivált belőle Burjanov. Nem tudtak közös nevezőre jutni a Plehanovnak adandó válasz kérdésében. Most Dan és Trockij közt ingadoznak,

Csheidze pedig szemmelláthatólag minden diplomáciai tehetségét latba veti az új repedés betapasztására.

És ezek a pártkörüli elemek, akik nem tudnak egyesülni *saját* „augusztusi“ platformjuk alapján, ezek akarják megtéveszteni a munkásokat az „egységről“ való kiáltozásukkal! Meddő erőfeszítések!

Az egység nem más, mint a „régi“ elismerése és harc azok ellen, akik tagadják a „régit“. Az egység nem más, mint az oroszországi munkások többségének tömörülése azok körül a határozatok körül, amelyeket már régóta mindenki ismer, és amelyek elítélik a likvidátorságot. Az egység nem más, mint a duma-képviselők kapcsolata a munkások többségének akaratával, s ezt a hat munkásképviselő el is érte.

A likvidátorok és Trockij, a „hetes csoport“ és Trockij pedig, akik felrobbantották saját Augusztusi Blokkjukat, akik elvetették a párt valamennyi határozatát, akik elszakadtak mind az illegalitástól, mind a szervezett munkásoktól, a leghitványabb szakadárok. A munkások szerencsére már megértették ezt, és valamennyi öntudatos munkás *tettekkel* munkálkodik azon, hogy megteremtse egységét az egységbontó likvidátorok *ellen*.

„Puty Pravdi“ 37. sz.
1914 március 15.

A KAPITALIZMUS ÉS A SAJTÓ

Amikor két tolvaj hajbakap, abból mindig van némi hasznuk a becsületes embereknek. Amikor a burzsoá sajtóvilág „vezérférfiúi" végleg összevesznek, feltárják a közönség előtt a „nagy" lapok korruptságát és szennyes üzelmeit.

A novojevremjás N. Sznyesszarev összeveszett a „Novoje Vremjá"-val, sikkasztáson kapták, és nagy botrány közepette eltávolították. Sznyesszarev most egy 135 oldalas „művet" adott ki, ezzel a címmel: „A «Novoje Vremja» délibábja. Majdnem regény. Szentpétervár 1914". Sznyesszarev úr — a szokáshoz híven — a „nemeslelkű" embert mímelve, leírja azokat az erkölcsöket, amelyek a nyugati kapitalista országokban már régen meghonosodtak, s amelyek egyre jobban behatolnak az oroszországi burzsoá sajtóba, persze, olyan viszonyok között, amelyek különösen kedvezők ahhoz, hogy véka alá rejtsék és büntetlenül hagyják a rendkívül szennyes és ocsmány megvesztegetéseket, közbenjárásokat stb.

„Lassacskán mindenki megszokta, hogy sokkal tovább nyújtózkodjék, mint ameddig a takarója ér" — írja elegáns naivitással a „sértett" novojevremjás. — „Hogy mikor és milyen úton szabadul meg a társadalom ettől a jelenségtől, s egyáltalán megszabadul-e, nem tudjuk. De hogy most ez a helyzet, az elismert tény." És az egyik varázslatos eszköz, amely lehetővé teszi, hogy az ember többet költsön, mint amennyit kap, a burzsoá lapok *„részvétele"* a koncessziók létrehozásában. „Tucatnyi különféle koncessziót nevezhetnénk meg — írja a novojevremjás —, amelyek létüket nemcsak bizonyos össze-

köttetéseknek, hanem bizonyos újságokban megjelent bizonyos cikkeknek köszönhetik. Persze a «Novoje Vremja» sem kivétel." Egyszer például Sznyesszarev úrnál megjelent a londoni Marconi drótnélküli távíró társaság képviselője, és felkérte, hogy dolgozza ki az orosz Marconi-társaság alapszabályát és a társaságnak nyújtandó koncesszió tervezetét. „A honóráriumot ezért a munkáért 10 000 rubelben állapítottuk meg, és az egyezséget megkötöttük."

A megsértett Sznyesszarev elmondja, hogy nemcsak ő adta el magát a kapitalistáknak ezért a pénzért, eladta magát „a koncesszió mellett folytatott kampányban" az egész „Novoje Vremja" is, amely 50%-os kedvezményt kapott a táviratokra, no meg egy kis alapítótagsági „helyecskét" a társaságban 50 000 rubel értékű részvénnyel.

Londoni kapitalisták — az oroszok megkopasztása — koncesszió az orosz kormánytól — a sajtó részvétele — általános korrupció — tíz-húszezer rubelért bárkinek a megvásárlása — ezt az őszinte képet tárja elénk a rajtakapott és megsértett Sznyesszarev.

A „Novoje Vremja" milliós vállalkozása hanyatlik. A. Sz. Szuvorinnak, a renegát milliomosnak a csemetéi elherdálják és az ablakon szórják ki a milliókat. Meg kell menteni a nemes lapot. Megjelenik a színen „a Volga-Kámai Bank ügyvezető igazgatója, P. L. Bark" (85. old.). Rábeszéli A. Sz. Szuvorint, hogy adja át a lapot egy részvénytársaságnak, amely 1911 augusztusában megkapta a *legmagasabb* jóváhagyást; s a 800 részvényből 650 (5000 rubeles részvények) A. Sz. Szuvorin kezében volt. A társaság megalapításakor fiktív mérleget készítettek (97. old.) — magyarázza Sznyesszarev úr, és hozzáteszi, hogy a „társaság megalapításakor ilyen mérleget csak olyan emberek fogadhattak el, akik mit sem értenek a számokhoz, vagy amolyan Gucskov-féle emberek, akik kitűnően értik a dolgot, de kizárólag saját céljaikat tartják szem előtt". E társaságalapítás hőse (az alakuló közgyűlés 1911 november 10-én volt) *maga Sznyesszarev*, P. L. Bark, V. P. Burenyin, Subinszkij, az Állami Duma októbrista tagja, a nemeslelkű renegát A. Sz. Szuvorin megannyi csemetéje stb. volt.

Ez a tiszteletre méltó kompánia — mint az olvasó látja — 1911 novembere óta különösen serényen dolgozott. A „Novoje Vremjá"-nak az a privilégiuma pedig — közli a megsértett Sznyesszarev —, hogy megkapja a mezőgazdasági bankok hirdetéseit („nem olyan nagy jövedelem": mindössze évi 15 000 rubel vagy „valami ilyesmi"!), ez a privilégium *1912-től* támogatássá vált. Hiszen a törvény szerint a hirdetéseket a legelterjedtebb lapban kell közölni. A „Novoje Vremja" akkor *nem* volt a legelterjedtebb lap, de „üzembe helyezte" („első ízben", esküdözik a nemeslelkű Sznyesszarev) a kormánykörökben a kulissza mögötti kapcsolatait és ismeretségeit, hogy megtartsa magának a mezőgazdasági bankok hirdetéseit. „Amikor a minisztertanács ezt a kérdést tárgyalta, meglehetősen sok tétovázás után elhatározták, hogy meghagyják a hirdetéseket a «Novoje Vremjá»-nak" (21. old.).

Megalakul az irodalmi és művészeti társaság klubja, „egyszerűen szólva, játékbarlang" (69. old.); a „klub folyószámláin a «Novoje Vremja» munkatársainak több ezer rubeles adósságait tartották nyilván. Ezeket az adósságokat egyszerűen törölték."

Manusz tőzsdelovag, aki a tőzsdén szedte meg magát, s „többmilliós" vagyont (120. old.) harácsolt össze, Menysikov stb. urak részvételével a „Novoje Vremjá"-ban kampányt folytat Kokovcov miniszter elmozdításáért. Az olvasókra bízzuk, hogy kitalálják, hány tízezret kaptak ezért mindezek a „személyiségek", és milyen kevés volt ez nekik.

Csak úgy röpködnek a milliók. A „Novoje Vremja" ötmilliós mérlegéből körülbelül hárommillió — fikció. 2—3000 rubel fizetés és honorárium *havonta* másodrangú, harmadrangú munkatársaknak. Százezreket és milliókat pedig kidobálnak. Százezres bankkölcsönök. Általános korrupció. Mindenféle prostitúció, törvénytelen és törvényes, házassággal szentesített. A legjobb és a legfelsőbb pétervári társaság. Milliomosok, miniszterek, tőzsdések, neves külföldiek. Játékbarlangok. A zsarolás minden fajtája. „Semmilyen politikai meggyőződés" (36. old.). Irigység és intrika. Amfityeatrov és Sznyesszarev

párbajra hív ki egy mérnököt, mert megsértette a „Novoje Vremja" szerkesztőségét, amely sárral dobálta az egyetemistákat. A. Sz. Szuvorin, aki „nagyon szereti" Amfityeatrovot, „de nem tud lemondani arról az élvezetről, hogy borsot törjön az orra alá": közli Burenyin tárcáját, amely „pocsékul" támadja Rajszkaja színésznőt, Amfityeatrov feleségét. Burenyin kiebrudalja Amfityeatrovot. Szuvorin csemetéi százezer rubeles adósságokba verik magukat.

A „Novoje Vremja" vesztesége 1905-ben 150 000 rubel.

A moszkvai gyárosok és kereskedők, akik megijedtek 1905-től, 100 000 rubelt adnak, hogy szerkesszenek egy hazafias irányzatú lapot a munkások számára. A „Novoje Vremja" kérésükre nekilát a szervezésnek.

A lap két évig „szánalmasan tengődött", majd megszűnt. A moszkvaiak 100 000 rubelt, a novojevremjások 150 000 rubelt veszítettek (61. old.).

Tolvajok, selyemfiúk, korrupt írók, korrupt lapok. Ez a mi „nagy sajtónk". Ez a „legfelsőbb" társaság színe virága. Ezeket az embereket „mindenki" ismeri, nekik „mindenütt" vannak összeköttetéseik... Feudális urak szemérmetlen pimaszsága, amely a sötétben ölelkezik a burzsoázia szemérmetlen korruptságával — íme a „szent Oroszhon".

„Puty Pravdi" 41. sz.
1914 március 20.

EGY RADIKÁLIS BURZSOÁ AZ OROSZ MUNKÁSOKRÓL

Nem árt, ha néha megnézzük, hogy *kívülről* hogyan vélekednek rólunk, munkássajtónkról, munkásszervezeteinkről, munkásmozgalmunkról stb. Tanulságosak a nyílt ellenség, a leplezett ellenség, a határozatlanok és a határozatlanul „rokonszenvezők" nézetei is, ha csak valamelyest is értelmes, a politikát ismerő és a politikához egy icipicit konyító emberek ezek.

Kétségtelenül ehhez az utóbbi kategóriához tartozik a „trudovik" vagy „népi szocialista" — de ha őszintén akarunk beszélni, akkor radikális burzsoá vagy burzsoá demokrata — Sz. Jelpatyovszkij úr.

Ez a publicista egyik leghűbb elvbarátja és fegyvertársa N. K. Mihajlovszkijnak, akit manapság olyan értelmetlenül magasztalnak a józan ész ellenére szocialista köntösben tetszelgő „baloldali narodnyikok". Sz. Jelpatyovszkij úr alapos megfigyelője az orosz nyárspolgári életnek, melynek hangulataira „érzékenyen" reagál.

Nevezhetjük őt az orosz likvidátorok egyik úttörőjének, mert ő és barátai már 1906 őszén (lásd a „Russzkoje Bogatsztvo" 1906. évi gyászos emlékű augusztusi számát) meghirdették a „nyílt párt" szükségességét, támadták az illegalitást szűk keretei miatt, és nekiláttak, hogy kijavítsák ennek az illegalitásnak a legfontosabb jelszavait a nyílt, vagyis legális párt szellemében. Ezek a „szociálkadetok" (annak idején *még* a baloldali narodnyikok *is kénytelenek voltak* így nevezni őket) szavaik és hitük szerint azért fordítottak hátat az illegalitásnak, azért adták ki a „nyílt párt" vagy a „harc a nyílt pártért"

likvidátor jelszót, mert arra törekedtek, hogy a „tömegek" közé menjenek, megszervezzék a tömegeket.

A valóságban a „népi szocialista" urak tervében nem volt semmi más, mint kispolgári, nyárspolgári kishitűség (a tömegekkel szemben) és hiszékenység (a hatalommal szemben). A „nyílt pártért" egyrészt dutyival fenyegették meg őket, másrészt néhányukat benn is tartották a dutyiban, s végül is úgy jártak, hogy nem volt sem nyílt, sem másmilyen kapcsolatuk a tömegekkel, hogy nem volt sem nyílt, sem másmilyen pártjuk. Az lett belőlük, ami a mi likvidátorainkból, vagyis legalista likvidátorok csoportja, „független" (az illegalitástól független, de a liberalizmustól eszmeileg függő) irodalmárok csoportja.

Elmúltak a csüggedés, a bomlás és az oszlás évei. Kissé más szelek kezdtek fújdogálni. És a nyárspolgári hangulatokra oly érzékenyen reagáló Sz. Jelpatyovszkij úr a „Russzkoje Bogatsztvo" idei januári számában cikket ír az orosz társadalom különböző osztályainak hangulatáról a következő hatásos címmel: „Zajlik az élet".

Zajlik az élet — kiált fel narodnyikunk, felidézve emlékezetében különféle kongresszusokat, Szalazkin beszédét, a Bejlisz-ügyet. A vidéken kétségtelen az élénkülés, noha „mostanában olykor nemcsak a jobboldali kadetot nem lehet megkülönböztetni a baloldali októbristától, hanem az eszert és a szociáldemokratát sem" (a likvidátor szociáldemokratát, ugyebár, kedves narodnyik likvidátor úr?) „a baloldali kadettól, ha a helyi" (természetesen kizárólag a legális) „taktika alapján ítélünk". „Afféle gyülekezés folyik az Oroszországot kettéosztó fal két oldalán. Az egyik oldalon összegyűlt az egyesült nemesség, az egyesült bürokrácia, a hivatalnoki réteg és a nyárspolgárság, amelyet így vagy úgy «a kincstár tart el», a másik oldalon a kispolgár, a vidéki társadalom zöme."

Amint látják, narodnyikunk látóköre nem valami tág, az analízise is sovány: a hatalomnak és a társadalomnak ugyanaz a liberális szembeállítása. A társadalmon belüli osztályharcról, a burzsoáziáról és a munkásokról, a liberalizmus és a demokrácia közti fokozódó széthúzás-

ról vajmi bajos bármit is mondani a vidéki nyárspolgár szempontjából.

Az alsóbb falusi rétegeket illetően nehéz következtetéseket levonni — írja Sz. Jelpatyovszkij úr.

„... Homály és csend honol a falun, ahová alig lehet belátni, és ahonnan alig lehet valamit hallani" ... A szövetkezeti mozgalom „hirtelen fellobbant és széltében elterjedt" ... a tanyásparasztok és az obscsina-tagok harca ... „*mindez nem tárult fel eléggé*".

„Igen, el kell ismernünk, hogy egyre magasabb lesz az a fal, amelyet a kormány emel a tanyásparasztok és az obscsina-tagok közé a falusi tömegek megosztása és szétforgácsolása céljából, de a kormány szándékainak megfelelő érzések és hangulatok úgy látszik még nem tudtak kialakulni a falvakban. A föld utáni vágyakozás és sóvárgás ugyanolyan élénken ég mindegyikőjük szívében, mint azelőtt, de a szabadság vágya, a «jogok» utáni vágy, amelyet azelőtt elhomályosított a «föld», szemmelláthatólag egyre élénkebb, egyre követelőbb lesz."

Végül pedig íródeákunk, az orosz élet krónikása elmondja, hogy „manapság éppen a jobboldali körök hajtogatják makacsul a forradalom szót", hogy ezek a körök „ugyancsak megijedtek, valóban várják a konfliktust, és bizonyosak a katasztrófa elkerülhetetlenségében", majd a következőket mondja a munkásokról:

„*E helyütt nem kell beszélnem a szervezett munkásokról. Ami őket illeti, náluk nem kell az embernek tapogatóznia következtetéseiben, náluk minden világos, náluk minden mindenki számára látható. Náluk a nézetek eléggé pontosan meg vannak állapítva, náluk nemcsak vágyak és remények vannak, hanem követelések is, amelyeket akarati indítékok — nem spontán fellángolások, hanem rendszerezett és meglehetősen kidolgozott módszerek...* (a három pont Jelpatyovszkij úrtól származik) *támasztanak alá. És kétségtelen, hogy mind a nézetek, mind a vágyak, mind a remények átszivárognak ebből a szervezett környezetből a falusi környezetbe, ahonnan az előbbi származik.*"

Ezt olyan ember írja, aki sohasem tartozott a marxisták közé, és mindig távol állt a „szervezett munkásoktól". És a dolgoknak ez a *kívülről jövő* értékelése annál értékesebb az öntudatos munkások számára.

Jelpatyovszkij úrnak, a likvidátorok egyik „úttörő" vezérének, el kellett volna gondolkoznia annak a jelentőségén, amit most kénytelen volt elismerni.

Először, *milyen* munkások körében vannak „a nézetek eléggé pontosan megállapítva", *milyen* munkások körében vannak „meglehetősen kidolgozott és rendszerezett módszerek"? *Csak* a likvidátorság ellenfelei körében (mert a likvidátoroknál teljes a káosz mind a nézetekben, mind a módszerekben), *csak* azok körében, akik nem fordultak el kishitűen és nagysebtiben az illegalitástól. *Csak* náluk *„világos"* valóban *„minden"*, *csak* náluk *„látható mindenki számára minden"*. Ez paradoxonnak (különösnek) tűnik fel, de tény: zűrzavar azoknál van, akik „nyílt párt" után sóhajtoznak, ellenben „minden világos és mindenki számára látható", „a nézetek eléggé pontosan meg vannak állapítva, a módszerek meglehetősen ki vannak dolgozva" az illegalitás híveinél, azoknál, akik híven őrzik ennek az állítólag szűkkörű és élettelen (lásd „Nasa Zarja", „Lucs", „Novaja Rabocsaja Gazeta", „Szevernaja Rabocsaja Gazeta") illegalitásnak a hagyományait.

A likvidátorság ősapja (a „Russzkoje Bogatsztvo" vezére, Jelpatyovszkij úr) elsőnek írta alá a likvidátorság halálos ítéletét, elsőnek mondta el a „halotti beszédet" a likvidátorság sírja felett.

Lehetséges, hogy Jelpatyovszkij úr maga sem tudja ezt, de az általa felvetett kérdés messze túlhaladja az egyes politikusok személyes véleményének kereteit.

A második és legfontosabb körülmény. Miért van az, hogy az orosz történelemnek egyik legzavarosabb és legnehezebb időszakában, az 1908-tól 1913-ig terjedő öt esztendőben, az orosz nép *valamennyi* osztálya közül csak a proletariátus nem jár „tapogatózva"? miért csak a proletariátusnál volt „minden világos és mindenki számára látható"? miért a proletariátus kerül ki a hihetetlen eszmei zűrzavarból, a programbeli, taktikai, szervezeti

és minden egyéb bomlásból és ingadozásból — amely megvolt a liberálisoknál is, a narodnyikoknál is és az értelmiségi „szintén-marxistáknál" is — „eléggé pontosan megállapított nézetekkel", „rendszerezett és meglehetősen kidolgozott módszerekkel"? Nemcsak azért, mert ezeket a nézeteket és módszereket az illegális mozgalom állapította meg és dolgozta ki, hanem azért is, mert vannak mélyen gyökerező szociális okok, vannak gazdasági feltételek, vannak tényezők, amelyek minden versztnyi vasútvonal megépítésével, a kereskedelem, az ipar, a városi és a falusi kapitalizmus minden lépésnyi haladásával egyre erősebben hatnak, s amelyek számbelileg gyarapítják, megerősítik, megedzik és tömörítik a proletariátust, segítségére vannak a proletariátusnak abban, hogy ne haladjon a nyárspolgárok *után*, ne ingadozzon kispolgárok módjára, ne fordítson gyáván hátat az illegális mozgalomnak.

Aki elgondolkozik ezen, az megérti, milyen óriási kárt okoznak azok, akik egy pártba próbálják „összeolvasztani" a bérmunkások osztályának legjobbjait és az elkerülhetetlenül ingadozó, állhatatlan kispolgári parasztságot.

„Proszvescsenyije" 3. sz.
1914 március.

POLITIKAI TANULSÁGOK

Az Államtanács nemrég elvetette azt a javaslatot, hogy a majdani lengyel önkormányzatban a lengyel nyelvet használják. Ez a szavazás, amelyet a kormány vezetőjének akarata ellenére tartottak meg, sokat megmagyaráz Oroszország vezető osztályaira és államrendszerünk, államigazgatásunk „sajátosságaira" vonatkozólag.

A sajtó már ismertette a lengyel önkormányzat lengyel nyelve kérdésének hosszú históriáját. Az uralmon levő orosz földbirtokosok már régóta, 1907 óta tárgyalnak erről a lengyel főnemességgel. Megállapodtak az orosz feketeszázasok és a lengyel feketeszázasok legalább némi együttműködésének vagy akár viszonylag békés együttélésének feltételeiben — mindezt természetesen teljesen és kizárólag a „nemzeti kultúra" érdekeinek nevében.

A lengyel nemzeti kultúrát a lengyel földbirtokosok védelmezték, s kikötötték maguknak az önkormányzatot (autonómia helyett) és a lengyel nyelvet. Az orosz nemzeti kultúrát a nagyorosz földbirtokosok védelmezték, és fenntartották (mindenük megvolt, nem kellett tehát semmit sem kikötniük) az orosz nemzeti kultúra elsőbbségét és az „orosz" Chełm-vidék elkülönítését Lengyelországtól. A két fél egyezséget kötött többek közt a zsidók *ellen*, akiket már eleve egy megszabott „arányszám" keretei közé szorítottak, nehogy Lengyelország elmaradjon Oroszországtól a zsidók feketeszázas üldözésében és elnyomásában.

A hírek szerint Sztolipin személyesen folytatta a tárgyalásokat a lengyel főnemességgel, Lengyelország földbirtokos mágnásaival. Sztolipin ígért. A tervezeteket benyújtották. És... a Chełm-vidéket elkülönítették

Lengyelországtól, de a lengyel nyelvnek a lengyel önkormányzatban való használatát Államtanácsunk *elvetette*. Kokovcov „szívvel-lélekkel" védelmezte Sztolipin ügyét, de nem védte meg. Az Államtanács jobboldali tagjai nem hallgattak Kokovcovra.

Íme egy újabb, bár kicsiny, szerződés, melyet „széttéptek". Gucskov nemrég egész Oroszország burzsoáziája nevében kijelentette, hogy a burzsoázia hallgatólagos szerződést kötött az ellenforradalom kormányával: „támogatja a kormányt a reformok kedvéért". A támogatás nem is maradt el, de a reformok *elmaradtak*.

A mi példánkban nem a burzsoázia, nem az ellenzék, hanem maguk a tősgyökeres földbirtokosok kötöttek ugyancsak hallgatólagos szerződést: „mi" teszünk egy lépést Sztolipin felé, nekünk pedig adnak önkormányzatot lengyel nyelvvel. A lépést megtették, de a lengyel nyelvet nem kapták meg.

Sok politikai tanulság vonható le ebből a kis példából. A nemzetiségek harca szemünk láttára változik át két nemzet uralkodó osztályainak megegyezésévé, amelynek alapja egy harmadik (a zsidó) nemzet különös elnyomása. Ne feledjük, hogy valamennyi uralkodó osztály, nemcsak a földbirtokosság, hanem a burzsoázia, még a legdemokratikusabb burzsoázia is, így jár el.

Oroszország valódi államrendszerére és államigazgatására osztályalapjában derül fény: a földbirtokosok parancsolgatnak, határoznak, döntenek. Ennek az osztálynak a mindenhatósága rendkívül nagy. A burzsoáziához csak „leereszkedik"... mikor szerződéseket köt vele, amelyeket azután *széttép*.

De ez még nem minden. Kiderül, hogy még az uralkodó osztályon *belül* is „széttépik" a szerződéseket, mégpedig egészen szokatlan, rendkívüli könnyedséggel. Ez már olyasmi, ami megkülönbözteti Oroszországot a többi osztályállamtól, ez már orosz egzotikum — s emiatt maradnak megoldatlanul olyan kérdések, amelyeket Európa már 100—200 évvel ezelőtt megoldott.

„Proszvescsenyije" 3. sz.
1914 március.
Aláírás: V. Iljin.

TÖRVÉNYJAVASLAT A NEMZETI EGYENJOGÚSÁGRÓL

Elvtársak!

Az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció elhatározta, hogy a IV. Állami Duma elé beterjeszti az alább közölt törvényjavaslatot a zsidók és egyéb „másfajtájúak" jogai korlátozásának megszüntetéséről.

A törvényjavaslatnak az a lényege, hogy meg kell szüntetni minden nemzeti korlátozást, bármely nemzet — a zsidók, a lengyelek stb. ellen — irányul is. De különösen részletesen foglalkozik a törvényjavaslat a zsidók ellen alkalmazott korlátozásokkal. Ennek oka érthető: Oroszország egyetlen nemzetiségét sem nyomják el és nem üldözik annyira, mint a zsidókat. Az antiszemitizmus egyre mélyebb gyökereket ereszt a vagyonos rétegek körében. A zsidó munkások kettős igában nyögnek: úgy is, mint munkások, és úgy is, mint zsidók. A zsidóüldözés az utóbbi években valósággal hihetetlen méreteket öltött. Elég megemlítenünk a zsidópogromokat és a Bejlisz-ügyet.

Ilyen körülmények között a szervezett marxistáknak kellő figyelmet kell fordítaniuk a zsidókérdésre.

Magától értetődik, hogy a zsidókérdést csak az Oroszországban napirenden levő legfontosabb kérdésekkel együtt lehet komolyan megoldani. Mi természetesen nem várjuk a puriskevicsi nacionalista IV. dumától, hogy meg fogja szüntetni a zsidók és egyéb „másfajtájúak" ellen alkalmazott korlátozásokat. De a munkásosztály köteles felemelni szavát. És különösen az *orosz* munkás hangjának kell harsognia a nemzeti elnyomás ellen.

Amikor törvényjavaslatunkat közzétesszük, reméljük,

hogy a zsidó munkások, a lengyel munkások és más elnyomott nemzetiségek munkásai meg fogják mondani véleményüket, és megteszik módosító javaslataikat, ha szükségesnek tartják.

És azt is reméljük, hogy az orosz munkások nyilatkozataikkal stb. különösen erélyesen fogják támogatni törvényjavaslatunkat.

A törvényjavaslathoz, a 4. cikkelynek megfelelően, mellékeljük a hatálytalanítandó jogszabályok és rendeletek külön jegyzékét. Ebben a mellékletben mintegy 100 olyan jogszabály fog szerepelni, amely csak a zsidókat érinti.

TÖRVÉNYJAVASLAT A ZSIDÓK ELLEN ALKALMAZOTT MINDEN JOGKORLÁTOZÁSNAK ÉS ÁLTALÁBAN MINDEN OLYAN KORLÁTOZÁSNAK A MEGSZÜNTETÉSÉRŐL, AMELY VALAMELY NEMZETISÉGBŐL VALÓ SZÁRMAZÁSSAL VAGY VALAMELY NEMZETISÉGHEZ VALÓ TARTOZÁSSAL KAPCSOLATOS

1. Oroszország minden nemzetiségének polgárai egyenlők a törvény előtt.

2. Oroszország polgárai — nemre és vallásfelekezetre való tekintet nélkül — nem korlátozhatók sem politikai jogaikban, sem általában bármilyen más jogukban valamely nemzetiségből való származásuk vagy valamely nemzetiséghez való tartozásuk alapján.

3. Hatályát veszti minden néven nevezendő olyan törvény, ideiglenes jogszabály, végrehajtási utasítás stb., amely a társadalmi és az állami élet bármely területén korlátozza a zsidókat. Hatályát veszti a IX. köt. 767. cikkelye, mely szerint „a zsidókra az általános törvények érvényesek mindazokban az esetekben, *amelyekben nem rendelkezik róluk külön jogszabály*". Hatályát veszti a zsidók minden néven nevezendő korlátozása a letelepedési és költözködési jog, a művelődéshez való jog területén, az állami és társadalmi szolgálatra vonatkozó jogok, a választójog, a hadkötelezettség területén, a városi és falusi ingatlanok szerzésére és bérlésére való jog stb.

területén, hatályát veszti a zsidók minden korlátozása a szabad foglalkozások folytatásában stb. stb.

4. Jelen törvény melléklete tartalmazza azokat a hatálytalanítandó törvényerejű és egyéb rendeleteket, ideiglenes jogszabályokat stb., amelyek a zsidók jogainak korlátozására irányulnak.

„Puty Pravdi" 48. sz.
1914 március 28.

A MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSOK MUNKABÉRE

Ismeretes, hogy a gyáriparban a munkabérek 1905 óta mintegy *húsz százalékkal* emelkedtek.

A mezőgazdasági munkások bérére vonatkozólag ugyanennek a kérdésnek a tanulmányozásában az első lépést I. Drozdov tette meg nemrég megjelent brosúrájában: „Az oroszországi mezőgazdasági munkások munkabére és az 1905—1906. évi agrármozgalom" (Szentpétervár 1914., M. I. Szemjonov kiadása, ára 50 kop.). Nézzük meg ennek az érdekes munkának főbb következtetéseit.

A mezőgazdasági munkás átlagos napibére Európai-Oroszországban a következőképpen alakult:

	Kopek	%
1902—1904-ben átlag	64,0	100,0
1905-ben «	64,8	101,2
1906 ban «	72,0	112,5
1907-ben «	73,1	114,2
1908-ban «	72,4	113,1
1909-ben «	75,8	118,4
1910-ben «	76,6	119,6

Ezekből az adatokból látjuk, hogy a legnagyobb béremelkedés éppen 1906-ra, vagyis arra az évre esik, amelyben a kilencszázötös mozgalom hatásának a leghatározottabban kellett megmutatkoznia.

1905-től tehát a mezőgazdasági munkások hihetetlenül alacsony bérét is sikerült emelni! Hogy ez az emelés még korántsem elegendő, az a pénzbér és a gabonaárak összehasonlításából látható. A brosúra szerzője elvégezte ezt az összehasonlítást olyanformán, hogy a mezőgazdasági munkások fent feltüntetett pénzbérét a helyi átlagos

árak alapulvételével *gabonára* (rozsra) számította át. Kiderült, hogy a gabonában kifejezett munkabér *csökkent*, mégpedig 1902—1904-től 1905-ig 0,93 pudról 0,85 pudra, 1906-ban pedig 0,91 pudnak felelt meg.

Más szóval: egy oroszországi mezőgazdasági munkás 1902—1904-ben 0,93 pud, 1906-ban pedig csak 0,91 pud rozsot vehetett napibéréért. Magától értetődik, hogy az 1905—1906-os lökés nélkül a *reálbér* csökkenése még erősebb lett volna.

Az egyes években a munkabér a terméstől és egyéb okoktól függően erősen ingadozik: például 1905-től 1907-ig emelkedett, jóllehet rendkívül egyenlőtlenül, majd 1908-ban (a legerősebb reakció évében) *csökkent*, hogy 1909-ben és 1910-ben valamelyest ismét emelkedjék.

Minthogy a bérek az egyes években ingadoztak, nem az egyes éveket, hanem az évtizedeket kell összehasonlítani. Drozdov úr elvégzi ezt az összehasonlítást is, és megállapítja, hogy Európai-Oroszországban a mezőgazdasági munkás átlagos bére az 1891-től 1900-ig terjedő évtizedben 55,08 kopek, a következő évtizedben (1901—1910) pedig 69,18 kopek volt. Az emelkedés 25,5%.

Ez azt jelenti, hogy Oroszország *hárommillió* mezőgazdasági munkása (ez kétségtelenül jelentősen kisebbített szám), ha csak kétszáz munkanapot számítunk is egy évben, körülbelül *évi 80 millió rubel* béremelést ért el.

Igaz, hogy ez alatt az idő alatt a közszükségleti cikkek ára átlagosan 20,5%-kal emelkedett. A munkabér *tényleges* emelkedése, vagyis a reálbér emelkedése tehát igen jelentéktelen volt. Amikor a szerző gabonában fejezi ki a napi pénzbért, arra az eredményre jut, hogy az emelkedés a forradalom évtizedében az előző évtizedhez képest mindössze 3,9%. Eszerint a munkások minden erőfeszítése azt eredményezte, hogy *megtartották*, s csupán *igen kevéssel* emelték a korábbi bérszínvonalat.

Ezzel szemben a munkások bérében és a *föld árában* e két évtized folyamán bekövetkezett változásoknak az összehasonlítása azt mutatja, hogy a *földbirtokos urak* jövedelme *óriási mértékben* megnövekedett. A földvásárlás a földből húzott jövedelem, vagyis a *földjáradék* megvásárlását jelenti; a föld ára ezért nem más, mint tőké-

sített földjáradék. S azt látjuk, hogy egy gyeszjatyina átlagos ára a fentebb említett két évtized folyamán 69,1 rubelről 132,4 rubelre, *vagyis majdnem kétszeresére* emelkedett!

A bérmunkások millióinak munkabére *negyedrésszel* emelkedett. A földbirtokosok jövedelme *kétszeresre* nőtt. A bérmunkások munkabérének emelkedése alig tart lépést a közszükségleti cikkek árának emelkedésével. A földbirtokosok jövedelmének emelkedése pedig ötszöröse az élelmiszerárak emelkedésének. A földbirtokosok és a jómódú *gazdák* egyre gazdagabbak lesznek.

Emellett figyelembe kell vennünk, hogy a föld jövedelmezőségének emelkedése és a mezőgazdasági termékek árának emelkedése szüntelenül és elkerülhetetlenül kiélezi az osztálykülönbséget a falusi burzsoá és a falusi proletár között, a *gazda* (még ha „dolgozó" is) és a bérmunkás között. Ezért igaza van annak, aki így szól a „dolgozó" paraszthoz: kisgazdaságod a kapitalista rendben nem ment meg a nyomortól és a nélkülözéstől, számodra *csakis* az a menekvés, ha csatlakozol a bérmunkásokhoz. Aki viszont „narodnyikjainkhoz" hasonlóan a „saját munkán alapuló" *gazdaság* érdekeit védelmezi, aki kijelenti, hogy a kisgazdaság a kapitalista rendben életképes, az a kistulajdonos burzsoá törekvéseit, burzsoá, nem pedig proletár „lelkületét" erősíti, abból a burzsoá beszél.

„Puty Pravdi" 49. sz.
1914 március 29.
Aláírás: V. I.

A LETT MUNKÁSOK A SZOCIÁLDEMOKRATA FRAKCIÓ KETTÉSZAKADÁSÁRÓL

Azok a munkások, akik olvassák a likvidátor sajtót, tudják, milyen gyakran kérkedtek az orosz likvidátorok azzal, hogy a lett marxista munkások az ő pártjukon vannak. Amikor a likvidátorok előidézték a szakadást a szociáldemokrata duma-frakcióban, szintén úton-útfélen a lettekre hivatkoztak. A lett szociáldemokrata munkásokat — írták — senkinek sem jut eszébe az illegalitás tagadásával vádolni, és még ezek a lett munkások is a mi pártunkon vannak.

Aki jól ismerte a tényeket, az nem kételkedett abban, hogy a likvidátorok... kitérnek az igazság elől. Amikor a lett munkások elkezdték tárgyalni a „hatos" és a „hetes" csoport kérdését, óriási többségük a „hatos" mellett szállt síkra. A „Pravda" tucatszámra közölte azokat a határozatokat, amelyeket száz meg száz lett szociáldemokrata munkás és számos rigai, mitavai, libavai és egyéb csoport hozott a 6 munkásképviselő álláspontjának védelmében. Pétervár után a legerélyesebben Riga, a lettek legnagyobb munkásközpontja hallatta szavát. A rigai munkások túlnyomó többségének határozataiból csak úgy áradt a leglelkesebb odaadás a következetes marxizmus eszméi iránt és a legőszintébb felháborodás a likvidátorsággal szemben.

De egy biztos: a lett „felső rétegek" szenvedélyesen síkraszálltak a likvidátorok és a „hetes csoport" mellett. A lett újság, amely akkor a likvidátorok kezében volt, olyan cikkeket közölt a „hatos csoport" ellen, amelyek sem botrányos hangjuk, sem likvidátor tartalmuk szempontjából nem maradtak el az orosz likvidátorok pétervári lapjának cikkei mögött.

Igaz, a lett *munkások* közül csak igen kevesen támogatták a likvidátorok hadjáratát. De a „vezető" intézmény a likvidátorok mellett volt. S ennek tagjai továbbra is a lett szervezett proletariátus „nevében" beszéltek...

De eltelt egy kis idő. Összegyűltek a lett marxista munkások képviselői[55]. A szociáldemokrata duma-frakció kettészakadásának kérdése ezen a kongresszuson természetesen előtérben volt. A „vezető" likvidátorok minden lehetőt és lehetetlent elkövettek, hogy támogassák a „hetes csoportot", vagy legalábbis elkenjék a kérdést. De jaj! Nem sikerült nekik. A lett szociáldemokrata munkások, hivatalos képviselőik személyében, a következő határozatot hozták (szóról szóra, csupán az elkerülhetetlen változtatásokkal idézzük)[56]:

Az Állami Duma szociáldemokrata frakciójának kettészakadásáról.

— „A lett marxista munkások képviselői mélységes sajnálkozásukat fejezik ki az Állami Duma szociáldemokrata frakciójának kettészakadása miatt, és úgy vélik, hogy ez a szakadás elkerülhetetlen következménye volt a frakción kívül, az oroszországi marxisták körében bekövetkezett szakadásnak.

Hangsúlyozzák, hogy a frakció egységére szükség van, és az a véleményük, hogy az egységet meg lehet valósítani,

1) ha elfogadják az egyesülés alapjául azokat a határozatokat, amelyeket a marxista összesség szakadása előtt legfelsőbb fórumai hoztak: *a marxista összesség programját, szervezeti szabályzatát, a londoni határozatokat, a marxisták 1908 decemberi és 1910 januári országos képviseletének határozatait;*

2) *ha találnak olyan módot a közös tevékenységre, amely biztosítja a kisebbség jogait a frakcióban.*

A lett marxista munkások megbízzák vezető intézményüket, hogy az e határozatban kifejtett nézetekkel összhangban támogasson minden olyan lépést, mely az egyesülésre irányul."

Ez a határozat. Lényege, amint az olvasó látja, az,

hogy az egyesülés elengedhetetlen feltételévé a *régi* marxista összesség elismerését teszi. Aki nem ismeri el a programot, a szervezeti szabályzatot, az 1907., 1908. és 1910. évi határozatokat, azzal az egység lehetetlen. Ezt mondták a lett munkások. Ebben rejlik a lett határozat nagy jelentősége.

Kétségtelen, hogy a lett kongresszuson igen erősek voltak a békülékeny irányzatok. A lettek nem akarták egyenesen és nyíltan kijelenteni a likvidátoroknak, hogy dumabeli csoportjuk a munkások akaratát sárba tipró szakadárok csoportja, hogy ez a csoport köteles visszaadni duma-mandátumait. Nem akarták, mert a lett mensevizmus nem megy olyan messzire, mint az orosz likvidátorok, és mert a lettekben még él némi remény, hogy ki lehet békülni Csheidze frakciójával.

De a lett munkások mindenesetre megjelölték az egység pontos és világos *feltételeit.*

Csakugyan, a lett határozat szerint hogyan kell megoldani azokat a vitás kérdéseket, amelyek a frakcióban a szakadást előidézték?

A lettek elsősorban a program elismerését követelik. Ez azt jelenti, hogy *elítélik* a „kulturális nemzeti autonómia" hírhedt jelszavának a duma szószékéről való hirdetését. Hiszen a program hivatalosan elvetette ezt a követelést, hiszen még a likvidátor L. Martov is elismerte, hogy a „kulturális nemzeti autonómia" bajosan fér össze a programmal. Ahhoz, hogy az egység lehetségessé váljon, a likvidátoroknak le kell mondaniuk a kulturális nemzeti autonómiáról. Ez az értelme az első vitás kérdésre adott lett válasznak.

Továbbá, vita folyik Jagello képviselőnek a frakcióba való felvétele körül. *Hogyan* döntik el ezt a vitát a lett munkások? Azt mondják: lásd az 1908. évi decemberi határozatot. Kinyitjuk a megfelelő dokumentumot, megnézzük, és olvassuk:

— „Az LSzP «balszárnyával» való egyesülésről.

— A marxisták országos képviselete, miután meghallgatta a mensevik elvtársak javaslatát az LSzP balszárnyával való egyesülésről, vita nélkül áttér a soron következő ügyekre." (Lásd jegyzőkönyv, 46. old.)

A dolog világos. Az 1908. évi országos határozat hallani sem akart semmiféle egyesülésről Jagello pártjával kapcsolatban. A likvidátorok *megszegték* ezt a határozatot. Tehát vissza kell vonniuk Jagellóra vonatkozó szakadár határozatukat.

A lettek követelik továbbá általában valamennyi 1908 decemberében és 1910 januárjában hozott elvi határozat elismerését. Milyenek ezek a határozatok, hogyan ítélik meg a likvidátorságot? Kinyitjuk a megfelelő dokumentumokat, és olvassuk:

— „Megállapítva, hogy a párthoz tartozó értelmiség bizonyos része számos helyen kísérletet tesz arra, hogy az illegalitást felszámolja, és olyan laza egyesüléssel helyettesítse, amely mindenáron megmarad a legalitás keretei közt, még akkor is, ha ezt a legalitást a marxista összesség programjának, taktikájának és hagyományainak nyílt megtagadása árán kellene megvásárolni, ... *szükségesnek tartja a legerélyesebb harcot a likvidátor kísérletek ellen*, s frakcióra és irányzatra való tekintet nélkül minden igaz marxista pártmunkást felhív a legkeményebb ellenállásra ezekkel a kísérletekkel szemben."

Így ítélték el a likvidátorságot az 1908. évi határozatok (lásd jegyzőkönyv, 38. old.). Ezeknek a határozatoknak az elismerését követelték a lettek.

Ezután az 1910 januári határozatok következnek. Itt a következőket olvassuk: — „A szociáldemokrata mozgalomnak a burzsoá ellenforradalom korszakában kialakult történelmi helyzete folytán elkerülhetetlenül jelentkezik — *mint a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás megnyilvánulása* —... az illegális párt tagadása, szerepének és jelentőségének lekicsinylése, a marxista összesség program- és taktikai feladatainak és jelszavainak megnyirbálására irányuló próbálkozás."

Így ítélték el a likvidátorságot az 1910. évi határozatok. Ezeknek a határozatoknak az elismerését a lettek ugyancsak követelték a likvidátoroktól.

A lett határozatot *egyhangúlag* fogadták el. *Még* a jelenlevő lett likvidátorok *sem* mertek ellene

szavazni. Elég meggyőző leckét kaptak a lett munkásoktól, akik tiszteletben tartják az illegalitást, és elismerik a régi marxista összesség határozatait. Ha a határozat ellen szavaztak volna, kihívták volna maguk ellen az egész lett proletariátust, utolsó híveiket is elvesztették volna a munkások körében.

Így döntöttek a lett munkások (több mint 3000 szervezett munkás volt képviselve).

Igen udvarias formában, a legkisebb éles szócskát is kerülve, de határozottan és megingathatatlanul jelentették ki a lett munkások Csheidze frakciójának:

— Egységet akartok? Ismerjétek el a régi marxista összesség legfontosabb határozatait, vonjátok vissza azokat a kijelentéseket és azokat az intézkedéseket, amelyekkel megsértettétek a programot és az 1908—1910. évi határozatokat, tagadjátok meg azokat, akik hátat fordítottak az illegalitásnak, egyszóval álljatok a marxizmus talajára.

Csheidze frakciójától elfordult az utolsó igazi munkásszervezet is, amelynek nevében tevékenykedni próbált. A likvidátorság felé hajló hét képviselő mellett — mint várható is volt — csupán maroknyi likvidátor tartott ki. A proletárok kivétel nélkül mind hátat fordítanak vagy már hátat fordítottak nekik.

Frakció munkások nélkül — ez a likvidátorok frakciója a dumában.

A lettek határozata után ez már teljesen vitathatatlan.

„Puty Pravdi" 50. sz.
1914 március 30.

AZ „AUGUSZTUSI" FIKCIÓ LELEPLEZÉSE

Több mint másfél esztendővel ezelőtt, 1912 augusztusában olyan esemény történt, amelynek meglehetősen nagy jelentősége van az oroszországi munkásmozgalom történetében. Közvetlenül a IV. Állami Duma választásai előtt az augusztusi konferencián a likvidátorok, ahogy ők mondják, „egyesültek" különféle áramlatok képviselőivel, ezzel akarván bizonyítani, hogy ők egyáltalán nem likvidátorok, hogy ők semmit sem likvidáltak és nem is likvidálnak, hogy az „egység" köztük és a valóban komoly, nem fiktív, marxista munkásszervezetek közt teljesen lehetséges.

A likvidátorok és ellenfeleik közti vitát ez az augusztusi konferencia más síkra vitte át: a kérdés most már nemcsak az volt, helyes-e a likvidátorok elmélete és taktikája, hanem az is, hogy alátámasztja vagy megcáfolja a likvidátorok szavait *saját* gyakorlatuk. Mi *az ő* augusztusi konferenciájuk: fikció, képmutatás, csalás, blöff, vagy komoly dolog, őszinte lépés, olyan reális valami, ami a likvidátorok megjavulásának *lehetőségét* bizonyítja?

Ez volt a kérdés.

A likvidátoroknak tetteikkel, augusztusi konferenciájuk tapasztalataival kellett válaszolniuk erre a kérdésre.

Ezt a választ most megadta az egyetlen olyan marxista csoport, nevezetesen a lett marxisták csoportja, amelyet kivétel nélkül *minden* áramlat és frakció a párt határozatait tiszteletben tartó marxista csoportnak ismert el, s amely *maga is* részt vett a híres augusztusi kísérletben. Igen jól értesült forrásokból közlik, hogy az oroszországi szervezett lett marxisták legfelsőbb képviselőinek gyűlése befejeződött. Senki, egyetlen áramlat, egyetlen frakció

sem vitatta, hogy a lett szervezett marxisták képviselőinek ez a gyűlése a legmagasabb színvonalú; ellenkezőleg, a gyűlésen nemcsak az oroszországi munkások többségének (az antilikvidátoroknak) meghatalmazott és felelős küldöttei voltak jelen, *hanem a likvidátoroknak*, „augusztusi" vezető szervüknek, a Bundnak és az LSzP balszárnyának a küldöttei *is*.

Az augusztusi blokkok és intézmények másfélévi tapasztalatait minden szempontból megvitatták és felmérték azok, akik maguk is részt vettek ezeknek a tapasztalatoknak a gyűjtésében, segíteni próbálva a likvidátoroknak abban, hogy megszabaduljanak a likvidátorságtól.

És mi lett az eredménye ennek a megvitatásnak és ennek a felmérésnek?

„... A békítgetőknek az a kísérlete — olvassuk a lett szervezett marxisták határozatában —, hogy mindenáron egyesüljenek a likvidátorokkal (az 1912. évi augusztusi konferencia), sikertelennek bizonyult, és maguk az egyesítők eszmei-politikai függőségbe kerültek a likvidátorokkal szemben..."

Ez a marxisták egy elfogulatlan testületének hivatalos határozata, amely teljesen és végérvényesen lerántja a leplet az augusztusi fikcióról!

Azt, amit mi két éven át hangoztattunk, — azt, amit a likvidátorok esküdözések, fogadkozások és a fejünkre szórt milliónyi szitok kíséretében tagadtak, — azt most bebizonyították, hivatalosan kijelentették az augusztusi konferencia, az Augusztusi Blokk és az augusztusi vezető intézmény *résztvevői*.

A lett szervezett marxisták hivatalosan kijelentették, hogy „a párton belüli harc középpontjában az utóbbi öt év folyamán a likvidátor irányzat kérdése áll", annak az irányzatnak a kérdése, amelyet már régen elítélt az egész párt, s hogy az ő képviselőjüket, a lett képviselőt, *visszahívják* az augusztusi vezető intézményből, mert ez az intézmény (mondja a lett marxisták határozata) *„nem határolta el magát a likvidátoroktól"*.

Az események tehát újra és újra leleplezték a likvidá-

torokat, teljesen bebizonyították a mi igazunkat. Igazunk volt, amikor azt mondtuk, hogy az augusztusi konferencia fikció, csalás, megszokott (a kispolgári pártokban és csoportokban megszokott) *választási csalás*. A likvidátorok nem mertek saját zászlójukkal, meggyőződésük becsületes védelmezésével indulni a választásokon, hanem elrejtőztek az Augusztusi Blokk mögé, esküdöztek és fogadkoztak, hogy mi — úgymond — semmit sem likvidálunk.

A lettek leleplezték a csalást.

És ne feledjék el, hogy ezek a lettek *semleges* álláspontón voltak, és ma is azon vannak: annyira semlegesek, hogy úgy döntöttek, nem is lépnek szervezeti kapcsolatba az oroszországi szervezett marxisták egyik részével sem! Az augusztusi fikciónak és a likvidátorok választási álarcosbáljának leleplezése annál is nagyobb jelentőségű, mert *semleges* szervezetektől indul ki.

Még többször vissza kell majd térnünk a lett marxisták határozataira, amelyek újfent bebizonyították, menynyire igazunk volt, amikor azt mondtuk, hogy Oroszország marxista munkásainak egysége csakis a likvidátorok *ellen* lehetséges. Befejezésül még csak egy különösen fontos határozatot említünk, mely a nemzeti elvnek a marxista szervezetben való alkalmazásáról szól.

A lett marxisták maguk is egy nem teljes jogú, elnyomott nemzet munkásait képviselik, nemzeti összetétel szempontjából nagyon tarka lakosságú városokban dolgoznak. Rigában például német, orosz, lett, zsidó, litván proletariátussal van dolguk. És hosszú évek tapasztalata véglegesen megerősítette a lett marxistáknak azt a meggyőződését, hogy helyes az az elv, mely szerint a munkásosztály helyi szervezeteinek *internacionalista egységben* kell összeforrniuk.

„*...Minden városban — mondja a lett marxisták határozata — legyen a marxista proletároknak egy összefogó szervezetük, amely a stockholmi kongresszus által elismert alapokon és az 1908. évi országos konferencia kommentárjaival összhangban működik.*"

Ismeretes, hogy ez a kommentár *kategorikusan* elítéli

a föderáció elvét. Nem föderáció, hanem a nemzeti munkásszervezetek internacionális egysége, egységes szervezet, mely a helyi proletariátus *valamennyi* nyelvén végzi munkáját.

Ez az egyetlen helyes elv, a marxizmus elve. Ez az egyetlen válasz, amelyet a szocializmus szellemében adni lehet a nacionalista nyárspolgároknak, akik *nemzeti alapon meg akarják osztani* a proletariátust. S ez azt követeli, hogy hajtsák végre az egész párt határozatát, melyet a Bund durván megsértett és megsért ma is.

Bealkonyul annak a csalásnak, amellyel a munkásokat próbálták félrevezetni a likvidátorok és a bundisták, akik maguk idézték elő a szakadást, és igyekeztek a leghangosabban kiáltozni az „egységről". A mi harcunkban, az oroszok harcában semleges lett marxisták határozata végérvényesen bebizonyítja minden munkásnak, hogy az *egységet* a valóságban csak azok ellen a szakadárok ellen lehet és kell megteremteni, akik nem hajlandók végrehajtani az egész pártnak azt a régi és állandó követelését, hogy vessék el a likvidátorságot és mondjanak le a munkásszervezetek nemzetiségek szerinti megosztásáról.

„Puty Pravdi" 50. sz.
1914 március 30.

A SZOCIALIZMUS ÚJABB MEGSEMMISÍTÉSE[57]

Megjelent: „Szovremennij Mir"
3. sz. 1914 március.
Aláírás: V. Iljin.

Az 1905-ös év viharos időszaka óta még tíz év sem telt el, de Oroszországban e rövid idő alatt is óriási változás ment végbe. A patriarchális Oroszország mintha egy csapásra modern kapitalista országgá alakult volna. L. N. Tolsztoj, a régi Oroszország ideológusa, jellemző és tragikomikus tirádában fejezte ki ezt, afölött keseregve, hogy az orosz nép „bámulatosan hamar megtanult forradalmat és parlamenteket csinálni"[58].

Magától értetődik, hogy Oroszország csak azért válhatott „hirtelen", a XX. század öt vagy tíz éve alatt burzsoá országgá, mert az elmúlt évszázad második fele teljes egészében a feudális rend burzsoá renddel való felváltásának egyik szakasza volt.

Nem érdektelen megfigyelni, hogyan tükröződött ez a felváltás annak az álláspontnak a megváltozásában, amelyet hivatalos, egyetemi közgazdaságtudományunk a marxizmussal szemben elfoglalt. A régi jó időkben Marx „megsemmisítésével" nálunk csak a szélsőjobboldali, kormánybarát professzorok foglalkoztak. Az egész liberálisnarodnyik professzori tudomány tisztelte Marxot, „elismerte" a munkaértékelméletet, s ezzel fölkeltette a „baloldali narodnyikoknak" azt a naiv illúzióját, hogy Oroszországban nincs talaja a burzsoáziának.

Most „egy csapásra" termett nálunk egy sereg liberális és progresszista „marxfaló", mint például Tugan-Baranovszkij úr* vagy Sztruve úr és más effélék. Ezek vala-

* Lásd ebben a kötetben 140—143. old. — *Szerk.*

mennyien *felfedték* Marx liberális-narodnyik „tiszteletének" igazi tartalmát és jelentőségét: szavakban a tisztelet megmaradt, a valóságban viszont a materialista dialektikának és az osztályharc elméletének eredendő meg nem értése elkerülhetetlenül arra vezetett, hogy a munkaértékelméletet is elvetették.

1905 előtt a burzsoázia nem látott más ellenséget, csak a feudális urakat és a „bürokratákat"; ezért az európai proletariátus elméletével is igyekezett megbarátkozni, igyekezett nem látni a „baloldali ellenséget". 1905 után megszületik Oroszországban az ellenforradalmi liberális burzsoázia, és a liberális professzori tudomány, anélkül, hogy a „társaságban" élvezett presztizsén *a legcsekélyebb csorba* esne, komolyan hozzálát Marx megsemmisítéséhez.

Az egyik ilyen „komoly" tudós legújabb tudományos munkájával szeretnénk most megismertetni az olvasót.

I

V. P. Rjabusinszkij kiadásában tavaly megjelent Pjotr Sztruve úr „Gazdaság és ár" című művének első része (Moszkva, 1913). „A tudomány és az ipar" hírhedt szövetsége, amelynek az volt az első életjele, hogy Rjabusinszkij úr kiadta Sztruve úr eszmefuttatásait „a nagy Oroszországról", véglegesen megerősödött, megizmosodott. A tudomány és az ipar egyszerű szövetségéből immár megszületett a tudomány, az ipar és a hatalom szövetsége: Sztruve úr tudományos fokozat elnyerése céljából nyújtotta be tudományos munkáját, s e tudományos fokozatra Sztruve urat méltónak is találták.

Az előszóban Sztruve úr azt állítja, hogy művének alapgondolata mintegy 15 évvel ezelőtt született meg agyában. Tehát minden okunk megvan arra, hogy komoly és alapos munkát várjunk.

Maga a szerző igen nagyra tartja művét, hiszen azt ígéri, hogy „revízió" (és természetesen „kritikai" revízió) alá veszi „a politikai gazdaságtan néhány hagyományos problémáját és tételét". A revízió kiterjed az árnak „mint a politikai gazdaságtan alapfogalmának" a jelentésére is.

„... E revízió eredményeképpen kitűzzük tudományunk új módszerbeli feladatait annak a következetes empirizmusnak a szellemében, amely pontosan kidolgozott szabatos fogalmakra és világos megkülönböztetésekre támaszkodik."

A Sztruve úr „munkájának" befejező részéből idézett sorok művének mintegy vezérmotívumát tartalmazzák. A szerző programja: „következetes empirizmus" (napjainkban okvetlenül ezzel kezdi minden divatos filozófus, bármilyen kenetteljes papi maszlagra lyukad is ki elméletével), s „szabatos fogalmak és világos megkülönböztetések pontos kidolgozása". Ismert motívuma a hírhedt „kriticizmusnak", mely oly gyakran nem egyéb, mint szavakkal játszó skolasztika...

A „következetes empirizmust" Sztruve úr könyvének főleg abban a terjedelmét tekintve jóval nagyobb részében véli látni, ahol „az ár történeti fenomenológiájára vonatkozó fejtegetéseket és anyagot" közöl (ide tartozik az első résznek csaknem az egész második fejezete). „Szabatos fogalmak és világos megkülönböztetések pontos kidolgozásának" pedig az első fejezet és a bevezetés eszmefuttatásait tekinti: „a gazdaságtudomány fejlődésének néhány alapvető filozófiai mozzanatáról", „a gazdaságról és a társadalomról" stb.

Kezdjük tehát Sztruve úr alapvető elméleti fejtegetéseivel.

II

„Az értékességnek" (értéknek; Sztruve úr makacsul ragaszkodik e helytelen terminológia alkalmazásához, „értékességről" beszél „érték" helyett, bár ennek helytelenségét már régen bebizonyították neki) „még a kánonistáknál is uralkodó normatív etikai értelmezésétől egyáltalán nincs olyan távol, mint feltűnhet, az, hogy az értékességet mint az ár belső «alapját» vagy «törvényét» fogjuk fel. És csakugyan, azt látjuk, hogy a kánonisták «bonitas intrinsecá»-ja, «valor»-ja, «pretium naturalé»-ja* «intrinsic

* — „belső hasznosság", „ár, értékesség", „természetes ár". — *Szerk.*

value»-vé vagy «natural value»-vé vagy «natural price»-szé*, vagyis a későbbi közgazdászok objektív értékességévé válik"** (XXV).

Itt látjuk Sztruve úr fő gondolatát (vagy, helyesebben, a gondolkozástól való fő félelmét) és tipikus módszereit. Sztruve úr diszkreditálni akarja az érték tudományos törvényét, s ezért igyekszik rokonságba hozni ezt a törvényt a kánonisták „etikai" törvényével. Bizonyítéknak Sztruve úrnál természetesen nyoma sincs. Ha azt írja, „látjuk", és a jegyzetben egy orosz kantiánus 1810-ben megjelent művének egyik (a tárgyhoz nem tartozó) helyére hivatkozik, akkor elképzelhetjük, milyen nehéz helyzetben volt tudósunk a bizonyítékok kutatása során!

Sztruve úrnak tudnia kell, hogy a középkorban korántsem csupán az értékesség törvényét, hanem általában minden tudományos törvényt vallásos és etikai jelentésben értelmeztek. Ugyanígy magyarázták a kánonisták a természettudomány törvényeit is. Ezért semmiképpen sem lehet komolyan venni Sztruve úrnak azt az igyekezetét, hogy rokonságba hozza a kánonistáknak az ár törvényére vonatkozó nézetét a klasszikus politikai gazdaságtan képviselőinek nézetével. Sztruve úrnak ezt a „gondolatát" nem lehet gondolatnak nevezni; ez nem egyéb, mint a gondolkozástól való félelem, amelyet egy merőben gyermeteg trükkel leplez.

Sztruve úr így folytatja:

„Az «értékesség törvénye» a politikai gazdaságtan «idée fixe»-évé*** válik. És a gondolkodás «univerzalista» («realista») mozzanata ezen a területen annál a szerzőnél jelentkezik a legvilágosabban, akinél ez a mozzanat a gazdaságtudomány általános filozófiai koncepciójának legnagyobb kiterjedésével párosul — *Marxnál*. Ez a mozzanat

---

* — „belső, valóságos értékesség", „természetes, objektív értékesség", „természetes ár". — *Szerk.*

** Egyébként Sztruve úr annak elismerésével, hogy a „későbbi" (a középkori kánonistákhoz képest későbbi) közgazdászok éppen az *objektív* „értékességről" beszélnek, nyomban elárulja, mennyire helytelenül jár el, amikor szubjektivista módon ragaszkodik az „értékesség" szóhoz az „objektív" *„értékkel"* szemben.

*** — rögeszméjévé. — *Szerk.*

nála részleteiben ki nem dolgozott, de mégis kiforrott materialista világszemlélettel kapcsolódik egybe. A munkaértékesség nemcsak törvénnyé, hanem az ár «szubsztanciájává» is válik. Hogy az értékességnek ez a mechanikus-naturalista és egyszersmind «realista» koncepciója hogyan próbálja hasztalanul felölelni a gazdasági élet empirikus jelenségeinek világát, és hogyan torkollik egy grandiózus és megoldhatatlan ellentmondásba, azzal már több ízben foglalkoztunk munkáinkban."

Tessék, ez Sztruve úr „tudományos" módszere! Ez Marx megsemmisítésének Sztruve-féle módszere! Néhány általudós terminus, valamilyen célzás a gondolkozás „mozzanataira" és hivatkozás a „Zsizny"[59] című folyóirat 1900-as évfolyamában megjelent cikkre — ez minden. Bizony, ez elég kevés, professzor úr . . .

Sztruve úrnak folyóiratcikkeivel nem hogy „grandiózus", de az égvilágon semmiféle ellentmondást nem sikerült bebizonyítania Marx „Tőké"-jének I. és III. kötete között, a munkaértékelmélet és az átlagáraknak az értéktörvény alapján való kialakulása között.

A nominalizmus és a realizmus középkori „megkülönböztetése", majd az univerzalizmus és a szingularizmus szembeállítása, amelyekkel Sztruve úr játszadozik, a világon semmivel sem járul hozzá sem Marx elméletének megértéséhez, sem ennek az elméletnek a kritikájához, sem Sztruve úr saját elméletének (illetve saját elméletre való igényének) tisztázásához. Ez pedig éppen hogy játszadozás, nem tudomány, hanem tudományos szemét. A középkori nominalisták és realisták harca természetesen hasonlít valamelyest a materialisták és az idealisták harcához, de még sok-sok elmélettel lehet analógiát és történelmi folytonossági kapcsolatot megállapítani, nem is csak a középkorig, hanem egészen az ókorig visszamenően. Hogy komolyan tanulmányozhassuk akár csak a középkori vitáknak a materializmus történetével való kapcsolatát, külön kutatásra lenne szükség. De szerzőnknél híre-hamva sincs semmiféle komoly tanulmányozásnak. Egyik témáról a másikra csap át, ezer és ezer kérdést érint, de egyetlenegyet sem elemez, és mulatságos merészséggel a leghatározottabb következtetéseket nyilatkoztatja ki.

A fenti idézetben maga is kénytelen volt elismerni, hogy Marxnál a filozófia és a politikai gazdaságtan *kiforrott* materialista világszemléletben kapcsolódik egybe. Az általános filozófiai koncepció Marxnál a legkiterjedtebb!

Hiszen ezek nem akármilyen beismerések. Annak, aki ezeket a beismeréseket kénytelen volt megtenni, és aki a politikai gazdaságtan kritikai revíziójáról és új módszerbeli feladatairól beszél, kötelessége lett volna komolyan megvizsgálni Marx eme „kiforrott" materialista világszemléletének *mindegyik* alkotórészét. Sztruve úr nem is próbálkozik ilyesfajta vizsgálattal! Csupán megvető megjegyzéseket tesz a „metafizikus materializmusra". De ki ne tudná, hogy az agnoszticizmus divatos elméletei (a kantizmus, a pozitivizmus, a machizmus stb.) a következetes materializmust és a következetes filozófiai idealizmust egyaránt „metafizikának" nyilvánítják. Amikor Sztruve úr ilyen megjegyzésekkel dobálózik, csak *sejteti* saját filozófiai világnézetét, amely távol áll minden kiforrottságtól. De Marx *kiforrott* materialista világszemléletének elemzése és tanulmányozása elől ilyen megjegyzésekkel nem lehet kitérni. Ezzel csak szegénységi bizonyítványt állít ki magáról.

III

A marxizmus és az eredendő bűnről szóló skolasztikus tanítás rokonságba hozása olyan gyöngyszem Sztruve úr tudós munkájában, hogy okvetlenül részletesebben kell vele foglalkoznunk. Előre is bocsánatot kérünk az olvasótól a hosszú idézetek miatt, de itt pontosnak kell lennünk, hogy minél maradandóbban rögzíthessük a mai liberális professzori tudomány módszereit.

„Számomra teljesen világos — írja Sztruve úr —, hogy a munka-értékesség marxi elméletének — logikai felépítését tekintve — több évszázaddal ezelőtt pompás analógiája és prototípusa volt az eredendő bűnről szóló «realista módon» megalapozott skolasztikus tanítás... Ahogyan Marxnál az empirikus «árakat» az értékesség törvénye szabályozza, vagyis az árak úgyszólván az értékesség szubsztanciájától nyerik létüket, éppúgy a skolasztika szerint az emberek

empirikus cselekedeteit az eredendő bűn határozza meg.

Íme néhány összehasonlítás.

Marx: «Legkönnyebben úgy világíthatjuk meg a dolgot, ha az egész árutömeget, egyelőre tehát egyetlen termelési ág egész árutömegét, mint egyetlen árut, s a sok azonos áru árának összegét mint egyetlen összegezett árat fogjuk fel. Ekkor mindaz, amit az egyes árura mondtunk, szó szerint igaz lesz az adott termelési ág piacon található teljes árutömegére. Az a követelmény, hogy az áru egyéni értéke megfeleljen társadalmi értékének, most úgy valósul meg, vagyis abban fejeződik ki pontosabban, hogy az áru összmennyisége a termeléséhez társadalmilag szükséges munkát tartalmazza, s hogy e mennyiség értéke piaci értékével egyenlő»[60].

Aquinói Tamás: «Azt kell mondanunk, hogy az Ádámtól származó embereket mind egy embernek lehet tekinteni, mert közös a természetük, amelyet az ősapjuktól örököltek, másodszor pedig azért, mert a közéletben az egy közösségbe tartozó emberek egyetlen testnek tekinthetők, az egész közösség pedig egyetlen embernek számít . . .»"

Ugyebár, ez elég? Sztruve úr bizonygatja, hogy ez „nem hatásos (!??) analógiákkal űzött játék és nem szellemeskedés". Lehetséges. De az kétségtelen, hogy ez ízetlen analógiákkal űzött játék, helyesebben: egyszerű bohóckodás. Ha magukat liberálisnak és haladónak tartó tudósok képesek megtűrni soraikban effajta bohóckodó hősöket, ha ilyen hősöknek tudományos fokozatokat adnak, s rájuk bízzák az ifjúság tanítását, akkor ez századszor és ezredszer is csak a burzsoá korszak „törvényét" mutatja meg: annál nagyobb a megbecsülés, minél arcátlanabbul és szemérmetlenebbül űz gúnyt valaki a tudományból Marx megsemmisítése kedvéért.

Bohóckodással kellett Sztruve úrnak lepleznie, hogy teljesen képtelen megcáfolni Marxot. Hogy az adott termelési ág valamennyi áruja más ágak áruinak bizonyos összegére cserélődik ki, az vitathatatlan tény. Hogy az átlagos árat bármelyik „empirikus" úgy állapítja meg, hogy az egész árutömeg árát elosztja az áruegységek számával, az megint csak tény. A Sztruve úr számára oly

kedves statisztika (amelyre, mint később látni fogjuk, szintén csak „céloz", ahelyett, hogy hozzálátna tanulmányozásához) lépten-nyomon a Marx által használt módszer alkalmazását mutatja. De mit törődnek mindezzel a hivatásos „szocialistafalók"? A fontos csak az, hogy rúgjanak egyet Marxon — a többi majd elintéződik.

Hogy kik azok a filozófiai tekintélyek, akik áldásukat adták Sztruve úrra ezért a nemes foglalatosságért, az látható többek között professzorunk következő szavaiból:

„Ebben a munkában (a XIX. század egész filozófiai munkájának összegezésében) az elfogulatlan utódoknak előkelő helyet kell biztosítaniuk Renouvier, a nagy francia metafizikus számára, mert hozzá nyúlik vissza napjaink számos kritikai és pozitív eszméje" (43).

Renouvier — a „neokritikai idealizmus" francia iskolájának feje — „hétpróbás népbutító", ahogyan őt az empiriokritikus (vagyis a materializmussal szemben álló filozófus) Willy nevezte (lásd Renouvier-re vonatkozó megjegyzéseimet a „Materializmus és empiriokriticizmus. Kritikai jegyzetek egy reakciós filozófiáról" című könyvben, Moszkva 1909, 247. old.)*. Renouvier nagy betűvel írja és egyenesen a vallás bázisává teszi a „törvény" szót.

Nézzük meg hát, milyen módszerekkel semmisíti meg Sztruve úr Marxnak — Sztruve úr saját bevallása szerint — „kiforrott materialista világszemléletét": Marxot középkori teológushoz hasonlítja voltaképpen azon az alapon, hogy Marx egy termelési ág áruinak árait adja össze, Aquinói Tamás középkori teológus pedig az Ádámtól mint ősapától származó embereket adja össze az eredendő bűnről szóló tanítás megindokolása végett. És ugyanakkor Marxot annak a „nagy" Renouvier-nek a nevében semmisítik meg, aki a XIX. században olyan filozófiai idealizmust hirdetett, amely a „törvény" fogalmát a vallás bázisává teszi!!

Óh, Sztruve úr! Óh, a „nagy" Renouvier tanítványa! Óh, az orosz ifjúság elhivatott tanítója!

---

* Lásd *Lenin* Művei. 14. köt. 1954. 215. old. — *Szerk.*

IV

„Abban a hatalmas átalakulásban — írja Sztruve úr —, amelyen a természeti törvény eszméjén alapuló politikai gazdaságtan épülete a historizmus, a misztikus és a materialista historizmus előretörése után átment, ez az eszme teljesen csődöt mondott. Napvilágra került legfőbb belső ellentmondása. Ez az ellentmondás talán a legvilágosabban jelentkezett a «természeti» politikai gazdaságtannak abban a formájában, amely a polgári közgazdasági liberalizmus elméleti alapjává vált . . . Valóban, ha a gazdasági életben természeti törvény uralkodik, akkor ennek az életnek nem lehet egyetlen olyan ténye sem, amely nincs összhangban a természeti törvénnyel, amely megsérti e törvényt. A liberális «természeti» politikai gazdaságtan viszont a könyvekben és az életben egyaránt állandóan harcolt e tények ellen . . . A liberális polgári politikai gazdaságtan csődje után már valahogyan nem is illett «természeti törvényről» beszélni. Egyfelől nyilvánvalóan nem tudományos dolog kiemelni az egész elvileg egységes társadalmi-gazdasági folyamatból bizonyos elszigetelt oldalakat, viszonyokat, jelenségeket, mint «természetieket», és úgy értelmezni őket, mint a jelenségek külön kategóriáját. Másfelől a «természeti törvény» proklamálása — jóllehet ez még magában a gazdasági liberalizmusban is nem tudatos etikai mozzanaton nyugodott — etikailag hitelét vesztette, mint olyan eljárás, amely igazol vagy örökérvényűvé tesz bizonyos, csupán ideiglenes jelentőségű szociális viszonyokat és formákat, mint «burzsoá» apologetika" (56—57).

Így intézi el a szerző a természeti törvény eszméjét. És ezt olyan ember írja, aki kénytelen elismerni, hogy „a materialista Marx az egész XVIII. században a materialista Pettyre támaszkodik" (56), s hogy „Petty a legkiválóbb, a legkiemelkedőbb kifejezője annak a hatalmas áramlásnak, amely abban a korszakban a természettudománytól a társadalomtudomány felé elindult" (50).

A természettudománytól a társadalomtudomány felé való hatalmas áramlás, mint tudjuk, nemcsak Petty idejében, hanem Marx idejében is megvolt. Ez az áramlás ugyanolyan hatalmas maradt, ha ugyan nem lett erősebb, a XX. században is. Olyan munkában, amely tudományosságra tart igényt, s amely azt tűzi ki feladatául, hogy „a gazdasági gondolkodás filozófiai mozzanatait" tanul-

mányozza, hogyan lehet felvetni ennek az „áramlásnak", valamint Petty és Marx materializmusának a kérdését anélkül, hogy valamennyire is tisztázná a természettudomány filozófiai előfeltételeit és következtetéseit??

Ám Sztruve úrnak éppen ez a módszere: felvet, vagy inkább megpendít ezer és egy kérdést, mindenről „odavet" egy-két szót, mindent mérlegeltnek és megfontoltnak tüntet fel, valójában pedig idézetek és futólagos megjegyzések foszlányain kívül semmi egyebet nem ad.

Égbekiáltó valótlanság, hogy a természeti törvény eszméje a politikai gazdaságtanban csődöt mondott, hogy erről az eszméről „nem illik beszélni". Éppen ellenkezőleg. Éppen „a természettudománytól a társadalomtudomány felé való áramlás" támasztotta alá, támasztja alá ma is, és teszi elkerülhetetlenné ezt az eszmét. Éppen a „materialista historizmus" alapozta meg véglegesen ezt az eszmét, azzal, hogy megtisztította a metafizikai (e terminus marxista értelmében, vagyis antidialektikus) ostobaságoktól és fogyatékosságoktól. Aki azt mondja, hogy a klaszszikusok „természeti törvénye" mint burzsoá apologetika „etikailag hitelét vesztette", az hajmeresztő badarságot állít, az a legszemérmetlenebbül meghamisítja mind a klasszikusokat, mind pedig a „materialista historizmust". Mert a klasszikusok tapogatóztak, és ki is tapintották a kapitalizmus számos „természeti törvényét", anélkül, hogy megértették volna a kapitalizmus mulandó jellegét, anélkül, hogy látták volna a benne dúló osztályharcot. Ezt a két fogyatékosságot kijavította a materialista historizmus, és az „etikai hitelvesztés" itt fából vaskarika.

Sztruve úr a túlzottan „erős" szavak használatával („nem illik" beszélni a „természeti törvényről") hasztalan próbálja eltitkolni a tudománytól, a jelenkori gazdaság tudományos elemzésétől való *félelmét*, ami jellemző a burzsoáziára. Úri szkepticizmus jellemzi a burzsoáziát, mint minden hanyatlásnak induló osztályt, a társadalom funkcionálásában és fejlődésében meglevő természeti törvény eszméje azonban nem indul hanyatlásnak, hanem egyre erősödik.

V

Most pedig nézzük meg, melyek azok a „pontosan kidolgozott szabatos fogalmak és világos megkülönböztetések", amelyeket Sztruve úr meglgért a politikai gazdaságtan „új módszerbeli feladatainak kitűzéséhez".

„... Mi a gazdaságot úgy határozzuk meg — olvassuk az 5. oldalon —, mint a racionális gazdasági tevékenység vagy gazdálkodás szubjektív teleologikus egységét."

Ez „szörnyen tudományosan" hangzik, de valójában ez üres szójáték. A gazdaságot a gazdálkodással határozza meg! Vajas vaj ... „A gazdálkodás szubjektív egysége" az álmok világában és fantasztikus regényekben lehetséges.

Sztruve úr, minthogy nem mer *anyagi* javak termeléséről beszélni („metafizikai materializmus"!), játékszert adott, nem pedig meghatározást. Kiküszöbölte a társadalmi viszonyok minden elemét és ismérvét, és szinte készakarva olyan „gazdaságot" „fantáziált ki", amely sohasem volt és nem is lehet a *politikai gazdaságtan* tárgya.

Nézzük meg továbbá „a gazdasági rend három fő típusának" meghatározását: 1) egymás mellett levő gazdaságok összessége; 2) együttműködő gazdaságok rendszere és 3) „gazdaság-közösség" mint „szubjektív teleologikus egység". Mármost ugyebár az első típushoz azok a gazdaságok tartoznak, amelyek sem nem érintkeznek, sem együtt nem működnek egymással (a híres Robinson feltámasztására irányuló kísérlet!); a másodikhoz tartozik a rabszolgaság is, a feudalizmus is, a kapitalizmus is és az egyszerű árutermelés is; a harmadikhoz az a kommunizmus, amely „a paraguayi jezsuita államban valósult meg, amennyire egyáltalán megvalósítható". Ehhez a nagyszerű osztályozáshoz, amelyben a történelmi realitásnak még az árnyékát sem lehet felfedezni, hozzájárul még a gazdasági és a társadalmi rend megkülönböztetése.

A *gazdasági* kategóriák, oktat ki bennünket Sztruve úr, „a gazdálkodó alanynak a külvilághoz való gazdasági viszonyát fejezik ki"; a *gazdaságközi* kategóriák „azokat a jelenségeket fejezik ki, amelyek az autonóm gazdaságok

együttműködéséből fakadnak"; a *szociális* kategóriák „az együttműködő gazdálkodó emberek szociális egyenlőtlenségéből erednek".

Tehát, a rabszolgaság, a feudalizmus és a kapitalizmus gazdasági rendje logikailag, gazdaságilag és történelmileg elválasztható a szociális egyenlőtlenségtől!! Éppen ez sül ki Sztruve úrnak új definíciók és megkülönböztetések kitalálása végett kifejtett ügyetlen erőlködéséből. „Az egymás mellett levő gazdaságok összessége — elvontan véve — párosulhat egyenlőségi és egyenlőtlenségi viszonyokkal. Ez az összesség lehet paraszti demokrácia is és feudális társadalom is."

Így okoskodik szerzőnk. Érvelése elméleti szempontból, logikai, gazdasági és történelmi szempontból egyaránt égbekiáltóan ostoba. Ami csak eszébe jut, mindent belegyömöszöl „az egymás mellett levő gazdaságok összességének" fogalmába, s ezzel szemmelláthatólag elárulja e fogalom tartalmatlanságát. Paraszti demokrácia is, feudalizmus is, és egymás mellett (egy lépcsőházban, egy folyosón valamelyik pétervári házban) élő gazdák is — mindez „egymás mellett levő gazdaságok összessége"! A szerző már elfelejtette, hogy rendszerében ennek az összességnek a gazdasági rend *három* fő típusa *közül az egyiket* kellene jellemeznie. Sztruve úr „tudományos" definíciói és megkülönböztetései egyszerűen sületlenségek.

De mégis van valami sajátos „értelem" ebben az otromba és ízetlen játékban, a logikának és a történelemnek ebben a kicsúfolásában. Ez az „értelem" a burzsoá kétségbeesés és cinizmus (ha lehet így lefordítani a francia „je m'en fiche" kifejezést) „értelme". Nem hisznek a jelen tudományos elemzésének lehetőségében, lemondanak a tudományról, igyekeznek fütyülni minden általánosításra, elrejtőzni a történelmi fejlődés mindenféle „törvénye" elől, igyekeznek körülkeríteni az *erdőt* — fákkal —, ez az osztályértelme annak a divatos burzsoá szkepticizmusnak, annak az élettelen és hullabűzös skolasztikának, amelyet Sztruve úrnál látunk. A „szociális egyenlőtlenségeket" *nem kell* megmagyarázni a gazdasági rendből, ez *lehetetlen* (mert nem kívánatos a burzsoázia szempontjából) — ez Sztruve úr „elmélete". A politikai gazdaság-

tan foglalkozzék közhelyekkel és skolasztikával, jelentéktelen tényecskék értelmetlen hajhászásával (a példák alább következnek), a „szociális egyenlőtlenségek" kérdését pedig tegyük át a szociológiai és jogi okoskodások biztonságosabb területére: ott, ezen a területen, könnyebb „lerázni" ezeket a kellemetlen kérdéseket.

A gazdasági valóság napnál világosabban megmutatja a társadalom osztálytagozódását, amely mind a kapitalizmus, mind a feudalizmus gazdasági rendjének alapja. A tudomány a politikai gazdaságtan megjelenésének első pillanatától kezdve ennek az osztálytagozódásnak a *megmagyarázására* irányította figyelmét. Az egész klasszikus politikai gazdaságtan számos lépést tett ezen az úton, Marx pedig még egy lépéssel tovább ment. És a jelenkori burzsoázia úgy megijedt ettől a lépéstől, annyira kizökkentették nyugalmából a mai gazdasági fejlődésnek nagyon is nyilvánvaló, nagyon is szuggesztív erejű „törvényei", hogy a burzsoák és ideológusaik készek kihajítani az ablakon az összes klasszikusokat és az összes törvényeket, csak hogy a jogtudomány irattárába küldhessenek... mindenféle... hogy is mondjuk?.. szociális egyenlőtlenséget.

VI

Sztruve úr az érték fogalmát különösen szeretné irattárba tenni. „Az értékesség — írja — mint olyasvalami, ami különbözik, ami független az ártól, ami meghatározza az árat, nem egyéb, mint agyrém" (96). „Az objektív értékesség kategóriája úgyszólván csak az ár kategóriájának metafizikus megkettőzése" (97).

A szocializmus megsemmisítése kedvéért Sztruve úr a... legradikálisabb és a legkönnyebb, de egyszersmind a legkönnyebb fajsúlyú módszert választotta ki: általában a tudományt tagadja. A megcsömörlött és megrémült burzsoá úri szkepticizmusának netovábbja ez. Mint Dosztojevszkij egyik ügyvédje, aki egy rablógyilkossággal vádolt személy védelmezése közben odáig megy, hogy tagadja mind a rablás, mind pedig a gyilkosság

tényét, úgy „cáfolja" Sztruve úr Marx érték-elméletét egyszerűen *kinyilatkoztatva*, hogy az érték agyrém.

„Jelenleg ezt" (mármint az objektív érték elméletét) „még cáfolnunk sem érdemes; elég leírnunk úgy, amint itt és «Bevezetés»-ünkben tettük, s ezzel máris bebizonyítottuk, hogy ennek az elméletnek nincs és nem is lehet helye tudományos rendszerekben" (97).

Hát hogy ne neveznénk ezt a „legradikálisabb" módszert a legkönnyebb fajsúlyúnak? Az emberiség évezredekkel ezelőtt észreveszi a törvényszerűséget a csere jelenségében, igyekszik megérteni és pontosabban kifejezni ezt a törvényszerűséget, ellenőrzi magyarázatait a gazdasági életből vett mindennapos megfigyelések millióival és milliárdjaival, és egyszerre csak egy divatos foglalkozás, az idézetgyűjtés (majdhogynem azt mondtam: bélyeggyűjtés) divatos képviselője „mindezt semmissé nyilvánítja": „az értékesség agyrém".

Nemhiába mondják már régóta, hogy ha a matematikai igazságok sértenék az emberek érdekeit (helyesebben, az osztályok érdekeit harcaikban), akkor ezeket az igazságokat körömszakadtig tagadnák. A közgazdaságtudomány megdönthetetlen igazságainak kétségbevonásához nagyon, de nagyon kevés kell. Beiktatjuk például azt, hogy az érték *mint az értól független valami* agyrém — és megy minden, mint a karikacsapás!

Az sem baj, hogy ez a beiktatás abszurdum. Az ár az értéktörvény megnyilvánulása. Az érték az árak törvénye, vagyis az ár jelenségének általánosított kifejezése. Itt „függetlenségről" csak az beszélhet, aki gúnyt akar űzni a tudományból, amely az ismeretek minden területén az alaptörvények megnyilvánulását mutatja a jelenségek látszólagos káoszában.

Nézzük meg például a fajok változásának és a felsőbbrendű fajok alsóbbrendű fajokból való kialakulásának törvényét. Nagyon olcsó dolog lenne agyrémnek nyilvánítani a természettudomány általánosításait, a már feltárt törvényeket (amelyeket mindenki elismer, bár az egyes esetek tarkaságában rengeteg látszólagos kivétel és eltérés van), a törvények tökéletesítésére és kiegészí-

tésére irányuló kutatásokat. A természettudományok területén azt az embert, aki agyrémnek nevezné a természeti világ jelenségeinek törvényeit, a bolondok házába zárnák vagy egyszerűen kinevetnék. A gazdasági tudományok területén azt, aki ilyen bátran... meztelenre vetkőzve... páváskodik, örömest kinevezik professzorrá, mert valóban teljesen alkalmas a burzsoá csemeték butítására.

„Az ár tény. Mondjuk így: az ár a cserélt javak közötti reális csereviszony fogalma, realizált csereviszony.

Az értékesség norma. Mondjuk így: az értékesség a javak közt a csere folyamán létrejövő ideális vagy kellő kölcsönös viszony fogalma" (88).

Ugye, mennyire jellemző Sztruve úrra ez a hanyag, nagyhangúan, komolytalanul odavetett megjegyzés: „mondjuk így"? A körmönfontan méltóságteljes, bonyolult terminusokkal és új szavakkal kacérkodó Sztruve úr hirtelen tárca-stílusra tér át... Bizony elég nehéz lett volna agyrémnek nevezni az értéket, ha nem tér át tárcastílusra.

Ha az ár „realizált csereviszony", akkor legyen szabad megkérdeznünk: kik között van ez a viszony? Nyilvánvalóan a cserélő gazdaságok között. Ha ez a „csereviszony" nem véletlenül, nem kivételképpen, nem rövid időre jelentkezik, hanem állandó szabályszerűséggel, mindenütt és napról napra megismétlődik, akkor nyilvánvaló, hogy a „csereviszony" *egy gazdasági rendbe* fűzi össze a gazdaságok összességét; nyilvánvaló, hogy e gazdaságok között tartóssá vált munkamegosztás van.

Tehát *máris* kártyavárként omlik össze Sztruve úrnak mindaz a körmönfont okoskodása, amelyet a szociális viszonyoktól állítólag *elválasztható* „gazdaságközi" viszonyokról kisütött. Sztruve úr kikergette az ajtón az árutermelés fogalmát, hogy azután az ablakon suttyomban visszaengedje. Sztruve úr hírhedt „empirizmusa" abban áll, hogy száműzi a tudományból a burzsoák számára kellemetlen általánosításokat, amelyeket, mondhatnánk, nem hivatalosan mégis kénytelen elismerni.

Ha az ár csereviszony, akkor szükségszerűen meg

kell érteni a különbséget az egyszeri és az állandó csereviszony között, a véletlen és a tömeges, a pillanatnyi és a huzamosabb csereviszony között. Ha ez így van — márpedig kétségtelenül így van —, akkor ugyanolyan szükségszerűen eljutunk a véletlentől és az egyszeritől az állandóhoz és a tömegeshez, az ártól az értékhez. Sztruve úrnak az a kísérlete, hogy az értéket „kellőnek" nyilvánítsa, rokonságba hozza a kánonisták és hasonlók etikájával és tanításával, kártyavárként omlik össze.

Amikor Sztruve úr „empirizmusnak" nevezi az érték agyrémmé nyilvánítását, és „metafizikának" minősíti azt a törekvést (mely végigvonul „Arisztotelésztől" Marxig — 91. old. — s tegyük még hozzá: az egész klasszikus politikai gazdaságtanon!), mely az árak kialakulását és változását szabályozó *törvény* feltárására irányul, akkor azoknak a modern filozófiai reakciósoknak a módszerét ismétli meg, akik „metafizikának" tartják általában a természettudomány materializmusát, és „empirizmusnak" nyilvánítják a valláshoz vezető lépcsőfokokat. A *törvények* száműzése a tudományból valójában egyértelmű *a vallás törvényeinek becsempészésével.* Hiába gondolja Sztruve úr, hogy „kis ravaszságaival" bárkit is félrevezethet ezen egyszerű és kétségtelen tényt illetően.

VII

Sztruve úr, mint láttuk, kitért a marxistákkal való közvetlen összecsapás elől, beburkolózott szkepticizmusába. Annál nagyobb buzgalommal ostromolja könyvében a marxizmust olyan megjegyzésekkel, amelyeknek az a rendeltetésük, hogy befonják az innen-onnan előrángatott, összefüggésükből kiragadott idézetekkel elkábított olvasót.

Közöl például egy kis idézetet Saint-Simontól, megemlít számos Saint-Simonról szóló könyvet (a német bibliográfiáknak ezt a másolását „tudósunk" rendszeresen alkalmazza, nyilván, mint legbiztosabb módot ... a tudományos fokozat elnyerésére), igen részletes kivonatot közöl abból, amit Renouvier írt Saint-Simonról.

És a következtetés?

A következtetés így szól: „Bármennyire paradoxonnak tűnik is fel, de egyszerűen vitathatatlan történelmi tény, hogy a szocializmus legmagasabb formája, az úgynevezett tudományos szocializmus, a forradalmi és a reakciós gondolkodás kapcsolatából született gyermek" (51—52). Mert az út a tudományos szocializmus felé Saint-Simonon át visz, „Saint-Simon pedig tanítványa mind a XVIII. század felvilágosítóinak, mind a XVIII. század vége és a XIX. század eleje reakciósainak" (53). „Sohasem szabad elfelejteni, hogy a történelmi materializmus lényegében a XVIII. század szelleme ellen feltámadt reakció szülötte. A történelmi materializmus elsősorban az organikus szemlélet reakciója a racionalizmussal szemben, másodsorban pedig az ökonomizmus reakciója a politicizmussal szemben. Saint-Simon ezenkívül vallásos időszakában az érzés és a vallás reakcióját képviseli a jog és az emberi igazságosság eszméivel szemben" (54—55). És a nyomaték kedvéért Sztruve úr megismétli: „a marxizmus nem más, mint a francia teokratikus iskolának és általában a történelmi ellenforradalmi reakciónak a pozitivizmus, az ateizmus és a radikalizmus nyelvére lefordított formulája. Marx, száműzve az értelmet, megmaradt forradalmárnak és szocialistának"(55) . . .

Ha Marx át tudta venni és tovább tudta fejleszteni egyfelől „a XVIII. század szellemét", amely ennek a századnak a középkori feudális és papi erőszak elleni harcában nyilvánult meg, másfelől pedig a XIX. század eleji filozófusok és történészek ökonomizmusát és historizmusát (és dialektikáját), akkor ez csak bizonyítja a marxizmus mélységét és erejét, csak alátámasztja azoknak a véleményét, akik a marxizmust a tudomány *legnagyobb vívmányának* tekintik. Hogy a reakciós történészek és filozófusok tanításaiban voltak mély gondolatok a politikai események váltakozásának törvényszerűségeiről és az eközben folyó osztályharcról, erre Marx mindig rámutatott olyan világosan, hogy félreértésről itt szó sem lehet.

Sztruve úr azonban bukfencezik egyet, és kijelenti, hogy a marxizmus a reakció szülötte, noha nyomban hozzáteszi, hogy *nem a papi* Saint-Simon, hanem a

történész és a közgazdász Saint-Simon vezet a marxizmushoz!!

Kiderül, hogy szerzőnk egy nagyhangú frázis segítségével, anélkül, hogy *egyetlen* komoly szót is szólt volna arról, milyen vívmánnyal gazdagította Saint-Simon a társadalomtudományt a XVIII. század felvilágosítói *után* és Marx *előtt, átugrotta* az egész társadalomtudományt mindenestül.

Minthogy ezt a tudományt először is a klasszikus közgazdászok építették, felfedezve az értéktörvényt és a társadalom alapvető osztálytagozódását, — *minthogy* továbbá ezt a tudományt a klasszikusokkal vállvetve gazdagították a XVIII. század felvilágosítói a feudalizmus és a klerikalizmus elleni harcukkal, — *minthogy* ezt a tudományt reakciós nézeteik ellenére is előre vitték a XIX. század elejének történészei és filozófusai, akik még jobban megvilágították az osztályharc kérdését, fejlesztették és a társadalmi életre alkalmazták vagy alkalmazni kezdték a dialektikus módszert, — ezért a marxizmus, mely éppen ezen az úton tett hatalmas lépéseket, *legmagasabb fejlődési foka* Európa egész történelmi, gazdasági és filozófiai tudományának. Ez a logikus következtetés. Sztruve úr következtetése pedig így szól: *ezért* a marxizmust még cáfolni sem érdemes, az értéktörvényről stb. még beszélni sem érdemes, a marxizmus a reakció szülötte!

Csakugyan ilyen otromba módszerekkel akarja Sztruve úr becsapni a hallgatóit és leplezni obskurantizmusát?

VIII

Sztruve úr tudományos munkája természetesen nem lenne tudományos fokozat elnyerésére pályázó tudományos munka, ha nem „bizonyítaná be" a szocializmus lehetetlenségét.

Azt hiszik talán, hogy ez túlzás? „Bebizonyítani" a szocializmus lehetetlenségét egy olyan munkában, mely az ár és a gazdaság kérdésével, valamint a politikai gazdaságtan „néhány filozófiai mozzanatának" kérdésével fog-

lalkozik, de csak meg sem kísérli a kapitalizmus történelmi tendenciáinak tanulmányozását?

Ó, Sztruve úr számára ez nagyon, nagyon egyszerű! Figyeljék csak:

„Végeredményben a gazdasági liberalizmus szerint az a helyzet, hogy a racionális és a kívánatos, a «természeti törvény» érvényesülése alapján teljesen egybevág azzal, ami természetes és szükségszerű a társadalmi-gazdasági folyamatban, hogy a társadalmi-gazdasági folyamat teljesen racionalizálódik... A szocializmus, mégpedig legfejlettebb formája, azaz a történelmi vagy úgynevezett tudományos szocializmus, noha tagadja a «természeti törvényt», osztja a gazdasági liberalizmusnak ezt az alapeszméjét. A szocializmus is úgy véli, hogy lehetséges a harmónia a dolgok racionális elrendezése és természetes menete között, hogy lehetséges a társadalmi-gazdasági folyamat teljes racionalizálása" (58. old.). Néhány megvető mondat erről a „hiedelemről" (59. old.), és kész a komoly tudomány következtetése (60. old.). (Sztruve úr „munkájának" első része, első szakasz, 2. fejezet, 7. pont):

„Ha összevetjük a szocialista és a liberális ideált a valóság világával, a tudományos empirikus vizsgálódásnak meg kell állapítania, hogy számára nem létezhet az ezekben az ideálokban rejlő hiedelem. Ez a két ideál formailag egyaránt megvalósíthatatlan, egyaránt utópikus."

Az ember csakugyan nem hisz a saját szemének, amikor ilyen dolgokat olvas. Milyen mélyre süllyedt a mai professzori tudomány a végelgyengülésben, a dekadenciában és a prostitúcióban! Sztruve úr nagyon jól tudja, hogy a tudományos szocializmus arra a tényre támaszkodik, hogy a kapitalizmus társadalmasítja a termelést. Ezt a tényt az egész világon megfigyelhető töméntelen jelenség bizonyítja. E jelenségek fejlődésének fokára és gyorsaságára vonatkozólag igen bőséges „empirikus" anyagunk van.

De tudósunk, megkerülve a termelés társadalmasításának kérdését, anélkül, hogy „tudományos empirikus vizsgálódásával" a megszámlálhatatlan tények *egyetlen* területét is érintené, a liberalizmusról és a racionalizá-

lódásról szóló néhány üres frázis alapján tudományosan eldöntöttnek nyilvánítja a kérdést!

Nem igaz, hogy a liberalizmus szerint a társadalmi-gazdasági folyamat teljesen racionalizálódik. Nem igaz, hogy a marxizmus *tagadja* a „természeti törvényt". Helytelen és egyáltalában alaptalan a „teljes racionalizálódásról" szóló egész frázis — mindez szánalmas mellébeszélés, ízetlen játék, melynek csak egy célja van: megkerülni a tudományos szocializmus által világosan és pontosan felvetett kérdést, zsákutcába vezetni a tanuló ifjúságot a szocializmus lehetetlenségét szajkózó lármával és kiáltozással.

IX

Sztruve úr munkájának óriási része, jóval több mint a fele „az ár történeti fenomenológiájára vonatkozó fejtegetésekkel és anyaggal" foglalkozik.

Itt azután valóban kitehetett volna magáért a „következetes empirizmus" lelkes híve, aki az értéket agyrémnek nyilvánítja, és az *árakat* mint tényeket tanulmányozza!

Az árstatisztika az utóbbi években óriási sikereket ér el. Világszerte rengeteg anyagot gyűjtöttek össze. Számos munka foglalkozik az árak történetével. Ha már a szigorú tudós nem tud annyira leereszkedni, hogy cáfolja Marx érték-elméletét, miért nem elemzi ennek az elméletnek legalább néhány főbb kérdését az árak történetéből és statisztikájából vett „empirikus" anyag segítségével? Lehet találni ezerszámra árut, és több száz fejezetet vagy korszakot ezen áruk árainak történetében, amikor minden néven nevezendő kívül álló tényező hatása kiküszöbölhető — kivéve a munka *„tényezőjét"* —, és amikor az adott árufajta termeléséhez felhasznált munka mennyiségéről pontos adatok vannak. Miért nem *érintette* a mi emberünk, a „következetes empirizmus" híve, az árról szóló „tudományos vizsgálódásban", „az ár történeti fenomenológiájáról" szóló részben ezeket az adatokat?

Miért nem? Természetesen azért, mert Sztruve úr nagyon is tisztában van álláspontja reménytelenségével, nagyon is jól látja, hogy lehetetlen megcáfolni az objek-

tív — munkán alapuló — érték elméletét, és ösztönösen érzi, hogy *hanyatt-homlok menekülnie kell* mindenféle tudományos vizsgálódás elől.

Sztruve úr munkájának „az ár történeti fenomenológiájára vonatkozó fejtegetésekkel és anyaggal" foglalkozó több száz oldala ritkaságszámba menő pompás mintaképe annak, hogyan menekülnek a tudománytól a mai burzsoá tudósok. Mi minden van itt! Megjegyzések a szabott és a szabad árról — néhány megfigyelés a polinéziai akról — idézetek egy piaci kereskedelmi szabályzatból, melyet Madagaszkár egyesítője, Andrianampoinimerina császár adott ki 178?—1810 között (tudomány, tudomány!) — néhány cikkely Hammurabi babilóniai királynak (Kr. e. 2100 körül) az operációért járó orvosi javadalmazásról szóló törvényéből — néhány idézet, a lehető legtudományosabb, főleg latin idézet a nők vételárának megállapításáról a germán népi törvénykódexekben — a kereskedelmi jogra vonatkozó hét cikk fordítás a India szent törvénytudóinak, Manunak és Jadzsnavalkjának műveiből* — a vevő védelme a római jogban, és így tovább, és így tovább egészen a római közigazgatási árszabályozás hellén mintáiig és a római közigazgatási jognak a karolingok törvényhozásában való kereszténye sítéséig.

Lehetséges, hogy V. P. Rjabusinszkij úr, Sztruve úr művének kiadója még halhatatlanná teszi saját mecénási hírnevét és Sztruve úrnak mint komoly tudósnak hírnevét azzal, hogy kiad még vagy kétszáz kötetnyi fejtegetést és anyagot az ár történeti metodológiájáról, nos, például, minden idők és minden népek vásárainak leírását illusztrációkkal és Sztruve úr megjegyzéseivel, a legkiválóbb német bibliográfiákból előrángatott jegyzetekkel. A következetes empirizmus diadalmaskodni fog, a politikai gazdaságtan különféle „törvényeinek" agyrémei pedig a semmibe vesznek, miként a füst.

---

* Sz. F. Oldenburg úr, szívélyesen válaszolva Sztruve úr kérdésére, azt írja neki, hogy „az ön (Sztruve úr) által érintett kérdésekre vonatkozó törvénykönyvek minden bizonnyal jól tükrözték az életet". (Sztruve úr munkájának első része, II. szakasz, 2. fejezet, II. alfejezet, 8. pont, 51b jegyzet.)

X

A régi, forradalom előtti Oroszországban a tudósokat általában két nagy táborra osztották: a kormányhoz dörgölőzőkre és a függetlenekre; az első táborba azokat sorolták, akik egyszerűen megvásárolhatók voltak, és azokat, akik rendelésre írták műveiket.

Ez a durva felosztás, mely megfelelt a patriarchális, félázsiai viszonyoknak, kétségtelenül elavult, és megérett arra, hogy múzeumba kerüljön. Oroszország gyorsan európaiasodik. A burzsoázia nálunk csaknem teljesen megérett, sőt, egyben-másban túlérett. A burzsoázia tudósai „függetlenek" a kormánytól, teljesen képtelenek rendelésre írni, őszintén és lelkiismeretesen tanulmányozzák a kérdéseket olyan szempontból és olyan módszerekkel, amelyek, őszinte és lelkiismeretes meggyőződésük szerint, egybeesnek kereskedelmünk és iparunk V. P. Rjabusinszkij úrhoz hasonló „vezéreinek" érdekeivel. Napjainkban, amikor minden oly nagyot haladt előre, a tekintélyes tudós hírnevét az érdemli ki, s annak a műveit részesítik hivatalos elismerésben, aki néhány „kanti módon" levezetett meghatározás segítségével bebizonyítja a szocializmus lehetetlenségét; vagyis aki megsemmisíti a marxizmust, megmagyarázza az olvasóknak és a hallgatóknak, hogy a marxizmust még cáfolni sem érdemes, és ezer meg ezer európai professzorra és műveikre hivatkozik; aki sutba dob általában minden tudományos törvényt, hogy szabaddá tegye a helyet a vallási törvények számára; aki szupertudományos limlomból és szemétből hegyeket hord össze, hogy teletömje vele a tanuló ifjúság fejét.

Hogy mindez sokkal durvábban nyilvánul meg, mint a németországi burzsoá tudósoknál, — annyi baj legyen. Elvégre értékelnünk kell, hogy Oroszország mégiscsak véglegesen az európaiasodás útjára lépett.

A MUNKÁSMOZGALOM FORMÁIRÓL[61]

(A MUNKÁSKIZÁRÁS ÉS A MARXISTA TAKTIKA)

A munkáskizárás, vagyis a szövetkezett vállalkozók tömeges munkáselbocsátása éppen olyan szükségszerű és elkerülhetetlen jelenség a kapitalista társadalomban, mint a munkássztrájk. A tőke, amely teljes súlyával a tönkremenő kistermelőkre és a proletariátusra nehezedik, állandóan azzal fenyeget, hogy a munkások életkörülményeit a szó szoros értelmében az éhezés és az éhhalál színvonalára süllyeszti. Minden országban volt erre példa, sőt, a népek életében egész időszakok is voltak, amikor a munkások — mert nem fejtettek ki ellenállást — hihetetlen nyomorba süllyedtek, és az éhezés minden borzalmát kellett elszenvedniük.

A munkások ellenállása magukból az életkörülményekből — a munkaerő eladásából — következik. Csak ennek az ellenállásnak köszönhető, hogy a munkások, ha óriási áldozatokat hoznak is a harcban, áldozataik árán mégiscsak megvédik legalább valamelyest elviselhető életszínvonalukat. A tőke azonban mindinkább koncentrálódik, a gyárosok szövetségei erősödnek, a szegények és a munkanélküliek száma növekszik, s ezzel együtt a proletariátus nyomora is fokozódik, az elviselhető életszínvonalért pedig egyre nehezebb harcot kell vívniuk. Az utóbbi években egyre növekvő drágaság gyakran meghiúsítja a munkások minden erőfeszítését.

A munkásszervezetek és elsősorban a munkás-szakszervezetek egyre nagyobb proletár tömegeket vonnak be a szervezett harcba, s ezzel a munkások ellenállását a lehetőséghez mérten tervszerűbbé és rendszeresebbé teszik. Ha vannak nagy tömegekre támaszkodó különféle szak-

szervezetek, a sztrájkharc keményebbé válik: ritkábbak a sztrájkok, de nagyobb arányú minden összetűzés.

A munkáskizárásokat a harc elmérgesedése idézi elő, viszont a munkáskizárások ismét elmérgesítik a harcot. S a proletariátus a harcban összeforrva, harcban fejlesztve öntudatát és szervezetét, s gyarapítva tapasztalatait, mind szilárdabban meggyőződik arról, hogy elengedhetetlenül szükséges a kapitalista társadalom teljes gazdasági átalakítása.

A marxista taktikának az a lényege, hogy egyesíti, s ügyesen váltogatja a *különböző* harci módszereket, állandóan fejleszti a tömegek öntudatát, és kiterjeszti a tömegek kollektív akcióit, amelyek külön-külön lehetnek hol támadó, hol védekező jellegűek, de amelyek együtt mégis mind élesebb és mind elszántabb összecsapás felé vezetnek.

Oroszországban nincs meg a fő feltétele annak, hogy a harc *olyan* irányban fejlődjön, mint a nyugat-európai országokban, — vagyis, hogy szilárd és állandóan fejlődő szakszervezetek részvételével fejlődjön a harc.

Eltérően Európától, ahol már régen megvan a politikai szabadság, nálunk a sztrájkmozgalom 1912—1914-ben lépett ki a szűk szakmai keretek közül. A liberálisok *tagadták* ezt, a liberális munkáspolitikusok (a likvidátorok) nem értették ezt, illetve nem vettek tudomást róla. De a tény elismertette magát. Miljukovnak a lénai interpellációval kapcsolatos dumabeli beszédében világosan megmutatkozott a munkásmozgalom *általános* jelentőségének ez a *kényszeredett*, elkésett, felemás, plátói (vagyis nem tényleges segítséggel, hanem csak sóhajtozással járó) elismerése. A likvidátorok méltán keltettek undort a munkásokban liberális beszédeikkel, melyekben „sztrájkőrületről" beszéltek, s állást foglaltak a gazdasági és egyéb mozzanatoknak a sztrájkmozgalomban való egyesítése *ellen* (emlékeztetünk rá, hogy Jezsov úr és társai 1912-ben kezdték el az *ilyen* beszédeket!). A munkások ezért tudatosan és következetesen „elmozdították" a likvidátor urakat a munkásmozgalom „posztjairól".

A marxistáknak a sztrájkmozgalommal kapcsolatos állásfoglalása nem okozott semmiféle ingadozást és nem keltett semmiféle elégedetlenséget a munkások körében.

A munkáskizárások megítélését pedig a szervezett marxisták *már 1913 februárjában* határozatilag és hivatalosan megszövegezték (igaz, hogy olyan porondon, amelyet a likvidátor urak, a liberálisok rabszolgái nem látnak). A marxisták hivatalos határozata már 1913 februárjában világosan és félreérthetetlenül utalt a munkáskizárásokra, és felhívta a figyelmet, hogy a taktikában okvetlenül *számolni* kell velük[62]. Hogyan kell számolni velük? Jobban meg kell vitatni az egyes megmozdulások célszerűségét, módosítani kell a harci formákat, váltogatni (éppen váltogatásról volt szó!) kell őket, s állandó legyen az a törekvés, hogy mind *fejlettebb* formákat alkalmazzunk. Az öntudatos munkások igen jól ismernek néhány konkrét fejlettebb formát is, melyek a történelem során több ízben beváltak, és csupán a likvidátorok számára „érthetetlenek" és „idegenek".

Március 21-én, mihelyt nyilvánosságra hozták a munkáskizárást, a pravdisták kiadták a világos jelszót: a megmozdulások idejét és formáját *nem* a gyárosok akarata szerint kell megválasztani, most nem szabad sztrájkolni. A munkás-szakszervezetek és a szervezett marxisták tudták és látták, hogy ez az *ő saját* jelszavuk, hogy ezt a jelszót az élenjáró proletariátusnak ugyanaz a többsége dolgozta ki, amely bejuttatta képviselőit a Biztosítási Tanácsba[63], s amely a pétervári munkások *egész* munkáját vezeti a likvidátorok bomlasztó, liberális jajveszékelése *ellenére*.

A március 21-i jelszó, hogy most nem szabad sztrájkolni, azoknak a munkásoknak a jelszava volt, akik tudták, hogy képesek lesznek *váltogatni* az egyik formát a másikkal, akik tudták, hogy a mozgalom formáinak minden változtatásán át e mozgalom színvonalának általános emelésére törekedtek és fognak a jövőben is törekedni.

Hogy a munkásmozgalom bomlasztói — a likvidátorok és a narodnyikok — ezúttal is megpróbálják majd dezorganizálni a munkások ügyét, azt a munkások tudták, és előre felkészültek e próbálkozások meghiúsítására.

A pétervári és általában az oroszországi öntudatos munkások *többségének* akaratával szembeszegülő bomlasztók és rendbontók likvidátor és narodnyik csoportja március

26-án e két tábortól megszokott burzsoá izetlenségeket közölt lapjaiban: a narodnyikok (a likvidátorok örömére) „könnyelműségről" fecsegtek (az öntudatos munkások már régóta tudják, hogy senki sem könnyelműbb a narodnyikoknál), a likvidátorok liberális beszédeket tartottak (melyeket a „Puty Pravdi" 47. számában már elemeztünk és megbélyegeztünk), és arról szónokoltak, hogy a sztrájkot fel kell váltani... de nem megfelelő, fejlettebb formákkal, hanem... petíciókkal és „határozatokkal"!!!

Az élenjáró munkások, ügyet sem vetve a likvidátorok szégyenletes liberális tanácsaira, ügyet sem vetve a narodnyikok meggondolatlan fecsegésére, tántoríthatatlanul haladtak tovább a maguk útján.

Azt a régi határozatot, hogy a sztrájkot a munkáskizárás *bizonyos* eseteiben a sztrájknak megfelelő *bizonyos* fejlettebb harci formákkal kell helyettesíteni, a munkások jól a fejükbe vésték, és helyesen alkalmazták.

A munkáskizárások szervezőinek provokációja nem sikerült. A munkások nem ott vették fel a harcot, ahol ellenségeik rájuk akarták erőszakolni, a munkások idejében alkalmazták a szervezett marxisták határozatát, és még nagyobb energiával, még impozánsabban, mozgalmuk egész jelentőségének tudatában haladnak tovább régi útjukon.

„Puty Pravdi" 54. sz.
1914 április 4.

A BALOLDALI NARODNYIKOK A BURZSOÁZIÁT SZÉPÍTGETIK

Mihelyt a baloldali narodnyik urak elhagyják a „dolgozó parasztságról" szóló üres közhelyeket, melyek már mindenkinek a könyökén jönnek ki, s melyek azt mutatják, hogy sem a „Kommunista Kiáltvány"-t, sem a „Tőké"-t nem ismerik, s áttérnek a *pontos adatokra*, azon nyomban szemmelláthatóvá válik, hogy a baloldali narodnyikok mennyire szépítgetik a burzsoáziát.

A „dolgozó parasztságról" szóló *egész* elmélet burzsoá jellegét leplezik frázisokkal és handabandázással, a tények és Marx elméletének tanulmányozása viszont lerántják róla a leplet.

A „Sztojkaja Miszl" 14. számában bizonyos Batrak úr[64] hamisítatlan intellektuel nyelven a „szocializmusról és a parasztságról" értekezik.

„Fejlődnek a saját munkán alapuló gazdaságok" — jelenti ki Batrak úr, és idézi Franciaország és Németország statisztikáját. A statisztika olyan dolog, hogy frázisokkal és handabandázással nem sokra megy az ember, a szemfényvesztés rögtön lelepleződik.

Franciaországban növekedett a „kisgazdaságok", vagyis az *5—10 hektáros* (egy hektár valamivel kevesebb egy gyeszjatyinánál) gazdaságok földterülete.

Pompás, Batrak úr! De nem hallotta-e ön, hogy minél belterjesebb a mezőgazdaság, annál gyakoribb a *bérmunka* a (földterület szempontjából) *„kis"* gazdaságokban? Nem a burzsoázia szépítgetése-e, Batrak úr, ha elhallgatja a bérmunka adatait?

Vegyük szemügyre a német adatokat. 652 798 öt—tíz hektáros gazdaság 487 704 *bérmunkást* alkalmaz. Hogy-

hogy? A kisgazdák nagy része bérmunkásokat zsákmányol ki! És Franciaországban? Franciaországban sokkal inkább, mint Németországban, elterjedt a szőlőművelés, amelyhez pedig kis parcellákon is *bérmunka* szükséges.

A „saját munkán alapuló gazdaság" elméletét azért találták ki, hogy a bérmunka adatainak elhallgatásával becsapják a munkásokat.

Batrak úr Németországot választja például. A „saját munkán alapuló" gazdaságokhoz kell számítani a „kis- és középgazdaságokat" (a nyelvben nincsenek csontok, és mindenkit, akit csak jólesik, „dolgozó" gazdának lehet nevezni!). És lám, Batrak úr a „kis-" és „középgazdaságok" növekedéséből levezeti a „saját munkán alapuló gazdaságok" növekedését.

Nézzük csak meg közelebbről a burzsoázia eme új védelmezőjének adatait.

A két hektárnál *kisebb* gazdaságokkal kezdi. Részarányuk 1882-ben 58,03%; 1895-ben 58,22%; 1907-ben 58,89%. Növekedés, ugyebár?

Azt azonban, hogy ez nem más, mint a bérmunkások számának növekedése, „baloldali narodnyikunk" *elhallgatta!!!*

A statisztika, amelyet Batrak úr meghamisít, félreérthetetlenül megmondja: a 3 378 509 két hektáron aluli gazdaságból (1907) *csupán* 474 915-nek, vagyis nem sokkal több, mint $^1/_{10}$-nek (egy tizedrésznek) a tulajdonosa önálló földműves főfoglalkozása szerint. *A többség viszont bérmunkás* (1 822 792).

A 3 378 509 gazdaságból 2 920 119, vagyis az óriási többség *háztáji* gazdaság, a fő kereset itt *nem* a földművelés.

Felmerül a kérdés, vajon nem a burzsoázia és a kapitalizmus szépítgetése-e az, ha „saját munkán alapuló gazdaságnak" tüntetnek fel *béreseket és napszámosokat*, bérmunkásokat?!

Vajon ez az ostoba kifejezés: „dolgozó gazda", nem azt a célt szolgálja-e, hogy *eltüntessék* a proletariátus (a bérmunkások) és a burzsoázia közti szakadékot?? Vajon ez a kifejezés nem burzsoá elméletek becsempészésére szolgál-e??

Menjünk tovább. 2—5 hektáros gazdaságok. Részarányuk 1882-ben 18,60%; 1895-ben 18,29% és 1907-ben 17,57%. Így írja Batrak úr.

És a következtetés? A következtetésről *hallgat.*

A következtetés pedig így szól: *csökkenés*, nem pedig növekedés. És éppen ezek közt a gazdaságok közt, csakis ezek közt, nincsenek teljes túlsúlyban sem *a bérmunkásokat alkalmazók* (munkaerőt vásárlók), sem a *munkába szegődők.* A bérmunkásokat alkalmazók száma (a bérmunkások száma szerint) 411 311; a munkába szegődőké 104 251 (ez a szám még nem foglalja magában mindazokat, akik munkába szegődnek, a statisztika itt nem teljes). Ha ezt a két számot összeadjuk, az eredmény 515 000, ilyen parasztgazdaság pedig összesen 1 006 277 van, tehát még itt is a gazdáknak több mint a fele vagy maga szegődik munkába, vagy bérmunkásokat alkalmaz!!

Ez a szép kifejezés, hogy „saját munkán alapuló gazdaság", azt a célt szolgálja, hogy a *munkaerő adás-vételére* vonatkozó adatok *eltitkolásával* becsapják a munkásokat.

Ezután Batrak úr az 5—20 hektáros gazdaságokat veszi sorra, és kijelenti, hogy ezek a gazdaságok növekednek.

És hogy állunk a bérmunkával? Erről egy szó, egy hang sincs. A „saját munkán alapuló gazdaság" teoretikusait azért küldte a burzsoázia, hogy eltitkolják a bérmunka adatait.

Nézzük meg ezeket az adatokat. A 652 798 öt—tíz hektáros gazdaságra (1907) 487 704 bérmunkás jut, vagyis több mint a fele bérmunkát zsákmányol ki.

A 412 741 tíz—húsz hektáros gazdaságra 711 867 bérmunkás jut, *azaz valamennyi vagy csaknem valamennyi bérmunkát zsákmányol ki.*

Minek nevezzük azt az embert, aki „szocialistának" tünteti fel magát, de *a bérmunka kizsákmányolóit* a „dolgozó gazdák" közé sorolja?

A baloldali narodnyikok, amint a marxisták már többször megmagyarázták, kispolgárok, akik szépítgetik a burzsoáziát, és elpalástolják a bérmunka burzsoá kizsákmányolását.

A baloldali narodnyikok és különösen Batrak úr burzsoá elméleteire még visszatérünk. Egyelőre azonban röviden foglaljuk össze az elmondottakat.

A „saját munkán alapuló gazdaság" elmélete a munkások burzsoá becsapása, mely többek közt a munkaerő adásvételére vonatkozó adatok *eltitkolásán* alapul.

A „kis- és középparasztok" közül, akikre a baloldali narodnyik urak szeretnek lépten-nyomon hivatkozni, valójában az óriási többség vagy elad, vagy vásárol munkaerőt, vagy munkába szegődik, vagy bérmunkást alkalmaz. A *dolognak* éppen ezt a *lényegét* kendőzi el a „saját munkán alapuló gazdaság" burzsoá elmélete.

A proletár azt mondja a kisparasztnak: te félproletár vagy; *kövesd* a munkásokat, nincs más menekvés számodra.

A burzsoá azt mondja a kisparasztnak: te tulajdonos vagy, „dolgozó gazda" vagy. A saját munkán alapuló gazdaság „növekszik" a kapitalizmusban is. A te ügyed a tulajdonosok ügye, nem pedig a proletároké.

A kistulajdonosnak két lelke van: egy proletár és egy „tulajdonos" lélek.

A baloldali narodnyikok *valójában* a burzsoázia tanítását ismételgetik, és „tulajdonosi" illúziókkal *züllesztik* a kisparasztokat. Ezért harcolnak a marxisták elszántan a baloldali narodnyikok ellen, akik burzsoá métellyel fertőzik a kisparasztokat (és az elmaradott munkásokat).

„Puty Pravdi" 56. sz.
1914 április 6.

A NEMZETISÉGI POLITIKA KÉRDÉSÉHEZ[65]

Kormányunk nemzetiségi politikájával szeretnék foglalkozni. Azoknak a kérdéseknek a sorában, amelyek nálunk a belügyminisztérium „hatáskörébe" tartoznak, ez az egyik legfontosabb kérdés. Amióta az Állami Duma legutóbb megvitatta e minisztérium költségvetését, Oroszországban a vezető osztályok előtérbe állítják a nemzeti kérdést, s az egyre élesebbé válik.

A Bejlisz-ügy ismét Oroszországra terelte az egész civilizált világ figyelmét, leleplezve azt a gyalázatos rendszert, amely nálunk uralkodik. Oroszországban nyoma sincs semminek, ami akár csak hasonlít is a törvényességre. A közigazgatásnak és a rendőrségnek minden szabad, ha a zabolátlan és szemérmetlen zsidóüldözésről van szó — minden, még a bűnpártolás és a bűncselekmények eltussolása is. Éppen ez volt az eredménye a Bejlisz-ügynek, amely megmutatta, hogy igen szoros és igen intim kapcsolat van . . .*

Hogy mennyire nem túlzok, amikor azt mondom, hogy a pogromok nyomasztó levegője fojtogatja Oroszországot, bizonyíthatja akár a „legmegbízhatóbb", legkonzervatívabb „minisztergyártó" író, Mescserszkij herceg is. Íme, „egy kievi orosz ember" véleménye, melyet Mescserszkij „Grazsdanyin"[66] című folyóiratában közölt:

„Életünk atmoszférája fojtogat bennünket: bárhova megy az ember, mindenütt összeesküvők suttogása hallatszik, mindenütt vérre szomjaznak, mindenütt besúgások bűzlenek, mindenütt gyűlölet, zúgolódás, jajgatás" . . .*

* A kézirat következő oldala elveszett. — *Szerk.*

az a politikai levegő, amely elárasztja Oroszországot. Ilyen légkörben jogról, törvényességről, alkotmányról és más efféle liberális naivságokról beszélni vagy ilyesmikre gondolni egyszerűen nevetséges; — helyesebben, nevetséges volna, ha nem lenne . . . komoly!

Ezt a légkört állandóan érzi hazánkban minden valamelyest is öntudatos és figyelmes ember. De nem mindenkinek van elég bátorsága ahhoz, hogy világosan számot vessen magában e pogrom-hangulat *jelentőségével.* Miért uralkodik nálunk ilyen légkör? Miért uralkod*hat?* Csakis azért, mert az ország valójában egy rosszul leplezett *polgárháború* állapotában van. Egyeseknek nagyon kellemetlen bevallaniuk ezt az igazságot, egyesek szeretnének fátyolt borítani erre a jelenségre. A mi liberálisaink, a progresszisták és a kadetok egyaránt, különösen szeretnek ilyen fátyolt varrni a csaknem teljesen „alkotmányos" elméletek foszlányaiból. Én azonban merem hinni, hogy nincs ártalmasabb, bűnösebb dolog, mint ha a nép képviselői „a felmagasztosító csalást" hirdetik az Állami Duma szószékéről.

A kormánynak a zsidókkal és egyéb — bocsánatot kérek a „hivatalos" kifejezésért — „másfajtájúakkal" szemben alkalmazott egész politikája azonnal érthetővé, természetessé és elkerülhetetlenné válik, mihelyt szembenézünk az igazsággal, és elismerjük azt a kétségtelen tényt, hogy az ország egy rosszul leplezett polgárháború állapotában van. A kormány nem kormányoz, hanem harcol.

Ha a kormány a pogrom „tősgyökeresen orosz" eszközeit választja a harchoz, ezt azért teszi, mert *más eszközök nem állnak rendelkezésére.* Mindenki úgy védekezik, ahogy tud. Puriskevics és barátai nem tudnak másképp védekezni, mint „pogrom"-politikával, mert *nekik* nem áll más a rendelkezésükre. Itt nincs mit sóhajtozni, itt nincs értelme az alkotmányról vagy a jogról, vagy a kormányrendszerről szavalni, — itt egyszerűen Puriskevics és társai *osztályának* érdekeiről, ennek az osztálynak a nehéz helyzetéről van szó.

Vagy határozottan és nem csupán szavakban „leszámolunk" ezzel az osztállyal, vagy elismerjük, hogy a

„pogrom"-hangulat Oroszország egész politikájában elkerülhetetlen és elháríthatatlan. Vagy megbékélünk ezzel a politikával, vagy támogatjuk az ellene harcoló népi, tömeges és elsősorban proletár mozgalmat. Vagy — vagy. Középút itt nincs.

Oroszországban még a kormány statisztikája, vagyis a tudatosan eltúlzott és a „kormány céljainak" megfelelően meghamisított statisztika szerint is az ország egész lakosságának csak 43 %-a nagyorosz. Oroszországban a nagyoroszok a lakosság *felét sem teszik ki*. Még a kisoroszok vagy ukránok is hivatalosan, *„magának"* Sztolipinnak a kijelentése szerint a „másfajtájúakhoz" számítanak. Oroszországban tehát „másfajtájú" a lakosság 57%-a, vagyis a lakosság többsége, majdnem $^3/_5$-e, a valóságban pedig valószínűleg több mint háromötöde. Engem Jekatyerinoszlav kormányzóság választott be az Állami Dumába, s ebben a kormányzóságban a lakosság nagy többsége ukrán. A Sevcsenko-emlékünnep betiltása olyan kitűnő, nagyszerű, ritka szerencsés és sikerült rendszabály volt a kormány elleni agitáció szempontjából, hogy jobb agitációt elképzelni sem lehet. Azt hiszem, a legjobb szociáldemokrata agitátorok együttvéve sem értek volna el soha ilyen rövid idő alatt oly szédítő sikert, amilyent kormányellenes értelemben ez a rendszabály elért. E rendszabály után millió és millió „nyárspolgár" kezdett átalakulni öntudatos polgárrá, és kezdett meggyőződni annak a mondásnak a helyességéről, hogy Oroszország a „népek börtöne".

Jobboldali pártjaink és nacionalistáink olyan buzgón kiáltoznak most a „mazepisták" ellen, híres Bobrinszkijunk olyan pompás demokrata hévvel védelmezi az ukránokat az *osztrák* kormány elnyomásával szemben, mintha csak be akarna iratkozni az osztrák szociáldemokrata pártba. De ha „mazepizmusnak" az Ausztriához való vonzódást és azt nevezik, ha valakinek jobban tetszik az osztrák politikai rendszer, mint az orosz, akkor Bobrinszkij talán nem is éppen utolsó „mazepistának" bizonyul: hiszen Bobrinszkij panaszkodik és lármázik amiatt, hogy Ausztriában elnyomják az ukránokat!! Képzeljük csak el, milyen érzéssel olvassák vagy hallják ezt az orosz-

országi ukránok, akárcsak az általam képviselt Jekatyerinoszlav kormányzóság lakosai! Ha „maga" Bobrinszkij, ha Bobrinszkij, a nacionalista, ha Bobrinszkij, a gróf, ha Bobrinszkij, a földbirtokos, ha Bobrinszkij, a gyáros, ha a legelőkelőbb arisztokráciával (csaknem a legfelsőbb „szférákkal") ismerős Bobrinszkij igazságtalannak és megalázónak tartja a nemzeti kisebbségek helyzetét Ausztriában, ahol pedig nincs semmi olyasmi, ami hasonlítana a szégyenletes zsidó letelepülési sávra, vagy a zsidóknak a zsarnok kormányzók szeszélyéből való aljas száműzésére, vagy az anyanyelvnek az iskolákból való kiűzésére, — akkor mit lehet mondani az oroszországi ukránokról?? mit lehet mondani az Oroszországban élő egyéb „másfajtájúakról"??

Vajon Bobrinszkij és más nacionalisták meg jobboldaliak nem veszik észre, hogy az oroszországi „másfajtájúak" körében, vagyis Oroszország lakosságának $^{3}/_{5}$-e körében azt a meggyőződést ébresztgetik, hogy Oroszország *még* a legelmaradottabb európai országhoz, Ausztriához képest *is el van maradva??*

A dolog lényege az, hogy a Puriskevicsék által kormányzott, vagy helyesebben a Puriskevicsék csizmája alatt nyögő Oroszország helyzete annyira sajátos, hogy a nacionalista Bobrinszkij szavai kitűnően megmagyarázzák és felszítják a szociáldemokrata agitációt.

Igyekezzék, igyekezzék, Bobrinszkij, gyáros és földbirtokos őfensége: ön minden bizonnyal segít nekünk felébreszteni, felvilágosítani és felrázni az ukránokat, az ausztriaiakat és az oroszországiakat egyaránt!! Jekatyerinoszlavban hallottam néhány ukrántól, hogy köszönőlevelet akarnak küldeni Bobrinszkij grófnak azért a sikeres propagandáért, amelyet Ukrajnának Oroszországtól való elszakadása érdekében kifejtett. És nem is csodálkoztam, amikor ezt hallottam. Láttam olyan agitációs röplapokat, amelyeknek egyik oldalán a Sevcsenko-emlékünnep betiltásáról szóló rendelet volt, másik oldalán pedig idézeteket olvashattunk Bobrinszkijnak az ukránok *javára* szolgáló ékes beszédeiből . . . Azt tanácsoltam, hogy küldjék el ezeket a röplapokat Bobrinszkijnak, Puriskevicsnek és a *többi* miniszternek.

Puriskevics és Bobrinszkij elsőrendű agitátorai Oroszország demokratikus köztársasággá való átalakításának, ellenben liberálisaink, s köztük a kadetok el akarják titkolni a lakosság előtt, hogy a nemzetiségi politika néhány sarkalatos kérdésében *egyetértenek* Puriskevicsékkel. Amikor a közismert nemzetiségi politikát folytató belügyminisztérium költségvetéséről beszélek, nem teljesíteném kötelességemet, ha nem foglalkoznék azzal, hogy a kadet párt *egyetért* a belügyminisztérium elveivel.

Csakugyan, nem világos-e, hogy aki --- mondjuk enyhén --- „ellenzékben" akar lenni a belügyminisztériummal szemben, annak ismernie kell ennek a minisztériumnak a kadetok táborából kikerülő *eszmei* szövetségeseit is.

A „Recs" jelentése szerint folyó év március 23-tól 25-ig Szentpétervárott tartották a kadetok pártjának, illetve a „népszabadság pártjának" rendes konferenciáját.

„A nemzeti kérdéseket különösen élénken ... tárgyalták — írja a „Recs" (83. sz.). — A kievi küldöttek, akikhez N. V. Nyekraszov és A. M. Koljubakin is csatlakozott, kijelentették, hogy a nemzeti kérdés érlelődő, nagy jelentőségű tényező, és az eddiginél sokkal erélyesebben kell foglalkoznunk vele. F. F. Kokoskin azonban rámutatott, hogy mind a program, mind pedig a korábbi politikai tapasztalat arra int, hogy nagyon óvatosan bánjunk a «nemzetiségek» politikai önrendelkezésének «tágítható formuláival»."

Így tálalja a dolgot a „Recs". És bár ez a tálalás szándékosan olyan, hogy *minél kevesebb* olvasó érthesse meg a lényeget, ezt a lényeget mégis világosan látja minden nyitott szemmel járó és gondolkodó ember. A kadetokkal rokonszenvező és az ő nézeteiket hirdető „Kijevszkaja Miszl" ilyen indokolással megtoldva közli Kokoskin beszédét: „Mert ez az állam felbomlására vezethet".

Kokoskin beszédének értelme kétségtelenül ez volt. A kadetok körében Kokoskin álláspontja legyőzte még Nyekraszovék és Koljubakinék egészen bátortalan demokratizmusát is. Kokoskin álláspontja annak a *nagyorosz* liberális-burzsoá nacionalistának az álláspontja, aki a *nagyoroszok* kiváltságait védelmezi (bár ezek kisebbségben

vannak Oroszországban), mégpedig a belügyminisztériummal *vállvetve* védelmezi. Kokoskin „elméletileg" védelmezte a belügyminisztérium politikáját — ez a lényeg, ez a dolog veleje.

„Óvatosabban a nemzetek politikai önrendelkezésével"! Nehogy „az állam felbomlására vezessen"! — ez Kokoskin nemzetiségi politikájának *tartalma*, s ez *teljesen egybevág* a belügyminisztérium politikájának fő irányvonalával. Ám Kokoskin és a többi kadet vezér nem gyerek. Mind jól ismerik azt a mondást, hogy „nem az ember van a szombatért, hanem a szombat az emberért". Nem a nép van az államért, hanem az állam van a népért. Kokoskin és a többi kadet vezér nem gyerek. Mind jól tudják, hogy nálunk az állam (valójában) a Puriskevicsek osztálya. Az állam épsége a Puriskevicsek osztályának épsége. Ezért fáradoznak a Kokoskinok, ha megnézzük közvetlenül politikájuk *lényegét*, s levesszük erről a politikáról a diplomatikus leplet.

A szemléletesség kedvéért hadd mondjak el egy egyszerű példát. Ismeretes, hogy 1905-ben Norvégia a háborúval fenyegetőző svéd földbirtokosok heves tiltakozása ellenére elszakadt Svédországtól. Szerencsére Svédországban a földbirtokosok nem mindenhatók, mint Oroszországban, s a háborúból nem lett semmi. Norvégia, melynek lakossága kisebbség volt, békésen különvált Svédországtól, demokratikus úton, kulturáltan, nem pedig úgy, ahogy a földbirtokosság és a háborús párt szerették volna. No és? Megrövidült-e a nép? csorbát szenvedtek-e a kultúra érdekei, a demokrácia érdekei, a munkásosztály érdekei e különválás következtében??

A legkevésbé sem! Norvégia is, Svédország is összehasonlíthatatlanul kulturáltabb ország, mint Oroszország, többek között *éppen azért*, mert demokratikusan tudták alkalmazni a nemzetek „politikai önrendelkezésének" formuláját. Az *erőszakos* kapcsolat megszakítása azt jelentette, hogy *megszilárdult* az önkéntes gazdasági kapcsolat, megszilárdult a kulturális együvétartozás, megszilárdult a kölcsönös tisztelet e nyelvi és egyéb szempontokból egymáshoz olyannyira közel álló két nép között. A svéd és a norvég nép közössége és közelsége ténylegesen *nyert*

a különválással, mert a különválás az *erőszakos* kapcsolatok szétszakítása volt.

Remélem, ebből a példából világosan kitűnik, hogy Kokoskin és a kadet párt teljesen a belügyminisztérium álláspontján van, amikor „az állam felbomlásával" ijesztget bennünket, és arra int, hogy „óvatosan kell bánni" a nemzetiségek „politikai önrendelkezésének" teljesen világos és az egész nemzetközi demokráciában vitathatatlan formulájával. Mi, szociáldemokraták, *mindenfajta* nacionalizmus ellenségei és a demokratikus *centralizmus* hívei vagyunk. Ellenségei vagyunk a partikularizmusnak, s meggyőződésünk, hogy *egyébként egyenlő feltételek mellett* a nagy államok a kicsinyeknél sokkal sikeresebben tudják megoldani a gazdasági haladás feladatait és a proletariátusnak a burzsoázia ellen vívott harcával kapcsolatos feladatokat. Mi azonban csak az önkéntes kapcsolatokat becsüljük, az erőszakos kapcsolatokat soha. Mindenhol, ahol *erőszakos* kapcsolatokat látunk a nemzetek között — bár a legkevésbé sem hirdetjük minden nemzet feltétlen különválását —, *feltétel nélkül* és határozottan kiállunk amellett, hogy minden nemzetnek *j o g a* van a politikai önrendelkezésre, azaz a különválásra.

Aki védelmezi, hirdeti és elismeri ezt a *jogot*, az a nemzetek egyenjogúságát védelmezi, nem ismeri el az *erőszakos* kapcsolatokat, az harcol bármely nemzet mindenfajta állami kiváltsága ellen, s a különféle nemzetek munkásaiban a teljes osztályszolidaritást ápolja.

A különböző nemzetiségű munkások osztályszolidaritásának javára válik, ha az erőszakos, feudális, katonai kapcsolatokat önkéntes kapcsolatok váltják fel.

Mi mindennél többre becsüljük, ha a nemzetek egyenjogúak a nép szabadságában, és a szocializmus szempontjából . . .*

és a nagyoroszok kiváltságainak megvédése. Mi pedig ezt mondjuk: semmiféle kiváltságot *egyetlen* nemzetnek sem, a nemzetek teljes egyenjogúsága és *valamennyi nemzet* munkásainak összefogása, egyesülése.

Tizennyolc évvel ezelőtt, 1896-ban, a munkás- és szo-

* A kézirat következő két oldala elveszett. — *Szerk.*

cialista szervezetek londoni nemzetközi kongresszusa határozatot hozott a nemzeti kérdésről; csak ez a határozat mutatja meg a helyes utat mind a tényleges „népszabadságra" való törekvések, mind pedig a szocializmus számára. A határozat így szól:

„A kongresszus kijelenti, hogy síkraszáll valamennyi nemzet teljes önrendelkezési jogáért, és együttérez minden olyan ország munkásaival, amely jelenleg katonai, nemzeti vagy egyéb zsarnokság járma alatt szenved. A kongresszus felhívja mindezeknek az országoknak a munkásait, csatlakozzanak a világ öntudatos munkásaihoz, hogy velük együtt harcoljanak a nemzetközi kapitalizmus legyőzéséért és a nemzetközi szociáldemokrácia céljainak megvalósításáért."

Mi is egységre hívjuk fel Oroszország valamennyi nemzetének munkásait, mert csakis ilyen egység szolgálhat a nemzetek egyenjogúságának, a nép szabadságának és a szocializmus érdekeinek biztosítékául.

Kilencszázöt egyesítette Oroszország valamennyi nemzetének munkásait. A reakció igyekszik nemzeti ellenségeskedést szítani. *Valamennyi* nemzet liberális burzsoáziája, de elsősorban és leginkább a nagyorosz liberális burzsoázia, harcol *saját* nemzetének kiváltságaiért (példa: a lengyel kolo a lengyelországi zsidók egyenjogúsága ellen), harcol a nemzeti elkülönülésért, a nemzeti kizárólagosságért, és ezzel belügyminisztériumunk politikáját *segíti*.

A valódi demokrácia azonban a munkásosztállyal az élén felemeli a nemzetek teljes egyenjogúságának zászlaját, és felhívja minden nemzet munkásait, hogy egyesüljenek osztályharcukban. Ezért elvetjük az úgynevezett „kulturális nemzeti" autonómiát, vagyis az iskolaügy nemzetiségek szerinti megosztását *egy* államban, vagy az iskolaügynek az állam hatásköréből való kivonását, és külön szervezett nemzeti szövetségekre való átruházását. A demokratikus államnak el kell ismernie a különböző területek autonómiáját, különösen az olyan területekét és körzetekét, amelyekben a lakosság nemzeti összetétele különböző. Az ilyen autonómia a legkevésbé sem ellenkezik a demokratikus centralizmussal; ellenkezőleg, egy nagy kiterjedésű és nemzeti összetétele szempontjából

tarka államban csak a területek autonómiájával *lehet* megvalósítani az igazi demokratikus centralizmust. A demokratikus államnak feltétlenül el kell ismernie a különféle nyelvek *teljes szabadságát*, és el kell vetnie bármely nyelv *bármiféle* kiváltságát. A demokratikus állam nem engedi meg, hogy egyetlen nemzetiséget is elnyomjon, majorizáljon a másik, a közügyek bármely területén, bármely ágában.

De kivenni az iskolaügyet az állam hatásköréből, és megosztani külön nemzeti szövetségekbe szervezett nemzetek szerint — ártalmas intézkedés a demokrácia szempontjából is, de méginkább a proletariátus szempontjából. Ez csak a nemzetek elkülönültségének állandósulásához vezetne, nekünk pedig a nemzetek egymáshoz való közelítésére kell törekednünk. Ez a sovinizmus fokozódására vezetne, nekünk pedig azon kell lennünk, hogy az összes nemzetek munkásai minél szorosabb szövetségbe tömörüljenek, együtt harcoljanak *mindenféle* sovinizmus ellen, *mindenféle* nemzeti kizárólagosság ellen, *mindenféle* nacionalizmus ellen. Valamennyi nemzet munkásai egyféle iskola-politikát ismernek: az anyanyelv szabadsága, demokratikus és *világi* iskola.

Befejezésül még egyszer köszönetemet fejezem ki Puriskevicsnek, Markov II-nek és Bobrinszkijnak azért a sikeres agitációért, amelyet Oroszország egész államrendszere ellen kifejtettek, azokért a *szemléltető leckékért*, melyekből mindenki meggyőződhetett, hogy Oroszországnak demokratikus köztársasággá való átalakítása elkerülhetetlen.

A megírás ideje:
1914 április 6 (19) után.
Először megjelent:
„Proletarszkaja Revoljucija"
3 (26). sz. 1924.

ALKOTMÁNYJOGI VÁLSÁG ANGLIÁBAN

A „Puty Pravdi" 34. számában, amelyben az érdekes írországi eseményeket ismertettük, beszéltünk a konzervatívok által megijesztett angol liberálisok politikájáról*.

Amióta ezek a sorok napvilágot láttak, újabb események történtek, melyek következtében az Írország önkormányzata miatt támadt részleges (a liberálisok és a konzervatívok közti) összetűzés általános alkotmányjogi válsággá nőtt.

Mivel a konzervatívok azzal fenyegetőztek, hogy Ulsterben a protestánsok „felkelnek" Írország home rule-ja (autonómiája, önkormányzata) ellen, a liberális kormány oda irányította a hadsereg egy részét, hogy kikényszerítse a parlament akaratának tiszteletben tartását.

És mi történt?

Az angol hadsereg tábornokai és tisztjei fellázadtak!

Kijelentették, hogy nem harcolnak az ulsteri protestánsok ellen, hogy ez nem fér össze „hazafiságukkal", hogy kérni fogják nyugdíjaztatásukat!

A liberális kormányt alaposan meghökkentette a hadsereg élén álló földbirtokosoknak ez a lázadása. A liberálisok megszokták, hogy alkotmány-illúziókkal és törvényességről szóló frázisokkal vigasztalják magukat, tudomást sem véve a valóságos erőviszonyokról, az osztályharcról. A valóságos erőviszonyok pedig olyanok voltak és ma is olyanok, hogy Angliában a burzsoázia gyávasága következtében fennmaradt a földbirtokos uraknak

* Lásd ebben a kötetben 144—147. old. — *Szerk.*

egy egész sor burzsoázia *előtti,* középkori intézménye és kiváltsága.

A liberális kormánynak, hogy letörje az arisztokrata tisztek lázadását, a néphez, a tömegekhez, a proletárokhoz kellett volna fordulnia, de a „felvilágosult" liberális burzsoá urak éppen ettől féltek a legjobban. És a kormány *valójában meghátrált* a lázadó tisztek előtt, mert rábírta őket, hogy vonják vissza nyugdíjaztatási kérelmüket, és *írásbeli biztosítékot* adott nekik, hogy a hadsereget nem fogják bevetni Ulster ellen.

A nép előtt igyekeztek eltitkolni azt a szégyenletes tényt, hogy adtak ilyen írásbeli biztosítékot (március 21-én), s Asquith, Morley és más liberális vezérek a leghihetetlenebb és a legszemérmetlenebb módon hazudoztak hivatalos nyilatkozataikban. Az igazság azonban mégis kiderült. Nem tudták megcáfolni, hogy a tiszteknek írásbeli ígéretet adtak. A király részéről nyilván volt valami „nyomás". Seely hadügyminiszter lemondása, tárcája átadása „magának" Asquithnak, Asquith újraválasztása, a hadsereghez intézett körlevél a törvényesség tiszteletben tartásáról — mindez merő hivatalos képmutatás. Az a tény, hogy a liberálisok engedményt tettek az alkotmánysértő földbirtokosoknak, tény marad.

Az angol parlamentben ezután számos igen viharos jelenet játszódott le. A konzervatívok teljesen megérdemelt gúny és megvetés tárgyává tették a liberális kormányt, Ramsay MacDonald, munkásképviselő, az egyik legmérsékeltebb liberális munkáspolitikus pedig a leghevesebben tiltakozott a reakciósok magatartása ellen. „Ezek az emberek — mondta — mindig készek buzgólkodni és tüzet okádni a sztrájkolók ellen. De, amikor Ulsterről van szó, nem hajlandók teljesíteni kötelességüket, mert az Írország autonómiájáról szóló törvény sérti osztályelőítéleteiket és osztályérdekeiket." (Írországban a földbirtokosok angolok, Írország önkormányzata pedig, minthogy az az ír burzsoák és parasztok önkormányzata, azzal fenyeget, hogy kissé korlátozni fogja a nemes lordok farkasétvágyát.) „Ezek az emberek — folytatta R. MacDonald — csak azzal törődnek, hogy a munkások ellen harcoljanak, amikor pedig arra kerül a sor, hogy a gazdagokat és a tulaj-

donosokat kényszerítsék a törvények tiszteletben tartására, nem hajlandók teljesíteni kötelességüket."

A földbirtokosoknak a „mindenható" (amint gondolták és milliószor mondták az ostoba liberálisok, különösen a liberális tudósok) angol parlament elleni lázadása rendkívül nagy jelentőségű. 1914 március 21 (régi időszámítás szerint március 8) világtörténelmi jelentőségű fordulat napja lesz. Ezen a napon a nemes angol földbirtokos lordok, pozdorjává zúzva az angol alkotmányt és az angol törvényességet, remek leckét adtak az osztályharcból.

Ez a lecke annak volt a természetes következménye, hogy a liberálisok felemás, képmutató, álreformista politikájával az Anglia proletariátusa és burzsoáziája közti éles ellentéteket nem lehet eltompítani. Ebből a leckéből tanulni fog Anglia egész munkásmozgalma; a munkásosztály most majd gyorsan lerázza magáról a filiszteri előítéletet, és nem fog hinni abban a papírrongyban, amelyet angol törvényességnek és alkotmánynak neveznek, s amelyet az egész nép szeme láttára darabokra téptek az angol arisztokraták.

Ezek az arisztokraták *jobboldali* forradalmárokként jártak el, s ezzel szétszaggattak minden konvenciót, minden leplet, amely eltakarta a nép előtt az osztályharc kellemetlen, de kétségtelen valóságát. Mindenki meglátta azt, amit a burzsoázia és a liberálisok képmutatóan takargattak (a burzsoák és a liberálisok mindenütt képmutatók, de ez a képmutatás aligha olyan nagyfokú és olyan kifinomult valahol is, mint Angliában). Mindenki meglátta, hogy a parlament akaratának megtörésére irányuló összeesküvés már régen készülőben volt. Az igazi osztályuralom a parlamenten *kívül* volt és van ma is. A már említett középkori intézmények, melyek sokáig nem működtek (helyesebben: mintha nem működtek volna), gyorsan működésbe léptek, és *erősebbnek* bizonyultak a parlamentnél. Az angol kispolgári liberálisok pedig, akik a reformokról és a parlament erejéről szóló beszédekkel akarják elaltatni a munkásokat, a gyakorlatban kócbabáknak, hitvány báboknak bizonyultak, akiket a nép elbutítása végett színre dobtak, de akiket az arisztokraták, a *hatalom* birtokosai nyomban *„elhallgattattak"*.

Mennyi könyvet írtak, különösen a német és az orosz liberálisok az angol törvényesség és szociális béke magasztalására! Hiszen ismeretes, hogy a német és orosz liberálisoknak az a történelmi küldetésük, hogy szolgai módon térdet hajtsanak az előtt, amit Angliában és Franciaországban az osztályharc eredményezett, s hogy e harc eredményeit az „*osztályok felett*“ álló „tudomány igazságainak“ kiáltsák ki. A valóságban azonban az angol „törvényesség és szociális béke“ csak tiszavirág életű eredménye volt az angol proletariátus körülbelül 1850-től 1900-ig tartó alvásának.

Anglia monopóliuma a végét járja. Kiéleződött a világkonkurrencia. Beállt a drágaság. A nagytőkések szövetségei agyonnyomták a kis- és középtulajdonosokat, és teljes súlyukkal rárontottak a munkásokra. Az angol proletariátus újra és újra felébredt, felébredt a XVIII. század végének korszaka után, az 1830-as és 1840-es évek chartizmusa után.

Az 1914. évi alkotmányjogi válság igen fontos szakasz ennek az ébredésnek a történetében.

„Puty Pravdi“ 57. sz.
1914 április 10.

AZ EGYSÉG

Pétervárott már három száma jelent meg a „Borba" című folyóiratnak, mely „frakción kívülinek" nevezi magát. E folyóirat fő irányvonala az egység védelme.

Egység, de kivel? — *A likviddtorokkal.*

A „Borba" legutóbbi füzetében két cikk jelent meg a *likviddtorokkal való egység* védelmében.

Az első cikk J. Larintól, az ismert likvidátortól származik. Ez ugyanaz a Larin, aki az egyik likvidátor lapban nemrég a következőket írta:

„A kapitalista fejlődés útjának az abszolutisztikus maradványoktól való megtisztítása minden forradalom nélkül végbe fog menni... A soron következő feladat: széles körben el kell terjeszteni azt a vezéreszmét, hogy a jelenlegi időszakban a munkásosztálynak nem a «forradalomra», nem a «forradalom várása jegyében» kell szervezkednie..."

És ugyanez a likvidátor most a „Borbá"-ban az egységet védelmezi, és az egység formájául a *föderációt* ajánlja.

A föderáció egyenjogú szervezetek megegyezése. Larin tehát azt javasolja, hogy a munkásosztály taktikájának meghatározásában *tegyük egyenlővé* a „csorbítatlan jelszavak" álláspontján álló munkásoknak, vagyis az óriási többségnek az akaratát a többé vagy kevésbé az imént idézett szavak álláspontján álló likvidátorok jelentéktelen csoportjainak akaratával. A likvidátor Larin agyafúrt terve szerint a munkások többsége elvesztené azt a jogát, hogy bármilyen lépést tegyen addig, amíg nem kapja meg ehhez a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" likvidátor urainak beleegyezését.

A munkások elutasították a likvidátorokat, akiknek most a likvidátor Larin terve szerint a föderáció segítségével ismét vezető szerepet kell kapniuk. Az a föderáció, amelyet Larin javasol, ilyenformán egyszerűen kísérlet arra, hogy a munkásmozgalom által elutasított likvidátorok ismét ráerőszakolják akaratukat a munkásokra. Ha nem engedtek be az ajtón — gondolják a likvidátorok —, bemászunk az ablakon, és a munkások többsége akaratának ezt a nyilvánvaló megsértését elnevezzük a „föderáció révén elért egységnek".

A „Borba" szerkesztősége vitába száll Larinnal. A föderáció, vagyis a likvidátoroknak és a marxistáknak *mint egyenjogú feleknek* fokozatos megegyezése, nem elégíti ki ezt a szerkesztőséget.

A szerkesztőség nem megegyezést, hanem újabb fúziót akar a likvidátorokkal „közös taktikai határozatok alapján", ami azt jelenti, hogy a „Puty Pravdi" taktikai irányvonala mellé felzárkózott munkások, tehát az óriási többség *mondjon le* saját határozatairól *a likvidátorokkal közös taktika* kedvéért.

Azt a taktikát, melyet az öntudatos munkások dolgoztak ki, s melyet igazoltak az utóbbi évek egész mozgalmának tapasztalatai, a „Borba" szerkesztőségének nézete szerint félre kell tenni. Miért? Azért, hogy helyet adjunk a likvidátorok taktikai terveinek, olyan nézeteknek, amelyeket elítéltek maguk a munkások is, s amelyeket elítélt az események menete is.

Kutyába se veszik az öntudatos munkások akaratát, határozatait és véleményét — ez az alapja annak, hogy a „Borba" szerkesztősége a likvidátorokkal való egységet hirdeti.

A munkások akarata világosan és határozottan megmutatkozott. Mindenki, akinek még nem ment el az esze, pontosan megmondja, milyen taktikával rokonszenvez a munkások óriási többsége. És ekkor jön a likvidátor Larin, és kijelenti: a munkások többségének akaratára én fütyülök; a többség álljon félre, és ismerje el a likvidátorok kis csoportjának akaratát egyenjogúnak és egyenértékűnek az öntudatos munkások többségének akaratával.

A likvidátor után pedig megjelenik a „Borbá"-ból egy békítgető, és azt mondja: a munkások kidolgoztak maguknak egy meghatározott taktikát, és most e taktika megvalósításán dolgoznak? Nem számít. Mondjanak le erről a kipróbált taktikáról *a likvidátorokkal közös taktikai határozatok kedvéért.*

Ezt nevezik *egységnek* a „Borba" békítgetői; egységnek nevezik azt, hogy megsértik a munkások többségének világosan kifejezett akaratát, mert egyenjogú helyet akarnak adni a likvidátoroknak.

Ez azonban nem egység, hanem az egységnek és a munkások akaratának kigúnyolása.

A marxista munkások nem így értelmezik az egységet.

A liberális munkáspolitikusokkal, a munkásmozgalom bomlasztóival, a többség akaratának megsértőivel nem lehetséges sem föderatív, sem bármilyen más egység. Lehetséges és szükséges az összes következetes marxistáknak, a marxista összesség és a csorbítatlan jelszavak valamennyi védelmezőjének egysége a likvidátoroktól függetlenül, a likvidátorok mellőzésével.

Az egység nagy ügy és nagy jelszó! De a munkások ügyének a *marxisták egységére* van szüksége, nem pedig a marxistáknak a marxizmus ellenségeivel és meghamisítóival való egységére.

És nekünk meg kell kérdeznünk mindenkit, aki az egységről beszél: egység, de kivel? a likvidátorokkal? — Akkor nekünk nincs egymással semmi dolgunk.

Ha azonban valóban marxista egységről van szó, azt mondjuk: a pravdista újságok megalapítása óta a marxizmus összes erőinek tömörülését, az alulról jövő egységet, a gyakorlati munkában megnyilvánuló egységet hirdetjük.

Semmiféle kacérkodás a likvidátorokkal, semmiféle diplomáciai tárgyalás az összesség bomlasztóinak köreivel, — összpontosítsunk minden erőt arra, hogy a marxista munkásokat tömörítsük a marxista jelszavak köré, a marxista összesség köré. Az öntudatos munkások bűnnek minősítenek minden olyan kísérletet, mely arra irányul, hogy rájuk erőszakolják a likvidátorok akaratát, és

ugyanilyen bűnnek minősítik az igazi marxisták erőinek szétforgácsolását.

Mert az egység alapja az osztályfegyelem, a többség akaratának elismerése, s a közös munka e többség soraiban. Erre az egységre, erre a fegyelemre, erre a közös munkára hívjuk fáradhatatlanul az összes munkásokat.

„Puty Pravdi" 59. sz.
1914 április 12.

A SZERVEZETT MARXISTÁK A NEMZETKÖZI IRODA KÖZREMŰKÖDÉSÉRŐL

Közölték velünk, hogy a Nemzetközi Irodához beérkezett a szervezett marxisták válasza arra vonatkozólag, hogy az Iroda felajánlotta közreműködését az oroszországi szociáldemokrácia ügyeiben[67]. Alább közöljük e válasz lényeges részeit.

* *
*

Az oroszországi szervezett marxisták képviselete megkapta a „Nemzetközi Iroda Időszaki Közlönye" 11. számának „Mellékletét", és kötelességének tartja, hogy hálás köszönetet mondjon a Nemzetközi Irodának és Végrehajtó Bizottságának azért a támogatásért, melyben a munkásmozgalmat részesíti, és azért a fáradozásért, melynek célja a munkásmozgalom megerősítése és megszilárdítása az egység biztosítása útján.

Az orosz marxisták körében most a következőképpen fest a helyzet.

Az általános helyzet 1907—1908-ban igen súlyos eszmei válságot idézett elő a marxisták körében, a szervezeteket pedig a bomlás útjára vitte. A szervezett marxisták 1908-ban és 1910-ben hivatalosan megállapították, hogy a likvidátoroknak, akik likvidálni akarják, tagadják a régi pártot, és új, nyílt pártról ábrándoznak, külön tanuk van. Ezt az áramlatot egy hivatalos határozat félreérthetetlenül és végérvényesen elítélte. A likvidátorok azonban nem vetették alá magukat a határozatoknak, és folytatták bomlasztó, az „összesség" aláásására irányuló munkájukat.

1912 januárjában megtörtént a marxista összesség helyreállítása, mégpedig a likvidátorok *ellenére*, akiket az összességen kívül állónak nyilvánítottak.

Azóta Oroszország öntudatos munkásainak túlnyomó többsége az 1912 januári határozatok köré és az akkor választott vezető intézmény köré tömörült. Ezt az Oroszország valamennyi munkása előtt ismeretes tényt megerősíthetjük és meg is kell erősítenünk objektív tényekkel, minthogy a likvidátorok és az elszigetelt külföldi csoportok hihetetlenül sok teljesen alaptalan és az igazsággal szöges ellentétben álló dajkamesét terjesztenek:

1) Az oroszországi választójogi törvény a munkásokat külön munkáskúriába osztja. Az e kúriában megválasztott duma-képviselők közül bolsevik volt — a II. dumában 47% (1907), a III. dumában (1907—1912) 50% és a IV. dumában (1912—1914) 67%.

A IV. duma választásait 1912 szeptemberében tartották, és a kivívott többség ($^2/_3$) bebizonyította, hogy a szervezett marxizmus teljes győzelmet aratott a likvidátorságon.

2) 1912 áprilisában megindult a „Pravda" című marxista napilap. A likvidátorok a „Pravda" ellensúlyozására megalapították ugyancsak Pétervárott a konkurráló, szakadár lapjukat, a „Lucs"-ot. Az 1912 január 1-től 1914 január 1-ig eltelt két esztendő alatt a likvidátorok lapját, valamennyi segítőtársukkal, vagyis számos külföldi csoporttal és a „Bund"-dal együtt, magának a lapnak a jelentései szerint, *750* munkáscsoport támogatta, viszont ugyanezen idő alatt a marxista irányvonalért harcoló „Pravda" körül *2801* munkáscsoport tömörült.

3) 1914 elején Pétervárott a munkás betegsegélyző pénztárak megválasztották küldötteiket az Országos Biztosítási Tanácsba és a Fővárosi Biztosítási Intézetbe. Az előbbi intézménybe a munkások 5 főt és 10 helyettest választottak, az utóbbiba 2 főt és 4 helyettest. Mindkét esetben *teljes egészében a „Pravda" híveinek listája* futott be. A legutóbbi választásokon, amint az elnök megállapította, a következő volt a megoszlás: a „Pravda" hívei — *37*, likvidátorok — *7*, narodnyikok — *4*, és tartózkodó — *5*.

Megelégszünk ezekkel az egészen rövid ténymegállapításokkal. Ezekből is látható, hogy az oroszországi marxisták valóságos egysége töretlenül fejlődik, és ma már ott tartunk, hogy az öntudatos munkások többsége tömörült az 1912 januári határozatok talaján.

A dokumentum ezután jellemzi az egyes külföldi csoportok és a likvidátorok bomlasztó munkáját, mellyel makacsul igyekeznek *megtörni* az oroszországi munkások többségének *akaratát*.

Külföldön jelenleg a pártigenlőkön és a likvidátorokon kívül legalább *öt* elszigetelt *orosz* szociáldemokrata csoport működik, nem számítva a nemzetiségi csoportokat. Két teljes év alatt, 1912-ben és 1913-ban még nyomát sem láttuk sehol semmi olyan objektív adatnak, hogy e külföldi csoportok kapcsolatban lennének az oroszországi munkásmozgalommal. A likvidátorok 1912 augusztusában megalakították az úgynevezett „Augusztusi Blokkot", amelynek többek közt tagja volt Trockij, a „Bund" és a lett szociáldemokrácia. Ennek a valójában likvidátorokat takaró „blokknak" fiktív voltára már régen rámutattunk. Ez a „blokk" most végleg felbomlott: a lett szociáldemokrácia 1914 februári kongresszusa elhatározta, hogy visszahívja képviselőit a blokkból, mert a blokk nem határolta el magát a likvidátoroktól. Trockij ugyancsak 1914 februárjában alapította meg csoportjának lapját, melyben az egység körüli *kiáltozását* az Augusztusi Blokkból való *kiválásával* támasztja alá!

A „Szervező Bizottság", mely ez idő szerint az „Augusztusi Blokkot" képviseli, puszta fikció, és magától értetődik, hogy ezzel a fikcióval nem lehet kapcsolatba lépni. Ha a likvidátorok „egységről" és „egyenjogúságról" beszélnek, akkor meg kell jegyeznünk, hogy az egység híveinek első feladatuk: le kell mondaniuk a munkások összeforrott óriási többségének dezorganizálásáról, és kategorikusan meg kell tagadniuk a likvidátorokat, az „összesség" bomlasztóit. Az „egységről" való szavalás a likvidátorok szájában ugyanolyan kigúnyolása az oroszországi munkások többsége valóságos egységének, mintha Franciaországban „Allemane-Cambier pártja" vagy Németországban az „LSzP" beszélne az egységről.

Ezután a szerzők azzal a nyomatékos kéréssel fordulnak a Nemzetközi Szocialista Iroda Végrehajtó Bizottságához, hogy minden erejével siettesse „az összes szociáldemokrata frakciók eszmecseréjét a vitás kérdésekről" (a Nemzetközi Iroda 1913 decemberi ülésszakának határozata), hogy így az Internacionálé elfogulatlan testületének színe előtt lelepleződjék a likvidátorok „Augusztusi Blokkjának" és „Szervező Bizottságának" fiktív volta és az a bomlasztó tevékenység, amelyet a likvidátorok Oroszország szociáldemokrata munkásainak egybeforrott többségével szemben kifejtenek.

„Puty Pravdi" 61. sz.
1914 április 15.

A NEMZETI EGYENJOGÚSÁG

A „Puty Pravdi" 48. (március 28-i) számában az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt duma-frakciója közzétette a nemzeti egyenjogúságról szóló törvényjavaslatot, amelynek hivatalos címe így szól: „Törvényjavaslat a zsidók ellen alkalmazott minden jogkorlátozásnak és általában minden olyan korlátozásnak a megszüntetéséről, amely valamely nemzetiségből való származással, vagy valamely nemzetiséghez való tartozással kapcsolatos"*.

A megélhetésért, a betevő falatért folyó küzdelem nyugtalansága és izgalmai közepette az orosz munkások nem feledkezhetnek meg és nem szabad hogy megfeledkezzenek arról a nemzeti elnyomásról, mely az Oroszországban lakó „másfajtájúak" tíz- és tízmillióira nehezedik. Az uralkodó nemzetiség — a nagyorosz nemzetiség — a birodalom egész lakosságának mintegy 45%-a. Minden 100 lakosból több mint 50 „másfajtájú".

És a lakosságnak ez az óriási tömege még az oroszok életkörülményeinél is embertelenebb életkörülmények között él.

A nemzetiségek elnyomásának politikája a nemzetek *megosztásának* politikája. Ez a politika egyszersmind a nép öntudatának rendszeres *züllesztésére* irányul. A feketeszázasok minden számítása a különféle nemzetek érdekeinek szembeállítására, a műveletlen és elgyötört tömegek tudatának megmételyezésére épült. Nézzük meg bármelyik feketeszázas lapot, és meg fogjuk látni, hogy a „másfajtájúak" üldözése, az orosz paraszt, az orosz városi kispolgár, az orosz kisiparos és a zsidó, a finn, a

* Lásd ebben a kötetben 169—171. old. — *Szerk.*

lengyel, a grúz, az ukrán paraszt, városi kispolgár és kisiparos közötti kölcsönös bizalmatlanság szítása — ez az egész feketeszázas banda mindennapi kenyere.

De a munkásosztálynak *nem megoszlásra, hanem egyesülésre* van szüksége. A munkásosztálynak nincs ádázabb ellensége azoknál a vad előítéleteknél és babonáknál, amelyeket ellenségei a műveletlen tömegek körében terjesztenek. A „másfajtájúak" elnyomása kétélű fegyver. Egyik élével a „másfajtájúakat", másikkal az orosz népet vágja.

A munkásosztálynak ezért a leghatározottabban szembe kell szállnia minden néven nevezendő nemzeti elnyomással.

A feketeszázasok agitációjukkal a másfajtájúak üldözésére akarják terelni a munkásosztály figyelmét, s a munkásosztálynak ezért az a feladata, hogy a feketeszázasok agitációjával szembeállítsa azt a meggyőződését, hogy teljes egyenjogúságra van szükség, s hogy teljesen és véglegesen le kell mondani mindenféle nemzeti kiváltságról.

Különösen gyűlölködő agitációt folytatnak a feketeszázasok a zsidók ellen. Puriskevicsék minden bűnükért a zsidó népet akarják bűnbakul megtenni.

Ezért feltétlenül helyes, hogy az OSzDMP dumafrakciója a *zsidók* jogfosztottságának szenteli a fő helyet törvényjavaslatában.

Az iskolát, a sajtót, a parlamenti szószéket, mindent, mindent felhasználnak arra, hogy sötét, vad, ádáz gyűlöletet keltsenek a zsidókkal szemben.

Ezt a sötét, aljas munkát nemcsak a feketeszázasok söpredéke végzi, hanem csatlakoznak hozzájuk reakciós professzorok, tudósok, újságírók, képviselők is. Sok millió és milliárd rubelt költenek a nép öntudatának megmételyezésére.

Az *orosz* munkásoknak becsületbeli ügyük, hogy az OSzDMP duma-frakciójának a nemzeti elnyomás ellen irányuló törvényjavaslatát tíz- meg tízezer proletár aláírásával és nyilatkozatával erősítsék meg... Ez mindennél jobban megerősíti majd a *teljes* egységet, Oroszország valamennyi munkásának egyesülését nemzeti különbségre való tekintet nélkül.

„Puty Pravdi" 62. sz.
1914 április 16.

A LIKVIDÁTOROK ÉS A LETT MUNKÁSMOZGALOM

A szervezett lett munkások nemrég megjelent határozata, mely a likvidátorságot elítéli, és a marxista irányvonalat támogatja, döntő csapást mért az „Augusztusi Blokkra", mert bebizonyította, hogy előbb-utóbb az összes proletár elemek szakítanak a likvidátorokkal. Ezt a kellemetlen tényt a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" teljes erőből igyekszik „eltussolni". L. M. és F. D. vállalkozott erre a nem éppen könnyű feladatra.

Nem kívánunk válaszolni arra a kicsinyes kötekedésre, amelyet a likvidátorok kezdeményeztek. Nekünk itt a dolognak csak az az oldala fontos, amelynek szervezeti-politikai jelentősége van.

A likvidátorok azt mondják: rendben van, a lett marxisták kiléptek az „Augusztusi Blokkból", de elvégre nem álltak be a „leninisták" közé.

Teljesen igaz, uraim! A lett marxisták valóban *semlegesek* maradtak. A lett határozatokkal foglalkozó első cikkeinkben meg is mondtuk, hogy a lettek *csak az első lépést* tették meg, hogy tulajdonképpen mint *békítgetők* léptek fel*.

De vajon gondolkoztak-e a likvidátorok azon, hogy mi következik ebből?

Ha a lettek valóban békítgetők, ha a lettek a mindenáron való egység hívei, ha semlegesek a szervezeti harcban, *akkor annál fájdalmasabb a likvidátorok számára* az a politikai értékelés, amelyet a békülésre hajló lett marxisták adtak a likvidátorságról.

---

* Lásd ebben a kötetben 175—179. old. — *Szerk.*

Ez az értékelés pedig politikai szempontból teljesen világos és egyértelmű. A lett munkások félreérthetetlenül megerősítették azt a régi határozatot, amely szerint *a likvidátorság a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás megnyilvánulása.* A lett munkások kijelentették, hogy a likvidátorokkal való egyesülés egyértelmű „a likvidátoroktól való eszmei-politikai függéssel".

Igen, L. M. és F. D. urak, a lettek csakugyan semlegesek maradtak, igen, ők még nem adták fel a „békítgető" reményeket, igen, ők még nem vonták le álláspontjukból az összes gyakorlati következtetéseket, igen, ők még túlságosan szelíden kezelték az önöket védelmező csoportokat. De éppen ezek a szelíd és semleges emberek nyilatkoztak önökről úgy, hogy az önök likvidátor irányvonala csupán a *burzsoáziának* a munkások elmaradott rétegeire gyakorolt befolyását fejezi ki.

Hogy milyen mulatságosan belegabalyodtak a likvidátorok a lett határozatok értékelésébe, az látható a zsidó likvidátorok lapjának, a „Cájt"-nak a cikkeiből. Ionov úr terjengős cikkekben mondja el, hogy „a lett elvtársak nem hívei a szakadásnak, ellenkezőleg, a legélesebben ellenzik az ilyen taktikát".

És ugyanez a szerző kijelenti, hogy „a határozat (a lett határozat) általános szelleme kétségkívül lenini szellem. A határozat a likvidátorság elítélésére, a likvidátorság elleni harc szükségességének elismerésére épült" („Cájt", 14. sz.).

Értsenek szót egymással, likvidátor urak, és legalább írják ugyanazt.

A likvidátorok abban reménykednek, hogy a lettek lépnek még majd *egyet hátrafelé*, a likvidátorság felé. Mi azt reméljük, hogy előre, az orosz marxisták álláspontja felé fognak lépni egyet. Hogy kinek a reményei válnak valóra, az majd elválik. Mi nyugodtan rábízzuk ezt a lett és az egész oroszországi munkásmozgalom menetére. Egyvalamit azonban máris elértünk: a lettek halálos csapást mértek az „Augusztusi Blokkra", és burzsoá áramlatnak minősítették a likvidátorságot.

Még néhány szót a letteknek a szociáldemokrata frakció szakadásával kapcsolatos határozatáról. A hat

likvidátor képviselő nem adott egyenes választ arra a kérdésre, elfogadják-e a lettek feltételeit. F. D. úr segítségével megpróbálnak — ahogy mondani szokás — „mellébeszélni". Ez azonban nem fog nekik sikerülni.

Nézzük meg F. D. úr „érveit". Idézik neki a Jagello pártjával való egyesülés ellen hozott 1908. évi határozatot (melyet a lettek *megerősítettek).* Ő pedig válaszában arra hivatkozik, hogy a II. duma szociáldemokrata frakciójába felvették... a litván szociáldemokratákat. A „kis" különbség csupán annyi, hogy ami a litvánokat illeti, az oroszországi marxisták több ízben hoztak határozatot a velük való *egyesülésről*, az LSzP-re vonatkozólag viszont olyan határozatokat hoztak, hogy *nem egyesülnek* vele, mert ez a párt *nem* marxista párt. A különbség az, hogy a litván képviselők az összes helyi szociáldemokraták teljes támogatásával kerültek be a dumába, Jagello pedig a lengyel szociáldemokraták *ellenére*, a munkáselektorok többsége *ellenére* került be.

A lettek az egység feltételéül azoknak az 1908. és 1910. évi országos határozatoknak az elfogadását kötötték ki, amelyek a likvidátorságot mint *burzsoá* áramlatot elítélték. Elfogadja-e ezt a feltételt Csheidze frakciója? Mit szól ehhez F. D. úr, e frakció védelmezője? Csupán annyit, hogy „a helyszűke miatt nem tudunk (azaz ő nem tud) kitérni" ezekre az országos határozatokra.

Ám legyen, megvárjuk, amíg több szabad hely akad a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-ban, hogy végre válaszolhasson ez az újság, hogyan is vélekedik a marxista összességnek azokról az 1908. és 1910. évi határozatairól, amelyek burzsoá áramlatnak minősítették a likvidátorságot.

A munkások pedig kétségtelenül le fogják vonni következtetéseiket a likvidátoroknak ebből a csűrés-csavarásából, és meggyőződnek arról, hogy ezek az emberek a marxizmus ügye szempontjából halott emberek.

„Puty Pravdi" 62. sz.
1914 április 16.

FEUDÁLIS GAZDASÁG A FALUN

Liberálisaink sehogy sem akarják elismerni, hogy az orosz faluban mind a mai napig rendkívül széles körben alkalmazzák a feudális gazdaságot. A jobbágyrendszer még él. Mert hiszen az, hogy a kölcsönadott pénzzel vagy a földbérlettel szolgaságba hajtott, félig koldusbotra jutott paraszt a maga nyomorúságos jószágával és szegényes felszerelésével dolgozik a földbirtokosnak, nem más, mint a feudális gazdaság közgazdasági lényege.

A kapitalizmusban a munkásnak nincs sem földje, sem munkaeszköze. A feudális gazdaságban a kizsákmányolt dolgozónak földje is, meg munkaeszköze is van, de mindez éppen arra való, hogy szolgaságba hajtsák, a „földesúrhoz" *láncolják* a dolgozót.

A földesúri tulajdon iránti *tisztelet* hirdetéséről nevezetes „Russzkaja Miszl" című folyóirat márciusi számába *véletlenül belecsúszott* az igazság.

„Vajon a téli elszegődés — olvassuk ebben a számban — nem ostobaság a mi korunkban, a villamosság és a repülőgépek korában? Pedig a szolgaságnak és a személyi függésnek ez a formája még ma is virul, piócaként élősködik a paraszti organizmuson.

A téli elszegődés — érdekes és jellemző jelenség Oroszországban. Teljes frisseségében konzerválta az «elkötelezett» parasztok feudális terminusát."

Ezt nem valami „baloldali" lap írja, hanem az ellenforradalmi liberálisok folyóirata!

Az „elkötelezett" porták száma, 1913 tavaszi helyi adatok szerint, néha, például Csernyigov kormányzóságban, az 56 százalékot, vagyis az összes porták számának

csaknem a *háromötöd* részét is eléri. Téli elszegődés esetén pedig a paraszt a *felét* vagy a *harmadát* kapja annak, amit nyári elszegődés esetén kap munkájáért.

A parasztok hamisítatlan feudális függősége és kilátástalan nyomora az olyan „vívmányokkal" egy sorban, mint a tanyagazdaságok, a takarmányfű termesztés, a gépek alkalmazása stb., amelyek annyira lelkesítenek egyes naiv embereket. Valójában ezek a vívmányok, ha fennmarad a parasztttömegek kétségbeejtő nyomora és szolgasága, csak rontják a parasztok helyzetét, még inkább elkerülhetetlenné teszik a válságot, növelik a modern kapitalizmus követelményei és a barbár, középkori, ázsiai „téli elszegődés" közötti ellentmondást.

A felesbérlet, a föld megművelése a termés feléért, vagy a széna betakarítása a boglyák harmadrészéért („harmadába"), szintén világosan mutatja, hogy a feudalizmus tovább él. A parasztok által felébe megművelt föld területe Oroszország különböző vidékein és a legújabb adatok szerint eléri a parasztok saját földjeinek 21—68 százalékát. A feles szénakaszáló területe pedig még nagyobb: a parasztok saját földjeinek 50—185 százaléka!..

„Bizonyos esetekben — olvassuk a mérsékelt liberális folyóiratban — a felesbérlő azonkívül, hogy a föld használatáért a termés felével, a szénakaszálóért pedig a széna kétharmadával fizet, még arra is kötelezi magát, hogy 1—2 hétig *ingyen dolgozzék* az uradalomban, mégpedig többnyire lovával vagy serdülő fiával."

Miben különbözik ez a feudalizmustól? A paraszt ingyen dolgozik a földesúrnak, és felesbe kap tőle földet!

Liberálisaink mindig abból a szempontból vizsgálják a „parasztkérdést", hogy a parasztoknak „kevés a földjük", vagy hogy az „államnak rendeznie kell" életüket, illetőleg, hogy egy bizonyos „norma" alapján földet kell juttatni a parasztoknak (ez a narodnyikok hibája is). Ez az álláspont velejéig hamis. Arról és csakis arról van szó, hogy a feudális gazdasági viszonyok talaján kell osztályharcot folytatnunk. Ha megmarad a mostani földesúri földbirtok, *elkerülhetetlenül* megmarad a személyi függés, a jobbágyság és, a „Russzkaja Miszl" kifejezésével élve, a szolgaság.

Itt nem segíthet semmiféle „reform“ és semmiféle politikai változás. Itt egy osztály földbirtokáról van szó, s ez a földbirtok minden „haladást“ csigalassúságra kárhoztat, a paraszti tömegeket pedig elnyomott és az „urasághoz“ láncolt koldusokká változtatja.

Itt nem a „fogyasztási“ vagy „termelési“ normákról (ezek mind narodnyik badarságok), nem a „földínségről“, nem a „földjuttatásról“ van szó, itt annak a feudális osztályelnyomásnak a megszüntetéséről kell beszélnünk, amely akadályozza a kapitalista ország fejlődését. Így és csakis így juthatunk el az öntudatos orosz munkások ismert „szállóigéjének“, a „hármas követelésnek“ a megértéséhez.

„Puty Pravdi“ 66. sz.
1914 április 20.

AZ OROSZORSZÁGI MUNKÁSSAJTÓ MÚLTJÁBÓL

Az oroszországi munkássajtó története elválaszthatatlanul összefügg a demokratikus és szocialista mozgalom történetével. Ezért csak a szabadságmozgalom fő szakaszainak ismeretében lehet igazán megérteni, miért ment végbe a munkássajtó előkészítése és keletkezése éppen ilyen és nem másmilyen úton.

Az oroszországi szabadságmozgalom az orosz társadalom három fő osztályának megfelelően három fő szakaszon ment át, s mind a három osztály rányomta bélyegét a mozgalomra: 1) a nemesi időszak, körülbelül 1825-től 1861-ig, 2) a vegyesrendű vagy polgári demokratikus időszak, körülbelül 1861-től 1895-ig; 3) a proletár időszak, 1895-től napjainkig.

A nemesi időszak legkiválóbb szereplői a dekabristák és Herzen. Akkor, a feudalizmus idején szó sem lehetett arról, hogy a munkás*osztály* kiváljon a jobbágyi, jogfosztott, „alsó", „sötét" *rend* homogén tömegéből. A munkássajtónak (a proletárdemokrata vagy szociáldemokrata sajtónak) előfutára akkor a cenzúramentes, demokratikus sajtó volt, élén Herzen „Kolokol"-jával[68].

Ahogy a dekabristák felébresztették Herzent, úgy segített felébreszteni Herzen és „Kolokol"-ja a *vegyesrendűeket*, a liberális és demokratikus polgárság művelt képviselőit, akik nem a nemességhez, hanem a hivatalnokokhoz, a polgársághoz, a kereskedőkhöz és a parasztsághoz tartoztak. Annak a folyamatnak előhírnöke, melynek során a vegyesrendűek teljesen kiszorították a nemeseket

a szabadságmozgalomból, V. G. Belinszkij volt, még a jobbágyság megszüntetése előtt. Híres „Levele Gogolhoz"[69], amely megvonta Belinszkij irodalmi munkásságának mérlegét, a cenzúramentes demokratikus sajtó egyik olyan legkiválóbb alkotása volt, amely mindmáig megtartotta óriási, eleven jelentőségét.

A feudalizmus bukásával megjelentek a vegyesrendűek, a szabadságmozgalomnak, s különösen a cenzúramentes demokratikus sajtónak legfőbb, tömegesen fellépő szereplői. Az uralkodó irányzat a vegyesrendűek álláspontjának megfelelő narodnyikság lett. A narodnyikság mint társadalmi áramlat sohasem tudott elhatárolódni jobbfelől a liberalizmustól, balfelől pedig az anarchizmustól. De Csernisevszkij, aki Herzen nyomán kifejtette a narodnyik nézeteket, Herzenhez képest óriási lépést tett előre. Csernisevszkij sokkal következetesebb és harcosabb demokrata volt. Munkáiból az osztályharc szelleme árad. Következetesen képviselte a liberális árulások leleplezésének vonalát, amely mindmáig gyűlöletes a kadetok és likvidátorok szemében. Utópikus szocializmusa ellenére is rendkívül elmélyült kritikusa volt a kapitalizmusnak.

A hatvanas és hetvenes évek időszakában már számos olyan cenzúramentes sajtótermék jelent meg, amelynek harcos demokrata és utópikus szocialista tartalma volt, és amely kezdett a „tömegek" közé hatolni. És e kor aktív szereplői közt igen tekintélyes helyet foglalnak el Pjotr Alekszejev, Sztyepan Halturin és más munkások. De a narodnyikság áradatában a proletárdemokrata áramlat nem különülhetett el. Ez csak akkor vált lehetővé, amikor az orosz marxizmus iránya eszmeileg kialakult (a „Munka Felszabadítása" csoport, 1883), és megkezdődött a szociáldemokráciával kapcsolatos állandó munkásmozgalom (a pétervári sztrájkok 1895—96-ban).

De mielőtt rátérnénk erre az időszakra, amellyel voltaképpen az oroszországi munkássajtó kezdődik, ismertetjük azokat az adatokat, amelyek szemléltetően mutatják a három említett történelmi időszak mozgalma közötti *osztály*különbséget. Ezekből az adatokból az derül ki, hogyan oszlanak meg a rendek és foglalkozások (osztályok)

szerint azok a személyek, akiket államellenes (politikai) bűnökért felelősségre vontak*. 100 ilyen személyből:

	nemes	városi kispolgár és paraszt	paraszt	munkás	értelmiségi
1827—1846	76	23	?	?	?
1884—1890	30,6	46,6	7,1	15,1	73,2
1901—1903	10,7	80,9	9,0	46,1	36,7
1905—1908	9,1	87,7	24,2	47,4	28,4

A nemesi, feudális időszakban (1827—1846) a nemesekből — a lakosság elenyésző kisebbségéből — kerül ki a „politikaiak" óriási többsége (76%-a). A narodnyik, vegyesrendű időszakban (1884—1890; a hatvanas és hetvenes évekről sajnos nincsenek megfelelő adataink) a nemesek háttérbe szorulnak, de még mindig nagy a százalékuk (30,6). A demokratikus mozgalom résztvevőinek túlnyomó többsége (73,2 %) értelmiségi.

Az 1901—1903-as időszakban, vagyis az első marxista politikai lap, a *régi* „Iszkra" időszakában már a munkások vannak *többségben* (46,1 %) az értelmiséggel szemben (36,7 %), a mozgalom teljesen demokratizálódik (10,7 % nemes és 80,9 % „nem kiváltságos").

Kissé előreszaladva megjegyezzük, hogy az első tömegmozgalom időszaka (1905—1908) *csak* annyi változást mutat, hogy a parasztság kiszorítja (24,2 % a 9,0 %-kal szemben) az értelmiséget (28,4 % a 36,7 %-kal szemben).

Az oroszországi szociáldemokrácia megalapítója a „Munka Felszabadítása" csoport, amely külföldön alakult meg 1883-ban. E csoportnak külföldön cenzúramentesen megjelent irodalmi művei kezdték meg a marxizmus eszméinek és minden gyakorlati következményüknek rendszeres kifejtését, s amint az egész világ tapasztalata megmutatta, csakis ezek az eszmék fejezik ki helyesen a munkásmozgalom lényegét és feladatait. 12 év alatt, 1883-tól 1895-ig úgyszólván az egyetlen kísérlet az oroszországi szociáldemokrata munkássajtó megteremtésére az volt, hogy 1885-ben Pétervárott, persze cenzúramentesen, kiadták a „Rabocsij" című szociáldemokrata

* Lásd *Lenin* Művei. 19. köt. 1955. 325—327. old. — *Szerk.*

lapot, ennek a lapnak azonban csak két száma jelent meg. Tömeges munkásmozgalom hiányában lehetetlen volt a munkássajtó nagyobb arányú fejlődése.

1895—1896-ban, az emlékezetes pétervári sztrájkok idején kezdődik a tömeges munkásmozgalom a szociáldemokrácia részvételével. Éppen ez az idő a szó tulajdonképpeni értelmében az oroszországi munkássajtó létrejöttének ideje. A munkássajtó legfőbb termékei akkoriban a cenzúrázatlan, nagyobbrészt nem nyomtatott, hanem sokszorosított röplapok voltak, melyek „gazdasági" (de nemcsak gazdasági) agitációval foglalkoztak, vagyis ismertették a különféle gyárak és iparágak munkásainak szükségleteit és követeléseit. Magától értetődik, hogy ha az öntudatos munkások nem vettek volna a legaktívabban részt szerkesztésében és terjesztésében, ez az irodalom nem létezhetett volna. Az akkor működő pétervári munkások közül megemlíthetjük Vaszilij Andrejevics Selgunovot, aki később megvakult és nem tudott a régi aktivitással dolgozni, és Ivan Vasziljevics Babuskint, a lelkes „iszkrást" (1900—1903) és „bolsevikot" (1903-1905), akit 1905 végén vagy 1906 elején Szibériában agyonlőttek, mert részt vett a felkelésben.

A röplapokat szociáldemokrata csoportok, körök és szervezetek adták ki, amelyeknek nagy része 1895-től kezdve a „Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására" nevet vette fel. 1898-ban a helyi szociáldemokrata szervezetek képviselőinek kongresszusa azután megalapította az „Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártot".

A röplapok nyomában megjelentek az első cenzúramentes munkáslapok, például 1897-ben Szentpétervárott az „SzPB Rabocsij Lisztok"[70] és ugyanott a „Rabocsaja Miszl", amelynek a kiadását csakhamar külföldre helyezték át. A helyi szociáldemokrata lapok ettől fogva a forradalomig majdnem mindig cenzúramentesen működtek — természetesen minduntalan beszüntették őket, de újra meg újra megjelentek Oroszország minden szegletében.

A 20 év előtti időszak munkásröplapjai és szociáldemokrata újságai a mostani munkássajtónak egyenes és közvetlen elődei: a gyári „leleplezések", a „gazdasági" harc krónikája, a munkásmozgalom feladatainak elvi megvilágítása a marxizmus és a következetes demokratizmus

szempontjából, mindez ugyanúgy megvan már, mint a mostani munkássajtóban — végül *megvan ugyanaz a két fő irány is:* a marxista és az opportunista irány.

Van egy figyelemre méltó tény, amelyet mindmáig korántsem értékeltek kellőképpen: mihelyt megindult a *tömeges* munkásmozgalom Oroszországban (1895—1896), azonnal felbukkant a marxista és opportunista irányzatra való megoszlás, amely, bár változtatja formáját, burkát stb., de lényegében ugyanaz marad 1894-től 1914-ig. Nyilvánvaló, hogy mély társadalmi, osztálygyökerei vannak annak, hogy a szociáldemokraták között éppen ilyen és nem valamilyen más megoszlás és belső harc alakult ki.

A fentebb említett „Rabocsaja Miszl" az akkori *opportunista* irányzatot, az úgynevezett „ökonomizmust" képviselte. A munkásmozgalom helyi vezetői közötti vitákban ez az irányzat már 1894-ben és 1895-ben kirajzolódott. Külföldön pedig, ahol az orosz munkások felébredése már 1896-tól kezdve a szociáldemokrata irodalom nagyarányú felvirágzását vonta maga után, az „ökonomisták" megjelenése és tömörülése 1900 tavaszán (vagyis még az „Iszkra" megalapítása előtt; első száma csak 1900 legvégén jelent meg) szakadással végződött.

Az 1894-től 1914-ig terjedő húsz évben a munkássajtó története az orosz marxizmus és az orosz (helyesebben: oroszországi) szociáldemokrácia két irányzatának a története. Hogy *megérthessük* az oroszországi munkássajtó történetét, nemcsak, sőt nem is annyira a különféle sajtóorgánumok nevét, a mai olvasó számára semmitmondó és csak zavaró neveket kell ismernünk, hanem a szociáldemokrácia különböző részeinek *tartalmát*, jellegét, eszmei irányvonalát.

Az ökonomisták két legfontosabb lapja a „Rabocsaja Miszl" (1897—1900) és a „Rabocseje Gyelo" (1898—1901) volt. A „Rabocseje Gyelo" vezetői a következők voltak: B. Kricsevszkij, aki később szindikalista lett, A. Martinov, a híres mensevik, most pedig likvidátor, és Akimov, jelenleg „független szociáldemokrata", aki minden lényeges kérdésben egyetért a likvidátorokkal.

Az ökonomisták ellen eleinte csak Plehanov és a „Munka Felszabadítása" csoport harcolt (a „Rabotnyik"

című folyóirat stb.), később az „Iszkra" (1900-tól 1903 augusztusáig, az OSzDMP II. kongresszusáig). Mi volt az „ökonomizmus" lényege?

Az „ökonomisták" szavakban rendkívül erélyesen védelmezték a munkásmozgalom tömeges jellegét és a munkások öntevékenységét, de azt tartották, hogy a „gazdasági" agitáció az elsőrendű jelentőségű, s a politikai agitációra mérsékelten, illetve fokozatosan kell áttérni. Amint az olvasó látja, ezek ugyanazok a kedvenc szavacskák, amelyeket a likvidátorok is hangoztatnak. Valójában azonban az „ökonomisták" liberális munkáspolitikát folytattak, amelynek lényegét az „ökonomizmus" egyik akkori vezére, Sz. N. Prokopovics úr röviden így fejezte ki: „a munkásoknak — gazdasági, a liberálisoknak — politikai harc." Az „ökonomisták", akik a leglármásabban hirdették a munkások öntevékenységét és a tömegmozgalmat, valójában a munkásmozgalom opportunista, nyárspolgári-értelmiségi szárnyát alkották.

Azoknak az öntudatos munkásoknak túlnyomó többsége, akik közül már az 1901—1903-as években az államellenes bűncselekményekért felelősségrevontak 46%-a került ki, szemben a 37% értelmiségivel, a *régi* „Iszkra" mellett, az opportunizmus ellen foglalt állást. Hároméves (1901—1903) tevékenységével az „Iszkra" kidolgozta a szociáldemokrata párt programját, taktikájának alapjait és azokat a formákat, amelyekben a következetes marxizmus alapján egyesíteni lehet a munkások gazdasági és politikai harcát. Az „Iszkra" körül és az „Iszkra" eszmei irányításával a munkássajtó a forradalom előtti években hatalmasat fejlődött. A cenzúramentes röplapok és az engedély nélkül működő nyomdák száma rendkívül nagy volt és rohamosan növekedett Oroszország minden zugában.

Az „Iszkrá"-nak az „ökonomizmuson", a következetes proletártaktikának az opportunista értelmiségi taktikán 1903-ban aratott teljes győzelme eredményeképpen az „útitársak" újból fokozottan kezdtek beözönleni a szociáldemokrácia soraiba, és az opportunizmus *az iszkrásság talaján*, mint annak része, a „mensevizmus" formájában támadt fel.

A mensevizmus az OSzDMP II. kongresszusán

(1903 augusztusában) alakult ki az „iszkrások" *kisebbségéből* (innen ered a mensevizmus elnevezés) *és az „Iszkra" valamennyi opportunista ellenfeléből.* A „mensevikek" visszatértek az „ökonomizmushoz", természetesen némileg felfrissített formában; mindazok az „ökonomisták", akik a mozgalomban maradtak, élükön A. Martinovval, a „mensevikek" sorait töltötték fel.

A „mensevizmus" fő lapja az *új* „Iszkra" lett, amelynek a szerkesztősége 1903 novemberében megváltozott: „a régi és az új «Iszkra» között szakadék tátong" — jelentette ki nyíltan Trockij, aki akkoriban lelkes mensevik volt. A „bolsevikok" két fő lapja, mely a következetes marxizmus taktikáját, a régi „Iszkrá"-hoz hű taktikát védelmezte, a „Vperjod" és a „Proletarij"[71] (1905) volt.

A szociáldemokrácia és a munkássajtó két fő irányzatának, a mensevik és bolsevik irányzatnak próbatétele — a tömegekhez fűződő valóságos kapcsolat szempontjából és a proletár tömegek taktikájának kifejezése szempontjából — az 1905—1907-es évek, a forradalom évei voltak. A nyílt szociáldemokrata sajtó nem jöhetett volna létre egy csapásra kilencszázöt őszén, ha az élenjáró munkásoknak a tömegekkel szorosan összekapcsolódó tevékenysége nem készítette volna elő a talajt e sajtó részére. És ha 1905, 1906 és 1907 nyílt szociáldemokrata sajtója *két* irány és két frakció sajtója volt, ez csak azzal a különbséggel magyarázható, mely a kor munkásmozgalmában a kispolgári irányvonal és a proletár irányvonal között fennállott.

A nyílt munkássajtó megjelent a fellendülés és a viszonylagos „szabadság" mindhárom időszakában: 1905 őszén is (a bolsevik „Novaja Zsizny"[72], a mensevik „Nacsalo"[73] — csak a legfőbb lapokat említjük a sok közül), 1906 tavaszán is (a bolsevik „Volna", „Eho"[74] stb., a mensevik „Narodnaja Duma"[75] stb.) és 1907 tavaszán is.

Az akkori mensevik taktika lényegét L. Martov nemrégiben a következő szavakkal fejezte ki: „a mensevizmus nem látott más lehetőséget arra, hogy a proletariátus eredményesen vegyen részt az akkori válságban, mint

hogy támogassa a liberális burzsoá demokráciát arra irányuló kísérleteiben, hogy a vagyonos osztályok reakciós részét kiszorítsa az államhatalomból, ezt a támogatást azonban úgy valósítva meg, hogy a proletariátus megőrizze teljes politikai önállóságát" (Rubakin. „Könyvek között". II. köt. 772. old.). Éppen a liberálisok „támogatásának" ez a taktikája jelentette a valóságban a munkásoknak a liberálisoktól való függését, a valóságban ez liberális munkáspolitika volt. A bolsevizmus taktikája viszont biztosította a proletariátus önállóságát a polgári válságban, mégpedig úgy, hogy harcolt a válság legvégső kiélezéséért, leleplezte a liberalizmus árulásait, felvilágosította és tömörítette a kispolgárságot (különösen a falusit) a liberális árulások ellensúlyozására.

Ismeretes — és ezt több ízben elismerték maguk a mensevikek, beleértve a mai likvidátorokat, Kolcovot, Levickijt stb. is —, hogy ezekben az években (1905—1907) a munkástömegek a bolsevikokat követték. A bolsevizmus a mozgalom proletár lényegét fejezte ki, a mensevizmus a mozgalom opportunista, nyárspolgári-értelmiségi szárnyát képviselte.

Nem jellemezhetjük itt részletesebben a munkássajtó e két irányzata által követett taktika tartalmát és jelentőségét. Kénytelenek vagyunk beérni azzal, hogy pontosan megállapítjuk a legfontosabb tényeket, meghúzzuk a történelmi fejlődés fő vonalait.

Az oroszországi munkássajtónak csaknem évszázados története van — előbb az előkészületek története, vagyis *nem* a munkás, *nem* a proletár, hanem az „általános demokratikus", azaz a polgári demokratikus szabadságmozgalom története, — majd pedig tulajdonképpeni saját története, a proletármozgalom, a proletárdemokrácia vagy szociáldemokrácia húszéves története.

A proletármozgalom sehol a világon nem született és nem születhetett „egyik percről a másikra", tisztán kialakult osztályjelleggel, nem jöhetett felnőttként a világra, mint Minerva Jupiter fejéből. Csak maguknak az élenjáró munkásoknak, valamennyi öntudatos munkásnak huzamos harca és fáradságos munkája tudta kiemelni és megszilárdítani a proletár osztálymozgalmat a különféle kis-

polgári zagyvaság, korlátozás, szűklátókörűség és hamisítás keverékéből. A munkásosztály szorosan együtt él a kispolgársággal, amely elszegényedik, és egyre újabb elemekkel tölti fel a proletariátus sorait. Oroszország pedig a legkispolgáribb, a legnyárspolgáribb kapitalista ország, amely csak most van a polgári forradalmaknak abban a korszakában, amelynek például Angliában a XVII., Franciaországban pedig a XVIII. század és a XIX. század első fele felel meg.

Az öntudatos munkás, aki most hozzálát szívügyéhez, a munkássajtó irányításához, szervezéséhez, megerősítéséhez, fejlesztéséhez, nem feledkezik meg az oroszországi marxizmus és az oroszországi szociáldemokrata sajtó húszesztendős történetéről.

Rossz szolgálatot tesznek a munkásmozgalomnak azok a gyönge idegzetű értelmiségi barátai, akik nem akarnak tudni a szociáldemokrácia belső harcairól, és telekiabálják a világot felhívásaikkal, hogy mások is húnyjanak szemet e harcok fölött. Derék emberek ezek, csak ostobák, s ostobaság az is, amit kiabálnak.

Az élenjáró munkások csak akkor fejleszthetik öntudatukat, szilárdíthatják meg véglegesen munkássajtójukat, ha tanulmányozzák a marxizmus és az opportunizmus harcának történetét, ha alaposan és részletesen megtanulják, hogyan vált ki az önálló proletárdemokrácia a kispolgári filiszterségből.

„Rabocsij" 1. sz.
1914 április 22.

AMIBEN NEM KELL UTÁNOZNI A NÉMET MUNKÁSMOZGALMAT

K. Legien, a német szakszervezetek egyik legtekintélyesebb és legfelelősebb képviselője nemrég kiadta amerikai útjáról szóló beszámolóját egy meglehetősen terjedelmes könyvben, melynek címe: „Egy s más az amerikai munkásmozgalomból".

K. Legien, aki nemcsak a német, hanem a nemzetközi szakszervezeti mozgalomnak is egyik legtekintélyesebb képviselője, egészen különleges, mondhatni, államférfiúi fontoskodással szervezte meg ezt az utazást. Éveken át tárgyalt róla Amerika Szocialista Pártjával és az „Amerikai Munkaszövetség"-gel (American Federation of Labor)[76], a híres (hírhedt) Gompers vezetése alatt álló szakszervezeti szövetséggel. Amikor megtudta, hogy Karl Liebknecht is Amerikába utazik, Legien nem óhajtott vele együtt utazni, „nehogy az Egyesült Államokban egyidejűleg két olyan szónok lépjen fel, akiknek a párt taktikájáról, a munkásmozgalom egyes ágainak jelentőségéről és értékéről vallott nézeteik nem teljesen azonosak".

Legien rengeteg anyagot gyűjtött össze az amerikai szakszervezeti mozgalomról, de ezt az anyagot teljesen képtelen volt feldolgozni könyvében, amely főképpen mindenféle limlommal, tartalmuk tekintetében az újságtárcák színvonalán mozgó, de unalmas írásmódjukat tekintve még a tárcáknál is rosszabb útleírásrészletekkel van tele. Legien még az őt különösen érdeklő amerikai szakszervezetek alapszabályait sem tanulmányozta és nem is dolgozta fel, csupán lefordította, mégpedig rendszertelenül és hézagosan.

Legien utazásának egyik epizódja rendkívül tanulságos, és rendkívül éles fényt vet a nemzetközi, kiváltképpen pedig a német munkásmozgalom *két irányzatára.*

Legien meglátogatta az Egyesült Államok képviselőházát, az úgynevezett „kongresszust". A köztársaság demokratikus rendje kellemes benyomást tett rá, aki a porosz rendőrállamban nevelkedett, s Legien érthető elégedettséggel jegyzi meg, hogy Amerikában az állam a temérdek képviselői munka elvégzésére nemcsak külön, teljesen modern, kényelmesen berendezett szobát bocsát minden képviselő rendelkezésére, hanem fizetett titkárt is. A képviselők és a képviselőházi elnök közti viszony egyszerűsége és fesztelensége élesen elütött mindattól, amit Legien más európai parlamentekben, különösen pedig Németországban tapasztalt. Európában egy szociáldemokrata még csak nem is gondolhat arra, hogy a parlament hivatalos ülésén beszédben üdvözölje a polgári parlamentet! Amerikában pedig ez igen egyszerűen ment, és a szociáldemokrata elnevezés senkit sem ijesztett meg... csak éppen *magát ezt a szociáldemokratát!*

Itt mutatkozott meg aztán az az amerikai burzsoá szokás, hogy „gyengédséggel ölik meg" az ingadozó szocialistákat, és az a német opportunista szokás, hogy a „gyengéd", kedves és demokratikus burzsoázia kedvéért lemondanak a szocializmusról.

Legien üdvözlő beszédét lefordították angolra (a demokrácia cseppet sem ijedt meg attól, hogy parlamentjében „idegen" nyelven beszélnek), kétszáznál több képviselő sorban kezet szorított Legiennel mint a köztársaság „vendégével", a képviselőház elnöke pedig külön megköszönte látogatását.

„Üdvözlő beszédem formáját és tartalmát — írja Legien — mind az Egyesült Államok, mind Németország szocialista sajtója rokonszenvvel fogadta. Mindamellett akadt Németországban néhány szerkesztő, aki nem mulaszthatta el azt a megjegyzést, hogy beszédem ismét bebizonyítja, mennyire megvalósíthatatlan feladat egy szociáldemokrata számára az, hogy szociáldemokrata beszédet mondjon polgári hallgatóság előtt. Nos, ezek a szerkesztők az én helyemben bizonyára a kapitalizmus ellen és a tömegsztrájk mellett szónokoltak volna, én viszont

annak hangsúlyozását tartottam fontosnak ez előtt a parlament előtt, hogy Németország szociáldemokrata és szakszervezetekbe szervezett munkásai a népek közti békét akarják, és a béke útján akarják a kultúrát az elérhető legmagasabb fokig tovább fejleszteni."

Szegény „szerkesztők", mennyire megsemmisítette őket Legienünk „államférfiúi" beszédével! A németországi munkásmozgalomban általában a szakszervezeti vezérek, többek között és különösen pedig Legien opportunizmusa régóta ismert dolog, amelyet igen sok öntudatos munkás helyesen ítél meg. De nálunk, Oroszországban, ahol az *európai* szocializmus „példáját" túlságosan sokat emlegetik, s ennek a „példának" éppen a legrosszabb, éppen a negatív vonásait válogatják ki, nem árt Legien beszédét kissé alaposabban szemügyre venni.

A német szakszervezetek, mégpedig éppen a szociáldemokrata szakszervezetek kétmilliós seregének vezére, a német Reichstag szociáldemokrata frakciójának tagja, a kapitalista Amerika képviselőinek legfelsőbb gyűlése előtt hamisítatlan liberális burzsoá beszédet mond. Magától értetődik, hogy egyetlenegy liberális, sőt egyetlenegy októbrista sem vonakodna aláírni a „békéről" és a „kultúráról" szóló szavakat.

S amikor a németországi szocialisták megjegyezték, hogy ez nem szociáldemokrata beszéd, a tőke bérrabszolgáinak ez a „vezére" előkelő megvetéssel intézi el a szocialistákat. Mik ezek a „szerkesztők" egy „gyakorlati politikushoz", a munkásfillérek gyűjtőjéhez képest! A mi nyárspolgári Narcisszuszunk olyasfajta megvetéssel kezeli a szerkesztőket, mint egy bizonyos állam rendőrpompadurja a harmadik elemet[77].

„Ezek a szerkesztők" bizonyára a „kapitalizmus ellen" szónokoltak volna.

Gondoljuk csak el, min nevet ez a szintén-szocialista: azon, hogy egy szocialistának eszébe juthat az, hogy a kapitalizmus *ellen* beszéljen. A német opportunizmus „államférfiúitól" végtelenül távol áll az ilyen gondolat: úgy beszélnek, hogy *meg ne sértsék* a „kapitalizmust". És amikor a szocializmus alázatos megtagadásával megbecstelenítették magukat, még kérkednek is ezzel.

Legien nem holmi jöttment alak. A szakszervezetek seregének, vagyis helyesebben e sereg tiszti hadosztályának a képviselője. Beszéde egyáltalán nem véletlen, egyáltalán nem elszólás, egyáltalán nem egyéni kilengés, egyáltalán nem holmi istenhátamögötti német „irodafőnök" eltévelyedése, aki zavarba jött a rendőri dölyftől mentes, szívélyes amerikai tőkések előtt. Ha *csak* erről volna szó, nem volna érdemes foglalkoznunk Legien beszédével.

De nyilvánvaló, hogy nem erről van szó.

A stuttgarti nemzetközi kongresszuson a német küldöttség tagjainak fele ugyanilyen gyász-szocialistának bizonyult, és a gyarmati kérdésben ultraopportunista határozatot szavazott meg[78].

Nézzük meg a „Sozialistische (??) Monatshefte" című[79] német folyóiratot, és látni fogjuk, hogy a lap állandóan közli a Legienhez hasonló politikusok cikkeit, a munkásmozgalom *valamennyi* főbb kérdésével foglalkozó, velejéig opportunista és a szocializmustól *teljesen* távol álló cikkeket.

S hiába állítja a „hivatalos" németországi párt „hivatalos" magyarázata, hogy a „Sozialistische Monatshefte"-t „senki sem olvassa", hogy a lapnak nincs semmi befolyása stb. — ez *nem igaz*. A stuttgarti „eset" bebizonyította, hogy ez nem igaz. A „Sozialistische Monatshefte"-be író igen tekintélyes és felelős politikusok, parlamenti képviselők és szakszervezeti vezérek állandóan és következetesen terjesztik nézeteiket a tömegek körében.

A német párt „kincstári optimizmusát" saját táborában már régen megállapították azok, akik Legientől a megvető (burzsoá szempontból megvető) és megtisztelő (szocialista szempontból megtisztelő) „ezek a szerkesztők" nevet érdemelték ki. És minél gyakrabban tesznek Oroszországban a liberálisok és a likvidátorok (köztük természetesen Trockij is) kísérleteket arra, hogy *átültessék a mi talajunkra* ezt a dicső tulajdonságot, annál erélyesebben kell szembeszállnunk vele.

A német szociáldemokráciának óriási érdemei vannak. Annak a harcnak eredményeképpen, amelyet Marx a különféle Höchbergekkel, Dühringekkel és társaikkal

folytatott, alaposan kidolgozott elmélete van, amelyet narodnyikjaink hasztalan próbálnak megkerülni vagy opportunista szellemben kiigazítani. Van tömegszervezete, vannak lapjai, szakszervezetei, politikai szervezetei — elérte azt a tömeges szervezettséget, amely most nálunk is oly világosan kezd kialakulni abban a formában, hogy a pravdista marxisták mindenütt győzelmet aratnak — a duma-választásokon, a napisajtó területén, a Biztosítási Tanács választásai során és a szakszervezetekben egyaránt. A munkások által „elcsapott" likvidátoraink görcsös erőfeszítései, hogy az orosz viszonyokhoz alkalmazott oroszországi tömeges szervezettségnek ezt a kérdését megkerüljék, ugyanúgy hiábavalók, mint a narodnyikok görcsös erőfeszítései, és ugyanúgy csak azt jelentik, hogy az értelmiség *elszakad* a munkásmozgalomtól.

De a német szociáldemokrácia érdemeit nem az olyan szégyenletes beszédekkel szerezte, mint Legien beszéde és a „Sozialistische Monatshefte" munkatársainak (a sajtóban megjelenő) „beszédei", hanem ezek *ellenére*. A német párt kétségtelen *betegségét*, amely ilyen tünetekben mutatkozik meg, nem szabad elpalástolnunk, nem szabad „kincstári optimista" frázisokkal lepleznünk, hanem fel kell tárnunk az orosz munkások előtt, hogy okuljunk egy régebbi mozgalom tapasztalataiból, és megtanuljuk, mi az, amit nem szabad utánoznunk.

„Proszvescsenyije" 4. sz.
1914 április.
Aláírás: V. I.

RECENZIÓ

***N. A. Rubakin.* „Könyvek között".** *II. köt. („Nauka" kiadó). Moszkva 1913. Ára 4 rubel (második kiadás)*

Ez a nagyalakú, igen sűrűn, részben két hasábban szedett 930 oldalas hatalmas kötet „kísérlet a tudományos, filozófiai, irodalmi és társadalmi eszmék történetével foglalkozó orosz könyvtermés áttekintésére". Ezt mondja a könyv alcíme.

A szóban forgó második kötet tartalma a társadalomtudományok különböző területeit öleli fel. Ide tartozik többek között a szocializmus is, mind a nyugat-európai, mind pedig az oroszországi. Mondanunk sem kell, hogy egy ilyenfajta kiadvány hatalmas érdeklődésre tarthat számot, s hogy a szerző terve nagyjából és egészében teljesen helyes. Csakugyan, *ésszerűen* nem lehet másképp összeállítani „az orosz könyvtermés áttekintését" és „útmutatóját" az önképzés és a könyvtárak számára, mint az eszmék történetével kapcsolatban. Szükségesek minden részhez az „elöljáró megjegyzések" (ezeket meg is adja a szerző), amelyek általában ismertetik a témát, és pontosan megjelölik *mindegyik* eszmeáramlat tartalmát, s ezután következik az illető részre vonatkozó *irodalom* jegyzéke az eszmeáramlatok szerint csoportosítva.

A szerző és az előszóban megnevezett számos munkatársa óriási munkát végzett, és olyan rendkívül értékes vállalkozásba kezdett, amelynek szívből kívánjuk fejlesztését, kiszélesítését és elmélyítését. Különösen becsülendő többek között, hogy a szerző nem rekeszti ki sem a külföldi, sem az üldözött kiadványokat. Egyetlen komoly könyvtár sem nélkülözheti Rubakin úr művét.

A mű fogyatékossága, hogy a szerző eklektikus, és hogy nem veszi igénybe kellő mértékben a szakembereket

az egyes kérdések feldolgozásához (helyesebben, alig hogy megkezdte e módszer alkalmazását).

Az első fogyatékosság valószínűleg a szerzőnek a „polémiával" szembeni furcsa előítéletével kapcsolatos. Rubakin úr az előszóban kijelenti, hogy „soha életében nem vett részt semmiféle polémiában, mert az a véleménye, hogy a polémia a legtöbb esetben az egyik legjobb módszer arra, hogy különféle emberi emóciókkal elhomályosítsák az igazságot". A szerzőnek nem jut eszébe, először, hogy „emberi emóciók" nélkül az ember számára nem volt, nincs és nem is lehet igazság*keresés*. Másodszor, a szerző elfelejti, hogy az „eszmék történetéről" akar áttekintést adni, az eszmék története pedig nem más, mint az eszmék egymásutánjának és, *következésképpen*, az eszmék *harcának* a története.

Két eset lehetséges: *vagy* minden tudatosság nélkül vizsgáljuk az eszmék harcát — és akkor bajos hozzáfogni e harc történetének megírásához (a harcban való részvételről nem is szólva); *vagy* lemondunk arról az óhajról, hogy „sohase vegyünk részt semmiféle polémiában". Fellapozom például Rubakin úrnak a politikai gazdaságtan elméletére vonatkozó „elöljáró megjegyzéseit", és nyomban látom, hogy az említett dilemmából a szerző, először, *leplezett* polémiával (ez a vitának olyan formája, amelyben megvan a vita valamennyi fogyatékossága, de nélkülözi a vita minden erényét), másodszor az eklekticizmus védelmezésével lábal ki.

Bogdanov „Rövid tankönyv"-ének ismertetése során Rubakin úr „bátorkodik" rámutatni egy „érdekes" analógiára e „marxista" szerző egyik következtetése és „N. K. Mihajlovszkij ismert haladás-formulája" között (815. old.)...

Ó, Rubakin úr, aki „soha életében nem vett részt semmiféle polémiában"!..

Egy oldallal előbb pedig a szerző valakinek a „szigorú tudományosságát, mélyreható elemzését és a legfontosabb elméletekkel szemben tanúsított kritikus magatartását" dicsőíti... és mit gondolnak kiét?.. Tugan-Baranovszkij úrét, a mintaszerű eklektikusét!!.. Rubakin úr maga is kénytelen elismerni, hogy ez a professzor egy kissé

a marxizmusnak, egy kissé a narodnyikságnak, egy kissé a „határhaszon-elméletnek" a híve, s mégis „szocialistának" nevezi!!! Vajon amikor ilyen szörnyűséget leír, nem *polemizál-e*, a lehető legrosszabb formában, a szocializmussal?

Ha Rubakin úr négy részre osztotta volna azt a több mint 80 000 betűt (azaz egy egész brosúrát), amelyet bevezetésnek írt a politikai gazdaságtan irodalmához, és ha e négy rész megírásával megbízott volna, mondjuk, egy feketeszázast, egy liberálist, egy narodnyikot és egy marxistát, akkor a *nyílt* vita többet ért volna, és 1000 olvasó közül 999 ezerszer könnyebben és ezerszer gyorsabban megtalálta volna az igazságot.

Ilyen módszert — a „polémia" képviselőinek igénybevételét — alkalmazott Rubakin úr a bolsevizmus és a mensevizmus kérdésében, amelynek ismertetése során fél-fél oldalacskát adott nekem* és L. Martovnak. Ami engem illet, én rendkívül elégedett vagyok L. Martov ismertetésével, például azzal a beismerésével, hogy a likvidátorság lényege „a nyílt munkáspárt megteremtésére" irányuló kísérlet és a „fennmaradt illegális szervezetekkel szemben tanúsított elutasító magatartás" (771—772. old.), vagy a következő beismerésével: „a mensevizmus nem látott más lehetőséget arra, hogy a proletariátus eredményesen vegyen részt az akkori válságban" (vagyis az 1905. évi válságban), „mint hogy támogassa a liberális burzsoá demokráciát arra irányuló kísérleteiben, hogy a vagyonos osztályok reakciós részét kiszorítsa az államhatalomból, ezt a támogatást azonban úgy valósítva meg, hogy a proletariátus megőrizze teljes politikai önállóságát" (772).

Mihelyt Rubakin úr önállóan kezdi folytatni a mensevizmus ismertetését, hibákat követ el; téves például az az állítása, hogy Akszelrod Plehanovval együtt *„elfordult"* a likvidátorságtól (772). Anélkül, hogy különös bűnéül rónánk fel Rubakin úrnak az ilyenfajta hibákat, amelyek egy ilyen sokoldalú, összefoglaló kiadvány elkészítése során eleinte elkerülhetetlenek, kifejezzük azt a kívánságunkat, hogy a szerző minél gyakrabban vegye igénybe

* Lásd *Lenin* Művei. 18. köt. 1955. 491—492. old. — *Szerk.*

a különféle áramlatok képviselőit az ismeretek *valamennyi* területén. Ez javára fog szolgálni a munka pontosságának, teljességének és *objektivitásának*, s csupán az eklekticizmus és a *leplezett* polémia fog veszteni vele.

„Proszvescsenyije" 4. sz.
1914 április.
Aláírás: V. I.

A LIKVIDÁTORSÁG MEGHATÁROZÁSA

Lapunk olvasói tudják, mennyi vitát és mennyi harcot okoz a likvidátorság Oroszország jelenlegi munkásmozgalmában. Mi fáradhatatlanul hangoztattuk, hogy egyetlen öntudatos munkás sem (bizonyos értelemben akár ezt is mondhatjuk: egyetlen öntudatos demokrata sem) lehet meg a likvidátorság világos és szabatos megértése nélkül.

Ellenfeleink azonban sem a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-ban, sem a „Nasa Zarjá"-ban nem közlik teljes egészében és nem magyarázzák meg olvasóiknak a likvidátorság lényegéről hozott hivatalos határozatokat (például az 1908. és 1910. évi szövegezés szerint), sőt ennél még sokkal rosszabb, sokkal ártalmasabb dolgot is művelnek: vagy egyáltalán „tagadják" a likvidátorságot, vagy az 1910. évi *egyhangú* határozat pontos ismertetése helyett zavaros és a tárgyhoz nem is tartozó frázisokkal *helyettesítik* ezt a határozatot.

Ezért úgy véljük, fel kell használnunk azt a rendkívül ritka alkalmat, amikor *maga L. Martov* adta meg a sajtóban a likvidátorság hihetetlenül (tőle hihetetlenül) pontos és helytálló meghatározását, illetve ismertetését.

N. Rubakin „Könyvek között" című ismert könyvének II. kötetében (2. kiadás, Moszkva 1913, 771. old.) találunk egy levelet, melyet L. Martov írt válaszul Rubakin úrnak arra a kérésére, hogy „ismertesse a mensevizmus lényegét és történetét", s melyet Rubakin úr minden változtatás nélkül leközölt. Ebben a levélben L. Martov szó szerint a következőket írja:

„A társadalmi mozgalom szétzúzása után a mensevikeknek a párt szervezeti megreformálására irányuló ugyanezen ten-

denciája" (nevezetesen az a tendencia, hogy „elindítsanak egy új pártépítést határozottabb osztályszellemben és szocialista szellemben, vagyis új bázist adjanak a szociáldemokráciának, hogy gyökeresen megreformálhassa magát") „abban fejeződött ki, hogy fokozott buzgalommal alakítottak különféle párton kívüli munkásszervezeteket — szakszervezeteket, önképző egyesületeket (részben szövetkezeteket) stb., s hogy *ezekre az egyesületekre támaszkodva igyekeztek megteremteni egy nyílt munkáspártot*, illetve ennek szervezeti előőrseit (e kísérletek résztvevői *a fennmaradt illegális szervezetekkel szemben tanúsított elutasító magatartásuk miatt* a polémiában a „legalisták" vagy „*likvidátorok*" gúnynevet kapták)."

Ennyit mondott Martov a likvidátorságról. Mi kiemeltük a fontosabb helyeket. Nem szándékozunk foglalkozni azzal a kisebbfajta pontatlansággal, hogy csak a „polémiában" és csak a „kísérletek résztvevőit" nevezték likvidátoroknak; a marxista összességre vonatkozó, hivatalos, minden marxistára kötelező 1908-as határozat valójában mint ismert áramlatról beszél a likvidátorságról. Ez azonban aránylag semmiség.

De a fontos és a lényeges az, hogy L. Martov itt akaratlanul kikottyantotta, hogy érti és tudja, mi az a likvidátorság.

A nyílt munkáspárt megteremtésére irányuló próbálkozás és természetesen ennek az eszmének hirdetése és védelmezése. Elutasító magatartás a fennmaradt (és természetesen újra feltámadó) „régi típusú" szervezetekkel szemben. Ez a dolog lényege, amelyet a „Nasa Zarja", a „Lucs" és a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" már ezerszer megpróbált és megpróbál összezavarni, elhomályosítani és tagadni.

Az olvasó, aki elgondolkozik a felsorolt tények jelentésén, megérti, miért keltenek az öntudatos munkásokban már a likvidátoroknak az „egységről" szóló puszta szavai is vagy viharos méltatlankodást és felháborodást, vagy (a hangulattól függően) maró gúnyt. Hiszen teljesen elképzelhető, hogy a nyílt párt gondolatának híve — ha egyszer ez a meggyőződése — őszintén és becsületesen tagadja az illegalitást. De *elképzelhetetlen*, hogy őszintén és becsületesen beszéljenek az „egységről" azok, akik a „Nasa Zarjá"-ban vagy a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-ban dolgoznak.

Aki ezeknél a lapoknál dolgozik, az *valójában* harcol az illegalitás *ellen* a nyílt párt*ért*, amelyet továbbra is hirdetnek és védelmeznek.

Ezért amikor 1913 decemberében a Nemzetközi Szocialista Iroda napirendre tűzte az oroszországi egység feltételei tisztázásának a kérdését, Pétervár és Moszkva szervezett marxistái nyomban és nyilvánosan kijelentették: az első és legfontosabb feltétel a likvidátorságról való határozott és feltétel nélküli lemondas, a „Nasa Zarja" és a „Lucs" csoport *egész irányvonalának* teljes, gyökeres megváltoztatása. A lucsisták ugyancsak nyilvánosan azt válaszolták (F. D. is és L. M. is), hogy erre nem hajlandók.

Ha ez így van, akkor nyilvánvaló, hogy akik arról fecsegnek, hogy lehetséges az „egység" ezzel a liberális eszméi mellett makacsul kitartó csoporttal, ámítják önmagukat és becsapnak másokat. Az öntudatos munkások többségének valóságos egysége már kialakult, és tovább alakul majd olyan formában, hogy a munkások egyre szorosabban tömörülnek a marxista határozatok és a marxista összesség körül e szakadár csoporttal szemben.

„Puty Pravdi" 73. sz.
1914 április 29.

UTÓSZÓ „A MARXIZMUS ÉS A LIKVIDÁTORSÁG" CÍMŰ GYŰJTEMÉNYHEZ

A likvidátorság kérdése igen nagy jelentőségű nemcsak a munkásdemokrácia szempontjából, hanem általában az egész oroszországi demokrácia szempontjából is. Ha demokratikus sajtónk igyekszik megkerülni ezt a kérdést, vagy csak úgy futólag érinteni, mint a marxisták „családi vitáját", akkor ezzel csak elárulja, hogy ki akar térni a mai korszak legfontosabb politikai problémáinak értékelése elől. Mert a likvidátorság kérdése nem más, mint június 3-i rendszerünk, sőt általában ellenforradalmunk értékelésének kérdése, a demokrácia legfőbb feladatainak és módszereinek kérdése.

Aligha kételkedett valaki is abban, hogy az orosz történelem legújabb, mondjuk 1908-tól kezdődő korszakára nemcsak az jellemző, hogy a reakció a végletekig fokozta minden demokratikus elem és jelenség üldözését, hanem az a rendkívül nagyarányú eszmei bomlás és ziláltság is, amely a proletariátust is és a polgári demokrácia összes elemeit is érintette. De ha *mindenki* elismeri is ezt a nyilvánvaló tényt, mégis csak a marxisták tűzték ki maguk elé azt a közvetlen és világos feladatot, hogy pontosan megállapítsák ennek a bomlásnak és ziláltságnak az *osztály*gyökereit és *osztály*jelentőségét. Ennek megállapítása nélkül lehetetlen tudatosan megválasztani a megfelelő taktikát.

És a külföldi marxista sajtó már 1908-ban, azaz nyomban a bomlás tényének kiderülése után megkezdte ennek a megállapításnak a munkáját. A marxisták nem engedhették meg, hogy ez a bomlás rajtuk is eluralkodjon, mint a liberálisokon, de nem elégedhettek meg a bomlás szubjektív

elítélésével sem, ahogy még a legjobb (demokratikus értelemben legjobb) narodnyikok is beérték ennyivel. A társadalmi áramlatok társadalmi-gazdasági magyarázatot, vagyis osztályszemponton alapuló magyarázatot követeltek.

Láttuk, hogyan dolgozta ki a bolsevik sajtó 1908 decemberében a választ a likvidátorság lényegének kérdésére, azt a választ, melyet akkor egy általánosan kötelező érvényű párthatározat erősített meg. 1909 tavaszán pedig láttuk, hogy a bolsevikok (nevezetesen vezető intézményük) hivatalosan szakítottak az úgynevezett „vperjodistákkal"*, az otzovizmus képviselőivel, vagy annak az álláspontnak képviselőivel, hogy az otzovizmust el kell ismerni „jogosult árnyalatnak", valamint az „istenépítésnek", és a machizmus reakciós filozófiájának védelmezőivel**. Ez a szakítás fényt derített arra, hogy a „baloldali likvidátorság" tulajdonképpen anarchista jellegű, ugyanúgy, ahogy a jobboldali likvidátorság, vagyis a szó tulajdonképpeni értelmében vett likvidátorság a liberalizmus felé tett fordulat volt.

Az akkori bomlásnak és ziláltságnak ez a marxista elemzése, melyet kilenctized részben a külföldi bolsevik sajtó végzett el, 1910 januárjáig már annyira befejezett, annyira vitathatatlanul megállapított volt, hogy az *összes* marxistáknak, az *összes* áramlatok képviselőinek 1910 januári ismert határozatai (részt vettek a likvidátorok *is* és a „vperjodisták" *is)* kénytelenek voltak mind a likvidátor, mind pedig a vperjodista „elhajlást" *egyhangúlag* a proletariátusra gyakorolt *burzsoá befolyás megnyilvánulásának* minősíteni.

Hogy értékelhessük ennek a marxista elemzésnek és marxista határozatnak a társadalmi jelentőségét, elég egy pillantást vetnünk a *nem* marxista áramlatokra. A liberálisoknál a „vehisták" legszélsőségesebb likvidátorsága és az a zűrzavar ötlik a szemünkbe, mely *mind a mai napig* uralkodik abban a kérdésben, hogy lekerültek-e a napirend-

* Alekszinszkij, Bogdanov, Lunacsarszkij, Sztan. Volszkij és mások.

** Lásd *Lenin* Művei. 15. köt. 1955. 433—460. old. — *Szerk.*

ről az 1905-ös módszerek. A *baloldali* narodnyikoknál látunk egy csomó szélsőséges likvidátor akciót, kezdve az 1908—1911. évi párizsi kiadványoktól, a nem határozottan likvidátor irányzatú „Pocsin"-on[80] át, egészen Szavinkov-Ropsin és Csernov uraknak a „Zaveti"-ben megjelent likvidátor beszédeiig. Másrészt viszont a baloldali narodnyikok hivatalos „otzovizmusa" tovább bomlasztja és gyengíti ezt az irányzatot.

A marxista elemzés objektív igazságát éppen az erősíti meg, hogy több mint öt éve, 1908 óta *valamennyi* haladó társadalmi eszmeáramlat állandóan éppen „ezekbe" a hibákba, a likvidátor és narodnyik hibákba botlott és botlik most is bele, s éppen „ebbe" a kérdésbe, hogy meg tudják-e védeni az új helyzetben, új módon a régi, még ma is megoldatlan erőgyűjtési feladatok megoldásának régi módszereit.

A június harmadiki időszak kezdetén a marxista elemzés feltárta a likvidátorság és az „otzovizmus" irányában való elméleti elhajlásokat. Ez időszak végén azt látjuk, hogy az oroszországi öntudatos munkások óriási többsége még a nyílt porondon is mindenki szeme láttára a marxisták körül gyülekezett, ezzel szemben a proletariátust befolyásolni igyekvő demokratikus sajtó *mindkét szárnyát* a kispolgári likvidátorság és kispolgári narodnyikság foglalta el. A baloldali narodnyik „Szevernaja Miszl"-ben (1. sz.) Braines úr a biztosítási kampányról szóló rigai tudósításában nemrég a következőket írta:

„Bojkottista irányzat csak a csizmadiáknál észlelhető, s náluk bojkottista csoportok alakultak. A bojkottista csoportok legfőbb ösztönzői sajnos a narodnyikok" (idézve a „Proletarszkaja Pravda" 1913 december 20-i, 12. számában, „A narodnyikság és a likvidátorság mint a bomlás elemei a munkásmozgalomban" című cikkben*).

Ugyanez az újság elismerte:

„A marxisták becsületére legyen mondva, hogy jelenleg a szakszervezetekben nagy befolyásuk van, ezzel szemben mi, baloldali narodnyikok határozott terv nélkül működünk a

* Lásd ebben a kötetben 46—50. old. — *Szerk.*

szakszervezetekben, és ezért úgyszólván egyáltalán nem adtunk életjelt magunkról" (ugyanott idézve).

A baloldali narodnyikoknak, akik az európai nyárspolgárok legfrissebb opportunizmusát a „dolgozó" gazdák hamisítatlanul orosz nyárspolgári védelmével egyesítik, elméleti tehetetlenségével természetszerűen együtt jár a taktikai tehetetlenség és ingadozás. A régi baloldali narodnyik pártból semmi egyéb nem maradt, csupán az ingadozás, éppen úgy, mint a likvidátoroknál. E két kispolgári áramlat számára, miután a munkásmozgalomban vereséget szenvedtek, nem maradt más lehetőség, mint hogy *blokkra lépjenek* (egyesüljenek) *a marxisták ellen.* Fokról fokra! A nyílt párt hirdetésétől, a hegemónia eszméjéről és a marxizmusról lemondó Potreszov és Juskevics úrék beszédeitől a likvidátorok eljutottak a marxista párt elleni közvetlen *harcig.* A napokban például a következőket írta egy pétervári baloldali narodnyik a „Sztojkaja Miszl"-ben (5. sz.):

„Amint beléptünk a helyiségbe (ahol a Biztosítási Tanácsot választották), nyomban világossá vált előttünk a pravdisták szűk frakciós álláspontja, de mi nem adjuk fel a reményt. A likvidátorokkal együtt közös frakciónkívüli listát állítunk össze, amely biztosít számunkra egy helyet a Tanács tagjai, és kettőt helyetteseik között" (idézve a „Puty Pravdi" 1914 március 16-i, 38. számában).

Valamennyi áramlat kispolgári demokratái, akik meg akarjátok mételyezni a munkásokat burzsoá befolyással, egyesüljetek a marxisták ellen! Az az ostoba kis szócska, hogy „frakciónkívüliség", amely megigézi a gondolkodásra képtelen és teljesen tanulatlan embereket, olyan remek, és annyira tetszik a filiszteréknek! Csakhogy a szegény likvidátorokon nem segített és nem is fog segíteni a baloldali narodnyikokkal kötött blokk; az öntudatos munkások *csupa* marxistát választottak, a likvidátorság ellenségeit választották be a Biztosítási Tanácsba.

Oroszországban most már egészen világosan kirajzolódott, hogy melyek azok a párton kívüli értelmiségi csoportok, amelyek alá akarják rendelni a munkásokat a burzsoá politikának és a burzsoá ideológiának: a likvidá-

torok és a baloldali narodnyikok. Csaknem húsz éve, amióta első ízben felütötte fejét az „ökonomizmus" (1894—1895), alakulgat a párt körüli marxisták közül kikerült opportunistáknak ez a *szövetsége* a narodnyikokkal, a következetes marxizmus *ellen*. Most már itt az ideje, hogy egyenesen szembenézzünk a dolgokkal, és keményen, határozottan kijelentsük: *csakis* a likvidátorság és a narodnyikság elleni harcban alakul ki és alakulhat ki a marxista munkásmozgalom Oroszországban.

A proletariátus, amelyet minden kapitalista társadalomban elkerülhetetlenül ezer meg ezer szál fűz a kispolgársághoz, a munkáspártok kialakulásának korszakában a világon mindenütt átélt egy olyan időszakot, amikor hosszabb vagy rövidebb ideig, többé vagy kevésbé tartósan, eszmeileg és politikailag alá volt rendelve a burzsoáziának. A kapitalista országoknak ez a közös jelensége a történelmi és a gazdasági sajátosságoktól függően a különböző országokban különböző formákat öltött. Angliában a liberális burzsoázia, a teljes politikai szabadságnak és Anglia hosszan tartó monopolhelyzetének körülményei között évtizedekre meg tudta rontani és el tudta nyomni eszmeileg az öntudatos munkások többségét. Franciaországban a köztársasági kispolgári radikalizmus hagyományai nagyon sok munkást a burzsoá „radikális" párt vagy a nem kevésbé burzsoá anarchizmus hívévé változtattak és változtatnak még ma is. Németországban fél évszázaddal ezelőtt a munkások még a liberális Schulze-Delitzschet követték, s behódoltak Lassalle és Schweitzer „nemzeti-liberális" (s egyszersmind „porosz királyi") opportunista ingadozásának, most pedig a munkások százezrei követik a „demokratizmust" mímelő katolikus „centrumot".

Oroszországban még a mai napig sincs tető alatt a parasztkérdés *polgári demokratikus* megoldása. Mi csodálkozni való van hát azon, hogy a kispolgári narodnyikság a „szocializmus" köntösébe öltözik? Oroszország valamennyi kapitalista ország közül a *legkispolgáribb*. S ezért, mihelyt a marxizmus *tömeges* társadalmi áramlattá lett Oroszországban, nyomban megjelent a kispolgári értelmiségi opportunizmus, előbb az „ökonomizmus" és a „legális

marxizmus" (1895—1902) formájában, később a mensevizmus* formájában (1903—1908), s végül a likvidátorság formájában (1908—1914).

A likvidátorság most már teljesen kiforrott, és megérett arra, hogy véglegesen elszakadjon a marxista munkáspárttól: ha a „legbaloldalibb" likvidátor — és a kitérő megfogalmazások legügyesebb szerkesztője —, *L. M.* úr azt írja, hogy

„a tapasztalatok bebizonyították, hogy a «nyílt munkáspárt» nem reakciós ábránd, mert jelenleg Oroszországban *a szónak biz nyos értelmében van ilyen párt* . . ." (L. M. úr kiemelése: „Nasa Zarja", 1914. 2. sz. 83. old.)

. . . akkor mindenkinek világosan kell látnia, mennyire ostoba és nevetséges az a gondolat, hogy egy *ilyen* csoport és a marxista munkáspárt közt *lehetséges* az „egyesülés" vagy a „kibékülés".

Most már csak teljesen komolytalan emberek beszélhetnek arról, hogy lehetséges a marxista munkáspártnak és egy *ilyen* csoportnak, a „Nasa Zarja" és a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" csoportjának az „egysége".

Oroszország osztálytagozódásának politikai tisztázódása 1904-től 1914-ig minden szempontból sokat fejlődött. Akkor még nem tagolódott szét a vidéki birtokos nemesség, és a régi hatalom még e nemesség néhány képviselőjének a szalonliberalizmusától is félt. Akkor ez a hatalom annyira a rend támaszának tartotta a „szürke"

---

* Különösen mulatságosak a likvidátor történészek akkor, amikor kénytelenek hímezni-hámozni, hogy *eltitkolják* azt a kellemetlen, de kétségtelen tényt, hogy a mensevizmus (s még inkább a likvidátorság) éppen *abból* az „ökonomizmusból", „bundizmusból" és „legális marxizmusból" alakult ki, amelyekkel az oroszországi munkásosztály pártját megalapító régi „Iszkra" *három esztendőn át* harcban állt. Nézzük meg például Potreszov úrnak Akszelrodról írt brosúráját. Potreszov úr nem kevés buzgalommal és teljesen hasztalanul próbálja takargatni és *eltitkolni* azt a tényt, hogy Akszelrod a „zemsztvo-kampány tervében" arról beszélt, hogy a liberálisokat nem szabad elijeszteni. Egyébként a likvidátorságot illetően még a mensevik Plehanov is teljes mértékben elismerte, hogy az történelmileg (s amellett elméletileg is) rokon az „ökonomizmussal" és a „legális marxizmussal".

parasztot, hogy igen nagy befolyást biztosított neki a Buligin-dumában és a Vitte-dumában egyaránt. A gucskovi, miljukovi, pesehonovi liberalizmus és a demokratizmus akkor még együvétartozó és egységes lehetett. A mensevizmus akkor még párton *belüli* áramlat akart lenni, és — általában és egészében — valóban az is volt, mert opportunista jelszavait a „platform szerinti vitákban" a munkáspárt *keretein belül* védelmezte.

A mostani likvidátorság azóta alaposan jobbra tolódott, eltávolodott a párttól, lerázta magáról az „illegalitás" porát, tömörült a liberális és likvidátor lapok legális újságíróinak szilárd pártellenes központjában, képviselőit pedig a munkások elcsapták minden néven nevezendő munkásszervezetben és munkásegyesületben betöltött valamennyi tisztségükről, — s aki *ezt* a likvidátorságot az 1903—1907-es évek mensevizmusához hasonlítja, az hagyja magát megvakítani és megsüketíteni a régi szólamoktól, a régi nevektől, a régi szavak csengésétől, az a világon semmit nem ért az Oroszország osztályviszonyaiban és pártviszonyaiban végbement tízesztendős fejlődésből.

A mostani, 1914. évi likvidátorság ugyanaz, mint a „Tovariscs"[81] című lap csoportja 1907-ben.

Egészen természetes, hogy a száműzetésben és az emigrációban, ahol az emberek annyira elszakadnak az eleven élettől, annyira beletemetkeznek 7—10 évvel ezelőtti emlékeikbe, százával találni olyan „levitézlett embereket" (sokan vannak ilyenek — csak a szónak sokkal szomorúbb, erkölcsi szempontból rossz értelmében — a munkáspárt 1904—1907. évi értelmiségi tagjai között is, akik most betelepedtek különféle legális „jövedelmező állásokba"), akik a munkáspártnak az L. M., F. D., Potreszov, Jezsov, Szedov úrék és társaik csoportjával való „egységéről" ábrándoznak.

Nem kevésbé természetes azonban, hogy a mai orosz munkásifjúság, amely *látta* a likvidátoroknak a pártból való távozását, az „élettelen sejtekből" való *menekülésüket*, amely hallotta az illegalitásról és „az illegális sajtó reklámozásának" káros voltáról mondott renegát beszédeiket (lásd a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta"

1914 március 13-i számából vett idézetet), amely számos kongresszuson, a IV. duma választásain, a munkásegyesületek gyűlésein, a Biztosítási Tanács választásai alkalmával kénytelen volt harcolni ezeknek az uraknak a narodnyikokkal és a pártonkívüliekkel kötött blokkja *ellen*, s amely kénytelen volt *eltávolítani* ezt a társaságot minden néven nevezendő munkásegyesületben viselt *tisztségéből*, — szóval egészen természetes, hogy ez a munkásifjúság, aszerint, hogy milyen a kedve, vagy egészen udvariatlan homéroszi kacajjal, vagy értetlen pillantással és szemrehányó tekintettel fogadja azokat a jámbor értelmiségi Manyilovokat, akik a likvidátorok és a munkáspárt „egységéről" ábrándoznak és szavalnak.

Ám hadd szavaljon az „egységről" Trockij a „Borbá"-ban, esedező pillantásokat vetve Szkobelevre és Csheidzére, hadd szajkózzák ezeket a frázisokat a „Za Partyiju" című párizsi lap munkatársai*, akik reménykedéssel és bizakodással tekintenek Burjanovra[82] — szavaik már valahogy szomorúan és időszerűtlenül csengenek.

Aki azt prédikálja, hogy a marxisták lépjenek „egységre" olyanokkal, akik azt mondják, hogy „a nyílt munkáspárt nem reakciós ábránd" stb., az vagy természetellenesen ostoba, vagy a világon semmit sem tud és semmit sem ért az orosz munkásmozgalomból és az egyes szervezetek helyzetéből, vagy, végül, olyan kellemes „inga"-helyzet után áhítozik, amikor — ne adj isten — éppen egy Trockijt (vagy valamilyen más „frakciónkívülit") hívnak meg mint „frakciónkívülit" a „Nasa Zarja", a „Gyeny" és a „Kijevszkaja Miszl"[83] írói csoportjának és a marxista munkások csoportjainak „az egyenlőség alapján" való egyesítéséhez. Micsoda részegítően gyönyörű perspektíva!

A valóságos élet, a likvidátorokkal való „egyesülés" kísérleteinek valóságos története azonban olyasvalamit mutat nekünk, ami módfelett távol áll ezektől a részegítően gyönyörű perspektíváktól. Volt egy komoly és igazán általános kísérlet a likvidátorokkal való egye-

* Plehanov.

sülésre 1910 januárjában — a likvidátorok meghiúsították. Máskor meg *valamennyi* kisebb-nagyobb csoport egyesült a likvidátorokkal a gyűlöletes 1912 januári konferencia ellen. Rendkívül heves, szenvedélyes egyesülés volt ez e konferencia leghevesebb (úgyszólván a sárga földig való) lepocskondiázásának talaján: Trockij is, a „Za Partyiju" munkatársai is részt vettek ebben az „egyesülésben", s természetesen az összes vperjodisták is. Ha valóban a megrögzött szakadár „leninisták" lettek volna az egység akadályozói, akkor igen hamar kivirult volna az igazi egység azután, hogy 1912 márciusában minden rendű és rangú csoport a likvidátorokkal vállvetve oly egységesen állást foglalt a „Vorwärts" hasábjain a „leninisták" ellen!

De jaj! Ezek a furcsa egyesítők éppen azóta — amikor az oroszországi munkások, miután áprilisban megindították a „Pravdá"-t, kezdték a leglelkiismeretesebb pártigenlés alapjain egyesíteni a munkáscsoportok százait és ezreit Oroszország minden zugában —, ezek a furcsa egyesítők éppen 1912 márciusa óta hullanak egyre jobban szét!! És 1912 augusztusában a likvidátorok híres „Augusztusi Blokkja" már a vperjodisták *nélkül*, a „Za Partyiju" *nélkül* alakul meg.

Eltelik másfél esztendő. Oroszország munkáscsoportjainak egyesülése véglegesen kifejlődött, megizmosodott, megszilárdult *valamennyi* legális munkásegyesületben, minden szövetségben és szervezetben és számos újság szerkesztőségében, s emellett megalakult az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt duma-frakciója, amely kész teljesíteni a munkások többségének akaratát.

No, és a mi „egyesítőink"?

Ó, ők oly sikeresen, de oly sikeresen „egyesültek", hogy most egy „Vperjod"-csoport helyett *két* „Vperjod"-csoport van (nem számítva az empiriomonista Bogdanovot, akit egyesek harmadik „Vperjod"-csoportnak tekintenek), hogy Trockij és a likvidátorok közös lapja (a „Lucs") helyett Trockijnak most külön lapja van, a „Borba", mely ezúttal igazi „frakciónkívüliséget" ígér. És Trockijnak a likvidátoroktól való félénk elválásán kívül volt egy teljesen határozott elszakadás is: elszakadt

tőlük *valamennyi szervezett lett marxista*, akik 1914. évi kongresszusukon szigorú semlegességük és frakción kívüli helyzetük *ellenére* kereken kijelentették:

„a békítgetők (az Augusztusi Blokk résztvevői) maguk kerültek eszmei-politikai függőségbe a likvidátorokkal szemben"!!

1912 márciusától, amikor *mindenki* egyesült a likvidátorokkal a megrögzött „szakadár" „leninisták" ellen, 1914 márciusáig, amikor a fiktív „Augusztusi Blokk" véglegesen felbomlott, a napnál is világosabban megmutatkozott, hogy a marxista munkások igazi egyesülése (nem Párizsban, nem Bécsben, hanem Oroszországban) most is és a jövőben is *csak* a likvidátorok csoportja *ellen*, a „nyílt munkáspárt" hódolóival való „egységről" hangoztatott üres frázisok *figyelmen kívül hagyásával* megy és mehet végbe.

Az a több ezer munkáscsoport, mely nyíltan, mindenki szeme láttára tömörül a marxista lap körül, élő bizonyítéka az igazi egységnek és az igazi egység erősödésének. Ez az egység azon az eszmei alapon, melyet a marxisták még a június 3-i időszak elején dolgoztak ki, ki tudott használni minden legális lehetőséget, mégpedig százszor eredményesebben, mint bárki más, de *olyan szellemben*, hogy kíméletlen harcot vívott azok ellen az eszmék ellen, amelyek el akarják ítéltetni „az illegális sajtó reklámozását", vagy amelyek meg akarnak békélni a „nyílt párt" iránti rokonszenvvel, a hegemóniáról való lemondás pártolásával, vagy a „hármas követelés" háttérbeszorításának helyeslésével stb. stb.

És csak az ilyen egység, csak ezen az eszmei alapon, mutatja a helyes utat Oroszország munkásosztályának.

A megírás ideje: 1914 április.

Megjelent: „A marxizmus és a likvidátorság" c. gyűjtemény, II. rész. „Priboj" kiadás, Szentpétervár 1914.

MÉG EGYSZER A POLITIKAI VÁLSÁGRÓL

A lapok már sokat írtak a duma nevezetes április 22-i üléséről, ahonnan az összes szociáldemokratákat és trudovikokat eltávolították[84]. Ennek az eseménynek a jelentőségét azonban még nem világították meg kellőképpen.

Minden politikai válság, kimenetelétől függetlenül, hasznot is hajt azzal, hogy láthatóvá teszi a titkosat, felfedi a politikában működő erőket, leleplezi a csalást és az önámítást, a frázisokat és a fikciókat, szemléletesen megmutatja, és mindenkinek úgyszólván erőszakkal a fejébe veri *„azt, ami van"*.

A duma valamennyi demokratikus képviselőjét, mind a szociáldemokratákat, mind a trudovikokat, 15 ülésről kizárták, és nagyrészt karhatalommal eltávolították. Ez a kizárás azoknak a kedvéért történt, akik Csheidze felelősségre vonásával elárulták azt az „eltökélt" szándékukat, hogy egy lépést (helyesebben, egyszerre egy csomó lépést) tegyenek jobbra. Megszavazták ezt a kizárást a jobboldaliak és az októbristák, *plusz a progresszisták egy része*, vagyis azoknak a burzsoá liberálisoknak egy része, akik a legszorosabb, a szó szoros értelmében megbonthatatlan szövetségben vannak a kadetokkal.

A kadetok tartózkodtak a szavazástól!!! Ez a tartózkodás egy olyan párt részéről, amely demokratának mondja magát, ragyogóan megmutatta, s korántsem első ízben, a kadet urak liberalizmusának igazi jellegét. A IV. duma arra készül, hogy kiűzi Csheidzét, utána a többi szociáldemokratát is, majd pedig az összes demokratákat, és már meg is kezdte kizárásukat, a liberális ellenzék

„vezér" urai meg *tartózkodnak a szavazástól!!* Akármilyen tenger sok tintát pocsékolnak is el ezek után a liberálisok és a kadetok olyanféle szofizmák és kibúvók kiagyalására, hogy hát mi a szociáldemokraták felszólalásának csak a „formáját" nem helyeseltük stb., a dolog lényege világos mindenki előtt, aki nem szándékozik becsapni saját magát.

Tartózkodtak a szavazástól akkor, amikor Goremikin, Rodzjanko és többségük kizárta a demokratikus képviselőket, s ezzel a hallgatással valójában támogatták, erkölcsileg helyeselték, politikailag erősítették Goremikint, Rodzjankót és többségüket.

Nem helyeselhetjük L. M. álláspontját, aki a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" 61. számában azt írta, hogy „a duma-többség, élén az októbristákkal, politikai öngyilkosságot követett el". Ez egy baloldali liberálisnak, nem pedig egy demokratának, és még kevésbé egy szociáldemokratának az álláspontja.

A duma-többség és az októbristák semmiféle öngyilkosságot nem követtek el. Ők valamennyien tudatos ellenforradalmárok, a június 3-i blokk és a sztolipini rendszer tudatos résztvevői, a demokrácia tudatos ellenségei. Miféle öngyilkosságról lehet itt szó, amikor ők, Goremikint tartva politikai vezérüknek, követik vezérüket osztályellenségeik ellen, az októbristákkal szemben köztudomásúan ellenséges demokrácia képviselői ellen?

Mire jók ezek a fellengős, velejéig hamis frázisok az „öngyilkosságról"? Hiszen ezek a frázisok azt *feltételezik*, hogy az októbristák *nem* ellenségei a demokráciának, ez pedig felháborító hazugság. Hiszen ezek a frázisok azoknak az oktalan baloldali narodnyikoknak a vulgáris demokratizmusához hasonlítanak, akik gyakran azt kiáltozták, hogy a III. és a IV. duma „karton"-intézmény, kártyavár. A Goremikin, Maklakov és Scseglovitov melletti októbrista szavazást csak abban az esetben lehetne öngyilkosságnak tartani, ha az októbristák a „nép akaratának" kifejezői volnának. Valójában azonban ők a nagyburzsoázia és a földbirtokosok ama rétegeinek *„akaratát"* fejezik ki, amelyek halálosan rettegnek a néptől.

Nem, mi egyenesen szemébe nézünk az igazságnak,

A politikában mindig ez a legjobb és az egyetlen helyes módszer.

Az az esemény, amely április 22-én a dumában lejátszódott, szétzúzta és megölte az alkotmányos és legalista illúziók maradványait — ez az igazság. Puriskevicsnek, Rodzjankónak és a „baloldali" októbristáknak plusz a progresszisták egy részének ellenforradalmi blokkja egyenesen, *nyíltan*, határozottan, katonásan (ez utóbbi szónak nem átvitt, hanem eredeti értelmében, hiszen katonákat hívtak a dumába) szembeszállt a demokráciával. Az ellenforradalmi liberálisok, Miljukovék és társaik *tartózkodtak a szavazástól.* Nem is lehetett mást várni a III. és IV. duma egész története után, a huszadik század első évtizedének egész története után.

Nos! Kevesebb önámítás — jobb lesz a népnek. Mi a haszna az országnak a dumában lezajlott április 22-i eseményből? Az a haszna, hogy elvesztette azoknak az illúzióknak még a morzsáját is, amelyek annyira károsak az ország szabadsága szempontjából.

„Puty Pravdi" 76. sz.
1914 május 3.

ESZMEI HARC A MUNKÁSMOZGALOMBAN

A forradalom utáni Oroszország rendkívül fontos megkülönböztető sajátossága az a mélyreható eszmei fordulat, amely az *ellenzéki*, illetve haladó rétegekben végbement. Aki megfeledkezik erről a sajátosságról, az nem értheti meg sem az orosz forradalmat, sem e forradalom jellegét, sem pedig a munkásosztály jelenlegi feladatait.

A liberális burzsoázia soraiban az eszmei fordulat abban áll, hogy megteremtettek egy antidemokratikus irányzatot (Sztruve, Izgojev, V. Maklakov nyíltan, a többi kadet pedig titokban, „szégyenlősen").

A demokrácia körében a fordulat abban áll, hogy igen erős eszmei bomlás és ingadozás megy végbe mind a szociáldemokraták (a proletárdemokrácia) soraiban, mind pedig az eszerek (a polgári demokrácia) soraiban. A demokráciának még a legjobbjai is beérik azzal, hogy *siránkoznak* a bomlás, az ingadozás és a renegátság miatt. Ezzel szemben a marxisták az *osztály*gyökereit keresik ennek a *társadalmi* jelenségnek.

Ennek a bomlásnak legfőbb megnyilvánulása a likvidátorság, amelyről a „marxista összesség" által megerősített, hivatalos meghatározás már 1908-ban megállapította, hogy nem egyéb, mint „az értelmiség bizonyos részének kísérlete arra", hogy „likvidálja" és nyílt munkáspárttal „helyettesítse" az illegalitást. A vezető marxisták legutóbbi, 1910 januári hivatalos gyűlésén, amelyen *valamennyi* „áramlat" és csoport képviselői részt vettek, nem akadt *egyetlen* ember sem, aki bármiféle ellenvetést tudott volna tenni az ellen a határozat ellen,

mely a likvidátorságot elítélte mint *a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás megnyilvánulását.* A likvidátorságnak ezt az elítélését és egyszersmind *osztály*gyökereinek megmagyarázását *egyhangúlag* fogadták el.

Azóta több mint 4 esztendő telt el, és a tömeges munkásmozgalom bőséges tapasztalatai ezerszer meg ezerszer igazolták a likvidátorságnak ezt a megítélését.

A tények bebizonyították, hogy mind a marxizmus elmélete, mind a tömeges munkásmozgalom gyakorlata visszavonhatatlanul végzett a likvidátorsággal mint burzsoá, munkásellenes áramlattal. Elég emlékeztetnünk csak egy hónapra, például 1914 márciusára, amikor a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" mindennek elmondta az „illegális sajtót" (március 13-i sz.), illetve a tüntetéseket (Gorszkij úr az április 11-i számban), amikor Bulkin teljesen liberális módon gyalázta az illegális mozgalmat („Nasa Zarja", 3. sz.), amikor a hírhedt *L. M.* ebben a kérdésben a „Nasa Zarja" szerkesztősége nevében teljesen kiállt Bulkin mellett és a „nyílt munkáspárt építését" védelmezte — elég csak erre emlékeztetnünk, és máris megértjük, miért *nem tehetnek* mást az öntudatos munkások a likvidátorokkal, mint hogy kíméletlenül elítélik és teljes mértékben bojkottálják őket.

Van azonban itt egy nagyon fontos kérdés: hogyan keletkezett történelmileg ez az áramlat?

Ez az áramlat a marxizmus és az oroszországi tömeges munkásmozgalom kapcsolatának *húszesztendős* története során keletkezett. 1894—1895-ig nem volt ilyen kapcsolat. A „Munka Felszabadítása" csoport csak elméletileg alapozta meg a szociáldemokráciát, és csupán az első lépést tette meg a munkásmozgalom felé.

Csak az 1894—1895-ös évek agitációja és az 1895—1896. évi sztrájkok teremtettek szoros, állandó kapcsolatot a szociáldemokrácia és a tömeges munkásmozgalom között. És *azon nyomban* megkezdődött a marxizmus két áramlatának eszmei harca: az „ökonomisták" harca a következetesekkel vagy (később) az „iszkrásokkal" (1895—1902), a „mensevikek" harca a „bolsevikokkal" (1903—1908), a likvidátorok harca a marxistákkal (1908—1914).

Az ökonomizmus és a likvidátorság ugyanannak a húsz esztendeje meglevő kispolgári, értelmiségi opportunizmusnak két különböző formája. Kétségtelen, hogy az opportunizmus valamennyi formája között nemcsak eszmei, hanem személyi kapcsolat is van. Elég megneveznünk az ökonomisták vezérét, A. Martinovot, aki később mensevik lett, most pedig likvidátor. Elég olyan tanúra hivatkoznunk, mint G. V. Plehanov, aki, noha nagyon sok pontban* közel állt a mensevikekhez, mégis kertelés nélkül elismerte, hogy a mensevikek az értelmiségi opportunista elemeket vonzották magukhoz, s hogy a likvidátorok az „ökonomizmus" hibáit folytatják, és a munkáspártot rombolják.

Igen nagy kárt okoznak a munkásoknak azok, akik (mint a likvidátorok és Trockij) elhallgatják vagy eltorzítják a munkásmozgalomban folyó eszmei harcnak ezt a húszesztendős történetét.

Nem lehet öntudatos munkás az, aki Feledékeny Jánosként kezeli saját mozgalmának történetét. Valamennyi kapitalista ország közül Oroszország az egyik legelmaradottabb, legkispolgáribb ország. Ezért a munkások *tömeges* mozgalma nem véletlenül, hanem elkerülhetetlenül hozta létre kispolgári, opportunista *szárnyát.*

Az a haladás, amelyet a munkásmozgalomnak a burzsoázia befolyásától, az ökonomizmus és a likvidátorság befo-

* Miért mondjuk azt, hogy „nagyon sok pontban"? Azért, mert Plehanov *külön* álláspontot foglalt el, *sokszor* eltért a mensevizmustól: 1) az 1903. évi kongresszuson Plehanov harcolt a mensevikek opportunizmusa ellen; 2) a kongresszus után Plehanov szerkesztette az „Iszkra" 46—51. számát, amelyek ugyancsak a mensevikek ellen irányultak; 3) 1904-ben Plehanov védelmezte a zemsztvo-kampány Akszelrod-féle tervét, olyanformán, hogy éppen legfőbb hibáit hallgatta el; 4) 1905 tavaszán Plehanov otthagyta a mensevikeket; 5) 1906-ban, az I. duma szétkergetése után Plehanov egyáltalán nem mensevik álláspontra helyezkedett (lásd a „Proletarij"[85] 1906 augusztusi számát) (lásd *Lenin* Művei. 11. köt. 1954. 169—173. old. — *Szerk.*); 6) az 1907. évi londoni kongresszuson — mint Cserevanyin elmondja — Plehanov harcolt a mensevikek „szervezeti anarchizmusa" ellen. Ezeket a tényeket tudni kell ahhoz, hogy megértsük, miért harcolt a mensevik Plehanov olyan sokáig és olyan elszántan a likvidátorság ellen, és miért leplezte le minduntalan a likvidátorságot.

lyásától való megtisztításában e húsz esztendő alatt megtettünk, *óriási*. Most először jön létre szilárd, igazi proletár fundamentum az igazi marxista párt számára. Mindenki elismeri, még a pravdisták ellenségei is kénytelenek elismerni — a tények kényszerítenek mindenkit ennek elismerésére! —, hogy az öntudatos munkások körében a pravdisták óriási többségben vannak. Amit a marxista „plénum" 1910 januárjában *elméletileg* leszögezett (a likvidátorság „a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás"), azt az öntudatos munkások négy esztendőn át alkalmazták az életben, és elismertették gyakorlatilag is úgy, hogy a likvidátorokat meggyengítették, elcsapták őket tisztségeikből, s a likvidátorságot legális opportunista irodalmároknak a tömeges munkásmozgalmon kívül álló csoportjává változtatták.

Az oroszországi munkásmozgalom az eszmék harcának e két évtizede alatt szakadatlanul fejlődik, erősödik és izmosodik. A munkásmozgalom legyőzte az „ökonomizmust": az öntudatos proletariátus színe-java az „iszkrások" oldalára állt. A munkásmozgalom a forradalom minden döntő pillanatában kisebbségbe szorította a „menseviket": *még maga* Levickij is kénytelen volt elismerni, hogy a munkástömegek a bolsevikokat követték.

Végül, a munkásmozgalom most legyőzte a likvidátorságot, és ennek eredményeképpen rátért a marxista elmélettel megvilágított, csorbítatlan jelszavakkal általánosított, széleskörű harcnak biztos útjára, amelyet az élenjáró osztály vív az emberiség elsőrendű történelmi feladatainak megoldásáért.

„Puty Pravdi" 77. sz.
1914 május 4.

TÖRVÉNYTERVEZET A NEMZETEK EGYENJOGÚSÁGÁRÓL ÉS A NEMZETI KISEBBSÉGEK JOGAINAK VÉDELMÉRŐL[86]

1. Oroszország közigazgatási felosztásának, mind falusi, mind pedig városi felosztásának (falvak, járások, körzetek, kormányzóságok, városrészek és körzetek, elővárosok stb.) határait a jelenlegi gazdasági feltételeknek és a helybeli lakosság nemzeti összetételének számbavétele alapján meg kell változtatni.

2. Ezt a számbavételt olyan bizottságok végezzék, amelyeket a helybeli lakosság általános, közvetlen, egyenlő és titkos szavazással, az arányos képviselet elve alapján választ; azok a nemzeti kisebbségek, melyeknek száma oly csekély, hogy (arányos képviselet esetén) nem választhatnak külön bizottsági tagot, tanácskozási joggal felruházott bizottsági tagot választanak.

3. Az új határokat az állam központi parlamentje hagyja véglegesen jóvá.

4. Az államnak kivétel nélkül minden egyes részében helyi önkormányzatot kell bevezetni általános, közvetlen, egyenlő és titkos szavazás alapján arányos képviselettel; azoknak a területeknek az összessége pedig, amelyeknek sajátos földrajzi viszonyaik, életkörülményeik vagy gazdasági feltételeik vannak, vagy amelyekben a lakosság nemzeti összetétele sajátos, jogosult autonóm területi szejmmel rendelkező autonóm területeket alakítani.

5. Az autonóm szejmek és a helyi önkormányzati intézmények hatáskörét az állam központi parlamentje állapítja meg.

6. Az államban élő valamennyi nemzet minden körülmények között egyenjogú, és minden néven nevezendő

nemzeti vagy nyelvi kiváltság megengedhetetlen és alkotmányellenes.

7. A helyi önkormányzati szervek és autonóm szejmek állapítják meg azt a nyelvet, amelyen az illető helység vagy terület valamennyi állami és társadalmi intézményének ügyeit intézni kell, és minden nemzeti kisebbségnek joga van követelni saját nyelve jogainak feltétlen védelmét, az egyenjogúság elve alapján, például azt a jogát, hogy ugyanazon a nyelven kapja meg a választ az állami és társadalmi intézményektől, amelyeken hozzájuk folyamodott stb. A zemsztvóknak, városoknak stb. azokat az intézkedéseit, amelyek akár pénzügyi, akár közigazgatási, bírósági vagy bármely egyéb területen sértik a nemzeti kisebbségek nyelvének egyenjogúságát, hatálytalanítani kell, és vissza kell vonni, ha az állam bármelyik polgára, lakóhelyétől függetlenül, tiltakozását jelenti be.

8. Az állam valamennyi önkormányzati egysége, mind a falusi, mind pedig a városi, az arányos képviselet elve alapján általános, egyenlő, közvetlen és titkos szavazással megválasztja az iskolai tanácsokat, amelyek a városi és zemsztvo-hivatalok ellenőrzése és irányítása alatt teljesen önállóan rendelkeznek a lakosság összes kulturális és oktatásügyi szükségleteinek kielégítésére előirányzott kiadásokkal.

9. A nemzeti összetétel szempontjából nem egynemű területi egységekben az iskolai tanácsok tagjainak száma nem lehet kevesebb húsznál. Ez a szám (20) az önkormányzati egységek és az autonóm szejmek határozata alapján emelhető. Nemzeti összetétel szempontjából nem egynemű területeknek azokat a területeket kell tekinteni, ahol a más nemzetiségű kisebbség eléri a lakosság 5%-át.

10. Az illető önkormányzati egység minden olyan nemzeti kisebbségének, amely oly csekélyszámú, hogy arányos képviselet esetén nem választhat tagot az iskolai tanácsba, joga van egy tanácskozási joggal felruházott tagot választani.

11. Az illető területen élő nemzeti kisebbségek kulturális és oktatásügyi szükségleteinek kielégítésére fordított összegek százalékaránya nem lehet kisebb, mint a nemzeti

kisebbségnek az illető terület egész lakosságához viszonyított százalékaránya.

12. Olyan népszámlálást, amely kiterjed az állampolgárok anyanyelvére, az egész államban legalább tízévenként egyszer kell rendezni, a lakosság nemzeti összetétele szempontjából nem egynemű területeken és helységekben pedig legalább ötévenként egyszer.

13. Hatálytalanítani kell az iskolai tanácsoknak minden olyan intézkedését, mely bármilyen szempontból megsérti a nemzeteknek és a helyi lakosság által beszélt nyelveknek teljes egyenjogúságát, vagy azt a követelményt, hogy a kulturális és oktatásügyi szükségletek kielégítésére fordított kiadásoknak meg kell egyezniük a nemzeti kisebbségeknek az egész lakossághoz viszonyított százalékarányával; az ilyen intézkedést vissza kell vonni, ha az állam bármelyik polgára, lakóhelyétől függetlenül, tiltakozását jelenti be.

A megírás ideje:
1914 május 6 (19) után.

Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XXX. köt. 1937.

„BIRTOK-SZOMSZÉDOK“

Vannak olyan szállóigék, amelyek bámulatosan találóan fejezik ki meglehetősen bonyolult jelenségek lényegét. Kétségtelenül az ilyen szállóigék közé tartozik az Állami Duma jobboldali többségéhez tartozó egyik földbirtokos kijelentése, melyet Goremikinnek a duma április 22-i történelmi jelentőségű ülésén mondott beszédével kapcsolatban tett.

„Mily kellemes volna, ha I. L. Goremikinben birtok-szomszédot tisztelhetnék!“

Ezekre a szavakra, amelyek a munkás- és parasztképviselőknek az Állami Dumából való kizárása napján hangzottak el, nagyon hasznos visszaemlékezni most, amikor a kizárt képviselők ismét elfoglalták helyüket. Ezek a szavak nagyszerűen ábrázolják azt az erőt, amelybe a demokrácia beleütközik a dumában és a dumán kívül egyaránt.

Ez a nemes úr tréfálkozni akart akkor, amikor szélnek eresztette ezt a szállóigét, de önkéntelenül komolyabb és mélyebb igazságot mondott ki, mint szerette volna. Valóban, az egész IV. duma, az egész jobboldali és októbrista többség, meg az Államtanács megannyi „előkelősége“ micsoda, ha nem „birtok-szomszédok“?

Oroszországban 194 titkos tanácsosnak 3 103 579 gyeszjatyina földje van, vagyis átlag több mint húszezer gyeszjatyina jut egy titkos tanácsosra. Alig 30 000 oroszországi nagybirtokosnak pedig összesen 70 millió gyeszjatyina földje van. Éppen ezé az osztályé a többség az Állami Dumában is, az Államtanácsban is, a legfelsőbb

hivatalnoki karban is, nem is beszélve a zemsztvóról és a helyi igazgatásról. Ezek mind „birtok-szomszédok".

A „birtok-szomszédok" a mi kapitalista korunkban egyre gyakrabban válnak maguk is gyárosokká, szesz-, cukorgyárosokká stb., egyre gyakrabban vesznek részt mindenféle kereskedelmi, ipari, pénzügyi és vasúti vállalkozásban. A nagybirtokos nemesség szorosan összefonódik a nagyburzsoáziával.

A „birtok-szomszédok" alkotják Oroszországban a legjobb *osztály*szervezetet, mert nemcsak szomszédsági alapon, nemcsak szövetségekbe tömörültek, hanem állami erőként is meg vannak szervezve. Minden fontosabb intézmény az ő kezükben van, „az ő képükre és hasonlatosságukra", az ő „szükségleteiknek" és érdekeiknek megfelelően épül fel. Vannak persze államrendszerünknek olyan meglehetősen fontos sajátosságai is, amelyek Oroszország katonai történetével stb. magyarázhatók, s amelyek olykor elégedetlenséget kelthetnek a földbirtokos osztály körében is. Mindazonáltal a nagyorosz földbirtokos urak nagyjában és egészében az *osztály*szervezettség kitűnő példáját mutatják!

Burzsoáziánk rosszul használja fel ezt a példaképet, nem mer például arra gondolni, hogy *saját* osztályát szervezze állami erővé. Ellenben a proletariátus, amikor mint osztály szervezkedik, sohasem felejtette el, és soha nem is fogja elfelejteni a „birtok-szomszédok" nagyszerű példáját...

„Puty Pravdi" 80. sz.
1914 május 8.

A NARODNYIKOK ÉS A „FRAKCIÓS ERŐSZAK"

Minél inkább kibontakozik, minél egységesebben lép fel a munkásmozgalom, annál hangosabban kiáltoznak a tömegektől elszakadt értelmiségi csoportocskák „frakciózásról", „pravdista járványról", „frakciós elvakultságról" stb. Ezek a jámbor emberek nem is sejtik, hogy ezzel magukról állítanak ki szegénységi bizonyítványt. Ahol ők csupán valami elemi csapást látnak, amely fölött csak hangosan siránkozni lehet, ott valójában munkásmozgalmunk érettsége és következetessége mutatkozik meg.

Semmi sem leplezte úgy le, mennyire nyomorúságosak, mennyire hamisak a munkások „frakciózására" szórt értelmiségi rágalmak, mint a munkások körében nemrég lezajlott nyílt biztosítási választások.

Nézzük meg a „Miszl Truda" című narodnyik újságot. Már az összes pétervári biztosítási választások lezajlása *után*, az április 20-i számban találunk egy rendkívül nagyhangú cikket, melynek szerzője komoly képpel bizonygatja, hogy semmiképp se „vessük alá magunkat a pravdisták frakciós erőszakának (!!)".

Frakciós erőszak! Micsoda gátlástalanságnak kellett lenni a narodnyik újságban, hogy közölje e demagóg szavakat!

Gondolkozzanak el ezen, olvasóink. Folyik a munkásküldöttek nyílt választása. A munkások maguk között megállapítják a résztvevők politikai irányzatát. Közzéteszik a következő, senki által nem vitatott adatokat az elektorok politikai összetételéről: 37 pravdista, 7 likvidátor, 4 narodnyik és 5 meghatározatlan. A munkások, természetesen, a többségben levő pravdistákat választják

meg. (Némi képviselet jutott a kisebbségnek is: a nem likvidátor mensevikeknek.) S a narodnyik újság ezután „frakciós erőszakról" óbégat.

De hiszen önök egyszerűen nevetségessé teszik magukat, narodnyik urak. Önök saját példájukkal világosan megmutatják, mennyire *értelmetlen* az elcsépelt „frakciózás" szó. Önök elfelejtettek két egyszerű számot: 37 és 4. Az 53 munkáselektor közül négy volt narodnyik, azaz valami 7 százalék. De a narodnyikok nyilván úgy gondolják, hogy a munkásoknak nem a szavazatok többsége, hanem *kisebbsége alapján* kell megválasztaniuk képviselőiket. Ahhoz, hogy a narodnyikok meg legyenek elégedve, a 37 munkáselektort egyenlővé kellett volna tenni a négygyel. 37 egyenlő néggyel — voltaképpen ezt akarják elhitetni a munkásokkal a jámbor, „nem frakciós" narodnyikok. Nem csoda, hogy a munkások sehogyan sem hiszik el ezt a narodnyik bölcsességet.

Mindennek van határa, „nem frakciós" narodnyik urak. Ha önök a többség „frakciós erőszakáról" mernek kiáltozni akkor, amikor 53 elektor közül 4 az önöké, ezzel csak azt bizonyítják be, hogy nem tudják tiszteletben tartani a többség akaratát, hogy a „frakciózás" elleni féktelen üvöltözésükkel *meg akarják hiúsítani a munkások óriási többségének akaratát.* Valójában önök akarják az elenyésző kisebbség akaratát ráerőszakolni a túlnyomó többségre, nem pedig valaki más.

A tömegektől elszakadt kör leghitványabb, elvtelen politikáját folytatva önök a „frakciós erőszak" elleni óbégatásukkal igyekeznek a munkások idegeire hatni, hogy ezzel a visszataszító módszerrel *zsarolják ki* klikk-érdekeik kielégítését. Ha van valami „frakciózás", mégpedig a legrosszabbik fajtából, akkor ez éppen a munkások akaratát keresztező likvidátor és narodnyik körök magatartása.

Ugyanez a kép tárul elénk a biztosítási választásokkal kapcsolatban olyan nagy városban is, mint például *Riga.*

A betegsegélyző pénztárak igazgatósági tagjai gyűlést tartanak, hogy jelölteket állítsanak a kormányzósági biztosítási intézetbe. Képviselve van 21 betegsegélyző pénztár. Heves harc folyik a politikai irányzatok közt. Az egyik

oldalon a likvidátorok, a narodnyikok, a pártonkívüliek, s néhány szakszervezet. A másikon a pravdisták. Mindkét részről rengeteg szónok beszél. Végeredményben a pravdisták listája 44, a többiek blokkja pedig 20 szavazatot kap. (Ezeket az adatokat magának a „Miszl Trudá“-nak 2. számából vettük.) A pravdisták kapták tehát a szavazatoknak több mint kétharmadát.

Ezután a narodnyikok ismét nagy sírás-rívást rendeznek „frakciózás“ és „frakciós erőszak“ miatt.

Figyeljék meg, hogyan játszanak a szavakkal. Hiszen a narodnyikság sohasem volt a szociáldemokrácia *frakciója*. A narodnyikok és a szociáldemokraták mindig *két* különálló *párt* voltak, külön programmal, taktikával, szervezettel. A szociáldemokraták és a narodnyikok közti harc politikai harc, *párt*harc, korántsem „frakció“-harc. Hol van itt a „frakciózás“?

Nem világos-e, hogy a likvidátoroknak és a „békítgetőknek“ a „frakciózás“ elleni kirohanásai csak a munkáspárt *ellenségeinek* malmára hajtják a vizet, csak zűrzavart és kavarodást okoznak, összezavarják a fogalmakat, félrevezetik a munkásokat.

A „frakciózás“ elleni kirohanások rendszerré váltak. A marxisták ellenségei tudatosan alkalmazzák ezt a módszert, hogy megzavarják a munkásokat. Ha nem tetszik egyik vagy másik értelmiséginek vagy értelmiségi körnek a munkások döntése, elkiáltja magát: rendőr, „frakciózás“, segítség, „frakciós erőszak“!

Ezen senki sem csodálkozik, uraim. Amikor a szakadár és liberális F. D. a „Szevernaja Likvidatorszkaja Gazeta“ minden sorában esküdözik, hogy ő az „egység“ híve; amikor Trockij szuperintellektuel, ultraintellektuel lapocskájában fellengzős kifejezésekkel harsog „a frakciós igából való kiszabadulásról“; amikor a „Miszl Truda“ kispolgári szintén-szocialistái bizonygatják, hogy ők az egység hívei — a munkások így felelnek nekik: aki a munkásmozgalom igazi egységét akarja, az vesse alá magát az öntudatos munkások többségének, az ne merjen harcolni a marxista program és a marxista taktika ellen.

„Puty Pravdi“ 81. sz.
1914 május 9.

A MUNKÁSOK MEGMÉTELYEZÉSE KIFINOMULT NACIONALIZMUSSAL

Minél erősebben fejlődik a munkásmozgalom, annál kétségbeesettebb kísérleteket tesz a burzsoázia és a feudális földbirtokosság, hogy elnyomja, illetve szétforgácsolja. Mindkét módszert, az erőszakkal való elnyomást is, meg a burzsoá befolyásolás útján való szétforgácsolást is állandóan alkalmazzák az egész világon, minden országban, de az uralkodó osztályok pártjai hol az egyik, hol pedig a másik módszert helyezik előtérbe.

Oroszországban különösen kilencszázöt után, amikor a legokosabb burzsoák felismerték, hogy a puszta erőszak egymagában nem elegendő, a különféle „haladó" burzsoá pártok és csoportok egyre gyakrabban alkalmazzák a munkások *megosztásának* módszerét, melynek lényege a munkásosztály harcát gyengítő különféle burzsoá eszmék és tanok hirdetése.

Az ilyen eszmék közé tartozik a kifinomult nacionalizmus, mely a legtetszetősebb és legszebb hangzású ürügyekkel — például „a nemzeti kultúra", „a nemzeti autonómia vagy a nemzeti függetlenség" érdekeinek megvédése ürügyével stb. stb. — a proletariátus megosztását és szétforgácsolását hirdeti.

Az öntudatos munkások minden erejüket megfeszítik, hogy visszautasítsanak *mindenfajta* nacionalizmust, mind a durva, erőszakos, feketeszázas nacionalizmust, mind pedig azt az igen kifinomult nacionalizmust, mely a nemzetek egyenjogúságát, *s ugyanakkor* . . . a munkások ügyének, a munkások szervezeteinek, a munkásmozgalomnak nemzetiségek szerinti *szétforgácsolását* hirdeti. Az öntudatos munkások a marxisták legutóbbi (1913 nyári) tanácsko-

zásának határozatait megvalósítva — a nacionalista burzsoázia valamennyi válfajától eltérően — nemcsak a legteljesebb, a legkövetkezetesebben végigvitt nemzeti és nyelvi *egyenjogúságot* védelmezik, hanem azért is küzdenek, hogy a különböző nemzetiségű munkások *egységes* proletárszervezetekben *egyesüljenek.*

Ez a döntő különbség a marxizmus nemzeti programja és mindenféle, akárha a „leghaladóbb" burzsoázia nemzeti programja között is.

A nemzetek és a nyelvek egyenjogúságának elismerése nemcsak azért fontos a marxisták számára, mert ők a legkövetkezetesebb demokraták. A proletárszolidaritás érdekei, a munkások által vívott osztályharc elvtársi egységének érdekei megkövetelik a nemzetek legteljesebb egyenjogúságát, hogy a nemzetek között megszűnjön a legcsekélyebb bizalmatlanság, idegenkedés, gyanakvás és ellenségeskedés is. A teljes egyenjogúság fogalma pedig magában foglalja bármely nyelv mindenféle kiváltságának tagadását is, magában foglalja valamennyi nemzet önrendelkezési *jogának* elismerését.

A burzsoázia szemében viszont a nemzetek egyenjogúságának követelése a gyakorlatban nagyon gyakran egyet jelent a nemzeti kizárólagosság és a sovinizmus hirdetésével, nagyon gyakran összeegyeztethető a nemzetek megosztásának és elidegenítésének *hirdetésével.* Ebbe *semmiképpen* sem nyugodhat bele a proletár *internacionalizmus,* mely nemcsak a nemzetek egymáshoz való *közeledését* hirdeti, hanem azt is, hogy az államban élő valamennyi nemzetiség munkásai *egységes* proletárszervezetekben *egyesüljenek.* Ezért a marxisták határozottan elítélik az úgynevezett „kulturális nemzeti autonómiát", azaz az iskolaügynek az állam hatásköréből való *kivételét* és az *egyes* nemzetiségekre való átruházását. Ez a terv azt jelenti, hogy a „nemzeti kultúra" kérdéseiben az iskolaügyet az illető államszövetség nemzetiségei szerint felosztják *nemzeti szövetségekre,* melyeknek *külön* szejmjeik, iskolai pénzügyeik, iskolai tanácsaik és iskolai intézményeik vannak.

Ez a kifinomult nacionalizmus terve, mely megmételyezi és megosztja a munkásosztályt. Ezzel a tervvel (a bundisták, a likvidátorok, a narodnyikok, vagyis a külön-

féle kispolgári csoportok tervével) a marxisták a következő elvet állítják szembe: a nemzetek és a nyelvek legteljesebb egyenjogúsága, beleértve az államnyelv szükségességének tagadását is, de egyszersmind harc azért, hogy a nemzetek a lehető legnagyobb mértékben közeledjenek egymáshoz, hogy valamennyi nemzetnek egységes *állami* intézményei, egységes iskolai tanácsai legyenek, egységes iskolapolitikájuk legyen (világi iskola!), hogy a különböző nemzetek munkásai egységesen harcoljanak *mindenfajta nemzeti burzsoázia nacionalizmusa* ellen, amelyet az együgyűek megtévesztése végett a „nemzeti kultúra" jelszavának formájában tálalnak.

A nyárspolgári nacionalisták, a bundisták, likvidátorok, narodnyikok, a „Dzvin" munkatársai ám csak védelmezzék nyíltan elveiket, a kifinomult burzsoá nacionalizmus elveit, ehhez joguk van. De ne csapják be a munkásokat, mint például V. O. úrnő a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" 35. számában, ahol arról igyekszik meggyőzni az olvasókat, hogy a „Za Pravdu" *ellenzi* az anyanyelven való oktatást!!!

Ez durva rágalom, mert a pravdisták nemcsak hogy elismerik, de mindenkinél *következetesebben* ismerik el ezt a jogot. A pravdisták Oroszországban *elsőkként* csatlakoztak a marxisták tanácskozásához, mely leszögezte, hogy *nincs szükség kötelező államnyelvre*, és ezzel elsőkként ismerték el *teljes mértékben* az anyanyelv használatának jogát!

A legnagyobb tudatlanság kell ahhoz, hogy összekeverjék az anyanyelven való oktatást *„egy* állam iskolaügyének nemzetiségek szerinti felosztásával", a „kulturális nemzeti autonómiával", „az iskolaügynek az állam hatásköréből való kivételével".

A marxisták sehol a világon nem ellenzik (de még a demokraták sem) az anyanyelven való oktatást. És *sehol a világon* nem fogadták el a marxisták a „kulturális nemzeti autonómia" programját, — *felvetni* is *csupán* Ausztriában *vetették fel.*

Finnország példája, melyre V. O. úrnő hivatkozott, saját magára üt vissza, mert Finnországban elismerték és meg is valósították *a nemzetek és a nyelvek egyenjogúságát* (melyet mi feltétel nélkül és a legkövetkezetesebben

elsimerünk), de *szó sincs „az iskolaügynek az állam hatásköréből való kivételéről“*, az egész iskolaügy intézésére alakított külön nemzeti szövetségekről, az egész állami iskolaügynek nemzeti válaszfalakkal való felparcellázásáról stb.

„Puty Pravdi“ 82. sz.
1914 május 10.
Aláírás: V. I.

A POLITIKAI HELYZETRŐL

Oroszországban a jelenlegi politikai helyzetet az jellemzi, hogy növekszik általában a sztrájkmozgalom, erősödnek a politikai sztrájkok (például a május elseji sztrájkok), és erősödik a „pravdista" irányzat a munkások körében (a fővárosi biztosító intézetek és az országos biztosító intézet választásai újra bebizonyították ezt).

A munkásmozgalom jellege nyilvánvalóan kapcsolatban van azzal az irányzattal, melyet az öntudatos munkások óriási többsége *magáénak* ismert el, — ez nem is szorul különösebb magyarázatra.

A jelenlegi politikai helyzetet továbbá az jellemzi, hogy rendkívül világosan és határozottan kirajzolódott a „baloldali blokk", vagyis a proletárdemokrácia és a polgári demokrácia (a trudovikok és a likvidátorok) együttműködése mind Puriskevicsék, mind az áruló burzsoá liberalizmus ellen. Szemléltetően megmutatta ezt a „baloldali blokkot" a baloldaliak dumabeli obstrukciója, valamint a szociáldemokraták és a trudovikok kizárása, melyet a jobboldaliaknak, az októbristáknak és a progresszisták egy részének szavazataival — és a kadetok *tartózkodásával* — hajtottak végre. A proletárdemokrácia egy jottányit sem engedett önállóságából, és kitartott proletár, pravdista irányvonala mellett. Ezt a liberálisok ellen irányuló vonalat csak a trudovikok és a likvidátorok támogatták, bár ezek is, azok is gyakran hajladoznak a liberálisok felé.

Végül, a burzsoá osztályok körében ingadozás és elégedetlenség jellemzi a jelenlegi politikai helyzetet. Ez kifejeződött a kereskedelmi és ipari kongresszus határozataiban és az ott elhangzott beszédekben. Nyilvánvaló az elé-

gedetlenség a kormánnyal szemben, szemmelláthatóvá az ellenzéki hangulat.

Ez fejeződött ki abban, hogy a dumában az októbristák — a zemsztvo-képviselők és a liberálisok — a belügyminisztérium költségvetésének tárgyalása során elfogadták a minisztérium ellen irányuló határozatot. A kadetok nagyban örvendeznek, hogy az októbristák áttértek az „ő" álláspontjukra, de elfelejtik hozzátenni, hogy itt maguk a kadetok is áttértek *az októbristák* álláspontjára!!

A IV. duma által elfogadott határozat egészen nyilvánvaló ellenforradalmi és imperialista álláspontón van. A kormány politikáját ez a határozat azért ítéli el, mert

„az úton-útfélen alkalmazott hatósági önkény elégedetlenséget kelt, és néma lázadozást idéz elő a lakosság kiterjedt, nyugodt rétegei körében" (vagyis a reakciós burzsoák és a földbirtokosok körében), „és ezzel elősegíti államellenes áramlatok keletkezését és erősödését."

Az októbrista uraknál a demokráciáról van szó. A kadet urak újfent nyilvánosan megtagadták a demokráciát. Annál jobb, hiszen ők soha nem voltak, és nem is lehetnek demokraták, hiszen ők csak becsapták a demokráciát, amikor érdekeinek képviseletére vállalkoztak. A demokrácia egyetlen lépést sem tehet Oroszországban, ha nem szabadul meg a kadetok burzsoá liberalizmusának csalásaitól.

Az eredmény.

A munkásmozgalom további erősödése. A munkások többségének és a „pravdizmusnak" további összefonódása.

A „baloldali blokk" határozott kirajzolódása olyan értelemben, hogy a proletárdemokrácia és a polgári demokrácia (a trudovikok és a likvidátorok) együttműködik a jobboldaliak és a kadetok ellen.

Bomlás, ingadozás, kölcsönös bizalmatlanság és elégedetlenség a június 3-i rendszeren belül, a földbirtokosok és a reakciós burzsoázia táborában. Egymást vádolják — Puriskevicsék a liberálisokat, a liberálisok Puriskevicsékét — azzal, hogy ösztönzik és siettetik az új forradalmat.

Ez a helyzet.

„Puty Pravdi" 85. sz.
1914 május 13.

A MUNKÁSOK EGYSÉGE ÉS AZ ÉRTELMISÉGIEK „ÁRAMLATAI"

Az öntudatos munkások, miközben folytatják mozgalmukat, vissza-visszatekintenek a munkásmozgalom megtett útjára, s újra meg újra fontolóra veszik, jó-e ez az út, nem lehetne-e javítani rajta.

Oroszország valamennyi osztálya közül egyik sem, még a művelt és gazdag burzsoázia sem fontolja meg taktikáját, vagyis mozgalmának irányát és módszereit olyan közvetlenül, olyan világosan, s a lehetőségekhez mérten olyan nyíltan, mint a munkásosztály. A munkássajtóban állandóan napirenden levő nyílt és szenvedélyes taktikai vitákat csak azok tartják nem helyénvalónak vagy fölöslegesnek, akik ostobák, vagy félnek a nagy tömegeknek a politikában való részvételétől. Valójában éppen ezek a heves viták segítik elő, hogy minden munkás megszokja és megtanulja sokoldalúbban átgondolni saját politikáját, a munkáspolitikát, s hogy részt vegyen a mozgalom szilárd, világos, határozott osztályvonalának kialakításában.

Az „Állami Jegynyomda" munkásai nemrég igen meggyőzően és példamutatóan fejezték ki, milyen álláspontra helyezkednek az öntudatos munkások a taktikai vitákat illetően.

„Figyelmeztetjük azokat a nyomdában dolgozó elvtársakat — írták a „Puty Pravdi" 68. számában —, akik csatlakoztak a «Szevernaja Rabocsaja Gazeta» híveinek felhívásához, és egyenlő arányban gyűjtöttek mindkét újság javára, abban a hitben, hogy ezzel az egységnek tesznek szolgálatot, hogy ezt a lépést mi helytelennek, olyan lépésnek tartjuk, amely nem visz közelebb a munkás-

mozgalom egységéhez, hanem ellenkezőleg, elodázza azt az időpontot, amikor a munkások a marxizmus egységes zászlaja alatt egyesülhetnek. Csakugyan, nézzünk egy példát. Tegyük fel, hogy látunk két embert, akik szenvedélyesen vitatkoznak egy reánk vonatkozó kérdésen, s mivel nekünk ez a vita kellemetlen, szeretnénk véget vetni neki. Mit kell tennünk ilyen esetben? Világos, mint a nap: ki kell derítenünk, melyiknek van inkább igaza, és amellé kell állnunk, s akkor az, amelyiknek nincs igaza, belátja tévedését, vagy ha nem képes belátni, ereje fogytán feladja a vitát. De ha ezt is, azt is támogatni és ösztönözni fogjuk, akkor a vitának sohasem lesz vége.“

Ezt írták a jegynyomda munkásai. És egyszerűen nem lehet megcáfolni egyszerű magyarázatukat, mely valamennyi munkásnak szól.

Az „egyenlő“ segítség és „az *összes* áramlatok egyesítésére“ vagy összeolvasztására irányuló óhaj (amiről többek között a likvidátorsággal rokonszenvező dumaképviselők beszélnek) a gyakorlatban csak azt jelenti, hogy kívülről akarják irányítani a munkásokat abban a reményben, hogy a munkások nem tudnak „kiigazodni“. Minden kis értelmiségi csoport adhat ki brosúrát vagy egy lapocskát, és „áramlatnak“ nyilváníthatja magát, mint például Bogdanov antimarxista filozófus csoportja, vagy Trockij csoportja, vagy pedig N. N. Gimmernek a narodnyikok és a marxisták között ingadozó csoportja stb.

Annyi az „áramlat“, mint égen a csillag, a munkásokat pedig szólongatják: segítsetek „egyformán“, ismerjetek el *„minden áramlatot“ ! ! !*

Magától értetődik, hogy minden munkás, aki csak valamelyest is öntudatos, ezt mondja: miről folyik a vita? az *én* harcomról? az *én* politikámról és taktikámról? az *én* pártomról?

Akkor majd csak kiigazodok magam, kedves uraim, és csak azt a taktikát fogom a *magaménak* nyilvánítani, amelyet helyeslek, amellyel egyetértek.

Ez világos, mint a nap.

Csak azért, mert Oroszországban nincs sajtószabadság, és mert (különösen vidéken) még rengeteg olyan munkás van, aki először látja ezt vagy azt a munkáslapot, s még

nem tud teljesen „kiigazodni" a munkáspolitika kérdéseiben, csak ezért lehetséges Oroszországban a munkásoknak az értelmiségiek részéről történő dirigálása, mely olyan felhívásokban fejeződik ki, hogy ismerjenek el „minden áramlatot", és „egyformán" segítsék őket.

A vásáron gyakran előfordul, hogy az kiabál, és az esküdözik a legjobban, aki különösen vacak árut akar eladni.

Az értelmiségi hiúság vásárán gyakran előfordul, hogy a munkások dirigálása ellen éppen azok az értelmiségiek kiabálnak a legjobban, akik dirigálnak a munkásoknak, akik töménteten antimarxista és proletárellenes „áramlatot" hirdetnek.

Nézzük meg Pétervárt. Épeszű ember aligha vitathatja, hogy Pétervárott a munkások a vidékhez képest műveltebbek és öntudatosabbak, jobban megszokták és jobban értenek ahhoz, hogy valóban önállóan „kiigazodjanak" a marxizmus tanításának és a munkásmozgalom gyakorlatának minden kérdésében.

No és?

A pétervári munkások *kiigazodtak*, és a *pravdista* áramlatot nyilvánították helyesnek.

Pétervárott a munkások óriási többsége a „pravdizmus" mellett foglalt állást, és tettekkel bizonyította be, hogy *csak* ezt az „áramlatot" vallja *magáénak*.

Vidéken a pravdisták túlsúlya kevésbé jelentős, de azért itt is túlsúlyban vannak. Ezt két éven át bebizonyították a munkáscsoportok adatai, amelyek „kellemetlenek" a „pravdizmus" ellenfeleinek, de amelyek ettől még tények maradnak.

Az öntudatos munkások többsége kiigazodott, megvizsgálta az egyes taktikák mellett és ellen szóló érveket, és a pravdista taktikát tette *magáévá*. A munkások e többségének egységét és akaratát szeretnék most megbontani és meghiúsítani az értelmiségi „áramlatok" alapítói, a likvidátorságnak, a trockizmusnak („Borba"), a narodnyikság és a marxizmus keverékének (Gimmer úr „Szovremennyik" című lapja[87]) stb. alapítói.

Biztosak vagyunk benne, hogy az antimarxista eszméket és az ilyen eszméknek teendő engedményeket

hirdető értelmiségi „áramlatok“ egytől egyig összeomlanak az élenjáró marxista munkások öntudatán és akaratán. Pétervár példája megszilárdítja e meggyőződésünket.

Különösen nevetséges, amikor a csoportok és „áramlatok“ értelmiségi alapítói a munkások egységének bomlasztása közben „egységről“ kiáltoznak. A csoportok és „áramlatok“ alapítói szembefordulnak a munkásoknak a gyakorlatban már kialakult egységével, és az értelmiségi áramlatoknak szavakban ígért egységét pártolják.

„Puty Pravdi“ 85. sz.
1914 május 13.

A BALOLDALI NARODNYIKOKRÓL

A baloldali narodnyikok a „Sztojkaja Miszl" 20. számában, a narodnyikok a „Russzkoje Bogatsztvo" 4. számában megtámadták a narodnyik „Russzkije Vedomosztyi"-t, mert kiállt a föld mobilizálásának szabadsága, vagyis az osztásföldek adásvételének és elzálogosításának szabadsága mellett.

Ez a kérdés azért érdekes, mert különös szemléletességgel igazolja azt a marxista értékelést, hogy a narodnyik elmélet rendkívül elmaradott és reakciós. Ezenkívül ennek a kérdésnek a gyakorlati jelentősége is elég nagy ahhoz, hogy foglalkozzunk vele.

Olyan társadalomban, amelyben árutermelés uralkodik, minden mezőgazdasági kistulajdonos elkerülhetetlenül egyre inkább bekapcsolódik a *cserébe*, s egyre inkább függ a *piactól*, mégpedig nemcsak a helyi és a nemzeti piactól, hanem a *világ*piactól is. A világ gazdasági fejlődésének minden napja, minden versztnyi új vasútvonal, minden új dolgozó, aki a faluból a városba vagy általában gyárba megy „kereset után", minden új mezőgazdasági gép, — egyszóval a világgazdasági életnek a szó szoros értelmében minden lépése bevonja a cserébe a legeldugottabb helyeket is. A naponta megfigyelt jelenségek milliói és milliárdjai bizonyítják a világ minden részén, kivétel nélkül minden országban a cseregazdaságnak, az árutermelésnek, a kapitalizmusnak ezt a fejlődését. Mert a cseregazdaságnak és az egyszerű árutermelésnek kapitalizmussá való átalakulása ugyancsak olyan jelenség, amelyet minden faluban, minden szakmában és „kézműves" iparban a mindennapi gazdasági megfigyelések milliói és milliárdjai támasztanak alá.

Világos, hogy a világgazdaság ilyen körülményei közé került paraszt *árutermelő*, aki napról napra jobban függ a piactól, azzal, hogy eladja termékeit, munkaeszközöket és fogyasztási cikkeket vásárol, s munkásokat fogad fel vagy maga szegődik el munkásnak. Ilyen körülmények között, ha van földtulajdon, a föld szabad adásvétele és szabad elzálogosítása nélkülözhetetlen feltétele a kapitalizmus fejlődésének. E szabadság korlátozására irányuló kísérletek nem vezethetnek másra, csak a törvény kijátszásának ezer és egy módjára, ezer és egy huzavonára és hivatalnoki bürokráciára, a paraszt helyzetének *rosszabbodására*. Aki a föld mobilizálásának szabadságát korlátozó törvényekkel vagy rendeletekkel próbálja megállítani a világkapitalizmust, az ugyanolyan ostobaságot csinál, mintha a vonatot akarná visszakerítéssel megállítani. Aki az ilyen kísérleteket védelmezi, az a falura nehezedő feudális elnyomást, a falu egy helyben topogását és *poshadását* védelmezi.

Aki csak egy csöpp politikai gazdaságtant tanult, az tudja, hogy Oroszországban most váltja fel a kapitalizmus a feudalizmust.

Semmiféle egyéb, „harmadik" nemzetgazdasági rendszer *nincs* Oroszországban. Mind a feudalizmus, mind a kapitalizmus a munka kizsákmányolását jelenti, s *ebben az értelemben mindkét* rendszer „béklyót és szolgaságot" jelent. A feudalizmusra azonban az évszázados pangás, a dolgozók elnyomottsága és tudatlansága, a munka termelékenységének alacsony foka jellemző. A kapitalizmust viszont igen gyors gazdasági és társadalmi fejlődés, a munka termelékenységének óriási mértékű emelkedése, a dolgozók eltompultságának megszüntetése és az jellemzi, hogy a dolgozókban fokozatosan kialakul az egyesülésre és az öntudatos életre való képesség.

Ezért amikor a kapitalizmust béklyónak és szolgaságnak nevezik, s ugyanakkor — amint ezt a narodnyikok teszik — a kapitalizmus fejlődésének *visszatartása* mellett *kardoskodnak*, *voltaképpen* a feudalizmus maradványait, a barbárságot és a pangást védelmezik.

A marxisták mindig „szociálreakciósoknak" nevezték és fogják is nevezni a baloldali narodnyikokat azért, mert

a mobilizálás szabadságának korlátozása mellett szállnak síkra.

Mi azt tanácsoljuk az öntudatos munkásoknak, hogy éppen ebben a kérdésben „üzenjenek hadat" a baloldali és mindenféle egyéb narodnyikoknak! Fejünket tesszük rá, hogy a baloldali narodnyikok mellé azok az aggkori gyengeelméjűségben szenvedők fognak állni, akik a mobilizálás szabadságának korlátozásán kívül az ördögben való hitet, a megalázkodást, a derest, az apósnak a menyéhez való jogát és az „asszony" furkósbottal való „tanitását" védelmezik.

A friss, művelt, ifjú, semmiféle ördögben nem hívő nemzedék pedig velünk lesz. Elég lesz egyetlen idézet Pesehonov úrtól ahhoz, hogy ez a nemzedék méltó módon tekintsen az efféle emberekre:

„Azt mondtam — írja Pesehonov úr —, hogy a parasztoknak nincs meg az a képességük, hogy kellő értelemmel használják fel a jelzáloghitelt. Ez persze érthető is: nem olyan a saját munkán alapuló gazdaság rendszere . . ."

A parasztoknak ugyebár nincs kellő „értelmük"! A feudális földbirtokosoknak és a liberális hivatalnokoknak ugyebár megvan az a „képességük", hogy a parasztok *helyett* döntsenek!!

Lám, egy eleven, közeli, gyakorlati, kicsi, de világos kérdés. Ez az a kérdés, amellyel a baloldali narodnyik urakat nevetségessé kell tenni minden olyan gyűlésen, amelyen öntudatra ébredt parasztok vesznek részt.

A „saját munkán alapuló" gazdaság pedig az értelmiségiek üres, émelyítő frázisa. Minden paraszt jól tudja, hogy nem élhet eladás és vásárlás nélkül. Ezen az egyszerű tényen megdől „a saját munkán alapuló gazdaság rendszeréről" szóló fecsegés.

* *
*

A baloldali narodnyikok port hintenek a „muzsik" szemébe, amikor a mobilizálás szabadságának kérdését összekeverik azzal az állásponttal, hogy „a földet ki kell

vonni a kereskedelmi forgalomból és át kell adni az egész nép tulajdonába" („Sztojkaja Miszl", 20. sz.).

Először, csak teljesen tudatlan emberek nem tudják, hogy „a földnek az egész nép tulajdonába való átadása" *nem* jelenti a földnek a kereskedelmi forgalomból való kivonását, *hanem ellenkezőleg:* a földnek az áruforgalomba való még általánosabb, még szabadabb, még gyorsabb *bevonását* jelenti.

Tanulgassák csak Marx politikai gazdaságtanát, „szociálreakciós" urak!

Másodszor, a *radikális* burzsoák — mint Marx bebizonyította és kimutatta — előhozakodhatnak, és nem egyszer elő is hozakodtak azzal a követeléssel, hogy „a földet át kell adni az egész nép tulajdonába". Ez vitathatatlan. De aki azt hiszi, hogy a mobilizálási szabadság *feudális* korlátozásainak védelme megkönnyíti ezt, az nem radikális, hanem maradi burzsoá.

Amíg van föld-magántulajdon, a föld mobilizálásának korlátozása ártalmas és reakciós rendszabály. A munkásdemokrácia eszményeinek megvalósításához nem visz más út, csak a feudalizmus nyomainak minél gyorsabb eltüntetése és a kapitalizmus minél gyorsabb fejlesztése.

* *
*

A marxisták mindig mondták, és most is hangoztatják, hogy *meg kell tisztítani* a parasztok demokratikus nézeteit a *feudális* csökevényektől. A narodnyik *csak annyiban* érdemel támogatást, amennyiben a feudalizmus ellen és a demokrácia mellett van. De ha az elnyomottságot és az elmaradottságot, a kispolgárok szűklátókörűségét és egoizmusát védelmezi, akkor a legnagyobb mértékben reakciós.

„Puty Pravdi" 86. sz.
1914 május 14.

A LIKVIDÁTOROK ÉS MALINOVSZKIJ ÉLETRAJZA

A likvidátorok Malinovszkij kivonulásával[88] foglalkozó számos cikkükben egyéb rágalmak között azt állítják, hogy Malinovszkij csak a pravdisták „szakadársága" miatt került a magas funkcióba, hogy Malinovszkij politikai „köpönyegforgató" stb. stb.

Alább szóról szóra közöljük a „Lucs"-nak, a likvidátorok lapjának *szerkesztőségi* cikkét, melyet a likvidátorok Malinovszkijnak az Állami Dumába való megválasztása utáni napon közöltek, vagyis akkor, amikor a likvidátoroknak az ellenség elleni harcban még nem kellett útszéli hazugságra vetemedniük.

Íme a cikk teljes egészében („Lucs", 37. sz. 1912 október 28):

R. V. MALINOVSZKIJ
(A moszkvai munkások képviselője)

Moszkva kormányzóság munkásai Roman Malinovszkijt, a pétervári vasmunkások szakszervezetének volt titkárát választották meg képviselőjükké. Az ő személyében a szociáldemokrata duma-frakció első ízben bővül a szakszervezeti mozgalom egy tekintélyes gyakorlati funkcionáriusával, aki a reakció legnehezebb éveiben is élénk tevékenységet fejtett ki a nyílt munkásszervezetekben.

Malinovszkij a szakszervezet megalakulása óta, azaz 1906 május 1 óta tagja a szakszervezetnek. 1907 elején titkárrá választották, és ezt a felelősségteljes tisztséget töltötte be egészen 1909 novemberéig, amikor az antialkoholista kongresszusra készülődő első munkásküldöttség előkészítő ülésén

letartóztatták. Szentpétervárról való kiutasításával a szakszervezeti munkában való aktív részvétele megszakadt, de továbbra is eszmei kapcsolatot tartott a szervezettel.

Malinovszkij titkári tevékenysége a szakszervezet életének arra az időszakára esik, amikor nemcsak a súlyos külső körülmények ellen, hanem maguknak a munkásoknak a csüggedése ellen is harcolni kellett. Malinovszkij személyes példamutatása kitűnő fegyverül szolgálhatott e „belső ellenség" ellen.

Energiája szinte nem ismert határt. Egyforma lelkesedéssel vállalta a sztrájkok irányításának felelősségteljes feladatát és a szervezeti építés vesződséges munkáját.

És, ami a legfontosabb, ezt a mindennapi munkát Malinovszkij a napi kérdések körüli harcok során mindig igyekezett összekapcsolni a munkásmozgalom általános feladataival, nem tévesztve szem elől a végső célt.

Malinovszkijnak sok idejét és erejét kötötte le a szakszervezeti munka. Mégsem merült el kizárólag ebben a munkában: kisebb-nagyobb mértékben részt vett az utóbbi évek valamennyi munkásmegmozdulásában. Az 1908. évi moszkvai szövetkezeti kongresszuson a pétervári munkások küldötte volt. 1909-ben húsvétkor ő képviselte a szentpétervári vasmunkásokat az üzemi orvosok első kongresszusán, ahol beszámolót mondott az öregségi és rokkantsági biztosításról. Ugyancsak a vasmunkások delegálták az antialkoholista kongresszusra is, letartóztatása azonban megakadályozta, hogy részt vegyen a kongresszuson.

Moszkvában Malinovszkij tevékenysége önhibáján kívül leszűkült. Itt sem ült azonban ölbetett kézzel: részt vett az üzemi orvosok második kongresszusának előkészítésében, egy időben szoros kapcsolata volt a munkásszövetkezettel stb.

A munkások politikai mozgalma iránt is mindig élénk érdeklődést tanúsított az új moszkvai képviselő.

Malinovszkij, ami meggyőződését illeti, bolsevik. Ez azonban nem akadályozta meg abban, hogy 1908-ban a szakszervezeti mozgalom egysége nevében szembe ne forduljon elvbarátaival, amikor azok a londoni kongresszus után arra kezdtek törekedni, hogy a pártnak képviselete legyen a szakszervezeti vezetőségekben. Ez nem akadályozta őt meg abban, hogy az üzemi orvosok első kongresszusán a munkásküldöttség egysége nevében fel ne lépjen a moszkvai bolsevikok bomlasztó magatartása ellen.

Bátran remélhetjük, hogy az új munkásképviselő tevékenysége a politikai munka területén ugyanolyan gyümölcsöző lesz, amilyen a szakszervezeti mozgalom területén volt.

Ilyen tiszteletteljes hangon írtak *maguk a likvidátorok a bolsevik Malinovszkijról két esztendővel ezelőtt.* De tehettek-e mást az után, hogy Malinovszkij az összes munkások szeme láttára annyit dolgozott? *Még* a likvidátorok *sem*, akik pedig már akkor is politikai ellenfelei voltak, még ők sem tudták megtagadni tőle az óriási tiszteletet. A likvidátorok a leghízelgőbb kifejezésekkel illetik Malinovszkij előző munkáját, mely már akkor is kiemelte őt az ismeretlenségből. Példaként állítják mások elé. A „köpönyegforgatásról" szó sincs. S még azt a dajkamesét sem találták ki, hogy Malinovszkij a likvidátori „egység" jelöltjeként került be a dumába.

Néhány hét múlva megtartják az egyesült szociáldemokrata duma-frakció első ülését. Malinovszkijt maguk a likvidátorok választják egyhangúlag a duma-frakció elnökhelyettesévé, éppen úgy, mint ahogy azelőtt ugyancsak ők támogatták azt a jelölést, hogy a társadalmi kongresszusokon (például az üzemi orvosok kongresszusán) Malinovszkij legyen a munkásküldöttségek elnöke stb. Az „Augusztusi Blokk" egyik legtekintélyesebb híve (a mostani „Borba" című folyóirat oszlopa) a dumaválasztások után rendkívül hízelgő leveleket ír Malinovszkijnak, csaknem jövendőbeli Bebelnek nevezi őt.

Amikor pedig Malinovszkij a likvidátorság heves ellenfelének bizonyult, amikor olyan lépést tett, melyről hamarosan maga is kénytelen volt elismerni, hogy teljesen elhibázott volt, akkor nem volt olyan mocskos rágalom, amelyet a likvidátorok föl ne szedtek volna a feketeszázas lapok szemétdombjáról, és ne szórtak volna annak a volt képviselőnek fejére, akit annak idején saját maguk halmoztak el dicséretekkel.

Hogy Malinovszkij, figyelembe véve politikai életrajzát és tehetségét, tekintélyes szerepet vinne bármely frakcióban, s hogy a likvidátorok — ha szolidaritást vállalna velük — bálványoznák őt, azt mindenki tudja. De a likvidátorok nem átallják azt mondani, hogy Malinovszkij a „szakadás" miatt került a magas posztra.

Az embernek *pirulnia kell*, amikor azt látja, hogy valakinek az egyéni ballépését egyesek a velük szemben álló politikai irányzat elleni harc céljaira próbálják ki-

használni. Nem akarjuk Malinovszkijt Hrusztaljovhoz hasonlítani. De mit szóltak volna a likvidátorok, ha politikai ellenfeleik az után, ami Hrusztaljovval történt, ennek az egy embernek a sorsa alapján kezdték volna gyalázni a mensevizmust, és „kihasználták" volna Hrusztaljov esetét az egész mensevik irányzat ellen? Pedig mindenki tudja, hogy Hrusztaljov mensevik volt, mint a mensevikek tekintélyes képviselője szerepelt a londoni kongresszuson, a sajtóban stb., mindenki tudja, hogy a mensevikek annak idején büszkék voltak Hrusztaljovra.

A „pravdisták" nem szenvednek hiányt politikai ellenfelekben. De *egyetlen* ellenséges lap *sem* süllyedt olyan mélyre, talán a dubrovinistákat és Puriskevics lapjait kivéve, mint a likvidátorok lapja ezekben a napokban. Még a liberálisok is összehasonlíthatatlanul tisztességesebben viselkedtek.

A leghihetetlenebb ocsmányságokat összehordják az ellenfélről, s végül kiadnak egy szárnyaló felhívást, hogy: . . . egységet ugyanezzel a megrágalmazott ellenféllel. Ilyen mindezeknek a Martovoknak és Danoknak képmutató, méltatlan, hitvány taktikája.

Az az undorító magatartás, melyet Malinovszkij kivonulásával kapcsolatban tanúsítottak, még a vakok szemét is fel kell hogy nyissa.

„Rabocsij" 2. sz.
1914 május 22.
Aláírás: Egy pravdista.

A KÉT ÚTRÓL

An, a kaukázusi likvidátorok vezére nemrég egy cikkében, mely magára vonta az öntudatos munkások figyelmét, kijelentette, hogy nem ért egyet a „Lucs"-csal és követőivel, nem ért egyet *opportunista* taktikájukkal.

Ez a nyilatkozat az „Augusztusi Blokk" *felbomlását* jelenti — semmiféle kibúvó, semmiféle kirohanás nem cáfolja meg ezt a tényt.

Most azonban másra szeretnénk felhívni az olvasók figyelmét, mégpedig arra, hogyan vélekedik An Oroszország fejlődésének két útjáról. An ezt írja:

„A «*Lucs*» a reformok lehetőségével köti össze taktikáját, reformokra orientálódik. A «*Pravda*» a «viharral» köti össze taktikáját, rombolásra orientálódik."

An ebből levonja a következtetést: egyesíteni kell a *két* taktikát. Ez a következtetés hajítófát sem ér. Nem marxista következtetés.

Vizsgáljuk meg közelebbről.

Mi határozza meg Oroszország *útját*, fejlődésének jellegét és ütemét?

A társadalmi erők kölcsönös viszonya, az osztályharc eredője.

Ez nyilvánvaló.

Milyen társadalmi erők hatnak Oroszországban? Milyen az osztályharc vonala?

Oroszország kapitalista ország; nem fejlődhet másképpen, csak kapitalista módon. Oroszország most a polgári demokratikus átalakulás időszakában, a feudalizmustól való megszabadulásnak, a feudalizmus felszámolásának

időszakában van. A világkapitalizmus körülményei között Oroszországnak a feudalizmustól való megszabadulása elkerülhetetlen. Egyelőre csupán azt nem lehet tudni, milyen lesz a feudalizmus megszüntetésére törekvő társadalmi erők eredője. Ezek az erők főként a következők: 1) a burzsoá-monarchista liberalizmus (a progresszista, a kadet és részben az októbrista párt kapitalistái és részben földbirtokosai); 2) a polgári demokrácia (a parasztság, a városi kispolgárság, az értelmiség stb.); 3) a proletariátus.

Mindegyik osztály azon a vonalon hat — természetesen csak a tömegek akcióit vesszük figyelembe —, melyet gazdasági helyzete határoz meg. Eredő *csupán egy* lesz, nem is lehet több.

Milyen értelemben lehet beszélni Oroszország két útjáról? Csakis olyan értelemben, hogy nem ismerjük, és a harc eldőltéig nem is fogjuk ismerni azt az eredőt, mely a *két* legegyszerűbb, legvilágosabb és mindenki számára nyomban látható vonal *közül az egyikhez* közelebb húzódik majd. Az első vonal a „reformok", a második a „vihar".

Reformoknak az olyan átalakulásokat nevezzük, amelyek *nem* veszik ki az államhatalmat a régi uralkodó osztály kezéből. Az ellenkező jellegű átalakulásokat „viharnak" nevezzük. A burzsoá liberalizmus osztályérdekei *csak* reformokat követelnek, mert a burzsoázia jobban fél a „vihartól", mint a reakciótól, s a munkások elleni védekezés céljából fenn akarja tartani a régi, feudális intézményeket (a bürokráciát, a kétkamarát stb. stb.). A parasztság a világnak kivétel nélkül minden országában, így Oroszországban is, a polgári demokratikus átalakulás során a burzsoázia és a proletariátus között ingadozik. Ez az ingadozás elkerülhetetlen, mert a parasztok ellenségei a földbirtokosoknak és a feudalizmusnak, de egyszersmind kistulajdonosok, kispolgárok.

Ami a proletariátust illeti, a proletariátus érdekei, melyek egybeesnek a lakosság óriási többségének, az összes kizsákmányoltaknak érdekeivel, *nem* reformista úton vezetnek, hanem azon az úton, melyet Oroszországban a híres „hármas követelés" jellemez.

Ha a parasztok és a lakosság többsége a liberálisokat

követi, az „út" a legrosszabbak közül való lesz, a legkevésbé lesz előnyös a munkásoknak és a kizsákmányoltaknak, a leggyötrelmesebb lesz számukra. Ha a parasztok és a lakosság többsége a munkásokat követi, akkor fordított lesz a helyzet. Hogy milyen lesz az eredő, azt teljesen csak a harc végső kimenetele fogja megmutatni.

Most látjuk, mi az igazi értelme An homályos és zavaros érvelésének, látjuk, hogy An nem annyira megértette, mint inkább megérezte a likvidátorok opportunizmusát, inkább csak érezte, hogy a likvidátorok elárulják a munkásosztályt.

A likvidátorok reformisták. Valójában *liberális*, nem pedig marxista munkáspolitikát folytatnak, a burzsoáziának akarják alárendelni a munkásokat.

A „pravdisták" marxista, proletár politikát folytatnak, a munkásosztály érdekeit védik Oroszország átalakulása során. Vajon nem tévesztik-e szem elől a „pravdisták" a reformok kihasználását? Erre könnyű válaszolni, ha tényekre hivatkozunk. Nézzünk meg egy igazi, nemcsak amolyan kitalált reformot, a biztosítást. Mindenki látja, hogy a pravdisták tízszer olyan erősen „belekapaszkodtak", mint a likvidátorok: lásd a „Voproszi Sztrahovanyija" című folyóiratot[89] és az Országos Biztosítási Tanács választásainak eredményeit.

Nézzük meg a gazdasági harcnak a sztrájkok alatt hangoztatott „részköveteléseit". Mindenki tudja, hogy a pravdisták ezerszer nagyobb erővel és energiával folytatják ezt az igazi, nemcsak amolyan légből kapott kampányt.

Ha volna olyan csoport, amely tagadja a reformok és a részleges javítások kihasználását, az ilyen csoporttal *nem lenne szabad* egyesülni: ez a munkások szempontjából káros politika, nem marxista politika lenne.

Nem szabad egyesülni a likvidátorokkal sem, mert az illegalitás tagadása és ócsárlása, a „hármas követelésből" kettőnek tagadása és félreállítása, a mai Oroszországban a nyílt pártért való harcnak és a politikai reformok lehetőségének hirdetése nem egyéb, mint a munkásosztály elárulása, átállás a burzsoázia oldalára.

A pravdisták — An kifejezésével élve — „a viharra, vagyis rombolásra orientálódnak", de nem szalasztják el

— ezt tények bizonyítják — az igazi reformok és részleges javítások legkisebb lehetőségét sem, és megmagyarázzák a tömegeknek a reformizmus hazug voltát. Ez az egyetlen helyes, az egyetlen marxista taktika, s ezért egész Oroszország öntudatos munkásainak óriási többsége, túlnyomó többsége (ezt bebizonyították a tények, bebizonyította a munkáscsoportok száma) ezt a taktikát fogadta el.

Csak a kispolgári demokrácia hívei, a narodnyikok és a likvidátorok harcolnak a munkások ellen, a „pravdizmus“ ellen, de mindhiába.

„Rabocsij“ 3. sz.
1914 május 24.

PLEHANOV, AKI NEM TUDJA, MIT AKAR

Ismeretes, hogy Plehanovot már több gyászos baleset érte taktikai és szervezeti kérdésekben. Az utóbbi 11 év alatt (1903 óta, vagyis amióta a bolsevikoktól átpártolt a mensevikekhez) több ízben és nevetségesen belegabalyodott ezekbe a kérdésekbe.

Most ismét kezd belegabalyodni, és kénytelenek vagyunk megismertetni az olvasókat ezzel a szomorú látvánnyal. Először emlékezzünk vissza Plehanovnak azokra a nagy érdemeire, amelyeket a legszörnyűbb időkben (1909—1911) szerzett magának. Dicsérte az illegalitást, és határozottan támogatta a likvidátorság elleni harcról hozott párthatározatokat. Kimutatta a likvidátorok opportunizmusát, és bebizonyította, hogy a likvidátorok új életre keltik az „ökonomizmust" (burzsoá áramlat volt a marxizmusban 1894 és 1902 között). Bebizonyította, hogy a likvidátorok az illegalitás tagadásával elárulták a pártot. Igen helyesen megmagyarázta, hogy „Potreszov úr" olyan, mint Judás, s hogy Judás *nélkül* az apostolok erősebbek voltak, mint *vele*.

Világos, pontos, ép gondolatok voltak ezek, s teljesen megfeleltek az 1908. és 1910. évi határozatoknak.

Nézzük meg azonban Plehanov új „fordulatát". A „Jegyinsztvo"[90] című lapban most átkozza a pravdistákat „frakciózás" és „bitorlás" (jogtalan birtokbavétel) miatt, s azt bizonygatja, hogy nálunk „nem egy munkássajtó van, hanem pontosan kettő".

Ez nem valami értelmes dolog, de mégis érthető. Munkáslapnak nyilvánítja a likvidátorok lapját!! Nesze neked! Pedig ugyanez a Plehanov védelmébe vette azt a

határozatot, mely *a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyásnak* nyilvánította a likvidátorságot.

Hasztalanul akarja Plehanov elfelejteni ezt. A munkások csak nevetnek ezen a feledékenységen.

A likvidátor sajtó *nem* munkássajtó, hanem *a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyást* közvetítő sajtó. Ezt pontosan és világosan le is szögezi az „összesség" határozata[91]. Ezt szemléltetően igazolják mind a mai napig a likvidátorok (lásd például Bulkinnak és Martovnak a „Nasa Zarja" 1914. évi 3. számában megjelent egybehangzó írásait, melyek az illegalitás *ellen* irányulnak).

Mi az értelme annak, hogy Plehanov a likvidátorokkal való egységet hirdeti? Egység az irodalmárok ama csoportjával, mely teljesen potreszovi módon tagadja az illegalitást? Hogy ezt az egységet védelmezze, *az illegalitás tagadását kell védelmeznie!*

Plehanov annyira összegabalyodott, hogy most tücsköt-bogarat összehord!

Hiszen a likvidátorok a napnál is világosabban megmondták a „Nasa Zarjá"-ban is, a „Novaja Rabocsaja Gazetá"-ban is (F. D. és L. M., a lap vezetői), Csheidzének és társainak nyilatkozataiban is, hogy *kitartanak álláspontjukon*, vagyis Potreszovot pártolják, és helyeslik az illegalitás gyalázását. A nyílt munkáspárt gondolatát védelmezik.

Plehanov pedig egyidejűleg elítéli a likvidátorságot mint bűnt a párttal szemben, és védelmezi a likvidátorokkal való „egységet".

Ezen csak mosolyogni lehet.

A pravdisták tárt karokkal fogadnak minden munkást, aki valóban el akarja ismerni a Potreszov által elutasított „formát", az illegalitás ellenségeivel való „egységről" hangoztatott üres frázisokat pedig csak olyan emberek üres frázisainak tartják, akik maguk sem tudják, mit akarnak.

A „bitorlás" vádjára a pravdisták nyugodtan válaszolnak: nem bitorlóra hasonlít-e az, aki szeret szavalni, szereti a frázisokat, de fél a *tényektől*? Plehanov külföldön él; miért hallgat hát oly szerényen arról a tényről, hogy 1912 augusztusától 1914 májusáig a likvidátoroknak

egyetlen külföldi lapjuk *sem* jelent meg? Hol van akár *egyetlen* ténybeli utalás azokra a „szervezetekre", amelyeket Plehanov is védelmezett??

Ezzel szemben a likvidátorság ellenfelei a lapok számainak *egész sorában ténylegesen* utaltak Oroszország *valamennyi* részére.

Plehanov elhallgatja a tényeket, mert a tények agyonütik frázisait.

Nézzük meg az Oroszországban közzétett és nyilvánosan ellenőrizhető adatokat. Kerek két esztendő alatt, 1912-ben és 1913-ban, a pravdisták *2801* munkáscsoportot *tömörítettek* (és ezt be is bizonyították a csoportos gyűjtésekkel), a likvidátorok pedig *750-et*. Az 1914 február 1-től május 6-ig terjedő időszakot hozzászámítva (előzetes számítás) *5302* csoportunk van *1382-vel* szemben.

A pravdisták többsége körülbelül *négyszeres!!*

Érthető, hogy azok számára, akik *félnek* a tényektől, nem marad más, csak a frázisok és újra a frázisok.

A pravdisták Oroszország öntudatos munkásainak $^4/_5$-ét *tömörítették* azok körül a pontos és világos határozatok körül, amelyeket a munkások képviselői háromszor (1912 januárjában, 1913 februárjában és nyarán) kiegészítettek és ellenőriztek. Ezeket a határozatokat kifejtettük a cikkek százaiban, és végre is hajtottuk.

Ezek nem frázisok, nem dajkamesék, nem anekdoták (Plehanov egyre csak régi anekdotákon rágódik!), hanem *tények*. Ez a valóságos egység, ez a *munkások* egysége, akik a gyakorlattal ellenőrizték *saját* taktikájukat.

Ha ezt a taktikát, melyet a munkások ezrei helyeselnek, fitymálva „lenini" taktikának nevezik, ez csak dicséretére válik Leninnek, az *5000* munkáscsoport pedig ettől nem tűnik el, s nem tűnik el a munkások egysége, a munkások pártja sem.

A „frakciózás", „szétforgácsolódás", „bomlás" és más efféle szavak csak Plehanovra és mostani barátaira ütnek vissza. Nézzük meg Plehanov „Jegyinsztvo" című lapjának első oldalán az értelmiségi narodnyik lapocska, a „Szovremennyik" munkatársainak névjegyzékét. Ott van Gimmer úr a társaival, akikkel együtt *antimarxista* gondolatokat hirdet; Plehanovnak igaza volt, amikor ezeket a gon-

dolatokat „*szociálreakciósok*“ gondolatainak nevezte. Ott vannak az istenkeresők és a machisták: Bogdanov, Bazarov, Lunacsarszkij. Ott vannak a likvidátorok: Dan, Martov, Cserevanyin (miért, miért nem, a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta“ 66. számában említett Potreszov eltűnt). Ott van a liberális Bogucsarszkij is stb.

És ebben a „Szovremennyik“-ben, ahol a munkásoknak se hírük, se hamvuk, Gimmer úr nyíltan henceg azzal, hogy Plehanov a vele való egység mellett van!! *Plehanov meg hallgat.*

Ideje lenne már levenni az álarcot, mert különben a munkások esetleg még udvariatlanul letépik! *Antimarxista* értelmiségi köröcskék, a polgári demokrácia hulladéka — ilyen társaságba keveredett akaratlanul is a szegény Plehanov, itt van a zűrzavar, itt van a szétforgácsolódás, itt van a frakciózás a két év alatt tömörült több ezer pravdista irányzatú munkáscsoport egysége ellen.

Sajnáljuk Plehanovot — jobb sorsot érdemelt az opportunisták, a narodnyikok, a machisták és a likvidátorok elleni harcával. Mi tovább fogjuk építeni a gyakorlattal ellenőrzött, pontos taktikával rendelkező munkáscsoportoknak $^4/_5$ részben már felépített egységét.

Befogadunk mindenkit, aki megtagadja a likvidátorságot, kapuink nyitva állnak.

Trockij „Borbá“-jának és Plehanov „Jegyinsztvó“-jának példáján pedig meg fogjuk mutatni a munkásmozgalomtól elszakadt azon értelmiségi csoportoknak szomorú és nevetséges ingadozását, amelyek csak hajladoznak, vég nélkül hajladoznak, ma az egyik, holnap a másik oldal felé, az értelmiségi Potreszovtól az értelmiségi Gimmerhez.

Szomorú látvány ez, de kispolgári országban a polgári demokratikus átalakulások korszakában ez elkerülhetetlen.

„Rabocsij“ 4. sz.
1914 május 25.

A FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTÉRIUM KÖLTSÉGVETÉSÉNEK KÉRDÉSÉHEZ[92]

Kormányunk a forradalom elleni harcában különösen nagy sikernek tekinti új agrárpolitikáját, az obscsinának a kerületi elöljárók segítségével való gyorsított ütemű, fokozott szétzúzására irányuló politikát, a tanyagazdaságok támogatásának politikáját. Az Egyesült Nemesség Tanácsa[93] már 1906-ban, nyomban a forradalom után, felhívta a kormányt a paraszti föld-magántulajdon meghonosítására, hogy minél hamarabb kialakuljon a gazdag parasztok rétege, mely majd a földbirtokosok oldalára áll a parasztokkal szemben. Sztolipin haladéktalanul rátért az Egyesült Nemesség Tanácsa által megjelölt útra. A III. dumában a földbirtokosok pártjai, a jobboldaliak és az októbristák teljes erejükkel támogatták ezt az új agrárpolitikát, mert úgy vélték, hogy az nemcsak kiváló eszköz a forradalom elleni harcra, hanem hatalmas haladás is az európai gazdasági rend felé, lépés a feudalizmus maradványainak megsemmisítése felé.

Ismeretes, hogy az új agrárpolitikát mint a „feudalizmus megszüntetését" ezerféleképpen magasztalták és magasztalják ma is a kormánysajtóban, a jobboldali és az októbrista sajtóban.

Éppen ebből a szempontból szeretném értékelni beszédemben a kormány agrárpolitikájának *alapjait*. Lépten-nyomon arról beszélnek nekünk, hogyan növekszik azoknak az eseteknek a száma, amikor a földet magántulajdonba „rögzítik", hogyan növekszik a tanyák száma. De egyetlen szót sem szólnak arról, milyen méreteket érnek el falvainkban még ma is a szolgai és feudális viszonyok. Pedig ez a kérdés lényege. Azt ígérik nekünk,

hogy elmaradott mezőgazdaságunkat „európai módra" átalakítják, fenntartva a feudális földbirtokosok osztályának, Puriskevicsék osztályának gazdasági és politikai teljhatalmát. Az ígéret ígéret marad, de milyen a helyzet a falun *most* mindama haladás *után*, amellyel a kormány büszkélkedik? Mennyire van elterjedve *most*, a jelen pillanatban, a parasztok tömegeinek szolgasága és feudális függősége??

A kérdés megvilágításához tanúként idézem azt a folyóiratot, melynek vezetője nemrég kiérdemelte — mégpedig teljesen jogosan — *magának volhiniai Antonijnak* elragadtatott dicséreteit, s vele együtt természetesen olyan, reakciósságukról (és a kormány iránti szolgálatkészségükről) ismert újságírók dicséreteit, mint például Rozanov a „Novoje Vremjá"-tól. Ez nem valami „baloldali" folyóirat, isten ments! Ez olyan emberek folyóirata, akik megismételték a reakciósoknak a forradalom ellen intézett *valamennyi* támadását és dühödt kirohanását. Ez olyan folyóirat, amelyben szívvel-lélekkel védelmeznek mindenfajta papi maszlagot, szívvel-lélekkel védelmezik a földesúri földtulajdon sérthetetlenségét. Valószínűleg kitalálták, hogy a „Russzkaja Miszl"-ről beszélek.

Ez a folyóirat kivételesen igazat mondott, és adatokat sorolt fel, pontos adatokat arról, hogy mennyire van elterjedve Oroszországban a *felesbérlet* és a *téli elszegődés*. Mindenki tudja, hogy ezek teljesen közönséges, mindennapos dolgok falvainkban. De „a mindenkik" szívesebben beszélnek bármiről, mint e mindennapos dolgokról.

„Vajon a téli elszegődés — írja a szóban forgó folyóirat — nem ostobaság a mi korunkban, a villamosság és a repülőgépek korában? Pedig a szolgaságnak és a személyi függésnek ez a formája ma is virul, piócaként élősködik a népi organizmuson ... A téli elszegődés teljes frisseségében konzerválta az «elkötelezett» parasztok feudális terminusát."

A téli elszegődésnek ez az értékelése nem tőlem, hanem egy olyan folyóirattól ered, mely arról ismeretes, hogy gyűlöli a forradalmat. Rabszolgaság, kiuzsorázás,

feudalizmus — így *kénytelenek* nevezni falusi „rendünket" teljesen „jószándékú" emberek.

Téli elszegődés esetén:

„a paraszt vállalja a legkegyetlenebb feltételeket, a tavaszi és nyári munkabér feléért, harmadáért szegődik el. Télen körülbelül annyit adnak egy gyeszjatyina háromszori felszántásáért, bevetéséért, learatásáért (kaszával vagy sarlóval), a kévébe kötésért és a behordásért, mint nyáron csak az aratásért (kaszálásért és kévébe kötésért)."

És hány paraszt van ebben a jobbágyi, elnyomott, rabszolgai helyzetben?

„Helyi adatok szerint délnyugaton az «elkötelezett» porták aránya **1913** *tavaszán* néhány faluban elérte a 48, Mogilev kormányzóságban az 52, Csernyigov kormányzóságban pedig az 56 százalékot."

Jegyezzük meg: 1913 tavaszáról van szó!! Ez a helyzet az 1912. évi termés után!! Ez a helyzet ama úgynevezett „földrendezés" állítólag szédítő sikereinek idején, amellyel a kormány világszerte akkora zajt csapott és annyira büszkélkedett!!

Lehet-e ezek után másnak nevezni a hírhedt „földrendezést", mint fehérre meszelt sírnak, mely ugyanazt a korábbit, ugyanazt a régit, a feudalizmust rejti magában?

A paraszti porták fele „elkötelezett", kilátástalan nyomorral gúzsbakötött porta. Az éhség még a legjobb termést hozó esztendőkben is arra kényszeríti a parasztokat, hogy télen harmadáron kössék le munkaerejüket a földbirtokosnak. Valójában ez teljesen egyet jelent az úrbér, a hűbériség folytatásával, mert a hűbériségnek éppen a lényege maradt meg: megmaradt a nyomorult, éhező, tönkrement muzsik, aki még a legjobb esztendőben is kénytelen nyomorúságos eszközeivel, elcsigázott jószágával a „téli elszegődés" feltételei mellett a földbirtokos földjét művelni.

Hadd növekedjék azoknak az eseteknek a száma, amikor a földet magántulajdonba adják. Ez még igen hasznos is lehet a proletárok szempontjából, akik így megszabadulnak terheiktől, és szabadabban vehetnek részt a szabadságért és a szocializmusért folyó harcban.

De világos, hogy a magántulajdonnak semmiféle „megerősítése", semmiféle „áldása" sem segít a porták millióin, a parasztok tízmillióin, akiknek *nincs hová* menniük a faluból, s akik kénytelenek télen a földbirtokosok igájába hajtani fejüket.

Ezeknek a parasztoknak elkerülhetetlenül arra kell törekedniük, hogy a földbirtokosok minden földje térítés nélkül az ő kezükbe menjen át, mert ez számukra az *egyetlen* kiút a kilátástalan nyomorúságból. Az obscsina-földbirtoknak ehhez semmi köze. Mind az önállóan gazdálkodó paraszt, mindpedig a szó legszorosabb értelmében vett „magántulajdonos", csakúgy mint az obscsina-tag, örökké elnyomott rabszolga marad, ha nem tudja saját gabonájával „*Miklós napjánál*" tovább kihúzni, és kénytelen a földbirtokostól uzsorafeltételek mellett gabonát kölcsönvenni.

Nevetséges beszélni is e több tízmillió parasztnak a gazdaság „haladásáról", a „kultúra fellendüléséről", a föld megművelésének tökéletesítéséről és ehhez hasonlókról! Miféle tökéletesítésről lehet itt szó, amikor a reménytelen nyomor arra kényszeríti a parasztot, hogy harmadáron szegődjék el a földbirtokoshoz, nyáron pedig saját gabonája ki fog peregni — nyáron a rendőrök és a csendőrök kötéllel fogják az „*urasághoz*" hurcolni, akitől munkája fejében előre vett fel gabonát vagy pénzt!!

És az a földbirtokos, aki télen gabonát vagy pénzt ad munka fejében, egyáltalán nem hasonlít sem az „európai" gazdához, sem általában a tőkés vállalkozóhoz. Ez nem vállalkozó, hanem uzsorás vagy feudális uraság. A termelés tökéletesítésére ilyen „gazdasági rendszerben" nemcsak hogy nincs szükség, de egyáltalán *nem is kívánatos*, *fölösleges* és *ártalmas* e rendszer szempontjából. Tönkrement, nyomorgó, éhes muzsik, éhes jószág és nyomorúságos szerszámok — erre *szüksége van* az effajta földesúri gazdaságnak, amely *állandósítja* Oroszország elmaradottságát és a parasztok elnyomatását. Ha a paraszti lakosság tömege a feudális függőség ilyen körülményei közé került, akkor ezek a körülmények még évtizedekig fennmaradhatnak, amíg csak a parasztok ki nem szabadítják magu-

kat ebből a járomból, — mert semmit sem változtat a parasztok tömegeinek kiszolgáltatottságán az, ha a jelentéktelen kisebbséget kitevő gazdag „tanyásparasztok" különválnak, ha a földet tulajdonba adják és a proletárok eladják.

Ezt felejtik el, vagy helyesebben ezt igyekeznek elfelejteni, takargatni, elhomályosítani az új, sztolipini agrárpolitika dicsőítői. Kórusban zengik, hogy ez a politika „haladást" jelent, de *elhallgatják*, hogy a haladás csak egészen jelentéktelen kisebbséget érint, és csigaléptekkel megy előre, a *többség* pedig továbbra is a régi, kiszolgáltatott, jobbágyi helyzetben marad.

A tanyásparasztok száma növekszik, több gépet importálnak Oroszországba, a takarmánygazdaság fejlődik, a falusi szövetkezetek szaporodnak. Ez mind igaz uraim, a kormány védői! De van az éremnek egy másik oldala, amelyet önök eltakarnak. A parasztok többsége minden hírhedt haladás ellenére feudális rabszolgaságban van. Ezért oly *szűkkörű* és *bizonytalan* minden „haladás", ezért elkerülhetetlen az éhínség, ezért gyenge és szánalmas az egész belső piac, ezért tartja magát oly szilárdan a jogfosztottság és az önkény, ezért szükségszerű *még jobban* az új agrárforradalom. Hiszen az ellentmondás is erősebb a repülőgép, a villamosság, az autó százada és a „téli elszegődés" vagy a „felesbérlet" között.

De itt vannak a *legújabb* adatok is az oroszországi felesbérletről ugyanabból a folyóiratból, amelyet volhiniai Antonij megdicsért. A központi kormányzóságokban a parasztok feles szántóinak területe saját szántóik területének 21%-a, a tómelléki kormányzóságokban 42%-a, az északnyugatiakban 68%-a!! A feles kaszálók területe pedig a parasztok saját kaszálóinak területéhez képest a központi kormányzóságokban 50%, a tómelléki, a volgántúli és az északnyugati kormányzóságokban 110—185%!!

Tehát a feles kaszálók Oroszország *három* óriási vidékén *túlsúlyban vannak* a saját kaszálókkal szemben!!

De mi is az a „felesbérlet"?

„A paraszt, aki a földbirtokos földjén gazdálkodik, bár saját vetőmagját használja, teljesen maga műveli meg a földet, és maga végzi az egész betakarítást, beleértve a kévék behordását is, csak a termés felét tartja meg magának. A szénakaszálás pedig «harmadába» megy — a felesbérlő a harmadik boglyát tartja meg, kettő a földbirtokost illeti."

De még ez sem elég.

„Bizonyos esetekben (különösen Minszk és Csernyigov kormányzóságokban) a felesbérlő, azonkívül, hogy a föld használatáért a termés felével, a szénakaszálóért pedig a széna kétharmadával fizet, arra is *kötelezi magát, hogy 1—2 hétig ingyen dolgozzék az uradalomban, mégpedig többnyire lovával vagy serdülő fiával.*"

Hát nem tiszta robot ez? Hát nem a régi feudális gazdálkodás ez?

Ezekben az adatokban úgyszólván semmi új sincs. Ellenkezőleg, ősrégi dolog ez, mely megmaradt minden szörnyűségében az „új" agrárpolitika *mellett.* Erről az ősrégi dologról réges-régen tud mindenki, aki kapcsolatban van a falusi élettel. Statisztikusok és a falusi élet megfigyelői tucatjával, százával írtak könyveket erről az ősrégi dologról. És ez az ősrégi dolog mind a mai napig uralkodik, megszilárdítva Oroszországban az égbekiáltó elmaradottságot és az égbekiáltó jogfosztottságot.

Semmiféle törvénnyel nem lehet véget vetni ennek a feudalizmusnak, amíg a rengeteg föld a teljhatalmú földbirtokosok tulajdonában van; nem segít itt az elgyötört parasztok „obscsináinak" a „föld-magántulajdonnal" való semmiféle felcserélése.

A kormány 1905. évi földbirtokstatisztikája szerint, amelyet a belügyminisztérium adott ki, Európai-Oroszországban *nem egészen 30 000* földbirtokosnak *70 millió* gyeszjatyina földje volt...

A megírás ideje:
1914 május 28 (június 10) előtt.
Először megjelent:
„Proletarszkaja Revoljucija"
3 (26). sz. 1924.

AZ EGYSÉGRŐL

„A munkások belefáradtak a szakadásba. A munkások egységet akarnak. A munkásokat felháborítja, hogy a szakadás olykor verekedéssé fajul . . ."

Ilyen és ehhez hasonló kijelentéseket hallhatunk néha egyik-másik munkástól.

Az egységre valóban szükségük van a munkásoknak. És mindennél fontosabb megérteni azt, hogy magukon a munkásokon kívül *senki* sem „ad" nekik egységet, senkinek *sincs módjában* segíteni egységüket. Az egységet nem lehet „ígérni" — ebből nem lehet más, csak kérkedés, csak önámítás; az egységet nem lehet az értelmiségi csoportok „megegyezéséből" „megteremteni" — ez a legszomorúbb, a legnaivabb, a legnagyobb tudatlanságon alapuló tévedés.

Az egységet *ki kell vívni*, és csak maguk a munkások, maguk az öntudatos munkások érhetik ezt el, mégpedig kitartó, szívós munkával.

Mi sem könnyebb, mint arasznyi betűkkel leírni az „egység" szót, mint ígérgetni az egységet, mint az egység hívének „proklamálni" magunkat. Az egység ügyét azonban csak az élenjáró munkások, az *összes* öntudatos munkások munkája és megszervezése viheti valóban előre.

Egység nem lehetséges szervezet nélkül. Szervezet pedig nem lehetséges anélkül, hogy a kisebbség alá ne vesse magát a többségnek.

Ezek vitathatatlan igazságok. Ezekben senki sem kételkedik. Csupán — csupán! — meg kell őket valósítani. Ez nem könnyű dolog. Ehhez valamennyi öntudatos

munkás munkájára, kitartására, összefogására van szükség. De ilyen munka nélkül még beszélni sem érdemes a munkásegységről.

Az Internacionálé amszterdami határozata erősen hangsúlyozza, hogy minden ország munkáspártjának egységesnek kell lennie[94]. Ez a határozat helyes. A határozat a *munkások egységét* követeli, de ezt nálunk azoknak *az értelmiségi csoportoknak az egységével* cserélik fel, *amelyek nem akarják elismerni a munkások többségének akaratát!!*

Ez nevetséges lenne, ha nem volna ennyire szomorú.

Egész Oroszország öntudatos munkásainak többsége $2^1/_2$ év alatt (1912 január 1-től) valóban egyesült az 1912 januárjában, 1913 februárjában és 1913 nyarán hozott pravdista határozatok körül. Ezt bebizonyították a különféle lapok javára gyűjtő munkáscsoportok pontos adatai. Hiába mellőzik, hiába hallgatják el ezeket az adatokat a különféle értelmiségi csoportocskák, amelyek nem tudnak híveket toborozni a munkástömegek körében, ezek az adatok ettől még nem tűnnek el: ezzel csak az bizonyosodik be, hogy a különféle értelmiségi csoportocskák elszakadtak a munkástömegektől, s *félnek az igazságtól.*

A lapok javára gyűjtő szentpétervári munkáscsoportok száma:

	Pravdisták	Likvidátorok
Két teljes év alatt 1912-ben és 1913-ban	2 801	750
1914 első felében (január 1-től május 13-ig)	2 873	671
Összesen	5 674	1 421

Ezekből a több ízben közölt és senki által nem helyesbített, nem vitatott adatokból látható, hogy a likvidátorokat az öntudatos munkásoknak *mindössze egyötöde* támogatta (pedig itt a likvidátorokhoz számították *összes* szövetségeseiket, a kaukázusiakat, a trockistákat, a bundistákat, a letteket, most viszont *elválnak* tőlük a szövetségesek; a lettek *már el is váltak).*

Tehát, a munkások $^4/_5$-e *magáénak* vallotta a pravdista határozatokat, helyeselte a pravdizmust, *ténylegesen* egyesült a pravdizmus körül.

Ez a *munkások*, nem pedig az értelmiségi csoportok egysége, ez valóságos, nem pedig szavakban hangoztatott egység, olyan egység, amely egész Oroszország munkásmozgalmának $2^1/_2$ esztendeje eredményeként jött létre, nem pedig olyan, amelyet csak ígérnek.

Ezért az egységért kell továbbra is harcolnunk, ki kell vívnunk, hogy a kisebbség alávesse magát a munkások $^4/_5$-ös többségének. Más út *nincs* és *nem is lehet*. A munkások talán gyerekek, és elhiszik, hogy a munkások $^4/_5$-ös többsége meg fogja engedni az $^1/_5$-ös kisebbségnek, vagy a munkásoktól teljesen elszigetelt értelmiségieknek, hogy *meghiúsítsák* a munkások többségének *akaratát??* Erre még gondolni is nevetséges és ostoba dolog.

Hadd szidalmazza, aki akarja, „bitorlóknak" a pravdistákat. Hadd egyesüljenek e szitkok talaján a likvidátorok, Plehanov, Trockij, a vperjodisták, a bundisták és mindenki, akinek jólesik. Olyan erőtlen csoportocskák szitkozódása ez, amelyek saját tehetetlenségük miatt dühöngenek. Ezek a munkástömegektől elszakadt, tehetetlen csoportocskák csak alakoskodnak, amikor az „egységről" kiáltoznak, mert *éppen ők* azok, akik megbontják az egységet, éppen ők azok, akik *szakadárok módjára szembeszegülnek a többség akaratával.*

Hasztalan erőlködnek ezek a csoportocskák. Szitkozódásukra nem érdemes rá sem hederíteni. Ami pedig a *munkások egységét* illeti, azt a pravdista munkások építik, és fogják is építeni a dühös, de tehetetlen értelmiségi csoportok acsarkodása ellenére.

„Trudovaja Pravda" 2. sz.
1914 május 30.

HAMAR MUNKA RITKÁN JÓ

A „Kampf" című osztrák szociáldemokrata havi folyóiratban F. A.[95] aláírással nemrég szenzációs cikk jelent meg, mely szerint Eduard Bernstein, a német opportunisták ismert vezére megtagadta revizionista, opportunista nézeteit, és visszatért a marxizmus álláspontjára.

A revizionizmus, avagy a marxizmus „felülvizsgálása" jelenleg egyik legfőbb, ha ugyan nem a legfőbb megnyilvánulása a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyásnak és a proletárok burzsoá megmételyezésének. Éppen ezért tett szert Eduard Bernstein, az opportunisták vezére ilyen világhírre (hírhedtségre).

És Eduard Bernstein visszatért volna a marxizmus álláspontjára? Ezt a hírt bizonyára furcsának találta mindenki, aki csak valamelyest is ismeri a német szociáldemokrata irodalmat: az opportunisták legfőbb sajtószerve, a „Sozialistische Monatshefte" továbbra is megjelenik, és mint azelőtt, továbbra is hamisítatlan burzsoá nézeteket hirdet, amelyek lényegében a szocializmus teljes elárulását jelentik. Bernstein továbbra is legtekintélyesebb munkatársa ennek a folyóiratnak. Mi hát a helyzet?

A helyzet az, hogy Bernstein előadást tartott Budapesten, és, az egyik ottani lap szerint, előadásában állítólag megtagadta a revizionizmust.

Az osztrák F. A. nagyon hiszékeny és meggondolatlan volt, amikor elhamarkodottan világgá kürtölte, hogy Bernstein ismét megváltoztatta nézeteit. A likvidátor V. Levickij, az opportunista „Nasa Zarja" egyik

legtekintélyesebb opportunista munkatársa (ezt a folyóiratot a mensevik Plehanov *orosz* „Sozialistische Monatshefté"-nek nevezte el), tízszer olyan meggondolatlan volt, amikor *csupán* F. A. *szavai alapján* „A revizionizmustól a marxizmusig" hangzatos címmel terjedelmes cikket írt a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-ban (április 3, 46. sz.).

Levickij úr még azt sem várta meg, hogy Bernstein beszéde megjelenjen a sajtóban. Hamar munka ritkán jó.

Amikor Eduard Bernstein meghallotta, milyen „dicső híre" futott világszerte budapesti beszédének, április 11-én levelet írt a „Le Peuple" [96] című brüsszeli szociáldemokrata lapnak, s ebben a levélben nyíltan kijelentette: „a «Kampf» közleménye egyáltalán nem felel meg a valóságnak, semmi újat nem mondtam Budapesten, a «Szocializmus előfeltételei»-ben (Bernstein fő opportunista műve) kifejtett nézeteimtől egy jottányit sem tértem el; a budapesti lapnak az előadásomról közölt beszámolója egyszerűen összezavarta az én szavaimat a beszámoló szerzőjének megjegyzéseivel!!"

Az egész história közönséges hírlapi kacsának bizonyult.

Ebből csak az derült ki, milyen elszomorítóan gyengék egyes osztrák (de vajon csak osztrák?) szociáldemokraták ahhoz, hogy *álcázzák* és nem létezőnek nyilvánítsák az opportunizmust.

A túlbuzgó Levickij úr majd megfeszült igyekezetében. „Bernsteinnek, a revizionizmus ősapjának (?) a marxizmus felé tett fordulata (?) után a revizionizmusnak egyszer s mindenkorra (!!?) vége van a német szociáldemokráciában" — írta Levickij úr a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-ban.

Itt ahány szó, annyi gyöngyszem. Fordulat nem volt. Bernstein nem ősapja a revizionizmusnak. A revizionizmusnak nincs vége.

„... Oroszországban — írja a buzgó Levickij úr — a revizionizmus még a baloldali narodnyikok körében is megszűnt mint elméleti divat, pedig a baloldali narodnyikok egy időben a marxizmus elleni harcukban nem átallottak erre a tanításra támaszkodni. Az orosz szociáldemokrácia körében ennek a tanításnak nem volt semmiféle befolyása, noha egyes publicisták megkísérelték, hogy átplántálják orosz talajra ..."

Ismét ahány szó, annyi valótlanság. A baloldali narodnyikok most is *minden* fontosabb kérdésben a revizionista „tanításokra" „támaszkodnak"; ez látható a „Russzkoje Bogatsztvo" és a „Zaveti" minden füzetéből, a „Sztojkaja Miszl" minden számából. A baloldali narodnyikok opportunizmusát eltussolni ártalmas dolog.

Az orosz szociáldemokráciában a revizionizmusnak a tömeges munkásmozgalom és a tömeges szociáldemokrata mozgalom *kezdete óta*, 1895—1896 óta *volt befolyása*. Talán Levickij úr nem hallott arról a sokévi harcról, amelyet a következetes marxisták és a régi „Iszkra" hívei folytattak az „ökonomistákkal"? Talán nem hallott annak a korszaknak párthatározatairól és számtalan cikkéről, amelyek leszögezték, bebizonyították és megmagyarázták, hogy az „ökonomizmus" a revizionizmusnak, az opportunizmusnak orosz formája? Talán Levickij úr megfeledkezett A. Martinov úrról, a jelenlegi tekintélyes likvidátorról, az egykori tekintélyes ökonomistáról?

Levickij úr megtagadja a revizionizmust, hogy elkendőzze *saját* revizionizmusát. Idézzük emlékezetébe akár csak a következő négy dolgot: 1) nem jelentette-e ki 1909—1910 folyamán a mensevik Plehanov több ízben a sajtóban, hogy a mensevikek igen sok opportunista elemet szedtek össze? 2) nem bizonyította-e be ugyanez a Plehanov, hogy a „harc a legalitásért" likvidátor jelszava opportunista jellegű? 3) nem bizonyította-e be több likvidátorellenes mensevik, hogy a likvidátorság és az „ökonomizmus" között *kapcsolat van?* 4) nem opportunizmus-e az, amikor Kolcov tagadja a két követelést (a három közül) az agitációra való alkalmasságuk szempontjából?

Már ez a négy tény is — bár fel lehetne sorolni akár negyvennégyet is — világosan tanúsítja, hogy az 1895—1902-es évek „ökonomizmusa", az 1903—1908-as évek „mensevizmusa" és az 1908—1914-es évek likvidátorsága nem egyéb, mint az opportunizmusnak és a revizionizmusnak orosz formája vagy válfaja.

„Proszvescsenyije" 5. sz.
1914 május.
Aláírás: V. I.

AZ EGYSÉGBONTÁSRÓL, MELYET AZ EGYSÉGRŐL VALÓ KIABÁLÁSSAL LEPLEZNEK

Megjelent: „Proszvescsenyije"
5. sz. 1914 május.
Aláírás: V. Iljin.

A mai munkásmozgalom kérdései sok tekintetben fájó kérdések — különösen e mozgalom tegnapjának (vagyis csak nemrég történelmi múlttá vált szakaszának) a képviselői számára. Elsősorban az úgynevezett frakciózásra, szakadásra stb. vonatkozó kérdések tartoznak ide. A munkásmozgalom értelmiségi résztvevőitől gyakran hallani azt az izgatott, ideges, csaknem hisztérikus rimánkodást, hogy ne bolygassuk ezeket a fájó kérdéseket. Azok, akik maguk is hosszú éveken át, például 1900—1901-től kezdve részt vettek a marxisták közt kialakult különböző irányzatok harcában, ezekben a fájó kérdések feletti elmélkedésekben természetesen sok mindent feleslegesismétlésnek tarthatnak.

De a marxisták közti 14 esztendős (sőt, ha az „ökonomizmus" megjelenésének első tüneteitől számítjuk, 18—19 éves) harc résztvevőinek száma ma már nem olyan nagy. Napjainkban a marxisták sorait betöltő munkások óriási többsége már vagy nem emlékszik a régi küzdelmekre, vagy egyáltalán nem ismeri őket. Ezt az óriási többséget (mint többek közt folyóiratunk körkérdése is bizonyítja) a fájó kérdések különösen érdeklik. S mi foglalkozni akarunk ezekkel a kérdésekkel, amelyeket *állítólag* első ízben (a fiatal munkásnemzedék számára valóban első ízben) vet fel Trockij „frakción kívüli munkásfolyóirata", a „Borba".

I. A „FRAKCIÓZÁSRÓL"

Trockij „frakción kívülinek" nevezi új folyóiratát. Ezt a szót teszi első helyre a hirdetésekben, ezt hangsúlyozza úton-útfélen, mind magának a „Borbá"-nak, mind

a likvidátor „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-nak a szerkesztőségi cikkeiben; ez az utóbbi lap egyébként még a „Borba" megjelenése előtt közölte Trockij cikkét erről.

Mi az a „frakciónkívüliség"?

Trockij „munkásfolyóirata" nem más, mint Trockij folyóirata a munkások *számára*, minthogy nyoma sincs benne sem a munkáskezdeményezésnek, sem a munkásszervezetekkel való kapcsolatnak. Trockij népszerű akar lenni, és ezért a munkásoknak szánt folyóiratában megmagyarázza az olvasónak a „territórium", a „faktor" stb. szavak jelentését.

Ez igen derék. De akkor miért nem magyarázza meg a munkásoknak azt is, mit jelent a „frakciónkívüliség"? Vagy ez *érthetőbb*, mint a territórium meg a faktor?

Dehogy. Nem erről van szó, hanem arról, hogy a frakciózás legrosszabb csökevényeinek legrosszabb képviselői a „frakciónkívüliség" címkéjével *becsapják* a fiatal munkásnemzedéket. Ehhez érdemes bővebb magyarázatot fűzni.

A frakciózás a szociáldemokrata párt fő sajátossága egy meghatározott történelmi időszakban. Mégpedig melyikben? Az 1903-tól 1911-ig terjedő időszakban.

Hogy a lehető legszemléletesebben megmagyarázzuk, mi volt a frakciózás lényege, fel kell idéznünk legalább az 1906—1907-es évek konkrét körülményeit. A párt akkor egységes volt, nem volt soraiban szakadás, de volt frakciózás, vagyis a *valóságban* az egységes pártban *két* frakció, két valójában különálló szervezet volt. Az alsó munkásszervezetek egységesek voltak, de minden lényeges kérdésben két taktikát dolgozott ki a két frakció; a két taktika szószólói egységes munkásszervezetekben vitatkoztak egymással (például 1906-ban a duma-kormány, illetve a kadet kormány jelszavának megvitatásakor, vagy pedig 1907-ben a londoni pártkongresszus küldötteinek megválasztásakor), s a kérdéseket a *többség* döntötte el: a stockholmi egységes pártkongresszuson (1906-ban) az egyik, a londoni egységes pártkongresszuson (1907-ben) a másik frakció szenvedett vereséget.

Ezek közismert tények az oroszországi szervezett marxizmus történetéből.

Csak emlékezetünkbe kell idéznünk ezeket a közismert tényeket, hogy észrevegyük azt a kiáltó valótlanságot, amelyet Trockij terjeszt.

Oroszországban már több mint két éve, 1912 óta *nincs* frakciózás a szervezett marxisták közt, nem folyik vita a taktikáról az *egységes* szervezetekben, az egységes *konferenciákon* és kongresszusokon. De *teljes* az elkülönülés a párt és a likvidátorok között, amióta a párt 1912 januárjában hivatalosan kijelentette, hogy a likvidátorok *nem* tartoznak hozzá. Trockij ezt a helyzetet gyakran „szakadásnak" nevezi, s erről az elnevezésről alább még külön beszélünk. Kétségtelen tény azonban, hogy a „frakciózás" szó *nem felel meg az igazságnak.*

Ez a szó, mint már mondottuk, kritikátlan, ésszerűtlen, értelmetlen megismétlése *annak, ami igaz volt tegnap,* vagyis egy már letűnt időszakban. És amikor Trockij a „frakcióharc káoszáról" beszél nekünk (1. sz., 5. és 6. old. és sok más helyen is), akkor nyomban világossá válik, *melyik* letűnt időszak beszél belőle.

Nézzük meg a mai helyzetet a fiatal orosz munkások, Oroszország szervezett marxistáinak kilenctized része szemszögéből. Ezek a munkások a munkásmozgalomban ható különféle nézeteknek vagy áramlatoknak *három* tömegmegnyilvánulását látják: a „pravdistákat", akik egy negyvenezer példányban megjelenő lap körül csoportosulnak, a „likvidátorokat" (15 000 példány) és a baloldali narodnyikokat (10 000 példány). A példányszámokra vonatkozó adatok megvilágítják az olvasónak az egyes irányzatok *tömeg*jellegét.

Kérdezzük, hol itt a „káosz"? Trockij szereti a hangzatos és üres frázisokat — ez köztudomású —, ámde a „káosz" szó *nemcsak* frázis, hanem *ezenkívül a tegnapi* időszak *külföldi* viszonyainak a mai időszak orosz talajába való átültetése is (jobban mondva: hiábavaló igyekezet az átültetésre). Ez a dolog lényege.

A marxistáknak a narodnyikok elleni harcában nincs semmiféle „káosz". Reméljük, *még* Trockij sem meri állítani ennek ellenkezőjét. A marxistáknak a narodnyikok

elleni harca több mint 30 éve, a marxizmus születése óta folyik. E harc oka: két különböző osztály, a proletariátus és a parasztság érdekei és álláspontja közt levő gyökeres különbség. Ha egyáltalán van valahol „káosz", akkor csak azoknak a csodabogaraknak a fejében van, akik ezt nem értik.

Miről lehet még szó? A marxisták és a likvidátorok harcának „káoszáról"? Ez megint nem igaz, hiszen nem lehet káosznak nevezni a harcot egy olyan *áramlat* ellen, melyet 1908 óta az egész párt áramlatnak minősít, és elítél. S aki komolyan foglalkozik az oroszországi marxizmus történetével, az tudja, hogy a likvidátorság megbonthatatlan és a lehető legszorosabb kapcsolatban van — még vezéreinek és résztvevőinek személyét tekintve is — a „menseviz-mussal" (1903—1908) és az „ökonomizmussal" (1894—1903). Tehát itt is csaknem húszévi történelemmel van dolgunk. Aki saját pártjának történetét „káosznak" tekinti, annak feje megbocsáthatatlanul kong az ürességtől.

De vegyük szemügyre a mai helyzetet Párizs vagy Bécs *szempontjából*. Egyszeriben minden megváltozik. A „pravdistákon" és a „likvidátorokon" *kívül* még *legalább öt orosz* „frakció", vagyis külön csoport van, amelyek mind ugyanahhoz a szociáldemokrata párthoz akarják számítani magukat: a Trockij-csoport, a két „Vperjod"-csoport, a „pártigenlő bolsevikok" és a „pártigenlő mensevikek". Párizsban és Bécsben (e két különösen nagy központot említem példának) ezt minden marxista jól tudja.

S itt aztán Trockijnak bizonyos tekintetben igaza van: ez csakugyan frakciózás, ez igazán káosz!

„Frakciózás", vagyis névleges egység (*szóban* mind egy párthoz tartoznak), a valóságban pedig szétforgácsoltság (a gyakorlatban mindegyik csoport önálló, és úgy tárgyalnak és egyezkednek egymással, mint szuverén hatalmak).

„Káosz", vagyis (1) nincsenek objektív, ellenőrizhető adatok e frakcióknak az oroszországi munkásmozgalommal való kapcsolatáról, és (2) nincs olyan anyag, amelynek alapján meg lehetne ítélni e frakciók igazi eszmei és politikai arculatát. Nézzünk meg két teljes évet, 1912-t

és 1913-at. Ezek tudvalevőleg a munkásmozgalom megélénkülésének és fellendülésének az évei, amikor minden, csak valamelyest is *tömegjellegű* áramlatnak vagy irányzatnak (márpedig a politikában csak az számít, ami tömegjellegű) ki *kellett* hatnia a IV. duma választásaira, a sztrájkmozgalomra, a legális lapokra, a szakszervezetekre, a biztosítási kampányra stb. Az említett öt külföldi frakció közül a kétéves időszak folyamán egy sem, egyetlenegy sem éreztette hatását valamelyest észrevehető módon az oroszországi tömeges munkásmozgalom imént felsorolt megnyilvánulásainak *egyikében sem!*

Ez tény, melyet bárki könnyen ellenőrizhet.

És ez a tény azt bizonyítja, hogy igazunk volt, amikor Trockijról úgy beszéltünk, mint „a frakciózás legrosszabb csökevényeinek" képviselőjéről.

Mindazok szemében, akik csak valamelyest is ismerik az oroszországi munkásmozgalmat, a saját állítása szerint nem frakciós Trockij nyilvánvalóan a „Trockij-*frakció*" képviselője — amit ő csinál, az frakciózás, mert megvan benne a frakciózás mindkét lényeges ismertetőjele: (1) az egység névleges elismerése és (2) csoportszerű elkülönülés a gyakorlatban. Ez a csökevénye a frakciózásnak, mert itt nem fedezhető fel semmi komolyabb dolog, ami az oroszországi munkás-tömegmozgalommal való kapcsolatra mutatna.

Végül, ez a frakciózás legrosszabb fajtája, mert eszmeileg és politikailag *nincs* meghatározott jellege. Ezt a meghatározott jelleget nem lehet elvitatni sem a pravdistáktól (még megátalkodott ellenfelünk, L. Martov is elismeri, milyen „összetartást és fegyelmezettséget" tanúsítottunk a mindenki előtt ismeretes, hivatalos határozatok tekintetében, bármely kérdésre vonatkoztak is), sem a likvidátoroktól (az ő arculatuk, legalábbis a tekintélyesebbeké, nagyon is meghatározott, tudniillik liberális, nem pedig marxista).

Nem lehet elvitatni bizonyos meghatározott jelleget azoknak a frakcióknak egy részétől sem, amelyek Trockij frakciójához hasonlóan igazában csak bécsi—párizsi, de egyáltalában nem oroszországi szempontból léteznek. Például a „Vperjod" machista csoportjának határozottan *machista*

elméletei vannak; a „pártigenlő mensevikek" határozottan és teljesen elvetik ezeket az elméleteket, határozottan védelmezik a marxizmust, és elméleti szempontból elítélik a likvidátorokat.

Trockijnak viszont nincs semmiféle meghatározott eszmei és politikai irányvonala, mert hiszen a „frakciónkívüliség" szabadalma nem más (erről még bővebben lesz szó), mint szabadalom a teljesen szabad *csapongásra* egyik frakciótól a másikhoz és vissza.

Összefoglalva:

1) Trockij nem magyarázza meg, és nem érti a marxizmus áramlatai és frakciói közti *eszmei* véleménykülönbségek történelmi jelentőségét, noha ezek a véleménykülönbségek kitöltik a szociáldemokrácia húszéves történetét, és összefüggenek a jelen alapvető kérdéseivel (amint ezt alább még ki fogjuk mutatni);

2) Trockij nem értette meg, hogy a *frakciózás* fő sajátosságai: az egység névleges elismerése és a tényleges szétforgácsoltság;

3) Trockij a „frakciónkívüliség" zászlaja alatt az egyik olyan külföldi frakció mellett száll síkra, amely leginkább nélkülöz minden eszmei alapot, s amelynek egyáltalán nincs talaja Oroszország munkásmozgalmában.

Nem mind arany, ami fénylik. Trockij frázisai nagyon fénylenek, és nagyon hangosak, viszont tartalmuk az nincs.

II. A SZAKADÁSRÓL

„Nálatok, pravdistáknál nincs ugyan frakciózás, vagyis nincs szó az egység névleges elismeréséről és a tényleges szétforgácsoltságról, de van valami, ami még ennél is rosszabb, a szakadárság" — mondják. Így beszél Trockij, aki, minthogy képtelen gondolatait végiggondolni, és mondatait logikusan egymásba fűzni, hol a frakciózás ellen üvöltöz, hol meg azt kiabálja, hogy „a szakadás az egyik öngyilkossággal felérő vívmányt a másik után éri el" (1. sz., 6. old.).

Ez a kijelentés csak egyféleképpen értelmezhető:

„a *pravdisták* az egyik vívmányt a másik után érik el" (ez objektív, ellenőrizhető tény, amely megállapítható az oroszországi munkás-tömegmozgalom tanulmányozásából, akár csak az 1912—1913. éviéből is), *de én, Trockij*, elítélem a pravdistákat, (1) mert szakadárok és (2) mert politikájuk öngyilkosok politikája.

Vizsgáljuk meg ezt a kérdést.

Mindenekelőtt mondjunk köszönetet Trockijnak: nemrégiben (1912 augusztusától 1914 februárjáig) még F. Dant követte, aki, mint ismeretes, azzal fenyegetőzött, és olyan felhívást hangoztatott, hogy *„ki kell irtani"* a likvidátorellenes irányzatot. Trockij most nem fenyegeti „kiirtással" irányzatunkat (és pártunkat — ne haragudjék, Trockij polgártárs, hiszen ez az igazság!), hanem csak megjövendöli, hogy az *maga* öli majd meg magát!

Ez sokkal enyhébb, nem igaz? Ez ugye már majdnem „frakciónkívüliség"?

De félre a tréfával (bár a tréfa az egyetlen mód rá, hogy enyhén reagáljunk Trockij kibírhatatlan frázispufogtatására).

„Öngyilkosság" — ez egyszerűen frázis, üres frázis, „trockizmus" és semmi más.

A szakadárság komoly politikai vád. Ezt a vádat ezer változatban hajtogatják a likvidátorok és az összes fentebb felsorolt, Párizs és Bécs szemszögéből kétségtelenül létező csoportok.

És ezt a komoly politikai vádat mindnyájan csodálatosan komolytalanul ismételgetik. Nézzük Trockijt. Trockij elismerte, hogy „a szakadárság (értsd: a pravdisták) az egyik öngyilkossággal felérő vívmányt a másik után éri el". S hozzáteszi:

„Igen sok élenjáró munkás a teljes politikai fejvesztettség következtében maga is gyakran a szakadás tevékeny ügynökévé válik" (1. sz. 6. old.).

Elképzelhető-e a kérdésnek komolytalanabb felfogása, mint amely ezekből a szavakból kiütközik?

Ön minket szakadárséggal vádol, mi pedig az oroszországi munkásmozgalom porondján a likvidátorságon

kívül semmi egyebet nem látunk magunkkal szemben. Szóval, ön szerint helytelen a likvidátorsággal szemben elfoglalt álláspontunk? S csakugyan, az *összes* fentebb felsorolt külföldi csoportok, bármilyen nagy is köztük a különbség, abban megegyeznek, hogy a likvidátorsággal szemben elfoglalt álláspontunkat helytelen, „szakadár" álláspontnak minősítik. Ebben *mindezek* a csoportok a likvidátorokkal is megegyeznek (és ebben rejlik lényeges politikai rokonságuk).

Ha a likvidátorsággal szemben elfoglalt álláspontunk elméleti, elvi szempontból helytelen, ezt Trockijnak *nyíltan* meg kellene mondania, *határozottan* ki kellene jelentenie, és kertelés nélkül rá kellene mutatnia, miben látja helytelenségét. Ám Trockij *évek óta* megkerüli ezt a lényeges pontot.

Ha a gyakorlatban, a mozgalmi tapasztalatban helytelennek bizonyul a likvidátorokkal szemben elfoglalt álláspontunk, akkor ezt a tapasztalatot elemezni kellene, Trockij azonban ezzel is adós marad. „Igen sok élenjáró munkás" — ismeri el Trockij —„a szakadás *tevékeny ügynökévé* válik" (értsd: a pravdista irányvonal, taktika, rendszer, szervezet tevékeny ügynökévé).

Mi hát az oka annak a szomorú jelenségnek, melyet — Trockij beismerése szerint — a tapasztalat is megerősít, hogy az *élenjáró* munkások, mégpedig *igen sokan* a „Pravda" mellett vannak?

Ez az élenjáró munkások „teljes politikai fejvesztettségének" következménye — feleli Trockij.

Szó se róla, ez a magyarázat rendkívül hízelgő Trockijra, mind az öt külföldi frakcióra és a likvidátorokra nézve. Trockij nagyon szeret „a hozzáértő bölcs képével", dagályos és hangzatos frázisokkal magára nézve hízelgő magyarázatokat adni a történelmi jelenségekről. Ha „igen sok élenjáró munkás" olyan politikai és pártvonal „tevékeny ügynökévé" válik, amely nem egyezik Trockij irányvonalával, akkor Trockij habozás és kertelés nélkül egy csapásra eldönti a kérdést: ezek az élenjáró munkások a „teljes politikai fejvesztettség" állapotában vannak, ő, Trockij, ellenben nyilván a politikai szilárdságnak, az irányvonal világosságának és helyességének az „álla-

potában" leledzik! . . És ugyanez a Trockij mellét döngetve tüzel a frakciózás, a körösdi ellen, támadja az intellektueleket, akik rá akarják kényszeríteni akaratukat a munkásokra! . .

Valóban, ha ilyesmit olvasunk, önkéntelenül is felvetődik bennünk a kérdés: vajon nem egyenest a bolondokházából hallatszanak ezek a hangok?

A likvidátorságnak és a likvidátorság elítélésének kérdését a párt már 1908-ban felvetette az „élenjáró munkások" előtt, az a kérdés viszont, hogy egy pontosan meghatározott likvidátor csoporttal (nevezetesen a „Nasa Zarja" csoportjával) „szakítani" kell, vagyis, hogy a pártot nem lehet másként építeni, csak e csoport *nélkül*, csak e csoport ellenére, ez az utóbbi kérdés 1912 januárjában, több mint két esztendővel ezelőtt vetődött fel. Az élenjáró munkások túlnyomó többsége igenis a „januári (1912) irányvonal" támogatása *mellett* foglalt állást. Trockij maga is elismeri ezt a tényt azzal, hogy „vívmányokról" és „igen sok élenjáró munkásról" beszél. A csávából meg úgy akarja kihúzni magát, hogy egyszerűen „szakadároknak", „politikailag fejvesztetteknek" *becsmérli* ezeket az élenjáró munkásokat!

Épeszű ember más következtetést von le ezekből a tényekből. Ahol a pontosan és félreérthetetlenül megfogalmazott határozatok körül az öntudatos munkások *többsége* tömörült, ott van az *egységes* vélemény és tevékenység, ott van a pártszerűség, ott van a párt.

Ahol a likvidátorok voltak, akiket a munkások „elcsaptak tisztségükből", vagy ahol mintegy féltucat külföldi csoport volt, amelyek két év alatt *a legkevésbé* sem bizonyították be, hogy van kapcsolatuk az oroszországi munkástömegmozgalommal, éppenséggel ott uralkodik fejvesztettség és *szakadárság*. Mikor most Trockij arra igyekszik rábírni a munkásokat, hogy *ne hajtsák végre* annak az „összességnek" a határozatait, amelyet a pravdista marxisták elismernek, bomlasztani *próbálja* a mozgalmat, és szakadást *próbál* előidézni.

Ezek a kísérletek erőtlenek, de végtére mégiscsak le kell leplezni az intellektuel csoportocskák vezéreit, akik önhittségükben nagyon elbizakodottak lettek, akik szaka-

dásról óbégatnak, holott ők maguk idéznek elő szakadást, akik, noha két évvel ezelőtt vagy még régebben *teljes vereséget* szenvedtek az „élenjáró munkások" előtt, hihetetlen arcátlansággal *fütyülnek* ezeknek az élenjáró munkásoknak a határozataira és akaratára, s *őket* nevezik „politikailag fejvesztetteknek". Hiszen ezt még Nozdrjov vagy Juduska Golovljov sem csinálná különben.

S nekünk, publicistáknak, kötelességünk a szakadás körül csapott meg-megújuló jajveszékelésre fáradhatatlanul elismételni a meg nem cáfolt és megcáfolhatatlan *pontos* adatokat. A II. dumában a munkáskúria képviselőinek 47%-a, a III-ban 50%-a, a IV-ben 67%-a volt bolsevik.

Itt van az „élenjáró munkások" többsége, itt van a párt, itt van az öntudatos munkások többségének felfogásbeli és cselekvésbeli egysége.

A likvidátorok erre azt válaszolják (lásd Bulkin és L. M. cikkét a „Nasa Zarja" 3. számában), hogy mi a Sztolipin-féle kúriákból vesszük érveinket. Ez értelmetlen és rosszhiszemű ellenvetés. A németek a nőket kizáró Bismarck-féle választójogi törvény alapján tartott választásokon mérik le sikereiket. Csak őrültek tehetnének szemrehányást ezért a német marxistáknak, hiszen ha sikereiket az *adott* választójogi törvény alapján mérik is le, ezzel korántsem ismerik el annak reakciós jogfosztó intézkedéseit.

Mi sem védelmeztük sem a kúriát, sem a kuriális rendszert, de az *adott* választójogi törvény alapján mértük le sikereinket. Kúriák voltak mind a három (a II., a III. és a IV.) duma választásán, és ugyanazon a munkáskúrián *belül*, a szociáldemokrácián *belül teljes* eltolódás következett be a likvidátorok rovására. Aki nem akarja önmagát áltatni, és másokat sem akar becsapni, annak el kell ismernie azt az objektív tényt, hogy a *munkásegység* győzelmet aratott a likvidátorok *felett.*

A másik ellenvetés nem kevésbé „bölcs": „erre meg erre a bolsevikra mensevikek és likvidátorok szavaztak (vagy a választáson részt vettek)." Nagyszerű! De nem vonatkozik-e ez ugyanúgy a *nem* bolsevik munkásképvi-

selőkre, akiknek az aránya a II. dumában 53%, a III. dumában 50%, a IV. dumában 33% volt?

Ha a képviselőkre vonatkozó adatok helyett idézhetnénk az elektorokra vagy a munkásmeghatalmazottakra stb. vonatkozó adatokat, szívesen megtennők. De ilyen részletesebb adatok *nincsenek*, tehát az „ellenvetők" csak port hintenek az olvasók szemébe.

Hát a különböző irányzatú lapokat támogató munkáscsoportok adatai? *Két* év alatt (1912 és 1913) a „Pravda" mellett 2801 csoport, a „Lucs" mellett 750 csoport foglalt állást*. Ezeket a számokat bárki ellenőrizheti, és még senki sem próbálta megcáfolni őket.

Hol van itt az „élenjáró munkások" *többségének akció- és akarategysége*, hol van itt a többség akaratának *megsértése?*

Trockij „frakciónkívülisége" éppen hogy szakadárság abban az értelemben, hogy a legszemérmetlenebbül megsérti a munkásság többségének akaratát.

III. AZ AUGUSZTUSI BLOKK FELBOMLÁSÁRÓL

Van azonban még egy, mégpedig igen fontos módszer, mellyel ellenőrizhető, hogy helyesek, illetve igazak-e Trockijnak a szakadárságra vonatkozó vádjai.

Ön úgy véli, hogy a „leninisták" a szakadárok? Rendben van. Tegyük fel, hogy igaza van.

De ha igaza van, miért nem bizonyította be a többi frakció és csoport, hogy a „leninisták" *nélkül*, a „szakadárok" *ellen* egyesülni lehet a likvidátorokkal?.. Ha mi „szakadárok" vagyunk, önök, egyesítők, miért nem egyesültek egymással és a likvidátorokkal? Hiszen így a *gyakorlatban* mutatták volna meg a munkásoknak, hogy az egység lehetséges és hasznos!..

Menjünk sorjában.

1912 januárjában a „szakadár" „leninisták" kijelen-

* 1914 április 1-ig egy még nem végleges számítás szerint 4000 csoport volt a „Pravda" mellett (1912 január 1-től számítva), s 1000 a likvidátorok és valamennyi szövetségesük mellett.

tik, hogy ők igenis — párt, a likvidátorok *nélkül*, a likvidátorok *ellenére*.

1912 márciusában ezek ellen a „szakadárok" ellen orosz újságjaikban és a „Vorwärts" című német szociáldemokrata lap hasábjain *összefognak* az *összes* csoportok és „frakciók": a likvidátorok, a trockisták, a vperjodisták, a „pártigenlő bolsevikok", a „pártigenlő mensevikek". Mindezek együtt a legteljesebb egyetértésben, egyhangúlag, egységesen „bitorlóknak", „szemfényvesztőknek" becsmérelnek, s egyéb, nem kevésbé gyengéd és hízelgő elnevezésekkel illetnek bennünket.

Nagyon derék, uraim! De mi sem lett volna önöknek könnyebb, mint egyesülni a „bitorlók" *ellen*, és példát mutatni az „élenjáró munkásoknak" az *egységből*. Vajon, ha az élenjáró munkások az egyik oldalon azt látták volna, hogy mindenki egyesül a bitorlók ellen, egyesülnek a likvidátorok is és a *nem* likvidátorok is, a másik oldalon meg *csupán* a „bitorlókat", a „szakadárokat" stb. látták volna, vajon nem az előbbieket támogatták volna??

Ha a nézeteltéréseket a „leninisták" csak kitalálták vagy csak felfújták stb., de valójában *lehetséges* a likvidátorok, plehanovisták, vperjodisták, trockisták stb. egysége, akkor önök miért nem bizonyították ezt be két év alatt *saját* példájukkal?

1912 augusztusában összeült az „egyesítők" konferenciája. S egyszeriben megkezdődött a *bomlás:* a plehanovisták egyáltalán nem voltak hajlandók elmenni, a vperjodisták elmentek ugyan a konferenciára, de azzal hagyták ott, hogy tiltakoztak, és leleplezték, hogy az egész ötlet fikció.

„Egyesültek" a likvidátorok, a lettek, a trockisták (Trockij és Szemkovszkij), a kaukázusiak és a hetes csoport. De egyesültek-e csakugyan? Mi már akkor kijelentettük, hogy nem, ez csak a likvidátorság leplezése. Vajon megcáfoltak-e bennünket az események?

Pontosan másfél év múlva, 1914 februárjában kiderült a következő:

1) A hetes csoport bomladozik — Burjanov kiválik belőle.

2) A megmaradt új „hatos csoport" kebelén belül

Csheidze és Tuljakov, vagy másvalaki nem tud megegyezni a Plehanovnak adandó válasz dolgában. A sajtóban bejelentik, hogy válaszolni fognak neki, *de nem tudnak válaszolni.*

3) Trockij, aki tulajdonképpen már hónapok óta nem szerepel a „Lucs" hasábjain, *különválik*, és kiadja „saját" folyóiratát, a „Borbá"-t. S azzal, hogy folyóiratát „frakciónkívülinek" nevezi, világosan kimondja (világosan mindenki számára, aki csak valamelyest is ismeri a kérdést), hogy a „Nasa Zarja" és a „Lucs" az ő véleménye szerint „frakciós", vagyis rossz egyesítőnek *bizonyult.*

Ha ön, kedves Trockij, egyesítő, ha ön szerint lehetséges az egység a likvidátorokkal, ha ön velük együtt „az 1912 augusztusában megszövegezett alapeszmék" álláspontján van („Borba", 1. sz. 6. old., „Az olvasókhoz"), akkor miért *nem* egyesült *ön* a „Nasa Zarja" és a „Lucs" likvidátoraival?

Amikor a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-ban még Trockij folyóiratának megindulása előtt megjelent egy kaján megjegyzés arról, hogy a folyóirat arculata „tisztázatlan", s hogy „marxista körökben elég sok szó esett" róla, akkor a „Puty Pravdi"-nak (37. sz.)* természetesen le kellett lepleznie ezt a hazugságot: a „marxista körökben" Trockijnak a lucsisták *elleni* titkos feljegyzéséről „beszéltek"; Trockij arculata és az Augusztusi Blokktól való elszakadása teljesen „tisztázva van".

4) An, a kaukázusi likvidátorok ismert vezére, aki annak idején szembefordult L. Szedovval (s aki ezért F. Dantól és társaitól nyilvános fejmosásban részesült), most felbukkan a „Borbá"-ban. Csupán az marad „tisztázatlan", vajon Trockijjal vagy Dannal kívánnak-e most tartani a kaukázusiak?

5) A lett marxisták, akik az „Augusztusi Blokk"-ban az egyetlen vitathatatlanul létező szervezetet képviselték, *hivatalosan* kiléptek belőle, kijelentve (1914-ben) legutóbbi kongresszusuk határozatában, hogy

„a béklitgetőknek az a kísérlete, hogy mindenáron egyesüljenek a likvidátorokkal

* Lásd ebben a kötetben 154—158. old. — *Szerk.*

(az 1912. évi augusztusi konferencia), sikertelennek bizonyult, és az egyesítők maguk kerültek eszmei-politikai függőségbe a likvidátorokkal szemben".

Ezt másfélévi tapasztalat után olyan szervezet jelentette ki, amely *semleges* álláspontot van, és amely nem kíván kapcsolatba lépni a két központ közül *egyikkel sem.* Annál komolyabban kell vennie Trockijnak ezt a *semleges* emberektől származó határozatot!

Azt hisszük, ennyi elég.

Azok, akik minket vádolnak szakadársággal, azzal, hogy nem akarunk vagy nem tudunk összeférni a likvidátorokkal, *maguk sem* fértek össze velük. Az Augusztusi Blokk fikciónak bizonyult, és felbomlott.

Trockij becsapja olvasóit, amikor ezt a tényt eltitkolja előttük.

Ellenfeleink tapasztalatai a mi igazunkat bizonyítják, azt bizonyítják, hogy a likvidátorokkal nem lehet együtt dolgozni.

IV. EGY BÉKÍTGETŐ TANÁCSAI A „HETES CSOPORT" SZÁMÁRA

A „Borba" 1. számának „A duma-frakció kettészakadása" című szerkesztőségi cikkében egy békítgető tanácsokat ad az Állami Duma likvidátoroskodó (illetve a likvidátorság felé hajló) hét képviselőjének. E tanácsok veleje a következő mondat:

„minden olyan esetben, amikor feltétlenül szükséges a többi frakcióval való megegyezés, elsősorban a hatos csoporthoz kell fordulni" (29. old.).

Ez egy ésszerű tanács, s többek közt nyilván emiatt nem fér össze Trockij a lucsista likvidátorokkal. A két duma-frakció harcának kezdetétől fogva, a nyári (1913) tanácskozás határozata óta a pravdisták éppen ezen az álláspontón voltak. Az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció a szakadás után is több ízben kijelentette a *sajtóban,* hogy a „hetes csoport" ismételt elutasító válasza ellenére kitart ezen az álláspontón.

Kezdettől fogva, a nyári tanácskozás határozata óta az a véleményünk, hogy a *dumabeli* munka kérdéseiben kívánatosak és lehetségesek a *megegyezések:* ha többször is megegyezésre tudtunk lépni a kispolgári paraszt demokratákkal (a trudovikokkal), akkor magától értetődik, hogy még inkább lehetséges és szükséges ez a kispolgári, liberális munkáspolitikusokkal.

Nem szabad eltúlozni a nézeteltéréseket, és egyenesen szembe kell nézni a tényekkel: a „hetes csoport" a likvidátorság felé hajló emberekből áll, akik tegnap még fenntartás nélkül követték Dant, ma pedig vágyakozó pillantással hol Danról Trockijra, hol meg Trockijról Danra tekingetnek. A likvidátorok — a párttól elszakadt legalista csoport, amely liberális munkáspolitikát folytat. Mivel elveti az „illegalitást", a pártépítés és a munkásmozgalom dolgaiban ezzel a csoporttal semmiféle egységről sem lehet szó. Akinek erről más a véleménye, az nagyon téved, mert nem veszi figyelembe, milyen mély változások mentek végbe 1908 óta.

De persze egyes kérdésekben *megegyezések* megengedhetők ezzel a párton kívül álló vagy párt körüli csoporttal: ezt a csoportot is, akárcsak a trudovikokat, mindig kényszerítenünk *kell* arra, hogy válasszon a munkás- (pravdista) és a liberális politika között. Például a sajtószabadságért való harc kérdésében világosan megmutatkozott, hogy a likvidátorok ingadoznak a kérdés liberális feltevése, vagyis a cenzúrázatlan sajtó tagadása, illetve elfelejtése és az ellenkező politika, a munkáspolitika között.

A *duma*-politika keretein belül, ahol nincs közvetlenül szó a legfontosabb, a *dumán kívüli* kérdésekről, lehetséges és kívánatos a megegyezés a liberális munkásképviselők hetes csoportjával. Ebben a kérdésben Trockij a likvidátorok álláspontjá*ról* áttért a párt nyári (1913-as) tanácskozásának álláspontjá*ra.*

Csak nem szabad elfelejtenünk, hogy a párton kívül álló csoport szempontjából megegyezésen egyáltalán nem azt kell érteni, amit ezen általában a párt emberei értenek. A pártonkívüliek számára egy dumabeli „megegyezés" annyi, mint „egy taktikai határozat vagy irányvonal

kidolgozása". Párttagok számára a megegyezés kísérlet arra, hogy másokat is *bevonjanak* a pártvonal megvalósításába.

Például, a trudovikoknak nincsen pártjuk. Megegyezésen ők az irányvonalnak, hogy úgy mondjuk, „szabad kidolgozását" értik, ma a kadetokkal, holnap a szociáldemokratákkal. Mi viszont a trudovikokkal való megegyezésen egészen mást értünk: nekünk párthatározataink vannak a taktika minden fontos kérdésére vonatkozólag, és ezektől a határozatoktól mi sohasem fogunk eltérni; mikor tehát megegyezünk a trudovikokkal, igyekszünk *magunk mellé állítani őket*, igyekszünk *meggyőzni* őket a mi igazunkról, s *nem mondunk le* a feketeszázasok és a liberálisok elleni közös akciókról.

Hogy Trockij mennyire elfelejtette (elvégre nemhiába volt a likvidátorok táborában!) ezt az elemi különbséget a megegyezéseknek párton belüli és párton kívüli nézőpontból való szemlélete között, azt következő érvelése mutatja:

„Az Internacionálé megbízottainak össze kell hozniuk kettészakadt parlamenti képviseletünk két részét, és velük együtt meg kell vizsgálniuk, mi az, ami egyesíti, és mi az, ami elválasztja őket ... Ki lehet dolgozni egy részletes taktikai határozatot, amely megszövegezi a parlamenti taktika alapelveit ..." (1. sz., 29—30. old.)

Ez jellemző és a legnagyobb mértékben tipikus példája a kérdés likvidátor feltevésének! Trockij folyóirata megfeledkezik a pártról: hát érdemes egyáltalán ilyen csekélységgel törődni?

Mikor Európában (Trockij szeret okkal, ok nélkül előhozakodni az európaisággal) különböző pártok megegyeznek vagy egyesülnek, ez a következőképpen történik: a pártok megbízottai összeülnek, és mindenekelőtt tisztázzák, hogy mely pontokban nem értenek egyet (ugyanezt az eljárást tűzte napirendre az Internacionálé Oroszország számára, amikor korántsem vette be a határozatba Kautskynak azt a meggondolatlan állítását, hogy „nincs régi párt"). Miután tisztázták a nézeteltéréseket, megállapítják, *milyen határozatokat* (javaslatokat, felté-

teleket stb.) *kell a két párt kongresszusa elé terjeszteni* a taktikai, szervezeti stb. kérdésekben. Ha sikerül egységes határozati javaslatokat kidolgozni, akkor a két kongresszus eldönti, hogy elfogadja-e őket; ha *különböző* javaslatokat terjesztenek elő, akkor ugyancsak a két párt kongresszusa bírálja el őket véglegesen.

A likvidátoroknak és Trockijnak az *európai* példákból csak az európai opportunizmus, de korántsem az európai pártszerűség példái „szimpatikusak".

Még hogy a duma-képviselők fognak kidolgozni „részletes taktikai határozatot"!! Az orosz „élenjáró munkások", akikkel Trockij nem ok nélkül oly elégedetlen, ebből a példából tisztán láthatják, hová fajul Bécsben és Párizsban azoknak a külföldi csoportocskáknak nevetséges tervkovácsolása, amelyek még Kautskyval is elhitették, hogy Oroszországban „nincs párt". De ha a külföldieket olykor sikerül is becsapni e tekintetben, az orosz „élenjáró munkások" (még azt a kockázatot is vállalva, hogy a rettenetes Trockij megint elégedetlen lesz velük) egyszerűen szemükbe nevetnek ezeknek a tervkovácsolóknak.

„A részletes taktikai határozatokat — mondják majd nekik — minálunk (nem tudjuk, hogy van nálatok, pártonkívülieknél) a párt kongresszusai és konferenciái dolgozzák ki, mint például 1907-ben, 1908-ban, 1910-ben, 1912-ben és 1913-ban. Mi szívesen megismertetjük a tájékozatlan külföldiekkel s a feledékeny oroszokkal is pártunk határozatait, s még szívesebben kérjük fel a «hetes csoport» vagy az «augusztusiak», vagy a «balszárny» képviselőit, vagy akárkit, hogy ismertessék velünk kongresszusaik vagy konferenciáik határozatait, s hogy legközelebbi kongresszusukon határozottan vessék fel azt a kérdést, milyen álláspontot foglalnak el a mi határozatainkkal vagy az 1914. évi semleges lett kongresszus határozataival szemben stb."

Ezt mondják majd Oroszország „élenjáró munkásai" a különféle tervkovácsolóknak, sőt *már meg is mondták* például Pétervár szervezett marxistái a marxista sajtóban. Trockijnak nincs ínyére, hogy tudomásul vegye ezeket a likvidátorok számára kinyomtatott feltételeket? Annál

rosszabb Trockijra nézve. A mi kötelességünk: figyelmeztetni az olvasót, milyen nevetséges az olyan „egyesítő" (az augusztusi „egyesülés" mintájára készült?) tervkovácsolás, amely nem hajlandó számolni az oroszországi öntudatos munkások többségének az akaratával.

V. TROCKIJ LIKVIDÁTOR NÉZETEI

Trockij új folyóiratában igyekezett minél kevesebb érdemlegeset mondani nézeteiről. A „Puty Pravdi" (37. sz.) már meg is jegyezte, hogy Trockij egy kukkot sem szólt sem az illegalitás kérdéséről, sem a nyílt pártért való harc jelszaváról stb.* Többek közt ezért is beszélünk a *legrosszabb* fajtájú frakciózásról ebben az esetben, amikor egy elkülönült szervezet minden eszmei és politikai arculat *nélkül* akar létrejönni.

De ha Trockij nem is óhajtotta nyíltan kifejteni nézeteit, folyóiratának számos helyén elárulja, milyen eszméket vall titokban és leplezetten.

Mindjárt az első szám első szerkesztőségi cikkében ezt olvashatjuk:

„A forradalom előtti szociáldemokrácia nálunk csak eszméje és céljai tekintetében volt *munkás*párt. A valóságban annak a marxista értelmiségnek a szervezete volt, amely az ébredező munkásosztályt vezette" (5. old.).

Ez — a liberálisok és a likvidátorok régóta ismert nótája, amely valójában a párt *tagadásának* bevezetéséül szolgál. Ez a nóta a történelmi tények meghamisításán alapszik. Már az 1895—1896-os sztrájkok megteremtették a *tömeges* munkásmozgalmat, amely eszmei és szervezeti tekintetben egyaránt kapcsolatban volt a szociáldemokráciával. S ezekbe a sztrájkokba, a gazdasági és nem gazdasági agitációba „az értelmiség *vezette* a munkásosztályt"!!?

Vagy nézzük meg az államellenes bűncselekmények

* Lásd ebben a kötetben 154—158. old. — *Szerk.*

pontos adatait, összehasonlítva az 1901—1903-as időszakot az előző időszakkal:

A szabadságmozgalom résztvevői (akiket államellenes bűncselekményekért vontak felelősségre) foglalkozásuk szerint a következőképpen oszlottak meg (százalékban):

Időszakok	Mezőgazdaság	Ipar és kereskedelem	Szabad foglalkozásúak és diákok	Meghatározatlan foglalkozásúak és foglalkozás nélküliek
1884—1890	7,1	15,1	53,3	19,9
1901—1903	9,0	46,1	28,7	8,0

Látjuk, hogy a nyolcvanas években, amikor még *nem* volt szociáldemokrata párt Oroszországban, amikor a mozgalom „narodnyik" volt, az értelmiség volt túlsúlyban: a résztvevőknek több mint fele az értelmiségből került ki.

Teljesen megváltozott ez a kép 1901—1903-ban, amikor már volt szociáldemokrata párt, amikor a régi „Iszkra" működött. Az értelmiség már kisebbsége a mozgalom résztvevőinek, a *munkások* („ipar és kereskedelem") száma már sokkal nagyobb, mint az értelmiségé, a munkások és a parasztok együttes száma pedig meghaladja az összes résztvevők felét.

Éppen a marxizmuson belüli áramlatok harcában jelentkezett a szociáldemokrácia kispolgári-értelmiségi *szárnya*, kezdve az „ökonomizmussal" (1895—1903), s folytatva a „mensevizmussal" (1903—1908) és a „likvidátorsággal" (1908—1914). Trockij azokat a rágalmakat ismételgeti, amelyeket a likvidátorok szórnak a pártra, mert nem mer hozzányúlni a párton belüli áramlatok húszesztendős harcának történetéhez.

Itt van egy másik példa:

„Az orosz szociáldemokrácia a parlamentarizmushoz való viszonyában ugyanazt a három szakaszt járta végig (mint a többi országban)... az első a «bojkottizmus»... azután a parlamenti taktika elvi elismerése, de... (ez az a nagyszerű „de", az a bizonyos „de", amelyet Scsedrin így fordított le: az ember nem bújhat ki a bőréből, nem bizony!)... pusztán agitációs célokból... és végül az aktuális követelések... átvitele a duma szószékére..." (1. sz., 34. old.).

Ez megint csak likvidátor történelemhamisítás. A második és a harmadik szakasz közötti különbséget Trockij azért találta ki, hogy titokban a reformizmust és az opportunizmust védelmezze. A bojkottizmus, mint „szakasz a szociáldemokráciának a parlamentarizmushoz való viszonyában", nem volt meg *sem* Európában (ott anarchizmus volt és van is), *sem* Oroszországban, ahol a bojkott, például a Buligin-duma bojkottja, *csak* egy bizonyos intézményre, de *sohasem* magára a „parlamentarizmusra" vonatkozott, s abból a sajátos harcból származott, amelyet a liberalizmus és a marxizmus a támadás folytatásáért vívott. Hogy ez a harc hogyan hatott ki a marxizmus két irányzatának egymás közti harcára, arról Trockij egy kukkot sem szól!

Ha már a történelemnél tartunk, akkor meg kell világítanunk a különféle áramlatok konkrét kérdéseit és osztálygyökereit; aki marxista módon akarja tanulmányozni azt a harcot, amely az egyes osztályok és az egyes áramlatok közt folyt a Buligin-dumában való részvétel körül, az meglátja a liberális munkáspolitika gyökereit. Trockij azonban azért „érinti" a történelmet, hogy *megkerülje* a konkrét kérdéseket, és igazolást vagy valami igazolásfélét *találjon ki* a mai opportunisták számára!

„... Valójában valamennyi áramlat — írja Trockij — a harcnak és az építésnek ugyanazokat a módszereit alkalmazza." — „A liberális veszélyről való kiabálás munkásmozgalmunkban egyszerűen csak a valóság otromba, szektás karikatúrája" (1. sz., 5. és 35. old.).

Ez a likvidátorok nagyon világos és nagyon mérges védelme. Mi mégis bátorkodunk kiragadni legalább egyetlen kis tényt az újabbak közül — Trockij csak frázisokkal dobálódzik, mi azonban szeretnők, hogy a munkások maguk vegyék fontolóra ezt a tényt.

A tény az, hogy a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" március 13-i száma ezt írta:

„*A helyett, hogy a munkásosztálynak azt a meghatározott, konkrét feladatát hangsúlyoznák, hogy a dumát kényszeritse a (sajtóról szóló) törvénytervezet elvetésére,*

a «csorbítatlan jelszavakért» való harc semmitmondó formuláját tolják előtérbe, s egyidejűleg reklámot csapnak az illegális sajtónak, ami csak arra jó, hogy gyengítse a munkásoknak a legális munkássajtóért vívott harcát."

Ez a likvidátor politika hiteles, világos, szabatos védelme és a pravdista politika kritikája. Nos hát? akad-e írástudó ember, aki azt mondja, hogy a szóban forgó kérdésben a két irányzat a „harcnak és az építésnek ugyanazokat a módszereit" alkalmazza? Akad-e írástudó ember, aki azt mondja, hogy a likvidátorok itt *nem liberális* munkáspolitikát folytatnak? hogy a liberális veszedelem a munkásmozgalomban puszta kitalálás?

Trockij éppen azért kerüli a tényeket és a konkrét utalásokat, mert azok könyörtelenül megcáfolják minden mérges kirohanását és dagályos frázisát. Persze mi sem könnyebb, mint szónokiasan kijelenteni: „otromba, szektás karikatúra". És még kihívóbban, még dagályosabban hozzátoldani „a konzervatív frakciózás jármából való kiszabadulás" szólamát — szintén nem nehéz.

De vajon nem túlságosan olcsó fogások ezek? Nem annak a korszaknak a fegyvertárából valók-e, amelyben Trockij a gimnazisták előtt páváskodott?

Az „élenjáró munkások", akikre Trockij haragszik, mégiscsak azt kívánják majd, hogy kereken és világosan megmondják nekik: helyeslik-e önök „a harcnak és az építésnek azt a módszerét", amely pontosan kifejeződik egy konkrét politikai kampány imént idézett megítélésében? igen vagy nem? ha igen, akkor ez liberális munkáspolitika, ez a marxizmus és a párt elárulása, s aki arról beszél, hogy „béküljünk ki", vagy „egyesüljünk" *ezzel* a politikával, azokkal a csoportokkal, amelyek *ezt* a politikát követik, az becsapja önmagát is és másokat is.

Nem? — akkor mondják meg nyíltan. De frázisokkal a munkásokat manapság nem lehet sem bámulatba ejteni, sem kielégíteni, sem pedig megijeszteni.

Egyébként az a politika, amelyet a fenti idézetben a likvidátorok hirdetnek, még liberális szempontból is ostoba, mert a törvény elfogadtatása a dumában az olyas-

féle „októbrista zemsztvo-képviselőktől" függ, mint Bennigszen, aki már felfedte kártyáit a bizottságban.

* *
*

Akik már hosszabb ideje részt vesznek az oroszországi marxista mozgalomban, azok jól ismerik Trockij figuráját, nekik tehát nem kell bemutatnunk. De a fiatal munkásnemzedék nem ismeri, és ezért igenis kell beszélnünk róla, mert Trockij mintegy tipikus figurája mind az öt külföldi csoportnak, amelyek tulajdonképpen szintén ingadoznak a likvidátorok és a párt között.

A régi „Iszkra" idejében (1901—1903) az ilyen ingadozókat, a hol az „ökonomistákhoz", hol az „Iszkrá"-hoz csatlakozókat „tusinói vándormadaraknak" nevezték (így hívták a „zűrzavar éveiben" a régi Oroszországban azokat a harcosokat, akik hol az egyik, hol a másik táborhoz pártoltak).

Amikor likvidátorságról beszélünk, egy bizonyos eszmeáramlatot értünk rajta, amely évekig fejlődött, amelynek gyökerei a marxizmus 20 éves története során összefonódtak a „mensevizmussal" és az „ökonomizmussal", s amely egy meghatározott osztálynak, a liberális burzsoáziának a politikájához és ideológiájához kapcsolódik.

A „tusinói vándormadarak" azon az egyetlen alapon nyilvánítják magukat frakciók fölött állóknak, hogy ma az egyik, holnap a másik frakció eszméit „veszik kölcsön". Trockij az 1901—1903-as években szenvedélyes „iszkrás" volt, s Rjazanov az 1903-as kongresszuson játszott szerepéért el is nevezte őt „Lenin buzogányának". 1903 végén Trockij dühödt mensevik, vagyis átpártolt az iszkrásoktól az „ökonomistákhoz"; kijelenti, hogy „a régi és az új «Iszkra» között szakadék tátong". Az 1904—1905-ös években otthagyja a mensevikeket, és ingadozó álláspontot foglal el, hol Martinovval (egy „ökonomistával") dolgozik együtt, hol az otrombán baloldali „permanens forradalmat" hirdeti. Az 1906—1907-es években a bolsevikokhoz közeledik, és 1907 tavaszán szolidaritást vállal Rosa Luxemburggal.

A bomlás éveiben, hosszas „frakciónkívüli" ingadozás után ismét jobbra fordul, és 1912 augusztusában blokkra lép a likvidátorokkal. Most ismét otthagyja őket, de azért *lényegében* egyre az ő szánalmas eszméiket hajtogatja.

Az ilyen típusok jellegzetes maradványai azoknak a tegnapi történelmi képződményeknek és alakulatoknak, amelyeknek idején a tömeges munkásmozgalom Oroszországban még az igazak álmát aludta, s mindegyik csoportocskának „tág tere" nyílt arra, hogy áramlatnak, csoportnak, frakciónak — egyszóval „hatalomnak" tüntesse fel magát, amely másokkal való egyesülésről tárgyalhat.

A fiatal munkásnemzedéknek jól kell tudnia, hogy kikkel van dolga, amikor egyesek hallatlanul nagy igényekkel lépnek fel, s egyáltalában nem óhajtanak számolni *sem* azokkal a párthatározatokkal, amelyek 1908-tól kezdve megállapították és megszabták a likvidátorokhoz való viszonyt, *sem* Oroszország mai munkásmozgalmának tapasztalataival, pedig ez a mozgalom teremtette meg az említett határozatok teljes elismerése talaján a gyakorlatban a többség *egységét*.

RECENZIÓ

I. Drozdov. **„Az oroszországi mezőgazdasági munkások munkabére és az 1905—1906. évi agrármozgalom".** *Szentpétervár (M. I. Szemjonov kiad.) 1914. 68 old. Ára: 50 kopek*

Üdvözölnünk kell Drozdov úr kezdeményezését, hogy brosúrájában felvetett egy rendkívül érdekes és fontos kérdést. A szerző összegyűjtötte a (pénzben és gabonában kifejezett) napszámról és az uradalmi földek rozsterméséről szóló 1902—1904-es adatokat, majd az 1905—1910-re vonatkozó évi adatokat, és összehasonlította őket Európai-Oroszország vidékei szerint.

A szerző 1905-ben a délnyugati vidéken találta a legnagyobb béremelkedést (10%-os emelkedés 1902—1904-hez viszonyítva). Az átlagos emelkedés Oroszországban 1905-ben 1,2%, 1906-ban pedig 12,5% volt. A szerző ebből azt a következtetést vonja le, hogy a munkabér azokon a vidékeken növekedett a legjobban, ahol a legfejlettebb a mezőgazdasági kapitalizmus és ahol leginkább elterjedt a harc sztrájkformája (a harc úgynevezett „pusztító-irtó" formájától eltérően). Ezek az adatok, ha szigorúan vesszük, ilyen következtetés levonásához még nem elegendők. Például, az 1905. évi munkabér-emelkedés tekintetében az Urálvidék van a második helyen (9,68%-os emelkedés a délnyugati vidék 10,35%-ával szemben). Ha az *egész* forradalom utáni időszak, vagyis 1905—1910 átlagos munkabérét számítjuk, az emelkedés a délnyugati vidéken 10,3% (1902—1904-hez viszonyítva), az Urálvidéken pedig 21,7%. „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. munkámra hivatkozva a szerző, hogy úgy mondjuk, „elhanyagolja" az Urálvidéket. Én azonban munkámban a munkások tömeges *vándorlásának* tanulmányozásakor*

* Lásd *Lenin.* A kapitalizmus fejlődése Oroszországban. 1949. 582. old. — *Szerk.*

hagytam ki az Urálvidéket, nem pedig általában a bérszínvonal vizsgálata során, úgyhogy a szerző hivatkozása nem helyénvaló. Ugyanígy aligha kielégítő az az utalása, hogy az Urálban jelentéktelen az uradalmi földek százalékaránya*. A szerzőnek részletesebb, az egyes kormányzóságokra vonatkozó adatokat kellett volna szemügyre vennie, s a munkabér emelkedését össze kellett volna hasonlítania azokkal az adatokkal, amelyek általában az agrármozgalomnak, és külön-külön az agrármozgalom sztrájkformájának, „pusztító-irtó" és egyéb formájának viszonylagos *erejét* tükrözik.

A mezőgazdasági munkások pénzbére Oroszországszerte *leginkább* 1905-ről 1906-ra emelkedett: 1902—1904-hez viszonyítva a munkabér emelkedése 1905-ben 1,2%, 1906-ban pedig 12,5% volt. A következő négy évben a megfelelő számok a következők: 14,2%, 13,1%, 18,4% és 19,6%. Világos, hogy a forradalom eredményeképpen végbemenő *általános* munkabér-emelkedésben az 1905—1906. évi harc közvetlen és döntő befolyása mutatkozik meg.

A részletes adatok miatt az olvasó figyelmébe ajánljuk Drozdov úr tartalmas brosúráját, de megjegyezzük, hogy teljesen alaptalanul nyilvánítja „eleve megvalósíthatatlannak" a parasztoknak azokat a követeléseit, amelyek lényegében a „földbirtokosok kifüstölésére" (30. old.) irányultak. Ugyanolyan alaptalan és meggondolatlan az a kijelentés is, hogy a pusztító-irtó vidéken a „harc az egyenlősítő földhasználatért és általában más efféle kispolgári utópikus követelésekért folyt" (38. old.). Először, a parasztok nemcsak a föld használatáért, hanem a föld birtoklásáért („a kifüstölésért") is harcoltak; másodszor, nem az egyenlősítésért harcoltak, hanem azért, hogy megszerezzék a földbirtokosok földjeit — ez két különböző dolog; harmadszor, a narodnyikoknak az „egyenlősítéssel", a „szocializálással", a „földnek a kereskedelmi forgalomból való kivonásával" és más efféle badarságokkal kapcsolatos szubjektív *vágyai* (és *„elméletei"*) utópikusak

* A szerző ebben a tekintetben egy kalap alá veszi az északi vidéket az Urállal, pedig az északi vidéken a munkabér 1905-ben 6%-kal csökkent, s 1906-ban mindössze 8%-kal emelkedett.

voltak és azok is maradtak, de abban nincs semmi „utópikus", hogy a kispolgári tömeg „kifüstöli" a feudális földbirtokosokat. A szerző összekeveri a földért folyó paraszti harcnak, ennek a haladó polgári és radikális polgári harcnak objektív történelmi jelentőségét a narodnyikok szubjektív elméleteivel és vágyaival, amelyek utópikusak és reakciósak voltak és ma is azok. Ez az összekeverés alapjában hibás, antidialektikus és történelemellenes.

A szerző az 1891—1900-as és az 1901—1910-es átlagok összehasonlításából azt az általános következtetést vonta le, hogy Oroszországban a *pénzben* fizetett napszám 25,5%-kal, a *reális*, azaz gabonában kifejezett napszám pedig *mindössze* 3,9%-kal emelkedett, vagyis, mondhatni, szinte egyáltalán nem változott. Meg kell jegyeznünk, hogy a pénzbér emelkedése tekintetében az említett évtizedekben az egyes vidékek sorrendje a következő volt: Litvánia + 39%, Volgavidék + 33%, Urálvidék + 30%, Kisoroszország + 28%, központi földművelő vidék + 26% stb.

Végezetül a szerző az utóbbi két évtizedet (1891—1900 és 1901—1910) alapul véve összehasonlítja a mezőgazdasági munkások bérének növekedését a földjáradék növekedésével. Kitűnik, hogy Oroszországban a munkabér átlagosan napi 52,2 kopekről 66,3 kopekre, vagyis 27%-kal emelkedett. Ezzel szemben a föld ára — tudjuk, hogy a föld ára a tőkésített földjáradék — gyeszjatyinánként 69,1 rubelről 132,4 rubelre, *vagyis* 91%-kal emelkedett. Más szóval, a munkabér egynegyedével emelkedett, a földjáradék pedig *csaknem megkétszereződött!!*

„Ez a körülmény pedig — állapítja meg jogosan a szerző — csak egyet jelent, mégpedig azt, hogy Oroszországban a mezőgazdasági munkások viszonylagos életszínvonala hanyatlik, ellenben a földbirtokos osztály viszonylagos életszínvonala viszonylagosan emelkedik... A földbirtokos osztály és a bérmunkás-osztály közötti szociális távolság mindjobban növekszik."

„Proszvescsenyije" 5. sz,
1914 május.
Aláírás: V. I.

TISZTÁZÓDOTT A HELYZET

AZ ÖNTUDATOS MUNKÁSOK FIGYELMÉBE

A „Puty Pravdi" 63. számában az oroszországi szociáldemokrata frakció még egy utolsó kísérletet tett annak tisztázására, hogy a 6 képviselő (Csheidze frakciója) most — miután az öntudatos munkások óriási többsége elítélte a likvidátorokkal kötött szövetségüket — hajlandó-e megegyezni az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakcióval[97].

Az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció feltette a kérdést: hajlandó-e most a „szociáldemokrata frakció" *minden fenntartás nélkül* elismerni a marxista összesség 1903. évi határozatát (a programot)[98] és 1908—1910. évi határozatait (a likvidátorság elítélését). Érthető, miért éppen ezt a kérdést vetette fel elsősorban az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció: az 1903, 1908. és 1910. évi határozatok akkor születtek, amikor *még semmiféle szakadás nem volt* a marxisták és a likvidátorok között; ezeket a határozatokat valamennyi marxista irányadónak tekinti; ha egyáltalán lehetséges valamilyen megegyezés az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció és a „szociáldemokrata frakció" között, akkor ez természetesen csak ezeknek a határozatoknak, a szakadás előtt hozott határozatoknak feltétlen elismerése alapján lehetséges.

A „Nasa Rabocsaja Gazeta" 2. számában Csheidze frakciója „Nyílt választ" tett közzé, amely véglegesen tisztázta a helyzetet, s ezért a legnagyobb figyelmet érdemli minden olyan munkástól, aki komolyan el akar igazodni a nézeteltérésekben, és igazi egységet óhajt.

1. A PROGRAM ÉS A NEMZETI KÉRDÉS

Azon a marxista *kongresszuson*, amely kidolgozta a programot (1903), a bundisták (a zsidó likvidátorok) javasolták, hogy vegyük be a programba azt a követelést, hogy „létesítsenek olyan intézményeket, amelyek biztosítják számukra a kulturális fejlődés teljes szabadságát". Martinov, Martov és Kolcov, mai likvidátorok, felszólaltak a javaslat ellen. Igen helyesen bebizonyították, hogy ez a követelés ellenkezik a szociáldemokrácia nemzetközi elveivel. A kongresszus a bundisták ellenében egyhangúlag *elvetette* ezt a követelést (lásd a jegyzőkönyvet).

A marxisták azt állítják, hogy az „intézmények létesítése" éppen a „kulturális nemzeti autonómia", melyet a szociáldemokrácia elutasít.

A hat képviselő „Nyílt válasza" az ellenkezőjét állítja. Mi — mondják — az „intézmények létesítését" kimondtuk, de nem mondtuk ki a kulturális nemzeti autonómiát.

— Rendben van — válaszoljuk. *Tegyük fel* egy pillanatra, hogy ez valóban nem egy és ugyanaz. *Ámde a kongresszus elvetette az „intézmények létesítését" is.* Önök ezt jól tudják. Tudják, hogy *eltértek a programtól* a nacionalisták kedvéért. A bundisták, akiknek a javaslatát a kongresszus elvetette, üdvözölték is önöket a programnak ezért a megszegéséért.

A IV. duma működésének kezdetén a szociáldemokrata frakció nyilatkozatának elhangzása után a bundisták ezt írták:

— „Mondhatja valaki, hogy a szociáldemokraták (vagyis a likvidátorok) fogalmazása nem volt elég világos. Ez igaz is. *A fontos azonban az, hogy a munkásképviselők* (azaz Csheidze hívei) *letértek arról a megcsontosodott álláspontról*, amelyet a hivatalos elmélet a nemzeti kérdésben elfoglal" („Cájt", 9. sz. vezércikk, 3. hasáb).

A „hivatalos elmélet" a *program*. A bundisták *a program megszegéséért* dícsérik Csheidzét és barátait. Az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció megkérdezte: hajlandó-e a „szociáldemokrata frakció" visszavonni ezt a programszegést?

A válasz világos volt: „ez a megfogalmazás (mármint az „intézmények létesítése") az égvilágon semmi olyasmit nem tartalmaz, amiről a szociáldemokrata frakciónak le kellene mondania" (lásd a „Nyílt választ").

Nem óhajtunk lemondani a programszegésről — ez a „szociáldemokrata frakció" válasza.

2. AZ 1908. ÉVI HATÁROZAT

Az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció továbbá megkérdezte a „szociáldemokrata frakciót": hajlandó-e elismerni a marxisták 1908. évi határozatát, melyet nemrég a lett békítgetők is megerősítettek.

Ez a határozat így szól:

„A likvidátorság a párthoz tartozó értelmiség bizonyos részének kísérlete arra, hogy a párt meglevő szervezetét likvidálja" (azaz feloszlassa, lerombolja, megszüntesse, eltörölje), „és olyan laza egyesüléssel helyettesítse, amely mindenáron megmarad a legalitás" (azaz a törvényesség, a „nyílt" fennállás) „keretei közt, még akkor is, ha ezt a legalitást a párt programjának, taktikájának és hagyományainak" (vagyis korábbi tapasztalatainak) „nyílt megtagadása árán kellene megvásárolni."

És ez a határozat szükségesnek tartja *„a legerélyesebb eszmei és szervezeti harcot a likvidátor kísérletek ellen"* (lásd a jegyzőkönyv 38. oldalát)[99].

Ezt a határozatot a marxista összesség hozta az összes frakciók képviselőinek, s köztük a likvidátorok (Dan, Akszelrod és mások), a bundisták stb. képviselőinek jelenlétében. Ez a határozat 1908 decemberében, mindenféle pártszakadás *előtt* született.

Az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció megkérdezte Csheidze frakcióját, elismeri-e *ezt* az 1908. évi határozatot, amely elítéli a likvidátorságot.

S mit válaszolt Csheidze frakciója?

Egy szót semmit! Egy hangot sem! Úgy hallgatott erről az 1908. évi határozatról, mintha nem is volna a világon. Ez hihetetlen, de tény. És ez a hallgatás minden beszédnél többet mond. Ez a hallgatás megmutatja,

hogy hihetetlenül *félvállról* veszik a határozatokat. Azok a határozatok, amelyek nem tetszenek nekem, egyszerűen nem léteznek számomra — ez a likvidátorkodó képviselők morálja.

Ugyanígy jártak el ezek a képviselők Jagello képviselőnek a frakcióba való felvételével is. Figyelmeztettük őket, hogy az 1908. évi határozat elvetette az „egységet" Jagello *nem* szociáldemokrata pártjával. Erre az az ellenérvük, hogy 1907-ben, vagyis egy évvel a határozat előtt, a második duma frakciója befogadta soraiba a vitathatatlanul szociáldemokrata — litvánokat. Ez a határozatok nyilvánvaló kigúnyolása.

3. AZ 1910. ÉVI HATÁROZAT

Ez a határozat így szól:

„A szociáldemokrata mozgalomnak a burzsoá ellenforradalom korszakában kialakult történelmi helyzete folytán elkerülhetetlenül jelentkezik — *mint a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás megnyilvánulása* — egyrészt az illegális szociáldemokrata párt tagadása, szerepének és jelentőségének lekicsinylése, a következetes szociáldemokrácia program- és taktikai feladatainak és jelszavainak megnyirbálására irányuló próbálkozás stb.; másrészt a szociáldemokrácia dumabeli munkájának és a legális lehetőségek kihasználásának tagadása, mind az egyik, mind a másik jelentőségének meg nem értése, a következetes szociáldemokrata taktikának a mai helyzet sajátos történelmi feltételeire való alkalmazásában tanúsított hozzá nem értés stb.

Ilyen körülmények között a szociáldemokrata taktikának feltétlenül arra kell irányulnia, hogy leküzdje mindkét elhajlást a proletár osztályharc minden területén végzett szociáldemokrata munka fokozása és elmélyítése útján, s megmagyarázza eme elhajlások veszélyes voltát."

Ezt a határozatot mindenféle pártszakadás előtt, *valamennyi* frakció képviselőinek jelenlétében, *egyhangúlag* fogadták el. Ez a határozat elítéli a likvidátorságot és az otzovizmust.

Az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció meg-

kérdezi a „szociáldemokrata frakciót": elismeri-e ezt a határozatot? Az pedig így válaszol: de hiszen „az 1910. évi határozatokban nem is szerepel az a *szó*, hogy likvidátorság".

Nem szerepel a „szó"! De *ugyan kire* gondolt a marxista összesség, amikor elítélte „az illegális szociáldemokrata párt tagadását, szerepének és jelentőségének lekicsinylését"?? Kire, ha nem a likvidátorokra?

Végül, van egy teljesen szabatos dokumentumunk, amelyet három évvel ezelőtt tettek közzé, amelyet senki sem cáfolt meg, s amely az összes „nemzetiségi" marxistáktól (a lettektől, a bundistáktól, a lengyelektől) és Trockijtól származik (olyan tanúktól, akiknél jobbat a likvidátorok el sem képzelhetnek); ez a dokumentum kereken kijelenti, hogy „lényegében kívánatos volna a határozatban említett áramlatot likvidátorságnak nevezni, amely ellen harcolni kell . . ."

Hogyan merészelik a képviselők ilyen . . . otromba módon . . . szemmelláthatóan becsapni a munkásokat?

A „szociáldemokrata frakció" nem óhajtja elismerni az 1910. évi határozatot! Ehelyett kijelenti, hogy „teljesen szolidáris" a likvidátor „Nasa Rabocsaja Gazetá"-val.

A marxista összesség 1903., 1908. és 1910. évi határozatai a likvidátoroskodó képviselők számára nem léteznek. Számukra csak a likvidátor lap „határozatai" léteznek.

4. AZ „ÁRAMLATOK"

A „szociáldemokrata frakció" tagadja a félreérthetetlen határozatokat, semmibe veszi a munkások akaratát, de a legapróbb részletekbe bocsátkozva beszél „a marxizmus áramlatainak" hasznosságáról.

A marxisták az egész világon a *munkásszervezetekből* indulnak ki, nálunk a megfoghatatlan „áramlatokból" akarnak kiindulni. A szociáldemokraták Németországban, de az egész világon is *a munkásokat*, a munkások sejtjeit, szervezeteit, csoportjait egyesítik. Nálunk holmi „áramlatokat" akarnak egyesíteni.

„A marxisták körében található valamennyi áramlat"! Hiszen jelenleg csak a likvidátorok soraiban is legalább két „áramlat" van: a „Borba" és a „Nasa Rabocsaja Gazeta", amelyek azon vitatkoznak, hogy melyik őrzi jobban az „augusztusi hagyományokat".

A tömegektől elszakadt 10 „áramlat" egyesítése reménytelen dolog. *Mindazoknak a munkásoknak* az egyesítése, akik építeni akarják a marxista összességet, nagyszerű dolog, ami szemünk láttára folyik az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció lelkes támogatásával.

* *
*

A helyzet tisztázódott. A munkások óriási többsége (lásd a munkásbiztosítási választásokról, a csoportos gyűjtésekről, a munkáscsoportok és a két duma-frakció közti kapcsolatról szóló adatokat) a marxisták mellett, az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció mellett, a likvidátorok ellen foglalt állást. Az „Augusztusi Blokk" felbomlott: kiváltak belőle a lett szociáldemokraták, kivált belőle Burjanov, kiválnak An és a „Borba" hívei. A Csheidze köré csoportosuló 6 képviselő az „Augusztusi Blokk" *legrosszabb*, leginkább likvidátori töredékéhez csatlakozott.

A munkásoknak le kell vonniuk ebből következtetéseiket.

„Trudovaja Pravda" 7. sz.
1914 június 5.

A KALANDORSÁGRÓL

Amikor a marxisták bizonyos csoportok kalandorságáról beszélnek, egy olyan jelenség teljesen meghatározott társadalmi és történeti sajátosságaira gondolnak, amelyet minden öntudatos munkásnak ismernie kell.

Az oroszországi szociáldemokrácia története telistele van olyan csoportokkal, amelyek csak „órákig", csak néhány hónapig éltek, mert egyáltalán nem voltak gyökereik a tömegekben (a politika pedig tömegek nélkül kalandorpolitika), mert egyáltalán nem voltak komoly és megalapozott eszméik. Kispolgári országban, a polgári átalakulás történelmi időszakában *elkerülhetetlen*, hogy a tarka összetételű értelmiség a munkásokhoz ne csatlakozzon, és hogy ne próbálkozzon különféle csoportok — a szó fenti értelmében kalandor csoportok — alakításával.

A munkásoknak, ha nem akarják, hogy az orruknál fogva vezessék őket, szigorúan meg kell vizsgálniuk minden csoportot mind eszméiknek komolysága szempontjából, mind pedig tömeggyökereik szempontjából. Nem szabad hinni a szónak, hanem a legszigorúbban ellenőrizni kell — ez a marxista munkások jelszava.

Emlékezzünk vissza az 1895—1902-es évekre, az „iszkrásság" és az „ökonomizmus" harcára. A szociáldemokrata gondolat két áramlata volt ez, az egyik proletár és marxista áramlat, amely letette a próbát az „Iszkra" hároméves kampánya során, s amelyet ellenőriztek az élenjáró munkások, akik magukévá tették az „iszkrás" taktikáról és szervezetről hozott szabatos, világos, kerek formába öntött határozatokat. Az „ökonomizmus" *bur-*

zsoá, opportunista áramlat volt, amely alárendelte a munkásokat a liberálisoknak.

E két komoly áramlaton kívül volt még egy csomó régen elfelejtett talajtalan csoportocska is (a „Szvoboda", a „Borba"-csoport, a berlini röplapok csoportja stb.). Ezekben a csoportokban szép számmal voltak becsületes, lelkiismeretes szociáldemokraták, de ők is kalandor-politikusoknak *bizonyultak* abban az értelemben, hogy *nem voltak* sem megalapozott, komoly eszméik, *nem volt* sem programjuk, sem taktikájuk, sem szervezetük, és *nem voltak* gyökereik sem a tömegek körében.

Így, és csakis így kell komoly embereknek hozzálátniuk a jelenlegi áramlatok és csoportok értékeléséhez: tanulmányozniuk kell a történelmet, fontolóra kell venniük mindegyik áramlat propagandájának eszmei jelentőségét, s a tényekkel kell ellenőrizniük a szólamokat.

A szónak csak a bolond hisz.

A „pravdizmus" az az áramlat, amely a taktika, a szervezet és a program minden kérdésére pontos marxista válaszokat, határozatokat adott (1908, 1910, 1912, 1913 februárja és nyara). Ezek a határozatok a legszigorúbban tartják a folytonossági kapcsolatot a régi „Iszkra" idejével (1901—1903), nem is beszélve a londoni kongresszusról (1907). E határozatok helyességét 5—6 éven át (1908—1914) saját gyakorlatukban ellenőrizték az élenjáró munkások, akik *magukévá* tették ezeket a határozatokat. A „pravdizmus" valójában Oroszország öntudatos munkásainak $^4/_5$-ét egyesítette (két és fél év alatt 5300 szociáldemokrata munkáscsoportot 6700 közül).

A likvidátorság áramlat. Csaknem húszesztendős története van, mert egyenes folytatása az „ökonomizmusnak" (1895—1902) és leszármazottja a mensevizmusnak (1903—1908). Ennek az áramlatnak burzsoá-liberális gyökereit és burzsoá-liberális tartalmát határozatok állapították meg (1908 és 1910; nemhiába félnek a likvidátorok még teljes szövegük közzétételétől is!!). A likvidátorok liberális eszméi összefüggő egészet alkotnak: le az illegalitással, le a „hármas követeléssel", nyílt pártot, le a „sztrájkőrülettel", le a harc fejlettebb formáival stb. A burzsoá-liberális „társadalomban", a kadetok és a párton

kívüli (és a párt körüli) értelmiség körében régi és tartós a likvidátorok iránti rokonszenv. A likvidátorság komoly áramlat, csak nem marxista, nem proletár, hanem burzsoá-liberális áramlat. A likvidátorokkal való „békéről" csak esztelen emberek beszélhetnek.

Most vegyük sorra mindazokat a többi csoportocskákat, amelyek szintén „áramlatok" szeretnének lenni. Soroljuk fel őket: 1) a vperjodisták Alekszinszkijjel; 2) ugyanezek Bogdanovval; 3) majd Voinovval; 4) a plehanovisták; 5) a „pártigenlő bolsevikok" (valójában békítgetők: Mark Sommer a pereputtyával); 6) a trockisták (vagyis Trockij, még Szemkovszkijt sem számítva); 7) a „kaukázusiak" (vagyis An, a Kaukázus nélkül).

Felsoroltuk azokat a csoportocskákat, amelyekről volt szó a *sajtóban*; amelyek Oroszországban és külföldön bejelentették, hogy *különálló* „áramlatok" és csoportok akarnak lenni. Azon voltunk, hogy felsoroljuk az összes oroszországi csoportocskákat, figyelmen kívül hagyva a nem oroszországiakat.

Mindez a sok csoport egytől egyig merő kalandorság.

Miért? Hol a bizonyíték? — kérdi az olvasó.

Bizonyíték az eseményekben oly gazdag és oly nagy jelentőségű legutóbbi évtized (1904—1914) története. E tíz év alatt valamennyi felsorolt csoport vezetői a legtehetetlenebb, a legszánalmasabb, a legnevetségesebb ingadozásról tettek tanúságot minden komoly taktikai és szervezeti kérdésben, megmutatták, hogy *teljesen képtelenek* létrehozni olyan áramlatot, melynek gyökerei vannak a tömegek körében.

Nézzük meg a legkülönbet köztük, Plehanovot. Plehanov múltbeli személyes érdemei óriásiak. Húsz év alatt, az 1883-tól 1903-ig terjedő időszakban számos kiváló művet írt, különösen az opportunisták, a machisták és a narodnyikok ellen.

1903 óta azonban Plehanov a legnevetségesebb módon ingadozik a taktikai és szervezeti kérdésekben: 1) 1903 augusztus — bolsevik; 2) 1903 november („Iszkra", 52. sz.) — síkraszáll a mensevik *„opportunistákkal"* való békéért; 3) 1903 december — mensevik és szenvedélyes; 4) 1905 tavaszán, a bolsevikok győzelme után — a „vi-

szálykodó testvérek" „egysége" mellett; 5) 1905 vége, 1906 derekáig — mensevik; 6) 1906 közepe — néha már el-eltávolodik a mensevikektől, és 1907-ben, Londonban megrója őket (Cserevanyin beismerése) „szervezeti anarchizmusuk" miatt; 7) 1908 — szakítás a likvidátorokkal; 8) 1914 — újabb fordulat a likvidátorok felé. Plehanov a velük való „egységet" hirdeti, de egyetlen világos szót sem tud szólni arról, hogy melyek az egység *feltételei*. Miért vált lehetségessé az egység Potreszov *úrral?* Hol az egyes feltételek teljesítésének biztosítéka?

Ilyen évtized tapasztalatai után kezeskedünk arról, hogy Plehanov legfeljebb fröcskölni tud, de „áramlatról" itt nincs és nem is lesz szó.

Teljesen megértjük a pravdistákat, akik szívesen közölték Plehanov likvidátorellenes cikkeit: hát elutasíthattak a pravdisták olyan cikkeket, amelyek tökéletesen megfelelnek az 1908. és 1910. évi likvidátorellenes határozatoknak? Plehanov most arra vállalkozott, hogy a likvidátorok, Bogdanov és mások után elismételje frázisaikat az „összes áramlatok" egységéről. Mi határozottan elítéljük ezt a módszert, és kíméletlen harcot hirdetünk ellene.

A munkáspártok sehol sem értelmiségi csoportocskákat és „áramlatokat" egyesítenek, hanem *munkásokat*, azzal a feltétellel, hogy 1) elismerik és végrehajtják a taktikai és szervezeti kérdésekre vonatkozó konkrét marxista határozatokat; 2) hogy az öntudatos munkások kisebbsége aláveti magát az öntudatos munkások többségének.

A pravdisták az illegalitás ellenségeinek feltétlen megtagadása alapján $2^1/_2$ év alatt (1912—1914) $^4/_5$ részben megvalósították ezt az egységet. Bármennyire szidják is semmirekellő emberek a pravdistákat, akárhányszor jelentik is ki róluk, hogy frakciósok, szakadárok stb., ezek a szólamok és szidalmak mit sem változtatnak a munkások egységének tényén . . .

Plehanov most azzal fenyegetőzik, hogy megbontja a többségnek ezt az egységét. Mi nyugodtan és magabiztosan kijelentjük a munkásoknak: ne higgyetek a szavaknak, a tényekkel ellenőrizzétek őket, és meglát-

játok, hogy valamennyi fent említett kalandor csoport minden egyes lépése egyre világosabban fogja megmutatni tehetetlen és szánalmas ingadozásukat.

„Rabocsij" 7. sz.
1914 június 9.
Aláírás: V. Iljin.

A LETT MARXISTÁK HATÁROZATAI ÉS A LIKVIDÁTOROK

Melyik munkás ne emlékezne rá, milyen lármát csaptak a likvidátorok, amikor lapunk egyik különkiadásában ismertettük az olvasókkal a lett marxisták legutóbbi határozatait, és kijelentettük e határozatokkal kapcsolatban: a lettek lerótták adójukat a békülékenységnek, de egyszersmind halálos csapást mértek a likvidátor Augusztusi Blokkra*.

A likvidátorok mindent elkövettek, hogy megcáfolják ezt a következtetést. Martov minden ügyességét, Dan minden... igazságérzetét, Szemkovszkij és Ionov egész okosságát és ragyogó irodalmi tehetségét mozgósították erre a célra. A likvidátorok mindenáron be akarták „bizonyítani", hogy a lett kongresszus egyáltalán nem ítélte el a likvidátorságot, nem szállt szembe az Augusztusi Blokkal stb. stb. Egyszóval: én nem vagyok én, és a ló sem az enyém.

De eltelt 2—3 hónap. Most maguknak a likvidátoroknak a folyóiratában („Nasa Zarja", 4. sz.) megtaláljuk F. Weiss úrnak, a „legtekintélyesebb" lett likvidátornak a cikkét, amely *teljes egészében megerősíti* az eseményeknek azt a ténybeli értékelését, amelyet mi fogalmaztunk meg.

Weiss úr egyik leghevesebb ellenségünk. Csak úgy ontja a legdühödtebb „kritikát" az orosz „leninistákra" és a lett többségre. De van bátorsága ahhoz, hogy nyíltan elismerje vereségét, és megfogadja, hogy tovább harcol likvidátor nézeteiért. Nem hímez-hámoz, nem köntör-

* Lásd ebben a kötetben 175—183. old. — *Szerk.*

falaz, mint Szemkovszkij, nem akarja a fehéret feketére, a feketét pedig fehérre festeni. Ilyen ellenféllel lehet hevesen vitatkozni, de az ilyen ellenfél tiszteletet érdemel azért, mert nem veszi igénybe... a Szemkovszkijok hitvány módszereit.

Weiss úr a következőket írja:

— „A kongresszuson a lett marxistáknak az az áramlata győzött — jóllehet csak egy, néhány kérdésben két szavazatnyi többséggel —, amely... a «lenini körrel» rokonszenvez.

— A lett marxisták IV. kongresszusa kísérlet a régi... bolsevik ideológiához való visszatérésre.

— A frakcióról (a duma-frakcióról) szóló határozatot egyhangúlag fogadták el. Ez a határozat nagy engedmény a kongresszus *kisebbsége részéről* (vagyis engedmény a «leninistáknak»).

— A lenini kör számíthat a lettek hivatalos támogatására" stb.

A szerző megjegyzi, hogy „a kisebbségnek sikerült kissé megtépáznia a lenini diadalt", „különösnek" nevezi (helyesen!) azokat az engedményeket, amelyeket a többség tett a békítgetőknek.

De világosan és egyértelműen elismeri a tényt: a kongresszus „a likvidátorság elleni harc" talajára helyezkedett, s a legfontosabb kérdésben a pravdistákat követte.

Megismétlődik a régi história. A likvidátorok 2—3 hónapig lármáznak, azután pedig maguk is kénytelenek elismerni, hogy a tényeket igenis mi ismertettük helyesen.

Hogy néha meddig merészkednek a likvidátorok abbeli igyekezetükben, hogy „megmagyarázzák" a számukra kellemetlen párthatározatokat, az a következőből látható. Mint ismeretes, 1908 decemberében a marxisták országos tanácskozása *elutasította* a Jagello pártjával (az LSzP-vel) való egyesülést. Ez az elutasítás a legélesebb formában történt: a tanácskozás a Jagello képviselő nem szociáldemokrata pártjával való egyesülésre vonatkozó javaslatot meg sem tárgyalta, és áttért a következő napirendi pontra. A lettek 1914. évi kongresszusukon megerősítették valamennyi 1908. évi határozatot, s ezzel kimondták, hogy elítélik a nem szociáldemokrata Jagellónak a szociál-

demokrata frakcióba való felvételét. Ez a határozat különösen kellemetlen a likvidátoroknak.

No és? A „Cájt", a zsidó likvidátorok lapja, a következőképpen „magyarázza" ezt a határozatot:

— „Mit jelent az, hogy a gyűlés tárgyalás nélkül áttért a következő napirendi pontra? Azt jelenti, hogy a gyűlés nem akarja szavazásra bocsátani a javaslatot, nem akarja sem elvetni, sem elfogadni. Akkor áttérnek egy másik kérdésre. Az 1908. évi gyűlés egyszerűen nyitva hagyta (!!) a Jagello irányzatával való egyesülés kérdését" („Cájt", 17. sz.).

Vajon a párthatározatoknak ilyesfajta „megmagyarázása" nem a... szemérmetlenség netovábbja?

Amikor elvetették a likvidátoroknak azt a javaslatát, mely a Jagello irányzatával való egyesülést indítványozta, F. Dan kinyomtatott hivatalos beszámolójában annak idején, 1908-ban, a következőket írta:

— „A lengyel küldöttség (a lengyel szociáldemokraták) javaslatára a konferencia még csak megtárgyalni sem volt hajlandó javaslatunkat, hanem tárgyalás nélkül áttért a következő napirendi pontra. Ebben a kis tényben a klikk-viszálykodás és a klikkszellem szemmelláthatóan tetőfokára hágott" (F. Dan beszámolója, 45. old.).

F. Dan éppen azért szitkozódott, mert tudta, hogy a napirendre térés a Jagello-féle nem szociáldemokrata párttal való egyesülés *legélesebb* elutasítása volt. S most olyan értelemben „magyarázzák meg" nekünk ezt a legélesebb elutasítást, hogy a kérdést „nyitva hagyták", s hogy mindenki saját belátása szerint oldhatja meg! Ennél mélyebbre már nem süllyedhetnek a marxista határozatok kigúnyolásában.

De akárhogy csűrjék-csavarják a dolgot a likvidátorok, az élet megy a maga útján. Az élet a marxista irányvonalat igazolja. A lett szociáldemokrácia körében lejátszódott események éppolyan szemléletesen bizonyítják ezt, mint a munkásmozgalom egész menete egész Oroszországban.

„Rabocsij" 7. sz.
1914 június 9.

A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS A MUNKÁSSAJTÓ

Az öntudatos munkások számára nincs fontosabb feladat, mint hogy *megértsék* és *pontosan megismerjék* mozgalmuk *jelentőségét*. A munkásmozgalom egyetlen, de kimeríthetetlen erőforrása a munkások *öntudatossága* és harcuk széleskörűsége, vagyis a bérmunkások *tömegének* részvétele ebben a harcban.

A már évek óta működő szentpétervári marxista sajtó egyedülálló, ragyogó, pótolhatatlan, mindenki által ellenőrizhető anyagot szolgáltat ahhoz, hogy menynyire kiterjedt a munkásmozgalom, és mennyire uralkodnak benne a különféle irányzatok. Ezt az anyagot csak olyan emberek mellőzhetik, akik, akárcsak a liberálisok és a likvidátorok, rejteni akarják az igazságot.

A szentpétervári „pravdista" (marxista) és likvidátor lapok javára rendezett gyűjtéseknek 1914. I. 1-től V. 13-ig terjedő időszakára vonatkozó összes adatokat V. A. T. elvtárs[100] dolgozta fel. Teljes egészében közöljük táblázatát, a cikk szövegében azonban néha kikerekített adatokat idézünk, hogy ne terheljük túl az olvasót számokkal.

V. A. T. táblázata a következő: [Lásd 374. old.]

Nézzük a munkáscsoportok *számára* vonatkozó adatokat. Erről megvannak az adatok mind a „pravdista", mind pedig a „likvidátor" lapok megindulása óta. A *munkás*csoportok száma a következőképpen alakult:

	Pravd. lapok	Likv. lapok
Az egész 1912. évben ...	620	89
Az egész 1913. évben ...	2 181	661
1914. I. 1-től V. 13-ig	2 873	671
Összesen	5 674	1 421

Gyűjtések a szentpétervári marxista („pravdista") és likviddátor lapok javára 1914 január 1—május 13

Az összegek befizetői	Szentpétervár						Moszkva						Vidék						Összesen					
	Pravdista			Likviddátor			Pravdista			Likviddátor			Pravdista			Likviddátor			Pravdista			Likviddátor		
	A gyűjtések száma	A gyűjtött összeg R.	k.	A gyűjtések sz.	A gyűjtött összeg R.	k.	A gyűjtések sz.	A gyűjtött összeg R.	k.	A gyűjtések sz.	A gyűjtött összeg R.	k.	A gyűjtések sz.	A gyűjtött összeg R.	k.	A gyűjtések sz.	A gyűjtött összeg R.	k.	A gyűjtések sz.	A gyűjtött összeg R.	k.	A gyűjtések sz.	A gyűjtött összeg R.	k.
Munkáscsoportok..	2 024	13 943	24	308	2 231	98	130	865	—	25	263	52	719	4 125	86	338	2 800	62	2 873	18 934	10	671	5 296	12
Nem munkásoktól összesen	325	1 256	92	165	1 799	40	46	260	51	24	1 137	30	332	1 082	79	230	2 113	90	713	2 650	01	453	6 759	77
Ebből:																								
Diákcsoportok és ifjúsági csoportok	26	369	49	19	292	13	8	119	30	3	21	—	20	162	13	23	317	09	54	650	92	45	630	22
„Követők", „barátok" stb. csoportjai	8	164	—	14	429	25	6	42	10	5	892	—	28	252	72	35	1 129	35	42	458	82	54	2 450	60
Egyéb csoportok .	2	8	—	6	72	60	1	2	—	—	—	—	30	115	29	24	113	52	33	125	29	30	186	12
Egyes személyek .	281	650	96	120	966	72	29	63	61	14	197	80	221	332	05	132	443	80	531	1 046	62	266	1 608	32
Meg nem nevezettek	8	64	47	6	38	70	2	33	50	2	26	50	33	220	60	16	110	14	43	318	57	24	175	34
Külföldről	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	49	79	34	1 709	17
Összesen	2 349	15 200	16	473	4 031	38	176	1 125	51	49	1 400	82	1 051	5 208	65	568	4 914	52	3 586	21 584	11	1 124	12 055	89

A csoportok száma összesen 7095. Vannak természetesen olyan csoportok is, amelyek többször rendeztek gyűjtést, de e csoportok számáról nincsenek adatok.

Látjuk, hogy a likvidátorokkal az összes munkáscsoportoknak *mindössze* $^1/_5$-e (egyötöde) rokonszenvez. A „pravdizmus", a pravdista határozatok, a pravdista taktika körül két és fél év alatt Oroszország öntudatos munkásainak négyötöde *egyesült.* Ezt a tényt, a munkások egységének tényét hasznos dolog összehasonlítani azokkal a frázisokkal, amelyeket a különféle értelmiségi csoportocskák, a „vperjodisták", a „plehanovisták", a „trockisták" stb. stb. csoportjai pufogtatnak az „egységről".

Hasonlítsuk össze az 1913-as és az 1914-es adatokat (az 1912-es adatokat nem lehet összehasonlítani, mert a „Pravda" áprilisban jelent meg, a „Lucs" pedig 5 hónappal később). Azt látjuk, hogy a pravdista csoportok száma 692-vel, *vagyis 31,7%-kal,* a likvidátor csoportoké 10-zel, *vagyis 1,5%-kal* emelkedett. Tehát a munkásoknak az a készsége, hogy a pravdista lapokat támogassák, *hússzor olyan gyorsan* növekedett, mint a likvidátor lapok iránti segítőkészségük.

Nézzük meg a két irányzathoz tartozó munkások megoszlását egész Oroszország viszonylatában:

	A munkáscsoportok százaléka	
	Pravdisták	Likvidátorok
Szentpétervárott	86 %	14 %
Moszkvában	83 %	17 %
Vidéken	68 %	32 %

A következtetés világos: minél fejlettebbek a munkástömegek, minél magasabb fokon van öntudatuk és politikai aktivitásuk, *annál nagyobb* a pravdisták túlsúlya a munkások körében. Pétervárott a likvidátorok csaknem teljesen kiszorultak (100-ból 14); úgy-ahogy még tartják magukat a vidéken (100-ból 32), ahol a tömegek a legkevésbé tudnak eligazodni a politikában.

Nagyon tanulságos megemlíteni, hogy egy egészen más forrásból vett adatok, nevezetesen a biztosítási

intézmények választásaiban résztvevő munkásmeghatalmazottak összetételének adatai igen erősen hasonlítanak a munkáscsoportok adataihoz. A fővárosi biztosító intézet választásain 37 pravdista és 7 likvidátor meghatalmazott volt, vagyis 84% és 16%. Az összes meghatalmazottak 70%-a volt pravdista (53-ból 37), az *országos* biztosító intézet választásain pedig 57-ből 47, azaz 82%. A likvidátorok, a pártonkívüliek és a narodnyikok azoknak a munkásoknak jelentéktelen kisebbségét képviselik, akik még burzsoá befolyás alatt vannak.

Bemutatunk továbbá néhány érdekes adatot a munkáscsoportok gyűjtéseinek átlagos összegéről:

	A munkáscsoportok gyűjtéseinek átlagos összege	
	Pravdisták	Likvidátorok
Szentpétervárott	6,88 rub.	7,24 rub.
Moszkvában	6,65 «	10,54 «
Vidéken	5,74 «	8,28 «
Egész Oroszországban	6,58 «	7,89 «

A pravdista csoportoknál természetes, érthető, hogy úgy mondjuk, normális jelenség figyelhető meg: amilyen arányban emelkedik a munkástömegek átlagos keresete, olyan arányban növekszik az átlagos munkáscsoport átlagos gyűjtése.

Ezzel szemben a likvidátoroknál a moszkvai csoportok (mindössze 25 van!) erős kiugrásán kívül azt látjuk, hogy a vidéki csoportok gyűjtése *magasabb*, mint a pétervári csoportoké!!! Mivel magyarázható ez a különös jelenség?

Erre a kérdésre csak az adatok részletesebb, sok munkát igénylő feldolgozása adhat megbízható választ. Feltételes válaszunk a következő: a likvidátorok olyan kisebbséget egyesítenek, mely az ipari munkások egyes rétegeinek legjobban fizetett tagjaiból áll. Világszerte megfigyelt jelenség, hogy az ilyen munkások a legjobban ragaszkodnak a liberális és az opportunista eszmékhez.

Nálunk, Pétervárott a nyomdászok tűrték legtovább a likvidátorokat, és csak legutóbbi szakszervezeti választásukon, 1914 április 27-én, hódították el a pravdisták a vezetőségi tagok listájának felét, a póttagok listáján pedig a többséget. A nyomdászok az egész világon a legerősebben hajlamosak az opportunizmusra, és egyes kategóriáik a legjobban fizetettek.

Ha az a következtetésünk, hogy a likvidátorokkal a munkásarisztokráciából álló kisebbség rokonszenvez, csak feltételes is, az *egyes személyekre* vonatkozólag a dolog egyáltalán nem kétséges. A nem munkásoktól származó adományoknak *több mint a fele* egyes személyektől folyt be (713 közül 531 nálunk, a likvidátoroknál pedig 453 közül 266). Ezeknek az adományoknak átlagos összege nálunk 1,97 rub., a likvidátoroknál *6,05 rub.!!*

Világos, hogy nálunk kistisztviselőkről, kishivatalnokokról és más efféle félproletár jellegű kispolgári elemekről van szó. A likvidátoroknál viszont gazdag burzsoá pártfogókat látunk.

Ezek a gazdag burzsoá pártfogók még világosabban megmutatkoznak „a követők, barátok stb. csoportjainak" formájában. Nekünk ezek a csoportok 458,82 rubelt adtak, vagyis a gyűjtés összegének 2%-át, egy csoport gyűjtésének átlagos összege pedig 10,92 rub., mindössze másfélszerese egy munkáscsoport átlagos gyűjtésének. Ezzel szemben a likvidátoroknak a szóban forgó csoportok 2450,60 rubelt adtak, vagyis a gyűjtés összegének *több mint* 20%-át, egy csoport gyűjtésének átlagos összege pedig *45,39 rub.*, vagyis *hatszor annyi*, mint a munkáscsoportok átlagos gyűjtése!!

Vegyük hozzá ehhez a külföldet, ahol a gyűjtések fő forrása a burzsoá diákság. Külföldről mi 49,79 rubelt kaptunk, azaz a befolyt összegnek nem egészen $^1/_4$%-át; a likvidátorok viszont 1709,17 rubelt kaptak külföldről, azaz a hozzájuk befolyt összeg *14%-át.*

Ha egybevesszük az egyes személyeket, a „követőket, barátokat" és a külföldet, akkor az e forrásokból befolyt adományok összege a következő:

A pravdistáknál 1555,23 rub., vagyis az egész gyűjtés összegének *7%-a.*

A likvidátoroknál 5768,09 rub., vagyis az egész gyűjtés összegének *48%-a*.

Nálunk ez a forrás kevesebbet ad, mint a munkáscsoportok által befizetett összeg (18 934 rub.) $^1/_{10}$ része. A likvidátoroknál viszont *többet* ad, mint a munkáscsoportok (5296 rub.)!!

Ebből magától adódik a következtetés: a likvidátor újság *nem* munkásújság, hanem *burzsoá* újság. A likvidátor újságot főként *a gazdag burzsoá pártfogók* pénzén tartják fenn.

A likvidátorok a valóságban sokkal jobban függenek a burzsoáziától, mint ahogy adataink mutatják. A pravdista lapok ugyanis *sokszor* nyilvánosságra hozták pénzügyi jelentéseiket. Ezekből világosan kiderült, hogy a lap, a bevételhez az adományokat is hozzászámítva, kifizetődik. 40 000-es példányszám esetén (ez volt 1914 májusában az átlagos példányszám) ez érthető az elkobzások és a kevés hirdetés ellenére is. A likvidátorok viszont *csak egyetlenegyszer* tették közzé jelentésüket („Lucs", 101. szám), mely 4000 rubel deficitet mutatott ki, azután áttértek az általános burzsoá szokásra, és többé nem hozták nyilvánosságra jelentéseiket. Lapjuk 15 000-es példányszáma folytán a deficit elkerülhetetlen, s ezt a deficitet nyilvánvalóan újra meg újra gazdag burzsoá pártfogók fedezik.

A liberális munkáspolitikusok szeretnek célozgatni a *„nyílt* munkáspártra", de az igazi munkások előtt a burzsoáziától való igazi függőségüket nem akarják *felfedni!* Kénytelenek vagyunk mi, illegálisok, megtanítani a liberális likvidátorokat a nyílt jelentések üdvös voltára...

A munkásoktól és a nem munkásoktól befolyt összegek aránya végeredményben a következő:

A gyűjtés összegének minden rubeljéből	
a pravdistáknak	a likvidátoroknak
0,87 rubelt	0,44 rubelt adtak munkások
0,13 «	0,56 « « *nem* munkások
Összesen 1,00 rubel	1,00 rubel

A pravdisták $^1/_7$ részben élvezik a burzsoázia támogatását, mégpedig, amint láttuk, a burzsoázia legdemokratikusabb, legkevésbé tehetős rétegeinek támogatását. A likvidátorok vállalkozása *főként* burzsoá vállalkozás, amelyet még követ a munkások kisebbsége.

A gyűjtések forrásaira vonatkozó adatok fényt vetnek a lap olvasóinak és vásárlóinak osztályhelyzetére is. Önkéntes adományok csak olyan állandó olvasóktól érkeznek, akik a legtudatosabban rokonszenveznek a lap irányvonalával. Másfelől viszont a lap irányvonala akarva, nem akarva, „alkalmazkodik" az olvasótábor „legbefolyásosabb" rétegéhez.

Adatainkból kétféle következtetést vonhatunk le: először, elméletieket, azaz olyanokat, amelyek arra szolgálnak, hogy a munkásosztály megismerje mozgalmának feltételeit; másodszor, gyakorlatiakat, amelyek közvetlen útmutatásokkal szolgálnak munkánkhoz.

Néha azt mondják, hogy Oroszországban két munkássajtó van. Ezt mondta nemrég még Plehanov is. Ez azonban nem igaz. Akik így beszélnek, azok elárulják vagy teljes tudatlanságukat, vagy azt a titkos óhajukat, hogy segítsenek a likvidátoroknak érvényesíteni a burzsoá befolyást a munkások körében. A párthatározatok már régen és több ízben (például 1908-ban és 1910-ben) pontosan, világosan és nyíltan kimutatták a likvidátorság burzsoá jellegét. A marxista sajtó cikkei százszor is megmagyarázták ezt az igazságot.

A nyíltan a tömegekhez forduló napilap tapasztalatának elkerülhetetlenül *fel kellett tárnia* a likvidátor *áramlat* valódi *osztály*jellegét. S a tapasztalat fel is tárta ezt. A likvidátor lap a gyakorlatban a munkások kisebbségét tömörítő burzsoá vállalkozásnak bizonyult.

Ne feledjük el ezenkívül, hogy a likvidátor lap csaknem 1914 tavaszáig az Augusztusi Blokk sajtószerve volt. Ebből a blokkból csak most váltak ki a lettek, a likvidátorokat otthagyta, illetőleg otthagyja Trockij, Em-El, An, Burjanov, Jegorov; a blokk tovább bomlik. A közeljövőben elkerülhetetlenül még világosabban láthatóvá válik majd mind a likvidátor *áramlat* burzsoá jellege, mind az értelmiségi *csoportoknak* — a vperjodistáknak,

a plehanovistáknak, a trockistáknak stb. — életképtelensége.

A gyakorlati következtetéseket a következő pontokban foglalhatjuk össze:

1) A pravdisták nem egészen $2^1/_2$ év alatt 5674 munkáscsoportot egyesítettek: ez a nehéz orosz feltételek között elég tekintélyes szám. Ez azonban csak a kezdet. Nekünk nem a munkáscsoportok ezreire, hanem tízezreire van szükségünk. Munkánkat meg kell tízszereznünk. A néhány száz munkás kopekjeiből összegyűlt tíz rubel mind eszmei, mind szervezeti szempontból fontosabb és értékesebb, mint a gazdag burzsoá pártfogók 100 rubelje. A tapasztalatok alapján még pénzügyi szempontból is el kell ismernünk, hogy a munkások kopekjeire lehet szilárd munkáslapot alapítani, a burzsoá rubelekre viszont nem lehet. A likvidátor vállalkozás szappanbuborék, amelynek szét kell pukkadnia, és amely szét is fog pukkadni.

2) Különösen elmaradott nálunk a vidék, ahol a munkáscsoportok 32%-a követi a likvidátorokat!! Valamennyi öntudatos munkásnak minden erejét meg kell feszítenie, hogy véget vessünk ennek a szomorú és szégyenletes jelenségnek. Minden erőnket összpontosítanunk kell a vidékre.

3) A falusi munkásokra, úgy látszik, még csaknem egyáltalán nem terjed ki a mozgalom. Bármilyen nehéz is itt a munka, a legszívósabban és a legkitartóbban neki kell gyürkőznünk.

4) Amint az anya gondosan ápolja és jobban táplálja beteg gyermekét, úgy kell az öntudatos munkásoknak is gondosabban ápolniuk azokat a vidékeket és azokat a gyárakat, ahol a munkások a likvidátorság betegségében szenvednek. Ez a burzsoáziától eredő betegség elkerülhetetlen a fiatal munkásmozgalomban, de helyes ápolás és kitartó gyógykezelés esetén elmúlik anélkül, hogy örök életükre különösebben ártalmas nyomokat hagyna a munkásokon. Szorgalmasabban tápláljuk a beteg munkásokat marxista irodalommal, gondosabban és népszerűbben magyarázzuk meg a párt történetét és taktikáját, a likvidátorság burzsoá jellegéről szóló párthatározatok

értelmét, részletesebben foglalkozzunk a proletár egység feltétlen szükségességével, vagyis annak szükségességével, hogy a munkások kisebbsége vesse alá magát a többségnek, tehát, hogy Oroszország öntudatos munkásainak egyötöde vesse alá magát a négyötödnek. Ez egyik legfontosabb feladatunk.

„Trudovaja Pravda" 14. és 15. sz.;
1914 június 13. és 14.
„A marxizmus és a likvidátorság"
c. gyüjtemény, II. rész,
„Priboj" kiadás, Szentpétervár 1914.
Aláírás: V. Iljin.

A BALOLDALI NARODNYIKSÁG ÉS A MARXIZMUS

A marxisták már többször rámutattak, milyen nagy jelentőségű a paraszti földek szabad mobilizálásának (azaz adásvételének és elzálogosításának) kérdése. Ez az a rendkívül eleven és gyakorlati kérdés, amelyben a legvilágosabban megmutatkozik narodnyikjaink kispolgári, sőt *egyenesen reakciós* beállítottsága.

A „Russzkoje Bogatsztvo" félkadetjaitól („szociálkadetjaitól", amint egykor Csernov úr, Vihljajev úr stb. helyesen nevezte őket) a „Sztojkaja Miszl" „legbaloldalibb" narodnyikjaiig bezárólag minden narodnyik ellensége a paraszti földek, s különösen az osztásföldek teljesen szabad mobilizálásának.

A marxisták viszont *programjukban* nyíltan kimondják, hogy *„mindenkor és változatlanul szembe fognak szállni minden olyan kísérlettel, amelynek célja a gazdasági fejlődés menetének feltartóztatása"*.

Oroszország gazdasági fejlődése, épp úgy, mint az egész világé, a feudalizmustól a kapitalizmus felé, és a nagyüzemi, gépi kapitalizmuson át a szocializmus felé halad.

Az az „ábránd", hogy a kapitalizmus *további* fejlődésén át, a nagyüzemi, gépi *tőkés* termelésen át vezető úton kívül „más" út is visz a szocializmus felé, Oroszországban vagy a liberális földbirtokosok vagy a maradi kistulajdonosok (kispolgárok) ábrándja. Ezek az ábrándok, amelyekkel a baloldali narodnyikok tömik a fejüket még manapság is, csak a kispolgárság maradiságát (reakciósságát) és tehetetlenségét tükrözik.

Az öntudatos munkások az egész világon, s így

Oroszországban is, mindinkább meggyőződnek a marxizmus helyességéről, mert maga az élet mutatja meg nekik, hogy csakis a gépi nagyipar ébreszti fel, világosítja fel és egyesíti a munkásokat, s teremti meg a tömegmozgalom *objektív* feltételeit.

Amikor a „Puty Pravdi" újból leszögezte azt a közismert marxista igazságot, hogy a kapitalizmus a feudalizmushoz képest *haladó**, hogy a kapitalizmus fejlődésének feltartóztatása a legértelmetlenebb, a legreakciósabb, s a dolgozók szempontjából mindennél ártalmasabb utópia, akkor a baloldali narodnyik N. Rakitnyikov úr („Szmelaja Miszl", 7. sz.) szemrehányást tett a „Puty Pravdi"-nak azért, mert arra a „nem túlságosan megtisztelő feladatra" vállalkozott, hogy „bearanyozza a kapitalista bilincseket".

Ezen érdemes elgondolkoznia mindenkinek, aki érdeklődik a marxizmus iránt és a nemzetközi munkásmozgalom tapasztalatai iránt!! Ritkán találkozhatunk olyan szörnyű tájékozatlansággal a marxizmus területén, mint N. Rakitnyikov úrnál és a baloldali narodnyikoknál, — legfeljebb talán a burzsoá közgazdászoknál.

Vajon Rakitnyikov úr nem olvasta sem a „Tőkét", sem „A filozófia nyomorát", sem a „Kommunista Kiáltványt"? Ha nem olvasta, akkor egyáltalán nincs is mit beszélni a szocializmusról, nevetséges az időt tölteni vele.

De ha olvasta, akkor tudnia kell, hogy Marx *alapeszméje* (alapgondolata), amely végigvonul *valamennyi* művén, s amelyet Marx után valamennyi ország tapasztalatai igazoltak, az a gondolat, hogy a kapitalizmus *haladó* a feudalizmushoz képest. Ebben az értelemben Marx és az összes marxisták igenis „bearanyozzák" (Rakitnyikov ügyetlen, ostoba kifejezésével élve) „a kapitalista bilincseket"!!

Csak a történelmi fejlődés feltételeit nem értő anarchisták vagy kispolgárok beszélhetnek így: mindegy, hogy feudális vagy kapitalista bilincs — mindkettő bilincs!! Ez annyit jelent, hogy az *elítélésre* szorítkoznak, és nem értik a gazdasági fejlődés *objektív* menetét.

Az elítélés szubjektív elégedetlenségünket fejezi ki.

---

* Lásd ebben a kötetben 302—305. old. — *Szerk.*

A feudalizmusból a kapitalizmusba való fejlődés objektív menete viszont azt idézi elő, hogy a dolgozók *milliói* a városok, vasutak, nagyüzemek fejlődése és a munkásvándorlás következtében *kiszakadnak* a feudális álom körülményei közül, maga a kapitalizmus ébreszti fel, tömöríti őket.

A feudalizmus is és a kapitalizmus is elnyomja a munkásokat, és arra törekszik, hogy sötétségben tartsa őket. De a feudalizmus meg *tudja* ezt tenni, elnyomatásban *tudja* tartani, és *évszázadokon át* elnyomatásban is tartja a parasztok millióit (például Oroszországban a IX. századtól a XIX. századig; Kínában még több évszázadon át). A kapitalizmus viszont *nem tudja* mozdulatlanságban, álmatagságban, elnyomatásban, sötétségben tartani a munkásokat.

A feudalizmus évszázadai a dolgozók téli álmának századai voltak.

A kapitalizmus évtizedei felébresztették a bérmunkások millióit.

Aki ezt nem érti, baloldali narodnyik urak, annak halvány fogalma sincs a szocializmusról, vagy az a szocializmust, millióknak objektív feltételek előidézte harcát a jó tőkésről szóló dajkamesévé változtatja!

Aki bármiképpen, akár csak a legapróbb részletkérdésben is állást foglal az osztásföldek mobilizálásának *szabadsága ellen*, az *valójában* reakcióssá, a feudális földbirtokosok szekértolójává válik.

Az osztásföldek mobilizálási szabadságának korlátozása *fékezi* a gazdasági fejlődést, *megnehezíti* a bérmunkások osztályának kialakulását, fejlődését, felébredését és tömörülését, *rontja* mind a munkások, mind a parasztok helyzetét, *erősíti* a feudális földbirtokosok befolyását.

Pesehonov és a Rakitnyikov úrék *valójában* éppen ezeknek a „kategóriáknak" a szekértolói akkor, amikor a paraszti földek mobilizálási szabadságának korlátozása mellett szállnak síkra.

„Trudovaja Pravda" 19. sz.
1914 június 19.

A FÖLDKÉRDÉS OROSZORSZÁGBAN

Oroszországban ez idő szerint óriási jelentősége van a földkérdésnek. Mindenki tudja, hogy nemcsak a nagy néptömegek, hanem a kormány is ezt tartja egyik központi kérdésnek.

Az 1905-ös mozgalmat történelmileg éppen az jellemzi, hogy Oroszország lakosságának óriási többsége, nevezetesen a parasztság, a földkérdést állította a legelső helyre. Mind a liberális burzsoázia pártja, mind a munkáspárt számolt ezzel a ténnyel programjában. Másrészt a kormány is, amely a június 3-i rendszerben megvalósította a földesuraknak és a burzsoázia felsőbb rétegeinek szövetségét, éppen a földkérdést állította politikájának középpontjába (az obscsinaföldbirtok erőszakos lerombolása és az osztásföldek magántulajdonának meghonosítása főleg a tanya-rendszerben).

Mi az agrárkérdés gazdasági lényege Oroszországban? Oroszország polgári demokratikus átalakulása. Oroszország kapitalista, burzsoá országgá vált. A földbirtok viszont — mind a földesúri birtok, mind a paraszti osztásföldbirtok — még igen nagy mértékben feudális jellegű maradt. A gazdasági rendszer igen sok esetben ugyancsak feudális jellegű maradt: a ledolgozás, a robot, amikor a félig tönkrement, nyomorban tengődő, éhező kistulajdonosok földet, kaszálót, legelőt bérelnek, pénzt vesznek kölcsön a földbirtokostól, s kötelezik magukat, hogy ezt „ledolgozzák" az „urasági" földön.

Minél jobban elmaradt a paraszti Oroszország — feudális jellege folytán — az ipari, kereskedelmi, kapitalista Oroszországtól, annál radikálisabbnak kellett lennie a

régi, feudális földbirtok, mégpedig mind a földesúri birtok, mind az osztásföldbirtok elkerülhetetlen lerombolásának.

A földesurak igyekeztek földesúri módon, a földesurak érdekében végrehajtani ezt a rombolást, úgy, hogy megtarthassák egész földbirtokukat, és segítsenek a kulákoknak abban, hogy minél előbb megfosszák földjüktől a parasztokat. A parasztok többségükben azon voltak, hogy paraszti módon, a parasztok érdekeinek megfelelően hajtsák végre ezt a rombolást.

Az átalakulás mindkét esetben *polgári átalakulás*. Marx „A filozófia nyomorá"-ban, a „Tőké"-ben és az „Értéktöbblet-elméletek"-ben minden kétséget kizáróan bebizonyította, hogy a *polgári* közgazdászok nem egyszer követelték a föld *nacionalizálását*, vagyis az egész föld köztulajdonba vételét, és hogy ez *teljesen burzsoá* rendszabály, amelynek nyomán a kapitalizmus még nagyobb méretekben, még szabadabban, még gyorsabban fejlődik. Ez a rendszabály igen haladó, igen demokratikus; gyökerestül kiirtja a feudalizmust, aláássa a földtulajdon monopóliumát, aláássa az *abszolút* földjáradékot (amelyet a likvidátor P. Maszlov, a burzsoá tudósok nyomában kullogva, tévesen tagad). Ez a rendszabály meggyorsítja a mezőgazdasági termelőerők fejlődését, és megtisztítja a bérmunkások osztálymozgalmát.

De — ismételjük — ez *polgári* demokratikus rendszabály. A baloldali narodnyikok, például V—gyimov úr a „Szmelaja Miszl"-ben, makacsul „*szocializálásnak*" nevezik a föld *burzsoá* nacionalizálását, és makacsul megkerülik azokat az igen részletes magyarázatokat, amelyekkel Marx megvilágította, mi a föld nacionalizálásának lényege a kapitalizmusban.

A baloldali narodnyikok makacsul szajkózzák a „saját munkán alapuló gazdaságról" és e gazdaságnak a „szocializálás" esetén végbemenő fejlődéséről szóló merőben burzsoá tanítást, holott a valóságban a föld nacionalizálása esetén szükségszerűen éppen a *kapitalista* földbirtok fejlődik ki a legnagyobb méretekben és a leggyorsabban, mégpedig legtisztább és a feudalizmustól mentes formájában.

A „föld szocializálása" kifejezés csak azt bizonyítja, hogy a baloldali narodnyikok egyáltalán nem értik Marx politikai gazdaságtanának alapjait, és hogy (lassacskán, suttyomban, gyakran nem is tudatosan) a burzsoá politikai gazdaságtan álláspontjára helyezkednek.

Marx azt ajánlotta az öntudatos munkásoknak, hogy legyenek tisztában azzal, hogy a kapitalizmus talaján végrehajtott agrárreform (a nacionalizálás is) minden esetben burzsoá intézkedés, de támogassák a polgári demokratikus átalakulást a feudális földbirtokosokkal és a feudalizmussal szemben. A marxisták azonban nem téveszthetik össze a burzsoá rendszabályokat a szocializmussal.

„Trudovaja Pravda" 22. sz.
1914 június 22.

A GYALÁZKODÁS POLITIKAI JELENTŐSÉGÉRŐL

(AZ EGYSÉG KÉRDÉSÉHEZ)

Lehet a gyalázkodásnak politikai jelentősége? — kérdezi az olvasó.

Kétségtelenül. Íme egy példa egy olyan területről, amely minden öntudatos munkást érdekel.

Bennünket, pravdistákat „bitorlóknak" gyaláznak. Ebben a gyalázkodásban *1912 márciusában* „egyesültek" a plehanovisták, a vperjodisták, a trockisták, a likvidátorok és még egy csomó más csoport.

Most, *1914 júniusában*, jó két évvel később ismét *„egyesülnek"* ellenünk ebben a gyalázkodásban a „Jegyinsztvo" hívei, a likvidátorok, a vperjodisták, a trockisták és valószínűleg még vagy egy tucat más csoport.

Hogy megérthessük ennek a gyalázkodásnak a politikai jelentőségét, azt javasoljuk az olvasónak, emlékezzék vissza néhány olyan elemi dologra, amelyet a „Jegyinsztvo" hívei és társaik zajos és gyalázkodó „mellébeszéléssel" akarnak elködösíteni.

Az 1912 januári konferenciát „ők" valamennyien bitorlásnak, törvénytelen hatalomratörésnek minősítették. Ennek a konferenciának — úgymond — nem volt joga ahhoz, hogy az egész összesség legfelsőbb szervének, intézményének nevezze magát.

Kitűnő, uraim! Csak azt nézzék meg, hogy a *politikai tények* mennyire leleplezik az önök frázisainak tartalmatlanságát és fonákságát.

Tegyük fel, hogy igazuk van, tegyük fel, hogy az 1912 januári konferencia „törvénytelen hatalomratörés" volt. Mi következik ebből?

Ebből az következik, hogy minden olyan csoport,

áramlat, kör, minden olyan szociáldemokrata, amelyet, illetőleg akit sért ez a „törvénytelen hatalomratörés", köteles lett volna a „törvényesség" *védelmére kelni.* Nemde? Nemcsak a bitorlók gyalázására kell egyesülni, hanem a *megdöntésükre* is.

Gondolom, ez vitathatatlan?

Azt hinné az ember, hogy a vitéz Plehanov, a bátor Trockij, a merész vperjodisták, a nemeslelkű likvidátorok *nem is egyesülhettek volna anélkül* a bitorlók gyalázására, hogy ne egyesüljenek *a bitorlók megdöntésére.*

Hiszen ha hőseink nem így tettek volna, akkor üres fecsegőknek bizonyultak volna, nemde?

És mi kellett a „bitorlók" megdöntéséhez?

Ehhez elég lett volna annyi, hogy a bitorlás ellen tiltakozó nemeslelkű férfiak egy táborba gyűljenek a bitorlókat *kirekesztve,* s elítéljék őket, mutassák meg a munkásoknak a bitorlók intézményeitől eltérően a törvényes intézmények *példáját, tapasztalatát, tényét* — tényt, nem pedig ígéretet, tettet, nem pedig frázisokat.

Aki nem tartja idiótának Oroszország összes öntudatos munkásait, az természetesen egyetért azzal, hogy ezek a munkások, látva, milyen munkát fejtenek ki egyesült erővel a nemeslelkű tiltakozók a „bitorlók" ellen, támogatták volna ezeket a tiltakozókat, elcsapták volna, kigúnyolták és elítélték volna a bitorlókat!!

Ez világos, nemde?

Hiszen teljesen vitathatatlan, hogy nemcsak a marxistáknak, de minden magát valamire tartó demokratának is *kötelessége lett volna* összefogni a „bitorlás" valamennyi ellenségével a bitorlók *megdöntésére?*

És a valóságban?

Mi történt a valóságban?

Mi történt *két évvel azután,* hogy a mi nemes ellenfeleink, a „bitorlás" ellenfelei hadjáratot indítottak a bitorlók ellen?

Az történt, hogy a „bitorlók" Oroszország öntudatos munkásainak $^4/_5$-ét *(négyötödét)* egyesítették határozataik körül.

Két és fél év alatt, 1912 január 1-től 1914 május 13-ig 5674 munkáscsoport támogatta adományaival a

pravdista lapokat, ellenben a „bitorlás" nemeslelkű ellenfeleit, a likvidátorokat és barátaikat csak 1421 munkáscsoport támogatta.

A „bitorlók" $^4/_5$ részben megvalósították Oroszország munkásainak *egységét*, mégpedig nem szavakban, hanem a valóságban.

A „bitorlás" nemeslelkű ellenségei pedig csúfosan felsültek, mert Augusztusi Blokkjuk felbomlott, kivált belőle Trockij, kiváltak a lettek, kiváltak a kaukázusiak vezérei stb., és *különálló* csoportokat alakítottak, amelyek *a valóságos mozgalomban* külön-külön és együttvéve is *nullának bizonyultak.*

Milyen csoda történt?

Hogy lehet az, hogy a munkások $^4/_5$-e az aljas „bitorlás" *mellé* állt, és *szembefordult* a bitorlás nagyszámú, *„rengeteg áramlatot"* képviselő, különféle nemeslelkű ellenségével?

Ez, kedves olvasó, csak a következő okból történhetett, és kellett hogy így történjen: a gyalázkodás a politikában gyakran a gyalázkodók teljes eszmei ürességét és tehetetlenségét, erőtlenségét, tehetetlen haragját leplezi.

Ennyi az egész.

Az öntudatos munkások pedig a „pravdistákra", a „bitorlókra", a „leninistákra" stb. stb. szórt minden gyalázkodás ellenére a következetes marxizmus eszméi és taktikája körül egyesülnek, és ezek körül fognak egyesülni a jövőben is. Az öntudatos munkások e gyalázkodás ellenére *csak az alulról kiinduló egységet, a munkásoknak a likvidátorság elítélése talaján*, az „összesség" valamennyi határozatának elismerése talaján kialakuló *egységét* ismerik el. A munkásmozgalom elve csak az lehet, hogy a kisebbség vesse alá magát a többségnek, nem pedig az értelmiségi csoportocskákkal való megegyezés.

„Trudovaja Pravda" 23. sz.
1914 június 24.

OBJEKTÍV ADATOK A MUNKÁSMOZGALOM KÜLÖNBÖZŐ ÁRAMLATAINAK EREJÉRŐL[101]

Az öntudatos munkásoknak nincs fontosabb feladatuk, mint hogy *megismerjék* osztályuk mozgalmát, e mozgalom lényegét, célját és feladatait, feltételeit és gyakorlati formáit. Mert a munkásmozgalom egész ereje tudatosságában és *tömeg*jellegében rejlik: a kapitalizmus fejlődésének minden lépésével növeli a proletárok, a bérmunkások számát, tömöríti, szervezi, felvilágosítja őket, és ily módon kialakítja azt az osztályerőt, amelynek múlhatatlanul haladnia kell a maga céljai felé.

A marxisták programja és taktikai határozataik, amelyeket állandóan magyaráznak a sajtóban, hozzásegítik a munkástömegeket ahhoz, hogy megismerjék a mozgalom lényegét, céljait és feladatait.

Oroszország munkásmozgalmában a különböző áramlatok harcának mélyrenyúló osztálygyökerei vannak. Az oroszországi munkásmozgalomnak az a két „áramlata", amely a marxizmus (a pravdizmus) ellen harcol, s (tömegjellegét és történelmi gyökereit tekintve) megérdemli az „áramlat" nevet — a narodnyikság és a likvidátorság — a burzsoáziának a proletariátusra gyakorolt befolyását fejezi ki. Ezt a marxisták már többször megmagyarázták, és számos határozatukban megállapították mind a narodnyikokra (ellenük harminc éve folyik a harc), mind a likvidátorokra vonatkozóan (a likvidátorság története mintegy húszéves, mert a likvidátorság egyenes folytatása az „ökonomizmusnak" és a mensevizmusnak).

Jelenleg mind jobban gyűlnek az *objektív* adatok az oroszországi munkásmozgalom különböző áramlatainak erejéről. Amennyire csak erőnkből telik, gyűjtenünk,

ellenőriznünk és tanulmányoznunk kell ezeket az objektív adatokat, amelyek nem egyes személyek és csoportok, hanem a *tömegek* magatartására és hangulatára vonatkoznak, különféle ellenséges újságokból származnak, és bármely írni-olvasni tudó ember által *ellenőrizhetők*.

Csakis ilyen adatok alapján tanulhatunk, és tanulmányozhatjuk osztályunk mozgalmát. A narodnyikoknak is, a likvidátoroknak is — éppúgy, mint a különböző értelmiségi csoportocskáknak, a „vperjodistáknak", a plehanovistáknak, a trockistáknak — az egyik fő, ha nem a legfőbb hibája (illetve a munkásosztállyal szemben elkövetett bűne): *szubjektivizmusuk*. Saját kívánságaikat, saját „véleményeiket", saját értékeléseiket, saját „meglátásaikat" lépten-nyomon a munkások akaratának, a munkásmozgalom szükségleteinek tüntetik fel. Amikor például „egységről" beszélnek, nagystílűen mellőzik annak a tényleges egységnek a *tapasztalatait*, amelyet Oroszország öntudatos munkásainak *többsége* az 1912 elejétől 1914 derekáig eltelt két és fél év alatt megteremtett.

Összesítsük tehát a munkásmozgalom különböző irányzatainak erejére vonatkozóan rendelkezésünkre álló *objektív* adatokat. Aki a szubjektív értékeléseknek és ígéreteknek akar hinni, az menjen a „csoportocskákhoz", — mi csak azokat hívjuk, akik az objektív tényeket akarják tanulmányozni. Ezek a tények a következők:

	Pravdisták	Likvidátorok	Százalékban		Baloldali narodnyikok
			Pravdisták	Likvidátorok	
Az Állami Duma választásai					
1. A munkáskúria képviselőinek száma: II. duma 1907	11	12	47	53	—
III. duma 1907—1912	4	4	50	50	bojkott
IV. duma 1912	6	3	67	33	

		Pravdisták	Likvidátorok	Százalékban: Pravdisták	Százalékban: Likvidátorok	Baloldali narodnyikok
Az adakozó munkáscsoportok száma						
2. A munkáscsoportok által a pétervári újságoknak juttatott adományok száma	1912 ..	620	89	—	—	—
	1913 ..	2 181	661	76,9	23,1	264
	1914. V. 13-ig	2 873	671	81,1	18,9	524
Biztosító intézeti választások						
3. A meghatalmazottak száma az országos biztosító intézet választásai alkalmával		47	10	82,4	17,6	?1-2?
4. Ugyanaz a fővárosi biztosító intézet választásai alkalmával		37	7	84,1	15,9	4
Az egyes duma-frakciók mellett hozott határozatok aláírásai						
5. Aláírások a két újságban a „hatos csoport" (pravdisták) és a „hetes csoport" (likvidátorok) mellett ...		6 722	2 985	69,2	30,8	—
Kapcsolatok a munkáscsoportokkal						
6. A munkáscsoportok által az egyes frakcióknak juttatott adományok száma (1913 október—1914 június 6)		1 295	215	85,7	14,3	—

	Pravdisták	Likvidátorok	Százalékban		Baloldali narodnyikok
			Pravdisták	Likvidátorok	
A pétervári újságok példányszáma					
7. Példányszám (É. Vandervelde által gyűjtött és közzétett adatok)	40 000	16 000	71,4	28,6	12 000 (hetenként 3-szor)
Külföldi sajtó					
8. A likvidátorok augusztusi (1912) konferenciájától 1914 júniusáig a vezető lap hány száma jelent meg ..	5	0	—	—	9
9. Hány *nem* nyílt szervezetről történik említés ezekben a számokban (minden hely egy említésnek számít)	44	0	—	—	21
A burzsoáziától való függés					
10. Pénzgyűjtések a szentpétervári újságok számára (1914 január 1—május 13). *Nem* munkásoktól származó adományok százalékaránya	—	—	13	56	50
11. Az újságok által az egész idő alatt közzétett pénzügyi jelentések száma ..	3	1	—	—	? (0?)
12. Ezek közül azon deficites jelentések százalékaránya, amelyek deficitjét ismeretlen, azaz burzsoá forrásokból fedezték	—	—	0	100	?

	Pravdisták	Likvidátorok	Százalékban: Pravdisták	Százalékban: Likvidátorok	Baloldali narodnyikok
13. A két duma-frakció révén befolyt pénzösszegek (1913 október—1914 június 6). A *nem* munkásoktól származó összegek százalékaránya	—	—	6	46	—
14. A hallgatólagosan munkástudósításoknak feltüntetett, valójában azonban a forrás megjelölése nélkül burzsoá újságokból vett tudósítások száma	—	5 (A „Nasa Rabocsaja Gazeta" két — 17. és 19. — számában.)			0
Szakszervezetek					
15. Azoknak a szentpétervári szakszervezeteknek a száma, melyekben a tagok többsége (a vezetőségi tagok többségéből ítélve) az egyik vagy a másik iránynyal rokonszenvez	14½*	3½*	—	—	2

A fenti adatokat először is röviden meg fogjuk magyarázni, majd pedig áttérünk a következtetésekre.

A magyarázat legmegfelelőbb módja az lesz, ha sorra vesszük a pontokat. 1. pont. Az elektorokról és a meghatalmazottakról *nincsenek* adataink. Aki a „kuriális" adatok felhasználása miatt panaszkodik, az egyszerűen nevetséges, mert más adat nincs. A német szociáldemokraták sikereiket a Bismarck-féle választási törvény

* Az egyik szakszervezetben a pravdisták és a likvidátorok híveinek száma egyenlően oszlott meg.

alapján mérik, noha ez a törvény kizárja a nőket, és „férfi"-kúriát létesít!

2. pont. A fizető és nem csupán „határozatokat aláfirkáló" munkáscsoportok száma nemcsak az áramlat erejének, hanem a szervezettségnek, a pártosságnak is legbiztosabb és legjobb ismertetőjele.

A likvidátorok és a „csoportocskák" ezért szubjektív ellenszenvvel viseltetnek ezzel az ismertetőjellel szemben.

A likvidátorok így érveltek ellene: nekünk zsidó és grúz lapunk is van, a „Pravda" pedig egyedül van. Ez nem igaz. Először, az észt és a litván lap is pravdista[102]. Másodszor, ha a vidéket nézzük, szabad-e megfeledkeznünk Moszkváról? A moszkvai munkásújság 1913-ban *390* munkáscsoportot tömörített, egyesített („Rabocsij", 1. sz. 19. old.), a „Cájt" c. zsidó lap pedig 2. számától (1912 december 29) 1914 június 1-ig *296* munkáscsoportot egyesített (ebből 1914 március 20-ig 190-et és 1914 március 20-tól június 1-ig 106-ot). Tehát Moszkva egyedül is bőven „lepipálta" a „Cájt"-ot, amelyre a likvidátorok szubjektíven hivatkoztak!

Felhívjuk a grúz és az örmény elvtársakat, hogy gyűjtsenek adatokat a likvidátorok kaukázusi újságjairól. Hány munkáscsoport van ott? Mindenre kiterjedő objektív adatokra van szükség.

A csoportok összeszámlálása során történhettek hibák, de csak részlegesek. Felhívunk mindenkit, hogy ellenőrizzék és igazítsák helyre az adatokat.

A 3. és a 4. pont nem szorul magyarázatra. Kívánatos lenne egy kérdőívet kiküldeni *újabb* vidéki adatok összegyűjtése céljából.

5. pont. A likvidátorok 2985 aláírásába *bekerült* 1086 bundista és 719 kaukázusi aláírás. Jó volna, ha a helybeli elvtársak ellenőriznék ezeket a számokat.

6. pont. Mindkét frakció pénztárosa elszámolást közöl *minden* összegről, amely a frakciókhoz különböző célokra befolyt. Ez a munkásokkal való kapcsolat pontos, objektív mutatója.

7. pont. Az újságok példányszáma. Ezeket az adatokat É. Vandervelde gyűjtötte össze és tette közzé; a likvidátorok és a liberálisok azonban („Kijevszkaja

Miszl") eltitkolják őket. „Szubjektivizmus." Jó lenne, ha teljesebb adatokat gyűjtenének legalább egy hónapra vonatkozólag.

8. és 9. pont. Ez is egyik objektív illusztrálása annak, hogy a likvidátorok megtagadják az „illegalitást", vagyis a pártot. A külföld 1914 január 1-től május 13-ig a pravdistáknak 49,79 rubelt (¼%) adott, a likvidátoroknak pedig 1709,17 rubelt (14%). Ne mondd, hogy „nem tudom", mondd inkább, hogy „nem akarom"!

10—14. pont. Objektív bizonyítékai annak, hogy a likvidátorok és a narodnyikok a burzsoáziától függnek, burzsoá jellegűek. *Szubjektíven* a likvidátorok és a narodnyikok „szocialisták" és „szociáldemokraták". *Objektíven*, mind *eszméik* tartalma, mind a tömegmozgalom *tapasztalatai* szerint polgári értelmiségi csoportok, amelyek a munkások kisebbségét elszakítják a munkáspárttól.

Az olvasók figyelmét külön felhívjuk arra, hogy a likvidátorok meghamisítják a munkástudósításokat. Hallatlan, felháborító csalás! Minden helybeli marxista leplezze le az ilyesmit, és gyűjtsön róla objektív adatokat (lásd „Trudovaja Pravda", 1914 június 11., 12. sz.[103]).

15. pont. Különösen fontos adatok; érdemes volna külön kérdőív alapján kiegészíteni és ellenőrizni őket. Mi az adatokat a „Munkás-kézikönyvből" vettük („Priboj" kiadás, Szentpétervár, 1914[104]). A likvidátor szakszervezetekhez soroltuk az irodai alkalmazottak, a rajzolók és a gyógyszerészek szervezeteit (a nyomdász-szakszervezet 1914 április 27-i legutóbbi vezetőségválasztása alkalmával a vezetőségbe beválasztott tagok fele, a póttagoknak pedig több mint a fele pravdista volt). A narodnyik szakszervezetekhez soroltuk a pékeket és a dobozkészítőket. Taglétszámuk körülbelül 22 000.

Moszkvában 13 szakszervezet közül 10 pravdista, 3 meghatározatlan irányzatú, de közelebb áll a pravdistákhoz. Likvidátor és narodnyik szakszervezet egy sincs.

Az objektív adatokból levont következtetések azt bizonyítják, hogy csakis a pravdizmus a burzsoáziától valóban független, marxista, proletár áramlat; a pravdizmus a munkásoknak *több mint* $^4/_5$-ét (1914-ben

a likvidátorokkal szemben a munkáscsoportok 81,1%-át) szervezte meg és egyesítette. Kétségtelen, hogy a likvidátorság és a narodnyikság polgári demokratikus áramlat, nem pedig munkásáramlat.

A tömegmozgalomnak azok a tapasztalatai, melyeket 1912-ben, 1913-ban és 1914 első felében gyűjtöttünk, teljes egészében és fényesen igazolták a pravdisták programbavágó, taktikai és szervezeti eszméit, határozatait, irányvonalát. Abból a biztos tudatból, hogy helyes úton járunk, merítsünk erőt még fokozottabb munkára.

„Trudovaja Pravda" 25. sz.
1914 június 26.

MILYEN ERŐS A BALOLDALI NARODNYIK ÁRAMLAT A MUNKÁSOK SORAIBAN

Tudjuk, hogy a munkások egy része a világon mindenütt még bizonyos polgári pártokat követ. Oroszországban, a polgári demokratikus átalakulás korszakában az öntudatos munkások kisebbik része még a likvidátor irányzatú közírók polgári csoportját és a polgári demokratikus narodnyik áramlatot követi.

Arról, hogy minden narodnyik irányzat, a baloldali narodnyik irányzatot is beleértve, az oroszországi polgári (paraszti) demokráciát képviseli, már sokszor volt szó a marxisták egészen félreérthetetlen, világos és hivatalos *határozataiban* (1903, 1907, 1913)[105]. Az, hogy a munkások egy része a merész *paraszti* (lényegében teljesen és kétségtelenül *polgári*) követeléseket „szocializmusnak" nevező baloldali narodnyikokat követi, teljesen érthető egy kapitalista országban a feudalizmus elleni kiéleződött mozgalom korszakában.

De az öntudatos munkásoknak mekkora része követi a baloldali narodnyikokat?

Az egyik legelvtelenebb értelmiségi lapocska, a „Szovremennyik", amely (hamis frázisok talaján) a baloldali narodnyikokat, Plehanovot, Potreszov urat és társait „egyesíti", nemrégiben kijelentette, hogy a munkásoknak „körülbelül" $^1/_3$-a követi a baloldali narodnyikokat.

Ez is olyan hazugság, arcátlan, szemérmetlen hazugság, amilyent már megszoktunk a likvidátoroktól.

Tudomásunk szerint csak háromfajta objektív adatunk van arról, hogy milyen erős a baloldali narodnyikok befolyása a munkások körében. Először: a lapok példányszámának adatai. Másodszor: az adakozó munkáscso-

portok számának adatai. Harmadszor: a fővárosi biztosító intézet választásaiban részt vett meghatalmazottak számának adatai.

Hasonlítsuk össze ezeket az adatokat, amelyek abban különböznek a Martov, Gimmer urak és társaik szemérmetlen hazugságaitól, hogy *bárki* megtalálhatja és ellenőrizheti őket nyílt, nyilvános, a *különféle* pártoktól eredő forrásokban.

				Százalékban		
	Pravdisták	Likvidátorok	Baloldali narodnyikok	Pravdisták	Likvidátorok	Baloldali narodnyikok
A pétervári lapok heti példányszáma	240 000	96 000	36 000	64,5	25,8	9,7
A munkáscsoportok pénzadományainak száma 1913-ban	2 181	661	264	70,2	21,3	8,5
1914-ben (május 13-ig)	2 873	671	524	70,6	16,6	12,8
A fővárosi biztosító intézet választásaiban részt vett meghatalmazottak száma	37	7	4	77,1	14;6	8,3

A polgári csoportokra (a likvidátorokra és a baloldali narodnyikokra) nézve még a lapok példányszámának adatai a „legkedvezőbbek". A likvidátorok és a baloldali narodnyikok lapjai azonban éppenséggel *nem* munkáslapok, hanem burzsoá lapok! Ezt bizonyítják a gyűjtések adatai (1914 január 1-től május 13-ig). A likvidátorok jelentései szerint az *egész* gyűjtés 56%-a *nem* a munkásoktól származik („Trudovaja Pravda", 15. sz.)*. A baloldali narodnyikoknál a megfelelő szám: 50%. A baloldali narodnyikok emellett tudomásunk szerint egyáltalán nem közölték lapjuk pénzügyi jelentését, hiszen lapjukat, mint a likvidátorokét is, nyilvánvalóan *gazdag burzsoá pártfogók* tartják fenn.

Csak a pravdista lap munkáslap. Mind a likvidátorok,

* Lásd ebben a kötetben 373—381. old. — *Szerk.*

mind a baloldali narodnyikok újságja *burzsoá újság*. Ezt az objektív tényt semmiféle hazugsággal nem lehet megcáfolni.

A munkáscsoportok adatai közelítik meg a legpontosabban és legjobban a párttagok számának európai adatait.

A baloldali narodnyikok nagyon gyorsan erősödnek (az őket támogató munkáscsoportok száma egy év alatt kétszeresre nőtt), és elérték az összes lapok 12,8%-át. A növekedés *a likvidátorok rovására* történik, mert a likvidátoroknál a csoportok száma csaknem teljesen változatlan (1914 első felében, amikor a munkásmozgalom általában igen erősen fellendült, mindössze 10 csoporttal gyarapodtak), viszonylagosan pedig még *csökkent* is: 21,3%-ról 16,6%-ra.

A likvidátor urak opportunizmusa és a párt kérdésében elfoglalt tagadó álláspontjuk *más*, „radikálisabb" (szavakban „radikálisabb") burzsoá csoporthoz taszítja a munkásokat.

A pravdisták 1913-ban és 1914-ben 692 új csoporttal gyarapodtak, a likvidátorok 10-zel, a baloldali narodnyikok 260-nal. Százalékban: pravdisták + 31,7%, likvidátorok + 1,5%, baloldali narodnyikok + 100% (a kis számok mindig gyorsabban növekednek, mint a nagyok; ha például Plehanovnak 9 munkáscsoportja van, és Bécsig[106] — és Bécs számára — 27 vagy 45 lesz, akkor ez százalékban kifejezve + 200%-os vagy + 400%-os növekedést fog jelenteni).

A biztosító intézetek választásainak adatai csak Pétervárra vonatkoznak. Meg kell jegyeznünk, hogy Szentpétervárott 1914-ben a munkáscsoportoktól kapott adományok száma tekintetében a baloldali narodnyikok *megelőzték a likvidátorokat*.

1914 január 1-től 1914 május 13-ig ugyanis a munkáscsoportoktól kapott adományok száma Szentpétervárott a következőképpen alakult: pravdisták — 2024, likvidátorok — 308, baloldali narodnyikok — *391*. Százalékban: pravd. — 74,3%, likv. — 11,4%, baloldali nar. — 14,3%.

Likvidátoraink mint vérbeli opportunisták, azok után, hogy a baloldali narodnyikok ennyire megerősödtek, nemhogy fokozott elvi harcot indítottak volna a marxiz-

mus védelmében, hanem blokkra (szövetségre) léptek a baloldali narodnyikokkal a marxisták (pravdisták) ellen!!

A baloldali narodnyikok vezérei pedig a „Szovremennyik"-ben nyíltan propagálják ezt a szövetséget. A likvidátorok viszont *nem merik* kereken és világosan megmondani a munkásoknak, miről van szó, hanem elrejtőzködnek. Igazi kadetok.

Nemrégiben például a baloldali narodnyikok újságában („Zsivaja Miszl Truda", 3. sz., 1914 június 15) megjelent egy cikk: „Az «Ajvaz»-gyári betegsegélyző pénztár meghatalmazottainak választásaihoz" címmel. Ebben a cikkben olvassuk: „ . . . az «Ajvaz»-gyáriak szükségszerűen két lista között választhatnak majd: *az egyik a mensevikek és a baloldali narodnyikok közös listája* . . . a másik a pravdista lista" . . . (a mi kiemelésünk).

A baloldali narodnyikok a likvidátorokkal való szövetséget ugyanebben a cikkben egyenesen úgy magyarázzák, mint valamennyi „*szocialista*" irányzat együttműködésének elvét, vagyis kereken kimondják, hogy a likvidátorok nemcsak a baloldali narodnyikok irányzatának burzsoá jellegéről szóló 1907. évi határozatot tagadták meg, hanem az 1903. évi határozatot is, amelyet Akszelrod terjesztett be.

A baloldali narodnyikok erősödése a marxisták szemében egyik jele vagy előhírnöke a parasztság soraiban kezdődő fellendülésnek, amely természetszerűen „megszédítheti" a nem öntudatos proletárokat és a kispolgári értelmiségieket. Bennünket, marxistákat ez a körülmény, a nyárspolgári narodnyikoktól eltérően, csak a marxizmus még erélyesebb hirdetésére késztet.

Munkás elvtársak! Ne higgyetek a fogadkozásoknak, a dajkameséknek! Nagyobb figyelemmel tanulmányozzátok az *objektív* adatokat, mind saját mozgalmatok, a munkásmozgalom adatait, mind pedig azokat, amelyek azt mutatják meg, hogyan befolyásolják a munkások kisebbik részét a likvidátorok és a baloldali narodnyikok burzsoá eszméi és burzsoá gyakorlata.

„Trudovaja Pravda" 27. sz.
1914 június 28.

A NEMZETEK ÖNRENDELKEZÉSI JOGÁRÓL

A megírás ideje: 1914 február—május.
Megjelent: „Proszvescsenyije"
4, 5. és 6. sz. 1914 április—június.
Aláírás: V. Iljin.

Az oroszországi marxisták programjának kilencedik pontja, amely a nemzetek önrendelkezési jogáról szól, az utóbbi időben (mint már a „Proszvescsenyijé"-ben utaltunk rá)* az opportunisták valóságos hadjáratát idézte elő. Az orosz likvidátor Szemkovszkij a pétervári likvidátor lapban, a bundista Libman és az ukrán szociálnacionalista Jurkevics pedig saját lapjaikban keltek ki e pont ellen, és a legnagyobb megvetéssel beszéltek róla. Kétségtelen, hogy az opportunizmusnak marxista programunk ellen indított „irtóhadjárata" szorosan összefügg általában a jelenlegi nacionalista ingadozásokkal. Ezért időszerűnek tartjuk a felvetett kérdés részletes elemzését. Csak azt jegyezzük meg, hogy az említett opportunisták közül egyetlenegy sem hozott fel egyetlen önálló érvet sem: valamennyien csak azt ismételgetik, amit Rosa Luxemburg 1908—1909-ben megjelent „A nemzeti kérdés és az autonómia" c. terjedelmes lengyel nyelvű cikkében kifejtett. Fejtegetéseink során ez utóbbi szerző „eredeti" érveivel fogunk tehát a legtöbbet foglalkozni.

1. MI A NEMZETEK ÖNRENDELKEZÉSE?

Természetes, hogy legelőször ez a kérdés vetődik fel, amikor az úgynevezett önrendelkezés marxista vizsgálatát kíséreljük meg. Mit értsünk ezen? A jog mindenféle „általános fogalmaiból" levezetett jogi definíciókban

* Lásd ebben a kötetben 1—37. old. — *Szerk.*

(meghatározásokban) keressük-e a választ? Vagy a nemzeti mozgalmak gazdasági-történeti tanulmányozásában?

Nincs mit csodálkozni azon, hogy Szemkovszkij, Libman és Jurkevics úréknak még csak eszükbe sem jutott e kérdés felvetése, s beérték annyival, hogy kuncogva „homályosnak" minősítsék a marxista programot, és együgyűségükben nyilván nem is tudták, hogy a nemzetek önrendelkezéséről nemcsak az 1903. évi oroszországi programban van szó, hanem az 1896. évi londoni nemzetközi kongresszus határozatában is (erről részletesen a maga helyén beszélünk majd). Sokkal meglepőbb, hogy Rosa Luxemburg, aki oly sokat szaval arról, hogy ez a programpont elvont és metafizikus, éppen maga esett az elvontság és a metafizika bűnébe. Éppen Rosa Luxemburg bonyolódik állandóan általános okoskodásokba az önrendelkezésről (sőt egészen mulatságos okoskodásba, amikor például azon töpreng, hogyan lehet a nemzet akaratát megállapítani), és sehol sem veti fel világosan és félreérthetetlenül azt a kérdést, hogy a dolog lényege a jogi meghatározásokban van-e, vagy az egész világ nemzeti mozgalmainak tapasztalataiban?

Ennek a — marxista számára kikerülhetetlen — kérdésnek pontos feltevése egy csapásra semmivé tenné Rosa Luxemburg érveinek kilenctized részét. Nemzeti mozgalmak nem Oroszországban keletkeznek először, és nemcsak Oroszországot jellemzik. A kapitalizmus győzelmének, a feudalizmus felett aratott végleges győzelmének korszaka a világon mindenütt nemzeti mozgalmakkal fonódott össze. Ezeknek a mozgalmaknak az a gazdasági alapjuk, hogy a burzsoáziának az árutermelés teljes győzelme érdekében meg kell hódítania a belső piacot, állammá kell összeforrasztania azokat a területeket, amelyeknek lakossága ugyanazon a nyelven beszél; el kell hárítania mindazokat a különféle akadályokat, amelyek gátolják e nyelv fejlődését és az irodalomban való rögzítését. A nyelv az emberek érintkezésének legfontosabb eszköze; a nyelvi egység és a nyelv akadálytalan fejlődése egyik legfontosabb feltétele a jelenkori kapitalizmussal összhangban levő valóban szabad és széleskörű kereskedelmi forgalomnak, a lakosság osztályok

szerinti szabad és széleskörű csoportosulásának, s végül annak, hogy a piac szoros kapcsolatban legyen minden egyes gazdával vagy kistulajdonossal, eladóval és vásárlóval.

Ezért minden nemzeti mozgalomnak az a tendenciája (törekvése), hogy *nemzeti államokat* alakítson ki, amelyek leginkább megfelelnek a modern kapitalizmus e követelményeinek. A legfontosabb gazdasági tényezők ösztönöznek erre, s ezért egész Nyugat-Európában, sőt mi több, az egész civilizált világon a kapitalista korszakban a nemzeti állam a *tipikus*, a normális.

Ha tehát meg akarjuk érteni a nemzetek önrendelkezését, ha nem játszunk jogi definíciókkal és nem „agyalunk ki" elvont meghatározásokat, hanem megvizsgáljuk a nemzeti mozgalmak gazdasági-történeti feltételeit, akkor elkerülhetetlenül erre a következtetésre jutunk: a nemzetek önrendelkezésén az idegen nemzeti közösségektől való állami különválásukat, önálló nemzeti állam alakítását értjük.

Alább egyéb okait is látni fogjuk annak, hogy miért nem volna helyes az önrendelkezési jogon valami mást érteni, mint a külön állami létre való jogot. Most viszont azzal kell foglalkoznunk, hogyan próbált Rosa Luxemburg „szabadulni" attól a kikerülhetetlen következtetéstől, hogy a nemzeti államok alakítására irányuló törekvéseknek mélyen gyökerező gazdasági okaik vannak.

Rosa Luxemburg igen jól ismeri Kautsky „Nemzetiség és nemzetköziség" című brosúráját (a „Neue Zeit"[107] 1907/1908. 1. sz. melléklete; orosz fordítása a „Naucsnaja Miszl" c. folyóiratban, Riga 1908). Tudja azt is, hogy Kautsky, miután e brosúra 4. pontjában részletesen elemezte a nemzeti állam kérdését, arra a következtetésre jutott, hogy Otto Bauer „*lebecsüli* a nemzeti állam alakítására irányuló törekvés erejét" (id. brosúra, 23. old.). Rosa Luxemburg maga idézi Kautsky szavait: „A nemzeti állam az államnak az a formája, amely a *legjobban megfelel* a jelenkori viszonyoknak" (vagyis a kapitalista, civilizált, gazdasági szempontból haladó viszonyoknak, a középkori, a kapitalizmust megelőző stb. viszonyokkal szemben), „az a forma, amelyben az állam a legkönnyeb-

ben tudja teljesíteni feladatait" (vagyis a kapitalizmus legszabadabb, legátfogóbb és leggyorsabb fejlesztésének feladatait). Ehhez hozzá kell fűznünk Kautskynak azt a még pontosabb záró megjegyzését, hogy a nemzeti szempontból tarka államok (az úgynevezett nemzetiségi államok, eltérően a nemzeti államoktól) „mindig olyan államok, amelyeknek belső alkata valamilyen okból rendellenes, vagy fejletlen" (elmaradott) „maradt". Magától értetődik, hogy Kautsky csak abban az értelemben beszél rendellenességről, hogy ezeknek az államoknak a belső alkata nem felel meg a fejlődő kapitalizmus követelményeinek.

Mármost az a kérdés, milyen álláspontot foglalt el Rosa Luxemburg Kautskynak ezekkel a gazdaságitörténeti következtetéseivel szemben. Helyesek-e ezek a következtetések, vagy helytelenek? Kautsky gazdaságitörténeti elmélete a helyes, vagy pedig Baueré, akinek az elmélete lényegében véve pszichológiai? Hogyan függ össze a Bauernál fellelhető kétségtelen „nemzeti opportunizmus", a kulturális nemzeti autonómia védelme, a számos nacionalista túlhajtás („helyenként a nemzeti mozzanat kiélezése", mint Kautsky mondta), a „nemzeti mozzanat roppant eltúlzása és a nemzetközi mozzanat teljes elfeledése" (Kautsky) a nemzeti állam megteremtésére irányuló törekvés erejének lebecsülésével?

Rosa Luxemburg még csak fel sem vetette ezt a kérdést. Nem vette észre ezt az összefüggést. Nem gondolkozott Bauer elméleti nézeteinek *egészén*. Még csak szembe sem állította egymással a nemzeti kérdés gazdaságitörténeti és pszichológiai elméletét. Mindössze az alábbi megjegyzést tette Kautsky ellen:

„. . . Ez a «legjobb» nemzeti állam csupán absztrakció, melyet könnyű elméletben kifejteni és elméletben védelmezni, de nem felel meg a valóságnak" („Przegląd Socjaldemokratyczny"*, 1908. 6. sz. 499. old.).

És ennek a kategorikus kijelentésnek az igazolására hosszasan fejtegeti, hogy a kapitalista nagyhatalmak

* — „Szociáldemokrata Szemle". — *Szerk.*

fejlődése és az imperializmus illuzóriussá teszi a kis népek „önrendelkezési jogát". Beszélhetünk-e komolyan — kiált fel Rosa Luxemburg — a formailag független montenegróiak, bolgárok, románok, szerbek, görögök, sőt részben még a svájciak «önrendelkezéséről» is, mikor függetlenségük maga is az «európai koncert» politikai harcának és diplomáciai játékának terméke?"! (500. old.) „Nem a nemzeti állam, mint Kautsky gondolja, hanem a rabló állam" felel meg legjobban a feltételeknek. Ezután néhány tucat adatot sorakoztat fel Anglia, Franciaország és más államok gyarmatainak nagyságáról.

Effajta okoskodásokat olvasva akaratlanul is elképed az ember: hogy lehet, hogy a szerző ennyire ne értse, *miről van szó!* Nagy hangon kioktatja Kautskyt arról, hogy a kis államok gazdaságilag függnek a nagyoktól; hogy a burzsoá államok között harc folyik más nemzetek kiszipolyozásáért, elnyomásáért; hogy van imperializmus és vannak gyarmatok; — valami nevetséges, gyerekes tudálékosság az egész, hiszen mindennek a legkevesebb köze sincs a dologhoz. Nemcsak egy kis állam, hanem például Oroszország is gazdaságilag teljesen a „gazdag" burzsoá országok imperialista finánctőkéjének hatalmától függ. Nemcsak a miniatűr Balkán-államok, hanem a XIX. században Amerika is gazdaságilag Európa gyarmata volt, mint erre már Marx is rámutatott a „Tőké"-ben[108]. Mindezt persze Kautsky és minden marxista nagyon jól tudja, de a nemzeti mozgalmak és a nemzeti állam kérdéséhez mindennek egyáltalán semmi köze sincs.

Rosa Luxemburg felcserélte a burzsoá társadalomban élő nemzetek politikai önrendelkezésének kérdését, állami önállóságuk kérdését gazdasági önállóságuk és függetlenségük kérdésével. Ez éppolyan okos dolog, mintha valaki, aki arról a programbeli követelésről beszél, hogy a burzsoá államban a parlamenté, vagyis a népképviseleti gyűlésé legyen a legfőbb hatalom, hirtelen azt a teljesen helyes meggyőződését kezdené fejtegetni, hogy a legfőbb hatalom, bármilyen is a burzsoá ország berendezése, mindig a nagytőkéé.

Kétségtelen, hogy Ázsiának, a legnagyobb népességű

világrésznek nagy része vagy a „nagyhatalmak" gyarmata, vagy pedig rendkívül függő és nemzeti szempontból rendkívül elnyomott állam. De vajon ez a közismert körülmény megingatja-e valamelyest is azt a vitathatatlan tényt, hogy Ázsiában az árutermelés legteljesebb kifejlődésének, a kapitalizmus legszabadabb, legátfogóbb és leggyorsabb növekedésének feltételei csak Japánban, azaz csak egy önálló nemzeti államban alakultak ki? Japán burzsoá állam, s ezért maga tért rá más nemzetek elnyomásának és a gyarmatszerzésnek az útjára; nem tudjuk, sikerül-e Ázsiának a kapitalizmus összeomlása előtt — Európához hasonlóan — önálló nemzeti államok rendszerévé alakulnia. De vitathatatlan, hogy a kapitalizmus, miután felébresztette Ázsiát, ott is mindenütt nemzeti mozgalmakat indított el, hogy e mozgalmak tendenciája nemzeti államok alakítása, s hogy a kapitalizmus fejlődésének legjobb feltételeit éppen az ilyen államok biztosítják. Ázsia példája Kautsky *mellett*, Rosa Luxemburg *ellen* szól.

A Balkán-államok példája szintén Rosa Luxemburg ellen szól, mert ma már mindenki látja, hogy a kapitalizmus fejlődésének legjobb feltételei a Balkánon éppen olyan mértékben fejlődnek ki, amilyen mértékben ezen a félszigeten önálló nemzeti államok alakulnak.

Eszerint az egész fejlett, civilizált emberiség példája is, a Balkán példája is, Ázsia példája is bizonyítja Rosa Luxemburggal szemben Kautsky tételének feltétlen helyességét: a nemzeti állam a kapitalizmus szabálya és „normája", a nemzeti tekintetben tarka állam pedig elmaradottság vagy kivétel. A nemzeti viszonyok szempontjából a kapitalizmus fejlődése számára kétségtelenül a nemzeti állam nyujtja a legjobb feltételeket. Ez persze nem jelenti azt, hogy az ilyen állam a burzsoá viszonyok talaján kizárhatja a nemzetek kizsákmányolását és elnyomását. Ez csupán annyit jelent, hogy a marxisták nem hagyhatják figyelmen kívül azokat a hatalmas *gazdasági* tényezőket, amelyek a nemzeti államok megteremtésére irányuló törekvéseket szülik. Ez azt jelenti, hogy a „nemzetek önrendelkezése" a marxisták programjában gazdasági-történeti szempontból *nem jelenthet* egye-

bet, mint politikai önrendelkezést, állami önállóságot, nemzeti állam alakítását.

Hogy marxista szempontból, vagyis proletár osztályszempontból milyen feltételekhez van kötve a „nemzeti állam" polgári demokratikus követelésének támogatása, arról később részletesen fogunk beszélni. Most csupán az „önrendelkezés" *fogalmának* meghatározására szorítkozunk, és csak annyit kell még megjegyeznünk, hogy Rosa Luxemburg *tudja*, mi a tartalma ennek a fogalomnak („nemzeti állam"), ezzel szemben opportunista hívei, a Libmanok, Szemkovszkijok, Jurkevicsek *még ezt sem tudják!*

2. A KÉRDÉS KONKRÉT TÖRTÉNELMI FELVETÉSE

A marxista elméletnek bármely társadalmi kérdés vizsgálata alkalmával feltétlen követelménye az, hogy a kérdést *meghatározott* történelmi keretek közé helyezzük, majd pedig, ha egy bizonyos országról van szó (például egy adott ország nemzeti programjáról), számbavegyük azokat a konkrét sajátosságokat, amelyek ugyanazon történelmi korszakon belül ezt az országot más országoktól megkülönböztetik.

Mit jelent a marxizmusnak ez a feltétlen követelménye a mi kérdésünk esetében?

Mindenekelőtt azt jelenti, hogy szigorúan külön kell választanunk a kapitalizmusnak a nemzeti mozgalmak szempontjából merőben különböző két korszakát. Az egyik a feudalizmus és az abszolutizmus összeomlásának korszaka, a polgári demokratikus társadalom és állam kialakulásának korszaka, amikor a nemzeti mozgalmak első ízben válnak tömegmozgalmakká, és valamilyen módon, a sajtó, a képviseleti intézményekben való részvétel stb. útján a lakosság *valamennyi* osztályát bevonják a politikába. A másik a teljesen kialakult kapitalista államok korszaka, amelyekben régen meghonosodott az alkotmányos rendszer, és erősen kifejlődött az antagonizmus a proletariátus és a burzsoázia között — az a korszak, amely a kapitalizmus összeomlása előestéjének nevezhető.

Az első korszak tipikus jelensége a nemzeti mozgalmak felébredése, a parasztságnak, a legnagyobb számú és „legnehezebben megmozduló" néprétegnek bekapcsolódása ezekbe a mozgalmakba általában a politikai szabadságért, különösen pedig a nemzetiségek jogaiért folytatott harccal kapcsolatban. A második korszakra az jellemző, hogy nincsenek polgári demokratikus tömegmozgalmak, és a fejlett kapitalizmus, amely mind közelebb hozza egymáshoz és összekeveri a kereskedelmi forgalomba már teljesen bevont nemzeteket, most már a nemzetközi alapon összeforrott tőke és a nemzetközi munkásmozgalom közti antagonizmust helyezi előtérbe.

A két korszak természetesen nincs fallal elválasztva egymástól, hanem számos átmeneti láncszem fűzi össze őket, s emellett az egyes országok még a nemzeti fejlődés gyorsasága, a lakosság nemzeti összetétele, elhelyezkedése stb. stb. tekintetében is különböznek egymástól. Szó sem lehet arról, hogy egy bizonyos ország marxistáinak nemzeti programjával foglalkozni kezdjünk anélkül, hogy számba ne vennők mindezeket az általános történelmi és konkrét állami viszonyokat.

És éppen itt bukkanunk rá Rosa Luxemburg érvelésének leggyengébb pontjára. Rosa Luxemburg rendkívül buzgón díszíti cikkét válogatott „kemény" szócskákkal, amikor kijelenti programunk 9. pontjáról, hogy „általánosságban mozgó", „sablonos", „metafizikus frázis", és így tovább vég nélkül. Természetesen méltán elvárhatnánk, hogy a szerző, aki olyan pompásan elítéli a metafizikát (marxi értelemben, vagyis az antidialektikát) és a puszta absztrakciókat, példát mutat majd nekünk a kérdés konkrét-történeti vizsgálatában. Egy meghatározott ország, Oroszország, és egy meghatározott korszak, a XX. század eleje marxistáinak nemzeti programjáról van szó. Rosa Luxemburg valószínűleg fel is veti azt a kérdést, *milyen történelmi* korszakot él át Oroszország, *melyek* a nemzeti kérdés és a nemzeti mozgalmak *konkrét* sajátosságai az *adott* országban, az *adott* korszakban.

Rosa Luxemburg erről egy árva szót sem szól! Még csak nyomát sem látjuk annak, hogy megvizsgálná azt a kérdést, hogyan áll az adott történelmi korszakban a

nemzeti kérdés *Oroszországban*, milyen sajátosságai vannak ebben a tekintetben *Oroszországnak!*

Azt mondják, hogy másként vetődik fel a nemzeti kérdés a Balkánon, mint Írországban, hogy Marx így meg így értékelte a lengyel és a cseh nemzeti mozgalmat 1848 konkrét viszonyai között (oldalnyi idézet Marxból), hogy Engels így és így értékelte a svájci erdei kantonok Ausztria elleni harcát és az 1315-ben Morgarten mellett lezajlott ütközetet (oldalnyi idézet Engelsből Kautsky megfelelő kommentárjával), hogy Lassalle reakciósnak tartotta a XVI. századbeli német parasztháborút stb.

Nem mondhatnánk, hogy ezek a megjegyzések és idézetek az újdonság erejével hatnak, de az olvasónak mindenesetre érdemes újra meg újra visszaemlékeznie arra, hogyan nyúlt hozzá éppen Marx, Engels és Lassalle az egyes országok konkrét történelmi kérdéseinek elemzéséhez. És ha átolvassuk a Marxtól és Engelstől vett tanulságos idézeteket, különösen szemléletesen láthatjuk, milyen nevetséges helyzetbe juttatta magát Rosa Luxemburg. Ékesszólón és haragosan prédikálja, hogy a nemzeti kérdést különböző országokra és különböző időkre vonatkozólag konkrétan és történelmi szempontból kell elemezni, de ő maga még csak *nem is próbálja* meghatározni, hogy *Oroszország* a kapitalizmus fejlődésének *melyik* történelmi szakaszában van a XX. század elején, melyek a nemzeti kérdés *sajátosságai* ebben az országban. Rosa Luxemburg példákkal mutatja meg, hogyan vizsgálták *mások* marxista módon a kérdést, mintha csak szándékosan hangsúlyozná ezzel, hogy a pokol is jószándékkal van kikövezve, és hogy gyakran jótanácsokkal takaróznak azok, akik maguk valójában nem akarnak vagy nem tudnak élni ezekkel a jótanácsokkal.

Lássunk egy tanulságos összehasonlítást. Rosa Luxemburg, amikor kikel Lengyelország függetlenségének jelszava ellen, egyik 1898-ban megjelent munkájára hivatkozik, amelyben azt bizonyította, hogy Lengyelország ipara gyors fejlődésnek indult a gyáripari termékeknek az oroszországi piacon való értékesítésével. Mondanunk sem kell, hogy ebből éppenséggel semmi sem következik az önrendelkezési *jog* kérdésére vonatkozóan, hogy ez csupán

a régi nemesi Lengyelország eltűnését bizonyította stb. Rosa Luxemburg ellenben észrevétlenül minduntalan áttér arra a következtetésre, hogy az Oroszországot Lengyelországgal összekapcsoló tényezők közt már most túlsúlyban vannak a modern kapitalista viszonyok merőben gazdasági tényezői.

Ám Rosánk most áttér az autonómia kérdésére, és — noha cikkének címe „A nemzeti kérdés és az autonómia" *általában* — bizonygatni kezdi a lengyel királyság *kizárólagos* jogát az autonómiához (lásd erről „Proszveszcsenyije", 1913. 12. sz.*). Hogy bebizonyítsa Lengyelországnak az autonómiához való jogát, Oroszország államrendjét nyilván mind gazdasági, mind politikai, mind az életformával kapcsolatos, mind szociológiai ismérvek alapján jellemzi — csupa olyan vonás, amelyeknek összessége egyenlő az „ázsiai despotizmus" fogalmával („Przegląd", 12. sz. 137. old.).

Mindenki tudja, hogy az ilyen államrend igen szilárd abban az esetben, ha az illető ország gazdaságában túlsúlyban vannak a teljesen patriarchális, kapitalizmus előtti vonások, s egészen kevéssé fejlett az árugazdaság és az osztálytagozódás. Ha viszont egy ilyen országban, amelyben az államrend erősen kapitalizmus *előtti* jellegű, van egy olyan, nemzetileg elhatárolt terület, ahol *gyorsan* fejlődik a kapitalizmus, akkor minél gyorsabb ez a kapitalista fejlődés, annál erősebb az ellentét közte és a kapitalizmus *előtti* államrend között, annál valószínűbb a fejlettebb terület különválása az egésztől, hiszen ezt a területet nem „modern kapitalista", hanem „ázsiai despotikus" kapcsolatok fűzik az egészhez.

Rosa Luxemburg tehát még abban a kérdésben sem tudott zöldágra vergődni, hogy Oroszországban a hatalom szociális struktúrája hogyan viszonylik a burzsoá Lengyelországhoz, azt a kérdést pedig, hogy Oroszországban a nemzeti mozgalmaknak mik a konkrét történelmi sajátosságai, még csak fel sem vetette.

Éppen ezzel a kérdéssel kell most foglalkoznunk.

---

* Lásd ebben a kötetben 30—37. old. — *Szerk.*

3. A NEMZETI KÉRDÉS KONKRÉT SAJÁTOSSÁGAI OROSZORSZÁGBAN ÉS OROSZORSZÁG POLGÁRI DEMOKRATIKUS ÁTALAKULÁSA

„... Noha «a nemzetek önrendelkezési jogának» elve tágítható, s mint merő közhely nyilván egyaránt alkalmazható nemcsak Oroszország népeire, hanem azokra a nemzetekre is, amelyek Németországban és Ausztriában, Svájcban és Svédországban, Amerikában és Ausztráliában élnek, ezt az elvet mégsem találjuk meg egyetlen mai szocialista párt programjában sem ...“ („Przegląd“, 6. sz. 483. old.)

Így ír Rosa Luxemburg a marxista program 9. pontja ellen indított hadjárata elején. Rosa Luxemburg ránk akarja fogni, hogy a programnak ezt a pontját „merő közhelynek“ fogjuk fel — és éppen maga esik ebbe a hibába, amikor mulatságos merészséggel kijelenti, hogy ez a pont „nyilván egyaránt alkalmazható“ Oroszországra, Németországra stb.

Rosa Luxemburg — válaszoljuk mi — nyilván elhatározta, hogy cikkében összegyűjti azokat a logikai hibákat, amelyek gimnazisták iskolai gyakorlataira alkalmasak. Mert Rosa Luxemburg tirádája elejétől végéig értelmetlenség, a kérdés konkrét történelmi feltevésének kigúnyolása.

Ha a marxista programot nem gyerekesen, hanem marxista módon értelmezzük, akkor nagyon könnyű észrevenni, hogy ez a pontja a polgári demokratikus nemzeti mozgalmakra vonatkozik. Ha viszont így van — márpedig kétségtelen, hogy így van —, akkor „nyilvánvaló“, hogy ez a program „általánosságban“, mint „közhely“ stb. a polgári demokratikus nemzeti mozgalmak *valamennyi* esetére vonatkozik. Ugyanilyen nyilvánvaló lenne Rosa Luxemburg számára, ha csak egy kicsit gondolkodna, az a következtetés is, hogy programunk *csak* arra az esetre vonatkozik, ha van ilyen mozgalom.

Ha Rosa Luxemburg egy kissé elgondolkozna ezeken a nyilvánvaló meggondolásokon, akkor minden különösebb fáradság nélkül észrevenné, milyen értelmetlenséget mondott. Amikor *bennünket* vádol azzal, hogy „közhelyet“ tálalunk fel, azzal érvel *ellenünk*, hogy a nemzetek önrendel-

kezéséről nincs szó azoknak az országoknak a programjában, ahol *nincs* polgári demokratikus nemzeti mozgalom. Csodálatosan okos érv!

A különböző országok politikai és gazdasági fejlődésének, valamint marxista programjuknak összehasonlítása roppant nagy jelentőségű a marxizmus szempontjából, mert kétségtelen, hogy a modern államoknak kapitalista jellegük és közös fejlődési törvényük van. De az efféle összehasonlítást hozzáértéssel kell végezni. Elemi feltétel ebben az esetben annak a kérdésnek a tisztázása, hogy *összehasonlíthatók-e* az összehasonlítandó országok fejlődésének történelmi korszakai. Például az oroszországi marxisták agrárprogramját csak teljesen tudatlanok (mint Trubeckoj herceg a „Russzkaja Miszl"-ben) „hasonlíthatják össze" a nyugat-európaiakéval, mert a mi programunk a *polgári demokratikus* agrárátalakulás kérdésére ad választ, amelyről a nyugati országokban szó sincs.

Ugyanez vonatkozik a nemzeti kérdésre is. A legtöbb nyugati országban ezt már réges-régen megoldották. Nevetséges dolog nem létező kérdésekre keresni feleletet a nyugati programokban. Rosa Luxemburg éppen a legfontosabbat tévesztette itt szem elől: azt, hogy mi a különbség azok között az országok között, amelyekben már régen befejeződött a polgári demokratikus átalakulás és azok között, amelyekben még nem fejeződött be.

S ez a különbség a lényeg. Ennek a különbségnek teljes semmibe vevése miatt válik Rosa Luxemburg terjengős cikke üres, tartalmatlan közhelyek gyűjteményévé.

Nyugat-Európa kontinentális részében a polgári demokratikus forradalmak korszaka eléggé pontosan meghatározott időszakot ölel fel, körülbelül 1789-től 1871-ig. Éppen ez a korszak volt a nemzeti mozgalmaknak és a nemzeti államok kialakulásának korszaka. E korszak lezárulta után Nyugat-Európa burzsoá államok, mégpedig többnyire nemzeti szempontból egységes államok kialakult rendszerévé vált. Aki tehát a nyugat-európai szocialisták programjaiban ma az önrendelkezési jogot keresi, az nem ismeri a marxizmusnak még az ábécéjét sem.

Kelet-Európában és Ázsiában a polgári demokrati-

kus forradalmak korszaka csak 1905-ben kezdődött. Forradalmak Oroszországban, Perzsiában, Törökországban, Kínában, a balkáni háborúk — ilyen a nemzetközi események láncolata a mi „keletünk" *mai* korszakában. És az eseményeknek ebben a láncolatában csak a vak nem látja, hogy *egész sor* polgári demokratikus nemzeti mozgalom indult el, hogy mindenütt nemzeti szempontból független és egységes államok megalakítására törekednek. Éppen azért és csakis azért, mert Oroszország a szomszédos országokkal együtt ebben a korszakban van, szükséges, hogy programunkba felvegyük a nemzetek önrendelkezési jogáról szóló pontot.

De idézzünk még néhány sort Rosa Luxemburg cikkéből:

„... Különösen annak a pártnak a programjában — írja —, amely rendkívül tarka nemzeti összetételű államban működik, és amelynek szempontjából a nemzeti kérdés elsőrendű jelentőségű, vagyis az osztrák szociáldemokrácia programjában nem szerepel a nemzetek önrendelkezési jogának elve" (ugyanott).

Az olvasót tehát „különösen" az osztrák példával akarják meggyőzni. Nézzük meg konkrét történelmi szempontból, van-e valami értelme ennek a példának.

Először is vessük fel a legfontosabb kérdést, a polgári demokratikus forradalom befejeződésének kérdését. Ausztriában a polgári demokratikus forradalom 1848-cal kezdődött és 1867-tel fejeződött be. Azóta, csaknem fél évszázada ott nagyjában és egészében megállapodott burzsoá alkotmány uralkodik, amelynek talaján legálisan működik a legális munkáspárt.

Ezért Ausztria fejlődésének belső körülményei közt (vagyis általában az ausztriai kapitalizmusnak, különösen pedig az Ausztriában élő egyes nemzetek kapitalizmusának fejlődése szempontjából) *nincsenek* olyan ugrásokat létrehozó tényezők, amelyeknek egyik velejárója lehet a nemzetileg önálló államok kialakulása. Amikor Rosa Luxemburg ezzel az összehasonlítással azt tételezi fel, hogy Oroszország ebben a tekintetben hasonló körülmények közt van, nemcsak velejéig helytelen, történelemellenes feltevésből indul ki, hanem egyúttal akaratlanul is a likvidátorság hibájába esik.

Másodszor, különösen nagy jelentősége van annak, hogy a bennünket foglalkoztató kérdés szempontjából egészen más a nemzetiségek viszonya Ausztriában, mint Oroszországban. Ausztria hosszú ideig német többségű állam volt, sőt az ausztriai németek a hegemóniára is igényt tartottak általában a német nemzeten belül. Ezt az „igényt" — talán lesz szíves emlékezni erre Rosa Luxemburg (aki állítólag szörnyen utálja a közhelyeket, a sablonokat, az absztrakciókat...) — szétzúzta az 1866-os háború. Ausztria uralkodó nemzete, a német, az 1871-ben véglegesen megalakult önálló német állam *határain kívül* rekedt. Másrészt a magyaroknak az a kísérlete, hogy önálló nemzeti államot alakítsanak, már 1849-ben meghiúsult a feudális orosz hadsereg támadása következtében.

Ilyenformán rendkívül sajátos helyzet alakult ki: a magyarok, majd a csehek is, nem az Ausztriától való különválásra, hanem Ausztria épségének megőrzésére törekednek, éppen a nemzeti függetlenség érdekében, amelyet kapzsibb és erősebb szomszédok esetleg teljesen eltiporhattak volna! E sajátos helyzet következtében Ausztria két központú (dualista) állammá alakult, most pedig három központú állammá (trialistává: németek, magyarok, szlávok) alakul át.

Van-e valami ehhez hasonló Oroszországban? Törekszenek-e nálunk a „másfajtájúak" a nagyoroszokkal való egyesülésre egy *még rosszabb* nemzeti elnyomástól való félelmükben?

Ennek a kérdésnek puszta felvetése is elegendő ahhoz, hogy lássuk, mennyire értelmetlen, sablonos és ostoba dolog Oroszország és Ausztria összehasonlítása a nemzetek önrendelkezésének kérdése szempontjából.

Oroszország nemzeti kérdést illető sajátos viszonyai éppen az ellenkezőjét mutatják annak, amit Ausztriában láttunk. Oroszország olyan állam, melynek egységes — nagyorosz — nemzeti központja van. A nagyoroszok óriási összefüggő területet foglalnak el, s számuk körülbelül 70 millió. Ennek a nemzeti államnak az az első sajátossága, hogy a „másfajtájúak (akik együttvéve a lakosság többségét, 57%-át alkotják) éppen az ország

határterületeit lakják; a második az, hogy ezek a másfajtájúak sokkal erősebb elnyomás alatt élnek, mint a szomszédos államok (mégpedig nem is csak az európai államok) kisebbségei; a harmadik az, hogy sok esetben a határterületeken élő elnyomott népeknek a határon túl testvéreik vannak, akik nagyobb nemzeti függetlenséget élveznek (elég, ha az állam nyugati és déli határai mentén a finneket, svédeket, lengyeleket, ukránokat, románokat említjük); a negyedik az, hogy a kapitalizmus fejlettségi foka és a kultúra általános színvonala a „másfajtájúak" lakta határterületeken gyakran magasabb, mint az állam központjában. Végül éppen a szomszédos ázsiai államokban kezdődik most a polgári forradalmak és a nemzeti mozgalmak időszaka, amelyek az Oroszországon belül élő rokonnépek egy részét is magukkal ragadják.

Eszerint éppen a nemzeti kérdésnek Oroszországban mutatkozó konkrét történelmi sajátosságai teszik jelenleg különösen szükségessé, hogy a jelenlegi korszakban elismerjük a nemzetek önrendelkezési jogát.

Egyébként még tisztán ténybelileg sem igaz Rosa Luxemburgnak az az állítása, hogy az osztrák szociáldemokraták programja nem ismeri el a nemzetek önrendelkezési jogát. Csak fel kell ütnünk a nemzeti programot elfogadó brünni kongresszus jegyzőkönyvét, és láthatjuk, hogy Hankiewicz ruszin szociáldemokrata az egész ukrán (ruszin) küldöttség nevében (jegyzőkönyv, 85. old.) és Reger lengyel szociáldemokrata az egész lengyel küldöttség nevében (108. old.) kijelentette, hogy mindkét említett nemzet Ausztriában élő szociáldemokratái törekvéseik sorába foglalják a népük nemzeti egyesülésére, szabadságára és önállóságára irányuló törekvést. Tehát az osztrák szociáldemokráciának, ha nem is foglalja programjába kifejezetten a nemzetek önrendelkezési jogát, semmi kifogása sincs azellen, hogy a párt egyes *részei* kitűzzék a nemzeti önállóság követelését. Gyakorlatilag ez természetesen nem más, mint a nemzetek önrendelkezési jogának elismerése! Rosa Luxemburg tehát hasztalan hivatkozik Ausztriára, mert ez a példa *minden* tekintetben Rosa Luxemburg *ellen* beszél.

4. „PRAKTICIZMUS" A NEMZETI KÉRDÉSBEN

Az opportunisták kapva kaptak Rosa Luxemburgnak azon az érvén, hogy programunk 9. pontjának nincs semmi „praktikus" tartalma. Rosa Luxemburg annyira el van ragadtatva ettől az érvtől, hogy cikkében egy oldalon néha nyolcszor is találkozunk ezzel a „jelszóval".

A 9. pont — írja — „nem ad semmiféle praktikus útmutatást a proletariátus napi politikájához, nem ad semmilyen gyakorlati megoldást a nemzeti problémákra".

Vizsgáljuk meg ezt az érvet, amelynek még olyan fogalmazása is van, hogy a 9. pont vagy semmit sem mond, vagy pedig arra kötelez, hogy minden nemzeti törekvést támogassunk.

Mit jelent a „praktikusság" követelménye a nemzeti kérdésben?

Vagy minden nemzeti törekvés támogatását; vagy „igenlő vagy nemleges" választ mindegyik nemzet különválásának kérdésére; vagy pedig általában a nemzeti követelések közvetlen „megvalósíthatóságát".

Vizsgáljuk meg a „praktikusság" követelményének mind e három lehetséges értelmét.

A burzsoázia, amely mindenféle nemzeti mozgalom kezdetén természetszerűen annak hegemónjaként (vezetőjeként) lép fel, praktikus dolognak nevezi minden nemzeti törekvés támogatását. A proletariátus politikája azonban a nemzeti kérdésben (mint a többi kérdésben is) csak támogatja a burzsoáziát bizonyos meghatározott irányban, de sohasem esik egybe a burzsoázia politikájával. A munkásosztály csakis a nemzetiségi béke érdekében (amelyet a burzsoázia nem tud teljes mértékben biztosítani, és amely csakis *teljes* demokratizálódás esetén valósítható meg), az egyenjogúság érdekében, az osztályharc lehető legkedvezőbb feltételei érdekében támogatja a burzsoáziát. Ezért a proletárok a nemzeti kérdésben éppen a burzsoázia *prakticizmusával szemben* az *elvi* politikát helyezik előtérbe, s mindenkor *csak feltételesen* támogatják a burzsoáziát. Nemzeti tekintetben minden burzsoázia vagy kiváltságokat, vagy kivételes előnyöket akar a *saját* nemzete számára;

ezt nevezik „praktikusnak". A proletariátus minden kiváltságot, minden kivételezést ellenez. Aki „prakticizmust" követel tőle, az a burzsoázia pórázán jár, az opportunizmus hibájába esik.

„Igenlően vagy nemlegesen" feleljünk mindegyik nemzet különválásának kérdésére? Ez látszólag igen „praktikus" követelés. A valóságban azonban értelmetlen, elméleti szempontból metafizikus, a gyakorlatban pedig arra vezet, hogy a proletariátust alárendelik a burzsoázia politikájának. A burzsoázia mindig a maga nemzeti követeléseit helyezi előtérbe, mégpedig feltétel nélkül. A proletariátus szempontjából ezek a követelések az osztályharc érdekeinek vannak alárendelve. Elméletileg nem lehet előre kezeskedni azért, hogy a polgári demokratikus forradalom az illető nemzet különválásával, vagy pedig egy másik nemzettel való egyenjogúvá válásával fejeződik-e be; a proletariátus számára *mindkét esetben* az a fontos, hogy biztosítsa saját osztályának fejlődését; a burzsoázia számára az a fontos, hogy megnehezítse ezt a fejlődést azzal, hogy e fejlődés feladatait „saját" nemzetének feladataihoz képest háttérbe szorítja. Ezért a proletariátus az önrendelkezési *jog* elismerésének úgyszólván negatív követelésére szorítkozik, és egyetlen nemzetnek sem garantálja, nem vállal kötelezettséget, hogy *bármit* is nyújt egy másik nemzet *rovására.*

Ám legyen ez nem „praktikus", de a gyakorlatban ez garantálja a legbiztosabban a lehetséges megoldások közül a legdemokratikusabbat; a proletariátusnak *csupán* erre a garanciára van szüksége, a burzsoáziának viszont, minden nemzet burzsoáziájának olyan garancia kell, mely *saját* előnyeit biztosítja, tekintet nélkül más nemzetek helyzetére (esetleges hátrányára).

A burzsoáziát mindenekelőtt a szóban forgó követelés „megvalósíthatósága" érdekli — innen ered az az örökös politika, hogy a burzsoázia kiegyezik más nemzetek burzsoáziájával a proletariátus rovására. A proletariátusnak viszont az a fontos, hogy megerősítse saját osztályát a burzsoáziával szemben, s a tömegeket a következetes demokrácia és a szocializmus szellemében nevelje.

Ám legyen ez az opportunisták szemében nem „prak-

tikus", de a gyakorlatban ez az egyetlen reális biztosítéka a maximális nemzeti egyenjogúságnak és békének, mind a feudális urakkal, mind a *nacionalista* burzsoáziával szemben.

A proletároknak a nemzeti kérdéssel kapcsolatos egész feladata „nem praktikus" az egyes nemzetek *nacionalista* burzsoáziája szempontjából, mert a proletárok „elvont" egyenjogúságot követelnek, és mint mindennemű nacionalizmus ellenségei, azt az elvi követelést támasztják, hogy szűnjenek meg még a legcsekélyebb kiváltságok is. Rosa Luxemburg azonban ezt nem értette meg, s a prakticizmus értelmetlen magasztalásával sarkig tárta a kaput az opportunisták előtt, kivált pedig a nagyorosz nacionalizmusnak tett opportunista engedmények előtt.

Miért mondunk itt nagyorosz nacionalizmust? Azért, mert Oroszországban a nagyorosz nemzet elnyomó nemzet, nemzeti tekintetben pedig az opportunizmus természetesen másképpen jelentkezik az elnyomott, mint az elnyomó nemzetek körében.

Az elnyomott nemzetek burzsoáziája „praktikus" követelései nevében felhívja a proletariátust, hogy feltétel nélkül támogassa törekvéseit. Az a legpraktikusabb, ha kereken „igent" mondunk *egy bizonyos* nemzet különválására, nem pedig valamennyi nemzet, bármely nemzet különválási *jogára!*

A proletariátus ellenzi az ilyen prakticizmust: elismeri az egyenjogúságot és a nemzeti államhoz való egyenlő jogot, de mindennél többre becsüli és mindennek fölébe helyezi az összes nemzetek proletárjainak szövetségét, s a munkások osztályharcának *szemszögéből* ítél meg minden nemzeti követelést, minden nemzeti különválást. A prakticizmus jelszava a valóságban csak a burzsoá törekvések kritikátlan átvételének jelszava.

Azt mondják, hogy mi a különválási jog támogatásával az elnyomott nemzetek burzsoá nacionalizmusát támogatjuk. Ezt mondja Rosa Luxemburg, ezt mondja utána az opportunista Szemkovszkij — aki, mellesleg, egyedül képviseli e kérdésben a likvidátor eszméket a likvidátor lapban!

A mi válaszunk: nem, éppen a burzsoázia számára

fontos itt a „praktikus" megoldás, a munkások számára viszont a két tendencia *elvi* szétválasztása a fontos. *Amennyiben* az elnyomott nemzet burzsoáziája harcol az elnyomó ellen, *annyiban* mi mindig, minden esetben és mindenkinél határozottabban *támogatjuk* ezt, mert mi a legbátrabb és legkövetkezetesebb ellenségei vagyunk az elnyomásnak. Amennyiben az elnyomott nemzet burzsoáziája *saját* burzsoá nacionalizmusát hirdeti meg, mi ellene vagyunk. Harcolunk az elnyomó nemzet kiváltságai és erőszakos tettei ellen, de egyáltalán nem nézzük el az elnyomott nemzet kiváltságokra irányuló törekvéseit sem.

Ha nem adjuk ki és nem hirdetjük az agitációban a különválási *jog* jelszavát, akkor nemcsak a burzsoáziának a malmára hajtjuk a vizet, hanem az *elnyomó* nemzet feudális urainak és abszolutizmusának is. Ezt az érvet Kautsky régen felhozta Rosa Luxemburg ellen, és ez az érv vitathatatlan. Rosa Luxemburg attól fél, hogy ha elfogadja az *oroszországi* marxisták programjában szereplő különválási *jogot*, Lengyelország nacionalista burzsoáziáját „támogatja", pedig e jog elvetésével *valójában* a nagyorosz feketeszázasokat segíti. Valójában elősegíti a nagyoroszok kiváltságaival (sőt a kiváltságoknál is rosszabbal) való opportunista kibékülést.

Rosa Luxemburg annyira belemelegedett a lengyel nacionalizmus elleni harcba, hogy megfeledkezett a nagyoroszok nacionalizmusáról, bár jelenleg éppen *ez* a nacionalizmus a legveszedelmesebb, nem is annyira burzsoá, mint inkább feudális nacionalizmus, s éppen ez a demokráciának és a proletariátus harcának fő akadálya. Egy elnyomott nemzet *mindennemű* burzsoá nacionalizmusának van egy közös demokratikus tartalma: az elnyomás *ellen* irányul, és ezt a tartalmat mi *feltétlenül* támogatjuk, de szigorúan elválasztjuk tőle a nemzeti kivételességre való törekvést, harcolunk a lengyel burzsoázia azon törekvése ellen, hogy elnyomja a zsidót stb. stb.

A burzsoá és a nyárspolgár szempontjából ez „nem praktikus". De ez az egyetlen praktikus és a demokráciát, a szabadságot, a proletár szövetséget valóban segítő elvi politika a nemzeti kérdésben.

Minden nemzet különválási jogának elismerése; a

különválás minden egyes konkrét kérdésének olyan szempontból való megítélése, amely kizár minden jogi egyenlőtlenséget, minden kiváltságot, minden kivételességet.

Nézzük meg az elnyomó nemzet helyzetét. Lehet-e szabad az olyan nép, amely más népeket elnyom? Nem lehet. A nagyorosz lakosság* csak akkor lehet szabad, ha harcol ez ellen az elnyomás ellen. A „felső" osztályok az elnyomott nemzetek mozgalmainak hosszú évszázadok óta tartó elnyomásával, ennek az elnyomásnak rendszeres propagálásával óriási akadályokat gördítettek magának a nagyorosz népnek a szabadsága elé is előítéletek stb. formájában.

A nagyorosz feketeszázasok tudatosan támogatják és szítják ezeket az előítéleteket. A nagyorosz burzsoázia megbékül velük, vagy alkalmazkodik hozzájuk. A nagyorosz proletariátus nem valósíthatja meg *saját* céljait, nem tisztíthatja meg maga előtt a szabadsághoz vezető utat, ha nem harcol következetesen ezek ellen az előítéletek ellen.

Az önálló és független nemzeti állam Oroszországban egyelőre még csak a nagyorosz nemzet kiváltsága. Mi, nagyorosz proletárok, nem védelmezünk semmiféle kiváltságot, nem védelmezzük ezt a kiváltságot sem. Mi az adott állam talaján harcolunk, egyesítjük az adott államban élő valamennyi nemzet munkásait, mi nem kezeskedhetünk a nemzeti fejlődés ilyen vagy amolyan útjáért, mi *minden* lehetséges úton saját osztálycélunk felé haladunk.

De nem haladhatunk e cél felé, ha nem harcolunk mindennemű nacionalizmus ellen, és nem szállunk síkra a különböző nemzetek egyenlőségéért. Hogy megadatik-e például Ukrajnának, hogy önálló államot alkosson, az ezernyi, most még ismeretlen tényezőtől függ. És anélkül, hogy megpróbálnánk üres *„jóslásokba"* bocsátkozni, szilár-

* Bizonyos L. Vl.[109] Párizsban ezt a szót nem tartja marxistának. Ez az L. Vl. mulatságosan „superklug" (iróniku s fordításban körülbelül: „nagyokos"). A „nagyokos" L. Vl. úgy látszik értekezést szándékozik írni arról, hogy irtsuk ki minimális programunkból (az osztályharc szempontjából!) a „lakosság", „nép", s a hozzájuk hasonló szavakat.

dan kitartunk amellett, ami kétségtelen: Ukrajnának joga van ilyen államra. Mi tiszteletben tartjuk ezt a jogot, nem támogatjuk a nagyoroszok kiváltságait az ukránokkal szemben, mi arra *neveljük* a tömegeket, hogy ismerjék el ezt a jogot, és tagadják minden nemzet *állami* kiváltságait.

Azoknak az ugrásoknak során, amelyeket a polgári forradalmak korszakában minden ország átélt, keletkezhetnek és valószínűleg keletkeznek is összeütközések és harcok a nemzeti államhoz való jog körül. Mi proletárok eleve kijelentjük, hogy *ellenezzük* a nagyorosz kiváltságokat, és ebben az irányban fejtjük ki egész propagandánkat és agitációnkat.

Rosa Luxemburg a „prakticizmust" hajszolva nem vette észre sem a nagyorosz, sem a másfajtájú proletariátus *legfőbb* gyakorlati feladatát: azt a feladatot, hogy mindennapos agitációt és propagandát folytasson minden állami és nemzeti kiváltság ellen és minden nemzetnek saját nemzeti államhoz való egyenlő joga mellett; ez a feladat a fő feladatunk (most) a nemzeti kérdésben, mert csak ezen az úton védjük a demokráciának és minden nemzet összes proletárjai egyenjogú szövetségének érdekeit.

Ám legyen ez a propaganda „nem praktikus" a nagyorosz elnyomóknak és az elnyomott nemzetek burzsoáziájának szempontjából (ezek is, azok is *határozott* igent vagy nemet követelnek, és „határozatlansággal" vádolják a szociáldemokratákat). A valóságban éppen ez a propaganda és csakis ez a propaganda biztosítja a tömegek valóban demokratikus, valóban szocialista nevelését. Csakis ez a propaganda biztosítja Oroszországban a legjobb esélyeket a nemzetiségi békére, amennyiben Oroszország továbbra is tarka nemzeti állam marad, és a különféle nemzeti államokra való leginkább békés (és a proletár osztályharcra nézve ártalmatlan) különválást, ha majd felmerül a különválás kérdése.

Hogy konkrétabban megvilágíthassuk a nemzeti kérdésnek ezt az egyedüli proletár politikáját, megvizsgáljuk a nagyorosz liberalizmusnak „a nemzetek önrendelkezésére" vonatkozó álláspontját, majd Norvégia Svédországtól való különválásának példáját.

5. A LIBERÁLIS BURZSOÁZIA ÉS A SZOCIALISTA OPPORTUNISTÁK ÁLLÁSPONTJA A NEMZETI KÉRDÉSBEN

Láttuk, hogy Rosa Luxemburg az oroszországi marxisták programja elleni harcában egyik legfontosabb „ütőkártyájának" a következő érvet tekinti: az önrendelkezési jog elismerése egyenlő az elnyomott nemzetek burzsoá nacionalizmusának támogatásával. Másfelől viszont — mondja Rosa Luxemburg —, ha e jogon csak a nemzetekkel szemben alkalmazott mindennemű erőszak elleni harcot értjük, akkor nincs szükség külön programpontra, mert a szociáldemokrácia általában ellenez mindennemű nemzeti erőszakot és jogegyenlőtlenséget.

Az első érv, mint Kautsky már majdnem húsz évvel ezelőtt megcáfolhatatlanul kimutatta, a nacionalizmus vádját a bűnösről az ártatlanra hárítja, mert Rosa Luxemburg, az elnyomott nemzetek burzsoáziájának nacionalizmusától félve, *valójában* a nagyoroszok feketeszázas nacionalizmusának malmára hajtja a vizet! A második érvvel lényegében óvatosan kitér az elől a kérdés elől, hogy a nemzeti egyenjogúság elismerése magában foglalja-e a különválás jogának elismerését, vagy sem? Ha igen, akkor ez azt jelenti, hogy Rosa Luxemburg elismeri programunk 9. pontjának elvi helyességét. Ha nem, akkor nem ismeri el a nemzeti egyenjogúságot. Itt sem a köntörfalazás, sem a mellébeszélés nem segít!

Az említett és minden hasonló érv legjobb próbája azonban az, ha megvizsgáljuk a társadalom *különböző osztályainak* a kérdéssel kapcsolatos álláspontját. A marxisták számára ez a próba kötelező. Az objektívből kell kiindulni, az osztályok viszonyát kell szemügyre venni a szóban forgó kérdésben. Rosa Luxemburg ezzel adós marad, s így éppen ő esik a metafizika, az elvontság, a közhely, az elnagyolt általánosítás stb. hibájába, amelyet hasztalan próbál ráfogni ellenfeleire.

Az *oroszországi* marxistáknak, vagyis valamennyi oroszországi nemzetiség marxistáinak programjáról van szó. Nem kellene-e egy pillantást vetnünk Oroszország *uralkodó* osztályainak álláspontjára?

A „bürokrácia" (bocsánatot kérünk a pontatlan szó-

ért) és az egyesült nemességhez hasonló feudális földbirtokosok álláspontja közismert. Fenntartás nélkül tagadják mind a nemzetiségek egyenjogúságát, mind az önrendelkezési jogot. A feudalizmus idejéből átvett régi jelszót hirdetik: egyeduralom, pravoszlavizmus, nemzetiség, de ez utóbbin csak a nagyorosz nemzetet értik. Még az ukránokat is „másfajtájúaknak" nyilvánították, még az ő anyanyelvüket is üldözik.

Vegyük szemügyre az oroszországi burzsoáziát, amely „elhivatott", hogy részt vegyen — igaz, hogy ez a részvétel igen szerény, de mégis csak részvétel — a hatalomban, a „június 3-i" törvényhozás és kormányzás rendszerében. Hogy az októbristák a szóban forgó kérdésben ténylegesen a jobboldaliakat követik, arra nem érdemes sok szót fecsérelnünk. Sajnos, némely marxista sokkal kisebb figyelmet fordít a liberális nagyorosz burzsoáziának, a progresszistáknak és a kadetoknak az álláspontjára. Márpedig aki ezt az álláspontot nem tanulmányozza és nem hatol a mélyére, az a nemzetek önrendelkezési jogának megvitatása során elkerülhetetlenül az elvontság és a szószátyárság bűnébe esik.

A „Pravda" és a „Recs" tavalyi vitája néhány értékes beismerésre kényszerítette a kadet párt e fő lapját, amely egyébként mesterien ért ahhoz, hogy diplomatikusan kitérjen a „kényes" kérdések elől. Az egész hűhó az 1913 nyarán Lvovban tartott ukrán diákkongresszus miatt tört ki. Mogiljanszkij úr, a hites „ukránszakértő", vagyis a „Recs" ukrán munkatársa cikket írt, amelyben a legválogatottabb szidalmakat („lázálom", „kalandorság" stb.) zúdította Ukrajna szeparációjának (különválásának) eszméjére, arra az eszmére, amelyért a szociálnacionalista Doncov síkraszállt, és amelyet az említett kongresszus is helyeselt.

A „Rabocsaja Pravda", bár egyáltalán nem vállalt szolidaritást Doncov úrral, s nyíltan kijelentette, hogy Doncov szociálnacionalista, és hogy sok ukrán marxista nem ért vele egyet, mégis azt írta, hogy a „Recs"-ben megütött *hangnem*, helyesebben a „Recs" *elvi kérdésfeltevése* egyáltalán nem illő és teljesen megengedhetetlen egy nagyorosz demokrata vagy egy magát demokratának

tartó ember részéről*. Ám cáfolja meg a „Recs" nyíltan a Doncov urakat, de *elvileg* megengedhetetlen, hogy az állítólagos demokrácia nagyorosz lapja megfeledkezzék a különválás *szabadságáról*, a különválás *jogáról*.

Néhány hónap múlva Mogiljanszkij úr a „Recs" 331. számában „magyarázatokat" tett közzé, miután a „Sljahi"[110] című lvovi ukrán újságból megismerte Doncov úr ellenvetését, aki többek közt megjegyezte, hogy „csak az orosz szociáldemokrata sajtóban bélyegezték meg kellőképpen a «Recs» soviniszta kirohanását". Mogiljanszkij úr „magyarázatai" abban álltak, hogy háromszor elismételte: „a Doncov úr adta receptek kritikájának" „semmi köze sincs a nemzetek önrendelkezési jogának tagadásához".

„Meg kell mondanunk — írta Mogiljanszkij úr —, hogy a «nemzetek önrendelkezési joga» nem valami fétis (figyeljünk csak!!), amely nem bírálható: egy nemzet egészségtelen életkörülményei egészségtelen tendenciákat szülhetnek a nemzeti önrendelkezés kérdésében, s ezek felfedése még nem jelenti a nemzetek önrendelkezési jogának tagadását."

Amint látjuk, a liberális Mogiljanszkijnak a „fétisről" mondott frázisai teljesen összecsengenek Rosa Luxemburg frázisaival. Nyilvánvaló volt, hogy Mogiljanszkij úr ki akar térni a következő kérdés elől: elismeri-e a politikai önrendelkezés, vagyis a különválás jogát, vagy sem?

A „Proletarszkaja Pravda" (1913 december 11, 4. sz.) ezt a kérdést Mogiljanszkij úr és a kadet *párt mellének* szegezte**.

Ekkor a „Recs" (340. sz.) egy aláírás nélküli, azaz hivatalos szerkesztőségi nyilatkozatot közölt, amely válaszol erre a kérdésre. A válasz három pontban foglalható össze:

1. A kadet párt programjának 11. pontja kereken, világosan és félreérthetetlenül a nemzetek „szabad *kulturális* önrendelkezésének jogáról" beszél.

2. A „Proletarszkaja Pravda" — a „Recs" állítása szerint — az önrendelkezést „reménytelenül összekeveri" a szeparatizmussal, egyes nemzetek különválásával.

---

* Lásd *Lenin* Művei. 19. köt. 1955. 259—260. old. — *Szerk.*

** Lásd *Lenin* Művei. 19. köt. 1955. 530—532. old. — *Szerk.*

3. *„A kadetoknak valójában soha eszük ágában sem volt síkraszállni amellett, hogy a nemzeteknek legyen joguk «különválni» az orosz államtól.“* (Lásd: „A nacionalista liberalizmus és a nemzetek önrendelkezési joga“ c. cikk, „Proletarszkaja Pravda“, 1913 december 20, 12. sz.*)

Nézzük meg először is a „Recs“ nyilatkozatának 2. pontját. Milyen világosan megmutatja ez Szemkovszkij, Libman, Jurkevics úréknak és más opportunistáknak, hogy kiabálásuk és fecsegésük, mely szerint az „önrendelkezés“ értelme „nem világos“ vagy „határozatlan“, *valójában*, vagyis Oroszország osztályainak és az oroszországi osztályharcnak objektív viszonya szempontjából nem más, mint *egyszerű ismétlése* a liberális-monarchista burzsoázia szólamainak!

Amikor a „Proletarszkaja Pravda“ a „Recs“ felvilágosult „alkotmányos demokrata“ urainak feltette a következő *három* kérdést: 1) tagadják-e, hogy a nemzetközi demokrácia egész története során, különösen a XIX. század második felétől kezdve a nemzetek önrendelkezésén éppen a politikai önrendelkezést, az önálló nemzeti állam alakításának jogát értik? 2) tagadják-e, hogy az 1896. évi londoni nemzetközi szocialista kongresszus ismert határozatának ugyanez az értelme? és 3) hogy Plehanov, amikor — még 1902-ben — az önrendelkezésről írt, ezen éppen politikai önrendelkezést értett? — amikor a „Proletarszkaja Pravda“ feltette ezt a három kérdést, *a kadet urak elhallgattak!!*

Egy árva szót sem válaszoltak, mert nem volt mit válaszolniuk. Kénytelenek voltak hallgatólagosan elismerni, hogy a „Proletarszkaja Pravdá“-nak feltétlenül igaza van.

A liberálisok csak azért ordítozzák, hogy az „önrendelkezés“ fogalma nem világos, hogy a szociáldemokraták ezt a fogalmat „reménytelenül összekeverik“ a szeparatizmussal, mert *össze akarják zavarni* a kérdést, ki akarnak térni a demokrácia által általánosan elismert elv elfogadása elől. Ha Szemkovszkij, Libman és Jurkevics úrék nem

* Lásd ebben a kötetben 43—45. old. — *Szerk.*

volnának olyan tudatlanok, restellitek volna *liberális* szellemben beszélni a munkásokhoz.

De menjünk tovább. A „Proletarszkaja Pravda" kényszerítette a „Recs"-t annak elismerésére, hogy a kadetok programjában a „kulturális" önrendelkezésnek éppen a *politikai* önrendelkezést *tagadó* értelme van. „A kadetoknak valójában soha eszük ágában sem volt síkraszállni amellett, hogy a nemzeteknek legyen joguk «különválni» az orosz államtól" — a „Proletarszkaja Pravda" nemhiába ajánlotta a „Recs" e szavait mint kadetjaink „lojalitásának" mintaképét a „Novoje Vremja" és a „Zemscsina" figyelmébe. A „Novoje Vremja" 13563. száma, bár természetesen nem szalasztotta el az alkalmat, hogy a „zsidót" emlegesse, és hogy mindenféle csípős megjegyzést tegyen a kadetokra, mégis kijelentette:

„Ami a szociáldemokraták számára a politikai bölcsesség axiómája" (vagyis a nemzetek önrendelkezési, különválási jogának elismerése), „az manapság még kadet körökben is kezd nézeteltéréseket előidézni."

A kadetok elvileg ugyanazt az álláspontot foglalták el, mint a „Novoje Vremja", amikor kijelentették, hogy „soha eszük ágában sem volt síkraszállni amellett, hogy a nemzeteknek legyen joguk különválni az orosz államtól". Éppen ez az egyik alapja a kadetok *nacionalista-liberalizmusának*, a Puriskevicsékkel való rokonságuknak, a tőlük való eszmei-politikai és gyakorlati-politikai függésüknek. „A kadet urak tanultak történelmet — írta a „Proletarszkaja Pravda" —, és jól tudják, milyen — enyhén szólva — «pogromszerű» akciókat eredményezett gyakran a Puriskevicsek ősi «aki kapja, marja» jogának gyakorlati alkalmazása." A kadetok nagyon jól ismerik ugyan Puriskevicsék mindenhatóságának feudális forrását és jellegét, mégis teljesen a Puriskevicsék osztálya által teremtett viszonyok és határok *talajára* helyezkednek. A kadet urak nagyon jól tudják ugyan, hogy azokban a viszonyokban és határokban, amelyeket ez az osztály teremtett, illetve határozott meg, milyen sok a nem európai, az európaellenes elem (ázsiait mondanánk, ha ez nem úgy hangzanék, mint a japánok és a kínaiak meg nem érdemelt

lebecsülése), de azért mégis áthághatatlan határoknak fogadják el őket.

S éppen ebben áll a Puriskevicsékhez való alkalmazkodás, éppen ez jelenti, hogy megalázkodnak előttük, hogy nem merik megingatni a helyzetüket, hogy védelmükbe veszik őket a népi mozgalommal, a demokráciával szemben. „Ez valójában nem egyéb — írta a „Proletarszkaja Pravda" — mint alkalmazkodás a feudálisok érdekeihez és az uralkodó nemzet legrosszabb nacionalista előítéleteihez, ahelyett, hogy rendszeresen harcolnának ezek ellen az előítéletek ellen."

A kadetok ismerik a történelmet, a demokrata szerepében tetszelegnek, s még csak meg sem kísérlik azt állítani, hogy annak a demokratikus mozgalomnak, amely napjainkban Kelet-Európát és Ázsiát egyaránt jellemzi, s amely igyekszik mind a kettőt a civilizált kapitalista országok mintájára átalakítani, mindenképpen változatlanul kell hagynia azokat a határokat, amelyeket a hűbéri korszak, a Puriskevicsek mindenhatóságának és a széles burzsoá és kispolgári rétegek jogfosztottságának korszaka szabott meg.

Hogy a „Proletarszkaja Pravda" és a „Recs" vitája során felvetődött kérdés egyáltalán nem csupán irodalmi kérdés volt, hanem valóban égető napi politikai érdekeket érintett, azt bebizonyította többek között a kadet párt 1914 március 23—25-én megtartott legutóbbi konferenciája. A „Recs"-nek erről a konferenciáról szóló hivatalos beszámolójában (1914 március 26., 83. sz.) ezt olvassuk:

„A nemzeti kérdéseket szintén igen élénken tárgyalták. A kievi képviselők, akikhez N. V. Nyekraszov és A. M. Koljubakin csatlakozott, rámutattak arra, hogy a nemzeti kérdés olyan érlelődő fontos tényező, amelyet határozottabban kell figyelembe venni, mint eddig. F. F. Kokoskin azonban" (ez ugyanaz az „azonban", mint a Scsedrin-féle „de" — „az ember nem bújhat ki a bőréből") „kijelentette, hogy mind a program, mind az eddigi politikai tapasztalat igen nagy óvatosságot követel a «nemzetiségek politikai önrendelkezésének» «tágítható formuláival» szemben."

Ez a kadetok konferenciáján elhangzott egészen csodálatos eszmefuttatás a legnagyobb mértékben meg-

érdemli minden marxista és minden demokrata figyelmét. (Zárójelben megjegyezzük, hogy a nyilván igen jól értesült és a Kokoskin úr gondolatait kétségkívül híven tolmácsoló „Kijevszkaja Miszl" hozzáfűzte, hogy Kokoskin — természetesen ellenfeleinek szóló figyelmeztetés formájában — külön kiemelte az állam „felbomlásának" a veszélyét.)

A „Recs" hivatalos beszámolója valóságos diplomáciai virtuozitással van megfogalmazva, hogy minél kevésbé lebbentse fel a függönyt, és minél többet eltakarjon. De nagy vonalakban mégis látni belőle, mi történt a kadetok konferenciáján. A küldöttek — az ukrajnai helyzetet ismerő liberális burzsoák és a „baloldali" kadetok — *éppen* a nemzetek *politikai* önrendelkezésének kérdését vetették fel. Különben Kokoskin úrnak nem is lett volna miért „óvatosságra" intenie ezzel a „formulával" szemben.

A kadetok programjában, melyet a kadet konferencia küldöttei természetesen ismertek, éppenséggel *nem* politikai, hanem „kulturális" önrendelkezésről van szó. Kokoskin úr tehát az ukrajnai küldöttekkel *szemben* és a baloldali kadetokkal *szemben védelmébe vette* a programot, a „kulturális" önrendelkezést védte a „politikai" önrendelkezéssel szemben. Teljesen nyilvánvaló, hogy Kokoskin úr, amikor harcba szállt a „politikai" önrendelkezés ellen, amikor az „állam felbomlásának" veszélyét hangoztatta, amikor a „politikai önrendelkezés" formuláját *„tágíthatónak"* nevezte (teljesen Rosa Luxemburg szellemében!), a nagyorosz nacionalista liberalizmust védte a kadet párt „baloldalibb" vagy demokratikusabb elemeivel és az ukrán burzsoáziával szemben.

Mint a „Recs" beszámolójában az áruló „azonban" szócskából kiderül, Kokoskin úr győzött a kadetok konferenciáján. A nagyorosz nacionalista liberalizmus diadalmaskodott a kadetok soraiban. Vajon ez a győzelem sem téríti majd észre az oroszországi marxisták körében azokat az oktondi egyéneket, akik a kadetok példáját követve ugyancsak félni kezdtek „a nemzetiségek politikai önrendelkezésének tágítható formuláitól"?

Vessünk „azonban" érdemben egy pillantást Kokoskin úr gondolatmenetére. Kokoskin úr azzal, hogy az „eddigi

politikai tapasztalatra" hivatkozott (vagyis nyilván kilencszázöt tapasztalatára, amikor a nagyorosz burzsoázia saját nemzeti kiváltságait féltve megijedt, és ijedtségével megijesztette a kadet pártot), s az „állam felbomlásának" veszélyét hangoztatta, elárulta, milyen kitűnően megérti, hogy a politikai önrendelkezés semmi mást nem jelenthet, mint a különválásnak és önálló nemzeti állam alakításának a jogát. Az a kérdés, hogyan kell megítélni Kokoskin úr ezen aggályait általában a demokrácia, különösen pedig a proletár osztályharc szempontjából?

Kokoskin úr el akarja hitetni velünk, hogy a különválás jogának elismerése fokozza „az állam felbomlásának" veszélyét. Ez Mimrecov rendőr álláspontja, akinek ez a jelszava: „aki kapja, marja". Általánosságban a demokrácia szempontjából éppen ellenkezőleg áll a dolog: a különválási jog elismerése *csökkenti* „az állam felbomlásának" a veszélyét.

Kokoskin úr érvelése teljesen megfelel a nacionalistákénak. A nacionalisták legutóbbi kongresszusukon kirohantak az ukrán „mazepisták" ellen. Az ukrán mozgalom — kiáltották Szavenko úr és társai — az Ukrajna és Oroszország közti kapcsolat gyengülésével fenyeget, mert Ausztria az ukránbarátsággal erősíti az ukránok és Ausztria kapcsolatát!! Ezek után csak azt nem értjük, hogy miért nem próbálhatja meg Oroszország is „megerősíteni" az ukránokkal való kapcsolatát *ugyanazzal a módszerrel*, amelyet Szavenko úrék Ausztria bűnéül rónak fel, vagyis azzal, hogy megadja az ukránoknak az anyanyelv szabad használatát, az önkormányzatot, az autonóm szejmet stb.?

Szavenko és Kokoskin úrék érvelése egy tőről fakadt, s már pusztán logikai szempontból is egyformán nevetséges és ostoba. Vajon nem világos, hogy minél több szabadsága lesz az ukrán nemzetiségnek az egyik vagy a másik országban, annál szorosabb lesz a kapcsolat az ukrán nemzetiség és az illető ország között? Ezzel az elemi igazsággal aligha szállhat vitába valaki, ha csak nem szakít végérvényesen a demokratizmus minden alaptételével. De lehet-e valamely nemzetiség mint nemzetiség számára nagyobb szabadság, mint a különválás

szabadsága, az önálló nemzeti állam alakításának szabadsága?

A legegyszerűbb példára hivatkozunk, hogy még érthetőbbé tegyük ezt a kérdést, melyet a liberálisok (és azok, akik oktalanságból szintén az ő nótájukat fújják) annyira összezavartak. Nézzük meg a válás kérdését. Rosa Luxemburg azt írja cikkében, hogy a centralizált demokratikus államnak, ha teljesen megbékül is az egyes országrészek autonómiájával, a központi parlament hatáskörében kell hagynia az összes fontos törvényhozási ágakat, többek közt a válási törvényhozást is. Ez a gondosság, amellyel a demokratikus állam központi kormánya a válás szabadságát biztosítja, teljesen érthető. A reakciósok ellenzik a válási szabadságot, „óvatosságra" intenek vele szemben, és azt kiáltozzák, hogy a válási szabadság „a család felbomlását" jelenti. A demokrácia ellenben úgy véli, hogy a reakciósok képmutatóskodnak, mert valójában a rendőrség és a bürokrácia mindenhatóságát, az egyik nem kiváltságait és a nők legsúlyosabb elnyomását védik; — hogy a válás szabadsága valójában nem a családi kötelékek „felbomlását" jelenti, hanem azt, hogy ezek a kapcsolatok megszilárdulnak a civilizált társadalomban egyedül lehetséges és egyedül szilárd demokratikus alapokon.

Az önrendelkezési szabadság, vagyis a különválási szabadság híveit a szeparatizmus támogatásával vádolni ugyanolyan ostobaság és ugyanolyan képmutatás, mint a válási szabadság híveit azzal vádolni, hogy a családi kötelékek felbomlását segítik elő. Miként a burzsoá társadalomban azok szállnak szembe a válási szabadsággal, akik a burzsoá házasság alapját, a kiváltságokat és a megvásárolhatóságot védik, a kapitalista államban a nemzetek önrendelkezési, vagyis különválási szabadságának tagadása is csupán az uralkodó nemzet kiváltságainak és a kormányzás rendőri módszereinek védelmét jelenti a demokratikus módszerek rovására.

Kétségtelen, hogy a politikai szélhámoskodás, melyet a kapitalista társadalom viszonyai idéznek elő, néha odavezet, hogy a parlamenti képviselők vagy a publicisták szerfelett könnyelmű, sőt egyszerűen ostoba kijelentéseket

tesznek egyes nemzetek különválását illetően. De az ilyen fecsegéstől csak a reakciósok ijedhetnek meg (vagy tehetnek úgy, mintha megijednének). Aki a demokrácia álláspontján van, vagyis azt vallja, hogy az állam kérdéseit a lakosság tömegeinek kell eldönteniük, az nagyon jól tudja, hogy a zugpolitikusok fecsegése és a tömegek döntése között bizony — „tekintélyes távolság van"[111]. A lakosság tömegei a mindennapi tapasztalat alapján nagyon jól ismerik a földrajzi és a gazdasági kapcsolatok jelentőségét, a nagy piac és a nagy állam előnyeit, s csak akkor szánják majd rá magukat a különválásra, ha a nemzeti elnyomás és a nemzeti súrlódások az együttélést teljesen elviselhetetlenné teszik, és minden gazdasági kapcsolatot meggátolnak. Ilyen esetben pedig a kapitalista fejlődésnek és az osztályharc szabadságának érdekei éppen a különválók oldalán lesznek.

Tehát bármely oldalról nézzük is Kokoskin úr érvelését, így is, úgy is az ostobaság netovábbjának és a demokratikus elvek kigúnyolásának bizonyul. Bizonyos logika azonban van ebben az érvelésben; ez a nagyorosz burzsoázia osztályérdekeinek logikája. Kokoskin úr, mint egyébként a kadet párt többsége is, e burzsoázia pénzeszsákjának a lakája. Kokoskin úr védi a burzsoázia összes kiváltságait, de különösen a burzsoázia *állami* kiváltságait; védi őket Puriskeviccsel együtt, Puriskeviccsel vállvetve — csak éppen Puriskevics jobban bízik a hűbéri deresben, Kokoskin és társai pedig látják, hogy kilencszázöt erősen megviselte ezt a derest, és inkább a tömegek félrevezetésének burzsoá eszközeiben bíznak, például abban, hogy a nyárspolgárokat és a parasztokat az „állam felbomlásának" kísértetével rémisztgetik, hogy a „népszabadság" és a történelmi pillérek egyesítéséről hangoztatott frázisokkal becsapják őket stb.

Annak az ellenséges magatartásnak, melyet a liberálisok a nemzetek politikai önrendelkezésének elvével szemben tanúsítanak, csak egyetlenegy reális osztálytartalma van: a nacionalista liberalizmus, a nagyorosz burzsoázia állami kiváltságainak védelme. És a marxisták soraiban levő oroszországi opportunisták, akik éppen most, a június 3-i rendszer idején indítanak hadat a nemzetek önrendelkezési joga ellen, ezek az emberek — a likvidátor

Szemkovszkij, a bundista Libman, az ukrán kispolgár Jurkevics — ezek *valójában* mind csupán a nacionalista liberalizmus után kullognak, nacionalista liberális eszmékkel mételyezik a munkásosztályt.

A munkásosztálynak és a kapitalizmus ellen vívott harcának érdekei azt követelik, hogy valamennyi nemzet munkásai között teljes legyen a szolidaritás és a lehető legszorosabb legyen az egység, hogy ellenállást fejtsenek ki bármely nemzet burzsoáziájának nacionalista politikájával szemben. Ezért a szociáldemokraták a proletárpolitika feladatai elől térnének ki és a munkásokat a burzsoá politikának rendelnék alá, ha tagadni kezdenék az önrendelkezési jogot, vagyis az elnyomott nemzetek különválásának jogát, és ha támogatni kezdenék az elnyomott nemzetek burzsoáziájának minden nemzeti követelését. A bérmunkásnak teljesen mindegy, hogy legfőbb kizsákmányolója a nagyorosz burzsoázia-e a nem orosz burzsoáziával szemben, vagy a lengyel burzsoázia a zsidó burzsoáziával szemben stb. A bérmunkás, aki tudatában van osztálya érdekeinek, közömbös mind a nagyorosz kapitalisták állami kiváltságai iránt, mind a lengyel vagy ukrán kapitalisták azon ígéretei iránt, hogy földi paradicsomot fognak teremteni, ha majd az ő kezükben lesznek az állami kiváltságok. A kapitalizmus így is, úgy is fejlődik, és fejlődni is fog az egységes tarka államban is, meg a különálló nemzeti államokban is.

A bérmunkást így is, úgy is ki fogják zsákmányolni, s a kizsákmányolás elleni harc sikere megköveteli, hogy a proletariátus független legyen a nacionalizmustól, hogy a proletárok — hogy úgy mondjuk — teljesen semlegesek legyenek abban a harcban, amely a különböző nemzetek burzsoáziája közt az elsőségért folyik. Ha valamely nemzet proletariátusa a legkisebb mértékben is támogatja „saját" nemzeti burzsoáziájának kiváltságait, ez elkerülhetetlenül bizalmatlanságot kelt a másik nemzet proletariátusában, gyengíti a munkások nemzetközi osztályszolidaritását, éket ver a munkások közé a burzsoázia örömére. Márpedig az önrendelkezési vagy a különválási jog tagadása a gyakorlatban feltétlenül az uralkodó nemzet kiváltságainak támogatását jelenti.

Még alaposabban meggyőződhetünk erről, ha szemügyre vesszük Norvégia Svédországtól való különválásának konkrét példáját.

6. NORVÉGIA KÜLÖNVÁLÁSA SVÉDORSZÁGTÓL

Rosa Luxemburg éppen ezt a példát választja ki, és a következőképpen érvel vele kapcsolatban:

„A föderatív viszonyok történetének legutóbbi eseménye, Norvégiának Svédországtól való különválása — melyet annak idején a szociálpatrióta lengyel sajtó (lásd a krakkói „Naprzód"-ot[112]) mint az állami különválási törekvések erejének és haladó voltának örvendetes megnyilatkozását oly sietve felkapott —, rögtön meglepő bizonyítékul szolgált arra, hogy a föderalizmus és a belőle következő állami különválás egyáltalán nem a haladás vagy a demokratizmus kifejezője. Az úgynevezett norvég «forradalom» után, mely abból állt, hogy a svéd királyt megfosztották a tróntól és eltávolították Norvégiából, a norvégek a legnagyobb lelkinyugalommal választottak maguknak egy másik királyt, miután a köztársaság megalakításának tervét népszavazással szabályszerűen elejtették. Amit mindenféle nemzeti mozgalomnak és mindenféle látszat-függetlenségnek felületes hódolói «forradalomnak» kiáltottak ki, egyszerűen a paraszti és kispolgári partikularizmus megnyilvánulása volt, azt az óhajt fejezte ki, hogy saját pénzükért «saját» királyuk legyen a svéd arisztokrácia által rájuk kényszerített király helyett, tehát olyan mozgalom volt, melynek a világon semmi köze sem volt a forradalmisághoz. Egyúttal a svéd-norvég unió felbomlásának ez a története újra bebizonyította, hogy az eddig fennállt föderáció ebben az esetben is csupán a dinasztikus érdekek kifejezője, tehát a monarchizmusnak és a reakciónak a formája volt" („Przegląd").

Ez az egész, és egy szóval sem több, amit Rosa Luxemburg erről a kérdésről mond!! És, el kell ismernünk, nehezen domboríthatná ki valaki jobban álláspontjának gyámoltalanságát, mint Rosa Luxemburg ebben a példában.

Arról volt és van szó, hogy szüksége van-e a szociáldemokráciának egy tarka nemzetiségi összetételű államban olyan programra, amely elismeri az önrendelkezés vagy a különválás jogát.

Mit mond nekünk erre a kérdésre vonatkozólag Norvégia példája, melyet maga Rosa Luxemburg választott ki?

Szerzőnk hímez-hámoz, csűri-csavarja a dolgot, szellemeskedik és kígyót-békát kiált a „Naprzód"-ra, de a kérdésre nem válaszol!! Rosa Luxemburg mindenről beszél, ami eszébe jut, csak hogy *egy szót se kelljen szólnia* a kérdés lényegéről!!

Kétségtelen, hogy a norvég kispolgárok, amikor kedvük szottyant saját pénzükért saját királyt tartani, és népszavazás útján megbuktatták a köztársaság megalakításának tervét, igen csúnya nyárspolgári tulajdonságokat árultak el. Kétségtelen, hogy ha a „Naprzód" ezt nem vette észre, ugyanolyan csúnya és ugyanannyira nyárspolgári tulajdonságokat árult el.

De mennyiben érinti ez a szóban forgó kérdést??

Hiszen a nemzetek önrendelkezési jogáról és a szocialista proletariátusnak e jogra vonatkozó álláspontjáról volt szó! Miért nem válaszol Rosa Luxemburg a kérdésre, miért kerülgeti, mint macska a forró kását?

Azt mondják, hogy az egér szerint nincs erősebb állat a macskánál. Úgy látszik, Rosa Luxemburg számára nincs erősebb fenevad a „frak"-nál. Köznyelven a „lengyel szocialista párt", az úgynevezett forradalmi frakció tagjait nevezik „frakok"-nak, s a „Naprzód" című krakkói lapocska ennek a „frakciónak" a nézeteit osztja. Rosa Luxemburgot e „frakció" nacionalizmusa ellen folytatott harca annyira elvakította, hogy látóköréből a „Naprzód"-on kívül minden eltűnik.

Ha a „Naprzód" „igent" mond, Rosa Luxemburg szent kötelességének tartja, hogy nyomban „nemet" kiáltson, egyáltalán nem gondolva arra, hogy ily módon nem a „Naprzód"-tól való függetlenségéről, hanem éppen ellenkezőleg, a „frakoktól" való mulatságos függőségéről tesz tanúságot, azt árulja el, hogy képtelen a krakkói hangyaboly szempontjánál valamivel magasabb és általánosabb szempontból vizsgálni a dolgokat. A „Naprzód" persze igen rossz és egyáltalán nem marxista lap, de ez nem akadályozhat meg bennünket abban, hogy Norvégia példáját, ha már felvetődött, érdemben ne elemezzük.

Ha ezt a példát marxista módon akarjuk elemezni, nem a rettentően szörnyű „frakok" rossz tulajdonságaival kell foglalkoznunk, hanem először is Norvégia Svédországtól való különválásának konkrét történelmi sajátosságaival, másodszor pedig azzal, hogy mik voltak e különválás alkalmával a két ország *proletariátusának* feladatai.

Norvégiát Svédországhoz földrajzi, gazdasági és nyelvi kapcsolatok fűzik, melyek legalább olyan szorosak, mint azok, amelyek sok nem nagyorosz szláv nemzetet fűznek össze a nagyoroszokkal. De Norvégia és Svédország szövetsége nem volt önkéntes, úgyhogy Rosa Luxemburg minden alap nélkül, csupán azért beszél „föderációról", mert nem tudja, mit mondjon. Norvégiát a napóleoni háborúk idején az uralkodók *odaadták* Svédországnak, mégpedig a norvégek akarata ellenére, és a svédeknek katonaságot kellett küldeniük Norvégiába az ország leigázására.

Bár Norvégiának rendkívül széleskörű autonómiája volt (saját parlament stb.), Norvégia és Svédország között ezután hosszú évtizedeken át állandó súrlódások voltak, és a norvégek minden erejükkel arra törekedtek, hogy lerázzák a svéd arisztokrácia igáját. 1905 augusztusában végre le is rázták: a norvég parlament kimondta, hogy a svéd király nem norvég király többé, az ezután végrehajtott általános népszavazás során pedig a norvég nép óriási többséggel (mintegy kétszázezer szavazattal néhány száz ellenében) a Svédországtól való teljes különválás mellett döntött. A svédek némi ingadozás után beletörődtek a különválás tényébe.

Ez a példa megmutatja, hogy a mai gazdasági és politikai viszonyok között milyen alapon lehetséges és fordul elő a nemzetek különválása, s hogy a politikai szabadság és a demokratizmus viszonyai között a különválás néha milyen *formát* ölt.

Egyetlen szociáldemokrata sem tagadhatja — hacsak nem akarja kijelenteni, hogy számára a politikai szabadság és a demokratizmus kérdései közömbösek (ebben az esetben pedig természetesen már nem is szociáldemokrata) —, hogy ez a példa *valójában* azt bizonyítja, hogy az öntudatos

munkások *kötelesek* rendszeresen hirdetni és előkészíteni azt, hogy a nemzetek különválásából származó esetleges konfliktusok ne „orosz módra", hanem *csakis úgy* oldódjanak meg, ahogy 1905-ben Norvégia és Svédország oldotta meg őket. Éppen ezt fejezzük ki azzal, hogy programunkban a nemzetek önrendelkezési jogának elismerését követeljük. És Rosa Luxemburg kénytelen volt a saját elmélete számára kellemetlen ténytől mellébeszéléssel szabadulni, oly módon, hogy dörgedelmes támadásokat intézett a norvég nyárspolgárok nyárspolgáriassága és a krakkói „Naprzód" ellen, mert nagyon is jól látta, hogy ez a történelmi tény *véglegesen megcáfolja* azokat a kijelentéseit, melyek szerint a nemzetek önrendelkezési joga „utópia", ugyanolyan vágyálom, mint az, hogy „aranytálból együnk" stb. Az efféle frázisok csak azt fejezik ki, hogy szerzőnk szánalmas önteltséggel, opportunista módon azt hiszi, hogy a kelet-európai nemzetiségek mai erőviszonyai sohasem változhatnak meg.

Menjünk tovább. A nemzeti önrendelkezés kérdésében, mint minden más kérdésben is, minket elsősorban és főleg a proletariátus önrendelkezése érdekel a nemzeteken belül. Rosa Luxemburg nagy szerényen ezt a kérdést is megkerülte, mert érezte, mennyire kellemetlen volna „elméletére" nézve, ha e kérdést az általa választott norvég példa alapján elemezné.

Milyen álláspontra helyezkedett a norvég és a svéd proletariátus és milyen álláspontra kellett volna helyezkednie a különválás miatt támadt konfliktusban? Norvégia öntudatos munkásai a különválás *után* természetesen a köztársaságra szavaztak volna*, és ha voltak olyan szocialisták, akik másképpen szavaztak, akkor ez csak azt bizonyítja, mily sok néha a bárgyú, nyárspolgári opportunizmus az európai szocializmusban. Erről nem lehet kétféle vélemény, és mi csak azért érintjük ezt a pontot, mert Rosa Luxemburg igyekszik *a tárgyhoz nem*

* Ha a norvég nemzet többsége a monarchia mellett volt, a proletariátus pedig a köztársaság mellett, akkor a norvég proletariátus előtt tulajdonképpen két út állt: vagy a forradalom, ha feltételei már megértek, vagy az, hogy aláveti magát a többségnek, és hozzálát a propaganda és az agitáció hosszadalmas munkájához.

tartozó szószaporítással elkendőzni a dolog lényegét. Nem tudjuk, vajon a különválás kérdésében a norvég szocialista program kötelezte-e a norvég szociáldemokratákat arra, hogy egy bizonyos véleményhez tartsák magukat. Tegyük fel, hogy nem, hogy a norvég szocialisták nyitva hagyták azt a kérdést, mennyire volt elegendő Norvégia autonómiája a szabad osztályharchoz, és mennyire gátolták a gazdasági élet szabadságát a svéd arisztokráciával való örökös súrlódások és konfliktusok. De vitathatatlan, hogy a norvég proletariátusnak a svéd arisztokrácia ellen és a norvég parasztdemokrácia mellett kellett állást foglalnia (ez utóbbinak minden nyárspolgári korlátozottsága ellenére is).

Hát a svéd proletariátus? Ismeretes, hogy a svéd földesurak a svéd papság támogatásával háborút hirdettek Norvégia ellen, és mivel Norvégia jóval gyengébb Svédországnál, mivel már átélt egy svéd inváziót, s mivel a svéd arisztokráciának igen nagy befolyása van a maga országában, ez a háborús uszítás nagyon komoly fenyegetés volt. Kezeskedhetünk róla, hogy a svéd Kokoskinok kitartóan és buzgón demoralizálták a svéd tömegeket, „óvatosságra" intve őket a „nemzetek politikai önrendelkezésének tágítható formuláival szemben", az „állam felbomlásának" veszedelmét festegetve a falra, s azt bizonygatva, hogy a „népszabadság" összeegyeztethető a svéd arisztokrácia kiváltságaival. Egyáltalán nem kétséges, hogy a svéd szociáldemokrácia elárulta volna a szocializmus ügyét és a demokrácia ügyét, ha nem harcolt volna teljes erejével mind a földesúri, mind a „kokoskini" ideológia és politika ellen, ha a nemzetek általában vett egyenjogúságán *kívül* (melyet a Kokoskinok is elismernek) nem védte volna a nemzetek önrendelkezési jogát, Norvégia különválási szabadságát is.

A norvég és a svéd munkások szoros szövetsége, teljes elvtársi osztályszolidaritásuk *nyert* azzal, hogy a svéd munkások elismerték a norvégek különválási jogát. A norvég munkások ugyanis meggyőződtek arról, hogy a svéd munkásokat nem fertőzte meg a svéd nacionalizmus, hogy többre becsülik a norvég proletárokkal való testvéri szövetséget, mint a svéd burzsoázia és arisztokrácia

kiváltságait. Az európai uralkodók és a svéd arisztokraták által Norvégiára kényszerített kötelékek felbontása szorosabbra fűzte a norvég és a svéd munkások közti kapcsolatokat. A svéd munkások bebizonyították, hogy a burzsoá politika *minden* fordulatán keresztül — a burzsoá viszonyok talaján könnyen lehetséges, hogy a svédek erőszakosan ismét uralmuk alá vetik a norvégeket! — meg tudják őrizni és meg tudják védeni a két nemzet munkásainak teljes egyenjogúságát és osztályszolidaritását, harcolva mind a svéd, mind a norvég burzsoázia ellen.

Ebből látható többek közt az is, milyen alaptalanok, sőt egyszerűen komolytalanok egyes „frakoknak" azok a kísérletei, hogy Rosa Luxemburggal való nézeteltéréseinket „kihasználják" a lengyel szociáldemokrácia ellen. A „frakok" pártja nem proletár, nem szocialista, hanem kispolgári nacionalista párt, afféle lengyel eszer párt. Az oroszországi szociáldemokraták és e párt között soha semmiféle egységről szó sem volt és nem is lehetett. Viszont soha egyetlen oroszországi szociáldemokrata sem „bánta meg" a lengyel szociáldemokratákhoz való közeledést és a velük való egyesülést. A lengyel szociáldemokrácia óriási történelmi érdeme, hogy a nacionalista törekvésektől és szenvedélyektől átitatott Lengyelországban először teremtett valóban marxista, valóban proletár pártot. De a lengyel szociáldemokratáknak ez az érdeme nem azért nagy érdem, mert Rosa Luxemburg hetethavat összehordott az oroszországi marxista program 9. pontja ellen, hanem éppen e sajnálatos körülmény ellenére.

A lengyel szociáldemokraták számára természetesen nincs olyan nagy jelentősége az „önrendelkezési jognak", mint az orosz szociáldemokraták számára. Teljesen érthető, hogy a nacionalista elvakultságban szenvedő lengyel kispolgársággal vívott harc arra késztette a lengyel szociáldemokratákat, hogy különös buzgalommal (néha talán túlságosan is nagy buzgalommal) „túlfeszítsék a húrt". Soha egyetlen oroszországi marxistának sem jutott eszébe bűnül felróni a lengyel szociáldemokratáknak, hogy ellenzik Lengyelország különválását. Ezek a szociáldemokraták csak akkor követnek el hibát, amikor — Rosa

Luxemburghoz hasonlóan — tagadni próbálják, hogy az önrendelkezési jog elismerésének benne kell lennie az *oroszországi* marxisták programjában.

Aki ezt teszi, az lényegében a krakkói láthatár nézőpontjából érthető viszonyokat ki akarja terjeszteni Oroszország összes népeire és nemzeteire, köztük a nagyoroszokra is. Aki ezt teszi, az nem oroszországi, nem nemzetközi szociáldemokrata, hanem „visszájára fordított lengyel nacionalista".

Mert a nemzetközi szociáldemokrácia éppen a nemzeti önrendelkezési jog elismerésének talaján áll. Erre a kérdésre térünk most át.

7. AZ 1896. ÉVI LONDONI NEMZETKÖZI KONGRESSZUS HATÁROZATA

A határozat így szól:

„A kongresszus kijelenti, hogy valamennyi nemzet teljes önrendelkezési joga (Selbstbestimmungsrecht) mellett foglal állást, és hogy együttérez mindazoknak az országoknak a munkásaival, amelyek ma katonai, nemzeti vagy más abszolutizmus járma alatt nyögnek; a kongresszus felhívja mindezeknek az országoknak a munkásait, lépjenek a világ öntudatos munkásainak (Klassenbewusste = akik tudatában vannak osztályuk érdekeinek) soraiba, hogy velük együtt harcoljanak a nemzetközi kapitalizmus leküzdéséért és a nemzetközi szociáldemokrácia céljainak megvalósításáért"*.

Mint már említettük, opportunistáink — Szemkovszkij, Libman és Jurkevics úrék — egyszerűen nem tud-

* Lásd a londoni kongresszus hivatalos német nyelvű jegyzőkönyvét: „Verhandlungen und Beschlüsse des internationalen sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschafts-Kongresses zu London, vom 27. Juli bis 1. August 1896", Berlin, 1897. 18. old. („A szocialista munkáspártok és a szakszervezetek Londonban, 1896 július 27-től augusztus 1-ig tartott nemzetközi kongresszusának jegyzőkönyve és határozatai". — *Szerk.)* Van egy orosz brosúra is, amely a nemzetközi kongresszusok határozatait tartalmazza, és ahol a fordításban „önrendelkezés" helyett helytelenül „autonómia" olvasható.

nak erről a határozatról. Rosa Luxemburg azonban tud róla, és idézi teljes szövegét, amelyben ugyanaz a kifejezés áll, mint a mi programunkban: „önrendelkezés".

Kérdés, hogyan távolítja el Rosa Luxemburg ezt az akadályt, amely útjában áll „eredeti" elméletének?

Ó, egész egyszerűen: ... a hangsúly itt a határozat második részén van ... deklaratív jellegű ... csupán félreértésből lehet rá hivatkozni!!

Szerzőnk gyámoltalansága és fejvesztettsége egyszerűen meglepő. A következetesen demokratikus és szocialista programpontok deklaratív jellegére rendszerint csak az opportunisták hivatkoznak, akik gyáván ki szoktak térni az elől, hogy nyílt vitát folytassanak ellenük. Úgy látszik, Rosa Luxemburg ezúttal nemhiába került Szemkovszkij, Libman és Jurkevics úrék siralmas társaságába. Rosa Luxemburg nem meri kereken kijelenteni, hogy helyesnek vagy hibásnak tartja-e az idézett határozatot. Mellébeszél és köntörfalaz, mintha olyan figyelmetlen és tudatlan olvasóra számítana, aki elfelejti a határozat első felét, mire eljut a másodikhoz, vagy sohasem hallott a londoni kongresszus *előtt* a szocialista sajtóban folyt vitákról.

De Rosa Luxemburg nagyon téved, ha azt képzeli, hogy Oroszország öntudatos munkásai előtt majd könnyen lábbal taposhatja az Internacionálénak egy fontos elvi kérdésre vonatkozó határozatát anélkül, hogy méltóztatna kritikailag elemezni ezt a határozatot.

A londoni kongresszust megelőző vitákban — főleg a német marxisták folyóirata, a „Neue Zeit" hasábjain — kifejezésre jutott Rosa Luxemburg álláspontja, *és ez az álláspont lényegében vereséget szenvedett az Internacionálé kongresszusán!* Ez a kérdés lényege, ezt kell az orosz olvasónak különösen figyelembe vennie.

A vita Lengyelország függetlenségének kérdése körül folyt. Három álláspont állt szemben egymással.

1. A „frakoké", akiknek nevében Häcker beszélt. Ezek azt akarták, hogy az Internacionálé ismerje el *saját* programjául Lengyelország függetlenségének követelését. Ezt az indítványt nem fogadták el. Ez az álláspont vereséget szenvedett az Internacionálé előtt.

2. Rosa Luxemburg álláspontja: a lengyel szocialistáknak nem kell követelniük Lengyelország függetlenségét. A nemzetek önrendelkezési jogának proklamálásáról e szerint az álláspont szerint szó sem lehetett. Ez az álláspont szintén vereséget szenvedett az Internacionálé előtt.

3. Az az álláspont, amelyet akkor K. Kautsky fejtett ki a legrészletesebben, szembefordulva Rosa Luxemburggal és bebizonyítva Rosa Luxemburg materializmusának roppant „egyoldalúságát". E szerint az álláspont szerint az Internacionálé ma nem tűzheti ki programjául Lengyelország függetlenségét, de a lengyel szocialisták — mondta Kautsky — teljes joggal támaszthatnak ilyen követelést. A szocialisták szempontjából kétségtelenül hiba, ha nem veszik figyelembe a nemzeti felszabadulás feladatait a nemzeti elnyomás viszonyai között.

Az Internacionálé határozata megismétli ennek az álláspontnak leglényegesebb alaptételeit: egyrészt minden nemzet teljes önrendelkezési jogának egészen félreérthetetlen és semmilyen félremagyarázást nem tűrő elismerését; másrészt a munkások éppen olyan egyértelmű felhívását osztályharcuk *nemzetközi* egységére.

Úgy gondoljuk, ez a határozat teljesen helyes, s hogy Kelet-Európa és Ázsia országainak a XX. század elején éppen ez a határozat és éppen két részének elválaszthatatlan összefüggésében adja meg az egyetlen helyes irányvonalat a nemzeti kérdésben követendő proletár osztálypolitikához.

Vizsgáljuk meg kissé közelebbről a fent említett három álláspontot.

Ismeretes, hogy Marx és Engels az egész nyugateurópai demokrácia, de még inkább a szociáldemokrácia feltétlen kötelességének tartotta, hogy aktívan támogassa Lengyelország függetlenségének követelését. A múlt század negyvenes és hatvanas éveiben, az ausztriai és németországi polgári forradalom korszakában, az oroszországi „parasztreform" korszakában ez az álláspont teljesen helyes és az egyetlen következetesen demokratikus és proletár álláspont volt. Amíg Oroszországnak és a szláv országok többségének néptömegei még mély álmukat aludták, amíg ezekben az országokban *nem voltak* önálló

demokratikus tömegmozgalmak, a *nemesi* felszabadító mozgalom Lengyelországban óriási, elsőrendű jelentőségre tett szert nemcsak az egész oroszországi, nemcsak általában a szláv, hanem az egész európai demokrácia szempontjából is*.

Marxnak ez az álláspontja teljesen helyes volt a XIX. század második harmadában vagy harmadik negyedében, de a XX. században már nem helyes. Önálló demokratikus mozgalmak keletkeztek, sőt önálló proletármozgalom is keletkezett a legtöbb szláv országban, sőt az egyik legelmaradottabb szláv országban, Oroszországban is. A nemesi Lengyelország eltűnt, és átengedte helyét a kapitalista Lengyelországnak. Ilyen viszonyok közt Lengyelországnak szükségképpen el kellett veszítenie *kivételes* forradalmi jelentőségét.

Amikor 1896-ban az LSzP („Lengyel Szocialista Párt", a mostani „frakok" pártja) Marx *más korszakra* vonatkozó álláspontját igyekezett „megrögzíteni", ez már a marxizmus *betűjének* a marxizmus *szelleme* ellen való felhasználása volt. Ezért teljesen igazuk volt a lengyel szociáldemokratáknak, amikor állást foglaltak a lengyel kispolgárság nacionalista túlzásai ellen, kimutatták, hogy a nemzeti kérdés másodrendű jelentőségű a lengyel munkások szempontjából, megalakították az első tiszta proletárpártot Lengyelországban, leszögezték, hogy rendkívül fontos a lengyel és az orosz munkás szoros szövetségének elve osztályharcukban.

De azt jelenti-e ez, hogy az Internacionálé a XX.

---

* Fölöttébb érdekes történelmi munka lenne egybevetni az 1863-as lengyel nemesi felkelő álláspontját az oroszországi forradalmi demokrata Csernisevszkij álláspontjával, aki (mint Marx) szintén tudta értékelni a lengyel mozgalom jelentőségét, valamint a jóval később fellépő ukrán nyárspolgár Dragomanov álláspontjával, aki a paraszt nézetét fejezte ki, azét a parasztét, aki még annyira vad, mély álomban alvó, trágyadombjához nőtt paraszt volt, hogy a lengyel pánnal szemben táplált jogos gyűlölet miatt nem tudta felismerni, mi a jelentősége e pánok harcának egész Oroszország demokráciája szempontjából. (V. ö. Dragomanov. „A történelmi Lengyelország és a nagyorosz demokrácia".) Dragomanov teljesen megérdemelte azokat a lelkes csókokat, amelyekkel később a már nacionalista liberálissá vált P. B. Sztruve úr kitüntette.

század elején Kelet-Európára és Ázsiára nézve fölöslegesnek tekinthette a nemzetek politikai önrendelkezésének elvét? a különváláshoz való joguk elvét? Ez a legnagyobb képtelenség lett volna, és (elméletileg) egyet jelentett volna azzal a véleménnyel, hogy a török, az orosz, a kínai állam befejezte polgári demokratikus átalakulását; — egyértelmű lett volna (gyakorlatilag) az abszolutizmus iránt tanúsított opportunizmussal.

Nem. Kelet-Európában és Ázsiában, a kezdődő polgári demokratikus forradalmak korszakában, a nemzeti mozgalmak ébredésének és kiéleződésének korszakában, az önálló proletárpártok megalakulásának korszakában e pártok feladata a nemzeti politikában kétoldalú: valamennyi nemzet önrendelkezési jogának elismerése, mert a polgári demokratikus átalakulás még nem fejeződött be, mert a munkásdemokrácia következetesen, komolyan és őszintén, nem pedig liberális módra, nem Kokoskin módjára száll síkra a nemzetek egyenjogúságáért; — és az adott államban élő valamennyi nemzetbeli proletárok osztályharcának legszorosabb, megbonthatatlan szövetsége az ország történelmének mindennemű fordulatában, tekintet nélkül arra, hányszor és hogyan változtatja meg a burzsoázia az egyes államok határait.

A proletariátusnak éppen ezt a kétoldalú feladatát fogalmazza meg az Internacionálé 1896. évi határozata. Elvi alapjait tekintve éppen ilyen az oroszországi marxisták 1913. évi nyári tanácskozásának határozata. Vannak, akik „ellentmondást" látnak abban, hogy ennek a határozatnak a 4. pontja az önrendelkezés, a különválás jogának elismerésével mintegy maximális engedményt „tesz" a nacionalizmusnak (valójában az *összes* nemzetek önrendelkezési *jogának* elismerése a *demokratizmus* maximuma és a nacionalizmus minimuma), — az 5. pont viszont óva inti a munkásokat bármely burzsoázia nacionalista jelszavaitól, és követeli az összes nemzetek munkásainak egységét és egységes nemzetközi proletárszervezetekben való egybeolvadását. De „ellentmondást" ebben csak egészen sekélyes elmék láthatnak, akik képtelenek megérteni például, hogy miért *nyert* a svéd és a norvég proletariátus egysége és osztályszolidaritása, mikor a svéd

munkások kiálltak Norvégia önálló államba való különválásának szabadsága mellett.

8. AZ UTÓPISTA MARX KÁROLY ÉS A PRAKTIKUS ROSA LUXEMBURG

Rosa Luxemburg, miután „utópiának" nyilvánítja Lengyelország függetlenségét, és szinte émelyítően gyakran hangoztatja ezt, gúnyosan felkiált: miért nem követeljük mindjárt Írország függetlenségét?

A „praktikus" Rosa Luxemburg nyilván nem tudja, hogyan vélekedett Marx Írország függetlenségének kérdéséről. Itt érdemes megállnunk, hogy bemutassuk a nemzeti függetlenség *konkrét* követelésének igazán marxista, nem pedig opportunista szempontból való elemzését.

Marxnak megvolt az a szokása, hogy szocialista ismerőseinek — miként mondani szokta — „elevenére tapintott", hogy így tegye próbára öntudatosságukat és meggyőződésüket[113]. Marx, miután megismerkedett Lopatyinnal, 1870 július 5-én Engelsnek írt levelében szerfelett hízelgő véleményt mond a fiatal orosz szocialistáról, de mindjárt hozzáteszi:

„... Gyenge pontja: *Lengyelország*. Erről Lopatyin ugyanúgy beszél, mint egy angol — mondjuk egy régivágású angol chartista — Írországról"[114].

Marx megkérdezi az elnyomó nemzethez tartozó szocialistát, mi az álláspontja az elnyomott nemzettel kapcsolatban, és rögtön felfedi az uralkodó nemzetek (az angol és az orosz) szocialistáinak *közös* hibáját: nem értik, mi a szocialista kötelességük az elnyomott nemzetekkel szemben, a „nagyhatalmi" burzsoáziától átvett előítéleteken kérődznek.

Mielőtt áttérnénk Marxnak Írországra vonatkozó pozitív megállapításaira, előre kell bocsátanunk, hogy a nemzeti kérdésben Marx és Engels általában szigorúan kritikus álláspontot foglalt el, figyelembe véve e kérdés történelmileg feltételes jelentőségét. Engels például 1851 május 23-án azt írta Marxnak, hogy a történelem tanulmányozása során Lengyelországot illetően pesszimista

következtetésekre jutott, hogy Lengyelország jelentősége ideiglenes, csak az oroszországi agrárforradalomig tart. A lengyelek szerepe a történelemben: — „merész ostobaság". „Egy pillanatra sem tételezhető fel, hogy Lengyelország, akár csak Oroszországgal szemben is, sikerrel képviseli a haladást, vagy valami történelmileg jelentős dolgot vitt véghez." Oroszországban a civilizációnak, a műveltségnek, az iparnak, a burzsoáziának több eleme van, mint „a nemesi álmát alvó Lengyelországban". „Mit jelent Varsó és Krakkó Pétervárhoz, Moszkvához, Odesszához stb. képest!"[115] Engels nem hisz a lengyel nemesek felkeléseinek sikerében.

De ezek a gondolatok, amelyekben annyi a zseniális éleslátás, cseppet sem gátolták Engelst és Marxot abban, hogy 12 évvel később, amikor Oroszország még egyre aludt, Lengyelország viszont forrongott, a legmélyebb és legforróbb rokonszenvet érezzék a lengyel mozgalom iránt.

1864-ben, az Internacionálé Üzenetének megírásakor Marx (1864 november 4-i levelében) azt írja Engelsnek, hogy küzdeni kell Mazzini nacionalizmusa ellen. „Ahol az Üzenetben nemzetközi politikáról van szó, országokról beszélek, nem pedig nemzetekről, és Oroszországot vádolom, nem a kisállamokat" — írja Marx. Marx számára nem kétséges, hogy a „munkáskérdéshez" viszonyítva a nemzeti kérdés alárendelt jelentőségű. De a nemzeti mozgalmak semmibevevésétől Marx elmélete oly távol van, mint az ég a földtől.

Elérkezik az 1866-os esztendő. Marx a párizsi „Proudhonista klikkről" ír Engelsnek, amely „badarságnak minősíti a nemzeteket, támadja Bismarckot és Garibaldit stb. Ez az agitáció, mint a sovinizmus elleni polémia, hasznos és megmagyarázható. De amikor ezek a Proudhon-hívők (itteni jóbarátaim, Lafargue és Longuet szintén közéjük tartoznak) azt gondolják, hogy egész Európa csendesen üljön a fenekén, és ezt is fogja tenni, amíg az urak Franciaországban meg nem szüntetik a «nyomort és tudatlanságot»... akkor nevetségesek" (1866 június 7-i levél).

„Tegnap — írja Marx 1866 június 20-án — az Inter-

nacionálé Tanácsában a mostani háborúról vitatkoztak ... E vita, mint előreláthető volt, a «nemzetiségi» kérdés és a vele kapcsolatos álláspontunk körül forgott ... Egyébként az «ifjú Franciaország» képviselői *(nem munkások)* azzal álltak elő, hogy az összes nemzetiségek és maguk a nemzetek is «elavult előítéletek». Proudhonizált stirnerizmus ... Az egész világ várja meg, amíg a franciák megérnek arra, hogy megcsinálják a szociális forradalmat ... Az angolok nagyot nevettek, mikor beszédemet azzal kezdtem, hogy Lafargue barátunk és a többiek, akik a nemzeteket eltörölték, «franciául», vagyis olyan nyelven szóltak hozzánk, amelyet a hallgatóság kilenctized része nem értett meg. Továbbá célzást tettem arra, hogy Lafargue, anélkül, hogy ennek tudatában volna, a nemzetek tagadásán, úgy látszik, azt érti, hogy a francia mintanemzet majd elnyeli őket"[116].

Marxnak ezekből a bíráló megjegyzéseiből világosan következik: a munkásosztály legkevésbé sem fetisizálhatja a nemzeti kérdést, mert a kapitalizmus fejlődése nem okvetlenül az *összes* nemzeteket kelti önálló életre. De ha már létrejöttek a nemzeti tömegmozgalmak, akkor ha semmibe vesszük őket, ha megtagadjuk a támogatást attól, ami haladó bennük, ezzel valójában behódolunk a *nacionalista* előítéleteknek, nevezetesen: „saját" nemzetünket ismerjük el „mintanemzetnek" (vagy, tesszük hozzá mi, olyan nemzetnek, amelynek kizárólagos előjoga van az államépítésre)*.

De térjünk vissza Írország kérdésére.

Marxnak ebben a kérdésben elfoglalt álláspontját leveleinek következő részletei fejezik ki a legvilágosabban:

„Mindent elkövettem, hogy az angol munkások megrendezzék ezt a tüntetést a fenianizmus mellett ... Azelőtt lehetetlennek tartottam Írország különválását Angliától. Most elkerülhetetlennek tartom, még ha a különválás után sor kerülhet is föderációra." Így írt Marx 1867 november 2-i levelében Engelsnek.

* V. ö. ezzel még Marxnak 1867 június 3-án Engelshez írt levelét: „... Igaz örömmel értesültem a «Times» párizsi tudósításából a párizsiak Oroszországellenes lengyelbarát lelkendezéséről ... Proudhon úr és kicsiny doktrinér klikkje nem a francia nép"[117].

Ugyanazon év november 30-án írt levelében hozzáteszi:

„... Mit tanácsoljunk mi az *angol* munkásoknak? Véleményem szerint programjukba kell foglalniuk az Unió Repealjét" (Írország és Anglia uniójának felbontását, vagyis Írország különválását Angliától) — „röviden szólva: az 1783-as követelést, csakhogy demokratizálva és a mai viszonyokhoz alkalmazva. Ez az írek felszabadításának egyetlen legális és épp ezért egyetlen lehetséges formája, amelyet az *angol* párt programjába fel lehet venni. A tapasztalatnak kell később megmutatnia, hogy hosszabb időre fennállhat-e a két ország között a puszta perszonálunió ...

Az íreknek szükségük van:

1. önkormányzatra és az Angliától való függetlenségre

2. agrárforradalomra ..."

Minthogy Marx igen nagy fontosságot tulajdonított az ír kérdésnek, másfélórás előadásokat tartott e tárgyról a német munkásegyesületben (1867 december 17-i levél)[118].

Engels 1868 november 20-i levelében megemlíti „az angol munkások körében az írekkel szemben élő gyűlöletet", majdnem egy év múlva pedig (1869 október 24-én), erre a témára visszatérve így ír:

„Írországtól Oroszországig il n'y a qu'un pas (csak egy lépés) ... Az ír történelem példájából látható, mekkora szerencsétlenség egy népre, ha más népet leigázott. Az összes angol disznóságok ír talajról származnak. A cromwelli korszakot még át kell tanulmányoznom, azt azonban biztosnak tartom, hogy Angliában is más fordulatot vettek volna a dolgok, ha nem lett volna szükség Írországban katonai uralomra és egy új arisztokrácia megteremtésére."

Mellékesen megemlítjük Marxnak 1869 augusztus 18-án Engelshez írt levelét:

„Poznanban a lengyel munkások berlini szaktársaik segítségével győzelmesen fejezték be sztrájkjukat. Ez a harc «Tőke úr» ellen — még alsóbbrendű formájában, a sztrájk formájában is — különbül végez a nemzeti előítéletekkel, mint a burzsoá urak megannyi békeszavalata"[119].

Hogy Marx az Internacionálében milyen politikát

folytatott az ír kérdéssel kapcsolatosan, az a következőkből látható:

1869 november 18-án Marx azt írja Engelsnek, hogy az Internacionálé Tanácsában ötnegyedórás beszédet mondott a brit kormánynak az írországi amnesztia kérdésében tanúsított magatartásáról, és a következő határozati javaslatot terjesztette elő:

„A Tanács határozatba foglalja,

hogy Gladstone úr a börtönbe vetett ír hazafiak szabadonbocsátására irányuló ír követelésekre adott válaszában... szándékosan megsérti az ír nemzetet;

hogy a politikai amnesztiát olyan feltételekhez köti, amelyek egyaránt lealázók mind a rossz kormányzat áldozataira, mind arra a népre, amelyhez tartoznak;

hogy Gladstone, aki felelős állása arculcsapásával nyilvánosan és lelkesen tapsolt az amerikai rabszolgatartók lázadásának, most az ír népnek a passzív engedelmesség tanát szándékozik prédikálni;

hogy az ír amnesztia kérdésében folytatott egész politikája annak a *«hóditó politikának»* igazi és hamisítatlan származéka, amelynek heves megbélyegzésével Gladstone úr kiakolbólította konzervatív riválisait a kormányból;

hogy a Nemzetközi Munkásszövetség Tanácsa elragadtatását fejezi ki afelett, hogy mily bátran, szilárdan és fennkölten folytatja az ír nép az amnesztiáért indított mozgalmát;

hogy ez a határozat közlendő a Nemzetközi Munkásszövetség összes szekcióival és az összes vele kapcsolatban álló európai és amerikai munkásszervezetekkel"[120].

1869 december 10-én azt írja Marx, hogy az Internacionálé Tanácsában az ír kérdésről szóló beszámolóját a következőképpen fogja felépíteni:

„... teljesen függetlenül minden «internacionális» és «humánus» «igazságot Írországnak» szólamtól — ami az Internacionálé Tanácsában magától értetődik —, *az angol munkásosztálynak közvetlen és feltétlen érdeke, hogy Írországgal való mostani kapcsolatától megszabaduljon.* És ez legmélyebb meggyőződésem, mégpedig olyan okokból, melyeknek egy részét magukkal az angol munkásokkal

nem közölhetem. Sokáig azt gondoltam, hogy az írországi rendszert meg lehet dönteni az angol munkásosztály növekvő befolyása révén. Mindig ezt a nézetet képviseltem a «New-York Tribune»-ban (amerikai újság, amelynek Marx sokáig munkatársa volt). A kérdés alaposabb tanulmányozása most az ellenkezőjéről győzött meg. Az angol munkásosztály *soha semmit sem fog elérni*, amíg meg nem szabadul Írországtól . . . Az angol reakció Angliában Írország leigázásában gyökerezik" (Marx kiemelései)[121].

Az olvasó most már nyilván teljesen világosan látja, milyen politikát folytatott Marx az ír kérdésben.

Az „utópista" Marx annyira „nem praktikus", hogy állást foglal Írország különválása mellett, amely még fél évszázad múlva sem valósult meg.

Mi volt az oka ennek a politikájának, és nem volt-e hibás?

Kezdetben Marx azt gondolta, hogy nem az elnyomott nemzet nemzeti mozgalma, hanem az elnyomó nemzet munkásmozgalma fogja felszabadítani Írországot. Marx nem csinál semmiféle abszolutumot a nemzeti mozgalmakból, mert tudja, hogy valamennyi nemzetiség teljes felszabadulását csakis a munkásosztály győzelme hozhatja meg. Nem lehet előre figyelembe venni az elnyomott nemzetek polgári felszabadító mozgalmainak és az elnyomó nemzet soraiban kibontakozó proletár felszabadító mozgalomnak valamennyi lehetséges kölcsönös viszonyát (éppen ez az a probléma, amely annyira megnehezíti a nemzeti kérdést a mai Oroszországban).

Ámde a körülmények úgy alakultak, hogy az angol munkásosztály meglehetősen hosszú időre a liberálisok befolyása alá, a liberálisok uszályába került, és a liberális munkáspolitika következtében elvesztette önállóságát. Az írországi polgári felszabadító mozgalom erősödött, és forradalmi formákat öltött. Marx felülvizsgálja és helyesbíti nézetét. „Szerencsétlenség egy népre, ha más népet leigázott." Nem szabadulhat fel az angol munkásosztály, amíg Írország fel nem szabadul az angol elnyomatás alól. Angliában a reakciót Írország elnyomatása erősíti és táplálja (miként Oroszországban is a számos nemzet leigázása táplálja a reakciót!).

És Marx, amikor az Internacionáléban határozatot fogadtat el az „ír nemzet", az „ír nép" iránti rokonszenvről (az okos L. Vl. valószínűleg szigorúan megróná szegény Marxot, hogy így megfeledkezett az osztályharcról!), Írországnak Angliától való *különválását* hirdeti, „még ha a különválás után sor kerülhet is föderációra".

Melyek Marx következtetésének elméleti előfeltételei? Angliában régen befejeződött a polgári forradalom. Írországban még nem fejeződött be; csak most, fél század múltán zárják le az angol liberálisok reformjai. Ha a kapitalizmust olyan gyorsan megdöntötték volna Angliában, mint Marx eleinte várta, akkor Írországban nem lett volna helye polgári demokratikus, általános nemzeti mozgalomnak. De ha e mozgalom már létrejött, Marx azt tanácsolja az angol munkásoknak, hogy támogassák, adjanak neki forradalmi lökést, harcolják végig következetesen *saját* szabadságuk érdekében.

Írország és Anglia gazdasági kapcsolatai a múlt század hatvanas éveiben természetesen még szorosabbak voltak, mint Oroszország kapcsolatai Lengyelországgal, Ukrajnával stb. Nyilvánvaló volt, hogy Írország különválása „nem praktikus" és „megvalósíthatatlan" (már csak a földrajzi viszonyok és Anglia mérhetetlen gyarmati hatalma miatt is). Marx, noha elvi ellensége a föderalizmusnak, ebben az esetben megengedhetőnek tartja a föderációt is*, *csakhogy* Írország felszabadulása ne reformista módon, hanem forradalmi úton, az ír népnek Anglia

* Egyébként nem nehéz rájönni, hogy szociáldemokrata szempontból miért nem szabad a nemzetek „önrendelkezési" jogán *sem* föderációt, *sem* autonómiát érteni (bár elvont értelemben egyik is, másik is beletartozik az „önrendelkezés" fogalmába). A föderáció joga általában értelmetlenség, mert a föderáció kétoldalú szerződés. A marxisták semmiképpen sem foglalhatják programjukba általában a föderalizmus védelmét; erről nincs is mit beszélni. Ami pedig az autonómiát illeti, a marxisták nem az autonómiához való „jogot" védelmezik, hanem *magát* az autonómiát mint a tarka nemzeti összetételű, sokféle, egymástól élesen eltérő földrajzi és egyéb viszonyok között élő demokratikus állam általános, egyetemes elvét. Éppen ezért a „nemzetek autonómiához való jogának" elismerése éppoly értelmetlen volna, mint a „nemzetek föderációhoz való jogának" elismerése.

munkásosztálya által támogatott tömegmozgalma segítségével menjen végbe. Semmi kétség sem fér ahhoz, hogy a történelmi feladatnak csakis ilyen megoldása kedvezett volna leginkább a proletariátus érdekeinek és a társadalmi fejlődés ütemének.

Nem így történt. Az ír nép is, az angol proletariátus is gyengének bizonyult. Csak most, az angol liberálisok és az ír burzsoázia szánalmas alkui után *oldódik meg* (Ulster példája mutatja, milyen nehézkesen) az ír kérdés földreform (megváltással) és autonómia (amit egyelőre még nem léptettek életbe) útján. De hát az következik-e ebből, hogy Marx és Engels „utópista" volt, hogy „megvalósíthatatlan" nemzeti követeléseket támasztott, hogy a kispolgári ír nacionalisták (a „feniánusok" mozgalma kétségkívül kispolgári jellegű) befolyása alá került stb.?

Nem. Marx és Engels az ír kérdésben is következetes proletár politikát folytatott, olyan politikát, amely valóban a demokratizmus és a szocializmus szellemében nevelte a tömegeket. Csak ez a politika tudta volna Írországot is, Angliát is megkímélni attól, hogy a szükségessé vált átalakulások fél évszázadon át húzódjanak, s attól, hogy a liberálisok a reakció érdekében megnyomorítsák ezeket az átalakulásokat.

Marxnak és Engelsnek az ír kérdésben követett politikája nagyszerű példát mutatott arra — s ez a példa mind a mai napig megőrizte óriási *gyakorlati* jelentőségét —, hogy milyen magatartást kell tanúsítania az elnyomó nemzetek proletariátusának a nemzeti mozgalmak iránt; ez a politika figyelmeztetésül szolgált azzal a „szolgai sietséggel" szemben, amellyel minden ország nyárspolgárai bőrük színére és nyelvükre való tekintet nélkül „utópikusnak" minősítik az egyik nemzet földbirtokosainak és burzsoáziájának erőszakossága és kiváltságai által teremtett államhatárok megváltoztatását.

Ha az ír és az angol proletariátus nem fogadta volna el Marx politikáját, nem tűzte volna ki jelszavául Írország különválását, ez mindkettőjük részéről a legmegátalkodottabb opportunizmus, a demokratikus és szocialista feladatokról való megfeledkezés és engedmény lett volna az *angol* reakciónak és burzsoáziának.

9. AZ 1903-AS PROGRAM ÉS LIKVIDÁLÓI

Az oroszországi marxisták programját elfogadó 1903. évi kongresszus jegyzőkönyve ma már ritkaság számba megy, és a munkásmozgalom jelenlegi funkcionáriusainak óriási többsége nem ismeri az egyes programpontok indokait (annál is inkább, mert korántsem az egész idevágó irodalom élvezi a legalitás áldásait...). Ezért most foglalkoznunk kell azzal, hogyan elemezték ezt a bennünket érdeklő kérdést az 1903. évi kongresszuson.

Mindenekelőtt megjegyezzük, hogy bármily szűkös is a „nemzetek önrendelkezési jogára" vonatkozó orosz szociáldemokrata irodalom, mégis teljes világossággal kitűnik belőle, hogy ezen a jogon mindig a különválás jogát értették. Szemkovszkij, Libman és Jurkevics úrék, akik kételkednek ebben, s akik „homályosnak" minősítik a 9. pontot stb., csak végtelen tudatlanságból vagy hanyagságból beszélnek „homályosságról". Plehanov már 1902-ben a „Zarjá"-ban, amikor a programtervezetnek az „önrendelkezési jogra" vonatkozó pontját védelmezte, azt írta, hogy ez a polgári demokraták számára nem kötelező követelés „kötelező a szociáldemokraták számára". „Ha megfeledkeznénk róla, vagy attól való félelmünkben, hogy megsértjük nagyorosz honfitársaink nemzeti előítéleteit — írta Plehanov —, nem mernénk előállni vele, akkor szégyenletes hazugsággá válna ajkunkon... a jelszó...: «világ proletárjai, egyesüljetek!»"[122]

Ez igen találóan jellemzi a tárgyalt programpont mellett felhozott fő érvet, annyira találóan, hogy nem ok nélkül kerülték ki és kerülgetik félénken programunknak a „rokonságról megfeledkező" kritikusai. Aki bármilyen indokolással megtagadja ezt a programpontot, az *valójában* „szégyenletes" engedményt tesz a *nagyorosz* nacionalizmusnak. Miért a nagyorosz nacionalizmusnak, mikor az *összes* nemzetek önrendelkezési jogáról van szó? Azért, mert a nagyoroszok*tól* való különválásról van szó. A *proletárok egyesítésének* érdeke, osztályszolidaritásuk érdeke követeli meg a *nemzetek különválási* jogának elismerését — ezt szögezte le Plehanov az idézett szavakban 12 évvel ezelőtt; ha opportunistáink elgondolkoztak volna

ezen, valószínűleg nem beszéltek volna össze annyi süketlenséget az önrendelkezésről.

Az 1903-as kongresszuson, amely elfogadta ezt a Plehanov által védelmezett programtervezetet, a munka fő része a *programbizottságban* összpontosult. E bizottság tárgyalásairól sajnos nem vezettek jegyzőkönyvet. Pedig éppen ebben a kérdésben különösen érdekes volna a jegyzőkönyv, mert a lengyel szociáldemokraták képviselői, Warszawski és Ganiecki *csak* itt, e bizottságban kísérelték meg nézeteik védelmezését, és próbálták vitatni „az önrendelkezési jog elismerését". Az olvasó, akinek kedve támadna összehasonlítani érveiket (amelyek Warszawski beszédében, továbbá Warszawski és Ganiecki nyilatkozatában vannak kifejtve; jegyzőkönyv, 134—136. és 388—390. old.) azokkal az érvekkel, amelyeket Rosa Luxemburg sorakoztat fel általunk tárgyalt lengyel-cikkében, meglátná, hogy ezek az érvek teljesen azonosak.

Milyen álláspontot foglalt el ezekkel az érvekkel szemben a II. kongresszus programbizottsága, ahol leginkább Plehanov szállt szembe a lengyel marxistákkal? Ezeket az érveket ott könyörtelenül kinevették! Arról a javaslatról, hogy az *oroszországi* marxisták hagyják ki a nemzetek önrendelkezési jogának elismerését, olyan világosan és szemléltetően bebizonyították, hogy ostobaság, hogy a lengyel marxisták *a kongresszus teljes ülésén még csak meg sem merték ismételni érveiket!!* Otthagyták a kongresszust, miután meggyőződtek róla, hogy álláspontjuk a nagyorosz, a zsidó, a grúz és az örmény marxisták legfelsőbb gyűlése előtt úgyis tarthatatlan.

Ennek a történelmi epizódnak természetesen igen nagy jelentősége van mindenki számára, aki komolyan érdeklődik *saját* programja iránt. Az a tény, hogy a lengyel marxisták érvei ízzé-porrá zúzódtak a kongresszus programbizottságában, s hogy a lengyel marxisták nem is próbálták megvédeni nézeteiket a kongresszus teljes ülésén, rendkívül nagy figyelemre méltó. Nemhiába hallgatott erről oly „szerényen" Rosa Luxemburg 1908-ban írt cikkében — nyilván túlságosan kellemetlen volt neki a kongresszusra való visszaemlékezés! S Luxemburg hallgatott arról a nevetségesen szerencsétlen indítványról is,

amelyet 1903-ban Warszawski és Ganiecki tett az összes lengyel marxisták nevében a program 9. pontjának „kijavítására", és amelyet sem Rosa Luxemburg, sem más lengyel szociáldemokraták nem mertek (és nem mernek) azóta sem megismételni.

De ha Rosa Luxemburg 1903-ban elszenvedett vereségét eltitkolva hallgatott is ezekről a tényekről, azoknak, akiket érdekel pártjuk története, majd lesz rá gondjuk, hogy megismerjék ezeket a tényeket, és megfontolják, mit jelentenek.

„... Javasoljuk — írták Rosa Luxemburg barátai az 1903-as kongresszusnak, mikor kivonultak —, hogy a programtervezet 7. (jelenlegi 9.) pontját a következőképpen fogalmazzák meg: *7. §. Intézmények, amelyek az állam kötelékébe tartozó valamennyi nemzet számára biztosítják a kulturális fejlődés teljes szabadságát*" (jegyzőkönyv, 390. old.).

Tehát a lengyel marxisták akkor annyira bizonytalan nézetekkel álltak elő a nemzeti kérdésben, hogy amit az önrendelkezés *helyett* javasoltak, az lényegében nem volt egyéb, mint a hírhedt „kulturális nemzeti autonómia" más néven!

Ez szinte hihetetlenül hangzik, de sajnos tény. Magán a kongresszuson, habár ott 5 bundista volt 5 szavazattal és 3 kaukázusi 6 szavazattal, nem számítva Kosztrov tanácskozási jogát, *egyetlenegy* szavazat sem akadt az önrendelkezésről szóló pont *kihagyása* mellett. Hárman szavaztak arra, hogy egészítsék ki ezt a pontot a „kulturális nemzeti autonómiával" (a Goldblat javasolta megfogalmazás szerint, amely így szólt: „olyan intézmények létesítése, amelyek biztosítják a nemzeteknek a kulturális fejlődés teljes szabadságát"), és négyen szavaztak Liber formulájára („a nemzetek joga a kulturális fejlődés szabadságára").

Most, amikor színre lépett az orosz liberális párt, a kadetok pártja, tudjuk, hogy *ennek* programjában a nemzetek politikai önrendelkezését „kulturális önrendelkezéssel" helyettesítették. Rosa Luxemburg lengyel barátai tehát akkor, amikor az LSzP nacionalizmusa ellen *„harcoltak"*, ezt olyan sikerrel tették, hogy a marxista programnak *liberális* programmal való helyettesítését javasol-

ták! És ugyancsak ők vádolták ugyanakkor a mi programunkat opportunizmussal, — nem csoda tehát, hogy a II. kongresszus programbizottságában csak nevettek ezen a vádon!

Mit értettek az „önrendelkezésen" a II. kongresszus küldöttei, akik közül, mint láttuk, *egyetlenegy sem* emelt szót a „nemzetek önrendelkezése" ellen?

Erre a jegyzőkönyvből vett következő három idézet ad választ:

„*Martinovnak* az a véleménye, hogy az «önrendelkezés» szót nem szabad tág értelemben venni; ez csupán azt jelenti, hogy a nemzeteknek joguk van önálló politikai egységgé különülni, de egyáltalán nem jelent területi önkormányzatot" (171. old.). Martinov tagja volt annak a programbizottságnak, amely elvetette és kinevette Rosa Luxemburg barátainak érveit. Martinov akkori nézetei szerint ökonomista volt, az „Iszkra" ádáz ellenfele, és ha olyan nézetnek adott volna hangot, amely nem egyezik a programbizottság többségének nézetével, természetesen elvetették volna.

Amikor a kongresszus a bizottsági munka után a program 8. (jelenleg 9.) pontját tárgyalta, elsőnek a bundista Goldblat szólalt fel.

„Az «önrendelkezési jog» ellen — mondta — nem lehet kifogást emelni. Ha valamely nemzet önállóságért harcol, ezt nem szabad akadályozni. Ha Lengyelország nem akar törvényes házasságra lépni Oroszországgal, akkor — mint Plehanov mondta — nem szabad háborgatni. Én egyetértek ezzel a véleménnyel ilyen megszorításokkal" (175—176. old.).

Plehanov ehhez a ponthoz egyáltalán nem szólt hozzá a kongresszus teljes ülésén. Goldblat Plehanovnak azokra a szavaira hivatkozik, melyek a programbizottság ülésén hangzottak el, ahol az „önrendelkezési jogot" különválási jogként értelmezve részletesen és népszerűen megmagyarázták. A Goldblat után felszólaló Liber megjegyezte:

„Persze, ha valamely nemzetiség nem tud Oroszország határain belül élni, akkor a párt nem fogja akadályozni" (176. old.).

Az olvasó tehát látja, hogy a párt II. kongresszusán, amelyen a programot elfogadták, mindenki egyetértett abban, hogy az önrendelkezés „csupán" a különválási jogot jelenti. Még a bundisták is elfogadták akkor ezt az igazságot, és csak napjainkban, a folytatódó ellenforradalom és mindenféle „renegátság" szomorú idejében akadtak olyan tudatlanságuknál fogva merész emberek, akik a programot „homályosnak" minősítették. Mielőtt azonban ezekre a gyászos „szintén szociáldemokratákra" vesztegetnénk az időt, tisztázzuk véglegesen a lengyeleknek a program kérdésében elfoglalt álláspontját.

A lengyelek azzal a nyilatkozattal jöttek a II. (1903) kongresszusra, hogy az egyesülés szükséges és halaszthatatlan. De a programbizottságban szenvedett „kudarcok" után kivonultak a kongresszusról, és *utolsó szavuk* egy írásbeli nyilatkozat volt, amely megtalálható a kongresszus jegyzőkönyvében, és amely azt a fentebb említett javaslatot tartalmazta, hogy az önrendelkezést *helyettesítsük* kulturális nemzeti autonómiával.

1906-ban a lengyel marxisták beléptek a pártba, és sem belépésükkor, sem azután *egyetlenegyszer sem javasolták* (sem az 1907. évi kongresszuson, sem az 1907. és az 1908. évi konferencián, sem az 1910. évi plénumon) az oroszországi pártprogram 9. pontjának módosítását!!

Ez tény.

És ez a tény minden frázissal és minden bizonygatással szemben meggyőzően bizonyítja, hogy Rosa Luxemburg barátai a II. kongresszus programbizottságában lefolyt vita és a kongresszus határozata után lezártnak tekintették a kérdést, hogy hallgatólagosan belátták és jóvátették hibájukat, amikor 1906-ban, az 1903. évi kongresszusról való kivonulásuk után, beléptek a pártba anélkül, hogy egyetlenegyszer is megkísérelték volna *pártszerű* úton felvetni a program 9. pontja felülvizsgálásának kérdését.

Rosa Luxemburg cikke, aláírásával ellátva, 1908-ban jelent meg — természetesen soha senki emberfiának eszébe sem jutott tagadni a párt publicistáinak azt a jogát, hogy a programot bírálhassák —, és e cikk megjelenése *után sem* vetette fel a lengyel marxisták *egyetlen*

hivatalos fóruma *sem* a 9. pont felülvizsgálásának kérdését.

Ezért valóban kétes értékű szolgálatot tesz Trockij Rosa Luxemburg egyes tisztelőinek, amikor ezt írja a „Borba" 2. számában (1914 március) a szerkesztőség nevében:

„... A lengyel marxisták szerint a «nemzeti önrendelkezés joga» minden politikai tartalmat nélkülöz, és el kell távolítani a programból" (25. old.).

A szolgálatkész Trockij veszélyesebb az ellenségnél! Máshonnan, mint „magánbeszélgetésekből" (vagyis egyszerűen pletykákból, hiszen Trockij mindig is ezekből él) *nem szerezhetett* bizonyítékot arra, hogy a „lengyel marxistákat" sommásan azok közé sorolja, akik Rosa Luxemburg minden egyes cikkével egyetértenek. Trockij a „lengyel marxistákat" becstelen és lelkiismeretlen embereknek tüntette fel, akik még a saját meggyőződésüket és a saját pártjuk programját sem tudják tiszteletben tartani. Ilyen a szolgálatkész Trockij!

Amikor 1903-ban a lengyel marxisták képviselői az önrendelkezési jog *miatt* kivonultak a II. kongresszusról, *akkor* mondhatta Trockij, hogy szerintük ez a jog minden tartalmat nélkülöz, és el kell távolítani a programból.

Ezután azonban a lengyel marxisták *beléptek* abba a pártba, amelynek ilyen programja van, és egyetlenegyszer sem terjesztettek be javaslatot a program felülvizsgálására*.

Miért hallgatta el Trockij ezeket a tényeket folyóiratának olvasói előtt? Csakis azért, mert neki előnyös az, ha szítja a likvidátorság lengyel és orosz ellenfelei közti

---

* Tudatják velünk, hogy az oroszországi marxisták 1913. évi nyári tanácskozásán a lengyel marxisták *csak* tanácskozási joggal vettek részt, az önrendelkezés (különválás) jogának kérdésében egyáltalán nem szavaztak, csupán általánosságban foglaltak állást e jog ellen. Természetesen minden joguk megvolt ahhoz, hogy így járjanak el, s hogy Lengyelországban továbbra is agitáljanak Lengyelország különválása ellen. Ez azonban nem egészen az, amiről Trockij beszél, mert a 9. pontnak „a programból való eltávolítását" a lengyel marxisták nem követelték.

nézeteltéréseket, s ha az orosz munkásokat a program kérdésében becsapja.

Trockijnak még soha, a marxizmus egyetlen számottevő kérdésében sem volt szilárd véleménye, mindig az volt a módszere, hogy „befurakodott a réseken", amelyek az egyes nézeteltérések miatt keletkeztek, és hol az egyik, hol a másik oldalhoz csatlakozott. Jelenleg a bundisták és likvidátorok kompániájában leledzik. Ezek az urak pedig nem sokat teketóriáznak a párttal.

Itt van például a bundista Libman.

„Amikor az oroszországi szociáldemokrácia 15 évvel ezelőtt felvette programjába minden egyes nemzetiség «önrendelkezési» jogát — írja ez a gentleman —, akkor mindenki (!!) azt kérdezte magában: mit jelent tulajdonképpen ez a divatos (!!) kifejezés? De a válasz elmaradt (!!). Ezt a szót továbbra is homály fedte (!!). Akkoriban valóban nehéz volt szétoszlatni ezt a homályt. Még korai volna konkretizálni ezt a pontot — mondták akkoriban —, hadd maradjon most homályban (!!), és majd maga az élet mutatja meg, milyen tartalommal töltsük meg."

Ugye milyen elragadó ez a „nadrág nélküli fiúcska"[123], aki gúnyt űz a pártprogramból?

De miért űz gúnyt belőle?

Csakis azért, mert tudatlan fajankó, aki semmit sem tanult, még a párt történetéről sem olvasott, hanem egyszerűen belepottyant a likvidátorok társaságába, akik már „megszokták", hogy ne legyenek gátlásaik a párt és a pártszerűség kérdésében.

Pomjalovszkijnál az egyik szeminarista azzal dicsekszik, hogy „beleköpött a káposztás tálba". A bundista urak tovább mentek. Libmanokat termelnek ki, hogy ezek a gentlemanek nyilvánosan beleköpjenek a saját táljukba. Hogy volt a nemzetközi kongresszusnak valamilyen határozata, hogy saját pártjuk kongresszusán saját Bundjuk két képviselője mutatta meg (pedig ezek aztán „szigorú" kritikusai és ádáz ellenségei voltak az „Iszkrá"-nak!), hogy teljesen fel tudja fogni az „önrendelkezés" értelmét, sőt még egyet is értett vele — mit törődnek ezzel a Libman urak? És nem lesz-e könnyebb a párt likvidá-

lása, ha a „párt publicistái" (fele se tréfa!) amúgy szeminarista módra kezelik a párt történetét és programját?

Itt van a másik „nadrág nélküli fiúcska", Jurkevics úr a „Dzvin"-től. Jurkevics úr valószínűleg forgatta a II. kongresszus jegyzőkönyvét, mert idézi Plehanov szavait, amelyekre Goldblat hivatkozott, és elárulja, hogy tisztában van azzal, hogy az önrendelkezés csakis a különválás jogát jelentheti. Ez azonban nem gátolja meg abban, hogy ne terjessze az ukrán kispolgárság körében azt a rágalmat, mely szerint az orosz marxisták Oroszország „állami integritása" mellett vannak (1913, 7—8. sz., 83. stb. old.). Jurkevics úrék persze nem tudtak ennél a rágalmazásnál jobb módszert kiagyalni arra, hogy elidegenítsék az ukrán demokráciát a nagyorosztól. Ez az elidegenítés pedig szervesen beletartozik a „Dzvin" írócsoportjának politikájába, amely arra irányul, hogy az ukrán munkások *váljanak ki külön* nemzeti szervezetbe!*

A proletariátus sorait bomlasztó nacionalista nyárspolgárok csoportjához — mert a „Dzvin" objektíve éppen ilyen szerepet tölt be — persze mi sem méltóbb, mint hogy mindenféle zavaros sületlenségeket terjesszen a nemzeti kérdésről. Magától értetődik, hogy Jurkevics és Libman úrék — akik „szörnyen" megsértődnek, ha „pártkörülieknek" nevezik őket — egyetlen szót, egy árva szót sem ejtettek arról, hogyan szeretnék *ők* megoldani a programban a különválás jogának kérdését?

Itt van a harmadik és fő „nadrág nélküli fiúcska", Szemkovszkij úr, aki a likvidátor újság hasábjain a nagyorosz olvasóközönség előtt „ízzé-porrá zúzza" a program 9. pontját, és ugyanakkor kijelenti, hogy ő „bizonyos meggondolások miatt nem ért egyet azzal a javaslattal", hogy ezt a pontot ki kell hagyni!!

Hihetetlen, de tény!

1912 augusztusában a likvidátorok konferenciája hivatalosan felveti a nemzeti kérdést. Másfél év alatt Szemkovszkij úrén kívül egyetlen cikket sem közölnek a 9. pont kérdéséről. És ebben a cikkben a szerző *elveti*

* Lásd különösen Jurkevics úr előszavát Levinszkij úr „A galíciai ukrán munkásmozgalom fejlődésének vázlatos története" c. könyvéhez. Kiev 1914.

a programot, de „*bizonyos* meggondolások miatt (talán valamilyen titkos betegségről van szó?) nem ért egyet" azzal a javaslattal, hogy a programot ki kell javítani!! Garantálhatjuk, hogy világviszonylatban is párját ritkítja ez a fajta opportunizmus, sőt, ez még az opportunizmusnál is rosszabb, ez a párt megtagadása, likvidálása.

Egyetlen példa is elég ahhoz, hogy bemutassuk, milyenek Szemkovszkij érvei:

„Mi történjék akkor — írja —, ha a lengyel proletariátus az egész oroszországi proletariátussal együtt egy állam keretében akarja folytatni a közös harcot, a lengyel társadalom reakciós osztályai ellenben szeretnék elszakítani Lengyelországot Oroszországtól, és referendum" (népszavazás) „során megszereznék a szavazatok többségét: vajon ebben az esetben nekünk, orosz szociáldemokratáknak a központi parlamentben lengyel elvtársainkkal együtt a különválás *ellen* kell-e szavaznunk, vagy, hogy meg ne sértsük az «önrendelkezési jogot», a különválás *mellett*"? („Novaja Rabocsaja Gazeta", 71. sz.)

Ebből kitűnik, hogy Szemkovszkij úr még azt sem érti, *miről van szó!* Nem gondol arra, hogy a különválás joga már eleve feltételezi, hogy a kérdést éppen *nem* a központi parlament, hanem csakis a *különváló* terület parlamentje (szejmje, referenduma stb.) dönti el.

„Mi történjék akkor", ha a demokráciában a reakció kap többséget; az ilyen gyerekes kérdés elhomályosítja a reális, igazi, eleven politika kérdését, amikor *mind* a Puriskevicsek, *mind* a Kokoskinok véteknek tartják a különválásnak még a gondolatát is! Úgy látszik, *egész* Oroszország proletárjainak nem a Puriskevicsek és Kokoskinok ellen kell ma harcolniuk, hanem — őket kikerülve — Lengyelország reakciós osztályai ellen!!

És efféle hihetetlen süketlenségeket leírnak a likvidátorok lapjában, amelynek egyik eszmei vezetője L. Martov úr. Ugyanaz az L. Martov, aki 1903-ban összeállította és elfogadtatta a programtervezetet, s aki még később is írt a különválás szabadságának védelmében. L. Martov, úgy látszik, most így vélekedik:

Okos ember nem kell ide,
Küldjétek hát Readet ide —
Én még meglátom[124].

Martov elküldi Read-Szemkovszkijt, és megengedi neki, hogy egy napilapban, egy programunkat nem ismerő, új olvasóréteg előtt elferdítse és a felismerhetetlenségig összezavarja ezt a programot!

Bizony, bizony, a likvidátorság messzire ment: igen sok volt szociáldemokratában — még tekintélyesekben is — nyoma sem maradt a pártszerűségnek.

Rosa Luxemburgot persze nem szabad egy kalap alá venni a Libmanokkal, Jurkevicsekkel és a Szemkovszkijokkal, de az a tény, hogy éppen ilyen emberek kapva kaptak hibáján, különösen szemléltető módon bizonyítja, milyen opportunizmusba keveredett Rosa Luxemburg.

10. BEFEJEZÉS

Foglaljuk össze az elmondottakat.

A marxizmus elmélete szempontjából általában az önrendelkezési jog nem okoz nehézséget. Komolyan nem is lehet beszélni sem az 1896. évi londoni határozat vitatásáról, sem arról, hogy önrendelkezésen csupán a különválás joga értendő, sem arról, hogy valamennyi polgári demokratikus forradalom közös tendenciája az önálló nemzeti államok alakítása.

A nehézséget bizonyos mértékben az okozza, hogy Oroszországban az elnyomott nemzetek proletariátusával vállvetve harcol és kell is hogy harcoljon az elnyomó nemzet proletariátusa. A feladat az, hogy megvédjük a proletariátusnak a szocializmusért folytatott osztályharca egységét, elhárítsunk minden néven nevezendő burzsoá és feketeszázas nacionalista befolyást. Az elnyomott nemzetek körében a proletariátusnak önálló pártba való elkülönülése következtében néha olyan heves harc indul az illető nemzet nacionalizmusa ellen, hogy a perspektíva eltorzul, és megfeledkeznek az elnyomó nemzet nacionalizmusáról.

A perspektíva ilyesfajta eltorzulása azonban csak rövid ideig tarthat. A különféle nemzetek proletárjainak közös harca során szerzett tapasztalatok nagyon is világosan mutatják, hogy a politikai kérdéseket nem „krakkói",

hanem általános oroszországi szempontból kell felvetnünk. Az általános oroszországi politikában pedig Puriskevicsék és Kokoskinék uralkodnak. Az ő eszméik uralkodnak, az ő parancsukra hirdetik és folytatják a másfajtájúak üldözését a „szeparatizmus" miatt, a különválás *gondolata* miatt a dumában, az iskolákban, a templomokban, a kaszárnyákban, az újságok százaiban és ezreiben. A nacionalizmusnak ez a mérge, ez a nagyorosz mérge fertőzi meg egész Oroszország politikai légkörét. Szerencsétlen az a nép, amely más népeket elnyom, és ezzel a reakciót erősíti egész Oroszországban. 1849 és 1863 emlékei olyan eleven politikai hagyományt jelentenek, amely, ha nem következnek be igen nagyarányú viharok, azzal fenyeget, hogy még hosszú évtizedeken át megnehezíti minden demokratikus, de *különösen* szociáldemokrata mozgalmat.

Nem lehet kétséges, hogy bármily természetesnek tűnik is fel olykor az elnyomott nemzetek egyes marxistáinak álláspontja (e nemzetek „szerencsétlensége" néha abban rejlik, hogy a tömegeket elvakítja „saját" nemzeti felszabadulásuk eszméje), a *valóságban* az oroszországi objektív osztályerőviszonyok következtében az önrendelkezési jog védelméről való lemondás egyértelmű a legrosszabb opportunizmussal, egyértelmű azzal, hogy megmételyezik a proletariátust Kokoskinék eszméivel. Ezek az eszmék pedig lényegében Puriskevicsék eszméi, az ő politikájuk.

Ezért, ha Rosa Luxemburg álláspontja mint sajátos lengyel, „krakkói" szűklátókörűség*, kezdetben még menthető volt is — manapság, amikor mindenütt erősödött a nacionalizmus és elsősorban a kormány-nacio-

* Könnyen megérthetjük, hogy ha *egész Oroszország* marxistái és elsősorban a nagyorosz marxisták elismerik is a nemzetek különválási *jogát*, ez a legkevésbé sem zárja ki, hogy valamelyik *elnyomott* nemzet marxistái a különválás ellen *agitáljanak*, éppúgy, miként a válás jogának elismerése sem zárja ki egyes esetekben a válás elleni agitációt. Úgy gondoljuk tehát, hogy okvetlenül növekedni fog azoknak a lengyel marxistáknak a száma, akik nevetni fognak azon a nem létező „ellentmondáson", amelyet most Szemkovszkij és Trockij „felmelegít".

nalizmus, a nagyorosz nacionalizmus, amikor *ez* irányítja a politikát, az efféle szűklátókörűség már megbocsáthatatlanná válik. Valójában ebbe kapaszkodnak bele az *összes* nemzetek opportunistái, akik irtóznak a „viharok" és az „ugrások" eszméjétől, akik a polgári demokratikus forradalmat befejezettnek tartják, akik Kokoskinék liberalizmusához húznak.

A nagyorosz nacionalizmus, mint minden nacionalizmus, különféle szakaszokon fog átmenni, aszerint, hogy a burzsoá országban melyik osztályé lesz a vezető szerep. 1905 előtt csaknem kizárólag reakciós nacionalistákat ismertünk. A forradalom után megszülettek nálunk a *liberális nacionalisták.*

Voltaképpen ezen az álláspontón vannak az októbristák is, a kadetok is (Kokoskin), vagyis az egész mai burzsoázia.

Később pedig *elkerülhetetlen* a nagyorosz demokrata nacionalisták megszületése. Pesehonov úr, a „népi szocialista" párt egyik alapítója már kifejezésre is juttatta ezt az álláspontot, amikor (a „Russzkoje Bogatsztvo" 1906 augusztusi füzetében) óvatosságra intett a muzsik nacionalista előítéleteivel szemben. Bármennyit rágalmaznak is bennünket, bolsevikokat azzal, hogy „idealizáljuk" a muzsikot, mi mindenkor szigorúan megkülönböztettük és ezután is meg fogjuk különböztetni a muzsik ítélőképességét a muzsik előítéletétől, a Puriskevics ellen irányuló muzsik demokratizmust a muzsiknak attól a törekvésétől, hogy békésen megférjen a pappal és a földesúrral.

A nagyorosz parasztok nacionalizmusával a proletárdemokráciának már most is számolnia kell (nem abban az értelemben, hogy engedményt tegyen neki, hanem abban az értelemben, hogy harcoljon ellene), és bizonyára még elég sokáig számolni fog vele*. Az elnyomott nemzetek

* Érdekes volna nyomon követni, hogyan változtatja formáját a nacionalizmus például Lengyelországban, ahol a nemesi nacionalizmus először burzsoá, majd paraszti nacionalizmussá alakul át. Ludwig Bernhard „Das polnische Gemeinwesen im preussischen Staat" („A lengyel közösségek Poroszországban", van orosz fordítása) c. könyvében — ahol a német Kokoskin álláspontját

nacionalizmusának felébredése, amely oly erősen megmutatkozott 1905 után (elég, ha például a „föderalista autonomisták" I. dumabeli csoportjára, az ukrán mozgalom, a muzulmán mozgalom növekedésére stb. emlékeztetünk), elkerülhetetlenül fokozni fogja a nagyorosz városi és falusi kispolgárság nacionalizmusát. Minél lassabban halad előre Oroszország demokratikus átalakulása, annál makacsabb, durvább, elkeseredettebb lesz a különféle nemzetek burzsoáziájának nemzeti uszítása és marakodása. Az pedig, hogy az orosz Puriskevicsek különösen reakciósak, meg fogja szülni (és meg fogja erősíteni) a „szeparatista" törekvéseket egyik-másik olyan elnyomott nemzet soraiban, amely néha jóval nagyobb szabadságot élvez a szomszédos államokban.

Ebben a helyzetben Oroszország proletariátusára kettős, vagy helyesebben kétoldalú feladat hárul: egyrészt harcolnia kell mindenféle nacionalizmus, de elsősorban a nagyorosz nacionalizmus ellen; el kell ismernie nemcsak általában valamennyi nemzet teljes egyenjogúságát, hanem az államépítés tekintetében való egyenjogúságát is, vagyis el kell ismernie a nemzetek önrendelkezési, különválási jogát; másrészt pedig, éppen azért, hogy sikeresen harcolhasson valamennyi nemzet mindenféle nacionalizmusa ellen, síkra kell szállnia a proletár harc és a proletár szervezetek egységéért, azon kell lennie, hogy e szervezetek a lehető legszorosabban egyesüljenek egy nemzetközi közösségben, a nemzeti elkülönülésre irányuló burzsoá törekvések ellenére is.

A nemzetek teljes egyenjogúsága; a nemzetek önrendelkezési joga; az összes nemzetek munkásainak egyesü-

---

vallja — a következő rendkívül tipikus jelenséget írja le: Németországban kialakult egy sajátságos lengyel „parasztköztársaság" olyan formában, hogy a *lengyel* parasztok különféle szövetkezetei és egyéb egyesületei szoros összefogásban harcolnak a nemzeti létért, a valláséért, a „lengyel" földért. A német elnyomás tömöritette a lengyeleket, elkülönítette őket, felkeltette kezdetben a nemesség, később a burzsoák, s végül a parasztttömegek nacionalizmusát (különösen azután, hogy a németek 1873-ban hadjáratot indítottak a lengyel nyelv ellen az iskolákban). Errefelé halad a dolog Oroszországban is, mégpedig nem csupán Lengyelország tekintetében.

lése — erre a nemzeti programra tanítja a munkásokat a marxizmus, erre tanítja őket az egész világ tapasztalata és Oroszország tapasztalata.

Cikkem már ki volt szedve, amikor megkaptam a „Nasa Rabocsaja Gazeta" 3. számát, amelyben V. Kosszovszkij úr ezt írja valamennyi nemzet önrendelkezési jogának elismeréséről:

„Az önrendelkezést, amelyet mechanikusan átvettek a párt I. kongresszusának (1898) határozatából — ahova a nemzetközi szocialista kongresszusok határozataiból került —, az 1903-as kongresszus, mint a vitából kitűnik, ugyanabban az értelemben fogta fel, mint a szocialista Internacionálé: a politikai önrendelkezés értelmében, vagyis a nemzeteknek a politikai önállóság irányában való önrendelkezése értelmében. Ily módon a nemzeti önrendelkezés formulája, amely a területi elkülönülés jogát jelenti, egyáltalán nem érinti azt a kérdést, hogyan kell rendezni a nemzeti viszonyokat egy államszervezeten *belül* az olyan nemzetiségeket illetően, amelyek nem tudnak, vagy nem óhajtanak kiválni a fennálló államból."

Ebből látható, hogy V. Kosszovszkij úr forgatta az 1903. évi II. kongresszus jegyzőkönyvét, s jól ismeri az önrendelkezés fogalmának valódi (és egyetlen) értelmét. Vessük össze ezzel azt a tényt, hogy a bundista „Cájt" szerkesztősége Libman urat küldi a porondra, hogy kigúnyolja és homályosnak nevezze a programot!! Furcsa „párt"-erkölcsök uralkodnak a bundista urak körében ... Hogy Kosszovszkij miért nevezi *mechanikus* átvételnek azt, hogy a kongresszus elfogadta az önrendelkezést, annak „Allah a megmondhatója". Vannak emberek, akiknek örökös „ellentmondhatnékjuk" van, de hogy mit, hogyan, miért, mi célból — azt maguk sem tudják.

A BURZSOÁ ÉRTELMISÉG MUNKÁSELLENES HARCÁNAK MÓDSZEREI

A burzsoázia a világ minden tőkés országában két módszert alkalmaz a munkásmozgalom és a munkáspártok elleni harcában. Az első módszer: erőszak, üldözés, tilalmak és elnyomás. Ez lényegében feudális, középkori módszer. A burzsoáziának mindenütt vannak olyan — a fejlett országokban kisebb, az elmaradott országokban nagyobb — rétegei és csoportjai, amelyek ezeket a módszereket részesítik előnyben, és a bérrabszolgaság ellen küzdő munkások harcának bizonyos, különösen kritikus pillanataiban ezek a módszerek az *egész* burzsoáziát egyesítik. Az effajta történelmi pillanatokra példa Angliában a chartizmus, Franciaországban pedig 1849 és 1871.

A burzsoázia másik módszere a munkásmozgalom elleni harcban a munkások megosztása, soraik bomlasztása, a proletariátus egyes képviselőinek vagy egyes csoportjainak megvesztegetése abból a célból, hogy a saját pártjára állítsa őket. Az effajta módszerek nem feudális, hanem korszerű, *merőben* burzsoá módszerek, amelyek megfelelnek a kapitalizmus fejlett, civilizált rendjének, megfelelnek a demokratikus rendnek.

Mert a demokratikus rend a burzsoá rendek egyike, a legtisztább és legtökéletesebb burzsoá rend, amelyben az osztályharc maximális szabadsága, kiterjedtsége és világossága mellett megvan a maximális ravaszság, furfang, mesterkedés és a burzsoázia maximális „eszmei" befolyása a bérrabszolgákra, hogy elvonja őket a bérrabszolgaság elleni harctól.

Oroszországban, az ország határtalan elmaradottságának megfelelően, hallatlanul nagy túlsúlyban vannak a

munkásmozgalom elleni harc feudális módszerei. Kilencszázöt óta azonban már igen nagy „haladás" figyelhető meg a munkások félrevezetésének és züllesztésének liberális és demokratikus módszerei terén. A liberális módszerek közé tartozik például az, hogy fokozzák a nacionalizmust, fokozottan igyekeznek felújítani és felfrissíteni a vallást „a nép számára" (egyrészt közvetlenül, másrészt közvetett formában, az idealista, kantista és machista filozófia fejlesztése útján), „sikeresen" fejlesztik a politikai gazdaságtan burzsoá elméleteit (a trudovik elmélettel összekapcsolva vagy azzal helyettesítve) stb. stb.

A munkások elbutításának és a burzsoá ideológiával való megfertőzésének demokratikus módszerei közé tartoznak a likvidátor-narodnyik-kadet módszerek. Cikkünkben most ezekre szeretnénk felhívni az olvasó figyelmét a munkásmozgalom *körül* lezajlott néhány aktuális eseménnyel kapcsolatban.

1. A LIKVIDÁTOROK ÉS A NARODNYIKOK SZÖVETSÉGE A MUNKÁSOK ELLEN

Azt mondják, a történelem szereti az iróniát, szereti megtréfálni az embereket. Az egyik szobába indult, s a másikban találta magát. A történelemben ez minduntalan előfordul olyan emberekkel, csoportokkal, irányzatokkal, amelyek nem értették meg, nem ismerték fel igazi lényegüket, vagyis azt, hogy a *valóságban* (nem pedig képzeletükben) *milyen osztályokhoz* vonzódnak. Őszinte vagy képmutató-e ez a tudatlanság — ez a kérdés érdekelheti az egyes személyek életrajzíróját, a politika szempontjából azonban ez kétségtelenül másodrendű.

A lényeg az, hogyan *leplezi le* a történelem és a politika a csoportokat és az irányzatokat, hogyan hámozza ki a „szintén-szocialista" vagy „szintén-marxista" frázisokból a burzsoá lényeget. A polgári demokratikus forradalmak korszakában szerte a világon, mindenütt számos csoport és irányzat tartotta és tüntette fel magát „szocialistának" (néhányat közülük felsorol Marx és Engels a „Kommunista Kiáltvány" 3. fejezetében[125]). A törté-

nelem gyorsan, mintegy 10—20 év, vagy még ennél is rövidebb idő alatt leleplezte őket.

Oroszország most éppen ilyen korszakban van.

Több mint tíz év telt el azóta, hogy a munkásmozgalomtól kezdtek elszakadozni az „ökonomisták", azután utódaik, a „mensevikek", majd a mensevikek utódai, a „likvidátorok".

A mensevikek különösen hangosan kiáltoztak és óbégattak arról, hogy a bolsevikok „közelednek" a narodnyikokhoz . . .

És lám, most már teljesen kialakult a likvidátorok és a narodnyikok *szövetsége* a munkásosztály és a munkásosztályhoz mindvégig hű bolsevikok ellen.

A kispolgári — likvidátor és narodnyik — értelmiségnek a munkások ellen kötött szövetsége spontán fejlődött és spontán fejlődik. Eleinte a „gyakorlat" dolgozott ebben az irányban — nemhiába mondják, hogy a gyakorlat előtte jár az elméletnek (különösen azoknál, akik hamis elméleteket követnek). Amikor Pétervárott a munkások „elcsapták" a likvidátorokat, kiűzték a burzsoá befolyásnak ezeket a képviselőit a szakszervezetek vezetőségeiből, a biztosító intézetek felelős állásaiból, a likvidátorok *automatikusan* szövetségbe kerültek a narodnyikokkal.

„Amint beléptünk a helyiségbe (ahol a Biztosítási Tanácsot választották) — írta egy őszinte és naiv narodnyik a „Sztojkaja Miszl" 5. számában —, nyomban világossá vált előttünk a pravdisták szűk frakciós álláspontja, de mi nem adjuk fel a reményt. A likvidátorokkal együtt közös frakciónkívüli listát állítunk össze, amely biztosít számunkra egy helyet a Tanács tagjai, és kettőt a helyetteseik között" (lásd „Puty Pravdi", 38. sz. 1914 március 16).

Szegény likvidátorok, milyen kegyetlenül megtréfálta őket a történelem! Milyen kíméletlenül leleplezte őket új „barátjuk és szövetségesük", a baloldali narodnyik!

A likvidátoroknak még annyi idejük sem volt, hogy megtagadják a saját, 1903-ból és a későbbi évekből származó egészen hivatalos nyilatkozataikat és határozataikat, amelyekben a baloldali narodnyikokat polgári demokratának nyilvánították.

A történelem elsöpörte a frázisokat, szertefoszlatta

az illúziókat, felfedte a csoportok osztálylényegét. A narodnyikok és a likvidátorok egyaránt a kispolgári értelmiség csoportjai, amelyeket a marxista munkásmozgalom kivetett magából, és amelyek most csalással szeretnének a munkásmozgalomba befurakodni.

A csalásra szolgál a „frakciózás" szócska, ugyanaz a szó, amellyel a hírhedt Akimov, az „ökonomisták" vezére harcolt az iszkrások ellen 1903-ban, a párt II. kongresszusán. Akimov szava, a szélsőséges opportunista szava maradt a likvidátorok és a narodnyikok egyetlen fegyvere. A „Szovremennyik" című folyóiratocska éppen jókor jött világra, hogy szemléltetőbben mutassa meg minden írni-olvasni tudó embernek, mennyire rothadt, hitvány, rozsdás ez a fegyver.

Ez a „Szovremennyik" példátlan jelenség demokratikus sajtónkban. A véletlenül odakerült munkatársak neve mellett (hogy kiket nem visz rá a szükség nálunk, hogy *idegen* lapoknál keresse kenyerét!) olyan *nyilvánvalóan tüntető* névkombinációt látunk, amelynek az a feladata, hogy irányzatok kombinációját jelezze.

A liberális Bogucsarszkij, a narodnyik Szuhanov, Rakitnyikov, B. Voronov, V. Csernov és mások, a likvidátor Dan, Martov, Trockij, Ser (Potreszov a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" 66. számában Plehanov után következett, de — hogy, hogy nem — eltűnt . . .), a machista Bazarov, Lunacsarszkij, végül az „egység" (kis és nagy betűvel*) fő bajnoka, G. V. Plehanov — ezek azok a *reprezentatív* nevek, amelyekkel a „Szovremennyik" munkatársainak jegyzéke tündököl. És ennek megfelelően a folyóirat irányvonalának *lényege* a narodnyikok és a „marxisták" (ne tréfáljunk!) szövetségének propagálása (a narodnyikok által).

Hogy milyen ez a propaganda, azt ítélje meg maga az olvasó Szuhanov úrnak, a folyóirat fővezérének cikkeiből. Idézzük ennek az úrnak néhány *lényeges* „gondolatát":

„. . . A régi csoportosulások mindenesetre megszűntek. Most már nem lehet megállapítani, hol végződik a marxizmus, és hol kezdődik a narodnyikság. Mindkét oldalon van narod-

* Célzás a „Jegyinsztvo" („Egység") c. lapra. — *Ford.*

nyikság is és marxizmus is. És egyik oldalt sem lehet sem marxistának, sem «narodnyiknak» nevezni. Dehát lehetett-e és lehet-e másképpen? Gondolkozhat-e a XX. században egyetlen kollektivista is másképpen, mint marxista módon? És lehet-e Oroszországban egyetlen szocialista is más, mint narodnyik?"

„... A jelenlegi marxista agrárprogramról ugyanazt kell mondanunk, amit legutóbb a narodnyik agrárprogramról mondtunk: ez a program indokolásának módszereit tekintve marxista, gyakorlati feladatait tekintve pedig narodnyik. Ez a program «a dolgok történelmi menetére» hivatkozik, és ezt a jelszót igyekszik megtestesíteni: föld és szabadság" (7. sz., 75—76. old.).

Talán elég is lesz?

Ez a Szuhanov úr nyilvánosan kérkedik azzal, hogy Plehanov egy véleményen van vele. És Plehanov hallgat!

De nézzük meg közelebbről Szuhanov úr gondolatmenetét.

Plehanov és a likvidátorok legújabb szövetségese „likvidálta" a marxizmus és a narodnyikság közti különbséget azon az alapon, hogy szerinte, gyakorlati feladatait tekintve, mindkét áramlat a „föld és szabadság" jelszavát testesíti meg.

Ez teljes egészében és szóról szóra olyan érvelés, amely a munkásoknak a burzsoáziával való *„egysége"* mellett száll síkra. Például a munkásosztály és a liberális burzsoázia, „gyakorlati feladatait tekintve", mondhatnánk, az alkotmány jelszavát „igyekszik megtestesíteni". A bölcs Szuhanov úrnak ebből azt a következtetést kell levonnia, hogy a régi csoportosulás (proletariátus és burzsoázia) „megszűnt", s „nem lehet megállapítani, hol végződik" a proletárdemokrácia, és hol kezdődik a polgári demokrácia.

Nézzük meg a marxista agrárprogram szövegét. Szuhanov úgy jár el, mint az összes liberális burzsoák, akik kiragadják a „gyakorlati" jelszót („alkotmány"!), s a szocialista és a burzsoá világnézet közti különbséget „elvont-elméleti különbségnek" minősítik!! Mi azonban bátorkodunk azt hinni, hogy az öntudatos munkásnak, mint minden öntudatos politikusnak, nem érdektelen a gyakorlati jelszavak jelentése és értelme, nem érdektelen, milyen osztályt és hogyan szolgálnak ezek a jelszavak.

Kinyitjuk a marxista agrárprogramot (amelyet azért

említ Szuhanov úr, hogy irgalmatlanul meghamisítsa), és a marxisták körében vitatott gyakorlati pontok (például a municipalizálás) mellett azonnal megtaláljuk a *vitathatatlan* pontokat:

„A parasztságra közvetlenül súlyos teherként nehezedő hűbéri maradványok kiküszöbölése céljából és a falusi osztályharc szabad kibontakozása érdekében..." — így kezdődik a marxista agrárprogram. Szuhanov úr szemében ez lényegtelen „elvont elmélet"! A proletariátus és a burzsoázia osztályharcának szabad kibontakozása érdekében kell-e nekünk az alkotmány, vagy a munkások és a tőkések „szociális kibékítése" érdekében — ez elvégre nem lényeges, ez „elvont elmélet" — hangoztatja minden burzsoá.

A burzsoák helyesen fejezik ki osztályérdekeiket, amikor ezzel hitegetik a munkásokat. Szuhanov úr teljesen úgy jár el, mint egy burzsoá, amikor *félretolja* azt a kérdést, hogy *minek* kell nekünk az agrárátalakulás: a bérmunkások és a tulajdonosok, kistulajdonosok közti osztályharc szabad kibontakozása érdekében-e, vagy pedig a „saját munkán alapuló" gazdaság burzsoá szólamai segítségével való „szociális kibékítésük" érdekében?

Olvassuk el, mit mond a marxista agrárprogram valamivel később: a marxisták „... mindenkor és változatlanul szembe fognak szállni minden olyan kísérlettel, amelynek célja a gazdasági fejlődés menetének feltartóztatása". Ismeretes, hogy a marxisták éppen ezért *reakciós*, a munkások és az egész társadalmi fejlődés szempontjából fölöttébb ártalmas rendszabálynak tartják a paraszti földek szabad mobilizálásának (adásvételének, elzálogosításának stb.) minden, még a legcsekélyebb korlátozását is.

A narodnyikok, a „szociál-kadet" Pesehonovtól egészen a „Szmelaja Miszl" baloldali narodnyikjaiig, a mobilizálási szabadság ilyen vagy olyan korlátozása *mellett* foglalnak állást. A narodnyikok ebben a kérdésben a legártalmasabb *reakciósok* — mondják a marxisták.

Szuhanov úr megkerüli ezt! Nem óhajtja megemlíteni, hogy Plehanov ezért „reakciós szocialistáknak" nevezte a narodnyikokat. Az „elvont elméletet" elveti

Szuhanov úr a „gyakorlatra" való hivatkozással, a „gyakorlatot" (a paraszti földek mobilizálásának szabadságát) pedig úgy veti el, hogy általában a „föld és szabadság" jelszavára hivatkozik.

A következtetés világos: Szuhanov úr burzsoá, aki *elhomályosítja* a munkások és a tulajdonosok osztályviszályát.

És éppen az ilyen burzsoákat tartja szem előtt a marxista agrárprogram, amikor ezt mondja:

A marxisták, „bármikor és bármilyen körülmények között kerül is sor demokratikus agrárátalakulásokra" (jegyezzük meg: bármikor és bármilyen körülmények között, vagyis a municipalizálás, a földfelosztás és bármilyen más lehetőség alkalmával), „feladatuknak tekintik, hogy következetesen törekedjenek a falusi proletariátus önálló osztályszervezetének megteremtésére, hogy megmagyarázzák neki a saját érdekei és a paraszti burzsoázia érdekei közti *kibékíthetetlen* ellentétet, *óvják attól, hogy el ne csábítsa a kisüzemi gazdálkodás rendszere*, amely, míg *árutermelés* van, *soha* nem lesz képes megszüntetni a tömegek nyomorát" stb.

Így szól a marxista agrárprogram. Így szól e programnak éppen az a pontja, amelyet a stockholmi kongresszuson a mensevikek elfogadtak *a bolsevikok tervezetéből, vagyis* a marxisták körében legkevésbé vitatott, legáltalánosabban elfogadott pont.

Így szól a narodnyikság kérdése szempontjából leglényegesebb pont, amely éppen a „*kisüzemi* gazdálkodás rendszerével" foglalkozik.

És Szuhanov úr mélyen hallgat erről a pontról!!

Szuhanov úr megszüntette az irányzatok „régi csoportosulását", marxizmusra és narodnyikságra való megoszlását, mégpedig *úgy*, hogy *elhallgatta* a „marxista agrárprogramnak" a narodnyikság *ellen* irányuló világos és félreérthetetlen szavait!!

Nem lehet kétséges: Szuhanov úr üres fecsegő, amilyen sok futkos a liberális „társaság" szalonjaiban, akinek halvány sejtelme sincs a marxizmusról, és aki szívesen „megszüntet" holmi szocialista csoportosítást, amely megkülönbözteti a marxizmust a narodnyikságtól.

A valóságban viszont a marxizmust és a narodnyikságot elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt szakadék választja el. Marx elmélete a kapitalizmus fejlődésének, a bérmunkások és a munkáltatók osztályharcának elmélete. A narodnyikság elmélete a kapitalizmus burzsoá szépítése a „saját munkán alapuló gazdaság" szólamával, az osztályharc elkenése, elködösítése és fékezése ugyanezekkel a szólamokkal, a mobilizálás korlátozásának védelmezésével stb.

A marxizmus és a narodnyikság közötti szakadék mélységét Oroszországban történelmileg a *gyakorlat* tárta fel — természetesen nem a jelszavak gyakorlata, mert csak egészen üresfejű emberek tarthatják a „jelszavakat" „gyakorlatnak" —, hanem annak a *nyílt harcnak* a gyakorlata, melyet a *milliós tömegek* folytattak 1905—1907-ben. Ez a gyakorlat megmutatta, hogy a marxizmus összeolvadt a munkásosztály mozgalmával, és hogy a narodnyikság összeolvadt (vagy kezdett összeolvadni) a kispolgári parasztság mozgalmával (a parasztszövetség, az I. és II. Állami Duma választásai, a parasztmozgalom stb.).

A narodnyikság: az oroszországi polgári demokrácia. Ezt bebizonyította a szóban forgó irányzat fél évszázados fejlődése és a milliók 1905—1907. évi nyílt akciója. Ezt több ízben a leghatározottabb és a leghivatalosabb formában megállapították a marxista „összesség" legfelsőbb fórumai 1903-tól 1907-ig és az 1913. évi nyári tanácskozásig.

Ha most azt látjuk, hogy a narodnyikság *vezérei* (Csernov, Rakitnyikov, Szuhanov) irodalmi szövetséget kötöttek különféle szociáldemokrata értelmiségi frakciókkal, amelyek vagy nyíltan harcolnak az illegalitás, azaz a munkáspárt ellen (a likvidátor* Dan, Martov, Cserevanyin), vagy amelyek nem mások, mint ugyanezeket a likvidátorokat támogató *munkások nélküli csoportok* (Trockij és Ser, Bazarov, Lunacsarszkij, Plehanov), akkor ez *valójában* nem egyéb, mint *a polgári értelmiség szövetsége a munkások ellen.*

---

* Milyen féltő gonddal védi a likvidátorokat Voronov úr a „Szovremennyik"-ben!!

A munkásoknak az az egysége, amely az illegalitásnak és a taktikát a régi szellemben összefogó és irányító pontos határozatoknak (az 1912 januári, 1913 februári és nyári határozatoknak) tényleges elismerésén nyugszik, a pravdizmusban testesül meg. Tény, hogy a pravdizmus 1912 január 1-től 1914 május 13-ig 5674 munkáscsoportot egyesített a likvidátorok 1421 csoportjával szemben, a vperjodisták, Plehanov, Trockij és Ser stb. viszont nem egyesítettek egyetlen vagy úgyszólván egyetlen csoportot sem. (Lásd „Rabocsij", 1. sz. „Az oroszországi munkássajtó történetéből", 19. old., és „Trudovaja Pravda", 2. sz. 1914 május 30*.)

Tény, hogy a munkásoknak ez az egysége a marxista munkások életének *valamennyi* kérdésére kiterjedő elvileg következetes, félreérthetetlen és hiánytalan határozatok szilárd talaján nyugszik. Itt van az *összesség*, hiszen a $^4/_5$ résznek feltétlenül joga van az „összesség" nevében fellépni, cselekedni és beszélni.

Ezzel szemben az a szövetség, amely a „Szovremennyik"-ben jött létre a narodnyikság és a különféle, munkások nélküli (és világos taktika, félreérthetetlen határozatok nélküli, folyton csak a pravdizmus áramlata és egésze, valamint a likvidátorok közt ingadozó) szociáldemokrata csoportok vezérei között, *spontán* alakult ki. A „munkások nélküli szociáldemokrata csoportok" közül *egyetlenegy sem* szánta rá magát, hogy kereken, világosan és nyíltan síkraszálljon egy ilyen szövetség *mellett*, úgy, ahogyan az 1913. év nyarán tartott tanácskozás síkraszállt a narodnyikokkal való szövetség ellen! Egyetlenegy csoport sem — sem a likvidátorok, sem a vperjodisták, sem Plehanov és társai, sem Trockij és társai! Valamennyien csak az árral úsztak, sodortatva magukat a pravdizmussal szembeni ellenzékiségtől, s hajtva attól a törekvéstől, hogy szétzúzzák vagy meggyengítsék a pravdizmust, a munkások $^4/_5$ része *ellen* ösztönösen egymásnál keresve segítséget: a likvidátorok Szuhanovnál és Csernovnál, Szuhanov és Csernov Plehanovnál, Plehanov az előbbieknél, Trockij ugyanezeknél és így tovább. Se egységes politika, se vala-

* Lásd ebben a kötetben 324—326. old. — *Szerk.*

melyest meghatározott taktika, se nyílt kiállás a munkások előtt a narodnyikokkal való szövetség védelmében — semmi ilyesminek nyoma sincs ezeknél a csoportoknál.

A burzsoá értelmiségnek a végtelenségig elvtelen szövetsége ez a munkások ellen. Sajnáljuk Plehanovot, hogy ilyen siralmas társaságba került, de szembe fogunk nézni az igazsággal. Nevezze csak e csoportok szövetségét „egységnek", aki akarja — mi a munkások összességétől való *elszakadásnak* nevezzük, és a *tények* a mi nézetünk igazát bizonyítják.

2. HOGYAN VÉDELMEZIK A LIBERÁLISOK A MUNKÁSOK ÉS A LIKVIDÁTOROK „EGYSÉGÉT"

Émile Vandervelde-nek, a Nemzetközi Szocialista Iroda elnökének Oroszországba való megérkezésével természetszerűen megélénkültek az egység kérdéséről folyó viták. É. Vandervelde-nek az volt a közvetlen feladata, hogy gyűjtse össze e kérdés anyagát, vizsgálja meg a talajt, és tegye meg a lehetséges lépéseket az egység érdekében. Az újságokból tudjuk, hogy Vandervelde ellátogatott mindkét újság, a marxista és a likvidátor újság szerkesztőségébe, és mindkét lap képviselőivel eszmecserét folytatott egy „bankett" keretében.

É. Vandervelde alig érkezett haza, vagyis Brüsszelbe, a szocializmus két fő francia nyelvű napilapjában, a párizsi „l'Humanité"-ben („Az Emberiség")[126] és a brüsszeli „Le Peuple"-ben („A Nép") vasárnap, június 21-én megjelent a Nemzetközi Szocialista Iroda elnökének nyilatkozata. Ebben a nyilatkozatban Vandervelde pontatlanul fogalmazta meg az orosz szociáldemokraták nézeteltéréseit. Egyesek, mondta, „legálisan akarnak szervezkedni, és egyesülési jogot követelnek, mások arra törekednek, hogy mindjárt proklamálják . . . a «követelést»"... és a földek kisajátítását. *Ezt* a nézeteltérést Vandervelde „meglehetősen gyerekesnek" nevezte.

Aligha tévedünk, ha úgy gondoljuk, hogy Oroszország öntudatos munkásai Vandervelde eme véleményét olvasva „meglehetősen jóízűen" fognak mosolyogni. Ha

„egyesek" „legálisan akarnak szervezkedni", vagyis nyílt, legális párt mellett vannak, akkor mások nyilvánvalóan nem a „követelésre" vagy a „követelésekre" való utalást szegezik szembe velük *ebben a kérdésben*, hanem az illegalitás védelmét, és kategorikusan megtagadják „a nyílt pártért vívott harcban" való részvételt. Ez a nézeteltérés azt jelenti, hogy a párt létének kérdésében nem értünk egyet, és itt — ne vegye rossz néven, tisztelt É. Vandervelde elvtárs — semmiféle „kibékülés" sem lehetséges. Nem lehet egy kicsit eltemetni az illegalitást, és egy kicsit legális párttal helyettesíteni . . .

De Vandervelde nem csupán a nézeteltérések iránt érdeklődött: a Nemzetközi Szocialista Iroda elnökének és titkárának táskájában rengeteg dokumentum van erről a kérdésről, rengeteg jelentés és levél mindenféle valóságos és fiktív „vezető intézmény" képviselőitől. Vandervelde úgy látszik igyekezett felhasználni pétervári tartózkodását, hogy néhány *ténybeli* adatot szedjen össze arra vonatkozólag, hogy az oroszországi szocializmus (és „szintén-szocializmus") különféle áramlatainak és csoportjainak mekkora befolyásuk van a *tömegek* közt. Vandervelde meglehetősen tapasztalt politikus, és természetesen nagyon jól tudja, hogy általában a politikában, s különösen a munkásmozgalomban csak azokat az irányzatokat lehet komolyan venni, amelyeket tömegek követnek.

Erről a kérdésről a két fent említett francia nyelvű szocialista lapban Vandervelde alábbi kijelentését olvashatjuk: „A szocialistáknak Oroszországban három napilapjuk van. A forradalmárok" (nyilván a baloldali narodnyikokról van szó) „lapja 10 000—12 000 példányban jelenik meg; a leninistáké 35 000—40 000-ben; a mérsékelteké" (modérés) (nyilván a likvidátorokról van szó) „körülbelül 16 000-ben."

É. Vandervelde itt egy kicsit tévedett: a baloldali narodnyikok lapja, mint ismeretes, nem naponta, hanem hetenként háromszor jelenik meg. Ezenkívül Vandervelde adatai szerintünk kisebbítik a pravdista lap maximális példányszámát, amely már eléri a 48 000-et. Jó lenne, ha például egy egész hónapon át — amennyiben nem lehet egy egész éven át — gyűjtenénk a pontos adatokat erről

a fontos (a munkásmozgalom ismerete szempontjából fontos) kérdésről.

De mennyire különbözik az igazi európai Vandervelde, aki nem tulajdonít jelentőséget az ázsiai „hiszékenységnek" vagy „ránézés szerinti becslésnek", hanem *tényeket* gyűjt, az „európai" szerepében tetszelgő orosz likvidátor és liberális burzsoá fecsegőktől! A kadetok hivatalos képviselői például a következőket írták a „Recs"-ben az „É. Vandervelde és az orosz szocialisták" című cikkben (152. sz., június 7. (20), éppen egy nappal azelőtt, hogy Párizsban és Brüsszelben megjelent Vandervelde nyilatkozata):

„Amikor egy ebéden az egyik bolsevik azt bizonygatta Vanderveldének, hogy nekik nincs kivel egyesülniük, mert «a műhelyekben, a munkásosztály soraiban már mindenki egyesült a pravdisták zászlaja alatt, csupán maroknyi értelmiségi maradt távol tőlük», természetesen nagymértékű, polemikus túlzást követett el."

Íme, a síma, csiszolt frázisokba öltöztetett likvidátor és liberális hazugság iskolapéldája.

„Nagymértékű, polemikus túlzás"! Mintha volna kismértékű túlzás is... De a hivatalos kadetok nemcsak unintelligens módon írnak, hanem egyenesen be is csapják olvasóikat. Ha a bolsevikoknál „polemikus túlzást" tapasztaltak, akkor önök, kadet urak, ha már a saját maguk által felvetett kérdésről beszélni kezdenek a sajtóban, miért nem sorakoztatnak fel olyan *adatokat*, amelyek nem túlzottak, és amelyekben nincs polémia?

Az oroszul nem tudó Vandervelde 3—4 napos oroszországi tartózkodása során tudott *objektív* adatokat gyűjteni. A pétervári kadet urak viszont, csakúgy mint a pétervári likvidátorok* *egyetlenegyszer sem* közöltek a lapokban *egyetlen* objektív adatot sem, de alaptalanul és képmutatóan „túlzással" vádolják a pravdistákat!

Nézzük meg Vandervelde adatait. A marxista, a likvidátor és a narodnyik újság heti példányszáma eszerint a következő:

* A liberális „Kijevszkaja Miszl", melybe egész sereg likvidátor ír, közölte a „Le Peuple"-ben megjelent Vandervelde-nyilatkozatot, de éppen a példányszámok adatait hallgatta el!! („Kijevszkaja Miszl", 159. sz.)

		%	%	
a marxista lap	240 000	64,5	71,4	100 %
a likvidátor lap	96 000	25,8	28,6	
a narodnyik lap	36 000	9,7		
Összesen	372 000	100		

Ezeket az objektív adatokat gyűjtötte össze a Nemzetközi Szocialista Iroda elnöke. Még akkor is csaknem $^2/_3$-os pravdista többséget kapunk, ha a likvidátorokhoz hozzáadjuk a narodnyikokat, akikkel *kizárólag* a likvidátorok, a machisták és Plehanov akarnak „egyesülni", bár még ők sem mernek nyíltan beszélni erről. Ha azonban nem számítjuk a narodnyikokat, a pravdisták többsége a likvidátorokkal szemben 71,4 %, vagyis *több mint héttized!*

De az újságokat nemcsak munkások olvassák és nemcsak munkások tartják fenn. A gyűjtések objektív adatai, melyeket mind a marxista, mind a likvidátor lapok közöltek (az 1914 január 1-től május 13-ig terjedő időszakra vonatkozólag), megmutatták, hogy a munkáscsoportok 80 %-a áll a pravdisták oldalán, sőt Pétervárott ez az arány 86 %-ra emelkedik. A pravdisták által gyűjtött 21 000 rubelnek több mint $^8/_{10}$ részét munkások adták, a likvidátorok által gyűjtött összegnek pedig *több mint a felét a burzsoázia adta**. Tehát teljesen és vitathatatlanul bizonyítottnak tekinthető, hogy a lapok példányszámáról közölt adatok *kisebbítik* a pravdisták túlsúlyát, mert a likvidátor lapot a burzsoázia *tartja fenn*. A biztosító intézeti választások nem kevésbé objektív adatai pedig azt bizonyítják, hogy az országos biztosító intézet választásai során 57 meghatalmazott közül 47, vagyis 82,4 % volt pravdista.

Amikor a kadetok sajtójukban „túlzással" (sőt, „nagymértékű túlzással") vádolják a tömegek előtt a pravdistákat, anélkül, hogy egyetlen objektív adatot is közölnének akár a lapok példányszámáról, akár a munkáscsoportokról, akár a biztosító intézeti választásokról,

* Lásd a „Trudovaja Pravda" június 14-i számában „A munkásosztály és a munkássajtó" c. cikket. (Lásd ebben a kötetben 373—381. old. — *Szerk.*)

lelkiismeretlenül hazudnak, *nagyobbítják a likvidátorok arányát.*

Természetesen az osztályérdekek arra kényszerítik az oroszországi liberális burzsoáziát, hogy védelmezze a likvidátorokat, akiket a marxisták egyhangúlag *„a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás közvetítőinek"* minősítettek (az 1910. évi határozat). De ha a liberálisok ráadásul az „elfogulatlanok" szerepében tetszelegnek, hazugságuk különösen képmutatóvá és különösen visszataszítóvá válik.

A kadet beszédeknek egy, és csakis egy politikai jelentésük van: a likvidátorok révén igyekeznek kiterjeszteni a burzsoázia befolyását a munkásokra.

„Nem kétséges — folytatja a „Recs" —, hogy az igazi (!!) munkásértelmiség, azok a munkások, akik a legnehezebb években a szociáldemokrata" (!! a szociáldemokratizmus szakértői, a kadetok értékelése szerint) „munka oszlopai voltak, nem a bolsevikokkal, hanem ellenfeleikkel (a likvidátorokkal, a mensevikekkel) rokonszenveznek. Ezeknek az elemeknek az orosz munkáspártról való leválasztása a párt olyan nagymérvű intellektuális megcsonkítását jelentené, hogy maguk a bolsevikok is megrémülnének tettük eredményétől."

Így írnak a kadetok a „Recs" szerkesztőségi cikkében.

Most pedig összehasonlításul tessék megnézni, mit ír L. M. úr, a likvidátorok eszmei vezére a „Nasa Zarja" 3. számában (1914., 68. old.):

„Ez lázadás" (a pravdista munkások lázadása) „a Gyementyevek, Gvozgyevek, Csirkinek, Romanovok, Bulkinok, Kabcanok stb. ellen, akik azoknak a marxista munkásoknak egész rétegét, s a fővárosokban különösen sűrű rétegét képviselik, akik igyekeztek és igyekeznek «likvidálni» az orosz munkásmozgalom gyermeki-romantikus szakaszát."

Az azonosság, mint látják, teljes. A „Recs" szerkesztőségi cikkeiben a kadetok saját nevükben elejétől végig azt visszhangozzák, amit L. M. zengedez a „Nasa Zarjá"-ban. A „Nasa Zarja" és a „Nasa Likvidatorszkaja Gazeta" hiányzó példányszámát *pótolják* a kadetok lapjai, amelyek jótállnak a közönség előtt a Bulkinok, Csirkinek és társaik szociáldemokratizmusáért.

L. M. úr felsorolja maroknyi likvidátor munkás nevét. Szívesörömest elismételjük ezeket a neveket. Oroszország valamennyi öntudatos munkása azonnal ráismer azokra a *liberális munkásokra*, akik már régen ismeretesek az illegalitás ellen, vagyis a párt ellen folytatott harcukról. Olvassák csak el Bulkin írását L. M.-é mellett ugyanabban a „Nasa Zarjá"-ban, és látni fogják, hogy mindketten megtagadják és — a liberálisok örömére — szidalmazzák az illegalitást.

Jegyezzük meg és vegyük tudomásul, hogy az L. M. úr által megnevezett „Gyementyevek, Gvozgyevek, Csirkinek, Romanovok, Bulkinok, Kabcanok" *a kadetok állítása szerint* — „igazi munkásértelmiség". Csakugyan, igazi liberális munkások! Bulkin cikke teljesen bebizonyította ezt. Melegen ajánljuk ezt a cikket azoknak az öntudatos munkásoknak a figyelmébe, akik még nem hallották személyesen az említett liberális proletárok beszédeit.

A liberális „Recs" azzal ijesztget bennünket, hogy ezeket a („Recs" állítása szerinti) szociáldemokratákat, ezeket a „Recs" által agyondicsért szociáldemokratákat „leválasztják a munkáspártról".

Mi azonban csak mosolygunk ezen, mert mindenki tudja, hogy az említett maroknyi csoport maga vált le, amikor átállt a likvidátor liberálisok oldalára, s hogy ez a „leválás" záloga és alapja volt az igazi *munkás*párt (nem pedig liberális munkáspárt) kialakulásának.

A „Recs" ugyanabban a szerkesztőségi cikkben dicséri a likvidátorok és a liberális munkások *„nyugodt, néha csillapító szavainak állampolgári bátorságát"*. Még hogy a „Recs" és a liberálisok ne dicsérnék őket! Oroszországban a liberálisok, különösen kilencszázöt óta, nem befolyásolhatják közvetlenül a munkásokat. Hogy is ne becsülnék meg tehát a likvidátorokat, akik a szociáldemokratizmus álarcában ugyanazt a liberális „csillapító" munkát végzik, ugyanazt a „burzsoá befolyást" közvetítik a proletariátusra (lásd az 1910. évi határozatot!).

„Nézeteltéréseiket" (a szociáldemokrata frakciók nézeteltéréseit) „nem fogják egyhamar kiküszöbölni — írja a „Recs" —, de még akkor is egyesülniük kell, ha megtartják

eddigi arculatukat, és nem szabad kiterjeszteniük a viszályt a politikailag épp hogy csak öntudatra ébredt munkástömegekre. A munkások körében bekövetkezett szakadás nagy örömére szolgál a reakciónak. Már ez is elég ahhoz, hogy mindkét frakció becsületes tagjait arra késztesse, hogy őszintén és komolyan törekedjenek az egyesülésre."

Így ír a „Recs".

Nagyon örülünk, hogy *nem* tartozunk a „becsületes" emberek liberális kompániájához, sem azokhoz, akiket ez a kompánia „becsületesnek" tart. Mi *becstelenségnek* tartanánk, ha ezekhez az emberekhez tartoznánk. Meg vagyunk róla győződve, hogy a liberális burzsoák „elfogulatlanságában" csak egészen naiv vagy ostoba emberek hihetnek, kivált amikor a munkásosztály felszabadító mozgalmáról, vagyis a burzsoázia elleni mozgalomról van szó.

Hiába gondolják a kadetok, hogy az orosz munkások gyerekesen naivak, hogy képesek „elfogulatlannak" hinni azt az értékelést, amelyet a liberális burzsoázia ad a „becsületességről". A liberális burzsoák *azért és csak azért* tartják „becsületesnek" a likvidátorokat és védelmezőiket, mert a likvidátorság a burzsoáziának tesz politikai szolgálatot azzal, hogy a burzsoá befolyást közvetíti a proletariátusra.

Oroszország egyesült marxistái, vállalva tetteikért minden felelősséget, nyíltan, leplezetlenül, valamennyi oroszországi munkás színe előtt *a párton kívül* állónak minősítette a likvidátorok bizonyos meghatározott csoportját, a „Nasa Zarja" és a „Lucs" stb. csoportját. 1912 januárjában ezt bejelentettük. Az azóta eltelt két és fél év alatt a likvidátoroknak és valamennyi segítőtársuknak 1421 csoportjával szemben 5674 munkáscsoport, vagyis Oroszország öntudatos munkásainak $^4/_5$ része csatlakozott a „pravdizmushoz", vagyis *helyesli* a januári határozatot. A likvidátorok valójában úgy viselkedtek, hogy a munkások *elfordultak* tőlük. Határozatunkat igazolta az élet és a munkások óriási többségének tapasztalata.

A liberálisok *önző osztályérdekből* szállnak síkra az „egység" (a munkások és a likvidátorok egysége) mellett. A munkáspárt csakis azért kerülhetett ki *becsülettel* — mi

másképpen fogjuk fel e szót, uraim! — a zűrzavaros időszakból, mert a likvidátorok kiváltak belőle. A likvidátoroknak a munkáspártból való kiválása nem „örömére" szolgált, hanem *bánatot* okozott a reakciónak, mert a likvidátorok akadályozták a régi formák, a régi „hierarchia", a régi határozatok stb. elismerését, maguk pedig $2^1/_2$ év alatt teljesen képtelenek voltak bármiféle szervezetet is létrehozni. A likvidátorok és barátaik „augusztusi" blokkja (1912) felbomlott.

Csak a likvidátorokkal *szemben*, csak *nélkülük* és akaratuk *ellenére* hajtották és hajthatták végre a munkások a sztrájkmozgalomnak, a biztosítási mozgalomnak, a lapalapításnak azt a ragyogó kampányát, amely most mindenfelé $^4/_5$-ös többséget eredményezett a likvidátorság ellenfeleinek.

„Szakadáson" a liberálisok azt értik, hogy a munkások eltávolítják soraikból az illegalitás ellenségeit, a maroknyi értelmiségi likvidátort. Az „egységet" pedig úgy fogják fel, hogy *maradjon fenn* a likvidátoroknak a munkásokra gyakorolt *befolyása*.

Nekünk más a véleményünk: „egységnek" azt nevezzük, hogy a munkások $^4/_5$ része tömörült a régi lobogó körül; elszakadásnak azt nevezzük, hogy a likvidátorok csoportja nem óhajtja elismerni a munkások többségének akaratát, és nem akarja alávetni magát ennek az akaratnak, hanem igyekszik meghiúsítani. Miután a tapasztalatok alapján meggyőződtünk arról, hogy a pravdizmus $2^1/_2$ év alatt a munkások $^4/_5$ részét egyesítette, az a véleményünk, hogy tovább kell haladnunk *ugyanezen az úton* a még nagyobb egység felé, a munkások $^4/_5$ részétől $^9/_{10}$, majd $^{10}/_{10}$ részéig.

Az a két ellentétes vélemény, amelyet mi vallunk, illetve amelyet a liberálisok vallanak a likvidátorokról, a proletariátus és a burzsoázia helyzetének és álláspontjának különbözőségéből fakad.

Mivel magyarázható Plehanov álláspontja? Plehanov oly határozottan szakított 1908-ban a likvidátorokkal, s oly szilárdan képviselte egy időben a sajtóban a pártnak a likvidátorok ellen hozott határozatait, hogy egyesek már abban reménykedtek, hogy véget ér Plehanov inga-

dozása. Most, amikor a munkások $^4/_5$ része a pravdizmus köré tömörült, Plehanov ismét ingadozni kezd. Egyéni ingadozásain kívül — ez a betegsége 1903-ban kezdődött — semmivel sem magyarázható „álláspontja", mely most lényegében *teljesen* megegyezik a liberális „Recs" álláspontjával.

A „Recs"-hez hasonlóan Plehanov most azt nevezi „egységnek", ha biztosítva van a likvidátoroknak a munkásokra gyakorolt befolyása a munkások akarata ellenére, a párt határozatai ellenére, annak ellenére, hogy a likvidátorok megsértik ezeket a határozatokat. Plehanov, aki tegnap Potreszov urat Judáshoz hasonlította, és helyesen mondta, hogy Judás *nélkül* az apostolok erősebbek voltak, mint Judás*sal*, ma — amikor *a tények* véglegesen bebizonyították, hogy a likvidátorok teljesen szolidárisak Potreszovval, és fütyülnek a párt határozataira —, ma Plehanov a likvidátorok mellé áll, és azt tanácsolja a pravdistáknak, hogy ne beszéljenek a likvidátorokkal „a győztesek nyelvén"!!! Vagyis, nyíltabban és egyszerűbben szólva, a munkások többsége *ne* követelje akaratának elismerését és határozatainak tiszteletben tartását a kisebbségtől, mely a párt határozatainak nyílt megsértőit követi!!!

Az öntudatos munkásoknak szomorúan kell majd megállapítaniuk, hogy Plehanovon ismét erőt vett tíz évvel ezelőtt kezdődött politikai betegsége, a határozatlanság és ingadozás, és — napirendre fognak térni felette.

Van egyébként egy másik magyarázata is Plehanov ingadozásának, s ezt másodsorban említjük, mert sokkal rosszabb Plehanovra nézve. A harcoló *áramlatok* között — a likvidátor áramlat (mely társadalmi erejét a liberális burzsoázia rokonszenvéből meríti) és a „pravdista" áramlat (mely az öntudatra ébredő oroszországi munkások többségének öntudatából és összetartásából meríti erejét) között — elkerülhetetlenül kialakulnak kisebb ingadozó értelmiségi csoportok. Társadalmi erő nincs mögöttük, tömegbefolyásuk a munkásokra nem lehet, politikailag nullák. A munkásokat vonzó és az élet tapasztalatai által

igazolt szilárd, világos irányvonal helyett ezekben a csoportokban *klikk-diplomácia* uralkodik. Nincsenek tömegkapcsolataik, nincs történelmi gyökerük az oroszországi szociáldemokrácia tömegeket mozgató irányzataiban (a szociáldemokrácia az 1895. évi sztrájkok óta lett tömegmozgalommá Oroszországban), nincs következetes, kiforrott, világos, elejétől végig határozott, hosszú évek tapasztalatai által kipróbált irányvonaluk, vagyis nincs válaszuk a taktika, a szervezet és a program kérdéseire, — és mindez együttesen alkotja azt a talajt, amelyből a klikk-diplomácia kinő, ezek a klikk-diplomácia ismertető jelei.

Plehanov „Jegyinsztvó"-jára mint politikai kollektívára teljesen illenek ezek az ismertetőjelek (akárcsak Trockij „Borbá"-jára; egyébként gondolkozzanak az olvasók, mi az *oka* annak, hogy a „Borba" és a „Jegyinsztvo", ezek az állítólagos „egyesítők" meghasonlottak egymással...). Burjanov képviselő, mint minden olyan képviselő, aki viszonylag „hosszúéletű" a nagyon rövidéletű oroszországi politikusok között, sokáig likvidátor volt, most pedig Plehanovhoz „lengett át". Hogy hosszú időre-e, és hogy tulajdonképpen hová vitte ez a lendület — maga sem tudja. De a klikk-diplomácia számára természetesen nincs nagyobb szerencse, mint egy ilyen „ingadozó" képviselő, aki annak a két hatos csoportnak az „egységéről" ábrándozik, amelyek közül az egyik a párt likvidátorainak szeretne segíteni abban, hogy *meghiúsítsa* a munkások többségének akaratát, a másik pedig végre akarja hajtani ezt az akaratot.

Képzeljék el ennek a két hatos csoportnak az „egységét" *függetlenül* a munkások többségének akaratától. Még elképzelni is szörnyű — mondják önök —, hiszen a képviselőknek a többség akaratát kell végrehajtaniuk! De a *liberálisok* éppen azt nevezik erénynek, áldásnak, haszonnak, becsületességnek, sőt talán még szentségnek is, ami a proletariátus szempontjából szörnyű (Sztruve holnap a „Russzkaja Miszl"-ben Bergyajev, Izgojev, Merezskovszkij és társaik segítségével valószínűleg be fogja bizonyítani, hogy a „leninisták" bűnös „szakadárok", a likvidátorok és Plehanov pedig, aki most a likvi-

dátorokat védelmezi a „győztes" munkásokkal szemben, az isten akaratának szent végrehajtói).

Fogadjuk el egy pillanatra ezt a (valójában liberális) álláspontot, mely szerint a két dumabeli hatos csoport között lehetséges az „egység" a munkások többségétől *függetlenül.* Ha erre az álláspontra helyezkedünk, azonnal megértjük, hogy Burjanovnak és a „Jegyinsztvo" írócsoportjának klikk-szempontból érdeke, hogy a két hatos csoport közti nézeteltérésre *spekuláljon,* és kihasználja nézeteltéréseiket — eljátszva a „békítgető" örök szerepét!

Egyfelől, mondhatja az ilyen békítgető, Burjanov, Trockij, Plehanov, Ser, Csernov, Szuhanov vagy bárki, hiszen egyre megy; szóval egyfelől a likvidátor hatos csoportnak nincs igaza, mert likvidálja a párt határozatait. Másfelől a pravdista hatos csoportnak nincs igaza, mert helytelen és illetlen, bűnös hangnemben, „a győztesek hangján" beszélnek kollégáikkal, holmi állítólagos többség nevében. Az ilyen „békítgető" talán még „dialektikusnak" is nevezi majd eklektikus és intrikus magatartását, és igényt formál az „egyesítő" címre... Hiszen volt már példa erre pártunkban: emlékezzünk csak vissza a bundistáknak és Tyszkának a stockholmi és a londoni kongresszuson, s általában az 1906-tól 1911-ig terjedő időszakban játszott szerepére!

Ezeket a klikk-diplomaták szempontjából boldog, a munkáspárt szempontjából viszont szomorú időket akkor éltük át, amikor még nem erősödött meg kellőképpen az öntudatos munkások egysége a burzsoá befolyás közvetítőivel, az „ökonomistákkal" és a „menszevikekkel" szemben.

Ezek az idők most múlófélben vannak. A kadet urak „Recs" című lapja azon siránkozik, hogy „kiterjesztjük a viszályt a munkástömegekre". Ez a liberális földesúr álláspontja. Mi *örömmel látjuk,* hogy már kiterjed „a viszály a munkástömegekre" is, mert éppen ezek a tömegek és csakis ezek a tömegek *választják majd el* a „viszályt" a lényegbevágó nézeteltérésektől, *maguk* fognak eligazodni a nézeteltérések közt, megformálják *saját* véleményüket, s eldöntik — nem a „kivel tartsunk, hanem a hová tart-

sunk" kérdését*, vagyis saját, határozott, világos, önmaguk által átgondolt és ellenőrzött irányvonaluk kérdését.

Ez az idő beköszöntött, és egyre jobban benne vagyunk. A pravdista munkások tömegei *már* megkülönböztetik a „viszályokat", már eligazodtak a nézeteltérések közt, már meghatározták a maguk irányvonalát. A munkáscsoportok adatai kétévi nyílt harc *után* (1912 és 1913) *ténylegesen* bizonyítják ezt.

A klikk-diplomáciának bealkonyul**.

3. MIÉRT ÍTÉLTÉK EL A MUNKÁSSZERVEZETEK NYILVÁNOSAN A LIKVIDÁTOROKAT MINT RÁGALMAZÓKAT?

A „Puty Pravdi" 1914 május 21-i 92. száma közli *10 moszkvai szakegylet képviselőinek* határozatát. Ez a határozat a legkategorikusabban és a legélesebben elítéli és „bűntettnek" minősíti Malinovszkij bomlasztó célzatú kivonulását, majd teljes bizalmáról biztosítja az Állami Duma oroszországi szociáldemokrata munkásfrakcióját („haladjatok tovább tántoríthatatlanul utatokon, a munkásosztály veletek van!"), s végül nyilvánosan megbélyegzi a „Nasa Rabocsaja Gazeta" likvidátorait mint olyanokat, *„akik mocskos rágalmakat szórnak a kivonuló képviselő után"*; eljárásukat pedig egy sorba állítja azzal, hogy „a jobboldali sajtó rágalmazó híreszteléseket terjeszt, hogy zavart keltsen a munkások soraiban".

„Szent kötelességük mindazoknak, akik szívükön

---

* Milyen nagyszerűen fogalmazták ezt meg a moszkvai munkások (lásd „Rabocsij", 6. sz. 1914 május 29), akik rögtön leleplezték a Plehanov-féle „Jegyinsztvo" egész fonákságát!

** Az a tény, hogy a különféle csoportok *vezérei*, a likvidátoroké (Dan és Martov), valamint Plehanov, Trockij, Lunacsarszkij csoportjai részt vesznek a narodnyikokkal kötött szövetségben („Szovremennyik"), szintén egyik iskolapéldája a klikk-diplomáciának, mert *senki* sem szánta rá magát arra, hogy nyíltan és világosan előre kijelentse a munkásoknak: belépek ebbe a szövetségbe ezért és ezért. A „Szovremennyik" mint a klikk-diplomácia gyümölcse — halvaszületett vállalkozás.

viselik a munkások ügyét, hogy összefogjanak és együttes erővel visszaverjék a rágalmazókat" — írják a 10 moszkvai szakegylet képviselői határozatukban. „A munkásosztály erre azzal válaszol, hogy még szorosabbra zárja sorait képviselői" (vagyis az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció) „körül, és *a rágalmazókat megvetéssel sújtva tovább halad a maga útján*".

Nincs értelme, hogy felsoroljuk a munkások számos többi azonos tartalmú határozatát, a lett munkásújság véleményét* stb. Csak önmagunkat ismételnénk.

Lássuk a történteket.

Miért ítélték el nyilvánosan Oroszország öntudatos munkásai 10 moszkvai szakegylet képviselői és sok más munkásfórum személyében a „Nasa Rabocsaja Gazeta" likvidátorait mint aljas rágalmazókat, s miért hívták fel a munkásosztályt, hogy a likvidátorokat megvetéssel sújtva menjen tovább a maga útján?

Mit követett el a „Nasa Rabocsaja Gazeta"?

Anonim (névtelen) híreszteléseket és sötét célzásokat terjesztett Malinovszkij állítólagos provokációjáról.

A lap egyetlen vádlót sem nevezett meg. Egyetlen pontos tényt sem említett. Egyetlen pontosan megfogalmazott, akár csak a fedőnévre, a lebukás helyére, időpontjára való utalással megerősített bizonyítékot sem hozott fel.

Sötét híresztelések, a dumából való kivonulás „megmagyarázatlanságának" felfújása — és semmi egyéb. De éppen a kivonulás megmagyarázatlansága miatt, a titkos megfutamodás miatt ítélték el keményen Malinovszkijt a szervezett munkások, a munkáspárt tagjai.

A szervezett marxista munkások azonnal egybehívták minden helyi, szakszervezeti, dumabeli és országos vezető intézményüket, és kereken, nyíltan, mindenki füle hallatára kijelentették a proletariátusnak és az egész világnak:

---

* Az a véleményünk, hogy szükségtelen foglalkozni azokkal a híresztelésekkel, amelyek a sajtóban elterjedtek, és azzal a puszta rágalommal, amelyet Malinovszkijra, az egész frakcióra és a frakció következetes irányvonalára szórnak, mert az ilyen híreket *mindig becstelen célból bocsátják szárnyra*, és mindig valótlannak bizonyulnak" („Trudovaja Pravda", 1. sz. 1914 május 23).

Malinovszkij nem magyarázta meg kivonulását, és szándékát nem közölte velünk előre. S éppen azért, mert nem adott magyarázatot, mert hallatlanul önkényesen járt el, Malinovszkij lépése a szökevény lépése, mi pedig komoly, súlyos, felelősségteljes osztályharcot vívunk. Mi ítélkeztünk a szökevény felett, kíméletlenül elítéljük és elítéltük őt. Pont. Az ügy be van fejezve.

„Egy ember semmi. Az osztály minden. Tartsatok ki keményen hadállásaitokban. Veletek vagyunk" (negyven moszkvai kereskedelmi alkalmazott távirata az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakcióhoz. Lásd „Puty Pravdi", 86. sz. 1914 május 14).

Az ügy be van fejezve. A szervezett munkások *szervezetten* végére jártak az ügynek, s szorosabbra zárták soraikat a további munkára. Munkára fel!

Az értelmiségi klikkek azonban másképpen nézik a dolgot. A „megmagyarázatlanság" őket nem *szervezett* állásfoglalásra készteti (a likvidátoroknak vagy barátaiknak *egyetlen* vezető intézménye *sem értékelte* nyíltan, egyenesen, *teljesen, érdemben a dolgot!!!)*, hanem *pletykálkodásra.* Hűha, „megmagyarázatlanság"? — s az értelmiségi társaság pletykafészkei fel vannak csigázva.

A pletykázók tarsolyában nincs semmiféle tény. A Martov köréhez tartozó pletykafészkek *képtelenek szervezett* akcióra: képtelenek összehívni valamilyen testületet, összegyűjteni olyan adatokat, amelyek politikai szempontból érdekesek vagy jelentősek, képtelenek ellenőrizni, elemezni, közösen átgondolni a dolgot, és hivatalos, felelős, a proletariátus számára iránymutató határozatot hozni. A pletykafészkek erre képtelenek.

Ezzel szemben fecsegni és pletykázni, Martovhoz (vagy hozzá hasonló más mocskos rágalmazókhoz) futkosni, vagy tőle jövet felmelegíteni a sötét híreszteléseket, felkapni és továbbadni a célzásokat —, ó, az értelmiségi pletykafészkek ehhez nagyon értenek! Aki az életben akár csak egyszer is látta ezt az értelmiségi pletykafészkekből álló társaságot, abban (hacsak maga is nem pletykafészek) valószínűleg élete végéig megmarad az undor ezekkel a förtelmes lényekkel szemben.

Mindenki a maga módján. Minden társadalmi réteg-

nek megvan a maga „életmódja", megvannak a maga szokásai, a maga hajlamai. Minden rovarnak megvan a maga harci eszköze: vannak olyan rovarok, amelyek bűzös folyadék kiválasztásával harcolnak.

A szervezett marxista munkások szervezetten cselekedtek. Szervezetten zárták le volt társuk önkényes kivonulásának ügyét, és szervezetten tértek át a további munkára, a további harcra. A likvidátorok értelmiségi pletykafészkei nem tudtak tovább jutni és nem is jutottak tovább szennyes pletykáknál és rágalmaknál.

A szervezett marxista munkások azonnal, a „Nasa Rabocsaja Gazeta" első cikkeiből ráismertek ezekre a pletykafészkekre, és nyomban teljesen helyesen értékelték őket: „aljas rágalom", „megvetéssel kell sújtani őket, és menni tovább a magunk útján". Ne üljünk fel Martov és Dan „híreinek", szilárdan határozzuk el, hogy rájuk sem hederítünk, nem tulajdonítunk nekik jelentőséget.

Egyébként a likvidátorok miatt felháborodott munkások határozataiban általában volt szó a likvidátorokról. Szerintem sokkal helyesebb lett volna Martov úrról és Dan úrról beszélni, amint ez Lenin táviratában[127] s néhány cikkben és határozatban történt. Nincs okunk arra, hogy általában az *összes* likvidátorokat vádoljuk és nyilvánosan megbélyegezzük az aljas rágalmazás miatt, Martov és Dan azonban tíz év alatt, kezdve azon, hogy megpróbálták meghiúsítani a párt II. kongresszusának (1903) akaratát, számtalanszor bebizonyították, hogy „szokásuk" gyanúsításokkal és aljas rágalmakkal harcolni. Hiába takarózott ez a két férfiú azzal, hogy valaki leleplezi a „Novaja Rabocsaja Gazeta" tényleges szerkesztőit. Egyetlen szó, egyetlen hang sem hangzott el sehol sem a szerkesztésről, sem a tényleges szerkesztésről.

De a rágalmazókat, akiket a munkáspárt tízéves történetéből ismerünk, nevükön kellett nevezni, és meg is nevezték őket.

A teljesen tapasztalatlan vagy a gondolkozásra teljesen képtelen embereket a rágalmazók megpróbálták félrevezetni a „nem hivatalos" bíróság „ártatlan" követelésével; mi, úgymond, semmi bizonyosat nem tudunk,

senkit sem vádolunk, a híresztelés „nem elegendő" a vádemeléshez, csupán a „vizsgálathoz"!

De éppen abból áll az aljas rágalomnak egész — jogi nyelven szólva — „tényálladéka", hogy sötét, névtelen híreszteléseket bocsátanak szárnyra a sajtóban, mert nem tudnak mozgósítani egyetlen becsületes állampolgárt, egyetlen tekintélyes, felelős demokratikus intézményt sem, amely jótállna e híresztelések *komolyságáért.*

Ez itt a lényeg.

Martov is, Dan is régóta ismert, több ízben leleplezett rágalmazó. A külföldi sajtó számtalanszor írt már erről. Amikor Martov Dan részvételével és felelősségére külön írt egy rágalmazó brosúrát „Megmentők vagy felszámolók" címmel, *még* az oly elnéző, óvatos és a likvidátorokkal szemben az utóbbi időben különösen „engedékeny" Kautsky is *„undorítónak"* nevezte ezt az irományt.

Ez tény. Erről már régen hírt adott a külföldi sajtó.

És ezek után Martov és Dan azt akarja, hogy az *ő* kezdeményezésükre, az *ő* rágalmazó akciójuk alapján egyezzünk bele olyan vizsgálatba, melyben *részt vesznek* a Martovot és Dant fedező csoportok!!!

Ez a rágalmazók pimaszságának és ostobaságának netovábbja.

Dannak és Martovnak egyetlen szavát *sem hisszük el. Sohasem fogunk beleegyezni* abba, hogy a likvidátorok és az őket támogató csoportok *részvételével* bármiféle „vizsgálatot" indítsanak a sötét híresztelések alapján. Hiszen ez azt jelentené, hogy *fedezzük* Martov és Dan gaztettét, mi pedig teljesen le fogjuk rántani róla a leplet a munkásosztály előtt.

Amikor Martov és Dan, plusz fedezőik — a bundisták, Csheidze és társai, az „Augusztusi Blokk" hívei stb. — közvetlenül vagy közvetve felhívnak bennünket, hogy velük együtt indítsunk „vizsgálatot", azt válaszoljuk: Martovnak és Dannak nem hiszünk. Nem tartjuk őket becsületes polgároknak. Úgy fogjuk őket kezelni, mint aljas rágalmazókat, csak így, és nem másképp.

Hadd sóhajtozzanak és sápítozzanak a polgári bíróság emlegetése miatt Dan és Martov fedezői, vagy azok a gyenge idegzetű értelmiségiek, akik bedőlnek ezen

uraságok „híreinek". Minket ezzel nem lehet megijeszteni. Zsarolókkal szemben mi *mindig és feltétlenül* a polgári bíróság polgári legalitását tartjuk célravezetőnek.

Ha valaki azt mondja: adjon nekem 100 rubelt, mert különben elárulom, hogy megcsalja a feleségét és együtt él NN-nel — ez büntetendő zsarolás. Mi ebben az esetben a polgári bíróságot tartjuk illetékesnek.

Ha valaki azt mondja: adjon nekem politikai engedményeket, ismerjen el engem a marxista összesség egyenjogú tagjának, mert különben világgá kürtölöm a Malinovszkij provokációjáról szóló híreszteléseket — ez politikai zsarolás.

Ebben az esetben a polgári bíróságot tartjuk illetékesnek.

A munkások *maguk* is erre az álláspontra helyezkedtek, amikor Dan és Martov első cikkei alapján nem fordultak bizalommal feléjük, nem tették fel a kérdést önmaguknak: talán mégis igazak ezek a „hírek", ha Martov és Dan ír róluk? — Nem, a munkások *nyomban* megértették a lényeget és kijelentették: „a munkásosztály nem hiszi el az aljas rágalmat".

Vagy terjesszenek elő nyílt vádat saját aláírásukkal, hogy a polgári bíróság leleplezhesse és megbüntethesse önöket (más harci eszköz a zsarolás ellen nincs), vagy maradjanak megbélyegzett emberek, akiket 10 munkás szakegylet képviselői nyilvánosan rágalmazóknak neveztek. Tessék, Martov és Dan úr, választhatnak!

A vezető intézmény megvizsgálta a híreket, és megállapította, hogy sületlenségek. Oroszország munkásai megbíznak ebben az intézményben, s az le is fogja rántani *teljesen* a leplet a rágalom terjesztőiről. Ne higgye Martov, hogy *őt* nem fogják leleplezni.

Hát azok a politikai csoportok, amelyek a likvidátorokat védelmezik, vagy legalábbis részben rokonszenveznek velük, nem bíznak a mi vezető intézményünkben? Persze, hogy nem! Nincs is szükségünk az ő bizalmukra, és nem teszünk *egyetlen* olyan lépést *sem*, amely az irántuk való bizalomnak akár csak az árnyékát is mutatná.

Mi azt mondjuk önöknek, uraim, vagyis ama csoportok tagjainak, amelyek *megbíznak* Martovban és Danban,

amelyek „egyesülni" akarnak velük, önöknek, az Augusztusi Blokk híveinek, trockistáknak, vperjodistáknak, bundistáknak stb. stb.: lépjenek a nyilvánosság elé, álljanak elő! Vagy-vagy, uraim:

Ha önök „egyesülni" akarnak Martovval és Dannal, és a munkásokat is felhívják erre, akkor önökben nyilván megvan a (belőlünk hiányzó) elemi bizalom irántuk, a likvidátorok eszmei-politikai irányzatának közismert vezérei iránt. Ha önökben megvan ez a bizalom, ha feltételezik, elismerik és hirdetik, hogy van lehetőség a velük való „egyesülésre", akkor ne érjék be *szavakkal*, hanem térjenek át a *tettre!*

Vagy megkövetelik Dantól és Martovtól (önök megbíznak bennük, ők megbíznak önökben), hogy jelöljék meg a „hírek" forrásait, saját maguk megvizsgálják őket, és nyilvánosan kijelentik a munkásosztály előtt: garantáljuk, hogy itt nem vénasszonyok ostoba pletykáiról, nem a dühös likvidátorok rosszindulatú sugdolózásáról, hanem *nyomós, komoly* bizonyítékokról van szó. Ha önök megtennék ezt, és bebizonyítanák, hogy mihelyt az ilyen hírek szárnyra kelnek, a likvidátor, a plehanovi stb. vezető intézmény ellenőrzi őket, és nyomban értesíti róluk a pravdista vezető intézményt, akkor így válaszolnánk: meg vagyunk győződve róla, uraim, hogy önök tévednek, és ezt be is fogjuk bizonyítani, de elismerjük, hogy becsületes demokratákhoz méltó módon jártak el.

Vagy elbújnak Dan és Martov háta mögött, kedves vezér urak, azon „áramlatok" és csoportok vezérei, amelyek a likvidátorokkal való egyesülésre buzdítják a munkásokat, s hagyják, hadd rágalmazzanak, amennyit csak jólesik nekik, nem követelik tőlük a források megjelölését, nem veszik maguknak a fáradságot *(és a politikai felelősséget)*, hogy ellenőrizzék a hírek komolyságát.

Akkor mi nyíltan kijelentjük a munkásoknak: elvtársak, hát nem látjátok, hogy mindezek a csoportvezérek *bűnrészesei* és *cinkosai* az aljas rágalmazóknak?

Nézzük meg, hogyan döntenek a munkások.

A dolog megmagyarázása céljából vegyünk egy konkrét esetet. Amikor Oroszország öntudatos munkásainak $^4/_5$-e által elismert vezető intézményünk bejelentette,

hogy megvizsgálta a híreszteléseket, és kétséget kizáró módon meggyőződött arról, hogy teljesen sületlenek (ha ugyan nem rosszabbról van szó), *két* csoport szólalt meg a sajtóban: 1) Csheidze, Cshenkeli, Szkobelev, Hausztov, Tuljakov, Manykov és Jagello csoportja; 2) az Augusztusi Blokk hívei, vagyis a likvidátorok vezető augusztusi intézménye.

És mit mondtak?

Csak azt, hogy ők *nem vettek részt* a hírek megvizsgálásában, amit a pravdisták vezető intézménye folytatott le!! Csak ennyit!

Nézzük meg közelebbről ezt az esetet.

Először is, képzeljük el, hogy Csheidze és társai csoportja helyett becsületes demokratákkal van dolgunk. Ezek az emberek Malinovszkijt választották a *maguk* duma-frakciójának elnökhelyettesévé. És egyszer csak a sajtóban, abban a lapban, amelyért ők felelnek politikailag, az a hír terjed el, hogy Malinovszkij provokátor!

Lehetséges-e kétféle vélemény arról, hogy mi a legelemibb, feltétlen kötelessége hasonló esetben minden becsületes demokratának?

Azonnal létre kell hozni saját kebelükből vagy bárkikből egy testületet, azonnal ki kell vizsgálni, honnan származnak a hírek, ki és mikor terjesztette őket, ellenőrizni kell e hírek *lelkiismeretességét* és komolyságát, s nyilvánosan, köntörfalazás nélkül, becsületesen meg kell mondani a munkásosztálynak: elvtársak, mi foglalkoztunk az üggyel, *kivizsgáltuk*, s garantáljuk nektek, hogy komoly dologról van szó.

Így jártak volna el a becsületes demokraták. Viszont az aljasság és alávalóság netovábbja, becsületes polgárokhoz méltatlan dolog hallgatni, kivizsgálatlanul hagyni az ügyet, s továbbra is viselni a felelősséget olyan lapért, amely ilyen sötét híreket terjeszt.

Képzeljük el, másodszor, hogy Csheidze és társai helyén az aljas rágalmazás segítőit és leplezőit látjuk, azokat, akik *vagy maguk hallották* a sötét híreket Martovtól vagy barátaitól, de soha még csak eszükbe sem jutott, hogy komolyan vegyék őket (hiszen ki ne hallott volna, akinek van valami köze a szociáldemokrata munkához,

százszámra olyan sületlen, nyilvánvalóan ostoba „híreket", amelyekre nevetséges figyelmet fordítani?), vagy semmit sem hallottak, de jól ismerve Dan és Martov „szokásait", jobbnak látják „félreállni, ha a kérdés kényes és nehéz"[128], mert félnek, hogy egész életükre bemocskolják magukat és szégyenben maradnak, ha nyíltan kifejezik, hogy megbíznak a Martov és Dan által a sajtóban terjesztett hírek komolyságában, de ugyanakkor *titokban* takargatni szeretnék Martovot és Dant.

Azok, akik megfelelnek ennek a második feltevésnek, *pontosan úgy járnának el, mint Csheidze és társai.*

Az elmondottak teljes mértékben vonatkoznak az Augusztusi Blokk híveire is.

Válasszák ki maguk a munkások az egyik feltevést a kettő közül, és elemezzék, gondolják át maguk Csheidze és társai viselkedését.

Vizsgáljuk meg még Plehanov magatartását is. A „Jegyinsztvo" 2. számában a likvidátoroknak Malinovszkijról írt cikkeit „felháborítónak", „visszataszítónak" nevezi, de mindjárt hozzáteszi — nyilván a pravdistáknak szánva a szemrehányást: íme, az *önök* szakításának gyümölcsei, „akinek fejét vették, nem a haját siratják!"

Mi az értelme Plehanov magatartásának?

Ha Plehanov Dan és Martov nyilatkozata ellenére, amelyben kereken kijelentették, hogy a híreket komolynak és megbízhatónak tartják (hiszen különben nem is követeltek volna vizsgálatot) —, ha Plehanov a likvidátorok cikkeit ennek ellenére felháborítónak és visszataszítónak minősíti, ez azt jelenti, hogy cseppnyi bizalma sincs Dan és Martov iránt!! Plehanov tehát *szintén* aljas rágalmazóknak tartja őket!!

Mert különben milyen címen, milyen ésszerű alapon nevezné nyilvánosan „visszataszítónak" olyan emberek cikkeit, akik (saját szavaik szerint) használni akarnak a demokráciának és a proletariátusnak egy komoly és szörnyű gazság, egy provokáció leleplezésével??

De ha Plehanov nem ad hitelt Martov és Dan egyetlen szavának sem, ha aljas rágalmazóknak tartja őket, akkor hogyan róhatja fel *nekünk*, pravdistáknak, a pártból kizárt

likvidátorok efféle harci módszereit? *Hogyan* írhatja azt, hogy: „akinek fejét vették, nem a haját siratják". Hiszen ez azt jelenti, hogy *felmenti* Dant és Martovot a *„szakítással"!!*

Ez szörnyűség, de tény.

Plehanov *felmenti* azokat az aljas rágalmazókat, akikben ő cseppet sem bízik: kijelenti, hogy a pravdisták a hibásak, mert kizárták őket a pártból.

Plehanovnak ez a magatartása „diplomatikus" viselkedés (amint már nyilvánosan meg is mondta neki egy „marxista csoport", amely kész volt hinni Plehanovnak, de hamar kiábrándult) — zsarolók diplomatikus, azaz a klikk-diplomáciából következő védelme, s tulajdonképpen egyértelmű azzal, hogy a zsarolókat hőstetteik folytatására ösztönzi.

Martov és Dan nyilván így gondolkoznak: ha egy csapásra elértük, hogy a bennünk nem bízó, „likvidátor-ellenes" Plehanov, ha csak közvetve, ha csak részben is, a pravdistákat *védolja*, mondván, hogy a „szakítással" ilyen elkeseredett harcra kényszerítettek bennünket, akkor ez azt jelenti, hogy gyerünk tovább! folytassuk ugyanilyen szellemben! Plehanov azzal *kecsegtet* minket, hogy zsarolásunk jutalmául *engedményeket kapunk!!**

Plehanov klikk-diplomáciája egyszeribe lelepleződött a munkások előtt. Ezt bebizonyította a moszkvaiaknak a „Jegyinsztvo" 1. számáról alkotott véleménye, és bebizonyította annak a „marxista csoportnak" a válasza, amely azelőtt kész volt bízni Plehanovban, s amely most „diplomatának" nevezte őt. Plehanov klikk-diplomáciája nagyon hamar végérvényesen le fog lepleződni.

---

* A zsarolás plehanovi védelmével teljesen azonos, csak még leplezettebb, még gyávább formába bújtatott védelmet láthat az olvasó Trockij részéről. A „Borba" 6. számában Trockij, a „Novaja Rabocsaja Gazeta" *munkatársa* egy szóval sem rója meg Dan és Martov „kampányát", hanem a pravdistákat vádolja azzal, hogy elhintették „a gyűlölet és a szakadás mérgezett magvait" (44. old.)!! Tehát nem a rágalmazást kell „méregnek" tekinteni, egyáltalán nem, hanem annak a határozatnak a végrehajtását, melyet a párt a burzsoá befolyás közvetítőiről és az illegalitás becsmérlőiről hozott. Ezt jegyezzük meg magunknak.

A munkások képviselői 1912 januárjában nyíltan és hivatalosan kizárták a pártból a likvidátorok bizonyos csoportját, amelynek Martov és Dan állt az élén. Az azóta eltelt 2½ év alatt Oroszország munkásainak $^4/_5$-ös többsége jóváhagyta és *magáévá* tette ezt a határozatot. Martov és Dan zsarolása és rágalma nem „engedményekre" készteti a munkásokat, hanem még jobban megszilárdítja bennük azt a meggyőződést, hogy csak a likvidátorok *nélkül* és a likvidátorokkal *szembeszállva* lehet építeni a munkások marxista „összességét", mely $^4/_5$ részben már felépült.

Ma mindenki arról beszél, hogy az orosz munkások politikai öntudata erősödik, hogy a munkáspárt ügyeinek intézése teljesen és kizárólag az ő kezükbe ment át, hogy érettségük és önállóságuk a forradalom után hallatlan mértékben megnövekedett. Trockij is, Plehanov is a munkásokhoz apellál az „értelmiségi körök" vagy az „értelmiségi frakciózás" ellen. De — figyelemre méltó körülmény! — mihelyt szóba kerülnek az arra vonatkozó *objektív* adatok, hogy milyen politikai irányt választanak, helyeselnek, teremtenek Oroszország *mai* öntudatos munkásai, Plehanov is, Trockij is, a likvidátorok is frontot változtatnak, és így kiáltoznak: ezek a munkások, a pravdista munkások, akik Oroszország öntudatos munkásainak többségét alkotják, csak „fejvesztettségből" („Borba", 1. sz. 6. old.) követik a pravdizmust, csak *felülnek* a „demagógiának" vagy frakciózásnak stb. stb.

Ebből az következik, hogy a likvidátorok, Plehanov és Trockij *nem* a jelenben ismerik el az öntudatos munkások többségének akaratát, hanem a jövőben, mégpedig abban és csakis abban a jövőben, amelyben a munkások egyetértenek majd velük, a likvidátorokkal, Plehanovval, Trockijjal!!

Mulatságos szubjektivizmus! Mulatságos félelem az objektív adatoktól! Pedig ha nem akarunk azzal foglalkozni, hogy egymásra tologassuk az értelmiségi klikkszellem vádját, akkor éppen a *mai* és éppen az *objektív* adatokat kell alapul vennünk.

A munkások politikai felvilágosításáról, amely általános elismerés szerint halad előre, békítgetőink, Plehanov, Trockij és társai megint csak mulatságosan szubjektív módon vélekednek. Plehanov és Trockij a szociáldemokrata osztálymozgalom egymással harcban álló két áramlata között *ingadozik*, és szubjektív ingadozásait ráerőszakolja a munkásokra, mondván: a munkások azért vesznek részt az áramlatok harcában, mert nem öntudatosak; ha majd öntudatosabbak lesznek, abba fogják hagyni a harcot, nem lesznek „frakciósok" (Plehanov, éppúgy mint Trockij, még mindig a fejében „megragadt", bemagolt „frakciózáson" lovagol, jóllehet a pravdisták 1912 januárjában, vagyis 2½ évvel ezelőtt végeztek a „frakciózással", minthogy nyíltan és leplezetlenül kizárták a likvidátorokat).

Szembeszökő, hogy Plehanov és Trockij mennyire szubjektíven értékeli a dolgokat. Forduljunk a történelemhez, — elvégre nem bűn, ha egy marxista megnézi a mozgalom történetét! — s a történelem azt mutatja, hogy *csaknem húsz éve* folyik a harc a burzsoá áramlatok: az „ökonomizmus" (1895—1902), a mensevizmus (1903—1908) és a likvidátorság (1908—1914) ellen. Semmi kétség affelől, hogy „a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás" e három válfaja szervesen összefügg és folytonossági kapcsolatban van egymással. Történelmi tény, hogy Oroszország élenjáró munkásai minden alkalommal részt vettek ebben a harcban, és az „iszkrások" pártjára álltak az „ökonomistákkal" szemben, a bolsevikok pártjára a mensevikekkel szemben *(magának* Levickijnek beismerései ezek, melyeket az objektív tények tömege kényszerített ki), s végül a „pravdizmus" oldalára a likvidátorsággal szemben.

Felvetődik a kérdés, hogy a munkások szociáldemokrata *tömeg*mozgalmának ez a történelmi tényе nem mond-e nekünk olyasvalamit, ami komolyabb, mint Plehanov és Trockij szubjektív jámbor óhaja, akik immár 10 éve azt tekintik fő érdemüknek, hogy sehogyan sem tudják eltalálni azt a hangot, amelyen a munkások tömeges szociáldemokrata irányzata beszél?

A jelenlegi korszaknak mindkét forrásból, a likvidátor és a pravdista forrásból vett objektív tényei a húszéves

történelemmel egyetemben nyilvánvalóan azt bizonyítják, hogy *éppen* a likvidátorság elleni harcban és a likvidátorságon aratott győzelemben mutatkozik meg az orosz munkások politikai felvilágosodása és annak az *igazi* munkáspártnak a létrejötte, amely *nem* hódol be a kispolgári országban jelentkező kispolgári befolyásnak.

Plehanov és Trockij, amikor feltálalják a munkásoknak szubjektív óhajaikat (amelyek nem számolnak sem a történelemmel, sem a szociáldemokrácia tömeges irányzataival), hogy kerüljék ki a harcot, a banalitások szempontjából nézik a munkások politikai felvilágosítását. Eddig volt történelem — ahogy Marx élcelődött Proudhonnal folytatott vitájában —, de többé nincs![129] A munkások politikai felvilágosítása húsz éven át szervesen összefüggött az „ökonomizmus" burzsoá áramlata és az egynemű irányzat későbbi megnyilvánulásai elleni harccal, — most pedig, miután Plehanov és Trockij elmondott néhány „banális" igazságot a harc káros voltáról, a történelem megszakítja menetét, eltűnnek a likvidátorságnak a burzsoázia támogatása révén kialakult tömeggyökerei, eltűnik a tömeges „pravdizmus" (mely kizárólag a munkások „fejvesztettsége" következtében vált tömegessé!), és megszületik valami „igazi"... Mulatságos módon gondolkozik Plehanov és Trockij!

A munkások igazi politikai felvilágosítása csakis a proletár befolyásnak, törekvéseknek, irányzatoknak a burzsoá befolyás, a burzsoá törekvések és irányzatok elleni állhatatos, kitartó, következetesen végigküzdött harcában valósulhat meg. Azt pedig, hogy a likvidátorság (akárcsak az 1895—1902. évek ökonomizmusa) a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás megnyilvánulása, *még* Trockij sem meri kétségbevonni, *maga* Plehanov pedig valamikor réges-régen, kerek 1½—2½ évvel ezelőtt még *maga* védte azt a párthatározatot, mely megállapította ezt az igazságot.

A munkásokra gyakorolt burzsoá befolyás azonban soha és sehol a világon nem állt csupán eszmei befolyásból. Amikor a burzsoáziának a munkásokra gyakorolt eszmei befolyása gyengül, meginog, veszít erejéből, a burzsoázia *mindig és mindenütt* a legkétségbeesettebb hazudozáshoz

és rágalmazáshoz folyamodott, és ezt fogja tenni a jövőben is. Martov és Dan éppen akkor ragadta meg minduntalan a gyanúsítás és a rágalmazás fegyverét, amikor szembefordult a szervezett marxisták többségének akaratával, amikor nem volt fegyvere az eszmei harchoz.

Csakhogy eddig az emigráció körülményei között, viszonylag szűkkörű „hallgatóság" előtt tették ezt, és sok mindent megúsztak. Most az orosz munkások tízezrei előtt léptek fel — és nyomban felsültek. Az emigrációs pletyka és rágalmazás „műsorszáma" megbukott. A munkások már annyira öntudatosak politikailag, hogy Martov és Dan megnyilatkozásainak már a *jellegéből* nyomban meglátták e megnyilatkozások álnokságát és lelkiismeretlenségét, s nyíltan, egész Oroszország színe előtt megbélyegezték őket mint rágalmazókat.

Oroszország élenjáró munkásai újabb lépéssel jutottak előbbre politikai felvilágosodásuk útján azzal, hogy kiütötték egy burzsoá csoport (a likvidátorok) kezéből a rágalom fegyverét.

Sem a likvidátor vezéreknek, Plehanovnak és Trockijnak a narodnyikokkal kötött burzsoá szövetsége, sem a liberális sajtónak az az erőfeszítése, hogy a munkásoknak a munkáspárt likvidálóival való egyesülését a „becsületes" emberek feladatának nyilvánítsa, sem Martov és Dan rágalomhadjárata nem akadályozhatja meg azt, hogy a proletárok egyre többen és egyre szorosabban tömörüljenek a „pravdizmus" eszméi, programja, taktikája és szervezete körül.

„Proszvescsenyije" 6. sz.
1914 június.
Aláírás: V. Iljin.

A „VPERJODISTÁKRÓL“ ÉS A „VPERJOD“-CSOPORTRÓL

A pétervári likvidátorok lapjában A. Bogdanov igen kemény vádakkal illette a „Pravdá“-t és a „pravdizmust“. Most Trockij folyóiratában — aki tegnap a likvidátorok testi-lelki jóbarátja volt, ma pedig félig-meddig elfordult tőlük — megjelent az eszmei és marxista „Vperjod“-csoport párizsi és genfi körének levele (4. sz. 56. old.).

Oroszországban csak egy csoport akadt a Kaukázusban, amely védelmére kelt ennek az 1909 óta, vagyis mintegy 5 esztendeje fennálló párizsi—genfi csoportnak. Ezért talán nem is érdemes időt vesztegetnünk további magyarázatokra a „Puty Pravdi“-ban már megjelent adatok után?*

A likvidátorok azonban tegnapi barátjukkal, Trockijjal egyetemben oly állhatatosan védelmezik a „vperjodistákat“, hogy kénytelenek vagyunk még egyszer válaszolni ez utóbbiaknak, annál is inkább, mert a likvidátorok, Trockij és a vperjodisták újra meg újra kirajzolódó tényleges szövetsége lehetővé teszi, hogy megmagyarázzuk Oroszország munkásainak, mi az elvi és politikai jelentősége ennek a szövetségnek.

A „Vperjod“-csoport 1909-ben külföldön szakított a bolsevikokkal. Ennek az évnek végén a csoport egy nyomtatott brosúrát adott ki, melyben „A jelenlegi helyzet és a párt feladatai“ címmel ismertette „platformját“.

„A platform kidolgozásában — olvassuk e brosúra 32. oldalán — 15 párttag: 7 munkás és 8 értelmiségi vett részt.

* Lásd ebben a kötetben 115—118. old. — *Szerk.*

A platform nagy részét egyhangúlag fogadták el. Csupán az Állami Duma kérdésében tartózkodtak hárman a szavazástól (két «otzovista» és egy «antibojkottista»)."

A platform védelmébe vette a „proletár filozófiát" (17. és más oldalak).

Azok közül a „vperjodisták" közül, akik maguk nevezték meg magukat a sajtóban, megemlítjük N. Makszimovot, Voinovot, Alekszinszkijt, Lunacsarszkijt, Ljadovot, Szt. A. Volszkijt, Domovot, A. Bogdanovot[130].

Mi lett ezekkel a „vperjodistákkal"?

N. Makszimov kivált a „Vperjod"-csoportból.

Voinov és Alekszinszkij benn maradt, de útjaik elváltak, és most *két* különböző „Vperjod"-csoporthoz tartoznak, amit hivatalosan bejelentettek Párizsban.

A. Lunacsarszkij összekülönbözött Alekszinszkijjel.

Ljadov nyilván szintén kivált; a „Vperjod"-csoportban bekövetkezett újabb szakadással kapcsolatos álláspontjáról semmit sem tudunk.

Szt. A. Volszkij átállt a baloldali narodnyikokhoz, ha abból ítélünk, hogy rendszeresen ír az utóbbiak lapjaiba (lásd „Zaveti").

Domov a „Vperjod" gyűjteményes kiadványának 3. számában (1911 május) nyilatkozatot tett közzé, mely szerint „nem vállal többé semmiféle szerepet a «Vperjod»-csoport kiadványaiban" (78. old.).

A. Bogdanov nyilatkozatot tett közzé a sajtóban, bejelentve, hogy kivált a „Vperjod"-csoportból.

Ezek a tények.

Most pedig hasonlítsuk össze ezeket a tényeket a párizsi és genfi „vperjodisták" nyilatkozatával, melyet Trockij tett közzé:

„Nem felel meg a valóságnak a «Puty Pravdi» azon állítása, hogy a «Vperjod»-csoport megalakulása óta a legkülönbözőbb fajtájú antimarxista elemekből volt összetákolva, s szétesett, mihelyt a munkásmozgalom megélénkült."

Az olvasó világosan láthatja ebből, hogy Trockij, aki jól ismeri az összes említett neveket és az általa több ízben támogatott „Vperjod"-csoport egész történetét,

felháborító, égbekiáltó hazugságot ír, amit a „vperjodisták" találtak ki, és hogy a „Puty Pravdi" a színigazságot mondta.

Emlékeztetünk még egy tényre: a „Szovremennij Mir"-ben, alighanem 1910-ben vagy 1911-ben megjelent G. A. Alekszinszkij recenziója A. A. Bogdanov művéről, s ebben a szerző „úr"-nak titulálta Bogdanovot, és úgy beszélt róla, mint akinek semmi köze sincs a marxizmushoz.

Mi hát a helyzet?

A helyzet az, hogy a vperjodisták valóban a legkülönbözőbb antimarxista elemekből voltak összetákolva. Ezek az elemek az eszmei áramlatok szempontjából *kétfélék* voltak: „machisták" és „otzovisták", ami látható egyebek közt már az idézett sorokból is.

A „machizmus" Machnak és Avenariusnak Bogdanov módosításaival ellátott filozófiája, melyet ez utóbbi, továbbá Lunacsarszkij és Volszkij hirdetett, s amely a „Vperjod" platformjában „proletár filozófia" álnéven *rejtőzik*. Ez a filozófia valójában a filozófiai idealizmusnak, vagyis a vallás kifinomult védelmének egyik válfaja, és nem véletlen, hogy Lunacsarszkij útja ettől a filozófiától a tudományos szocializmus és a vallás egyesítésének hirdetéséhez vezetett. A. Bogdanov számos „új" könyvében ma is védelmezi ezt a velejéig antimarxista és velejéig reakciós filozófiát, amely ellen erélyesen harcolt mind a mensevik G. V. Plehanov, mind a bolsevik V. Iljin.

Kérdezzük, becsületesen járnak-e el a likvidátorok, A. Bogdanov, Trockij, a párizsi és genfi vperjodisták, amikor közölve a „Vperjod" nyilatkozatát és a „Vperjod"-ról szóló cikkeket, *eltitkolják* az orosz munkások előtt:

1) hogy a „Vperjod"-csoport maga vette be platformjába a „proletár filozófiát", azaz a „machizmust";

2) hogy a különféle frakciókhoz tartozó marxisták körében huzamos és kemény harc folyt a „machizmus" mint velejéig reakciós filozófia ellen;

3) hogy még a lelkes vperjodista Alekszinszkij is, noha a machistákkal együtt aláírta a platformot, kénytelen volt valamivel később a leghatározottabban szembefordulni a machizmussal.

Térjünk át az otzovizmusra.

Fentebb láttuk, hogy az „otzovisták" részt vettek a

„Vperjod"-csoportban. Ennek a csoportnak a platformja — amint rögtön a külföldi sajtóban való megjelenése után rámutattunk — maga is leplezett otzovizmust hirdet, megengedhetetlen engedményeket tesz az otzovizmusnak, például a platform 16. oldalán a d) pontban, amelyben azt olvassuk, hogy (bizonyos ideig)

„a munkásosztály harcának egyetlen félig legális vagy legális módja és útja sem, így az Állami Dumában való részvétel sem lehet önálló és döntő jelentőségű".

Ez ugyanaz az „otzovizmus", csak leplezett, homályos, zavaros. Mind a pártigenlő, vagyis a likvidátorsággal ellenségesen szembenálló bolsevikok, mind a pártigenlő mensevikek állandóan és számtalanszor megmagyarázták, hogy ilyen platformot a szociáldemokraták nem tehetnek magukévá, hogy ez az „otzovizmus" rendkívül hibás és rendkívül ártalmas védelme.

Az otzovisták ellenezték a III. dumában való részvételt, és az események világosan bebizonyították, hogy az otzovisták tévedtek, hogy álláspontjuk a *gyakorlatban* anarchizmusra vezetett.

Az „otzovizmusnak" általunk imént említett leplezett és enyhébb védelme a *gyakorlatban* nem vezethetett volna annak az irányvonalnak a megvalósítására, melyet a „Pravda" győzelmesen megvalósított, és amely biztosította a győzelmet a pravdistáknak a párt rombolóival, a likvidátorokkal szemben a legális és a leglegálisabb munkásszervezetek óriási többségében.

Ez az oka annak, hogy amikor a „vperjodisták" még most is „csorbítatlanul baloldali marxizmusról" beszélnek, kötelesek vagyunk szót kérni és figyelmeztetni a munkásokat, kötelesek vagyunk kijelenteni, hogy ezek mögött a hangzatos szavak mögött olyan antimarxista, marxizmusellenes tanítás rejtőzik, amely óriási kárt okoz a munkásmozgalomnak, és amely teljesen összeegyeztethetetlen vele.

A „csorbítatlanul baloldali marxizmusnak" ez a vperjodista fajtája a bolsevizmus karikatúrája, amint ezt a bolsevikok már régen, több mint öt évvel ezelőtt megmondták és bebizonyították; valójában — ha a vperjo-

disták nincsenek is tudatában ennek — itt a marxizmustól az anarchizmus irányába való elhajlással van dolgunk.

Az 1910. évi januári plénum — az a plénum, amelyre a vperjodisták Trockij folyóiratában hivatkoznak, mondván, hogy az megerősítette csoportjukat — *egyhangúlag elítélte ezt az elhajlást*, amely éppen olyan káros, mint a likvidátor elhajlás. Az egész 1910. esztendő folyamán azok a vezető intézmények, melyeket a plénum a határozatainak megvalósítása végett létrehozott, például a Központi Lap szerkesztősége, kiadványaikban *több ízben* és minden részletre kiterjedően bebizonyították, hogy a vperjodisták, akárcsak a likvidátorok, *megsértették* a plénum határozatait; — hogy a vperjodisták, akárcsak a likvidátorok, valójában *a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás közvetítői*.

Ha a vperjodisták Trockij folyóiratában most „az első és a második vperjodista iskolára" hivatkoznak, kötelességünk emlékeztetni őket a tényekre: az első iskoláról a munkások fele *eltávozott*, mert tapasztalatai alapján meggyőződött ennek az iskolának antimarxista és bomlasztó jellegéről. Ami a második iskolát illeti, a Központi Lap, amely végrehajtotta a plénum határozatait, külön figyelmeztette a munkásokat, és rávilágított ennek az iskolának éppen az imént említett jellegére.

És ki támogatta ezt a második iskolát?

Csak a likvidátorok és Trockij, mégpedig a párt hivatalos lapjának hivatalos figyelmeztetése *ellenére*.

Ezen a második iskolán — ugyanúgy, mint most a pétervári likvidátor újságnak és Trockij „Borbá"-jának hasábjain — saját szemünkkel láthatjuk a likvidátorok, a vperjodisták és a Trockij-csoport tényleges blokkját, szövetségét.

Azoknak az antimarxista, bomlasztó csoportoknak a szövetsége ez, amelyek szemében gyűlöletes a „Pravda" marxizmusa és a fegyelem, az az elvtársi pártfegyelem, amely Oroszország öntudatos munkásainak óriási többségét egyesíti a „Pravda" körül.

Ezt a szövetséget — éppúgy, mint magát a „Vperjod"-csoportot és az egész „vperjodizmust" — *nem* nevezhetjük másnak, mint „kalandorságnak" abban az értelemben,

hogy a „vperjodistáktól" és Trockijjal, valamint a likvidátorokkal való „blokkjuktól" nem várhatunk egyebet, mint elvtelenséget, az antimarxista eszmék ösztönzését (anélkül, hogy nyíltan támogatnák őket) és a munkásmozgalom bomlasztását.

De jóllehet elvileg és visszavonhatatlanul ellenségesen állunk szemben a „Vperjod"-dal és a vperjodizmussal, soha nem zártuk be és nem is fogjuk bezárni a kaput azok előtt a „vperjodisták" előtt, akik (mint a „Vperjod" alapítóinak többsége) kiválnak ebből a csoportból, és segíteni akarják Oroszország öntudatos munkásainak a „pravdizmus" által tömörített és egyesített többségét. Csak semmi elnézés a „machizmus" (amellyel Bogdanov sajnos véglegesen „eljegyezte magát") vagy a „vperjodizmus" védelme iránt, és semmiféle akadály azoknak az elvtársaknak az útjába, akik becsületesen felismerték a „Vperjod" hibáit és visszatérnek a „Vperjod"-*tól* a párt*hoz*.

Azokkal a támadásokkal és szidalmakkal kapcsolatban, melyekkel Bogdanov a likvidátorok lapjában, a vperjodisták pedig Trockij folyóiratában illették „Iljin, Zinovjev és Kamenyev publicistákat", röviden csak ennyit jegyzünk meg: az említett publicisták mindig azoknak az egyesült marxista munkásoknak a *határozatait* hajtották végre, akik a „pravdizmus" körül való tömörülésükkel vagy a fővárosi és az országos biztosító intézetek választásaiban való részvételükkel nyíltan, az egész világ előtt bebizonyították, hogy ők alkotják Oroszország szervezett és öntudatos munkásainak túlnyomó többségét.

A fent említett publicistáknak, akik e határozatok szerint és e határozatok szellemében járnak el, minden alapjuk megvan arra, hogy tevékenységüket a marxista munkások többségének akaratával egybehangzó tevékenységnek tartsák, s a vperjodisták, Trockij és a likvidátorok szitkozódó kirohanásai természetesen nem térítethetik el őket munkájuktól.

A „Vperjod"-csoportnak, a csoport felbomlásának, Trockijjal és a likvidátorokkal való állandó blokkjainak története bizonyos általános érdeklődésre tarthat számot a munkások körében, sőt van bizonyos társadalmi érde-

kessége is, mert itt tipikus jelenséggel van dolgunk: a bomlás és a ziláltság korszakában külön értelmiségi csoportok alakulnak. Mindenki szabadon alakíthat különálló eszmei csoportot, és szabadon jelölhet meg külön utat a proletariátus számára, de minden új csoport alapítójától „sok mindent is kérünk számon". A tévedéseket senki sem tekinti rosszhiszeműségnek, szó se róla, de ha valaki *makacsul ragaszkodik* olyan tévedésekhez, amelyekre mind az elmélet, mind a több mint ötéves mozgalom gyakorlata fényt derített, az annyit jelent, hogy nyíltan harcba száll a marxizmussal, a munkások tömörült és egyesült többségével.

A likvidátorok és a vperjodisták ingadozása vagy elhajlása nem véletlen, hanem a bomlás és a ziláltság korszakának következménye. A marxista munkások osztályharcának útján jobbra is, balra is ott látjuk ezeket a burzsoá elhajlásokat, melyek figyelmeztetésül szolgálnak minden öntudatos munkásnak.

P. S.* A fenti sorok már elkészültek, amikor megkaptuk Trockij „Borbá"-jának azt a számát, amely közli „a «Vperjod» genfi, párizsi, tifliszi marxista köreinek és szentpétervári híveinek" újabb levelét.

A levél aláírásából azt látjuk, hogy a vperjodisták, akik 1909 legvégén léptek fel *„saját"* platformjukkal, 4½ év alatt Oroszországban *egy* „tifliszi kört" és valószínűleg *két* „pétervári követőt" szereztek (mert három már bizonyára pétervári, vagy fővárosi, vagy országos marxista eszmei kört alkotna!). Aki csak valamelyest is komolyan foglalkozik a politikával, annak a „Vperjod" négyéves „tevékenységének" már ez az egyetlen eredménye is teljesen elegendő e csoport megítéléséhez. Hadd szórakozzék Trockij azzal, hogy egyesülget vele *„saját"* folyóiratocskájának hasábjain, hadd űzzék a vperjodisták és a trockisták az egymással egyezkedő „hatalmak" és „áramlatok" játékát! Ez csak olyan emberek gyerekes szóra-

---

* — Postscriptum — utóirat. — *Szerk.*

kozása, akik nagy szavakkal akarják leplezni „csoportjaik“ reménytelen ürességét és tartalmatlanságát.

Nevethetnékje támad az embernek, amikor azt olvassa, hogyan kiáltoznak ezek a csoportok egységről és szakadásról! Értsék hát meg végre, kedveskéim, hogy lehet beszélni a munkások tömegmozgalmának egységéről, a munkáspárt egységéről, de olyan értelmiségi körökkel való egységről, amelyek 4 év alatt nem találkoztak rokonszenvvel Oroszország munkásai körében, csak locsogjanak maguk Trockijjal! Erről még vitázni sem érdemes.

„Proszvescsenyije“ 6. sz.
1914 június.
Aláírás: V. Iljin.

A „SZERKESZTŐSÉG" MEGJEGYZÉSE OKSZEN LOLÁNAK AZ UKRÁN MUNKÁSOKHOZ SZÓLÓ FELHÍVÁSÁRÓL[131]

Örömmel közöljük ukrán marxista elvtársunknak az öntudatos ukrán munkásokhoz intézett felhívását. Egyesülés nemzeti különbségre való tekintet nélkül. Ez a jelszó rendkívül időszerű ma Oroszországban. A munkások rossz tanácsadói, a „Dzvin" kispolgári intellektueljei a bőrükből bújnak ki abbeli igyekezetükben, hogy eltérítsék az ukrán szociáldemokrata munkásokat a nagyorosz szociáldemokrata munkásoktól. A „Dzvin" a nacionalista nyárspolgárok szekerét tolja.

Mi pedig az internacionalista munkások ügye érdekében munkálkodunk: tömöríteni, egyesíteni fogjuk, egybe fogjuk forrasztani valamennyi nemzet munkásait egységes, együttes munkára.

Éljen az ukrán munkásoknak, a nagyorosz munkásoknak és az Oroszországban élő valamennyi más nemzet munkásainak szoros, testvéri szövetsége!

„Trudovaja Pravda" 28. sz.
1914 június 29.

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSE ÉS INSTRUKCIÓK A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK A BRÜSSZELI TANÁCSKOZÁSRA KIKÜLDÖTT DELEGÁCIÓJA RÉSZÉRE[139]

A megírás ideje:
1914 június 23—30 (július 6—13).
Először megjelent: Lenin Művei.
2—3. kiad. XVII. köt. 1929.

Amikor az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Bizottsága nevében megkezdem jelentésemet, mindenekelőtt megragadom az alkalmat, hogy eleget tegyek annak a kellemes kötelességemnek, hogy az említett intézmény nevében hálás köszönetet mondjak Vandervelde elvtársnak, a Nemzetközi Szocialista Iroda Végrehajtó Bizottsága elnökének azért, hogy ellátogatott hazánkba, és személyesen megismerkedett a munkásmozgalom pétervári vezetőivel. Annál is inkább hálásak vagyunk Vandervelde elvtársnak, mert ő volt az első az Internacionálé tekintélyes tagjai közül, aki személyes ismeretséget kötött Oroszország öntudatos és vezető munkásaival, és aki a külföldi szocialista sajtóban (a „*Peuple*"-re és az „*Humanité*"-ra gondolunk) objektív adatokat közölt Oroszország munkásmozgalmáról, olyan adatokat, melyeket a három áramlat, a „pravdista" (azaz pártunk), a „likvidátor" és az „eszer" áramlat lapjainak szerkesztőségeitől a helyszínen gyűjtött.

Az oroszországi szociáldemokrácia egységének kérdéséről szóló jelentésem a következő négy részből fog állni: 1) először ismertetni fogom a szociáldemokraták körében felmerült legfőbb nézeteltérések *lényegét*; 2) azután ismertetem azokat az adatokat, amelyek az oroszországi tömeges munkásmozgalomra vonatkoznak, és amelyek megmutatják, *hogyan ellenőrizték ennek a mozgalomnak a tapasztalatai* pártunk irányvonalát; 3) elmondom, hogyan ellenőrizték ugyanennek a mozgalomnak a tapasztalatai ellenfeleink munkáját, irányvonalát és álláspontját. Végül, 4) az Oroszországi Szociáldemokrata

Munkáspárt Központi Bizottsága nevében kifejtem az egységre vonatkozó konkrét, pozitív, *gyakorlati* javaslatokat.

I

Arra vonatkozólag, hogy mi történik jelenleg az oroszországi szociáldemokráciában, két fő vélemény van.

Az egyik vélemény, amelyet Rosa Luxemburg fejtett ki a Nemzetközi Szocialista Irodához beterjesztett múlt évi (1913 december) javaslatában, s amellyel egyetértenek mind a likvidátorok, mind pedig az őket támogató csoportok, a következő: Oroszországban a frakciók egész tömege között „kaotikus" frakcióharc dúl, s e frakciók közül a legrosszabb, a „lenini" szítja leginkább a szakadást. A nézeteltérések valójában egyáltalán nem teszik lehetetlenné a közös munkát. Az egység úgy érhető el, ha az összes áramlatok és frakciók megegyeznek vagy kompromisszumot kötnek.

A másik vélemény, a mi véleményünk az, hogy Oroszországban semmi olyasmi nem történik, ami a „kaotikus frakcióharchoz" hasonlítana. Oroszországban *csak* a likvidátorok ellen folyik a harc, és *csak* ebben a harcban alakul ki az *igazi* szociáldemokrata munkáspárt, amely máris egyesítette Oroszország öntudatos munkásainak *túlnyomó többségét*, $^4/_5$-ét. Az illegális pártot, amely Oroszország munkásainak többségét egyesíti, az 1912 januári, az 1913 februári és az 1913 nyári konferencia, illetőleg tanácskozás képviselte. A legális újság a „Pravda" („Vérité"); innen ered a „pravdista" elnevezés. Ezt a véleményt fejezte ki többek között az a pétervári munkás is, aki a Vandervelde elvtárs részvételével tartott szentpétervári banketten kijelentette, hogy a szentpétervári gyári munkások egyesültek, és hogy ezen a munkásegységen csak a „hadsereg nélküli vezérkarok" rekedtek kívül.

Jelentésem második részében rá fogok térni azoknak az objektív adatoknak az ismertetésére, amelyek a mi véleményünk helyességét bizonyítják. Most pedig hadd foglalkozzam a likvidátorság lényegének kérdésével.

A likvidátorok csoportjának a pártból való hivatalos kizárására az OSzDMP 1912 januári konferenciáján került sor. A likvidátorság kérdését azonban pártunk már jóval előbb felvetette. Már az OSzDMP *1908* decemberében megtartott összoroszországi konferenciája szabatos, az egész pártra kötelező, hivatalos határozatot hozott, mely feltétel nélkül elítéli a likvidátorságot. Ez a határozat a következőképpen definiálja a likvidátorságot:

(a likvidátorság) „a párthoz tartozó értelmiség bizonyos részének ... kísérlete arra, hogy az OSzDMP meglevő szervezetét likvidálja és olyan laza egyesüléssel helyettesítse, amely mindenáron megmarad a legalitás keretei közt, még akkor is, ha ezt a legalitást a párt programjának, taktikájának és hagyományainak nyílt megtagadása árán kellene megvásárolni."

Ebből látható, hogy a likvidátorságot már *1908*-ban hivatalosan *értelmiségi* áramlatnak minősítettük, és hogy lényege az illegális párt *megtagadása*, legális párttal való *helyettesítése* vagy e helyettesítés hirdetése.

A Központi Bizottság teljes ülése *1910* januárjában ismét *egyhangúlag* elítélte a likvidátorságot mint *„a proletariátusra gyakorolt burzsoá befolyás meg-nyilvánulását"*.

Ebből látható, mennyire téves az a vélemény, hogy a köztünk és a likvidátorok közt felmerült nézeteltérések nem súlyosabbak, hanem kevésbé jelentősek, mint Nyugat-Európában az úgynevezett radikálisok és mérsékeltek nézeltéltérései. Egyetlen, a szó szoros értelmében egyetlen nyugat-európai pártban sem találunk egyetlen párthatározatot sem, melyet olyan emberek ellen hoztak volna, akik *fel akarják oszlatni* a pártot, és új párttal akarják *helyettesíteni!!*

Nyugat-Európában sehol sem vetődött, nem vetődik és nem is vetődhet fel az a kérdés, megengedhető-e, hogy valaki a párttag címét viselje, *és ugyanakkor* ennek a pártnak a feloszlatását, hasznavehetetlenségét, felesleges voltát és más párttal való helyettesítését hirdesse. Nyugat-Európában sehol sem vetődik fel a párt *fennállásának*, a párt *létének* kérdése, amint nálunk felvetődött.

Ez nem szervezeti nézeteltérés, mert nem abban a

kérdésben merült fel, *hogyan* építsük a pártot, hanem a párt *létének* kérdésében. Itt szó sem lehet semmiféle kibékülésről, semmiféle megegyezésről, semmiféle kompromisszumról.

Nem építhettük volna fel ($^4/_5$ részben), és nem építhetjük tovább pártunkat másképpen, csak ha elszántan harcolunk azok ellen a publicisták ellen, akik a legális sajtóban az illegalitás (vagyis az illegális párt) ellen harcolnak, akik az illegális pártot „*bajnak*" nyilvánítják, a pártból való szökést helyeslik és magasztalják, s „nyílt pártot" hirdetnek.

A mai Oroszországban, ahol még a legmérsékeltebb liberálisok pártja sem legális, pártunk csakis illegális pártként létezhet. A mi helyzetünk ugyan hasonlít kissé a német szociáldemokraták helyzetére a kivételes törvény idején (bár a németeknek akkor is százszor nagyobb legalitásuk volt, mint nekünk Oroszországban), mégis egészen eredeti és sajátos, mégpedig azért, mert a mi illegális szociáldemokrata munkáspártunk olyan *illegális* (gyakran „sejteknek" nevezett) munkásszervezetekből tevődik össze, amelyeket *legális* munkásegyesületek többé-kevésbé sűrű hálózata vesz körül (biztosító pénztárak, szakszervezetek, ismeretterjesztő egyesületek, sportegyletek, antialkoholista egyesületek stb.). A fővárosban a legális egyesületek száma nagyobb, vidéken gyakran egyáltalán nincsenek.

Az illegális szervezetek egyes esetekben meglehetősen szélesek, másutt teljesen szűkkörűek, sőt teljesen a „bizalmiakra"[133] korlátozódnak.

A legális egyesületek biztosítják az illegális szervezetek bizonyos fokú *leplezését* és a munkásegyesülés eszméjének széleskörű, legális hirdetését a tömegek körében. A munkásosztály vezető szervezeteinek országos méretekben való egyesítése, a központ (Központi Bizottság) létrehozása, szabatosan megfogalmazott párthatározatok kidolgozása minden kérdésben — mindez természetesen teljesen illegális, és a legszigorúbb konspirációt, a kipróbált, élenjáró munkások bizalmát követeli meg.

Aki a legális sajtóban az illegalitás *ellen* vagy a „nyílt párt" mellett száll síkra, az kifejezetten *dezor-*

ganizálja pártunkat, és az ilyen embereket nem tekinthetjük másnak, mint pártunk *engesztelhetetlen ellenségeinek.*

Magától értetődik, hogy az illegalitás tagadása összefügg a forradalmi taktika tagadásával, a reformizmus védelmével. Oroszország a polgári forradalmak korszakában van. Oroszországban ma még a legmérsékeltebb burzsoák, a „kadetok" és az „októbristák" is határozottan elégedetlenek a kormánnyal. De ezek valamennyien ellenségei a forradalomnak, gyűlölnek bennünket a „demagógia" miatt, azért, mert igyekszünk újra kivinni a tömegeket a barikádokra, mint 1905-ben. A burzsoák valamennyien csak „reformokat" prédikálnak, és azt a rendkívül zülleszto hitet terjesztik a tömegekben, hogy a reformok *összeegyeztethetők* a jelenlegi cári monarchiával.

A mi taktikánk más. Mi felhasználunk minden reformot (például a biztosítást) és minden legális egyesületet. De mi arra használjuk fel őket, hogy magasabb fokra emeljük a tömegek forradalmi öntudatát és forradalmi harcát. S Oroszországban, ahol mind ez ideig nincs politikai szabadság, ezeknek a szavaknak ma számunkra sokkal közvetlenebb jelentésük van, mint Európában. Pártunk *forradalmi sztrájkokat* szervez, s ezek úgy terjednek Oroszországban, mint sehol a világon; nézzük meg például csak május hónapot. 1912 májusában 64 000, 1914 májusában 99 000 fő vett részt gazdasági sztrájkokban.

Politikai sztrájkokban pedig 1912-ben 364 000-en, 1914-ben 647 000-en vettek részt. A politikai és a gazdasági harc egyesítése forradalmi sztrájkot eredményez, amely felrázza és forradalomra neveli a parasztok millióit. Pártunk *a forradalmi tömeggyűlések* és a *forradalmi utcai tüntetések* egész kampányát szervezi. Pártunk e célból *forradalmi kiáltványokat* terjeszt, és kiad egy *illegális újságot*, a párt Központi Lapját. Ennek a tömegek körében végzett propaganda- és agitációs munkának eszmei összefogását szolgálják a pártunk legfelső szervei által kiadott jelszavak: 1) 8 órás munkanap; 2) a földesúri földek elkobzása és 3) demokratikus köztársaság. Oroszország jelenlegi helyzetében, a

teljes jogfosztottság és önkény körülményei között, amikor a cári monarchia minden törvényt felrúg, *csak* ezek a jelszavak tudják valóban összefogni és irányítani a párt egész propagandáját és agitációját a munkásosztály forradalmi mozgalmának tényleges támogatása szellemében.

Nevetséges, amikor a likvidátorok például azt mondogatják, hogy mi ellenezzük az „egyesülési szabadságot", mert mi programunk e pontjának jelentőségét 1912 januári konferenciánk külön határozatában hangsúlyoztuk, sőt a gyakorlatban a megnyirbált egyesülési jogot is (például a munkáspénztárakat) sokkal eredményesebben használtuk ki, mint a likvidátorok. De amikor egyesek a legális sajtóban azt írják, hogy a földek elkobzásának és a köztársaságnak a jelszavával nem lehet a tömegek között agitálni, akkor mi kijelentjük, hogy pártunknak *ilyen* emberekkel, ilyen publicista csoporttal való egységéről szó sem lehet.

Minthogy jelentésem első részében azt a feladatot tűztem ki, hogy a nézeteltérések *lényegét* fejtsem ki, a fent elmondottakra szorítkozom, de megjegyzem, hogy jelentésem negyedik részében, a gyakorlati javaslatok szövegében pontosan fel fogom sorolni a likvidátoroknak a párt programjától és határozataitól való minden eltérését.

Azzal, hogy miként *szakadtak el* a likvidátorok illegális pártunktól, az OSzDMP-től, e helyütt nem fogok részletesen foglalkozni. Ennek a történetnek csupán *három* fő szakaszát jelölöm meg.

I. szakasz: 1908 őszétől 1910 januárjáig. A párt szabatos, hivatalos párthatározatokkal harcol a likvidátorság ellen, elítélve azt.

II. szakasz: 1910 januárjától 1912 januárjáig. A likvidátorok *akadályozzák* a párt Központi Bizottságának újjászervezését, szétrombolják a párt Központi Bizottságát, és *feloszlatják* a Központi Bizottság utolsó maradványát, „a Központi Bizottság Külföldi *Irodájának*" technikai bizottságát[134]. Ekkor *Oroszországban* a pártbizottságok a párt újjáteremtése céljából megalakítják az „Oroszországi Szervező Bizottságot" (1911 őszén). A Szervező Bizottság összehívja az 1912. évi januári konferenciát. Ez a konferencia újjáteremti a pártot, megválasztja a Központi

Bizottságot, és kizárja a pártból a likvidátorok csoportját.

III. szakasz: 1912 januárjától napjainkig. Ennek a szakasznak az a lényege, hogy Oroszország öntudatos munkásainak $^4/_5$-ös többsége éppen azok körül a határozatok és intézmények körül tömörül, amelyeket az 1912. évi januári konferencia hozott létre.

Most pedig áttérek jelentésem második részére, s ismertetem pártunk és a likvidátorok jelenlegi helyzetét az oroszországi tömeges munkásmozgalom szempontjából. Igyekszem majd megvilágítani azt a kérdést, hogy mennyire igazolták *a tömegmozgalom tapasztalatai* pártunk irányvonalát, illetve a likvidátorok irányvonalát.

II

1912 április 22-én (a régi időszámítás szerint) indult meg Oroszországban a „Pravda" című munkás napilap, s ez annak *eredménye* volt, hogy az 1912 januári konferencián újjászerveződött a párt. A „Pravda" ennek a konferenciának a határozatait hajtja végre (gyakran csak célzások formájában, s mindig korlátozottan). Érthető, hogy soha *semmilyen sajtóban* sem beszélünk arról, hogy az 1912 januári illegális pártkonferencia és az általa alakított Központi Bizottság, valamint a legális „Pravda" közt illegális kapcsolat van. 1912 szeptemberében indult meg a likvidátorok konkurrens lapja, a „Lucs" — ma „Nasa Rabocsaja Gazeta". Ez után, 1912 őszén zajlottak le a IV. Állami Duma választásai. 1913-ban kezdték végrehajtani Oroszországban az új biztosítási törvényt, amely megteremtette a munkások betegsegélyző pénztárait. Végül a legális szakszervezetek, bármilyen kíméletlenül üldözi is őket a kormány, akárhányszor betiltják őket, mégis mindig újjáalakulnak.

Könnyen megérthetjük, hogy a *tömeges* munkásmozgalom felsorolt megnyilvánulásai — kivált a *két* irányzat napilapjai — rengeteg nyilvános, ellenőrizhető, *objektív* adatot szolgáltatnak. Kötelességünknek tartjuk, hogy a Nemzetközi Szocialista Iroda Végrehajtó Bizottsága

előtt kategorikusan tiltakozzunk a likvidátoroknak és külföldi szószólóiknak az ellen a módszere ellen, hogy légből kapott kijelentésekkel, erősködéssel és szavalással próbálnak célt érni, *mellőzve* az oroszországi tömeges munkásmozgalom objektív tényeit.

Éppen ezek a tények szilárdították meg bennünk minden kétséget kizáró módon azt a meggyőződésünket, hogy irányvonalunk helyes.

1912 januárjában zajlott le az OSzDMP konferenciája, amely újjáalakította az illegális pártot. A likvidátorok és a külföldi csoportok (köztük Plehanov) mocskolódással fogadták ezt a konferenciát. Hát az oroszországi munkások?

Erre a IV. Állami Duma választásai adták meg a választ.

A duma-választásokat 1912 őszén tartották. A III. dumában a munkáskúriából választott képviselők *50 százaléka* tartozott a mi irányzatunkhoz (8 közül 4), a IV. dumában viszont a munkáskúria 9 képviselője közül 6 volt a mi oldalunkon, vagyis 67 százalék. Ez azt bizonyítja, hogy a munkásság tömege a párt mellé állt, és elvetette a likvidátorságot. Ha most a likvidátorsághoz húzó hat duma-képviselő valóban óhajtja az egységet a *párt* duma-frakciójával, az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakcióval, akkor kötelességünk rámutatni: az egységnek az a feltétele, hogy elismerik, hogy a képviselők a munkások többségének akaratát kötelesek végrehajtani.

Továbbá. A napilapok a munkásosztály *megszervezésének* igen fontos eszközei. A lapokban rengeteg olyan anyag van, amely erre utal. Például *a munkáscsoportoktól beérkező adományok számára* vonatkozó adatok. Mindkét lap, a pravdista (vagyis a pártlap) is, a likvidátor lap is jelentéseket tesz közzé a munkáscsoportoktól beérkező pénzadományokról. Ezek a jelentések az Oroszországban egyáltalán elképzelhető legjobb — nyílt és legális — mutatói annak, hogy milyen a munkástömegek *szervezettségének* tényleges állapota.

Nyugat-Európában, ahol a szocialista pártok legáli-

san működnek, a párttagok számát mindenki ismeri, és ezt veszik mindig alapul, amikor bármilyen tekintetben véleményt mondanak a szervezett munkásmozgalomról.

Oroszországban nincs nyílt, legális párt. A párt szervezetei illegálisak, titkosak, „földalatti" szervezetek, ahogy nálunk mondják. De e szervezetek állapotának *közvetett* — és amellett hibátlan — mutatója *a munkáscsoportoktól beérkező pénzadományok száma.*

Mivel ezek az adatok a mi lapunkban több mint két éve, a likvidátorok lapjában pedig több mint másfél éve nyilvánosan és rendszeresen megjelennek, mivel továbbá minden valótlan adat vagy hiba esetén maguk a munkások azonnal tiltakoznának, ezek az adatok *feltétlenül megbízható,* és a nyilvános, legális ismérvek közt a lehető legjobb mutatói a munkástömegek szervezettségének.

Likvidátoraink és az őket védelmező külföldi csoportocskák makacsul figyelmen kívül hagyják ezeket az adatokat, hallgatnak róluk a sajtójukban, de munkásaink ezt csak annak tudják be, hogy a likvidátorok *meg akarják hiúsítani a munkások többségének akaratát,* s hogy a likvidátorok nem elég lelkiismeretesek.

Hadd álljanak itt az *egész* 1913. évre vonatkozó adatok. A pravdistákhoz 2181, a likvidátorokhoz 661 adomány érkezett a munkáscsoportoktól. 1914-ben (május 13-ig) a pravdistákat 2873 munkáscsoport, a likvidátorokat 671 munkáscsoport támogatta. Ez azt jelenti, hogy a pravdisták által szervezett munkáscsoportok százalékaránya 1913-ban 77 százalék, 1914-ben pedig 81 százalék volt.

A pravdisták 1912 óta rendszeresen közlik ezeket az adatokat, s közben állandóan kérik az olvasókat, hogy ellenőrizzék őket, hangoztatják, hogy ezek az adatok objektív adatok, s felhívják az „egység" *igazi* (nem pedig képmutató) barátait, hogy nyíltan és becsületesen ismerjék el a munkások többségének akaratát. *Enélkül* minden fecsegés az egységről merő képmutatás.

Az oroszországi öntudatos munkások a likvidátorok-

nak a párt ellen folytatott másfélévi harca után $^4/_5$-ös többséggel *jóváhagyták* a „pravdista" irányvonalat, az illegalitáshoz és a forradalmi taktikához való hűséget. S mi a likvidátoroktól és barátaiktól nem azt várjuk, hogy a párt akaratával *ellenkező* „egységről" szavaljanak, hanem őszinte nyilatkozatot: hajlandók-e végre elismerni az oroszországi öntudatos munkások óriási többségének akaratát vagy sem?

Mi sem könnyebb, mint üres szólamokkal dobálózni. De egyáltalán nem könnyű megszervezni egy igazi munkásújságot, amelyet valóban a munkások tartanak fenn. Ezzel a nálunk tapasztaltabb külföldi elvtársak mind tisztában vannak. Az igazi munkásújság, vagyis az olyan újság, amelyet valóban a munkások pénzéből tartanak fenn, amely a párt irányvonalát valósítja meg, óriási szervező apparátus.

És mit mutatnak az adatok? Az objektív adatok azt mutatják, hogy a „Pravda" valóban munkáslap, a likvidátor lap viszont, amely tagadja az illegalitást, vagyis a pártot, a *valóságban* mind eszméit, mind pénzforrásait tekintve *burzsoá* lap.

Mint rendszerint, az 1914 január 1-től május 13-ig terjedő időre vonatkozólag is közölte mindkét lap a gyűjtésekről a pénzügyi jelentéseket, és a mi lapunk összegezte ezeket a jelentéseket. Az eredmény a következő volt: a „Pravda" 21 584,11 rubelt gyűjtött, ebből 18 934,10 rubel munkáscsoportoktól érkezett be. Vagyis a gyűjtött összeg 87 százaléka a szervezett munkásoktól ered, s csak 13 százalék ered a burzsoáziától.

A likvidátorok viszont 12 055,89 rubelt gyűjtöttek, s ebből 5296,12 rubelt kaptak munkáscsoportoktól, vagyis *kevesebbet, mint a felét*, mindössze 44 százalékot. A pénznek *több mint a felét* a burzsoázia adja a likvidátoroknak.

S ráadásul az egész liberális burzsoá sajtó napról napra dicséri a likvidátorokat, *segítve* őket a munkástöbbség akaratának meghiúsításában, *ösztönözve* a likvidátorokat a reformizmusra és az illegalitás tagadására.

A külföldi csoportok tevékenységének szemléltetésére példaképpen megemlítem a „Jegyinsztvó"-t, Plehanov

elvtárs, Burjanov képviselő és mások lapját. Előttem van e lap három száma, az első szám május 18-i, a harmadik június 15-i keltezésű. A jelentésekből láthatjuk, hogy valaki a külföldön tartózkodó Olgin elvtárson keresztül 1000 rubelt adott a lapnak, a külföldi gyűjtések eredménye pedig 207,52 rubel. *Hat* (hat!) munkáscsoport 60 rubelt adományozott.

És ez a hat oroszországi munkáscsoportra támaszkodó lap szólítja föl a munkásokat, hogy ne engedelmeskedjenek a párt határozatainak, s nyilvánítja ezt a pártot „szakadárnak"!! Az a párt, amely két és fél év alatt *5600* munkáscsoportot egyesített az 1912—1913-ban tartott *három* illegális pártkonferenciájának szabatos határozatai körül, „szakadár". Plehanov csoportja viszont, amely hat oroszországi munkáscsoportot egyesített, és külföldön 1200 rubelt gyűjtött az orosz munkások akaratának *meghiúsítására*, amint látjuk, „egyesülésre törekvő" csoport!!

Plehanov másokat vádol frakciózással — mintha bizony *nem az volna* a frakciózás, hogy külön gyűjtenek pénzt egy különálló csoport javára, és felhívják a munkásokat, hogy ne teljesítsék a $^4/_5$-ös többség határozatait.

Ami minket illet, mi kereken kijelentjük, hogy Plehanov csoportjának magatartása a *bomlasztás* iskolapéldája. Plehanov magatartása ugyanolyan, mintha Mehring Németországban összeszedne hat munkáscsoportot, és egy külön német szociáldemokrata lapban felhívást tenne közzé, hogy a munkások ne hallgassanak a pártra, amely szakított mondjuk a lengyelekkel.

Mi és Plehanov más-más nyelven beszélünk. Mi azt mondjuk, hogy az oroszországi munkások $^4/_5$-ének tömörülése tényleges egység, nemcsak szóban az. Azt a harcot pedig, amelyet a külföldi csoportok a külföldön gyűjtött pénzből az oroszországi munkások többsége ellen folytatnak, *bomlasztásnak* nevezzük.

A „Pravda" azok szerint az adatok szerint, amelyeket Vandervelde elvtárs Szentpétervárott gyűjtött és nyilvánosságra hozott, 40 000 példányban jelenik meg, a likvidátorok lapja pedig 16 000 példányban. A „Pravdá"-t

a munkások vásárolják, a munkások tartják fenn, a likvidátorokat pedig azok tartják ki, akiket a mi lapunk *gazdag burzsoá pártfogóknak* nevez.

A Nemzetközi Szocialista Iroda Végrehajtó Bizottsága elé terjesztjük a két lapban közzétett pénzügyi jelentéseket — a külföldi elvtársak számára, akik tudják, milyen komoly dolog egy munkásújság, ez célszerűbb lesz, mint az üres szavalás, ígérgetés, fogadkozás és a „leninisták" szidalmazása.

Megkérdezzük a likvidátoroktól: ezután sem akarnak számolni azzal az *objektív ténnyel*, hogy csoportjuk lapja a *valóságban* burzsoá vállalkozás, s az a rendeltetése, hogy az illegalitás megtagadását hirdesse, és az oroszországi öntudatos munkások többségének akaratát *meghiúsítsa?*

Ha nem, akkor munkásaink továbbra is maró gúnnyal fogadják az „egység" körül csapott lármájukat.

Aki komolyan akarja az egységet, az lojálisan ismerje el, hogy az egész likvidátor irányvonal teljesen hibás, amit egyébként 1908 óta a párthatározatok, két és fél év óta pedig a *munkástömegek* harcának *tapasztalatai* is bebizonyítottak.

Továbbá. Lássuk a munkásbiztosító intézetek választásainak adatait. Mi liberális fecsegésnek tartunk és elvetünk minden olyan szóbeszédet, hogy a jelenlegi, cári Oroszországban lehetségesek politikai reformok, alkotmányreformok, de az *igazi* reformokat, amilyen például a munkásbiztosítás, *ténylegesen* kihasználjuk, nem pedig szavakban. Az országos biztosító intézet *egész* munkáscsoportja *pravdistákból*, vagyis olyan munkásokból áll, akik elítélték és elvetették a likvidátorságot. Az országos biztosító intézet választásain az 57 meghatalmazott közül 47, azaz 82 százalék pravdista volt. A fővárosi, szentpétervári biztosító intézet választásain 37 pravdista meghatalmazott és 7 likvidátor meghatalmazott volt, vagyis a pravdisták aránya 84 százalék.

Ugyanez a helyzet a szakszervezetekben is. Lehetséges, hogy a külföldi elvtársak, akik a külföldön élő orosz szociáldemokratáktól egyre az oroszországi „kaotikus frakcióharcról" hallanak (így beszél Rosa Luxemburg,

Plehanov, Trockij stb.), azt hiszik, hogy nálunk szakadás van a szakszervezeti mozgalomban?

Szó sincs róla.

Oroszországban nincsenek párhuzamos szakszervezetek. Mind Pétervárott, mind Moszkvában *egységesek* a szakszervezetek. S az a helyzet, hogy ezekben a szakszervezetekben *teljes a pravdisták* túlsúlya.

Moszkva 13 szakszervezete között egyetlenegy likvidátor szakszervezet sincs.

Szentpétervár 20 szakszervezete között, amelyeket munkáskalendáriumunk a taglétszám feltüntetésével felsorol, csak a rajzolóké, a gyógyszerészeké és az irodai alkalmazottaké, meg félig a nyomdászoké likvidátor. Valamennyi többi szakszervezetben — mind a vasasok, mind a textilmunkások, mind a szabók, mind a famunkások, mind a kereskedősegédek stb. szakszervezetében — *teljes* a pravdisták túlsúlya.

S mi most kereken kijelentjük: ne beszéljenek a likvidátorok „egységről", ha nem akarják a legradikálisabban megváltoztatni taktikájukat, és nem akarják abbahagyni az oroszországi öntudatos munkások szervezett többsége ellen folytatott bomlasztó harcukat.

A „Pravda" mindennap kiáll, ha csak célzások formájában is, az *illegalitás* mellett, és elítéli azokat, akik tagadják az illegalitást. És a munkások a *saját* lapjukat, a „Pravdá"-t követik.

Most pedig idézzük a külföldi illegális sajtó adatait. A likvidátorok 1912 augusztusi konferenciája *után*, 1914 júniusáig, pártunk az illegális vezető politikai lap *öt* számát adta ki, *a likvidátorok nem adtak ki egyet sem*, a szociálforradalmárok lapjának pedig *kilenc* száma jelent meg. Nem számítottuk ide az oroszországi kiáltványokat, amelyek a forradalmi agitációt szolgálják sztrájkok idején, gyűléseken, tüntetéseken.

Ebben az öt számban pártunk *44* illegális szervezetéről történik említés, a likvidátorokéban *egyről sem*, a szociálforradalmárokéban *2 1*-ről (főleg diák- és parasztszervezetekről).

Végül, amikor 1913 októberében a dumában megalakult az önálló oroszországi szociáldemokrata munkás-

frakció, amely a likvidátoroktól eltérően az oroszországi öntudatos munkások többségének akaratát *érvényesíteni*, nem pedig megszegni akarta, *mindkét* lap közölte azokat a *határozatokat*, amelyeket a munkások hoztak Oroszország-szerte az egyik vagy a másik, a pártigenlő vagy a likvidátor frakció mellett. A nyilvánosságra hozott *aláírások* közül *6722* szólt a „pravdista" frakció, vagyis a pártigenlő duma-frakció mellett, és *2985* a likvidátor frakció mellett (ebből 1086 aláírás származott a bundista munkásoktól és 719 a kaukázusiaktól). A likvidátorok tehát összes szövetségeseikkel egyetemben mindössze *egyharmadát* tudták összeszedni annak, amit a pravdisták kaptak.

Röviden ezek azok az objektív adatok, amelyeket szembeállítunk a likvidátorok üres szavalásával. Ezek az oroszországi munkásosztály *tömeg*mozgalmának két és fél évére vonatkozó adatok végérvényesen bizonyítják, mégpedig az öntudatos munkások tapasztalataival, pártunk irányvonalának helyességét.

Itt egy kitérőt kell tennem, és foglalkoznom kell egy konkrét példával, hogy megmutassam, miért nem lehet nálunk szó „egységről", sőt még „békéről" sem a mostani likvidátorok mostani lapjával.

Ez rendkívül fontos példa, mivel megvilágítja, milyen álláspontot foglalnak el a likvidátorok pártunk illegális munkájával szemben, és ezért arra kérem az elvtársakat, hogy különösen figyeljenek.

Ismeretes, hogy Oroszországban 1912 óta rendkívül sikeresen fejlődik a forradalmi tömegsztrájk. A gyárosok munkáskizárást próbáltak alkalmazni ellene. Pártunk *1913* februári értekezlete (jegyezzék meg ezt a dátumot: *1913!*), hogy kidolgozza a párt álláspontját ezzel a harci módszerrel kapcsolatban, megfogalmazott és *illegálisan* közzétett egy határozatot[135].

Ez a határozat kereken megmondja (az illegális kiadvány 11. oldala), hogy „soron következő feladatként tűzzük ki utcai forradalmi tüntetések szervezését". Ez a határozat egyenesen ajánlja (ugyanott), hogy „új harci formákat kell keresni a lock-out visszaverésére (például „ülősztrájkot"), és adott esetben a politikai

sztrájkok helyett forradalmi gyűléseket és forradalmi utcai tüntetéseket kell szervezni".

Ez, ismételjük, 1913 februárjában történt, vagyis *egy fél évvel* a likvidátorok (1912. évi) augusztusi konferenciája után, ama konferencia után, amely arról biztosította az egész világot, hogy a likvidátorok *nem* ellenzik az illegalitást. Sem e fél év alatt, 1912 augusztusától 1913 februárjáig, *sem a következő egy év alatt*, 1913 februárjától 1914 februárjáig, az Augusztusi Blokk *egyetlenegy határozatot sem hozott* erről a kérdésről. Egyetlenegyet sem!! De figyeljenek tovább.

1914 március 20-án a szentpétervári gyárosok elhatározzák, hogy a sztrájkokra munkáskizárással válaszolnak. Szentpétervárott egy nap alatt 70 000 embert dobtak utcára.

Pártunk szentpétervári illegális szervezete, az „OSzDMP Pétervári Bizottsága" a párt határozatával összhangban elhatározza, hogy a munkáskizárásra forradalmi tüntetéssel válaszol a lénai vérfürdő évfordulóján, április 4-én.

A bizottság illegális kiáltványt intézett a munkásokhoz, ez most itt van előttem. Aláírta az „OSzDMP Szentpétervári Bizottsága". A kiáltvány megismétli a párt jelszavait (köztársaság és a földek elkobzása), és ezekkel a szavakkal fejeződik be:

„Elvtársak! Április 4-én délelőtt 11 órakor vonuljatok ki a Nyevszkij proszpektre."

Magától értetődik, hogy a legális „Pravda" nem hogy közölhetné, de *ő maga* még csak nem is említheti ezt a kiáltványt.

Mit tegyen? Hogyan adja a munkásolvasók, legalább a legöntudatosabb és legfejlettebb olvasók tudtára azt a *gondolatot*, hogy támogatni kell az illegális, forradalmi tüntetésre szólító illegális felhívást?

Mint mindig, ezúttal is célzáshoz kell folyamodnunk.

S a tüntetés napján, pénteken, 1914 április 4-én lapunkban („Puty Pravdi", 54. sz.) megjelenik egy aláírás nélküli, szerkesztőségi cikk ezzel a szerény címmel:

„A munkásmozgalom formáiról"*. Ez a cikk *nyíltan megnevezi* „a marxisták 1913 februári hivatalos határozatát", és a következő szavakkal *céloz* a forradalmi jellegű tüntetésre:

„Az öntudatos munkások nagyon jól ismerik a fokozásnak" (mármint a harci formák fokozásának) „egyes konkrét formáit is, amelyeket történelmileg nemegyszer kipróbáltunk, és amelyek csak a likvidátorok számára «érthetetlenek», «idegenek»" („Puty Pravdi", 1914. 54. sz.).

Az orosz rendőrség és ügyészség nem vette észre a célzást. De az öntudatos munkások megértették.

A tüntetés megtörtént. Írt róla valamennyi burzsoá esti lap április 4-én. Erre másnap, április 5-én lapunk (lásd „Puty Pravdi", 55. sz.) a burzsoá lapok tudósításaiból *idéz* olyan részleteket, amelyekben arról van szó, hogy

„az utóbbi napokban a munkások körében tömegesen terjesztettek olyan röpiratokat, amelyek tüntető megmozdulásokra hívják fel őket április 4-re, a lénai események évfordulójára, s amelyeket az OSzDMP Pétervári Bizottsága írt alá".

Lapunkat a burzsoá lapokból vett *ilyen* idézetért nem lehet pörbe fogni. Ily módon végeredményben teljesítettük az illegális párt határozatát; a negyvenezer munkás által olvasott legális lap szervezte a forradalmi tüntetést, és *támogatta* ezt a munkát.

De mit tesznek a likvidátorok?

Mint már mondtam, sem az 1912 augusztusától 1913 februárjáig terjedő fél év alatt, sem a következő egy év alatt nincs az Augusztusi Blokknak *egyetlen egy illegális határozata sem.*

Szentpétervárott senki sem hallott arról, hogy a likvidátorok bármiféle illegális felhívást adtak volna ki 1914 április 4-re, és a burzsoá lapok sem tettek említést ilyesmiről. Pedig meg kell mondanom, hogy a burzsoá lapok tanúsága *igen fontos*, mert amikor a kiáltványokat valóban tömegesen terjesztik, a burzsoá lapok mindig tudnak erről, és írnak is róla. Viszont ha a kiált-

* Lásd ebben a kötetben 209—212. old. — *Szerk.*

ványokat jelentéktelen mennyiségben terjesztik, a tömegek nem tudnak róla, és a burzsoá lapok hallgatnak.

Szóval a likvidátorok maguk semmit sem tettek az 1914 április 4-i forradalmi tüntetés megszervezése érdekében. Félreálltak.

De ez még nem minden. A likvidátorok legális lapja a tüntetést követő napon beszél a tüntetésről, de

nem veszi át a burzsoá lapokból azokat a híreket, hogy pártunk szentpétervári bizottsága nevében röplapokat terjesztettek!!

Ez szörnyű, de tény. S itt mellékelem a likvidátor lap 1914 április 5-i számát („Szevernaja Rabocsaja Gazeta", 48. sz.), hogy a Nemzetközi Szocialista Iroda Végrehajtó Bizottsága előtt megbélyegezzem ezt a tényt.

Gondolják csak meg, mit jelent ez!! Olyan emberek, akik úton-útfélen hangoztatják, hogy „egységet" óhajtanak pártunkkal, akik szociáldemokratának akarják nevezni magukat, *eltitkolják* a munkások előtt pártunk illegális szervezetének, az OSzDMP Szentpétervári Bizottságának *létezését*, e szervezet *forradalmi*, illegális kiáltványait; és azt, hogy *ez a szervezet* 1914 április 4-re tüntetést rendezett.

Azok az emberek, akik összevissza handabandáznak a pártunkkal való „egységről", *nem veszik át* azokat a híreket, amelyeket a burzsoá lapok közölnek a pártunk Szentpétervári Bizottsága által aláírt *illegális* röpiratok tömeges terjesztéséről!

A külföldi pártok tagjai megérthetik ebből, miért oly lényeges, döntő jelentőségű számunkra az illegalitás kérdése.

De még ez sem minden. Egy hét múlva, 1914 április 11-én a likvidátor lapban („Szevernaja Rabocsaja Gazeta", 51. sz.) megjelenik egy cikk, amelyben a szerző *éppenséggel gúnyt űz* a „Pravdá"-ban április 4-én, a tüntetés napján a harc „magasabb formáiról" közölt cikkből, *gúnyt űz* belőle, mondván, hogy a „Pravda"

„nehezen érthető formába öltöztette gondolatait"!!

Gondolják csak meg: az illegalitást állandóan ócsárló és szidalmazó likvidátorok legális lapja *gúnyt*

űz abból, hogy a mi legális lapunk, amely *segíteni* akar az illegális mozgalomnak, ezt csak célzások formájában teszi!

És mert lapunk *célzott* a „magasabb formákra", vagyis a forradalmi tüntetésre, amelyet pártunk Szentpétervári Bizottsága szervezett, a likvidátorok lapjukban, ugyanabban a cikkben nyilvánosan *„kalandoroknak"*, és a „legelvtelenebb kalandoroknak", „a munkásokat *provokáló" „anarcho-szindikalistáknak"* neveznek bennünket!!

Rendelkezésemre áll valamennyi dokumentum, mind a Szentpétervári Bizottság kiáltványa, mind a mi lapunk, mind a likvidátor újság. Azok az elvtársak, akiket érdekel, kérjék, hogy fordítsák le nekik ezeket a dokumentumokat teljes egészükben.

Én pedig pártunk Központi Bizottságának és az oroszországi szervezett szociáldemokrata munkások óriási többségének nevében kijelentem: *semmiféle „egység" és semmiféle „béke" ilyen likvidátor csoporttal, amíg van ilyen lap!!*

Ilyen lappal „egységben" *nem tudjuk* végezni forradalmi munkánkat a tömegek között.

III

Rátérek most beszámolóm harmadik részére. Miután megvizsgáltuk az oroszországi tömeges munkásmozgalom *tapasztalatait*, amelyek a mi irányvonalunkat igazolták, szeretném megvizsgálni ellenfeleink *tapasztalatait.*

Ellenfeleink, mind a likvidátorok, mind a külföldi csoportocskák, mint például a Plehanov-féle csoport, szeretnek bennünket „bitorlóknak" szidalmazni. A „Vorwärts" hasábjain 1912 márciusában megismételték ezt a szidalmat. Nekünk viszont nem adott módot a „Vorwärts" arra, hogy válaszoljunk!! Nézzük meg tehát, mi lehet a politikai tartalma a „bitorlás" vádjának.

Már említettem, hogy az 1912. évi konferenciát a párt egy bizottsága által alakított „Oroszországi Szervező

Bizottság" hívta össze az után, hogy a likvidátorok lerombolták a régi Központi Bizottságot. Mi érdemünknek tartjuk az illegális pártnak ezt az újjászervezését, és az oroszországi munkások többsége elismerte ezt.

De tegyük fel egy pillanatra, hogy oly nagyszámú (a külföld és az értelmiségi csoportok szempontjából nagyszámú) ellenfeleinknek igazuk van. Tegyük fel, hogy valóban helytálló a „bitorlás", a „szakadárság" stb. vádja. Nem az volna-e természetes ebben az esetben, ha ellenfeleink *nem szavakkal*, hanem munkájuk és egyesülésük *tapasztalataival* cáfolnának meg bennünket?

Ha nincs igazunk, amikor azt állítjuk, hogy nem építhetjük a pártot másként, mint a likvidátor csoporttal szembeszállva, akkor nem várhatnánk-e el azt, hogy azok a csoportok és szervezetek, amelyek nem értenek egyet velünk, munkájuk *tapasztalataival bizonyítsák be* a likvidátorokkal való egység lehetséges voltát?

Ellenfeleink tapasztalatai viszont mást mondanak. 1912 januárjában az illegális pártot a mi konferenciánk szervezte újjá, amelyen az oroszországi szervezetek többsége képviselve volt.

1912 márciusában a „Vorwärts" hasábjain az ellenünk irányuló szitkozódásban egyesültek:

a likvidátorok
a Bund
a lettek
a lengyelek
a „trockisták"
a „vperjodisták".

Ugye, milyen sok „áramlat" és „csoport"? Milyen könnyen mutathatnának egységükkel jó példát az oroszországi munkásoknak!!

De amikor elkezdték összehívni a likvidátorok „augusztusi" konferenciáját, kiderült, hogy ellenfeleink *nem tudnak* együtt haladni.

Plehanov és a lengyelek még arra sem voltak hajlan-

dók, hogy elmenjenek a likvidátorok „augusztusi" konferenciájára.

Miért?

Azért, mert *nem tudtak* megegyezni még a párttagság fogalmának kérdésében sem!!!

És ha most a Plehanov-csoport vagy Rosa Luxemburg vagy valaki más azzal ámítja magát és azzal hiteget másokat, hogy a likvidátorokkal *lehet* egyesülni, erre így válaszolunk: próbáljanak meg maguk, kedves elvtársak, *de nem szóban, hanem ténylegesen* „egyesülni" a likvidátorokkal a párttagság meghatározásában!!

Továbbá. A „vperjodisták" elmentek az augusztusi konferenciára, de *ott is hagyták*, mégpedig tiltakozva és leleplezve a konferencia fiktív jellegét.

Most, 1914 februárjában, másfél évvel a likvidátorok „augusztusi konferenciája" után összeült a lett párt konferenciája. A lettek mindig az „egység" mellett voltak. A lett munkások együtt *akartak* dolgozni a likvidátorokkal, és ezt nem szavakkal, hanem tettekkel, *tapasztalatilag* bizonyították be.

S másfélévi tapasztalat után a lettek, *szigorúan megmaradva a semlegesség álláspontján*, kongresszusukon kijelentették, hogy kilépnek az Augusztusi Blokkból, mert

— így szól a lett kongresszus határozata:

„A békítgetőknek az a kísérlete, hogy bármi áron egyesüljenek a likvidátorokkal (1912 augusztusi konferencia), eredménytelennek bizonyult, és az egyesülés hívei maguk váltak a likvidátorok eszmei-politikai függvényévé."

Aki akarja, ismételje meg most „a likvidátorokkal való egyesülés kísérletét". Mi meg kijelentjük, hogy amíg a likvidátorok nem hagynak fel végleg likvidátor vonalukkal, szó sem lehet velük semmiféle egyesülésről.

Végül a Trockij-csoport is, a kaukázusi csoport is, vezérével, An-nal az élén, és néhány más likvidátor („Em-El" például) ténylegesen *elszakadt* az Augusztusi Blokktól, s *külön* folyóiratot alapított „Borba" címmel. Ennek a folyóiratnak semmiféle kapcsolata sincs

a munkásokkal, de a tegnapi likvidátorok csoportjának ez a folyóirata puszta létezésével, a likvidátorok opportunizmusának bírálatával, a likvidátoroktól való elkülönülésével *bebizonyította*, mégpedig tettekkel, tapasztalatilag bizonyította be, hogy a likvidátorokkal lehetetlen az egység.

Az egység csak akkor lehetséges, ha a likvidátorok hajlandók végérvényesen szakítani egész taktikájukkal és egész likvidátor mivoltukkal.

Most pedig áttérek az „egység" pontos, szabatos feltételeinek ismertetésére.

IV

Központi Bizottságunk a következőképpen fogalmazta meg azokat a gyakorlati, konkrét feltételeket, amelyek pártunk számára lehetővé tennék az „egységet" a likvidátorokkal.

Az első feltétel:

1. Az 1908 decemberi és az 1910 januári határozatokat, amelyeket az egész pártot képviselő fórumok hoztak a likvidátorságról, feltétlenül és fenntartás nélkül elismerik éppen a likvidátorságra vonatkoztatva.

Ahhoz, hogy ezt minden oroszországi öntudatos munkás valóban komoly és végleges elismerésnek tekinthesse, valamint ahhoz, hogy minden kétértelműségnek elejét vegyük, el kell ismerni, hogy elítélendő és nem tűrhető meg az illegális OSzDMP soraiban az, aki harcolni fog (különösen a legális sajtóban) az illegalitás ellen, vagyis az illegális szervezet ellen, aki „halott dolognak" minősíti, s kijelenti, hogy ez a szervezet nem létezik, helyreállítása reakciós utópia stb. — vagy általában bármilyen módon lekicsinyli az illegalitás szerepét és jelentőségét.

Elismerik, hogy elítélendő és nem tűrhető meg az illegális párt soraiban az, aki harcol (különösen a legális sajtóban) „az illegális sajtó reklámozása" ellen. Az illegális pártnak csak az lehet tagja, aki őszintén és minden erejéből segít fejleszteni az illegális *sajtót*, az illegális kiáltványokat stb.

Elismerik, hogy elítélendő és nem tűrhető meg az illegális párt soraiban az, aki a mai Oroszországban bármilyen formában „nyílt" (vagyis legális) munkáspártot propagál — mert ez objektíve cári monarchista munkáspártot jelentene —, aki kiadja a „nyílt párt" vagy a „nyílt pártért való harc" jelszavát.

Elismerik, hogy elítélendő és nem tűrhető meg az illegális párt soraiban az, aki bármilyen formában harcol (különösen a legális sajtóban) a forradalmi tömegsztrájkok ellen (vagyis az olyan sztrájkok ellen, amelyek egyesítik a gazdasági és a politikai harcot és a forradalmi agitációt), s a forradalmi gyűlések és utcai tüntetések ellen. A sztrájkokat és tüntetéseket szervező párt forradalmi munkája elleni ilyen tűrhetetlen támadások közé tartozik például az, ha a legális sajtóban elítélik a munkások „sztrájkőrületét", vagy a „magasabb harci formákat" (= a tüntetések legális fedőneve).

Elismerik, hogy a szociáldemokrata irányvonaltól a „burzsoá befolyás" irányában való említett eltéréseket nevezetesen a „Nasa Zarja" című folyóirat és a „Nasa Rabocsaja Gazeta" című újság propagálja.

2. Elismerik, hogy elítélendő és nem lehet az illegális párt tagja az, aki bármilyen formában (különösen a legális sajtóban) azt hangoztatja, hogy nem alkalmas vagy kevéssé alkalmas a tömegagitáció céljára a demokratikus köztársaságnak és a földesúri földek elkobzásának jelszava — azok a jelszavak, amelyeket pártunk programja elfogadott, s amelyek különösen időszerűek a mai Oroszországban, ahol a cári monarchia a nép megcsúfolásává változtatta az alkotmánynak a cár által való formális elismerését.

Elismerik, hogy mivel a liberális sajtó a tömegek körében igen buzgón hirdeti a reformizmus eszméit, a politikai szabadság és a cári monarchia kibékíthetőségének gondolatát, a cárizmus forradalmi úton való megdöntésének fölösleges, káros és bűnös voltát, — ezért az olyan alkotmányreform mellett, mint az egyesülési szabadság, úgy kell agitálni, mégpedig a lehető legnagyobb arányokban, hogy világosan tudatában legyünk annak, hogy a munkásosztály ellenségesen áll szemben a liberális reformisták

propagandájával, és hogy ezzel szoros kapcsolatban megmagyarázzuk és népszerűsítsük a köztársaság jelszavát mint a cári monarchia elleni forradalmi tömegroham jelszavát.

3. Elismerik, hogy teljesen megengedhetetlen és a párthoz tartozással összeegyeztethetetlen az, hogy pártunknak, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártnak bármelyik része blokkra vagy szövetségre lépjen egy *másik* párttal.

Elismerik, hogy ilyen megengedhetetlen blokk az a blokk, amelyet a Bund és a likvidátorok alakítottak egy *nem* szociáldemokrata párttal, az „LSzP-balszárnnyal" a *lengyel* szociáldemokrácia akarata *ellenére* és hozzájárulása *nélkül*, az OSzDMP kongresszusának határozata nélkül.

Jagello képviselő mint egy *nem* szociáldemokrata párt tagja csak csatlakozhat pártunk duma-frakciójához, de semmiképp sem lehet tagja a frakciónak.

4. Elismerik, hogy minden városban és minden helységben csak egy, egységes szociáldemokrata szervezet lehet, amely egyesíti valamennyi nemzetiség munkásait, és a helybeli proletariátus által beszélt valamennyi nyelven végzi munkáját.

Elítélik a zsidó nemzeti szeparatizmust hirdető Bundot, amely az OSzDMP 1906-os stockholmi kongresszusának határozata és az e határozatot megerősítő 1908 decemberi konferencia ellenére mind a mai napig vonakodik megvalósítani a szociáldemokrata munkások helyi internacionális egységének elvét, amely a Kaukázusban 1898 óta oly ragyogóan bevált[136].

5. Elismerik, hogy a „kulturális nemzeti autonómia" követelése, amely nemzetiségi megoszlást idéz elő a munkások soraiban, amely kifinomult nacionalizmust hirdet, s amelyet az OSzDMP II. (1903-as) kongresszusa hivatalos határozattal elvetett, ellenkezik a pártprogrammal (éppúgy, mint a kulturális nemzeti autonómia álneve, az úgynevezett „nemzeti fejlődés szabadságát biztosító intézmények létesítése").

Pártunk összes helyi, nemzeti vagy különleges szervezeteinek (köztük a duma-frakciónak) minden olyan

határozatát, melyben a kulturális nemzeti autonómia elve érvényesül, hatályon kívül helyezik, és elismerik, hogy nem lehet a párt tagja az, aki e határozatokat az OSzDMP kongresszusának határozata nélkül megújítja.

6. A párt valamennyi szervezete, valamennyi kiadványa valamennyi nyelven haladéktalanul felszólítja a szociáldemokrácia valamennyi árnyalatához tartozó munkásokat, hogy haladéktalanul lássanak hozzá az *egység* megteremtéséhez *alulról*, vagyis oly módon, hogy helyi illegális szociáldemokrata sejteket, szervezeteket és csoportokat alakítanak, vagy belépnek ilyen szervezetekbe, ahol már vannak. Feltétlenül elvetendő emellett a valamennyi „áramlat" föderációjának vagy egyenjogúságának elve, s csakis az az elv ismerhető el, hogy a kisebbség lojálisan aláveti magát a többségnek. A munkásmozgalom különböző áramlatai közti erőviszony megállapítására a különböző irányzatú lapokhoz a munkáscsoportoktól 1913 óta beérkezett pénzadományok számát tekintjük a legális sajtóban a legpontosabb, vagy legalábbis a leginkább megközelítő adatnak. Ezért a pénzadományok számát a párt valamennyi kiadványában közölni kell, és valamennyi kiadvány ajánlja valamennyi helyi szociáldemokratának, hogy az OSzDMP következő kongresszusáig minden gyakorlati lépésében ezekből az adatokból induljon ki.

Ami pedig a párttagság meghatározásának kérdését illeti, elismerik, hogy a párttagság meghatározása során *csak* azt lehet figyelembe venni, hogy az illető tagja-e egy illegális sejtnek, csoportnak vagy más szervezetnek (mindegy, hogy helyi, üzemi, kerületi szervezetnek, vagy legális egyesületekben működő szociáldemokrata csoportnak), s végez-e illegális munkát gyűlések szervezése, párthatározatok megvitatása, illegális irodalom terjesztése vonalán.

Valamennyi csoport és „áramlat" köteles erről haladéktalanul teljesen világos és félreérthetetlen illegális felhívásokat kiadni.

7. Feltétlenül megengedhetetlennek ismerik el, hogy ugyanabban a városban vagy ugyanazon a helyen két egymással konkurráló lap álljon fenn. A kisebbségnek joga van ahhoz, hogy az egész párt nyilvánossága előtt megvitassa a programbeli, taktikai és szervezeti nézeteltérése-

ket egy vitafolyóiratban, amelyet külön meg kell alapítani, de nem indíthat akciót konkurráló lapban a többség akcióinak és határozatainak meghiúsítására vagy lejáratására.

Figyelembe véve, hogy a pétervári likvidátor lap, amelyet főleg burzsoá pénzből, nem pedig proletár pénzből tartanak fenn, s a szentpétervári öntudatos szociáldemokrata munkások nyilvánvaló és vitathatatlan* többségének akarata ellenére adnak ki, és amely a többség akaratának semmibevevését hirdető agitációjával rendkívül nagy zavart idéz elő, elismerik, hogy ezt a lapot haladéktalanul be kell szüntetni, egyidejűleg megszervezve a vitafolyóiratot.

8. Egészen határozottan és fenntartás nélkül megerősítik az 1903-as II. kongresszus határozatát, valamint az 1907-es londoni kongresszus határozatát, amely megállapítja általában a narodnyikok, s köztük a szociálforradalmár párt irányzatának polgári demokratikus jellegét.

Feltétlenül megengedhetetlennek ismerik el, hogy a szociáldemokraták egy része bármilyen blokkra, szövetségre vagy ideiglenes egyezségre lépjen a szociálforradalmárokkal (és általában a narodnyikokkal) a szociáldemokrácia másik része ellen.

Félreérthetetlenül és fenntartás nélkül elítélik a pétervári likvidátorokat, akik még saját „augusztusi konferenciájukon" sem proklamáltak semmiféle új szociáldemokrata irányvonalat a szociálforradalmárokkal szemben, de Pétervárott a biztosító intézeti választásokon a szociáldemokrata munkások túlnyomó többsége ellen blokkra és egyezségre léptek a szociálforradalmárokkal.

---

* A likvidátorok lapjában („Nasa Rabocsaja Gazeta", 34. sz. 1914. VI. 13) közölt számítás szerint Szentpétervárott a munkások 72 százaléka pravdista és 28 százaléka likvidátor. Ez a furcsa számítás nem a munkáscsoportok számát veszi alapul, hanem a — mind a munkásoktól, mind a burzsoáziától — összegyűjtött rubelek összegét, úgyhogy 10 000 munkás, ha egyenként 10 kopeket adott, egyenlő 1 burzsoával, aki 1000 rubelt adott. Valójában 1914 január 1-től május 13-ig Szentpétervárott az adakozó munkáscsoportok közül 2024, azaz 86 százalék volt pravdista és 308, azaz 14 százalék likvidátor.

Megengedhetetlennek ismerik el a tekintélyes likvidátoroknak és a likvidátorságot támogató csoportok tekintélyes szociáldemokratáinak (Plehanov, Trockij stb.) irodalmi blokkját a szociálforradalmárokkal, akik a „Szovremennyik" című szentpétervári folyóiratban azt hirdetik, hogy „a régi csoportosulások kétségtelenül megszűntek", hogy „nem lehet megállapítani, hol végződik a marxizmus, és hol kezdődik a narodnyikság" („Szovremennyik", 7. sz. 76. old.).

Azokat a publicistákat, akik a szociáldemokrata párt tagjai akarnak lenni, s nemcsak abból a kényszerűségből dolgoznak ennek a lapnak, mert kénytelenek burzsoá kiadványokban kenyeret keresni, felhívják, hogy mondjanak fel ennek a folyóiratnak, és ezt a lépésüket hozzák nyilvánosságra.

9. Tekintettel arra a rendkívül nagy bomlasztó hatásra, amelyet azok a különálló és elszakadt külföldi csoportok gyakorolnak az oroszországi munkásmozgalomra, amelyeknek nincs semmiféle mandátumuk egyetlen oroszországi pártszervezettől sem, és ilyen pártszervezetekkel semmilyen megállapodást sem kötöttek, elismerik, hogy határozatilag ki kell mondani: kivétel nélkül valamennyi külföldi csoport csakis a párt Központi Bizottságán keresztül tarthat kapcsolatot az Oroszországban működő szervezetekkel, és hogy ezt a határozatot végre kell hajtani.

Azok a külföldi csoportok, amelyek nem vetik alá magukat a szociáldemokrata munka orosz központjának, vagyis a Központi Bizottságnak, és bomlasztó munkát végeznek azzal, hogy a Központi Bizottság mellőzésével külön kapcsolatot tartanak Oroszországgal, nem használhatják az OSzDMP nevet.

Külföldön, külföldi gyűjtések útján, szociáldemokrata vitafolyóiratot kell alapítani a program, a taktika és a szervezet kérdéseinek sokoldalú, cenzúramentes megvitatására.

Meg kell erősíteni és feltétlenül végre kell hajtani a párt szervezeti szabályzatának azt a rendelkezését (3. pont), hogy „csakis elismert pártszervezeteknek van joguk pártirodalom kiadására".

10. Elismerik, hogy feltétlenül kötelező minden szociáldemokratára a Londonban választott Központi Bizottság által (1908 január elején) egyhangúlag elfogadott határozat, amely így szól:

„a szakszervezeti mozgalomban a szociáldemokraták fokozott munkáját, amelyet a jelenlegi helyzet egésze megkövetel, a londoni* és a stuttgarti** határozatok szellemében kell végezni, azaz semmiképpen sem a szakszervezetek semlegességének vagy pártonkívüliségének elismerése szellemében, hanem éppen olyan szellemben, hogy következetesen törekszünk a szakszervezeteknek a szociáldemokrata párthoz való minél szorosabb felzárkóztatására."

Elismerik, hogy nem lehet a párt tagja az, aki a szakszervezetekben az illegális OSzDMP ellen próbál agitálni.

A likvidátorok kötelezettséget vállalnak, hogy nem bujtogatnak senkit a szakszervezeti vezetőségekkel szemben való engedetlenségre, lojálisan alávetik magukat a szakszervezetek marxista többségének, és semmiképp sem alakítanak szakadár, párhuzamos szakszervezeteket.

Ugyanez vonatkozik a különféle munkásegyesületekben — klubokban stb. — végzett munkára is.

Minden szociáldemokrata köteles belépni a szakszervezetekben, kulturális és népművelő egyesületekben stb. működő illegális szociáldemokrata sejtekbe. Az illegális párt határozatai ezekre a sejtekre kötelezők.

Elismerik, hogy minden szociáldemokrata köteles harcolni a szakszervezeteknek nemzetiségi alapon való megosztása *ellen.*

11. Elismerik, hogy *megengedhetetlen* a sajtóban agitálni a szentpétervári munkások által választott biztosító intézeti képviselet ellen (az Országos Biztosító Tanácsban, a Fővárosi Intézetben stb. működő képviselet ellen), és bujtogatni e képviselet utasításai stb. ellen. Elismerik, hogy az a biztosítási program, amelyet ez a munkásképviselet jóváhagyott, *kötelező* érvényű.

---

* Az OSzDMP 1907. évi londoni kongresszusáról van szó.

** Az 1907. évi stuttgarti nemzetközi szocialista kongresszusról van szó.

A „Sztrahovanyije Rabocsih“ című folyóiratot[137], amely konkurrenciát csinál a biztosítási munkásképviselet hivatalos lapjának („Voproszi Sztrahovanyija“), beszüntetik.

12. A kaukázusi szociáldemokraták elismerik, hogy megengedhetetlen az agitáció a kulturális nemzeti autonómia mellett, amelyet az OSzDMP programja elvetett.

A kaukázusi szociáldemokratáknak kötelezettséget kell vállalniuk, hogy egyetlen városban sem sértik meg az egységes internacionális szervezet elvét, és semmi esetre sem térnek rá — sem a politikai, sem a szakmai szervezetekben — a munkásoknak nemzeti alapon való megosztására.

13. Az Állami Duma hat képviselője (Csheidze frakciója), valamint Burjanov képviselő ismerje el az összes fenti feltételeket.

Csheidze frakciója jelentse ki a duma szószékéről, hogy az oroszországi szociáldemokraták programja értelmében visszavonja a „kulturális nemzeti autonómia“ általa kihirdetett jelszavát (és alteregóját: az „intézmények létesítését“ stb.).

Csheidze frakciója ismerje el vezetőjének a párt Központi Bizottságát, amelyet az 1912. évi januári konferencia választott, ismerje el magára nézve kötelezőnek valamennyi párthatározatot, valamint a Központi Bizottság vétójogát.

Pártunk Központi Bizottsága ezeknek a feltételeknek alapján tartja megvalósíthatónak az egységet és vállalja egy egységkampány megindítását. A likvidátoroknak azzal a csoportjával, amely a „Nasa Zarjá“-t és a „Nasa Rabocsaja Gazetá“-t adja ki, amíg ez a csoport kitart *mostani* taktikája mellett, teljesen lehetetlennek tartunk bármiféle tárgyalást és kapcsolatot. A többi csoportot, áramlatot, frakciót és intézményt, amely a likvidátorokat védelmezi, illetve a likvidátorokkal való egységet vagy kompromisszumot hirdeti, az oroszországi munkásmozgalomban képviselt politikai realitás szempontjából fikciónak tartjuk.

Kijelentjük, hogy aki azzal hitegeti és olyasfajta ígéretekkel .traktálja az oroszországi munkásosztályt, hogy lehetséges és könnyen megteremthető az egység a likvidátorok csoportjával, az fölöttébb rossz szolgálatot tesz az ügynek, és frázisokat tüntet fel realitásnak.

Ezért a következő gyakorlati javaslatot tesszük.

Pártunkban már egy évvel ezelőtt felvetődött a pártkongresszus összehívásának kérdése. Ezt nyilvánosságra is hoztuk az OSzDMP Központi Bizottsága pártmunkások részvételével rendezett 1913. évi nyári tanácskozásának határozataiban. A kongresszus összehívásának terve most már közel van a megvalósuláshoz. Valószínűleg a közeljövőben, rögtön a bécsi kongresszus után, sőt talán még a kongresszus ideje alatt össze fog ülni pártunk kongreszszusa[138]. Természetesen kérjük az elvtársakat, hogy a sajtóban ne írjanak és ne is beszéljenek erről. Ha a letartóztatások túlságosan nagyarányúak lesznek, lehetséges, hogy kongresszus helyett konferenciát tartunk.

Tehát amikor kijelentjük, hogy nem vagyunk hajlandók közeledni a likvidátor csoporthoz vagy e csoport védelmezőihez *addig, amíg nem teljesítik a fent felsorolt feltételeket*, javasoljuk valamennyi csoportnak, áramlatnak és frakciónak, amely — tőlünk eltérően — lehetségesnek tartja az egységet vagy a békét vagy a kompromisszumot a likvidátorok mostani csoportjával e csoport mostani taktikája ellenére, elfogadva azt úgy, ahogy van — javasoljuk mindezeknek a csoportoknak, hogy a bécsi kongresszust felhasználva szervezzék meg feltételeink együttes, hivatalos megtárgyalását.

Azok, akik a likvidátorokkal való békét vagy kompromisszumot hirdetik, ne szorítkozzanak a propagandára, hanem bizonyítsák be *tettekkel*, hogy lehetséges az egység a mostani likvidátorokkal.

Mi pedig nagyon fogunk örülni, ha az oroszországi munkások $^4/_5$-e képviselőinek pártunk kongresszusán vagy konferenciáján beszámolhatunk a likvidátorokat védelmező valamennyi csoport és a likvidátor csoport tanácskozásának eredményeiről.

14. Végezetül érintenem kell még egy pontot, amely

fölöttébb kellemetlen, de amelyet nem lehet elkerülni, ha lojális és nyílt eszmecserét akarunk folytatni az oroszországi szociáldemokrata egység kérdéséről.

A következőkről van szó.

Ellenfeleink, a likvidátorok sajtójukban elkeseredett személyi hajszát folytatnak pártunk néhány tagja ellen, számtalan becstelen, aljas és büntetendő cselekménnyel vádolva őket nyilvánosan és a tömegek színe előtt, vagy pedig ilyen cselekmények „híreit" terjesztve lapjukban. Pártunk sajtója válaszol ezekre a támadásokra, és a likvidátorokat — különösen két vezetőjüket, Dant és Martovot — nyíltan, határozottan, pártunk Központi Bizottsága nevében rágalmazóknak nevezi.

Könnyen elképzelhető, milyen bomlasztóan és demoralizálóan hat a tömegekre a likvidátoroknak ez a „kampánya", amelyre mi e szerint az elv szerint válaszoltunk és fogunk is mindig válaszolni: „à corsaire — corsaire et demi"*. Röviden utalunk négy példára:

1) L. Martov 1911-ben Párizsban „Megmentők vagy felszámolók" címmel kiadott egy brosúrát, amelyben főleg Lenint vádolta becstelen és büntetendő cselekményekkel. Martov a brosúra német fordítását eljuttatta Kautskynak, aki akkor döntőbíró volt az oroszországi szociáldemokrácia egyik vitás kérdésében. Kautsky Lunacsarszkijhoz („Vperjod"-csoport) intézett levelében „undorítónak" nevezte Martov e brosúráját, és ezt a véleményét az orosz szociáldemokrata sajtóban Plehanov nyilvánosságra is hozta. A likvidátorok lapja e brosúra tartalmát most célzások formájában fokozatosan kezdi beadogatni az orosz olvasóknak.

2) A likvidátorok lapja 1913-ban és az idén nyilvánosan becstelenséggel vádolta Danszkij biztosító intézeti funkcionáriust, pártunk tagját, és ezt a vádat ma is hangoztatja. A vád alapja az, hogy Danszkij egy magánvállalat, egy vállalkozói szervezet alkalmazottja, tehát a burzsoázia szolgálatában áll. Pártunk képviseletében a párt több fóruma (a „Pravda" és a „Proszvescsenyije" c. folyóirat szerkesztősége, az Állami Duma oroszországi

* — „Ha megdobnak kővel, dobd vissza mennykővel." — *Szerk.*

szociáldemokrata munkásfrakciója, néhány szakszervezet stb.) megvizsgálta ezeket a vádakat, és kijelentette, hogy Danszkij, aki kezdetben a „Pravda" anonim munkatársa volt, a munkáltatók szolgálatából fokozatosan átállt a munkásmozgalom szolgálatába. Amikor Danszkij végérvényesen belépett pártunkba, javasolták neki, hogy pártunk határozatai értelmében teljesen hagyja ott a magánvállalkozói szervezetet. Danszkij eleget tett ennek, kilépett állásából. A Központi Bizottság nevében ismétlem, hogy pártunk Danszkijt becsületes elvtársnak tartja, és senkinek sem engedi meg, hogy büntetlenül belegázoljon becsületébe. Sajtónk vádat emelt a likvidátorok ellen, hogy rágalmazzák Danszkijt, s rámutatott, hogy a likvidátorok különösen lelkiismeretlenek ebben az esetben, mert maga Martov más néven állandóan ír egy burzsoá lapba (hogy egészen világosan beszéljek: *Jegorov* a „Kijevszkaja Miszl"-ben), és a likvidátor lap belső munkatársai közül *Jezsov* is munkáltatói szövetségben dolgozott, meg *Jermanszkij* is, aki talán még ma is ott dolgozik.

3) Malinovszkij duma-képviselő hirtelen, anélkül, hogy bármi okát adta volna, kivonult a dumából, visszaadta mandátumát. Munkásaink gyűlésre hívták össze a helyi és központi vezető intézményeket, és Malinovszkijt kizárták a pártból, amiért bomlasztó módon, magyarázat nélkül, a kollégiumban való előzetes megtárgyalás nélkül megszökött harci őrhelyéről. A likvidátorok lapja ekkor névtelen híreket kezdett közölni Malinovszkij provokációjáról, s követelte e hírek frakcióközi megvizsgálását. Központi Bizottságunk kijelentette, hogy kezeskedik Malinovszkijért, kivizsgálta a híreket, és kezeskedik érte, hogy Dan és Martov becstelen módon rágalmazott. A Központi Bizottság semmiféle bizottságban nem hajlandó közösködni a likvidátorokkal, s a 10 moszkvai szakszervezet képviselői nyomán rágalmazással vádolta azokat, akik a sajtóban névtelen *„híreket"* merészelnek terjeszteni holmi provokációról, ahelyett, hogy szervezeti úton felterjesztenék e híreket vagy a mi Központi Bizottságunknak, *vagy a saját* Központi Bizottságuknak (az „SzB"-nek), a Bundnak és a likvidátorokban megbízó csoportok kollektíváinak, hogy a *testületek* és a fele-

lős intézmények vizsgálják ki a híreket. Burcev kijelentette, hogy nem hiszi el a híresztelléseket. Központi Bizottságunk vizsgáló bizottsága kijelentette, hogy adatokat tesz közzé e hírek terjesztőiről. Én ezt csak annyival egészíthetem ki, hogy a hírek terjesztői *likvidátorok.*

4) A napokban a likvidátor lapban megjelent Alekszinszkijnek, a II. duma egykori képviselőjének nyílt levele, amelyben árulással vádolja Antonov elvtársat, pártunk tagját, aki kitöltötte fegyházbüntetését. Antonov elvtárs magatartását viszont feddhetetlennek minősítette mind volt börtöntársainak külön bizottsága, mind pártunk Központi Bizottságának finnországi 1907—1908-as határozata, amikor a Központi Bizottságnak tagjai voltak a mensevikek is (vagyis a mostani likvidátorok) és az összes „nemzetiségi szervezetek" is. Pártunk válaszában ismét rágalom terjesztésével vádolja Dant és Martovot.

A Központi Bizottság megbízásából a Nemzetközi Szocialista Iroda Végrehajtó Bizottsága előtt gyakorlati javaslatot kell előterjesztenem erről a kérdésről. A likvidátorok módszerét mi úgy tekintjük, mint a pártból kizárt személyek sajátos politikai harci módszerét. Ezért nem reméljük, hogy morális szentenciák útján „helyrehozható" a dolog. De amikor azok az intézmények, amelyek a likvidátorokat fedezik (az „SzB" és a Bund például, valamint Trockij), s jónéhány külföldi csoport (köztük Plehanov) azt mondják nekünk, hogy lépjünk *„egységre"* ezekkel a likvidátorokkal, a Nemzetközi Szocialista Iroda Végrehajtó Bizottságának színe előtt a következő javaslatot tesszük nekik:

mondják meg félreérthetetlenül, nyilvánosan és kertelés nélkül, hogy helyeslik-e vagy nem helyeslik a likvidátoroknak az említett négy pont ügyében folytatott „kampányát" (amelyekhez — ebben biztosak vagyunk — a likvidátorok még negyvennégyet hozzátesznek).

Ha nem helyeslik — hadd tudják meg ezt az oroszországi munkások.

Ha meg helyeslik, akkor az *összes* csoportok, amelyek azt javasolják nekünk, hogy lépjünk „egységre" vagy kössünk kompromisszumot a likvidátorokkal, válasszanak egy közös bizottságot, és állítsanak össze indoko-

lással ellátott, tényeken alapuló, nyílt vádat pártunk bizonyos tagjai ellen becstelen cselekedeteikről. Ezt a vádat majd pártunk kongresszusa elé terjesztjük, s javasoljuk a likvidátorokat támogató csoportokból alakított bizottság képviselőinek, hogy jöjjenek el kongresszusunkra, és adják elő bizonyítékaikat.

Kötelességünknek tartjuk kijelenteni, hogy ha ez nem fog megtörténni, pártunkban meg fog szilárdulni az a már most is hallható vélemény, hogy mindazok a csoportok, amelyek a likvidátorokkal való „egységet" védelmezik, *titokban* a rágalmazókat támogatják.

Pártunk szervezetét az oroszországi öntudatos munkások többsége nevében meg fogjuk védeni a bomlasztókkal szemben, és a védelemre más módot az általunk alkalmazott és fentebb ismertetett módon kívül nem ismerünk el (ha nem beszélünk a burzsoá bíróságról, amelyet az első adandó alkalommal igénybe fogunk venni).

Befejeztem beszámolómat, amelynek előadásával az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Bizottsága megbízott. Beszámolómat bátorkodom összefoglalni két rövid tételben:

Formailag a következő a helyzet. Pártunk, amely az 1912 januári konferencián a likvidátor csoport ellenállása dacára újjászerveződött, a likvidátorokat kizárta soraiból. Az oroszországi öntudatos munkások túlnyomó többsége ez *után*, két és fél évi mozgalmi munkánk után jóváhagyta pártunk irányvonalát. Ezért minden okunk megvan rá, hogy most még szilárdabban, mint azelőtt, meg legyünk győződve irányvonalunk helyességéről, *és ettől az irányvonaltól nem tágítunk.* Ha a likvidátorok és az őket támogató csoportok azt kívánják, hogy érvénytelenítsük a likvidátorok kizárásáról hozott határozatot, Központi Bizottságunk kész pártunk kongresszusa elé terjeszteni és védeni egy ilyen értelmű javaslatot, de *csakis* az általam fentebb felsorolt feltételekkel.

Gyakorlatilag, vagyis lényegileg, a következő a helyzet. Oroszország a polgári forradalmak korszakában van, amikor állhatatlan értelmiségi csoportok olykor hajlamosak arra, hogy szociáldemokratának tartsák magu-

kat, vagy támogassák a szociáldemokráciának azt az opportunista áramlatát, amely ellen pártunk 20 éve harcol (az „ökonomizmust“ 1895—1902-ben; a „mensevizmust“ 1903—1908-ban és a „likvidátorságot“ 1908—1914-ben). A likvidátorok augusztusi (1912) blokkjának és e blokk felbomlásának tapasztalatai megmutatták, hogy a likvidátorok és védelmezőik maguk teljesen képtelenek arra, hogy bármiféle pártot vagy szervezetet alakítsanak. Csakis az ilyen csoportok ellen vívott harcban alakul ki és alakulhat ki Oroszország ténylegesen munkás szociáldemokrata pártja, amely az óriási nehézségek ellenére már eddig is egyesítette az öntudatos munkások $^{8}/_{10}$ részét (ha csak a szociáldemokraták körében számolunk), illetve $^{7}/_{10}$ részét (ha a szociáldemokratákat és az eszereket is számítjuk).

Mellékletek

INSTRUKCIÓK

I. MAGÁNTERMÉSZETŰ MEGJEGYZÉSEK

Ahhoz a kérdéshez, hogy mi közük van az „egységhez" a pravdistákkal tartó, jobban mondva pravdista oroszországi munkások többségére vagy kisebbségére vonatkozó adatoknak, meg kell jegyezni:

1. Ha valamely párt vagy csoport határozottan és szabatosan megfogalmaz egy olyan programot vagy taktikát, amellyel pártunk elvileg nem érthet egyet, a többség kérdésének természetesen nincs semmi jelentősége. Ha például a szociálforradalmárok (baloldali narodnyikok) pártja, amely mind programja, mind taktikája tekintetében különbözik tőlünk, megnyerné magának az oroszországi munkások többségét, ez egyáltalán nem késztetne bennünket arra, hogy eltérjünk irányvonalunktól. Ugyanez vonatkozik az illegalitásnak (= illegális pártnak) a mai Oroszországban fellépő nyílt és határozott tagadóira is.

De néhány szociáldemokrata csoport és a likvidátorok egy része azt állítja, hogy köztük és köztünk nincsenek kibékíthetetlen elvi nézeteltérések. Az ilyen csoportokat és személyeket kénytelenek vagyunk figyelmeztetni következetlenségükre, ha nem hajlandók alávetni magukat a többségnek.

2. Taktikai és szervezeti irányvonalunk helyességéről mindenekelőtt azért vagyunk meggyőződve, mert már hosszú évek óta ismerjük az oroszországi szociáldemokrata munkásmozgalmat és részt is veszünk benne, s ezt támasztja alá marxista elméleti meggyőződésünk is. De az a véleményünk, hogy a *tömeges* munkásmozgalom gyakorlata nem kevésbé fontos, mint az elmélet, és hogy csakis ez a gyakorlat szolgálhat elveink komoly *ellenőrzé-*

s é ü l. „Szürke, öcsém, minden teória, s az élet aranyfája zöld" (Faust). Ezért az a tény, hogy a likvidátorság és szövetségesei ellen vívott két és fél évi harc után az öntudatos munkások $^4/_5$ része állást foglal a „pravdizmus" mellett, megszilárdítja ama meggyőződésünket, hogy irányvonalunk helyes, és ezt a meggyőződést megingathatatlanná teszi.

3. Nálunk, Oroszországban csaknem mindegyik csoport vagy (a régi elnevezés szerint) „frakció" azzal vádolja a másikat, hogy az *nem* munkás, hanem polgári értelmiségi. Mi *e l v i l e g r e n d k í v ü l f o n t o s n a k* tartjuk ezt a vádat, vagy helyesebben ezt a meggondolást, ezt az egyes csoportok szociális jellegére való utalást. De éppen azért, mert rendkívül fontosnak tartjuk, kötelességünknek érezzük, hogy *m i* ne légből kapott adatok alapján jelöljük meg más csoportok szociális jellegét, hanem *o b j e k t í v* tényekkel támasszuk alá ezt. Mert az objektív tények visszavonhatatlanul és megcáfolhatatlanul bizonyítják, hogy Oroszországban *c s a k i s* a pravdizmus *m u n k á s* irányzat, a likvidátorság és az eszerség pedig *v a l ó j á b a n* polgári értelmiségi irányzat.

II. MAGÁNTERMÉSZETŰ MEGJEGYZÉSEK

Ha megpróbálják (mindegy, hogy valaki az NSzI-ből vagy ellenfeleink közül) „félretenni" vagy *mellőzni* a többségünkre vonatkozó adatokat, az objektív adatokat, akkor feltétlenül szót kell kérni, hogy az egész küldöttség nevében hivatalos nyilatkozatot tegyenek az alábbi tartalmú hivatalos tiltakozással:

Kategorikusan tiltakozunk az ellen a kijelentés (vagy kísérlet, utalás stb.) ellen, hogy arra vonatkozó objektív adatainkat, kivel tart az oroszországi öntudatos munkások óriási többsége, nem vizsgálhatja meg a Végrehajtó Bizottság, minthogy nem ellenőrizte őket (vagy minthogy nem tartoznak az egység kérdéséhez). Mi, ellenkezőleg, úgy véljük, hogy az egész Internacionálénak kétségtelen érdeke és az NSzI-nek a határozatában (1913 decemberi határozatában) világosan kifejezett akarata, hogy teljes,

szabatos és dokumentált információt kapjon az oroszországi munkásmozgalom tényleges állapotáról.

Úgy véljük, hogy ellenfeleink, akik ismerték az NSzI decemberi határozatát, nem teljesítették kötelességüket, mert mind ez ideig nem gyűjtötték össze önállóan az oroszországi munkásmozgalom objektív adatait.

Kijelentjük, hogy Vandervelde elvtárs eredményes oroszországi útja után cseppet sem kétséges, hogy az NSzI Végrehajtó Bizottsága Vandervelde elvtárs útján teljesen legálisan nyílt levelet intézhetne valamennyi oroszországi munkáslap (vagy a munkáslap elnevezésre igényt tartó lap) szerkesztőségéhez és valamennyi legális oroszországi munkásegyesület összes vezetőségi tagjaihoz, hogy közvetlen forrásból gyűjtse össze az adatokat arra vonatkozólag, hogyan oszlanak meg az oroszországi öntudatos munkások pravdistákra, likvidátorokra, eszerekre (baloldali narodnyikokra) és más irányzatokra.

Ilyen objektív adatok nélkül az egyes „csoportok" képviselőinek szubjektív kijelentései teljesen értéktelenek.

III. NEM A BESZÁMOLÓBA

A likvidátoroknak a lett kongresszuson tett néhány töredékes kijelentéséből és a sajtóban tett célzásokból ítélve a likvidátorok „egyesítő" szélhámosságának egyik terve a „közös kongresszus" terve.

Ez a terv, amelynek nyilván az a rendeltetése, hogy felültesse a hiszékeny külföldieket, körülbelül a következőkből áll: vagy egy „föderatív" szervező bizottságot alakítanak egy közös kongresszus összehívására, vagy pedig pártunk Központi Bizottságát „kibővítik" valamelyik likvidátor szervezet képviselőivel egy közös kongresszus összehívása végett.

Ez a terv — bármilyen formában tálalják is elénk — számunkra teljesen elfogadhatatlan, és ha így vagy úgy felmerül a brüsszeli „konferencián", a Központi Bizottság küldöttsége jelentse ki:

Mindaddig, amíg a likvidátorok csoportja nem teljesíti az általunk megszabott feltételeket, semmiféle lépést

nem tehetünk a közös kongresszus vagy a föderáció vagy akár a legcsekélyebb közeledés irányában. Mert *amíg nem* teljesítik ezeket a feltételeket, nem tanúsíthatjuk a *legcsekélyebb* bizalmat sem a likvidátorok csoportja iránt, amelyet kizártunk a pártból, és amely lapjában azóta is szüntelenül folytatja a párt bomlasztására irányuló munkát.

Ha bizalmat tanúsítanánk e csoport iránt, ezzel *ösztönöznénk* a bomlasztó munka folytatására. Mi pedig kongresszusaink, tanácskozásaink és a Központi Bizottság határozatai alapján követeljük a likvidátorok e tevékenységének *beszüntetését* mint a „béke" *conditio sine qua non-ját**.

Mit sem változtat a dolgon az, hogy a likvidátorokat leplezik olyan csoportok vagy szervezetek, amelyek formailag nincsenek kizárva a pártból (például a Bund vagy a Kaukázusi Területi Iroda vagy a képviselők „hatos csoportja" stb.). Az oroszországi munka szempontjából Oroszországban *csak* egy a lényeges és reális, mégpedig: csakis ez a likvidátor csoport a lapjával egyetemben, amely a többség akaratának megszegésére uszít.

Ha a Bund, a képviselők Csheidze-féle „hatos csoportja" stb., vagy a Kaukázusi Területi Bizottság, vagy Trockij, vagy a Szervező Bizottság, vagy bárki más közeledni akar hozzánk, előbb *érje el*, hogy a likvidátorok csoportja fogadja el feltételeinket, vagy pedig határozottan ítélje el ezt a csoportot, és szakítson vele. Enélkül szó sem lehet a *legcsekélyebb* olyan lépésről sem, amely bizalmunkat fejezné ki a likvidátorok csoportja iránt.

Azok, akik valóban kívánják az oroszországi szociáldemokrácia egységét, ne ringassák magukat illúziókban, és ne üljenek fel szubjektív fogadkozásoknak, ígéreteknek stb. Egy és csak egy útja van az egységnek: rá kell bírni a kisebbséget, amely kilépett az illegális pártból, bomlasztja az illegális pártot, és igyekszik meghiúsítani a többség munkáját és akaratát, hogy szakítson gyakorlatával, és *bizonyítsa be tettekkel*, hogy tiszteletben akarja tartani a többség akaratát.

---

* — elengedhetetlen feltételét. — *Szerk.*

Viszont teljesen meddő munkát végez az, aki akár közvetlenül, akár közvetve támogatja a likvidátor csoportot *mostani* magatartásában, vagy azzal a reménnyel kecsegteti, hogy lehetséges vele a „föderáció", vagy a „kibékülés", vagy a „közös kongresszus", vagy a „közeledés" stb., *még mielőtt* abbahagyja mostani tevékenységét, és *ténylegesen* aláveti magát a többség akaratának. Az oroszországi szociáldemokrata munkások pártja, amely az öntudatos munkások $^4/_5$ részét egyesítette, *nem fogja megengedni*, hogy meghiúsítsák akaratát.

Azok a csoportok vagy intézmények, amelyek azzal hitegetik magukat és ámítanak másokat, hogy a likvidátorok nem olyan rosszak (Bund, Szervező Bizottság, Kaukázusi Területi Bizottság), értsék meg, hogy nekünk nem szavak, hanem tettek kellenek. Ha megbíznak a likvidátorokban, rendezzék meg velük *ők a saját* kongresszusukat, terjesszék e kongresszus elé a *mi* feltételeinket, érjék el, hogy a likvidátorok kedvező választ adjanak, és ténylegesen teljesítsék ezeket a feltételeket. Meg fogjuk nézni az eredményt, megvárjuk a *tetteket*, az ígéreteknek pedig nem hiszünk.

Feltételeink tényleges teljesítése után és csakis ez után lehetséges a közös kongresszus vagy ennek előkészítése.

A külföldi szocialista elvtársak olykor különösen kegyetlenül tévednek, amikor az egységet vélik előmozdítani azzal, ha a likvidátorokban azt a reményt ébresztgetik, hogy hajlandók leszünk együttműködni velük a likvidátorok magatartásának teljes és radikális megváltoztatása *nélkül*, a többség akaratának való engedelmeskedésük *nélkül* is. Nem az egységet, hanem a szakadárokat segítik — objektíven ez a lényege ennek a taktikának.

Feltételeinkkel mi előterjesztettük a magunk tervezetét a „pacte d'unité"-re (egységpaktumra), és amíg a likvidátorok alá nem írják ezt a szerződést, amíg nem teljesítik ténylegesen, szó sem lehet semmiféle közeledő lépésről.

IV

Az 1914. IV. 4-i tüntetés kérdéséhez*. 1) Már megrendeltem Pétervárról (Popov névre) a „Sztojkaja Miszl" (eszer lap) 18. számát és az 1914. IV. 4—5-i burzsoá lapokat. Ha megérkeznek, fel kell használni őket a jelentés dokumentumainak kiegészítésére.

Mi *nem* állítjuk, hogy a likvidátorok sohasem adtak ki röplapokat. *1913-ban* (Bécsben) adtak ki egy május elseji röplapot; 1914-ben, *mondják a péterváriak*, nem adtak ki. Azt mondják, egy röplapjuk volt a sztrájkról.

De az illegális munka akadályozásának *egyik* tipikus esete 1914. IV. 4.

Mi legyen, ha Plehanov vagy Rubanovics meg akarja kérdezni, hogy *megszavazzuk-e* az ő jelenlétüket? Én ezt válaszolnám: *„nem* szavaznánk meg, mert Rubanovics nem szociáldemokrata, Plehanov pedig *Oroszországban semmit sem képvisel. De*, minthogy jelentésünkben közvetlen támadás éri Plehanov csoportját és Rubanovics irányzatát, nem akarunk jelenlétük ellen szavazni, és *tartózkodunk a szavazástól.*"

Biztosítékok a kisebbségnek? — kérdik tőlünk.

„Nem, sem a pártból kizárt likvidátor csoporttal, sem erről a csoportról, sem semmiféle biztosítékokról nem vagyunk hajlandók tárgyalni. Magunk követelünk biztosítékokat a likvidátoroktól és barátaiktól."

N. B.**: feltételeink általános szelleme — harc a *régitől* való eltérések ellen, **egy új párt felé való fordulat ellen.** Nous ne marchons pas!*** Vesd össze: Akszelrod a „párt-

---

* Lásd ebben a kötetben 529—532. old. — *Szerk.*

** — Nota bene — jól jegyezzük meg. — *Szerk.*

*** — Nem vagyunk hajlandók! — *Szerk.*

reformról *vagy helyesebben a pártforradalomról*"*.

N. B. Aki így ír, nevetséges, ha szakadás miatt panaszkodik!!!

Törvényes-e az „**Oroszországi** SzDMP" a nemzetiségiek nélkül?

Törvényes, mert *Oroszországi* volt 1898-tól 1903-ig a lengyelek és a lettek nélkül, 1903-tól 1906-ig a lengyelek, a lettek és a Bund nélkül!!

Mi nem zártuk ki a nemzetiségieket, maguk léptek ki a likvidátorok miatt. Tant pis pour eux!!**

A konferencia jegyzőkönyvének nyilvánosságra hozásáért *teljes erőből* harcolni kell, s ha megtagadják, *írásbeli* tiltakozást kell beterjeszteni (ha általában tagadják meg, követeljék a mi határozati javaslataink nyilvánosságra hozását — *mi úgyis nyilvánosságra hozzuk őket* —, valamint az *ellenjavaslatokét* (a Végrehajtó Bizottság kiküszöbölheti a „személyi vonatkozásokat")).

Egy célunk van: kényszeríteni a likvidátorokat + a Bundot + az LSzP-t + Plehanovot ellenhatározatok és ellenjavaslatok *megfogalmazására*. Mi viszont *semmi áron* nem egyezünk bele *semmibe*, és kivonulunk, *megígérve*, hogy majd a mi kongresszusunk elé terjesztjük a *kedves* elvtársak „ellenjavaslatait".

A legfontosabb (jobb a válaszban) hangsúlyozni, hogy a mi „feltételeinket" **alapjában véve** *már régen kinyomatták a munkások*. Küldöm a „Pravda" megfelelő számait.

Milyen munkarend kívánatos a mi szempontunkból a brüsszeli konferencián?

---

* Lásd *Lenin* Művei. 18. köt. 1955. 166—178. old. — *Szerk.*

** — Annál rosszabb rájuk nézve!! — *Szerk.*

Először mondja el *valamennyi* szervezet és csoport a beszámolóját — ez tekintélyes időt vesz igénybe. Azután rövid válaszok, majd utána *valamennyi* szervezet és csoport *fogalmazza meg* a *konkrét* javaslatait.

Amikor a konferencia valamennyi részvevője megfogalmazta konkrét javaslatait, mindegyik mondja el, hogy az *adott* javaslatok *talaján* lehetségesnek tartja-e a további lépéseket a közeledés irányában vagy az eszmecserét a közeledésről, vagy pedig ezt lehetetlennek tartva átadja *valamennyi* javaslatot saját szervezetének.

Világos, hogy ami bennünket illet, mi *semmi esetre se fogadjuk el* a likvidátorok, a Bund, Rosa és Plehanov (valamint Kautsky és Vandervelde) javaslatait, és javaslataikat át fogjuk adni kongresszusunknak vagy konferenciánknak.

Nekünk csak az a feladatunk, hogy minél világosabban elmondjuk a mi feltételeinket, *feljegyezzük* az „ő" feltételeiket, és eljöjjünk.

Ultimátumjellegűek-e feltételeink? — fogják majd kérdezni. Nem. Megnézzük, milyen ellenjavaslatokkal jönnek, és majd akkor válaszolunk, folytathatjuk-e tovább az eszmecserét ezen a talajon vagy sem (kivárni *mindenkit*, megkérni *mindenkit*, hogy *valamennyi* kérdésben adjanak ellenjavaslatokat, és eljönni. Voilà notre programme!*).

Válasszák-e külön a lengyel ügyeket az orosz ügyektől? Úgy vélem, ezt elleneznünk kell. Tanácskozzuk meg ezt a mi lengyelünkkel.

Világos, hogy minden úton-módon igyekeznek majd támadni bennünket „borzalmas" követeléseink miatt. Nyugodtan hivatkoznunk kell konferenciáink és tanácskozásaink határozataira, valamint a pétervárialaknak, a moszkvaiaknak, a kaukázusiaknak etc.** az egységről hozott határozataira. Gyűjteményüket elküldöm. Mi *összesítjük* szervezeteink véleményét. Ha nem akarnak számolni vele — ahogy tetszik. Nous n'y pouvons rien***.

---

* — Íme, a programunk! — *Szerk.*
** — et cetera — s a többi. — *Szerk.*
*** — Nem tehetünk semmit. — *Szerk.*

A likvidátor lap szavaiból ítélve Vandervelde Pétervárott puhatolózott abban az irányban, nem egyeznénk-e bele abba, hogy a Végrehajtó Bizottság *ne közvetítő* legyen, hanem *döntőbíró*, vagyis nézeteltéréseink *végleges* „bírája".

A válasz a következő: amikor 1905-ben Bebel javasolta ezt, kongresszusunk elvetette, — megköszönte, de kijelentette, hogy mi autonóm párt vagyunk[139]. Úgy vélem, kongresszusunk most is így válaszol. (Legalábbis a Központi Bizottság ezen a véleményen van.)

A „rágalmazási" ügyekben „ők" esetleg felajánlják, hogy *mindkét fél közösen vonja vissza valamennyi vádat.* Kérni kell a szavazást! *Mi ellene szavazunk.* Az ő javaslatukat pedig kongresszusunk elé terjesztjük. (Alaposan pórul járnak, ha beterjesztik és megszavaztatják ezt a javaslatot.) [[A rágalom terjesztőinek bűne szerintünk nem egyenlő annak a cselekedetével, aki a rágalmazót rágalmazónak nevezte.]]

Általában kétségtelen, hogy „ők" mindnyájan keresni fogják az „áthidaló", „kibékítő" formulákat. Mi rámutatunk arra, hogy ezt már megkísérelték velünk 1910 januárjában és a lettekkel 1912 augusztusában, és mi *ezt nem ismételjük meg.* Váljon ketté a konferencia két világosan elkülönülő táborra: azokra, akik lehetségesnek tartják a *mostani* likvidátorokhoz való közeledést, és azokra, akik nem hajlandók közeledésre, ha a likvidátorok nem *változtatják meg radikálisan a taktikájukat és magatartásukat.*

A „békítgető" formulákat *minél gondosabban fel kell jegyezni* (ez a legfőbb), azután kissé megbírálni őket és — · — mind elvetni.

HOGYAN REAGÁLTAK A MUNKÁSOK AZ ÁLLAMI DUMA OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSFRAKCIÓJÁNAK MEGALAKULÁSÁRA[140]

Érthető, hogy a likvidátorok elleni *nyílt* harcnak különösen nagy erővel és hévvel kellett fellángolnia az Állami Duma önálló oroszországi szociáldemokrata munkásfrakciójának megalakulásakor. El sem képzelhettek volna ennél kedvezőbb és tetszetősebb ürügyet a párt likvidátorai (s nyílt és leplezett védelmezőik), hogy az „egységről" ordítozzanak. A nyárspolgári kérdésfeltevésben a dolog mintegy teljesen kimerül azzal, hogy egy vagy két csoport akarja magát szociáldemokratának nevezni a dumában; de a nyárspolgár arra már képtelen, hogy közelebbről megnézze — sőt fél közelebbről megnézni —, hogy kinek az akaratát hajtja végre ez vagy az a csoport, melyik oldalon vannak az öntudatos és szervezett munkások többségének határozatai, mi az az illegalitás.

Ezért ha valamilyen téren biztosítva volt a likvidátoroknak a nyárspolgárok és a filiszterek rokonszenve, akik legszívesebben fütyülnének az ilyen csekélységre, mint holmi „párt", akkor ez éppen a szociáldemokrata duma-frakció „kettészakadása" kérdésében biztosítva volt. A szociáldemokrata névre pályázó nyárspolgárok sohasem óbégattak ilyen harsányan és ilyen panaszosan. A történtek nyílt jellege különösen megkönnyítette, hogy a munkásság és az olvasóközönség részt vegyen megítélésükben, a „Pravda" pedig a likvidátorok lapjával együtt felhívta az öntudatos proletariátust véleménye kinyilvánítására.

A két lapban egyre-másra gyűltek a munkások levelei, nyilatkozatai és határozatai.

Már sok hónap telt el az önálló oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció megalakulása (1913 október

vége) óta. Már mindkét lapban befejeződött a határozatkampány a „hatos csoport" (az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció), illetve a „hetes csoport" (a likvidátorok) mellett.

Kérdés, mi az eredmény?

Először is itt van mindjárt L. Martov úr következő nyilatkozata a „Nasa Zarja" 10—11. számában:

„Hogyan fogadta — írja L. Martov úr — a duma-frakció kettészakadását a proletariátus, amely már megszokta, hogy egységes egésznek tekintse azt? Ezt nehéz (!??) megítélni a sajtóban hozzáférhető adatok alapján. Jó tízezer munkás foglalt állást ebben a kérdésben a «Novaja Rabocsaja Gazetá»-ban és a «Za Pravdu»-ban. Ennek *valamivel több, mint a fele* (a mi kiemelésünk) jóváhagyta a «hatos csoport» lépését. De ennek a túlsúlynak a jelentőségét csökkenti (figyeljenek!) az a tény, hogy a szakadás ellen, tehát a szociáldemokrata frakció többsége mellett rengeteg pártkollektíva foglalt állást, s köztük néhány olyan, amelyben viszonylag nagyszámú munkás egyesül" („N. Z.", 1913. 10—11. sz. 97. old.).

Íme teljes egészében Martov úr érvelése, amely ezredszer is szemléletesen megmutatja hamisítatlanul burenyini igazságferdítő módszereit! „Valamivel több, mint a fele"!! Lehet ennél ügyesebben fogalmazni? 100 közül az 51 is, meg a 99 is „valamivel több, mint a fele".

Hogyan „csökkentheti" a túlsúlyt a rengeteg pártkollektíva? Először is, erről nincsenek számok; „rengetegen" mindenki azt érthet, amit akar; mintha csak szándékosan találta volna ki Martov úr ezt a fogalmazást az igazság *elleplezésére*. Másodszor — *és ez a fő* —, ha az a bizonyos rengeteg pártkollektíva a munkások *kisebbik* részét tudja maga mögött, akkor világos, hogy ezek *fiktív* kollektívák. Mert csak egészen tájékozatlan vagy figyelmetlen olvasó fogja elhinni L. Martov úrnak, hogy lehetséges olyan *nem fiktív* kollektíva, amely *nem gyűjti össze* az újságban az általa képviselt munkások *valamennyi szavazatát* egy fontos és életbevágó kérdésben.

L. Martov úr ravaszkodásában kissé melléfogott. Nemcsak azt ismerte be, hogy a munkások *többsége* elítélte a szociáldemokrata frakció *likvidátor* részét, a „hetes csoportot", hanem azt is, hogy a likvidátor urak

olyan *fiktív* kollektívákkal kérkednek, amelyek mögött *nincsenek* munkások.

Martov úr beismerte a vereséget, de a fiktív „kollektívákra" hivatkozva burenyini módon megpróbálta eltitkolni a vereség *nagyságát*. Pedig ez a dolog lényege. És a vereség nagyságára vonatkozó *pontos számokat* már nyilvánosságra hoztuk és tudtul adtuk Martov barátainak a Nemzetközi Szocialista Iroda 1913 december 1-i (14-i) ülésén! Miért nem emlékeztek meg a likvidátorok a sajtóban *soha egyetlen szóval sem* ezekről a számokról? Csak nem azért, mert nem tiszta a lelkiismeretük?

Ezek a számok 1913 november 20-ig összesítették az eredményeket. Ez az összesítés csak a munkások véleménynyilvánításai alatt szereplő *aláírásokat* vette figyelembe, vagyis a legpontosabb adatokat, amelyeket *egyáltalán* nem vitatott senki sem. Az összesítés így fest: 4850 aláírás a „hatos csoport" mellett, és mindössze 2539 (ebből 1086 a Bund és 636 a Kaukázus) a likvidátorok, vagyis a „hetes csoport" mellett.

S most gondolják el, hogyan kell jellemeznünk annak a publicistának a módszereit, aki azt próbálja elhitetni olvasóival, hogy a likvidátorság ellenfeleinek túlsúlyát „csökkenti" az a „rengeteg" (fiktív) kollektíva, amelyek *együttesen* az egyáltalában megszólaló munkásoknak csak az *egyharmadát* tudták országos viszonylatban összegyűjteni!

Közöljük az adatokat arra vonatkozólag, hány *aláírás* szerepelt az *egész* kampány folyamán (amely január elején fejeződött be) a félreérthetetlenül kifejezett és mindkét lapban közölt határozatokban:

	A közölt határozatokon és nyilatkozatokon szereplő aláírások száma		
	a „hatos csoport" (a párt) mellett	a „hetes csoport" (a likvidátorok) mellett	összesen
Szentpétervár	5 003	621	5 624
Oroszország Szentpétervár nélkül...	1 511	559	2 070
Kaukázus	208	719	927
Bund	—	1 086	1 086
Összesen	6 722	2 985	9 707

A likvidátorok annyira megmételyezték műveik olvasóit teljesen légből kapott és teljesen ellenőrizhetetlen, hazug állítások hihetetlenül arcátlan ismételgetésével, hogy nem is tudjuk elég nyomatékosan hangsúlyozni az idézett számok jelentőségét. Ezeket az adatokat a két vetélkedő lapból merítettük, s bármelyik írni-olvasni tudó ember ellenőrizheti számításunkat, helyettesítheti saját számításával.

Ezek a számok általánosságban rendkívül tanulságos képet nyújtanak az oroszországi marxisták pártjának helyzetéről. Oroszországban egyetlen, a szó szoros értelmében egyetlen politikai párt sem tud felmutatni az egész ellenforradalmi időszakból s különösen 1913-ból olyasmit, hogy a pártélet igen fontos kérdéséről ilyen *nyíltan és tömegméretekben kikérte volna valamennyi párttag véleményét.* Oroszországban egyetlen legalizált párt, a rengeteg értelmiségi erővel és különféle sajtószervvel rendelkező gazdag liberális és demokratikus pártok egyike sem tette meg azt, amit megtett a munkásosztály pártja, a kicsiny lapjukat garasokból fenntartó, illegalitásba kényszerített, vagyontalan proletárok pártja.

A munkáspárt *valamennyi* oroszországi pártnak példát mutatott arra, *hogyan* kell bevonni az egyszerű párttagok *tömegét* a vitás kérdések nyílt és sokoldalú megtárgyalásába. A különféle pártok liberálisai és filiszterei életkorra és fajtára való tekintet nélkül mind szívesen siránkoznak a szociáldemokrácia „szakadása" fölött. E jámbor halandóknak fogalmuk sincs arról, hogy harc nélkül nem lehet érvényesíteni a többség akaratát, a többség akaratának érvényesítése nélkül pedig szó sem lehet pártszerűségről, sőt általában szervezett politikai akcióról sem.

Ostobák nevezik „egységnek" az olyan „rendet", amikor 13 duma-képviselő az oroszországi szervezett és öntudatos marxista munkások *többségének* akarata *ellen* cselekszik, — „szakadásnak" csúfolva az olyasmit, hogy hat duma-képviselő önálló duma-frakciót alakít e munkások többségének akaratával *összhangban* és ennek az akaratnak az érvényesítése *céljából.*

Hát nem nevetségesek ezek az ostobák? Hát nem megvetést érdemelnek az ilyenek?

Ezekután mindenkinek — kivéve azokat, akik be

akarják csapni a munkásokat — tisztán kell látnia, hogy a tizenhárom képviselő hírhedt „egysége" (amiről a likvidátorok és a békítgetők fecsegnek) a párt akaratának *meghiúsítása*, a munkástöbbség akaratának *megcsúfolása* volt.

És viszont. Vizsgáljuk meg a kérdést a másik oldaláról. Egyetlen épeszű ember sem próbálta kétségbe vonni azt, hogy 1913 nyarán a marxisták egy tanácskozást (nagyon is *nem* nyílt tanácskozást) tartottak, amelynek a párt vezető intézményei által jóváhagyott határozata a párt akaratává és határozatává vált. Ez a határozat megkövetelte a „hatos csoport" önálló fellépését*. Önök ócsárolják ezt a tanácskozást, likvidátor és békítgető urak? Önök klikknek, csődületnek, fikciónak stb. nevezik? Nagyon jó! De az önök szitkozódása csak tehetetlenségük kifejezője marad, mert az objektív tények vitathatatlanok: e „klikk" határozata után az oroszországi öntudatos munkások $^2/_3$-a egy emberként síkra szállt a tanácskozás *mellett*, a tanácskozás akaratának végrehajtása *mellett*.

Ezt nevezzük mi *pártnak*, uraim, szemben önökkel, akik üres szólamokat hangoztatnak az „egységről", valójában pedig azt nevezik „egységnek", ha a likvidátoroknak *megengedjük*, hogy *gáncsolják* a párt akaratát.

Megjegyzendő, hogy mivel két vetélkedő napilap is volt, szó sem lehetett arról, hogy ne jusson szóhoz akár csak egyetlen öntudatos munkás is, aki nyilatkozni akart. És kiderült, hogy a likvidátorokra a munkásoknak kevesebb mint egyharmada szavazott, s ráadásul a likvidátorokra adott szavazatoknak több mint a fele a Bundtól és a Kaukázusból származott. Emellett az általunk idézett *aláírási* statisztikából szinte mind kimaradtak a lett munkások (98 aláírást adtak a hatos csoportra és 70-et a likvidátorokra, míg az e kérdésben szavazó, de a határozatokat alá nem író lett munkások közül 863 szavazott a „hatos csoportra" és 347 a likvidátorokra), és teljesen kimaradt az a több mint 800 lengyel szociáldemokrata munkás, aki bár ugyancsak a „hatos csoportra" szavazott, a határozatot nem írta alá (ugyanez a helyzet mintegy 400 „balszárnyassal", aki a likvidátorokra szavazott).

* Lásd *Lenin* Művei. 19. köt. 1955. 424—425. old. — *Szerk.*

MIRŐL TANÚSKODNAK A KÉT FRAKCIÓ ELSŐ NEGYEDÉVI MUNKÁJÁBÓL LESZŰRT TAPASZTALATOK?

E helyütt nem foglalkozhatunk e munka *politikai* tartalmával. Azt a rendkívül érdekes kérdést, hogy mit *nyert* most a hatos csoport munkája abból a szempontból, hogy a duma szószékéről ismertetheti a munkások *többségének* igényeit, követeléseit, nézeteit és akaratát, sajnos más alkalomra kell félretennünk. Csupán néhány szóban megjegyezzük, hogy a hatos csoport képviselői, Badajev és Malinovszkij voltak az *elsők*, akik az Állami Dumában 1914 március 4-i beszédükben *nem* liberális módra, hanem a proletariátushoz méltó módon vetették fel a sajtószabadság kérdését, míg a likvidátorok merőben liberális módra összezavarták ezt a kérdést mind az irodalmi egyesületben, mind kiadványaik hasábjain, mind a „hetes csoport" képviselőinek dumabeli beszédeiben; nem kell messzebb mennünk, mint a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" március 13-i számának 2. oldaláig, ahol azt olvashatjuk, hogy „az illegális sajtó reklámozása csak gyengítheti a munkásoknak legális sajtójukért vívott harcát". Arról, hogy *elvileg* mennyire kötelező volt az Állami Duma önálló oroszországi szociáldemokrata munkásfrakciójának megalakítása az olyasféle szégyenletes, renegát kijelentések és vélemények elleni harc céljából, amilyen az iménti is, már nem egyszer szóltunk a könyv szövegében, és még nem egyszer fogunk beszélni róla.

Most viszont azt a szerényebb feladatot tűzzük ki magunk elé, hogy felhívjuk az olvasó figyelmét a „külső" — ha szabad ezt a szót használnom — bizonyítékokra, amelyek megmutatják, *mivé* vált rögtön az Állami Duma oroszországi szociáldemokrata munkásfrakciója, *eltérően* a likvidátorok hetes csoportjától.

Mindegyik frakció közli lapjában pénztárosának pénzügyi jelentéseit azokról az összegekről, amelyek átmennek az egyes frakciók kezén. Ezek az összegek, amelyek az üldözöttek segítésére, a különböző gyárak és iparágak sztrájkolóinak támogatására és a munkásmozgalom más különböző szükségleteire vannak szánva, fényt vetnek a *munkásélet* számos oldalára, szemléletesen megmutatják

— pontos, vitathatatlan, elfogulatlan számokkal —, hogy milyen *kapcsolata* van az Állami Duma e két frakciójának a munkásmozgalommal.

A legutóbbi ilyen jelentés mindkét lapban és mindkét frakcióban az 1914 január 21 *előtti* időszakot öleli fel. Tehát a két frakció külön fennállásának mindössze *három* hónapjáról vannak jelentéseink: október végétől január végéig. Alább összesítjük a két frakciónak e negyedévre vonatkozó jelentéseit:

A frakciókhoz beérkezett adományok:

	Összesen	Ebből: *nem* munkásoktól	munkásoktól	Munkáscsoportok száma
1) OSzDM-frakció ...	6173,00 R	71,31 R	6101,69 R	719
2) SzD frakció	2212,78 «	765,80 «	1446,98 «	94*

Ezek a száraz adatok rendkívül világos képet mutatnak a két frakció *szervezeti* kapcsolatairól és egész életéről. Egy negyed év alatt mindössze *nyolcadannyi* munkáscsoport fordult a likvidátorok frakciójához, mint a pártigenlők frakciójához.

---

* Ezek az adatok a szövegben csak 1914 január 21-ig vannak összesítve (az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció megalakulásától, azaz 1913 október végétől).

Kötelességünknek tartjuk idézni itt — V. A. T. elvtárs számítása szerint — a teljesebb adatokat, az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció megalakulásától egészen 1914 júniusáig.

A marxista és a likvidátor lapok jelentései szerint 1913 októberétől 1914 június 6-ig a két duma-frakcióhoz az alábbi pénzösszegek érkeztek be (üldözöttek segítségére stb.):

	Összesen	Ebből: *nem* munkásoktól	munkásoktól	Munkáscsoportok száma
OSzDM-frakcióhoz ..	12 891,24 R	828,63 R	12 062,61 R	1 295
SzD frakcióhoz	6 114,87 «	2 828,04 «	3 286,83 «	215

Az OSzDM-frakció az összeg 6 százalékát, a likvidátor („SzD") frakció az összeg 46 százalékát kapta nem munkásoktól. Az OSzDM-frakcióhoz beérkezett adományok 85,7 százaléka (1295 adomány az 1510 közül), az „SzD" frakcióhoz beérkezett adományok 14,3 százaléka érkezett munkáscsoportoktól.

Ezzel szemben a likvidátorok frakciójához *tízszer* annyi adomány érkezett *nem* munkásoktól*: 765 rubel 71 rubellel szemben. A pártigenlőknél a *nem* munkásoktól* érkezett adományok a gyűjtések egész összegének *egy* százalékát teszik (6173 rubelből 71 rubel). A likvidátoroknál — a gyűjtések egész összegének *harmincnégy* százalékát (2213 rubelből 765 rubel).

A duma-frakciók életétől távol álló széles olvasóréteg ezeknek az adatoknak alapján pontosan mérlegelheti, és alaposan átgondolhatja azokat a tényeket, amelyeket a benfentesek az ezernyi mindennapos „apró-cseprő ügy" közt jól ismernek, nevezetesen:

— Hogy a likvidátorok frakciója (a hetes csoport) munkások nélküli frakció;

— Hogy a likvidátorok frakciójának az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakciónál harmincszor több kapcsolata van *nem* munkás rétegekkel.

Ezeket a tényeket már régen és több oldalról is megvilágítottuk. A liberális „Recs" jogosan nevezte a likvidátorok frakcióját „értelmiségiek" frakciójának, és az egész liberális sajtó sokszor megerősítette ezt. Plehanov már régen rámutatott, hogy a likvidátorok nem kevés kispolgári-opportunista elemet vonzottak magukhoz Potreszov úron kívül. S már a „Puty Pravdi" is rámutatott, hogy a liberális *lapoknak* rengeteg likvidátor munkatársuk van és viszont (Enzisz, Jegorov, Szt. Novics, J. Szmirnov, Antid Oto, Nyevedomszkij, Lvov-Rogacsevszkij, Cserevanyin[141] és sokan mások).

Tényleges társadalmi jelentőségét tekintve a likvidátorság a burzsoá liberális párt tagozata, amely azért áll fenn, hogy a proletárok soraiba elvigye a liberális munkáspolitika eszméit, és *meghiúsítsa* az oroszországi szervezett és öntudatos munkások többségének akaratát.

A megírás ideje: 1914 március—április, kiegészítve 1914 júniusában.
Megjelent: „Marxizmus és likvidátorság" c. gyűjtemény, II. rész, „Priboj" kiadás, Szentpétervár 1914.

* Ide tartoznak a magánszemélyektől, továbbá a külföldről és diákoktól érkezett adományok.

VILÁGOSSÁG MINDENEK ELŐTT!

(AZ EGYSÉG KÉRDÉSÉHEZ)

1. AZOKRÓL, AKIKNEK KÉTFÉLE VÉLEMÉNYÜK VAN

Lehet-e komolyan beszélni olyanokkal, akik szemmelláthatólag nem tudják komolyan venni a komoly kérdéseket? Nehezen, elvtársak, nagyon nehezen! Az a kérdés azonban, amelyről egyesek nem tudnak komolyan beszélni, önmagában véve annyira komoly, hogy még a nyilvánvalóan komolytalan válaszokat sem árt megvizsgálni.

A komoly kérdés az orosz munkásmozgalom egységének kérdése. S akik nem tudják komolyan venni — a „Jegyinsztvo" című lap munkatársai.

Az első példa. A „Jegyinsztvo" 4. száma közölt egy interjút, amelyet Csheidze képviselő adott. A „Jegyinsztvo" szerkesztősége reméli, hogy ez az interjú „használ majd az orosz munkásosztály egyesítésének". Nagyon derék dolog. De nézzük meg, mit mondott Csheidze az orosz munkásokat érdeklő szervezeti és taktikai kérdésekről.

Csheidze így beszélt: „Jómagam teljesen egyetértek azokkal a taktikai és szervezeti nézetekkel, amelyeket az utóbbi időben a sajtóban An elvtárs fejtett ki."

Milyen nézeteket fejtett ki hát An elvtárs az utóbbi időben a sajtóban?

Mit mondott például az ugyancsak likvidátor lucsisták nézeteiről?

An — tekintélyes mensevik, a „pravdizmus" ellenfele — „az utóbbi időben a sajtóban" azt a nézetet fejtette ki, hogy „a likvidátorok reformokra törekszenek", hogy az illegalitásra, a sztrájkokra, a „csorbítatlan

jelszavakra" stb. vonatkozó nézetük elválaszthatatlanul összefügg általános reformizmusukkal, s hogy ha a munkások hallgatnának az ő tanácsaikra, a vidéki munkásoknak tartózkodniuk kellene a sztrájkoktól stb.

An nézetei azt jelentették, hogy kezd megszabadulni a likvidátor nyűgtől, és ezt mi örömmel fogadtuk.

Most Csheidze kijelenti, hogy „teljesen" egyetért An-nak ezekkel a nézeteivel. Jólesik hallani. A likvidátorság lényegének felismerése és a likvidátorság nyílt megtagadása a bölcseség kezdete — nemde? És mi készek volnánk örömmel fogadni Csheidze képviselő feleszmélését, mely oly sokat váratott magára, készek volnánk örömmel fogadni, hogy Csheidze képviselő végre tisztán látja a likvidátorságnak mint áramlatnak a szerepét.

De a komoly kérdést komolyan kell venni, és ezért nem árt, ha Csheidze képviselőnek nemcsak a „Jegyinsztvó"-ban megjelent nyilatkozatait nézzük meg, hanem a tetteit is.

Az egység *ügyében* óriási szerepet játszhatott az, hogy a szociáldemokrata duma-frakció (amelynek elnöke Csheidze képviselő) milyen választ ad az OSzDM-frakció által javasolt egyesülési feltételekre.

Ez a válasz nem olyan régen, a „Nasa Rabocsaja Gazeta" 2. számában jelent meg a munkásokhoz intézett felhívás formájában.

Ebben a munkásokhoz intézett felhívásban Csheidze képviselő társaival együtt többek közt válaszol arra a kérdésre is, mi az álláspontjuk a likvidátorsággal, nevezetesen a likvidátorság lapjával kapcsolatban, amelynek akkor „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" volt a címe.

„Ami a marxista «Szevernaja Rabocsaja Gazetá»-t illeti" — írják Csheidze képviselő és barátai —, „vele kapcsolatos álláspontunkat az határozza meg, hogy *teljesen egyetértünk irányvonalával.*"

Tehát: Csheidze képviselő a munkásokhoz intézett hivatalos felhívásban kijelenti, hogy *„teljesen egyetért"* a likvidátor lap irányvonalával, a „Jegyinsztvó"-nak adott interjúban pedig azt bizonyítja, hogy *„teljesen egyetért"*

An-nal, aki bírálja ezt a lapot mint a modern munkásmozgalmat károsan fékező reformisták lapját.

Megengedhető-e ez? Komoly felfogása-e ez egy komoly kérdésnek? Mondhat-e Csheidze képviselő komoly véleményt a likvidátorokkal való egység kérdéséről, ha két hónap alatt sikerült két homlokegyenest ellenkező véleményt mondania a likvidátorokról?

De — mondják nekünk — valószínű, hogy amikor Csheidze képviselő „A szociáldemokrata frakció nyilvános válaszát" szerkesztette, még nem ismerte An nézeteit, és ezért még nem tudta tisztázni a likvidátorság jelentőségét.

Sajnos, ez nem felel meg az igazságnak — mert An cikke sokkal korábban jelent meg, mint a „Nyilvános válasz".

Vegyenek figyelembe még egy körülményt.

Néhány nappal An cikkének megjelenése után L. M. a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-ban erélyesen védelmébe vette a likvidátorokat An bírálatával szemben. És Csheidze? Ejtett akár csak egyetlen szót is azoknak a nézeteknek a védelmében, amelyekkel, mint most kiderül, „teljesen egyetért"? Nem, Csheidze hallgatott, frakciótársa, Tuljakov képviselő pedig éppen akkor állt elő mint a „Nasa Rabocsaja Gazeta" kiadója...

Ismételjük: szabad-e a szociáldemokrata frakció elnökének így kezelnie egy kérdést, amely a munkások nagy tömegeit foglalkoztatja, amelyet többször megvitattak tanácskozásokon, konferenciákon stb.? Kereshetünk-e Csheidzénél választ az egység kérdésére? Nem cserélték-e föl itt az egység kérdését a likvidátorok megmentését célzó klikk-diplomáciai megfontolásokkal?

És ez közös bajuk „egyesítőinknek": nem adnak világos választ a napirenden levő kérdésekre, maguk sem tudják, mit akarnak.

Cikkeikből egyvalami világosan kiderül: elhatározták, hogy megmentik a likvidátorokat, és ezért kerülik a kérdések világos és szabatos feltevését és megoldását.

Jelenleg a világosság és a szabatosság a legveszedelmesebb a likvidátorokra nézve. Erről még meg fogunk győződni, ha áttérünk a „Jegyinsztvo" más cikkeire.

De a munkások világos választ akarnak, és ki is fogják vívni, mert nem diplomáciára és kétértelmű kijelentésekre akarják építeni szervezetük egységét, hanem a különböző „irányzatok“ politikai jelentőségének pontos számbavételére. Azok, akiknek erről a kérdésről két- vagy többféle véleményük is van, itt rossz tanácsadók.

„Trudovaja Pravda“ 30. sz.
1914 július 2.

A MUNKÁSSAJTÓ NAPJÁNAK EREDMÉNYEIHEZ

A „PUTY PRAVDI" JELENTÉSÉBŐL

Csak most tudjuk valamennyire összegezni az április 22-i „munkássajtó napjának" eredményeit[142].

A „Pravda" második évfordulójának napja a marxista erők seregszemléjének napjává vált.

Ezen a napon minden öntudatos munkás segítségére sietett munkáslapjainak. És így gyűltek össze a garasokból a száz és ezer rubelek.

A „Trudovaja Pravdá"-nak csak június 14-i, 15. számában jelent meg az utolsó jelentés a munkássajtó napja alkalmával befolyt összegekről. Majdnem két hónapig elhúzódott „a sajtó napja".

„Jobb későn, mint soha" — írta sok elvtárs, amikor április 22-e után elküldötte a maga filléreit.

Határozatok olyan mennyiségben érkeztek be a szerkesztőséghez, hogy nem hogy teljes leközlésük, de még felsorolásuk sem volt lehetséges.

De ezek is megtették a magukét, meggyőztek bennünket arról, hogy helyes úton járunk, és hogy a munkások nagy többsége helyesli a következetes marxizmus jelszavait.

Mint ismeretes, a „Pravda" irányzatát követő lapok második évfordulóját a likvidátorok a saját lapjuk számára is a „sajtó napjává" nyilvánították. Annak idején nagy lármát csaptak, hogy bebizonyítsák, hogy joguk van csatlakozni éppen az április 22-i sajtónaphoz. Már akkor föderációt javasoltak, mondván, hogy osztozzunk felesben. Április 22-e megmutatta, hogy a likvidátor lap túl korán kezdett beszélni a „föderációról" és az „egyenjogúságról".

A pétervári munkások elvetették a „közös gyűjtést". A likvidátor lap felhívása csak az egyetemi ifjúság egy részénél és egyes vidéki gyárakban talált némi visszhangra.

A sajtónap alkalmával gyűjtött adományok végösszegén a közös gyűjtések összegei majdnem semmit sem változtattak. A „Nasa Rabocsaja Gazeta“ június 13-i, 34. számában már megpróbálta összehasonlítani saját gyűjtéseit a „Puty Pravdi“ gyűjtéseivel. Azért mondjuk, hogy megpróbálta, mert a „Nasa Rabocsaja Gazeta“ összehasonlítását semmi esetre sem lehet véglegesnek és teljesnek tekinteni. És ha mi a „Nasa Rabocsaja Gazetá“-tól akarnánk ilyen teljes összehasonlítást kapni, akkor várhatnánk a következő századfordulóig, mivel a likvidátoroknak sokkal előnyösebb általános számokkal dobálódzni, anélkül, hogy részletesen elemeznék ezeket az összegeket, anélkül, hogy tisztáznák: kitől folyt be a pénz. Ezért nekünk kell vállalnunk a likvidátor jelentések részletes feldolgozásának munkáját is.

A „Nasa Rabocsaja Gazeta“ meglehetősen vigasztaló következtetésekre jut: 1) hogy a „pravdistákat“ az oroszországi öntudatos munkásoknak nem egészen $^3/_5$-e követi; 2) hogy a „pravdisták“ fölénye csak Pétervárott erős, a vidéken viszont, ellenkezőleg, a „Nasa Rabocsaja Gazeta“ hívei vannak fölényben.

Először is kissé ki kell egészítenünk gyűjtéseink végösszegét, amelyet a „Nasa Rabocsaja Gazeta“ a „Trudovaja Pravda“ június 11-i számából vett át. — Ott a június 1-i végösszeget közölték, de mivel a „Nasa Rabocsaja Gazeta“ saját gyűjtéseinek június 10-i végösszegét veszi alapul, az összehasonlítás helyessége kedvéért a magunkéhoz hozzáadjuk még a június 1-től 10-ig beérkezett összegek adatait, amelyek a június 14-i, 15. számban jelentek meg. A június 10-i eredmények ráadásul még nem is voltak egészen pontosak, mivel egyes kisebb oroszországi küldeményeket a pétervári eredményekhez csatoltak.

Ha ezeket a módosításokat végrehajtjuk, a következő végösszegeket kapjuk, amelyekkel a továbbiakban operálni fogunk:

Pétervár	11 680,96 R
Oroszország	6 325,28 «
Külföld	104,97 «
Összesen	*18 111,21 R*

A „Nasa Rabocsaja Gazeta" javára beérkezett összegek adatai:

Pétervár	4 446,13 R
Oroszország	6 409,12 «
Külföld	946,55 «
Összesen .... 11 801,80 R	

A különbség első pillantásra nem túlságosan jelentékeny, és mintha azt bizonyítaná, hogy a „Nasa Rabocsaja Gazetá"-t valóban az öntudatos munkások $^2/_5$-e támogatja. De csak fel kell bontanunk ezeket a számokat munkásoktól és nem munkásoktól érkezett adományokra, s a kép menten gyökeresen megváltozik.

A *„Puty Pravdi"-nak* a „munkássajtó napjával" kapcsolatos felhívására egész Oroszországban:

1915 munkáscsoport reagált; *16 163,71 rubelt gyűjtöttek.*

A „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" felhívására:

588 munkáscsoport reagált; *5651,78 rubelt gyűjtöttek.*

Nem munkásoktól a „Puty Pravdi" 1842,53 rubelt, a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" 6062,02 rubelt kapott, vagyis többet, mint a munkásoktól.

A munkássajtó napja alkalmával beérkezett adományok eme adatai ugyanazt a képet mutatják, amelyet akkor láttunk, amikor 1914 január 1-től összeszámoltuk az adományokat és a csoportokat. Azok közül a munkáscsoportok közül, amelyeknél a „munkássajtó napja" visszhangra talált, csak valamivel több mint 20% jut a likvidátor lapra. Pedig a likvidátorok minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy a munkássajtó napjára a maguk javára megváltoztassák az erőviszonyokat. Ez azonban nem sikerült nekik. Az öntudatos munkások négyötöde a pravdizmust követi — ezt a tényt, amelyet a legális lapok kétéves fennállására vonatkozó adatok alapján megállapítottunk, a munkássajtó napja is *megerősíti.*

Most nézzük, mi a helyzet Pétervárott és vidéken. Pétervárott a pravdista lap javára *1276* csoport 10 762,46 R-t gyűjtött; a likvidátor lap javára *224* csoport 2306,27 R-t. A különbség oly szembeszökő, hogy még a likvidátorok sem merik tagadni, hogy a főváros legöntudatosabb, legerélyesebb, legszervezettebb és politikailag legtapasztaltabb proletariátusa körében a „pravdisták" vannak fölényben.

De ők igényt tartanak a vidékre.

„A vidéken — írta a „NRG" — a pétervári jelenség fordítottját látjuk, a vidéken a «Szevernaja Rabocsaja Gazeta» egymaga *többet* gyűjtött, mint a pravdista lap."

Íme a *szélhámosság* iskolapéldája, amit különösen ajánlunk munkás elvtársaink figyelmébe. Ami igaz, az igaz: a pravdisták a vidéken 6325,28 rubelt gyűjtöttek, a likvidátorok pedig 6409,12 rubelt. Többet! Nem igaz? De talán nem árt megnézni a következő adatokat.

Vidékről a pravdista laphoz *639* munkáscsoporttól *5401,25* rubel és nem munkásoktól 924,03 rubel érkezett.

A likvidátor laphoz ezzel szemben *364* munkáscsoporttól *3345,51 rubel* és 78 nem munkás csoporttól, vagy egyes személyektől *3004,89 rubel* érkezett.

Igen, a likvidátorok vidéken kétségtelenül *fölényben vannak*, csakhogy nem a munkások között, hanem a jómódú „barátok és szimpatizánsok" körében.

A likvidátorok nagyon egyszerűen jártak el: hogy bebizonyítsák vidéki „fölényüket", a munkások garasaihoz hozzáadták burzsoá barátaik tőkéit, és ezzel „elnyomták" a pravdistákat!

Talán ez ügyességre is vall, de — jó uraim — ezzel nem azt bizonyították be, hogy a vidéken többségben vannak, hanem azt, hogy a vidéki munkásoktól nem kevésbé vannak elszakadva, mint a pétervári munkásoktól.

Amikor a *munkás* sajtó megteremtésének ügyéről és az egész *munkás* ügyről van szó, akkor nem a gazdag „pártfogók" tőkéjével, hanem csak a munkások öntevékenységével kell, lehet és kötelességünk számolni.

Amikor a munkáslapnak és a munkás-összességnek az ügyéről van szó, akkor az, hogy a likvidátorok nem munkásoktól majdnem ugyanannyit kaptak, mint a munkásoktól (5115 rub. és 5651 rub.), szerintünk nem plusz, hanem minusz, s ez ismét azt bizonyítja, hogy a likvidátorság szoros kapcsolatban van a burzsoá-értelmiségi környezettel.

És ami minket illet, mi csak büszkék vagyunk arra, hogy a mi „ércalapunk" majdnem teljesen a munkások garasaiból áll, akik 6 hét alatt több mint 16 000 rubelt gyűjtöttek lapjuk számára.

Hogyan gyűlt össze ez az összeg? Milyen szakmájú munkások, mely kerületekben és milyen mértékben segítették a következetes marxista lap megteremtését?

Erre a következő táblázat adja meg a választ, amely egyben igen jellemző okmány a mai munkásmozgalom állapotára nézve is.

Íme, így oszlanak meg a „Puty Pravdi"-hoz beérkezett adományok termelési ágak (szakmák) szerint. Az élen természetesen a vasasok vannak. Üdvözlünk benneteket, elvtársak!

	Szentpétervár			Vidék		
	csop.	rub.	k.	csop.	rub.	k.
Vasasok	393	5304	95	108	1 319	02
Famunkások	116	1 014	73	24	172	10
Nyomdászok	113	966	34	37	236	47
Vasutasok	24	165	93	34	345	24
Kereskedősegédek	59	238	11	18	132	76
Vendéglátóipari alk.	27	107	58	3	68	73
Szabók	49	203	21	28	245	82
Bőripari munkások	36	271	50	5	23	89
Villanyszerelők	31	275	35	6	39	76
Textilesek	41	303	88	24	130	32
Városi váll. (villamos stb.)	32	340	93	11	132	14
Építőmunkások	12	57	14	4	15	71
Vízvezetékszerelők	10	27	10	1	3	—
Arany-ezüstművesek	29	128	45	2	16	50
Pékek	39	124	06	11	28	60
Bányászok	—	—	—	14	71	44
Munkásszervezetek	9	79	97	9	112	04
Szobafestők	12	50	20	3	14	60
Húsipariak	8	31	45	2	5	63
Vegyipari munkások	22	92	59	6	32	04
Szállítómunkások	16	78	62	1	5	—
Cukrászok	12	79	76	3	14	25
Dobozgyári munkások	5	13	45	—	—	—
Dohánygyári munkások	12	83	63	—	—	—
Bakui olajipari munkások	—	—	—	12	83	98
Tisztviselők (irod. alk.stb.)	38	273	11	18	123	65
Számüzöttek	—	—	—	23	67	72
Cselédek (háziszolgák)	12	27	90	—	—	—
Különböző foglalk. és bizonytalan eredetű	99	422	52	232	1 960	84
Összesen	1 276	10 762	46	639	5 401	25

PÉTERVÁROTT

Az utóbbi években Pétervár halad a munkásmozgalom élén. A proletariátus néhány (ma már nem sok) vidéki helységben még nem tud felébredni az 1907—1911-es időszak mély álmából, más helyeken pedig még csak most teszi az első lépéseket abban az irányban, hogy egy sorba álljon a pétervári proletariátussal, a pétervári proletariátus viszont óriási aktivitást fejtett ki, érzékeny barométerként reagált a munkásmozgalommal kapcsolatos minden eseményre. A pétervári proletariátus áll az első helyen — ezt még a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" is aligha meri tagadni.

Nos, lássuk, hogyan reagált a pétervári proletariátus a „munkássajtó napjára".

Pétervárott a „Puty Pravdi" javára 1276 csoport 10 762,46 rubelt gyűjtött, a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" javára pedig 224 csoport 2306,27 rubelt.

A csoportok számát tekintve a likvidátorok a pétervári munkásmozgalomban már nem egyötödét, hanem egyhetedét alkotják az öntudatos munkásoknak, gyűjtésük pedig a pravdisták gyűjtésének valamivel több mint egyhatoda.

Ezek az adatok azt bizonyítják, hogy a munkásmozgalom élén haladó pétervári proletariátus zöme hátat fordított a likvidátoroknak, és a régi csorbítatlan jelszavakat védelmezi.

Sőt, a nyomdászok, akik a szervezett munkások között a likvidátorok egyedüli menedékei, majdnem ötször annyit gyűjtöttek a „pravdista" sajtó, mint a likvidátor sajtó javára (966,34 rubel a „Puty Pravdi" javára, szemben a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" javára gyűjtött 201,21 rubellal).

Ugyanezt mutatják a vasasok gyűjtésének adatai is. A vasasok 5075,49 rubelt gyűjtöttek a „Puty Pravdi", s 1283,66 rubelt a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" javára. Ez megint négyszer több, amit a szakszervezet fennállása óta a szakszervezetben megejtett választásokon a likvidátorok sorozatos kudarcai, a gyűlési felszólalások stb. is bizonyítottak.

Még rosszabbul áll a likvidátorok szénája a többi pétervári szakmában. A famunkások például 1014,73 rubelt adtak a „Puty Pravdi" javára, a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-hoz viszont mindössze *38,14 rubel* érkezett be tőlük*.

A likvidátorok kiadványai nemegyszer harsogták, hogy a „Pravdá"-t a legsötétebb, a mozgalom komoly kérdéseiben tájékozatlan tömegek követik. A „Nasa Zarja" nemrég megjelent júniusi számában A. Gorev úr, ez a túlbuzgó likvidátor, azt állítja, hogy a „Pravdá"-t támogató gyűjtések és határozatok „azokból a munkásrétegekből kerülnek ki, amelyek az orosz munkásmozgalom történetében először kapcsolódnak be a szociáldemokrácia érdekeinek és vitáinak körébe", a műveletlen és nem öntudatos ifjúság és az elmaradott munkások köréből.

Vajon a likvidátor urak ezekhez a „rétegekhez" merik sorolni a vasasokat és nyomdászokat is, akik mindig a munkásmozgalom első soraiban jártak? Gorev úr természetesen semmivel sem tudja bizonyítani érveit, szubjektív következtetésekből indul ki. Ez azonban az ő dolga. Mi viszont megcáfolhatatlan adatokkal bebizonyítottuk, hogy a likvidátorok még olyan élenjáró szakmákban is, mint a pétervári nyomdászok és vasasok, alig 20%-ot tudnak felmutatni.

Itt nem közölhetünk összehasonlító adatokat valamennyi többi szakma gyűjtéseiről, mivel ez túlságosan sok helyet foglalna el. Ezért mindezeknek a szakmáknak csak összesített adatait közöljük.

A felsorolt szakmákon kívül a „Puty Pravdi" 3700 rubelt kapott a munkásoktól, a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" pedig 500 rubelt (kikerekített számok). Ezek a kereskedősegédek, szabók, bőripari munkások, textilesek, pékek stb., a kisiparban foglalkoztatott munkások adományai.

A „Puty Pravdi" javára itt is hétszer annyit gyűj-

* Előre is bocsánatot kérünk a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-tól, ha jelentéseinek megvizsgálása során kihagytunk 1—2 műhelyt, ahol nincs megjelölve a szakma. Ez nem történt volna meg, ha a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" részletesebben feldolgozta volna adatait.

töttek, mint a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" javára. Egyetlenegy olyan szakma sincs, amely többet adott volna a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-nak, mint a „Puty Pravdi"-nak. Még a kistisztviselők és irodai alkalmazottak is 273,11 rubelt gyűjtöttek össze a „Puty Pravdi"-nak, a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-nak pedig a kistisztviselők és a kereskedősegédek együtt gyűjtöttek 262,32 rubelt (a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" adatai), s a kereskedősegédek a „Puty Pravdi"-nak 238,11 rubelt adtak.

Idézzük még azoknak az üzemeknek a jegyzékét, amelyek a legbuzgóbban támogatták munkáslapjukat: 1. Új Ajvaz-gyár — 791,37 rub. (a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-nak 464,67 rub.), 2. Putyilov-gyár — 335,46 rub. (a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-nak — 59,38 rub.), 3. Pétervári vas- és fémgyár — 273,36 rub. (a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-nak — 116,92 rub.), 4. Csőgyár — 243,80 rub. (a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-nak — 113,41 rub.), 5. Siemens-Schuckert — 229,26 rub., 6. Ericsson-gyár — 228,82 rub. (a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-nak — 55,13 rub.), 7. Parviajnyen — 183,93 rub., 8. Régi Lessner-gyár — 168,30 rub., 9. Francia-Orosz gyár — 148,82 rub., 10. Új Lessner-gyár — 116,25 rub., 11. Kábelgyár — 112,62 rub., 12. Siemens-Halske — 104,30 rub., 13. Obuhov-gyár — 91,02 rub., 14. Állami Jegynyomda — 79,12 rub. (a „Szevernaja Rabocsaja Gazetá"-nak — 54 rub.)[143].

„Trudovaja Pravda" 30. és 31. sz.
1914 július 2 és 3.

A LENGYEL SZOCIÁLDEMOKRATA ELLENZÉK VÁLASZÚTON

Sokakat váratlanul ért és minden pártigenlőt fölöttébb meghökkentett az, hogy a lengyel szociáldemokrata ellenzék a brüsszeli értekezleten átpártolt a likvidátorokhoz. Azt hittük, hogy a lengyel szociáldemokrata ellenzék nem kevésbé közel áll a pravdistákhoz, mint a lettek. És most azt látjuk, hogy a lettek kitartanak őrhelyükön a likvidátorokkal szemben, a lengyel szociáldemokraták pedig hitszegők lettek!!

Miről van szó?

Arról, hogy a lengyel szociáldemokraták körében két áramlat van: egyesek el akarják mozdítani Tyszkát és Rosa Luxemburgot, hogy maguk folytassák Tyszka politikáját. Ez a politika pedig az elvtelen diplomáciának, a bolsevikok és a mensevikek, a párt és a likvidátorok közti „játszadozásnak" a politikája. Azt jelenti, hogy ma ezekre, holnap azokra szavaznak. Azt jelenti, hogy „elfogulatlanság" ürügyén sorban mindenkit elárulnak, s „előnyöket és kiváltságokat" alkudnak ki maguknak. A lengyel szociáldemokraták és az orosz szociáldemokraták stockholmi szerződésének (1906) föderatív jellegű pontjai[144] jó eszközül szolgálnak ahhoz az ocsmány politikához, amelyet Tyszka és Rosa Luxemburg egy virtuóz ügyességével folytatott.

A másik áramlat teljesen szakít a likvidátorokkal, a föderalizmussal, a két harcoló fél közti „inga" „játékával"; — híve a pravdistákkal, a párttal való őszinte és szoros szövetségnek.

Brüsszelben a lengyel szociáldemokraták körében az előbbi áramlat győzött. Érthető, hogy nekünk ennek

következtében elkerülhetetlenül a legnagyobb bizalmatlansággal kell viseltetnünk a lengyel szociáldemokratákkal szemben. Majd elválik, hogy sikerül-e a második áramlatnak összeforrnia, kitűznie a következetes, elvi politika világos, félreismerhetetlen, fennen lobogó zászlaját, olyan politika zászlaját, amely nemcsak Tyszka klikkje, hanem a Tyszka-féle módszerek lényege ellen is irányul. Mondanunk sem kell, hogy a lengyel szociáldemokrata proletariátus egyesülése csakis ilyen politika alapján lehetséges.

Az ilyen egyesülés megteremtésére a közeljövőben megteendő lépések végérvényesen meg fogják mutatni, mi a való helyzet a lengyel szociáldemokráciában, és ezzel meg fogják határozni vele kapcsolatos álláspontunkat.

A megírás ideje:
1914 július 7 (20) után.
Először megjelent: „Leninszkij Szbornyik" XXX. köt. 1937.

VÁLASZ A „LEIPZIGER VOLKSZEITUNG“ CIKKÉRE[145]

A „Leipziger Volkszeitung“ 1914 július 11-i 157. számában Z. L. aláírásával megjelent egy cikk „Az oroszországi egység kérdéséhez“ címmel. Minthogy a cikk szerzője nem elég objektív, kénytelenek vagyunk néhány tényre felhívni a német elvtársak figyelmét. A szemléletesség kedvéért idézzük azt a táblázatot, amelyet a „Pravda“ közölt*:

Gyűjtések a szentpétervári marxista („pravdista“) és likvidátor lapok javára. 1914 január 1—május 13

	Pravdisták		Likvidátorok	
	Gyűjtések száma	Gyűjtött összeg	Gyűjtések száma	Gyűjtött összeg
Munkáscsoportok	2 873	18 934,10	671	5 296,12
Nem munkáscsoportoktól	713	2 650,01	453	6 759,77
Ebből:				
Diák- és ifjúsági csoportok	54	650,92	45	630,22
„Követők“, „barátok“ stb. csoportjai	42	458,82	54	2 450,60
Egyéb csoportok	33	125,29	30	186,12
Egyes személyek	531	1 046,62	266	1 608,32
Meg nem nevezett	43	318,57	24	175,34
Külföldről	10	49,79	34	1 709,17
Összesen ...	3 586	21 584,11	1 124	12 055,89

* Lásd ebben a kötetben 374. old. — *Szerk.*

1. Mi pontosan megjelöltük, mettől meddig végeztük el az összesítést (1914 január 1-től május 13-ig). A likvidátorok nem jelölték meg az időt. Lelkiismeretes dolog-e ebben az esetben olyan tényeket összehasonlítani, amelyek nem hasonlíthatók össze és nem megbízhatók?

2. A likvidátorok maguk jelentették ki és tették közzé a sajtóban (a „Nasa Rabocsaja Gazeta" 34. számában), hogy a 948 csoport *valamennyi* csoportjuk, vagyis nem csak a munkáscsoportok. A mi statisztikánk ellenben világosan rámutat, hogy a 2873 és a 671 *csak* a munkáscsoportokat foglalja magában. Az összes csoportok számát *megadja* táblázatunk, és ez *nem egyezik* a munkáscsoportok számával. Lelkiismeretes dolog-e elhallgatni ezt?

3. Lapunk közölte, hogy mindkét lap esetében a munkáscsoportok adományait tüntetjük fel, és hogy nincsenek adataink arra vonatkozólag, hogy vajon ugyanazok a csoportok ismételten adakoztak-e. A két lapnál egyformák az adatok. Teljesen érthetetlen, hogy egy becsületes bíráló hogyan találhatott ebben nálunk valamilyen „hibát"!

4. *Párhuzamos* adatokat idéztünk, vagyis ugyanazon időszakra vonatkozólag mindkét lap esetében, és a két lap adatait *egyforma módszerrel* dolgoztuk fel.

A likvidátorok egyáltalán nem idéznek párhuzamos adatokat, és ezzel megszegik a statisztikai munka elemi, általánosan ismert szabályait. Akit érdekel a kérdés, az könnyen megszerezheti mindkét lapot, és ellenőrizheti adatainkat.

Biztosak vagyunk benne, hogy egyetlen objektív ember sem nevezheti lelkiismeretesnek Z. L. „kritikus" módszereit.

„Leipziger Volkszeitung" 165. sz.
1914 július 21.
Aláírás: A „Pravda" szerkesztősége.

JEGYZETEK

[1] Lenin a „*Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdéssel kapcsolatban*“ c. cikket 1913 október—december folyamán írta, s ugyanazon évben kiadta a „Proszvescsenyije“ c. legális bolsevik folyóirat 10, 11. és 12. számában.

A cikk megírása előtt Lenin a nemzeti kérdésről több előadást tartott 1913 nyarán Svájc több városában, Zürichben, Genfben, Lausanne-ban és Bernben.

1913 őszén Lenin előadói beszédet mondott a nemzeti kérdésről az OSzDMP Központi Bizottságának pártmunkásokkal tartott „augusztusi“ („nyári“) tanácskozásán. Lenin előadói beszéde alapján elfogadták a Lenin által írt határozati javaslatot. A tanácskozás befejezése után Lenin hozzálátott a „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdéssel kapcsolatban“ c. cikk megírásához. —*1*

[2] „*Szevernaja Pravda*“ („Északi Igazság“) — egyik címe a „Pravda“ c. legális bolsevik napilapnak, amely Pétervárott jelent meg.

A „Pravdá“-t Lenin útmutatása szerint és Sztálin kezdeményezésére alapították. Sztálin vezetésével dolgozták ki a „Pravda“ platformját és készítették elő az első számot, amely 1912 április 22-én (május 5-én) jelent meg.

A „Pravdá“-t a munkások pénzén adták ki: 1912-ben a munkások 620, 1913-ban 2181, 1914 januártól májusig 2873 csoportos gyűjtést rendeztek a bolsevik sajtó javára. A „Pravda“ levelezői az élenjáró munkások közül kerültek ki. Példányszáma elérte a napi 40 000—60 000-et. Mindegyik példánya kézről kézre járt a munkások között.

A bolsevikokat akkor „pravdistáknak“ nevezték. „Az 1912-es «Pravda» — írta Sztálin — a bolsevizmus 1917-es győzelmének megalapozása.“

Lenin külföldről irányította a „Pravdá“-t, csaknem

mindennap írt az újságba, útmutatásokat adott a szerkesztőségnek. Sztálin, miután megszökött narimi száműzetéséből, 1912 szeptemberében, vezető szerepet játszott a „Pravda" szerkesztésében. 1913 január—februárban a lap szerkesztője J. M. Szverdlov volt. 1913 februárban Sztálin Szverdlovval együtt Lenin útmutatása szerint újjászervezte a „Pravda" szerkesztőségét. 1912 májustól novemberig a szerkesztő bizottság titkára és tagja volt V. M. Molotov, 1913 őszén, illegalitásban, a „Pravda" szakszervezeti rovatát vezette. A szerkesztőségnek állandó munkatársa volt: M. Sz. Olminszkij, N. N. Baturin, K. Sz. Jeremejev, N. G. Poletajev, K. N. Szamoilova, A. I. Jelizarova és mások. A „Pravdá"-ban tevékenyen közreműködtek a IV. duma bolsevik képviselői. A „Pravda" közölte A. M. Gorkij több művét.

A cári kormány nyolcszor tiltotta be a „Pravdá"-t, de a lap más címekkel mindig újra megjelent: „Rabocsaja Pravda" („Munkás Igazság"), „Szevernaja Pravda" („Északi Igazság"), „Pravda Truda" („A Munka Igazsága"), „Za Pravdu" („Az Igazságért"), „Proletarszkaja Pravda" („Proletár Igazság"), „Puty Pravdi" („Az Igazság Útja"), „Rabocsij" („A Munkás"), „Trudovaja Pravda" („Dolgozók Igazsága").

A „Pravdá"-t, amelyet az imperialista háború küszöbén, 1914 július 8-án (21-én) betiltottak, csak a februári forradalom után, 1917 március 5-én (18-án) adták ki újból. A lap az OSzD(b)MP Központi Bizottságának és Pétervári Bizottságának hivatalos lapjaként indult meg. Március 15-én (28-án) a Központi Bizottság Irodájának kibővített ülésén Sztálint beválasztották a „Pravda" szerkesztőségébe. Lenin, miután 1917 áprilisban visszatért Oroszországba, átvette a „Pravda" irányítását. A júliusi napok után, mivel Lenin illegalitásba vonult, Sztálin lett a párt Központi Lapjának felelős szerkesztője. A „Pravda" az Ideiglenes Kormány állandó üldözése miatt 1917 júliustól októberig négyszer változtatta meg a címét és a következő címekkel jelent meg: „Lisztok Pravdi" („Az Igazság Hírlapja"), „Proletarij" („A Proletár"), „Rabocsij" („A Munkás"), „Rabocsij Puty" („A Munkás Útja"). Október 27-től (november 9-től) újból saját régi címével — „Pravda" — jelent meg. — *3*

[8] „*Cájt*" („Az Idő") — hetilap, a Bund lapja; Pétervárott jelent meg 1912 decembertől 1914 júniusig. — *3*

[4] *„Dzvin"* („Harang") — mensevik irányzatú, nacionalista havi folyóirat; ukrán nyelven jelent meg Kievben 1913 januártól 1914 derekáig. — *3*

[5] *„Russzkoje Szlovo"* („Orosz Szó") — liberális-burzsoá napilap; Moszkvában jelent meg 1895-től; 1917 novemberben betiltották. — *4*

[6] *Bund* — „Litvánia, Lengyelország és Oroszország Általános Zsidó Munkásszövetsége" — 1897-ben alakult, főleg az Oroszország nyugati területein lakó zsidó kisiparosokat egyesítette. Az OSzDMP I. kongresszusán, 1898 márciusában, a Bund belépett az OSzDMP-be. Az OSzDMP II. kongresszusán a bundisták azt követelték, hogy ismerjék el a Bundot az oroszországi zsidó munkások egyedüli képviselőjének. Miután a kongresszus elvetette a bundista szervezeti nacionalizmust, a Bund kilépett a pártból. 1906-ban, a IV. (egyesítő) kongresszus után, a Bund ismét belépett az OSzDMP-be. A bundisták állandóan támogatták a mensevikeket, és szakadatlanul harcoltak a bolsevikok ellen. A Bund, bár formailag az OSzDMP-hez tartozott, burzsoá-nacionalista jellegű szervezet volt. A Bund a bolsevikok programkövetelésével, a nemzetek önrendelkezési jogával szemben kulturális nemzeti autonómiát követelt. Az 1914—1918-as első világháború idején a bundisták szociálsoviniszta álláspontot voltak; 1917-ben a Bund az ellenforradalmi Ideiglenes Kormányt támogatta, az Októberi Szocialista Forradalom ellenségeinek oldalán harcolt. A polgárháború idején a vezető bundisták az ellenforradalom erőihez csatlakoztak. A Bund egyszerű tagjai viszont mindinkább hajlottak a szovjet hatalommal való együttműködésre. Amikor világossá vált, hogy a proletariátus diktatúrája legyőzi a belső ellenforradalmat és a külföldi intervenciósokat, a Bund kijelentette, hogy beszünteti a harcot a szovjet hatalom ellen. 1921 márciusában a Bund saját elhatározásából feloszlott, tagjainak egy része egyénileg belépett az OK(b)P-be. Az OK(b)P-be belépett bundisták között voltak kétkulacsosok, akik azért léptek be a pártba, hogy belülről bomlasszák; később leleplezték őket mint a nép ellenségeit. — *11*

[7] *SzERP* (Szocialista Zsidó Munkáspárt) — kispolgári nacionalista szervezet; 1906-ban alakult meg. A SzERP programjában zsidó nemzeti autonómiát követelt, olyan területenkívüli zsidó parlamentek (szejmek) megszervezését, amelyek-

nek joguk van eldönteni az oroszországi zsidóság politikai berendezkedésének kérdéseit. A SzERP közel állt az eszerekhez, és velük együtt harcolt az OSzDMP ellen. — *21*

[8] *Bejlisz-ügy* — provokációs per, amelyet a cári kormány szervezett 1913-ban Kievben a zsidó Bejlisz ellen azzal a koholt váddal, hogy rituális célból megölt egy Juscsinszkij nevű keresztény kisfiút (a gyilkosságot valójában a feketeszázasok szervezték). E per megrendezésével a cári kormánynak az volt a célja, hogy szítsa az antiszemitizmust, zsidó pogromokat idézzen elő és így elvonja a tömegeket az országszerte erősödő forradalmi mozgalomtól. A per óriási közfelháborodást keltett; sok városban a munkások tiltakozó tüntetéseket rendeztek. Bejliszt a bíróság felmentette. — *22*

[9] *LSzP* — Lengyel Szocialista Párt — kispolgári nacionalista párt, 1893-ban alapították. Az LSzP programjának alapja a Lengyelország függetlenségéért vívott harc volt, s ezért szeparatista, nacionalista propagandát folytatott a lengyel munkások körében, igyekezett olyan irányban befolyásolni őket, hogy ne harcoljanak együtt az orosz munkásokkal az önkényuralom és a kapitalizmus ellen. 1906-ban az első oroszországi forradalom hatására, az LSzP két frakcióra szakadt: az LSzP „balszárnyára" és az LSzP „jobbszárnyára" („frakok").

A „*balszárny*" nem mondott le teljesen a nacionalizmusról, de sok nacionalista követelményt és terrorista harci módszert elvetett. Taktikai kérdésekben közel állt az orosz likvidátor mensevikekhez, és velük együtt harcolt a bolsevikok ellen. Az első világháború idején a „balszárny" egy része internacionalista álláspontra helyezkedett, és közeledett a lengyel szociáldemokrata párthoz; 1918 decemberben együtt alakították meg Lengyelország Kommunista Munkáspártját.

A „*jobbszárny*", élén Piłsudskival, folytatta a nacionálsoviniszta politikát; később ebből a szárnyból éledt újjá az LSzP. 1918-ban, amikor a lengyel polgári állam megalakult, az LSzP, miután kormányzó párt lett, szovjetellenes politikát folytatott és támogatta a Lengyelországhoz csatolt nyugat-ukrajnai és nyugat-belorusszijai népek leigázását.

A második világháború idején az LSzP két csoportra szakadt. Az LSzP reakciós soviniszta része, amely „WRN" („Wolność, równość i niepodległość — „Szabadság, egyenlőség

és függetlenség") néven működött, a fasisztákkal működött együtt. A másik rész, amely a „Lengyel Szocialista Munkáspárt" nevet vette fel, a Lengyel (kommunista) Munkáspárttal és a párton kívüli lengyel hazafiakkal együtt azért harcolt, hogy Lengyelországot felszabadítsa a fasiszta járom alól és baráti kapcsolatokat teremtsen a Szovjetunióval. A második világháború után az LSzP tagja lett a demokratikus lengyel köztársaság kormánykoalíciójának. — *23*

[10] „*Lucs*" („Fénysugár") — a likvidátor mensevikek legális napilapja; Pétervárott jelent meg 1912 szeptembertől 1913 júliusig; „*gazdag burzsoá barátai pénzén*" tartották fenn (*Lenin*). 1913 júliustól a „Lucs" helyett a „Zsivaja Zsizny" („Eleven Élet"), majd a „Novaja Rabocsaja Gazeta" („Új Munkásújság") jelent meg. — *23*

[11] Lenin Sztálinnak „*Marxizmus és nemzeti kérdés*" c. cikkére hivatkozik, amelynek a negyedik fejezete idézi az ausztriai szociáldemokrata párt brünni kongresszusán elfogadott nemzeti program szövegét (lásd Sztálin Művei. 2. köt. 1949. 348. old.). Sztálin cikke a „Proszvescsenyije" c. folyóirat 1913. évi 3, 4, 5. számában „A nemzeti kérdés és a szociáldemokrácia" címmel, K. Sztálin aláírással jelent meg. 1914-ben megjelent a cikk külön brosúra formájában „A nemzeti kérdés és a marxizmus" címmel.

„*Proszvescsenyije*" („Felvilágosodás") — bolsevik társadalmi, politikai és irodalmi havi folyóirat; legálisan jelent meg Pétervárott 1911 decembertől. A folyóiratot Lenin útmutatásának megfelelően alapították a cári kormány által betiltott moszkvai bolsevik folyóirat, a „Miszl" helyett. Lenin külföldről irányította a „Proszvescsenyijé"-t; ebben jelentek meg Lenin következő cikkei: „A marxizmus három forrása és három alkotórésze", „A választási kampány elvi kérdései", „A választások eredményei", „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdéssel kapcsolatban", „A nemzetek önrendelkezési jogáról" stb.

1912-ben és 1913-ban, Pétervári tartózkodása idején a folyóirat munkájában Sztálin is közvetlenül részt vett. A „Proszvescsenyijé"-nek állandó munkatársa volt V. M. Molotov. A szépirodalmi rovatot A. M. Gorkij szerkesztette. A szerkesztő bizottságnak tagja volt: M. A. Szaveljev, M. Sz. Olminszkij, A. I. Jelizarova és mások. A folyóirat példányszáma elérte az 5000-et.

A folyóiratot a cári kormány az első világháború előtt, 1914 júniusában betiltotta; 1917 őszén újból megindult, de csak egy (kettős) száma jelent meg, benne Lenin két cikkével: „Megtartják-e a bolsevikok az államhatalmat?" és „A pártprogram felülvizsgálásához". — *24*

[12] „*Novaja Rabocsaja Gazeta*" („Új Munkásújság") — a likvidátor mensevikek legális napilapja; Pétervárott jelent meg 1913 augusztustól. 1914 január 30-tól (február 12-től) helyette a „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" („Északi Munkásújság"), majd a „Nasa Rabocsaja Gazeta" („Munkásújságunk") jelent meg. Lenin többször nevezte ezt a lapot „Novaja Likvidatorszkaja Gazeta"-nak („Új Likvidátor Újság"). — *25*

[13] Az adatokat Lenin „A Birodalom elemi iskoláiban 1911 január 18-án rendezett egynapi összeírás. I. füzet, 2. rész, Szentpétervári tankerület. Arhangelszk, Vologda, Novgorod, Olonyec, Pszkov és Szentpétervár kormányzóság" c. statisztikai összesítésből idézi (Szentpétervár 1912. 72. old., oroszul). — *29*

[14] *Dragomanov, M. P.* (1841—1895) — ukrán történész és publicista; az ukrán burzsoá-nacionalista liberalizmus ideológiájának képviselője. — *32*

[15] „*Przegląd Socjaldemokratyczny*" („Szociáldemokrata Szemle") — folyóirat; a lengyel szociáldemokraták adták ki R. Luxemburg közvetlen közreműködésével Krakkóban 1902-től 1904-ig és 1908-tól 1910-ig. — *32*

[16] „*Vesztnyik Jevropi*" („Európai Híradó") — havi folyóirat; Pétervárott jelent meg 1866-tól 1918 tavaszáig. A folyóirat az orosz liberális burzsoázia nézeteit hirdette; a kilencvenes évek elejétől következetesen harcolt a marxizmus ellen. — *35*

[17] *Nemzetközi Szocialista Iroda* (NSZI) — a II. Internacionálé végrehajtó szerve; az 1900. évi párizsi kongresszus határozata értelmében hozták létre. A Nemzetközi Szocialista Iroda 1913 december 14-én határozatot hozott arról, hogy az Iroda Végrehajtó Bizottsága hívja össze „az oroszországi munkásmozgalom valamennyi frakciójának" tanácskozását, hogy az OSzDMP egységének helyreállítása céljából „általános eszmecsere" útján tisztázzák a nézeteltéréseket.

Ezt a kérdést Rosa Luxemburg kezdeményezésére vetették fel a Nemzetközi Szocialista Iroda ülésén, hogy támogassák az orosz likvidátorokat, akik vereséget szenvedtek a bolsevikok elleni harcban. A likvidátor „Novaja Rabocsaja Gazeta" a Nemzetközi Szocialista Iroda határozatával kapcsolatban közölt egy londoni táviratot, amely szerint a Nemzetközi Szocialista Iroda ülésén elvetették azt a bolsevik követelést, hogy az Állami Duma szociáldemokrata munkásfrakciójának (a „hatos csoportnak") a képviselőjét küldjék el a II. Internacionálé interparlamentáris szekciójába. A Központi Bizottság brüsszeli képviselője Lenin megbízásából megkérdezte Huysmanst, a Nemzetközi Szocialista Iroda titkárát, hogyan akar reagálni a likvidátorok e kirohanására. Huysmans kénytelen volt hivatalosan megcáfolni a „Novaja Rabocsaja Gazeta" hazug közleményét. — *38*

[18] *D.* — F. I. Dan — a likvidátor mensevikek egyik vezére. — *39*

[19] *L. Sz.* (Kolcov, L. Szedov) — a likvidátor mensevik B. A. Ginzburg álnevei. — *39*

[20] Lenin „A Szocialista Iroda döntéséről szóló határozat"-ra gondol, amely „A szervezett marxisták egy csoportja" aláírással jelent meg a „Proletarszkaja Pravda" 1913 december 17-i, 9. számában. — *40*

[21] „*Hármas követelés*" — a legális bolsevik sajtóban és a nyílt, legális gyűléseken használt egyezményes kifejezés a három fő („csorbítatlan") forradalmi jelszó — a demokratikus köztársaság, minden földesúri föld elkobzása, a nyolcórás munkanap — jelölésére. — *41*

[22] „*Recs*" („A Szó") — napilap, a kadet párt központi lapja; Pétervárott jelent meg 1906 februárjától. A Petrográdi Szovjet Forradalmi Katonai Bizottsága 1917 október 26-án (november 8-án) betiltotta; más címekkel megjelent 1918 augusztusig. — *43*

[23] „*Rosszija*" („Oroszország") — feketeszázas rendőri napilap; Pétervárott jelent meg 1905-től 1914-ig. 1906-tól a belügyminisztérium hivatalos lapja volt.

„*Novoje Vremja*" („Új Idő") — napilap; Pétervárott jelent meg 1868-tól 1917 októberig. Eleinte mérsékelten liberális irányzatot követett, 1876-tól azonban a reakciós nemesi és hivatalnoki-bürokrata körök lapjává vált. A lap

nemcsak a forradalmi mozgalom, hanem a polgári-liberális mozgalom ellen is harcolt; 1905-től a feketeszázasok egyik szócsöve lett. Lenin a korrupt lapok iskolapéldájának nevezte a „Novoje Vremjá"-t.

„*Zemscsina*" („A Honpolgárság") — feketeszázas napilap; az Állami Duma szélsőjobboldali képviselőinek lapja; Pétervárott jelent meg 1909 júliustól 1917 februárig. —*44*

[24] „*Szevernaja Miszl*" („Északi Gondolat") — egyik címe a „Zsivaja Miszl" („Élő Gondolat") c. baloldali narodnyik (eszer) legális lapnak, amely Pétervárott jelent meg kétszer, majd háromszor hetenként, 1913 augusztustól 1914 júliusig. Ezen időszak alatt a lap tízszer változtatott címet: „Zavetnaja Miszl", „Volnaja Miszl", „Vernaja Miszl" stb. — *46*

[25] Lenin az *OSzDMP Központi Bizottságának pártmunkásokkal tartott tanácskozására* gondol, amely Poronin faluban zajlott le 1913 szeptember 23 és október 1 (október 6 és 14) között, és amelyet konspirációs okokból „augusztusi" („nyári") tanácskozásnak neveztek el. „A narodnyikokról" szóló határozatot, amelyről itt szó van, Lenin írta (Lásd Lenin Művei. 19. köt. 1955. 430—431. old.). — *46*

[26] „*Zaveti*" („Intelmek") — eszer irányzatú legális irodalmi és politikai havi folyóirat; Pétervárott jelent meg 1912 áprilistól 1914 júliusig. — *47*

[27] Ez a kis cikk utószó Kautsky leveléhez, amely a német szociáldemokrácia központi lapjában, a „Vorwärts"-ben jelent meg, és amelyet a „Proletarszkaja Pravda" 1913 december 20-i, 12. számában is közöltek. Kautsky levele válasz volt R. Luxemburgnak a „Vorwärts" szerkesztőségéhez intézett levelére. — *51*

[28] „*Gyeny*" („A Nap") — liberális-burzsoá irányzatú napilap; Pétervárott jelent meg 1912-től. A lapban közreműködtek likvidátor mensevikek is, akik 1917 február után teljesen kezükbe vették a lap vezetését. A Petrográdi Szovjet Forradalmi Katonai Bizottsága 1917 október 26-án (november 8-án) betiltotta. — *60*

[29] „*Russzkaja Miszl*" („Orosz Gondolat") — liberális-burzsoá irányzatú havi folyóirat; Moszkvában jelent meg

1880-tól. Az 1905-ös forradalom után a kadet párt jobbszárnyának lapja volt. Lenin ebben az időszakban a „Russzkaja Miszl"-t „Csernoszotyennaja Miszl"-nek („Feketeszázas Gondolat") nevezte. A lapot 1918 derekán betiltották. — *60*

[30] Lenin a burzsoá liberálisok kéthetenként megjelenő folyóiratára, az *„Oszvobozsgyenyijé"-re* („Felszabadulás") gondol, amelyet 1902-től 1905-ig adtak ki külföldön P. B. Sztruve szerkesztésében. 1904 januártól a liberális-monarchista „Felszabadulás Szövetségé"-nek a lapja volt. Később az „oszvobozsgyenyisták" alkották a kadet pártnak, Oroszország fő burzsoá pártjának a magvát. — *62*

[31] Lenin az OSzDMP összoroszországi konferenciájának (az OSzDMP ötödik konferenciájának) és az OSzDMP Központi Bizottsága 1910. évi januári plénumának határozataira gondol.

Az OSzDMP ötödik konferenciája Párizsban zajlott le 1908 december 21 és 27 (1909 január 3 és 9) között. A konferencián 16 szavazati joggal felruházott küldött vett részt: 5 bolsevik, 3 mensevik, 5 lengyel szociáldemokrata és 3 bundista. Az OSzDMP Központi Bizottságát Lenin képviselte. Lenin a konferencián előadói beszédet mondott „A jelenlegi helyzetről és a párt feladatairól", valamint beszédet mondott a duma szociáldemokrata frakciójáról, szervezeti és egyéb kérdésekről. A bolsevikok a konferencián harcoltak az opportunizmusnak a pártban jelentkező két válfaja: a likvidátorság és az otzovizmus ellen. A konferencia Lenin javaslatára elítélte a likvidátorságot, és felhívta az összes pártszervezeteket, hogy erélyesen harcoljanak minden olyan kísérlet ellen, amely a párt likvidálására irányul.

A konferencia határozatait Lenin a „Ki az útra" és „A likvidátorság likvidálása" c. cikkében (lásd Lenin Művei. 15. köt. 1955. 349—360; 461—469. old.) értékeli.

Az OSzDMP Központi Bizottságának plénuma 1910 január 2 és 23 (január 15 és február 5) között ülésezett Párizsban. A plénumot Lenin ellenére, Trockij leplezett szövetségeseinek, Zinovjevnek, Kamenyevnek és Rikovnak a közreműködésével hívták össze. A plénumon a bolsevikokon kívül jelen voltak valamennyi frakció és frakciós csoportosulás képviselői, valamint a nemzetiségi szociáldemokrata szervezetek képviselői. A békítgetők — leplezett

trockisták — szembeszálltak azzal a lenini tervvel, mely a pártigenlő mensevikekkel (a plehanovistákkal) való összefogásra irányult a likvidátorság elleni harc céljából, és a pártigenlő mensevikektől (a plehanovistáktól) azt követelték, hogy oszlassanak fel minden frakciót, s a bolsevikok egyesüljenek a likvidátorokkal és a trockistákkal. A plénumon a békítgető elemek kerültek túlsúlyba, s ez lehetővé tette nekik, hogy több Lenin-ellenes határozatot elfogadtassanak. Csak Lenin kitartó követelésére hozott a plénum olyan határozatot, amely elítéli a likvidátorságot és az otzovizmust. — *63*

[32] A II. Internacionálé koppenhágai kongresszusa 1910 augusztus 28 és szeptember 3 között ülésezett. A cseh—osztrák szakadás kérdésének megvitatása során a kongresszus elítélte a cseh szeparatisták „bundista-nacionalista" elveit. — *65*

[33] *F. D., Gamma, L. M., Em—El., Rakityin* — mensevikek: F. D. — F. I. Dan; Gamma és L. M. — L. Martov (J. O. Cederbaum); Em—El — M. J. Lukomszkij; Rakityin — V. Levickij (V. O. Cederbaum). — *81*

[34] *„Vperjod"-csoport* — pártellenes csoport, amely otzovistákból, ultimatistákból, istenépítőkből, empiriomonistákból (Mach és Avenarius reakciós idealista filozófiájának híveiből) állt; külföldön alakult meg 1909 decemberében, élén A. Bogdanovval és G. Alekszinszkijjel; volt néhány, főként értelmiségiekből álló kisebb köre Párizsban, Genfben és Tifliszben. A „Vperjod"-csoport álláspontja, Lenin véleménye szerint, „a bolsevizmus karikatúrája". A „Vperjod"-csoport, mivel a munkások nem támogatták, 1913-ban felbomlott. A „Vperjod"-csoportról lásd ebben a kötetben 504—511. old. — *83*

[35] *An* — N. N. Zsordanijának, a kaukázusi mensevikek vezérének álneve. — *86*

[36] *„Nasa Zarja"* („Hajnalunk") — a likvidátor mensevikek legális havi folyóirata; 1910-től 1914-ig jelent meg Pétervárott. A „Nasa Zarja" körül alakult ki a likvidátorok oroszországi központja. — *88*

[37] Lenin Sztálinnak a „Marxizmus és nemzeti kérdés" c. cikkére gondol, amely „A nemzeti kérdés és a szociáldemok-

rácia" címmel, K. Sztálin aláírással a „Proszvescsenyije" 1913. évi 3, 4. és 5. számában jelent meg (lásd Sztálin Művei. 2. köt. 1949. 314—398. old.). — *90*

[38] *Belorusz gromáda* — kispolgári, narodnyik típusú nacionalista szervezet; az 1903. évi kongresszuson alakult meg. Az 1905—1907-es forradalom idején az úgynevezett „kulturális nemzeti autonómia" követelésével lépett fel. 1917-ben a burzsoá Ideiglenes Kormány politikáját támogatta. Az Októberi Szocialista Forradalom után a szervezet felbomlott.

Dasnakcutjun (dasnakok) — örmény burzsoá-nacionalista párt; a kilencvenes évek elején jött létre; a munkások és a parasztok forradalmi mozgalma ellen harcolt.

1918 és 1920 között a dasnakok az örmény burzsoá-nacionalista kormány élére kerültek, és a kormányt az angol—francia intervenciósok és az orosz fehérgárdisták támaszpontjává változtatták a szovjet hatalom elleni harcban.

Grúz föderalista szocialisták — burzsoá-nacionalista párt; 1904-ben alakult. Azt követelte, hogy adják meg Grúziának a nemzeti autonómiát az oroszországi földesúri-burzsoá állam keretein belül. A reakció éveiben a föderalista szocialisták a forradalom nyílt ellenfeleivé váltak.

Az oroszországi Októberi Szocialista Forradalom után a föderalista szocialisták a grúz mensevikekkel, a dasnakokkal és a musszavatistákkal együtt ellenforradalmi blokkot szerveztek, amelyet a német—török, majd az angol—francia intervenciósok támogattak. — *91*

[39] „1905. évi földbirtokstatisztika. Összesített adatok Európai-Oroszország 50 kormányzóságáról". Szentpétervár, a Belügyminisztérium Központi Statisztikai Bizottságának kiadása, 1907. — *94*

[40] „*Russzkoje Bogatsztvo*" („Orosz Gazdagság") — havi folyóirat; Pétervárott jelent meg 1876-tól 1918 derekáig. A kilencvenes évek elejétől a liberális narodnyikok folyóirata volt. 1906-tól ténylegesen az eneszek („népi szocialisták") félkadet pártjának sajtószerve lett. Lenin azt mondta, hogy a „Russzkoje Bogatsztvo" irányzata ebben az időben „narodnyik, narodnyik-kadet" irányzat. — *96*

[41] *Nyikolaj—on* — N. F. Danyielszonnak, a XIX. század nyolcvanas—kilencvenes évei egyik liberális narodnyik ideológusának álneve. — *96*

[42] Lenin a „*Proletarij*" *kibővített szerkesztőségének értekezletére* gondol, amely 1909 június 8 és 17 (21 és 30) között zajlott le Párizsban. Az értekezleten részt vett a Bolsevik Központ 9 tagja Lenin vezetésével (a Bolsevik Központot az OSzDMP V. (londoni) kongresszusának bolsevik frakciója választotta 1907-ben), valamint a pétervári, a Moszkva területi és az uráli szervezet képviselői.

Az értekezlet azért gyűlt egybe, hogy megvitassa az otzovisták és az ultimatisták magatartását.

A napirenden a következő kérdések szerepeltek: 1) az otzovizmus és az ultimatizmus; 2) istenépítő irányzatok a szociáldemokraták körében; 3) a dumabeli tevékenységhez mint a pártmunka egyik ágához való viszony; 4) a bolsevikok feladatai a pártban; 5) a külföldön (Capriban) létesülő pártiskola; 6) a párttól különálló bolsevik kongresszus vagy bolsevik konferencia mellett folytatott agitáció; 7) Makszimov elvtárs kiválása; egyéb kérdések.

Az értekezleten Lenin elnökölt. Hozzászólt a napirend minden fő kérdéséhez. Az otzovizmust és az ultimatizmust az értekezleten A. Bogdanov (Makszimov) és V. Sancer (Marat) képviselte és védelmezte. Kamenyev, Zinovjev, Rikov és Tomszkij kétkulacsos álláspontot foglalt el.

Az értekezlet elítélte az otzovizmust és az ultimatizmust mint „visszájára fordított likvidátorságot". Az értekezlet leszögezte, hogy az otzovisták által szervezett capri „párt"-iskola „a bolsevikoktól elszakadó frakció központja". A. Bogdanov megtagadta a „Proletarij" kibővített szerkesztősége határozatának végrehajtását, s ezért kizárták a bolsevik szervezetből.

Az értekezlet elítélte az istenépítést is, és határozatba foglalta, hogy erélyesen harcolni kell ellene, le kell leplezni antimarxista jellegét (lásd Lenin Művei. 15. köt. 1955. 433—460. old.). — *115*

[43] *Iljin* — Lenin álneve. *Vl. Iljin* álnéven jelent meg 1909-ben Lenin „Materializmus és empiriokriticizmus. Kritikai jegyzetek egy reakciós filozófiáról" c. műve. — *116*

[44] *Veterán* — P. I. Sztucska. — *119*

[45] „*Marxizmus és likviddtorság. Cikkgyűjtemény a jelenkori munkásmozgalom fő kérdéseiről. 11. rész*" — 1914 júliusban jelent meg a „Priboj" pártkiadó kiadásában. Lenin a gyűjtemény tervében megjelölte azokat a cikkeket, amelyeket szükségesnek tartott felvenni a gyűjteménybe, valamint

azoknak az újságoknak a jegyzékét, amelyekben a cikkek eredetileg megjelentek (a gyűjteményben Lenin több cikk címét megváltoztatta). E terv szerint a gyűjteménynek két részből kellett állnia, s ezek tartalmáról a „Puty Pravdi" 1914 március 21-i, 42. számában hirdetés jelent meg.

A gyűjtemény első része nem jelent meg. A második rész néhány tucat példányát, amelyet a kiadónak nem sikerült idejében elszállítania a nyomdából, elkobozták. A kiadott példányok zömét sikerült terjeszteni.

A második részben, az 1914 februári keltezésű előszón és az utószón kívül Lenin 14 munkája jelent meg: „A nyílt párt és a marxisták", „A liberális munkáspárt manifesztuma", „Hogyan leplezi le P. B. Akszelrod a likvidátorokat", „A Bund szeparatizmusáról", „Marxizmus és reformizmus", „A liberális burzsoázia és a reformizmus", „Liberális vakság", „Egy szükséges magyarázat", „Gazdasági és politikai sztrájk", „Beszélgetés a «kadetfalásról»", „A liberálisokkal folytatott vitánk jellegéről és jelentőségéről", „A liberális burzsoázia és a likvidátorok", „A munkásosztály és a munkássajtó", „Anyagok a duma oroszországi szociáldemokrata munkásfrakciója megalakulásának történetéhez".

Az utóbbi munkának külön a gyűjtemény számára írt kiegészítése is van: „Hogyan reagáltak a munkások az Állami Duma oroszországi szociáldemokrata munkásfrakciójának megalakulására" (lásd ebben a kötetben 558—565. old.). 1914 júniusban Lenin ezt a cikket lábjegyzettel bővítette (lásd 564. old.), amelyben új adatokat közölt a duma-frakciók útján a marxista és a likvidátor újságok javára beérkezett adományokról. — *121*

[46] „*Vehi*" („Határkövek") — kadet gyűjtemény; Moszkvában jelent meg 1909 tavaszán N. Bergyajev, Sz. Bulgakov, P. Sztruve, M. Gersenzon és más ellenforradalmi liberális burzsoák cikkeivel. Az orosz értelmiségről szóló cikkekben a „vehisták" megpróbálták befeketíteni az orosz nép legjobbjainak, köztük Belinszkijnek és Csernisevszkijnek forradalmi-demokratikus hagyományait; ócsárolták az 1905-ös forradalmi mozgalmat, és hálálkodtak a cári kormánynak azért, hogy „szuronyaival és börtöneivel" megmenti a burzsoáziát a „nép haragjától". A gyűjtemény az önkényuralom szolgálatára buzdította az értelmiséget. Lenin a „Vehi"-nek mind filozófiai, mind publicisztikai programját a feketeszázas „Moszkovszkije Vedomosztyi" programjához hasonlította, és a gyűjteményt *„a liberális*

renegátság enciklopédiájának", „a demokráciára zúdított reakciós rágalmak szennyes áradatának" nevezte (lásd Lenin Művei. 16. köt. 1955. 120—129. old.). — *124*

[47] „Gazdasági statisztikai gyűjtemény. VII. füzet. Zöldség- és gyümölcstermesztés a moszkvai kerületben". Moszkva 1913. — *127*

[48] A vasas szakszervezet lapja a „*Rabocsij po Metallu*" („Vasmunkás") c., kéthetenként megjelenő folyóirat volt.

A folyóirat Pétervárott jelent meg 1906 augusztus 30-tól (szeptember 12-től) 1914 június 12-ig (25-ig), és ez idő alatt a cenzúra miatt hétszer változtatta meg a címét, mégpedig: „Rabocsij po Metallu" („Vasmunkás"), „Kuznyec" („A kovács"), „Vesztnyik Rabocsih po obrabotke metalla" („Vasmunkás Híradó"), „Nagyezsda" („Remény"), „Jegyinsztvo" („Egység"), „Nas Puty" („Utunk"), „Metalliszt" („A Vasas").

Kezdetben a folyóirat szerkesztősége, mint a szakszervezet vezetése is, a likvidátorok kezében volt. A szakszervezeti vezetőség 1913. évi újjáválasztása után a szakszervezet vezetését és a folyóirat szerkesztését a bolsevikok vették át. A „Metalliszt" c. folyóirat 1913. évi 7. (31.), 8. (32.) és 10. (34.) számában megjelent Leninnek „Az 1912-es vasmunkás-sztrájkok" c. cikke. A folyóirat nagy szerepet játszott a munkásoknak a bolsevik párt körüli tömörítésében.

Lenin itt a „Nas Puty" 1911 augusztus 11-i, 20. és a „Metalliszt" 1911 október 27-i, 3. számának vezércikkeire gondol. — *135*

[49] „*Russzkije Vedomosztyi*" („Orosz Közlöny") — napilap; Moszkvában adták ki 1863-tól a Moszkvai Egyetem liberális professzorai és zemsztvo-képviselők; a liberális földbirtokosok és a burzsoázia érdekeit képviselte. 1905-től a jobboldali kadetok lapja volt; az 1917-es Októberi Szocialista Forradalom után hamarosan betiltották. — *139*

[50] Marx levele Engelshez. 1867 november 2. Lásd Marx—Engels. Briefwechsel. III. köt. Dietz, Berlin 1950. 525. old., és Marx levele Engelshez, 1867 november 30. Lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 227—228. old. — *145*

[51] *Az 1912 januári konferenciát — az OSzDMP hatodik („prágai") összoroszországi konferenciáját* 1912 január 5 és

17 (18 és 30) között tartották. A konferencián több mint húsz pártszervezet képviseltette magát. A konferenciának voltaképpen olyan jelentősége volt, mint egy pártkongresszusnak. Lenin a konferencián beszédet mondott a konferencia megalakulásáról, a helyzetről és a párt feladatairól, a Nemzetközi Szocialista Iroda munkájáról, a szociáldemokrácia feladatairól az éhínség elleni harcban, a szervezeti kérdésről, a Központi Lap, a „Szocial-Demokrat" munkájáról és más kérdésekről.

A konferencia megválasztotta a párt Központi Bizottságát, amelynek tagjai lettek: Lenin, Sztálin, G. K. Ordzsonikidze, J. M. Szverdlov, Sz. Sz. Szpandarjan és mások. Sztálint és J. M. Szverdlovot távollétükben választották be a Központi Bizottságba, mivel száműzetésben voltak. A Központi Bizottság póttagjai közé beválasztották M. I. Kalinyint. A konferencia az oroszországi forradalmi munka irányítására gyakorlati központot alakított — a Központi Bizottság Orosz Irodáját, amelynek élén Sztálin állt.

A konferencia határozatilag kiűzte a mensevikeket a pártból, és egyszer s mindenkorra véget vetett annak a helyzetnek, hogy a bolsevikok és a mensevikek formailag egy párt keretében egyesülve voltak. A prágai konferencia vetette meg az alapját az új típusú pártnak, a leninizmus pártjának, a bolsevik pártnak. (A prágai konferencia jelentőségéről lásd „Az SzK(b)P története. Rövid tanfolyam". (IV. fej. 5. pont) 8. kiad. 1954. 164—170. old.) — *154*

[52] „*Borba*" („Harc") — Trockij folyóirata; Pétervárott jelent meg 1914 februártól júliusig. Trockij a lap hasábjain „frakciónkívüliség" leple alatt harcolt Lenin és a bolsevik párt ellen. — *154*

[53] *Jezsov* — a likvidátor mensevik Sz. O. Cederbaum. — *156*

[54] *A „hármas követelés" közül kettő ellen*, vagyis a demokratikus köztársaságnak és minden földesúri föld elkobzásának bolsevik jelszava ellen. — *156*

[55] A Lett Határvidék szociáldemokráciájának IV. kongresszusáról van szó, amely 1914 január 26 és február 8 között zajlott le Brüsszelben.

Lenin tevékenyen részt vett a kongresszus előkészítésében és munkájában. 1913 májusban megírta a lett bolsevikok számára a „Platformtervezetet a Lett Határvidék szociál-

demokráciájának IV. kongresszusára". A platformtervezetet 1913 novemberben a Lett Határvidék szociáldemokráciája külföldi csoportjainak irodája kiadásában megjelent „Bulletin" („Biletens") 8. száma alapján készült különlenyomatban, majd a „Bulletin" 9—10. számában hozták nyilvánosságra (lásd Lenin Művei. 19. köt. 1955. 94—103. old.).

Lenin a kongresszuson az OSzDMP Központi Bizottságának képviseletében mint meghívott vendég vett részt. Lenin felszólalt és beszédében bírálta a lett szociáldemokrácia opportunista álláspontra helyezkedő Központi Bizottságának tevékenységét. Lenin később megjegyezte, hogy erélyesen harcolt a kongresszuson megnyilvánuló erős békítgető irányzatok ellen. Lenin elérte, hogy a lett szociáldemokraták kiváltak az Augusztusi Blokkból. — *176*

[56] Lenin itt a Lett Határvidék szociáldemokráciája IV. kongresszusának határozatát a cári cenzúra miatt „elkerülhetetlen változtatásokkal" idézi; így a következő szavak helyett: „a Lett Határvidék szociáldemokráciájának kongresszusa", azt írja: „az összes lett marxista munkások képviselői"; az „OSzDMP" helyett — „a marxista összesség"; „az 1908. évi országos konferencia és az OSzDMP Központi Bizottságának 1910. évi plénuma" helyett — „a marxisták 1908 decemberi és 1910 januári országos képviselete"; „a Lett Határvidék szociáldemokráciájának Központi Bizottsága" helyett azt írja: „a lett marxista munkások vezető intézménye". — *176*

[57] „*A szocializmus újabb megsemmisítése*" c. cikk 1914 márciusában jelent meg a „Szovremennij Mir" c. folyóirat 3. számában.

„*Szovremennij Mir*" („Korunk") — irodalmi, tudományos és politikai havi folyóirat; Pétervárott jelent meg 1906-tól 1918-ig. A mensevikek, köztük G. V. Plehanov, közvetlen munkatársai voltak. A pártigenlő mensevikek plehanovista csoportjával alakított blokk idején bolsevikok is részt vettek a folyóirat munkájában. — *185*

[58] L. N. Tolsztoj e szavakat N. Orlov „Orosz muzsikok" (1909). c. albumához írt előszavában mondja. — *187*

[59] „*Zsizny*" („Az Élet") — havi folyóirat; Pétervárott adták ki 1897-től 1901-ig; 1902-ben külföldön jelent meg. 1899-től a „legális marxisták" lapja volt.

Lenin ebben a lapban közölte (12. sz., 1899 december) a „Válasz P. Nyezsdanov úrnak" c. cikkét és az 1900 januári és februári 1. és 2. számban két cikket „Kapitalizmus a mezőgazdaságban. (Kautsky könyvéről és Bulgakov úr cikkéről)" címmel (lásd Lenin Művei. 4. köt. 1953. 160—166, 101—159. old.). — *191*

[60] Marx. A tőke. 1951. (II. szakasz, 10. fej.) 3. köt. 218. old. — *193*

[61] Lenin „*A munkásmozgalom formáiról*" c. cikket azzal a munkáskizárással kapcsolatban írta, amelyet a pétervári gyárosok 1914 március 20-án (április 2-án) hirdettek ki válaszul a munkássztrájkokra. A munkáskizárás miatt nem volt célszerű tömegsztrájkot hirdetni, ezért a bolsevik „Pravda" más harci formákra hívta fel a munkásokat, hogy tartsanak üzemi tömeggyűléseket és rendezzenek utcai tüntetéseket. Az OSzDMP Pétervári Bizottságának illegális röplapja arra hívta fel a munkásokat, hogy a lénai vérfürdő második évfordulóján rendezzenek forradalmi tüntetést.

A tüntetés április 4-én (17-én) volt. Ezen a napon rendesen megjelent a „Puty Pravdi" aznapi száma Lenin „A munkásmozgalom formáiról" c. cikkével. A forradalmi tüntetésről valamennyi polgári lap hírt adott. A likvidátor „Szevernaja Rabocsaja Gazeta" hírt adott a lezajlott tüntetésről, de elhallgatta azt, hogy a tüntetésen a Pétervári Bizottság röplapját terjesztették, majd megtámadta Leninnek „A munkásmozgalom formáiról" c. cikkét.

Lenin az OSzDMP Központi Bizottságának a brüsszeli tanácskozáson előterjesztett jelentésében leleplezte a likvidátorok és lapjuk magatartását (lásd ebben a kötetben 527—532. old.). — *209*

[62] Az *OSzDMP Központi Bizottságának pártmunkásokkal* tartott tanácskozásáról van szó, amely Krakkóban zajlott le 1912 december 28 és 1913 január 1 (1913 január 10 és 14) között, és amelyet konspirációs okokból „februári" tanácskozásnak neveztek. A tanácskozáson tizennégyen vettek részt: Lenin, Sztálin és a Központi Bizottság más tagjai, a IV. Állami Duma bolsevik képviselői és a pétervári, Moszkva területi, uráli, kaukázusi és dél-oroszországi pártszervezetek képviselői.

Lenin és Sztálin nagy munkát fejtett ki a tanácskozás megszervezése érdekében. Lenin útmutatásokat küldött Pétervárra Sztálinnak mint a Központi Bizottság tagjának

a tanácskozás előkészítését illetően; leveleiben hangsúlyozta, feltétlenül szükséges, hogy Sztálin személyesen vegyen részt a krakkói tanácskozáson.

A tanácskozáson Lenin elnökölt; sok kérdéshez hozzászólt, megírta a határozatokat és a közleményt a tanácskozásról.

A tanácskozás a következő, Lenin által írt határozatokat fogadta el: „A forradalmi fellendülés, a sztrájkok és a párt feladatai" (erről a határozatról van itt szó), „Az illegális szervezet építése", „A szociáldemokrata dumafrakcióról", „Az illegális irodalomról", „A biztosítási kampányról", „A likvidátorsághoz való viszonyról és az egységről", „A «nemzetiségi» szociáldemokrata szervezetekről" (lásd Lenin Művei. 18. köt. 1955. 460—471. old.). — *211*

[63] A pétervári Biztosítási Tanács választásai 1914 március 2-án (15-én) zajlottak le. A választások során heves harc tört ki egyrészt a bolsevikok, másrészt a likvidátorok és a baloldali narodnyikok (eszerek) között. A bolsevikok az OSzDMP Központi Bizottsága pártmunkásokkal tartott 1913 „augusztusi" („nyári") tanácskozásának határozata — „A legális szervezetekben végzett munkáról" — alapján harcot indítottak a legális munkásszervezetek és a legális munkásegyesületek megnyeréséért. Ebben a harcban hatalmas szerepet játszott a „Pravda". A Biztosítási Tanács választásaival kapcsolatban a „Proletarszkaja Pravdá"-ban, a „Voproszi Sztrahovanyijá"-ban, majd a „Puty Pravdi"-ban megjelent a bolsevik utasítás a biztosító intézetekbe és a Biztosítási Tanácsba küldött munkásképviselők számára.

A likvidátorok a „Novaja Rabocsaja Gazetá"-ban közölték saját utasításukat, amelyben azt követelték, hogy a munkásképviselők alakítsanak a párttól független, önálló csoportot. Mindemellett a Biztosítási Tanács választásain a likvidátorok teljes vereséget szenvedtek — az elektorok gyűlésének háromnegyed része a bolsevik utasítás mellett foglalt állást, és elvetette a likvidátor-eszer blokk által javasolt utasítást. A „pravdista" lista minden jelöltje bekerült a Biztosítási Tanácsba. — *211*

[64] *Batrak* — az eszer M. Zatonszkij. — *213*

[65] Leninnek „*A nemzetiségi politika kérdéséhez*" c. munkája annak a beszédnek a tervezete, amelyet az egyik bolsevik

képviselőnek kellett volna elmondania az Állami Dumában. Erre a beszédre nem került sor, mert 1914 április 22-én (május 5-én) 15 ülés tartamára kizárták a baloldali képviselőket a dumából (lásd ebben a kötetben 277—279. old.). A beszédvázlat kézirata töredékesen maradt fenn, a hiányzó szövegrészek helye csillaggal meg van jelölve. — *217*

[66] „*Grazsdanyin*" („A Polgár") — reakciós hetilap; Pétervárott jelent meg 1872-től 1914-ig. A XIX. század nyolcvanas éveitől a szélsőséges monarchisták lapja volt; főképpen a cári kormány anyagi támogatásával működött. — *217*

[67] Lenin a párt Központi Bizottságának válaszára gondol. Ebben a Központi Bizottság bejelenti, hogy hajlandó részt venni a különböző oroszországi szociáldemokrata áramlatok képviselőinek tanácskozásán, amelyet a Nemzetközi Szocialista Iroda hívott össze állítólag azzal a céllal, hogy az OSzDMP-n belüli egység helyreállításának kérdéséről „kölcsönös eszmecserét" szervezzen. Ez a válasz tartalmazta a Központi Bizottság „hivatalos beszámolóját", amelyet Lenin 1914 január 18—19-én (január 31—február 1-én) Huysmansnek írt levelében jelzett (lásd ebben a kötetben 62—70. old.). — *234*

[68] „*Kolokol*" („A Harang") — politikai folyóirat; jeligéje ez volt: „Vivos voco!" („Az élőket szólítom!"). A. I. Herzen és N. P. Ogarjov adta ki a Herzen által alapított Szabad Orosz Nyomdában 1857-től 1865 áprilisig Londonban és 1865-től 1868 decemberig Genfben. 1868-ban a folyóirat francia nyelven jelent meg, egyidejűleg orosz nyelvű mellékletei is voltak.

Lenin a „Kolokol"-t „Herzen emlékére" c. cikkében jellemzi (lásd Lenin Művei. 18. köt. 1955. 9—16. old.). — *246*

[69] „*Levél Gogolhoz*" — V. G. Belinszkij írta 1847 júliusban; először A. I. Herzen tette közzé a „Poljarnaja Zvezdá"-ban („Sarkcsillag") 1855-ben (lásd Belinszkij Összes művei 3 kötetben, III. köt. 1948. 707—715. old., oroszul.). — *247*

[70] „*Szt.-Petyerburgszkij Rabocsii Lisztok*" („Szt. Pétervári Munkás Kisújság") — illegális lap, a pétervári „Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására" lapja. Két száma jelent meg: az 1. szám, amelyet Oroszországban nyomtak mimeográfon 300—400 példányban, 1897 februárban

(januári keltezéssel), és a 2. szám 1897 szeptemberben Genfben (Svájc). — *249*

[71] „*Vperjod*" („Előre") — illegális bolsevik újság; Genfben adták ki 1904 december 22-től (1905 január 4-től) 1905 május 5-ig (18-ig). Tizennyolc száma jelent meg. A lap szervezője, eszmei irányítója és vezetője Lenin volt. A szerkesztőségnek tagja volt még V. V. Vorovszkij, M. Sz. Olminszkij és A. V. Lunacsarszkij.

Az OSzDMP III. kongresszusa külön határozatban méltatta a „Vperjod"-nak a mensevizmus ellen a pártszerűség helyreállításáért folyt harcban, a forradalmi mozgalom által napirendre tűzött taktikai kérdések felvetésében és megvilágításában betöltött kiváló szerepét, és köszönetet mondott a lap szerkesztőségének.

„*Proletarij*" („A Proletár") — illegális bolsevik hetilap, az OSzDMP Központi Lapja; a III. pártkongresszus határozata értelmében alapították. A párt Központi Bizottságának 1905 április 27-i (május 10-i) határozatával a Központi Lap felelős szerkesztőjévé Lenint nevezték ki.

A „Proletarij"-t Genfben adták ki 1905 május 14-től (27-től) november 12-ig (25-ig). Huszonhat száma jelent meg. A szerkesztőségnek állandó munkatársa volt V. V. Vorovszkij, A. V. Lunacsarszkij és M. Sz. Olminszkij. A „Proletarij" folytatta a régi, lenini „Iszkra" irányvonalát, és teljes folytonossági kapcsolatot tartott fenn a bolsevik „Vperjod"-dal. Lenin több mint 50 kisebb-nagyobb cikket írt a lapba. Lenin cikkeit a „Proletarij"-ból a bolsevik sajtó helyi lapjai is átvették, s külön röplapok formájában is kiadták. Különösen szoros együttműködés alakult ki a „Proletarij" és a „Proletariatisz Brdzola" („A Proletariátus Harca") c. illegális bolsevik lap között. Ez utóbbi az OSzDMP Kaukázusi Szövetségének a lapja volt, amelyet Sztálin szerkesztésében adtak ki; A. G. Culukidze és Sz. G. Saumjan is tagja volt a szerkesztőségnek.

Nemsokára Leninnek Oroszországba való elutazása után, 1905 novemberében a „Proletarij" megszűnt. A két utolsó számot (a 25. és a 26. számot) V. V. Vorovszkij szerkesztette. — *252*

[72] „*Novaja Zsizny*" („Új Élet") — az első legális bolsevik napilap; 1905 október 27-től (november 9-től) december 3-ig (16-ig) jelent meg Pétervárott. Amikor Lenin november elején az emigrációból Pétervárra érkezett, átvette a lap

közvetlen irányítását. A „Novaja Zsizny" tulajdonképpen az OSzDMP Központi Lapja volt. A lap közvetlen munkatársai a következők voltak: V. V. Vorovszkij, M. Sz. Olminszkij, A. V. Lunacsarszkij és mások. A „Novaja Zsizny" munkájában tevékenyen részt vett A. M. Gorkij, s tekintélyes anyagi segítséget is nyújtott a lapnak.

A „Novaja Zsizny" 1905 november 10-i, 9. számában jelent meg az első lenini cikk „A párt újjászervezéséről" címmel. Ezt követően Leninnek még több mint tíz cikke jelent meg a „Novaja Zsizny"-ben. A lap napi példányszáma elérte a 80 000-et. A „Novaja Zsizny"-nek sok üldözésben volt része. Huszonhét száma közül tizenötöt elkoboztak és megsemmisítettek. A 27. szám megjelenése után, december 2-án (15-én) a kormány betiltotta. Az utolsó, a 28. szám illegálisan jelent meg. — *252*

[73] „*Nacsalo*" („Az Elv") — legális mensevik napilap; Pétervárott jelent meg 1905 november—decemberben. — *252*

[74] „*Volna*" („A Hullám") — legális bolsevik napilap; Pétervárott jelent meg 1906 április 26-tól (május 9-től) május 24-ig (június 6-ig); 25 száma jelent meg. 1906 május 5-től (18-tól), a 9. számtól kezdve (miután a IV. kongresszus befejezte munkáját, és Lenin visszaérkezett Stockholmból), a lapot ténylegesen Lenin szerkesztette. Leninnek több mint 20 cikke jelent meg a lapban. A szerkesztőség munkájában részt vett V. V. Vorovszkij és M. Sz. Olminszkij. A „Volna" ellen a rendőrség gyakran foganatosított megtorló intézkedéseket; a cári kormány betiltotta. A „Volna" helyett azután a „Vperjod" c. legális bolsevik lap jelent meg.

„*Eho*" („Visszhang") — legális bolsevik napilap; Pétervárott adták ki 1906 június 22-től (július 5-től) július 7-ig (20-ig) a kormány által betiltott „Vperjod" helyett. 14 száma jelent meg. A lap szerkesztője valójában Lenin volt. A lap minden száma közölt cikkeket Lenintől. Lenin közvetlenül részt vett az „Újságok és folyóiratok olvasása közben" c. rovat munkájában.

Az „Eho"-nak majdnem mindegyik száma ellen eljárást indítottak. Közvetlenül az I. Állami Duma szétkergetése előtt a lapot betiltották. — *252*

[75] „*Narodnaja Duma*" („Népi Duma") — mensevik napilap; Pétervárott jelent meg 1907 márciusban és áprilisban. — *252*

[76] *Amerikai Szocialista Párt* — reformista, opportunista párt; 1901-ben alapították. Az első világháború idején (1914—1918) a párt jobboldali többsége helyeselte az imperialista háborút, és támogatta az amerikai imperializmus politikáját. A forradalmi kisebbség, amely internacionalista álláspontot állt, fellépett a háború ellen, és az oroszországi Októberi Szocialista Forradalom hatására megalakította a balszárnyat, amely 1921-ben az Egyesült Államok Kommunista Pártja megalakítását kezdeményezte és a párt fő magvává lett. Ma az Amerikai Szocialista Párt kis létszámú szektás szervezet, amely szociálreformistákból, trockistákból és a munkásosztály egyéb árulóiból áll, és az Egyesült Államok reakciós, imperialista köreinek ügynökségeként működik.

A munkásosztály Amerikai Szövetsége vagy Amerikai Munkaszövetség (AFL) — az Amerikai Egyesült Államok néhány szakszervezetének egyesülése; Gompers alapította 1881-ben. A szövetség vezetői az amerikai imperializmus ügynökei az amerikai szakszervezeti mozgalomban; szakadár tevékenységet folytatnak a nemzetközi munkásmozgalomban. — *255*

[77] Lenin a magasrangú cári hivatalnoki karnak a demokratikus zemsztvo-alkalmazottakhoz: az orvosokhoz, a statisztikusokhoz, a tanítókhoz, az agronómusokhoz stb. való viszonyára gondol, akiket a szamárai alkormányzó, Kondoidi 1900-ban, egy beszédében „harmadik elemnek" nevezett. A „harmadik elem" kifejezést az irodalomban a demokratikus zemsztvo-értelmiség jelölésére kezdték használni. — *257*

[78] A gyarmati kérdés az 1907 augusztusi stuttgarti nemzetközi szocialista kongresszus egyik fő napirendi pontja volt. A kongresszus opportunista része olyan határozati javaslatot terjesztett elő, amely igazolta a gyarmati hódításokat (lásd Lenin Művei. 13. köt. 1954. 74—86. old.). — *258*

[79] „*Sozialistische Monatshefte*" („Szocialista Havifüzetek") — a német opportunista szociáldemokraták vezető folyóirata és a nemzetközi opportunizmus egyik sajtószerve. Az imperialista világháború idején (1914—1918) szociálsoviniszta álláspontra helyezkedett. Berlinben jelent meg 1897-től 1933-ig. — *258*

[80] „*Pocsin*" („L'Initiative" — „Kezdeményezés") — likvidátornarodnyik irányzatú folyóirat; az eszerek csoportjának

kiadványa. Csak egy száma jelent meg 1912 júniusban Párizsban. — *269*

[81] „*Tovariscs*" („Bajtárs") — burzsoá napilap; Pétervárott jelent meg 1906 márciustól 1908 januárig; hivatalosan egyik pártnak sem volt a lapja, ténylegesen azonban a baloldali kadetok szócsöve volt. A lap munkájában mensevikek is részt vettek. — *273*

[82] „*Za Partyiju*" („A Pártért") — a mensevikek és a békítgetők párizsi csoportjának újsága; Párizsban jelent meg rendszertelen időközökben 1912 áprilistól 1914 februárig.

Burjanov, A. F. — a IV. Állami Duma tagja; a mensevik „hetes csoport" tagja volt. — *274*

[83] „*Kijevszkaja Miszl*" („Kievi Gondolat") — liberális burzsoá napilap; Kievben jelent meg 1906 decembertől 1918 decemberig. A likvidátor mensevikek tevékenyen részt vettek a lap munkájában. — *274*

[84] 1914 április 22-én (május 5-én) az Állami Duma ülésén az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció (a bolsevik „hatos csoport"), a szociáldemokrata frakció (a mensevikek) és a trudovikok azt a javaslatot terjesztették elő, hogy vegyék le a napirendről a költségvetés megtárgyalását mindaddig, amíg el nem fogadják a képviselői szólásszabadságról szóló törvényjavaslatot.

Ezt a javaslatot az Állami Duma többsége elvetette. Ekkor a bolsevikok, a mensevikek és a trudovikok a miniszterelnök, Goremikinnek a beszéde alatt obstrukciót rendeztek. Válaszul a szociáldemokratákat és a trudovikokat, Rodzjankónak, a duma elnökének javaslatára, 15 ülés tartamára kizárták az Állami Dumából. Pétervár és Moszkva munkásai a képviselők kizárására tiltakozó sztrájkokkal válaszoltak. — *277*

[85] „*Proletarij*" („Proletár") — illegális lap, a bolsevikok alapították a IV. (egyesítő) pártkongresszus után; 1906 augusztus 21-től (szeptember 3-tól) 1909 november 28-ig (december 11-ig) adták ki Lenin szerkesztésében. A „Proletarij" mint az OSzDMP Moszkvai és Pétervári Bizottságának, egy ideig pedig mint a Moszkva körzeti, a Permi, a Kurszki és a Kazáni Bizottság lapja jelent meg. Ténylege-

sen a bolsevikok Központi Lapja volt. 50 száma jelent meg; az első 20 számot Finnországban adták ki. 1908 február 13-tól (26-tól) december 1-ig (14-ig) Genfben jelent meg; 1909 január 8-tól (21-től) Párizsban.

A lapban Leninnek több mint 100 kisebb-nagyobb cikke jelent meg. A „Proletarij" a sztolipini reakció éveiben kimagasló szerepet játszott a bolsevik szervezetek megóvásában és megszilárdításában. Az OSzDMP Központi Bizottságának 1910 januári plénumán a „békítgetőknek", Trockij leplezett ügynökeinek és segítőtársainak sikerült olyan határozatot elfogadtatniuk, amely beszüntette a „Proletarij"-t. — *282*

[86] A „*Törvénytervezet a nemzetek egyenjogúságáról és a nemzeti kisebbségek jogainak védelméről*" a bolsevik frakció számára készült, hogy az Állami Dumában terjessze elő.

Lenin 1914 május 6-i (19-i) Sz. G. Saumjannak írt levelében ismertette a „Tervezet"-et. Lenin különösen nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy ezt a „Tervezet"-et előterjesszék a dumában, és azt írta: „Úgy vélem, ezen az úton népszerű formában megmagyarázhatjuk, milyen ostobaság a kulturális nemzeti autonómia, és egyszer s mindenkorra *végezhetünk* ennek az ostobaságnak a híveivel."

A törvénytervezetet a dumában nem sikerült előterjeszteni. — *284*

[87] „*Szovremennyik*" („Kortárs") — irodalmi és politikai havi folyóirat; Pétervárott jelent meg 1911—1915-ben. A folyóirat körül a likvidátor mensevikek, az eszerek, a népi szocialisták és a baloldali liberálisok csoportosultak. A lapnak semmilyen kapcsolata nem volt a munkástömegekkel. — *300*

[88] Lenin Malinovszkij duma-képviselőnek az Állami Dumából való kivonulására gondol. Malinovszkijt harci őrhelyének bomlasztó elhagyásáért, szökéséért kizárták a pártból.

Később kiderült, hogy Malinovszkij provokátor volt. 1918-ban a Forradalmi Törvényszék ítélete alapján agyonlőtték. — *306*

[89] „*Voproszi Sztrahovanyija*" („A Biztosítás Kérdései") — legális bolsevik folyóirat; Pétervárott jelent meg 1913 októbertől 1918 februárig megszakításokkal. A folyóiratot a bolsevik párt Központi Bizottsága irányította. A lap

nemcsak a munkásbiztosítás megvalósításáért, hanem a bolsevikok „csorbítatlan jelszavaiért" is harcolt.

A száműzött bolsevikok egy csoportja Sztálin vezetésével 1916 márciusban a turuhanszki száműzetésből üdvözölte a hosszú szünet után újra meginduló „Voproszi Sztrahovanyijá"-t: „Fordítsa a «Voproszi Sztrahovanyija» minden erejét és igyekezetét arra, hogy országunk munkásosztályát eszmeileg biztosítsa a Potreszov, Levickij és Plehanov úrék velejéig rothadt proletárellenes és a nemzetköziség elveivel szöges ellentétben álló prédikációjával szemben." — *312*

[90] *„Jegyinsztvo"* („Egység") — legális újság, a pártigenlő mensevikek egy csoportja, Plehanovval az élén és a bolsevik békítgetők egy csoportja adta ki Pétervárott 1914 májustól júniusig; mindössze 4 száma jelent meg. — *314*

[91] Lenin „A likvidátorságról és a likvidátorok csoportjáról" szóló határozatra gondol, amelyet az OSzDMP hatodik („prágai") általános pártkonferenciája fogadott el 1912 januárban. A határozatot Lenin szövegezte meg (lásd Lenin Művei. 4. kiad. 17. köt. 431—432. old., oroszul). — *315*

[92] *„A földművelésügyi minisztérium költségvetésének kérdéséhez"* c. munka beszédvázlat, amelyet Lenin azért írt, hogy egy bolsevik képviselő előterjessze az Állami Dumában. A beszédet 1914 május 28-án (június 10-én) mondotta el G. I. Petrovszkij.

Lenin Műveinek előző kiadásaiban ez a beszédtervezet a kézirat alapján jelent meg, amelyből 4 oldal hiányzott. Ebben a kiadásban a beszédtervezetet kiegészítettük az 1941-ben megtalált hiányzó oldalakkal. A kézirat vége nem került elő. — *318*

[93] *Egyesült Nemesség Tandcsa* — a földbirtokosok ellenforradalmi szervezete; 1906 májusban alakult; erősen befolyásolta a kormány politikáját. A III. Állami Duma idejében a Tanács számos tagja bekerült az Államtanácsba és a feketeszázas szervezetek vezető központjaiba. — *318*

[94] A II. Internacionálé amszterdami kongresszusán, 1904 augusztusban elfogadott „A párt egysége" c. határozatról van szó. — *325*

[95] *„Der Kampf"* („A Harc") — havi folyóirat, az osztrák szociáldemokrácia lapja; opportunista, centrista álláspontot

foglalt el, baloldali frázisok leple alatt elárulta a proletárforradalom ügyét, és az ellenforradalmi burzsoáziát szolgálta. Bécsben jelent meg 1907-től 1938-ig.

F. A. — Friedrich Adler, az osztrák szociáldemokrácia egyik vezetője. — *327*

[96] „*Le Peuple*" („A Nép") — napilap, a belga munkás-(reformista) párt központi lapja; 1884 óta jelenik meg Brüsszelben. — *328*

[97] A „Puty Pravdi" 1914 március 30-i, 50. számában megjelent a Lett Határvidék szociáldemokráciája IV. kongresszusának határozata a szociáldemokrata duma-frakció kettészakadásának kérdéséről. A határozat hangsúlyozta, hogy elengedhetetlenül szükséges a szociáldemokrata dumafrakció egysége, mégpedig azzal a feltétellel, hogy mindkét fél ismerje el a párt programját és szervezeti szabályzatát, az OSzDMP V. kongresszusának határozatait, az OSzDMP 1908 decemberi, ötödik konferenciájának és az OSzDMP Központi Bizottsága 1910 januári plénumának határozatait.

A „Puty Pravdi"-nak ugyanebben a számában a lett kongresszus határozatával kapcsolatban megjelent egy „Nyílt kérdés" a mensevik képviselőkhöz: mi a véleményük a lett munkások által leszögezett elvekről? A bolsevik lap kérdésére a mensevikek nem válaszoltak. Erre az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakció a „Puty Pravdi" 1914 április 17-i, 63. számában közzétett egy „Nyílt levelet", amelyben pontos és világos választ követelt a feltett kérdésre.

A „Nyílt levelet" Csheidze frakciójának „Nyílt válasza" követte. Ez a lenini cikk ennek a válasznak az elemzésével foglalkozik. — *359*

[98] Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt programjáról van szó, amelyet a II. pártkongresszus fogadott el 1903-ban (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 40—46. old.). — *359*

[99] Lenin az OSzDMP ötödik konferenciájának határozatát idézi. — „*Az OSzDMP összoroszországi konferenciája. (1908 decemberben)*". A „Proletarij" kiadása, Párizs 1909. 38. old. (oroszul). (Lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 222. old.) — *361*

[100] *V. A. T.* — a „Pravda" munkatársa, V. A. Tyihomirnov nevének kezdőbetűi. — *373*

[101] Az *„Objektív adatok a munkásmozgalom különböző áramlatainak erejéről"* c. cikk megírása előtt Lenin gondosan gyűjtötte, ellenőrizte és tüzetesen elemezte a munkássajtó javára rendezett gyűjtések adatait és tényeit, amelyek objektíven tanúskodtak az oroszországi munkásmozgalom különböző áramlatainak erejéről. A Marx—Engels—Lenin Intézet Archívumában őrzik Lenin kéziratait: a „Pravda" gyűjtéseinek összesítését, a „Cájt" által egyesített munkáscsoportok számának összegezését, számításokat a cikkben idézett táblázathoz (lásd ebben a kötetben 392—395. old.), a különböző újságok javára különböző helyeken és különböző időben rendezett gyűjtések adatainak összesítését. Ezenkívül fennmaradt az „Objektív adatok a munkásmozgalom különböző áramlatainak erejéről" c. cikk vázlatának előzetes terve és vázlata. Az ebben a cikkben idézett számadatokra Lenin későbbi munkáiban gyakran hivatkozik. — *391*

[102] Az észt pravdista lap, a *„Töö Hääl"* („A Munka Hangja"), Narvában jelent meg 1914 januártól hetenként háromszor. A litván pravdista lap, a *„Vilnis"* („A Hullám") Rigában jelent meg 1913 novembertől. — *396*

[103] A „Trudovaja Pravda" 1914 június 11-i, 12. számában megjelent egy kisebb cikk „Hogy történik?" címmel. A lap ebben a cikkben felsorol egy csomó esetet, amikor a likvidátor „Nasa Rabocsaja Gazeta" munkáslevelezés formájában burzsoá lapokból átvett, a munkások életének valóságos tényeit elferdítő híreket közölt. — *397*

[104] *„Munkás-kézikönyv az 1914. évre"* — a „Priboj" pártkiadó kiadásában 1913 decemberben megjelent zsebnaptár. A kiadvány egy nap alatt elfogyott. 1914 februárban megjelent a második, átdolgozott kiadás.

Ebben a naptárban jelent meg Leninnek „Az oroszországi sztrájkok" c. cikke (lásd Lenin Művei. 19. köt. 1955. 540—544. old.). — *397*

[105] Lenin a következő határozatokra utal: az OSzDMP II. kongresszusának (1903) „A szociálforradalmárokról" szóló határozatára; az OSzDMP V. kongresszusának (1907)

„A polgári pártokhoz való viszonyról" szóló határozatára; az OSzDMP Központi Bizottsága 1913. évi „augusztusi" („nyári") tanácskozásának „A narodnyikokról" szóló határozatára (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 54—55; 181—183; 364—365. old.). — *399*

[106] A Nemzetközi Szocialista Iroda határozatának értelmében Bécsben, 1914 augusztusban kellett volna összeülnie a X. nemzetközi szocialista kongresszusnak, amelynek a napirendjére fel akarták venni az oroszországi szociáldemokrata áramlatok egyesítésének kérdését.

A bolsevikok kitartóan harcoltak azért, hogy erre a kongresszusra munkásdelegátusokat küldhessenek, hogy sok mandátumhoz jussanak. Lenin nagy figyelmet fordított a kongresszus előkészületeire, a bolsevik küldöttség összetételére. A Marx—Engels—Lenin Intézet Archívumában megtalálhatók Lenin ezzel kapcsolatos kéziratai: a bécsi kongresszus számára készített jelentés terve, amelyben Lenin részletesen kifejti az OSzDMP Központi Bizottsága készülő jelentéseinek minden pontját. Ez a jelentés különösen sokat foglalkozott a likvidátorok leleplezésével. — *401*

[107] „*Die Neue Zeit*" („Új Kor") — a német szociáldemokrácia folyóirata; Stuttgartban jelent meg 1883-tól 1923-ig. 1885 és 1895 között a „Neue Zeit" közölte Engels néhány cikkét. Engels gyakran adott útmutatásokat a folyóirat szerkesztőségének, és élesen bírálta a marxizmustól való eltérései miatt. A kilencvenes évek második felétől, Engels halála után a folyóirat rendszeresen közölte a revizionisták cikkeit. Az imperialista világháború éveiben (1914—1918) centrista, kautskysta álláspontra helyezkedett, a szociálsovinisztákat támogatta. — *407*

[108] Lásd Marx. A tőke. 1. köt. (VII. szakasz, 25. fej.) 3. kiad. 1955. 706. old. (lábjegyzet). — *409*

[109] *L. Vl.* — L. Vlagyimirov (M. K. Scheinfinkel álneve). — *424*

[110] „*Sljahi*" („Utak") — az Ukrán Diákszövetség nacionalista irányzatú lapja; Lvovban jelent meg 1913 áprilistól 1914 márciusig. — *428*

[111] Lenin A. Sz. Gribojedov „Az ész bajjal jár" c. vígjátékából

változtatással idézi ezt a kifejezést (lásd Gribojedov. Az ész bajjal jár. Új Magyar Könyvkiadó 1955. 55. old.). — *435*

[112] Galícia és Szilézia lengyel szociáldemokrata pártjának központi lapjáról, a „*Naprzód*" („Előre") c. lapról van szó, amely Krakkóban jelent meg 1892-től. — *437*

[113] Lenin W. Liebknechtnek Marxról szóló visszaemlékezéseire utal (lásd „Marx Károlyról". 1950. 143. old.) — *448*

[114] Marx levele Engelshez. 1870 július 5. Lásd Marx—Engels. Briefwechsel. IV. köt. Dietz, Berlin 1950. 399. old. — *448*

[115] Engels levele Marxhoz. 1851 május 23. Lásd Marx—Engels. Briefwechsel. I. köt. Dietz, Berlin 1949. 251, 252. old. — *449*

[116] Marx levele Engelshez. 1864 november 4, 1866 június 7 és 1866 június 20. Lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 171; 205; 206—207. old. — *450*

[117] Marx levele Egelshez. 1867 június 3. Lásd Marx—Engels. Briefwechsel. III. köt. Dietz, Berlin 1950. 469. old. — *450*

[118] Marx levele Engelshez. 1867 december 17. Lásd Marx—Engels. Briefwechsel. III. köt. Dietz, Berlin 1950. 552—553. old. — *451*

[119] Engels levele Marxhoz. 1868 november 20; 1869 október 24; Marx levele Engelshez. 1869 augusztus 18. Lásd Marx—Engels. Briefwechsel. IV. köt. Dietz, Berlin 1950. 153; 277; 269. old. — *451*

[120] Marx levele Engelshez. 1869 november 18. Lásd Marx—Engels. Briefwechsel. IV. köt. Dietz, Berlin 1950. 288. old. — *452*

[121] Marx levele Engelshez. 1869 december 10. Lásd Marx—Engels. Válogatott levelek. 1950. 269, 270. old. — *453*

[122] Lenin Plehanovnak „Az Oroszországi Szociáldemokrata Párt programtervezete" c. cikkét idézi, amely a „Zarja" 1902. évi 4. számában jelent meg.

„*Zarja*" („Hajnal") — marxista tudományos és politikai folyóirat; 1901—1902-ben adta ki Stuttgartban az „Iszkra" szerkesztősége. 4 száma jelent meg 3 füzetben. A „Zarjá"-

ban jelentek meg Lenin következő cikkei: „Alkalmi megjegyzések", „A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai", „Az agrárkérdés és a «Marx-kritikusok»" c. munka első négy fejezete („A «kritikus» urak az agrárkérdésről" címmel), „Belpolitikai szemle" és „Az orosz szociáldemokrácia agrárprogramja". — *456*

[128] Lenin ezt a kifejezést N. Scsedrin „Külföldön" c. szatirikus karcolataiból idézi (lásd M. E. Szaltikov-Scsedrin. Külföldön. Művelt Nép Könyvkiadó 1951. 83. old.). — *462*

[124] Lenin egy szevasztopoli katonanótából idéz, amely a krimi háború idején, 1855 augusztus 4-én a Csernaja patak mentén lezajlott egyik ütközetről szól. A dal szerzője L. N. Tolsztoj volt (lásd L. N. Tolsztoj Összes Művei. 4. köt. 1935. 307—308. old., oroszul). — *464*

[125] Marx—Engels. A Kommunista Párt kiáltványa. 10. kiad. 1953. 58—70. old. — *471*

[126] *„L'Humanité"* („Az Emberiség") — napilap, J. Jaurès alapította 1904-ben mint a Francia Szocialista Párt lapját. Az imperialista világháború éveiben (1914—1918) a lap a Francia Szocialista Párt szélsőjobboldali szárnyának kezében volt, és szociálsoviniszta álláspontot képviselt. Amikor a szocialista párt az 1920 decemberi kongresszuson kettészakadt és megalakult a Francia Kommunista Párt, a lap ennek a sajtószerve lett; ma is megjelenik Párizsban mint a kommunista párt központi lapja. — *479*

[127] Lenin távirata, amelyben azt követelte Martovtól és Dantól, hogy nyíltan vádoljanak és vállalják is szavaikért a felelősséget, ne pedig rosszindulatú híresztelések és szennyes rágalmak terjesztésével foglalkozzanak, a „Rabocsij" 1914 május 25-i, 4. számában jelent meg. — *493*

[128] Lenin némi változtatással idézi N. A. Nyekraszov „Egy ember a negyvenes években" c. versét (lásd N. A. Nyekraszov. Válogatott művek. 1947. 144. old., oroszul). — *498*

[129] Lásd Marx. A filozófia nyomora. 1952. 123. old. — *502*

[130] *N. Makszimov* és *A. Bogdanov* — A. A. Malinovszkij álnevei; *Voinov* — A. V. Lunacsarszkij; *Ljadov* — M. N. Mandelstam;

Szt. A. Volszkij — A. V. Szokolov; *Domov* — M. N. Pokrovszkij. — *505*

131 A „*Felhívás az ukrán munkásokhoz*", amely ukrán nyelven jelent meg Okszen Lola aláírásával a „Trudovaja Pravda" 1914 június 29-i, 28. számában, felhívta a munkásokat, hogy nemzetiségre való tekintet nélkül egyesüljenek a tőke elleni harcra és a „Trudovaja Pravda" mellékletének, az „Ukrán Munkások Kis Újságá"-nak a megalapítására.

A „Felhívás" vázlatát Lenin írta orosz nyelven 1914 tavaszán és I. Armand segítségével juttatta el Okszen Lolának. Az „Ukrán Munkások Kis Újságá"-nak kiadására nem került sor. — *512*

132 Az OSzDMP Központi Bizottságának a brüsszeli tanácskozásra készített beszámolója két formában maradt fenn (hiányosan): az egyik Lenin kézirata, a másik a kézirat másolata J. V. Krupszkaja kézírásával és Lenin javításaival. Ezenkívül fennmaradtak Leninnek olyan kéziratai, amelyekben instrukciókat ad a tanácskozáson résztvevő központi bizottsági képviselőknek, így: „Magántermészetű megjegyzések", megjegyzések „Nem a beszámolóba" címmel, és levél a küldöttségnek (a levél először kerül nyilvánosságra; lásd ebben a kötetben 554—557. old.).

A Központi Bizottság beszámolóját, amelyet Lenin 1914 június 23 és 30 között (július 6 és 13 között) írt, a tanácskozáson francia nyelven olvasta fel Inyessza Armand. Lenin Poroninból (Galícia) irányította a brüsszeli tanácskozáson résztvevő bolsevik küldöttség munkáját.

A brüsszeli „egyesítő" tanácskozás, amelyet a Nemzetközi Szocialista Iroda Végrehajtó Bizottsága hívott egybe, hogy „eszmecsere" során megtárgyalja az OSzDMP-n belüli egység helyreállításának kérdését, 1914 július 16 és 18 között ülésezett. A tanácskozáson 11 különböző csoport képviseltette magát: az OSzDMP Központi Bizottsága (bolsevikok); a Szervező Bizottság (mensevikek) és a hozzá tartozó szervezetek: a Kaukázusi Területi Bizottság és a „Borba" csoport (trockisták); a szociáldemokrata dumafrakció (mensevikek); a plehanovi „Jegyinsztvo"-csoport; a „Vperjod"-csoport; a Bund; a Lett Határvidék szociáldemokráciája; Litvánia szociáldemokráciája; a lengyel szociáldemokraták; a lengyel szociáldemokrata ellenzék; az LSzP (balszárny).

Bár a tanácskozásnak csak eszmecserére kellett

szorítkoznia és nem kellett kötelező határozatokat hoznia, mégis szavazásra tették fel Kautskynak az OSzDMP egyesüléséről beterjesztett határozati javaslatát. A többség elfogadta a javaslatot. A bolsevikok és a lett szociáldemokraták nem vettek részt a szavazásban.

„A II. Internacionálé azzal az ürüggyel, hogy a bolsevikokat ki akarja «békíteni» a likvidátorokkal, hogy a «pártban békét» akar teremteni, azt követelte a bolsevikoktól, hogy szüntessék be a likvidátorok megalkuvó politikájának bírálatát. De a bolsevikok hajthatatlanok maradtak: nem voltak hajlandók alávetni magukat az opportunista II. Internacionálé határozatainak, és nem tettek semmiféle engedményt" („Az SzK(b)P története. Rövid tanfolyam". (V. fej. 3. pont.) 8. kiad. 1954. 184—185. old.). — *513*

[133] „*Bizalmiak*" — élenjáró munkások, akiket arra jelöltek ki, hogy állandó kapcsolatot tartsanak a Központi Bizottság és a helyi szociáldemokrata csoportok között, és alakítsák ki a helyi munka vezetésének rugalmas formáit a nagy munkástömegmozgalmi központokban.

A bizalmiak rendszerének megszervezését az OSzDMP Központi Bizottságának 1913 „februári" tanácskozása határozta el (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 338. old.). — *518*

[134] A „*Központi Bizottság Külföldi Irodájának*" *technikai bizottságát* az OSzDMP Központi Bizottsága tagjainak tanácskozása alakította 1911 júniusban technikai feladatok (kiadói munka, szállítás stb.) elvégzésére mint ideiglenes szervet a Központi Bizottság plénumának összehívásáig. A Külföldi Technikai Bizottság alá volt rendelve a központi bizottsági tagok csoportjának, amely részt vett az 1911 júniusi tanácskozáson. A Külföldi Technikai Bizottságban egy képviselőjük volt a bolsevikoknak, egy a békítgetőknek és egy a lengyel szociáldemokráciának. A Külföldi Technikai Bizottság békítgető többsége szabotálta a bolsevikok szervezeti intézkedéseit, nem engedelmeskedett az Oroszországi Szervező Bizottság határozatainak, beszüntette az OSzDMP Központi Lapja, a „Szocial-Demokrat" kiadására szánt pénz folyósítását, a sajtóban (a Külföldi Technikai Bizottság „Információs Bulletinjében" és röpiratain) támadta Lenint és a bolsevikokat.

1911 október 19-én (november 1-én) M. F. Vlagyi-

mirszkij, a bolsevikok képviselője kivált a bizottságból, és a bolsevikok megszakítottak a bizottsággal minden kapcsolatot. — *520*

[135] Lenin az OSzDMP Központi Bizottsága 1913 „februári" tanácskozásának „A forradalmi fellendülés, a sztrájkok és a párt feladatai" c. határozatára gondol, amely „Az OSzDMP Központi Bizottságának 1913 «februári» tanácskozása pártmunkásokkal. Közlemény a tanácskozásról és a tanácskozás határozatai" (Az OSzDMP Központi Bizottságának kiadása) c. brosúrában jelent meg (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 335—337. old.). — *528*

[136] A kaukázusi bolsevik szociáldemokrata szervezetekről van szó, amelyeket Sztálin alakított V. Z. Kecchovelivel és A. G. Culukidzével együtt az internacionalizmus elvei alapján. Lenin nagyra becsülte a különböző nemzetiségek élenjáró proletárjait egyesítő kaukázusi bolsevik szervezetek forradalmi munkáját (lásd Lenin Művei. 19. köt. 1955. 42, 70—71, 211—212. old.).

Sztálin azt írta: „Ha a kaukázusiak le tudták küzdeni az örmény és a tatár munkások közötti nemzeti súrlódásokat, ha sikerült megóvniuk a népességet a mészárlás és egymásra lövöldözés veszedelmétől, ha Bakuban, a nemzeti csoportok e kaleidoszkópjában most már lehetetlenek a nemzeti összeütközések, ha a munkásokat sikerült ott bevonni egy hatalmas mozgalom egységes medrébe — akkor ebben nem utolsó szerepet játszott a kaukázusi szociáldemokráciának az internacionalizmus elvei alapján történt felépítése" (lásd Sztálin Művei. 2. köt. 1949. 395. old.). — *537*

[137] „*Sztrahovanyije Rabocsih*" („Munkásbiztosítás") — a likvidátor mensevikek folyóirata; Pétervárott jelent meg 1912 decembertől 1918 júniusig. — *542*

[138] Az OSzDMP Központi Bizottságának 1913 „augusztusi" („nyári") tanácskozása elhatározta a pártkongresszus összehívását.

1914 áprilisban, a központi bizottsági tagoknak és a bolsevik duma-frakció képviselőinek tanácskozásán, amelyet Lenin vezetett, megtárgyalták a kongresszus összehívásával kapcsolatos gyakorlati intézkedéseket. Elhatározták, hogy kiküldenek egy külön bizottságot a kong-

resszus előkészítésére, vidékre küldik a legkiválóbb pártmunkásokat, és ezért megszervezik Sztálinnak, J. M. Szverdlovnak és Sz. Sz. Szpandarjannak a száműzetésből való szökését. Ezenkívül tervbe vették, hogy a bolsevik duma-képviselők szervező és agitációs körutakat tesznek Oroszországban.

Meghatározták a kongresszus napirendjét is: 1) a Központi Bizottság beszámolója és a helyi szervezetek beszámolói; 2) a politikai helyzet; 3) a párt szervezeti feladatai; 4) a sztrájkmozgalom feladatai; 5) a likvidátorokhoz való viszony; 6) a Központi Bizottságnak és a Központi Lap szerkesztőségének megválasztása és egyéb kérdések.

A kongresszust konspirációs úton készítették elő, a nemzetközi szocialista kongresszuson való részvételre való készülődés leple alatt, s időpontját is a nemzetközi szocialista kongresszus idejére tűzték ki.

Az első világháború kitörése miatt a kongresszus nem ült össze. — *543*

[139] 1905 februárban Bebel a német szociáldemokrácia vezetősége nevében levelet intézett Leninhez, s ebben döntőbírónak ajánlkozott a mensevik „Iszkra" hívei és a bolsevik „Vperjod" hívei között. Lenin azt válaszolta, „hogy sem neki, sem a «Vperjod» általa ismert hívei közül senkinek sincs joga ahhoz, hogy olyan lépéseket tegyen, amelyekkel elkötelezi az egész pártot, és hogy Bebel javaslatát ezért az oroszországi iroda által összehívandó pártkongresszus elé kell terjeszteni megvizsgálás végett" (lásd Lenin Művei. 8. köt. 1954. 169. old.).

Az OSzDMP III. kongresszusa elvetette Bebel javaslatát. — *557*

[140] A „*Hogyan reagáltak a munkások az Állami Duma oroszországi szociáldemokrata munkásfrakciójának megalakulására*" c. cikkéhez Lenin sok előtanulmányt végzett. A Marx—Engels—Lenin Intézet Archívumában őrzik Lenin következő kéziratait: kimutatás a bolsevik „hatos csoport" és a mensevik „hetes csoport" híveinek aláírásairól, kimutatás az oroszországi szociáldemokrata munkásfrakcióhoz és a szociáldemokrata frakcióhoz 1913 október és 1914 június 6 (19) között befolyt összegekről. — *558*

[141] A következő likvidátor mensevikekről van szó: *Enzisz* — V. N. Rozanov; *Jegorov* — L. Martov (J. O. Cederbaum); *Szt.*

Novics — Sz. I. Portugejsz; *J. Szmirnov* — E. L. Gurevics; *Antid Oto* — L. Trockij; *Nyevedomszkij* — M. P. Miklasevszkij; *Lvov-Rogacsevszkij* — V. L. Rogacsevszkij; *Cserevanyin* — F. A. Lipkin. — *565*

[142] 1912 április 22-én (május 5-én) jelent meg a „Pravda" c. munkás tömeglap első száma. 1914 március 21-én (április 3-án), a „Puty Pravdi" 42. számában „A pravdisták egy csoportja" aláírású nyílt levél jelent meg, amely azt a felhívást tartalmazta, hogy 1914 április 22-ét, a bolsevik napilap megjelenésének tiszteletére, nyilvánítsák a munkássajtó napjának.

Ez a felhívás nagy visszhangot keltett Oroszország munkásai körében. A munkások a lap és a munkástömegek kapcsolatának további erősítése és szélesítése jegyében ünnepelték a „Pravda" második évfordulóját. — *570*

[143] A cikk végén szerkesztőségi jegyzet áll: „Folytatása következik". A lap további számaiban azonban nem jelent meg a cikk jelzett folytatása, a lapot pedig 1914 július 8-án (21-én) betiltották. — *577*

[144] Lengyelország és Litvánia szociáldemokráciája és az OSzDMP egyesülésének feltételeiről van szó, amelyeket az OSzDMP IV. (egyesítő) kongresszusa fogadott el 1906-ban Stockholmban (lásd „Az SzKP kongresszusainak, konferenciáinak és központi bizottsági plénumainak határozatai". I. rész, 1954. 149—151. old.). — *578*

[145] A cikk a „Leipziger Volkszeitung"-ban a következő szerkesztőségi címmel jelent meg: „Ellenvetés. Kaptuk a következő írást". A „Válasz a «Leipziger Volkszeitung» cikkére" címet a Marx—Engels—Lenin Intézet adta.

„*Leipziger Volkszeitung*" („Lipcsei Népújság") a német szociáldemokrácia balszárnyának lapja. 1894-től 1933-ig jelent meg naponta, évekig F. Mehring és R. Luxemburg szerkesztésében. 1917-től 1922-ig a német „függetlenek" sajtószerve volt; 1922 után a jobboldali szociáldemokraták lapja. — *580*

V. I. LENIN

ÉLETÉNEK ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK DÁTUMAI

(1913 december—1914 augusztus)

1913

Október—december. Lenin „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdéssel kapcsolatban" c. cikke megjelenik a „Proszvescsenyije" 10, 11. és 12. számában.

December 19 (1914 január 1). A „Proletarszkaja Pravda" 11. számában megjelenik Lenin „Még egyszer a Nemzetközi Szocialista Irodáról és a likvidátorokról" c. cikke.

December 20 (1914 január 2). A „Proletarszkaja Pravda" 12. számában megjelennek Lenin „A nacionalista liberalizmus és a nemzetek önrendelkezési joga", „A narodnyikság és a likvidátorság mint a bomlás elemei a munkásmozgalomban" és „Kautsky leveléről" c. cikkei.

Lenin válaszol a lett bolsevikoknak arra a meghívására, hogy vegyen részt a Lett Határvidék szociáldemokráciájának IV. kongresszusán, s érdeklődik a kongresszus összetétele, helye és ideje iránt.

December 25 (1914 január 7). Lenin levélben azt a feladatot tűzi a lett bolsevikok elé, hogy fogjanak össze a lett szociáldemokrácia közelgő kongresszusára.

Lenin „A «Novoje Vremja» és a «Recs» a nemzetek önrendelkezési jogáról" c. cikke megjelenik a „Proletarszkaja Pravda" 16. számában.

December 26—27 (1914 január 8—9). Lenin Krakkóból Berlinbe utazik, hogy megbeszélést folytasson a lett bolsevikokkal a Lett Határvidék szociáldemokráciája IV. kongresszusának összehívásáról.

December 27—29 (1914 január 9—11). Lenin vezeti az OSzDMP Központi Bizottsága tagjainak a bolsevik duma-frakció munkájával foglalkozó tanácskozását Krakkóban.

1914

Január 1 (14). Lenin „Évi 4000 rubel és 6 órás munkanap" c. cikke megjelenik a „Proletarszkaja Pravda" 19. számában.

Legkésőbb január 5 (18). Lenin Párizsba érkezik.

Január 5 (18). Lenin a Párizsban élő bolsevikok gyűlésén bejelenti, hogy a Nemzetközi Szocialista Iroda a bolsevikok és a mensevikek kibékítése céljából beavatkozik az OSzDMP ügyeibe.

Január 9 (22). Lenin Párizsban felszólal a szociáldemokraták két nagygyűlésén, amelyeket 1905 január 9-e évfordulója alkalmával rendeztek.

Január 10 (23). Lenin Párizsban a Földrajzi Társaság épületének nagytermében előadást tart „A nemzeti kérdés" címmel.

Legkésőbb január 12 (25). Lenin Brüsszelbe érkezik.

Január 13 (26). Lenin maga szerkesztette anyagot küld Párizsba az „OSzDMP Központi Bizottságának Bulletinje" 1. számába. A „Bulletin" Párizsban jelent meg január 28-án.

Január 13—20 (január 26—február 2). Lenin részt vesz a Lett Határvidék szociáldemokráciája IV. kongresszusának munkájában, és beszámolót mond, amelyben bírálja

a lett szociáldemokrácia opportunista álláspontra helyezkedett Központi Bizottságának tevékenységét.

Január 18 (31). Lenin „Kell-e kötelező államnyelv?" c. cikke megjelenik a „Proletarszkaja Pravda" 14. (32.) számában.

Január 18—19 (január 31—február 1). Lenin Huysmansnek, a Nemzetközi Szocialista Iroda titkárának rövid beszámolót ír az OSzDMP Központi Bizottsága és a likvidátor Szervező Bizottság közötti nézeteltérések fő pontjairól.

Január 20 (február 2). Lenin előadást tart Liège-ben „A nemzeti kérdés" címmel.

Január 21 és 24 (február 3 és 6) között. Lenin előadást tart Lipcsében „A nemzeti kérdés" címmel.

Január 24 (február 6). Lenin visszatér Krakkóba.

Január 25 (február 7). Megjelenik a „Proszvescsenyije" c. folyóirat 1. száma Leninnek „A zemsztvo-statisztika feladatainak kérdéséhez" c. cikkével és a „Munkavédelmi kiállítási tárgyak az 1913. évi szentpétervári Országos Egészségügyi Kiállításon" c. könyvismertetésével.

Január 31 (február 13). Lenin „A munkások liberális megmételyezése" és „Levél a szerkesztőséghez" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 9. számában.

Február 4 (17). A „Puty Pravdi" 12. számában megjelenik Leninnek „A likvidátorok vezére az «egység» likvidátor feltételeiről" c. cikke.

Február 5 (18). Leninnek „Az ausztriai és az oroszországi nemzeti program történetéhez" és „Egy fenséges liberális földbirtokos az «új zemsztvo-Oroszországról»" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 13. számában.

Február 18 (március 3). Leninnek „A narodnyikság és a bérmunkásosztály" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 15. számában.

Február 20 (március 5). Leninnek a „Még egyszer a «nacionalizmusról»" és „A parasztság és a bérmunka" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 17. számában.

Február 21 (március 6). A „Puty Pravdi" 18. számában megjelenik Leninnek „Sztruve úr «a hatalom meggyógyításáról»" c. cikke.

Február 22 (március 7). Lenin „A narodnyikok N. K. Mihajlovszkijról" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 19. számában.

Február 25 (március 10). Leninnek „A. Bogdanovról" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 21. számában.

Megjelenik a „Proszvescsenyije" 2. száma, és közli Lenin cikkét „A szerkesztőség megjegyzése Veteránnak «A nemzeti kérdés és a lett proletariátus» című cikkéhez" címmel.

Február—április. Lenin összeállítja „A marxizmus és a likvidátorság" c. gyűjtemény tervét, előszót és utószót ír hozzá.

Február—május. Lenin „A nemzetek önrendelkezési jogáról" c. cikkét írja.

Március 1 (14). Leninnek a „Politikai viták a liberálisok körében" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 25. számában.

Március 2 (15). Leninnek „A «dolgozó» parasztság és a földdel való kereskedelem" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 26. számában.

Március 6 (19). A „Puty Pravdi" 29. számában megjelenik Leninnek „A liberálisok gondja" c. cikke.

Március 7 (20). Leninnek „A narodnyikok és a likvidátorok a szakszervezeti mozgalomban. (Értékes beismerések)" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 30. számában.

Március 8 (21). Lenin Krakkóban előadást tart „Az oroszországi szociáldemokrácia és a nemzeti kérdés" címmel.

Március 9 (22). Leninnek „Jámbor óhajok" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 32. számában.

Március 11 (24). Lenin visszautasítja a „Szovremennyik" szerkesztőségének meghívását, hogy vegyen részt a lap munkájában, és válaszát azzal indokolja, hogy nem ért egyet a folyóirat programjával.

A „Puty Pravdi" 33. számában megjelenik Leninnek „Egy liberális professzor az egyenlőségről" c. cikke.

Március 12 (25). Leninnek „Az angol liberálisok és Írország" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 34. számában.

Március 13 (26). A „Puty Pravdi" 35. számában megjelenik Leninnek „A Taylor-rendszer — az ember leigázása a gép által" c. cikke.

Március 14 (27). Leninnek „A «felelős ellenzék» és a kadetoknak a március elseji tanácskozáson való részvétele" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 36. számában.

Március 15 (28). Leninnek „Az «Augusztusi» Blokk felbomlása" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 37. számában.

Március 19 (április 1). Lenin elküldi a „Felhívás az ukrán munkásokhoz" c. maga szerkesztette tervezetet Okszen Lolának.

Március 20 (április 2). Lenin „A kapitalizmus és a sajtó" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 41. számában.

Március 22 (április 4).	Megjelenik a „Proszvescsenyije" 3. száma Lenin „Egy radikális burzsoá az orosz munkásokról" és „Politikai tanulságok" c. cikkeivel.
Március 28 (április 10).	A „Puty Pravdi" 48. számában megjelenik a „Törvényjavaslat a nemzeti egyenjogúságról", amelyet Lenin írt.
Március 29 (április 11).	A „Puty Pravdi" 49. számában megjelenik Leninnek „A mezőgazdasági munkások munkabére" c. cikke.
Március 30 (április 12).	Leninnek „A lett munkások a szociáldemokrata frakció kettészakadásáról" és „Az «augusztusi» fikció leleplezése" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 50. számában.
Március.	Leninnek „A szocializmus újabb megsemmisítése" c. cikke megjelenik a „Szovremennij Mir" c. folyóirat 3. számában.
Március—április.	Lenin megírja a „Hogyan reagáltak a munkások az Állami Duma oroszországi szociáldemokrata munkásfrakciójának megalakulására" c. cikkét.
Április 4 (17).	A „Puty Pravdi" 54. számában megjelenik Leninnek „A munkásmozgalom formáiról. (A munkáskizárás és a marxista taktika)" c. cikke.
Április 6 (19).	Leninnek „A baloldali narodnyikok a burzsoáziát szépítgetik" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 56. számában.
Április 6 (19) után.	Lenin megírja „A nemzetiségi politika kérdéséhez" c. beszédvázlatot a bolsevik dumafrakció számára.
Április 10 (23).	Leninnek „Alkotmányjogi válság Angliában" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 57. számában.

Április 12 (25). A „Puty Pravdi" 59. számában megjelenik Leninnek „Az egység" c. cikke.

Április 15 (28). Leninnek „A szervezett marxisták a Nemzetközi Iroda közreműködéséről" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 61. számában.

Április 16 (29). Leninnek a „Nemzeti egyenjogúság" és „A likvidátorok és a lett munkásmozgalom" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 62. számában.

Április 20 (május 3). A „Puty Pravdi" 66. számában megjelenik Leninnek a „Feudális gazdaság a falun" c. cikke.

Április 22 (május 5). Leninnek „Az oroszországi munkássajtó múltjából" c. cikke megjelenik a „Rabocsij" 1. számában.

Megjelenik a „Proszvescsenyije" 4. száma Lenin „A nemzetek önrendelkezési jogáról", „Amiben nem kell utánozni a német munkásmozgalmat" c. cikkeivel és N. A. Rubakin „Könyvek között" c. művéről írt ismertetésével.

Legkésőbb április 26 (május 9). Lenin vezeti a Központi Bizottság tagjainak és a bolsevik duma-frakció képviselőjének tanácskozását, amely a II. Internacionálé bécsi kongresszusán való részvétel kérdéséről és a pártkongresszus előkészítéséről tárgyal.

Április 26 (május 9). Lenin Krakkóból Poroninba utazik.

Április 29 (május 12). Leninnek „A likvidátorság meghatározása" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 73. számában.

Május 3 (16). A „Puty Pravdi" 76. számában megjelenik Leninnek „Még egyszer a politikai válságról" c. cikke.

Május 4 (17). Lenin „Eszmei harc a munkásmozgalomban" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 77. számában.

Május 6 (19) után. Lenin megírja „Törvénytervezet a nemzetek egyenjogúságáról és a nemzeti kisebbségek jogainak védelméről" c. munkáját.

Május 8 (21). Leninnek „«Birtok-szomszédok»" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 80. számában.

Május 9 (22). Lenin „A narodnyikok és a «frakciós erőszak»" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 81. számában.

Május 10 (23). Leninnek „A munkások megmételyezése kifinomult nacionalizmussal" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 82. számában.

Május 13 (26). Leninnek „A politikai helyzetről" és „A munkások egysége és az értelmiségiek «áramlatai»" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 85. számában.

Május 14 (27). Lenin „A baloldali narodnyikokról" c. cikke megjelenik a „Puty Pravdi" 86. számában.

Május 24 (június 6). Lenin „A két útról" c. cikke megjelenik a „Rabocsij" 3. számában.

Május 25 (június 7). Megjelenik a „Rabocsij" 4. száma Leninnek „Plehanov, aki nem tudja, mit akar" c. cikkével.

Legkésőbb május 28 (június 10). Lenin megírja „A földművelésügyi minisztérium költségvetésének kérdéséhez" c. beszédvázlatot a bolsevik duma-frakció számára.

Május 30 (június 12). Leninnek „Az egységről" c. cikke megjelenik a „Trudovaja Pravda" 2. számában.

Június 1 (14). Megjelenik a „Proszvescsenyije" 5. száma Lenin „A nemzetek önrendelkezési jogáról" (folytatás), „Hamar munka ritkán jó", „Az egységbontásról, amelyet az egységről való

kiabálással lepleznek" c. cikkeivel és I. Drozdov „Az oroszországi mezőgazdasági munkások bére és az 1905—1906. évi agrármozgalom" c. művéről írt ismertetésével.

Június 5 (18). Leninnek a „Tisztázódott a helyzet. Az öntudatos munkások figyelmébe" c. cikke megjelenik a „Trudovaja Pravda" 7. számában.

Június 9 (22). Megjelenik a „Rabocsij" 7. száma Leninnek „A kalandorságról" és „A lett marxisták határozatai és a likvidátorok" c. cikkeivel.

Június 13 és 14 (26 és 27). Leninnek „A munkásosztály és a munkássajtó" c. cikke megjelenik a „Trudovaja Pravda" 14. és 15. számában.

Június 19 (július 2). Leninnek „A baloldali narodnyikság és a marxizmus" c. cikke megjelenik a „Trudovaja Pravda" 19. számában.

Június 22 (július 5). Leninnek „A földkérdés Oroszországban" c. cikke megjelenik a „Trudovaja Pravda" 22. számában.

Június 23 (július 6). Lenin kijelöli az OSzDMP Központi Bizottságának delegációját a brüsszeli tanácskozásra, amelyet a Nemzetközi Szocialista Iroda hívott össze az orosz szociáldemokrácia valamennyi áramlatának képviselőiből.

Június 23—30 (július 6—13). Lenin megírja az OSzDMP Központi Bizottságának beszámolóját és az instrukciókat a Központi Bizottságnak a brüsszeli tanácskozáson résztvevő küldöttsége számára.

Június 24 (július 7). Leninnek „A gyalázkodás politikai jelentőségéről. (Az egység kérdéséhez)" c. cikke megjelenik a „Trudovaja Pravda" 23. számában.

Június 26 (július 9). A „Trudovaja Pravda" 25. számában megjelenik Leninnek „Objektív adatok a munkásmozgalom különböző áramlatainak erejéről" c. cikke.

Június 28 (július 11). Leninnek „Milyen erős a baloldali narodnyik áramlat a munkások soraiban" c. cikke megjelenik a „Trudovaja Pravda" 27. számában.

Megjelenik a „Proszvescsenyije" 6. száma Lenin „A nemzetek önrendelkezési jogáról" (befejezés), „A burzsoá értelmiség munkásellenes harcának módszerei" és „A «vperjodistákról» és a «Vperjod»-csoportról" c. cikkeivel.

Június 29 (július 12). Leninnek „A «Szerkesztőség» megjegyzése Okszen Lolának az ukrán munkásokhoz szóló felhívásáról" c. írása megjelenik a „Trudovaja Pravda" 28. számában.

Június 30 (július 13). Lenin elküldi a brüsszeli tanácskozáson résztvevő bolsevik küldöttségnek a Központi Bizottság beszámolóját, amelyet ő írt.

Július 2 (15). A „Trudovaja Pravda" 30. számában megjelenik Lenin „Világosság mindenekelőtt! (Az egység kérdéséhez)" c. cikke.

Július 2 és 3 (15 és 16). Leninnek „A munkássajtó napjának eredményeihez. A «Puty Pravdi» jelentéséből" c. cikke megjelenik a „Trudovaja Pravda" 30. és 31. számában.

Július 3—5 (16—18). Lenin Poroninból (Galícia) irányítja a brüsszeli tanácskozáson résztvevő bolsevik küldöttség munkáját.

Július 5 (18). Megjelenik „A marxizmus és a likvidátorság" c., Lenin által összeállított gyűjtemény II. része.

Július 5 (18) után. Lenin levelet ír V. M. Kaszparovnak Berlinbe, és kéri, informálja őt az oroszországi forradalmi események fejlődéséről.

Legkésőbb július 6 (19). Lenin vezeti a Központi Bizottság tagjainak az Oroszországból érkezett pártmunkásokkal tartott tanácskozását, amelyen a dumafrakció munkájáról és a pártkongresszus előkészítéséről tárgyaltak.

Július 6 (19) után.	Lenin megírja az OSzDMP Központi Bizottságának jelentéstervezetét a bécsi kongresszusra.
Július 7 (20) után.	Lenin megírja „A lengyel szociáldemokrata ellenzék válaszúton" c. cikkét.
Július 8 (21).	Leninnek a „Leipziger Volkszeitung" cikkére írt válasza megjelenik a „Leipziger Volkszeitung" 165. számában.
Július 15 (28).	Lenin beleegyezését adja, hogy befejezi „Marx Károly" c. munkáját a „Granat" lexikon számára.
Július 15 és 17 (28 és 30) között.	Lenin felvázolja a „Szocial-Demokrat" következő számának tartalmát, megírja „A forradalom és a háború" c. vezércikk vázlatát; kidolgozza a kiadás technikai kérdéseit (a szám terjedelme, a tipográfiai jelek száma stb.).
Július 25 (augusztus 7).	Az osztrák hatóságok házkutatást tartanak Leninnél Poroninban (Galícia).
Július 26 (augusztus 8).	Lenint Nowy Targban (Galícia) letartóztatják.
Augusztus 6 (19).	Lenin kiszabadul a börtönből.
Augusztus 13 (26).	Lenin engedélyt kap, hogy Ausztria-Magyarország területéről Svájcba utazzon.
Augusztus 15 (28).	Lenin Svájcba utazik.

TARTALOM

Előszó ..... VII–VIII

1913

KRITIKAI MEGJEGYZÉSEK A NEMZETI KÉRDÉSSEL KAPCSOLATBAN 1–37

1. A liberálisok és a demokraták a nyelvek kérdéséről 4
2. A „nemzeti kultúra" 7
3. Az „asszimiláció" nacionalista madárijesztője 11
4. A „kulturális nemzeti autonómia" 18
5. A nemzetek egyenjogúsága és a nemzeti kisebbség jogai 25
6. Centralizáció és autonómia 30

MÉG EGYSZER A NEMZETKÖZI SZOCIALISTA IRODÁRÓL ÉS A LIKVIDÁTOROKRÓL 38–42

A NACIONALISTA LIBERALIZMUS ÉS A NEMZETEK ÖNRENDELKEZÉSI JOGA 43–45

A NARODNYIKSÁG ÉS A LIKVIDÁTORSÁG MINT A BOMLÁS ELEMEI A MUNKÁSMOZGALOMBAN 46–50

KAUTSKY LEVELÉRŐL 51–52

A „NOVOJE VREMJA" ÉS A „RECS" A NEMZETEK ÖNRENDELKEZÉSI JOGÁRÓL 53–54

LEVÉL A SZERKESZTŐSÉGHEZ 55

1914

ÉVI 4000 RUBEL ÉS 6 ÓRÁS MUNKANAP 56–58

KELL-E KÖTELEZŐ ÁLLAMNYELV? 59–61

K. HUYSMANSNEK 62–70

I. 62
II. 64
III. 64
IV. 65
V. 65
VI. 66

A ZEMSZTVO-STATISZTIKA FELADATAINAK KÉRDÉSÉHEZ 71–78

RECENZIÓ. „*Munkavédelmi kiállítási tárgyak az 1913. évi szentpétervári Országos Egészségügyi Kiállításon*". Szentpétervár 1913. 78. old. Az ár megjelölése nélkül 79

A MUNKÁSOK LIBERÁLIS MEGMÉTELYEZÉSE ... 80–82

LEVÉL A SZERKESZTŐSÉGHEZ 83–84

A LIKVIDÁTOROK VEZÉRE AZ „EGYSÉG" LIKVIDÁTOR FELTÉTELEIRŐL 85–88

AZ AUSZTRIAI ÉS AZ OROSZORSZÁGI NEMZETI PROGRAM TÖRTÉNETÉHEZ 89–91

EGY FENSÉGES LIBERÁLIS FÖLDBIRTOKOS AZ „ÚJ ZEMSZTVO-OROSZORSZÁGRÓL" 92–95

A NARODNYIKSÁG ÉS A BÉRMUNKÁS-OSZTÁLY 96–99

MÉG EGYSZER A „NACIONALIZMUSRÓL" 100–102

A PARASZTSÁG ÉS A BÉRMUNKA 103–106

SZTRUVE ÚR „A HATALOM MEGGYÓGYÍTÁSÁRÓL" 107–109

A NARODNYIKOK N. K. MIHAJLOVSZKIJRÓL ... 110–114

A. BOGDANOVRÓL 115–118

A SZERKESZTŐSÉG MEGJEGYZÉSE VETERÁNNAK „A NEMZETI KÉRDÉS ÉS A LETT PROLETARIÁTUS" CÍMŰ CIKKÉHEZ 119–120

ELŐSZÓ „A MARXIZMUS ÉS A LIKVIDÁTORSÁG" CÍMŰ GYŰJTEMÉNYHEZ 121–123

POLITIKAI VITÁK A LIBERÁLISOK KÖRÉBEN .. 124–126

A „DOLGOZÓ" PARASZTSÁG ÉS A FÖLDDEL VALÓ KERESKEDELEM 127–130

A LIBERÁLISOK GONDJA 131–132

A NARODNYIKOK ÉS A LIKVIDÁTOROK A SZAKSZERVEZETI MOZGALOMBAN. *(Értékes beismerések)* 133–137

JÁMBOR ÓHAJOK 138–139

EGY LIBERÁLIS PROFESSZOR AZ EGYENLŐSÉGRŐL 140–143

AZ ANGOL LIBERÁLISOK ÉS ÍRORSZÁG 144–147

A TAYLOR-RENDSZER — AZ EMBER LEIGÁZÁSA A GÉP ÁLTAL 148–150

A „FELELŐS ELLENZÉK" ÉS A KADETOKNAK A MÁRCIUS ELSEJI TANÁCSKOZÁSON VALÓ RÉSZVÉTELE 151–153

AZ „AUGUSZTUSI" BLOKK FELBOMLÁSA 154–157

A KAPITALIZMUS ÉS A SAJTÓ 158–161

EGY RADIKÁLIS BURZSOÁ AZ OROSZ MUNKÁSOKRÓL 162–166

POLITIKAI TANULSÁGOK 167–168

TÖRVÉNYJAVASLAT A NEMZETI EGYENJOGÚSÁGRÓL 169–171

Törvényjavaslat a zsidók ellen alkalmazott minden jogkorlátozásnak és általában minden olyan korlátozásnak a megszüntetéséről, amely valamely nemzetiségből való származással vagy valamely nemzetiséghez való tartozással kapcsolatos .. 170

A MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSOK MUNKABÉRE .. 172–174

A LETT MUNKÁSOK A SZOCIÁLDEMOKRATA FRAKCIÓ KETTÉSZAKADÁSÁRÓL 175–179

AZ „AUGUSZTUSI" FIKCIÓ LELEPLEZÉSE 180–183

A SZOCIALIZMUS ÚJABB MEGSEMMISÍTÉSE 185–208

I. 188
II. 189
III. 192
IV. 195
V. 197
VI. 199
VII. 202
VIII. 204
IX. 206
X. 208

A MUNKÁSMOZGALOM FORMÁIRÓL. *(A munkáskizárás és a marxista taktika)* 209–212

A BALOLDALI NARODNYIKOK A BURZSOÁZIÁT SZÉPÍTGETIK 213–216

A NEMZETISÉGI POLITIKA KÉRDÉSÉHEZ 217–225

ALKOTMÁNYJOGI VÁLSÁG ANGLIÁBAN 226–229

AZ EGYSÉG 230–233

A SZERVEZETT MARXISTÁK A NEMZETKÖZI IRODA KÖZREMŰKÖDÉSÉRŐL 234–237

A NEMZETI EGYENJOGÚSÁG 238–239

A LIKVIDÁTOROK ÉS A LETT MUNKÁSMOZGALOM 240–242

FEUDÁLIS GAZDASÁG A FALUN 243–245

AZ OROSZORSZÁGI MUNKÁSSAJTÓ MÚLTJÁBÓL.. 246–254

AMIBEN NEM KELL UTÁNOZNI A NÉMET MUNKÁSMOZGALMAT 255–259

RECENZIÓ. *N. A. Rubakin.* „*Könyvek között*". II. köt. („Nauka" kiadó). Moszkva 1913. Ára 4 rubel (második kiadás) 260–263

A LIKVIDÁTORSÁG MEGHATÁROZÁSA 264–266

UTÓSZÓ „A MARXIZMUS ÉS A LIKVIDÁTORSÁG" CÍMŰ GYŰJTEMÉNYHEZ 267–276

MÉG EGYSZER A POLITIKAI VÁLSÁGRÓL 277–279

ESZMEI HARC A MUNKÁSMOZGALOMBAN 280–283

TÖRVÉNYTERVEZET A NEMZETEK EGYENJOGÚSÁGÁRÓL ÉS A NEMZETI KISEBBSÉGEK JOGAINAK VÉDELMÉRŐL 284–286

„BIRTOK-SZOMSZÉDOK" 287–288

A NARODNYIKOK ÉS A „FRAKCIÓS ERŐSZAK" .. 289–291

A MUNKÁSOK MEGMÉTELYEZÉSE KIFINOMULT NACIONALIZMUSSAL 292–295

A POLITIKAI HELYZETRŐL 296–297

A MUNKÁSOK EGYSÉGE ÉS AZ ÉRTELMISÉGIEK „ÁRAMLATAI" 298–301

A BALOLDALI NARODNYIKOKRÓL 302–305

A LIKVIDÁTOROK ÉS MALINOVSZKIJ ÉLETRAJZA 306–309

A KÉT ÚTRÓL 310–313

PLEHANOV, AKI NEM TUDJA, MIT AKAR..... 314–317

A FÖLDMŰVELÉSÜGYI MINISZTÉRIUM KÖLTSÉGVETÉSÉNEK KÉRDÉSÉHEZ 318–323

AZ EGYSÉGRŐL 324–326

HAMAR MUNKA RITKÁN JÓ 327–329

AZ EGYSÉGBONTÁSRÓL, MELYET AZ EGYSÉGRŐL VALÓ KIABÁLÁSSAL LEPLEZNEK 331–355

I. A „frakciózásról" 333
II. A szakadásról 338
III. Az Augusztusi Blokk felbomlásáról ... 343
IV. Egy békítgető tanácsai a „hetes csoport" számára 346
V. Trockij likvidátor nézetei 350

RECENZIÓ. *I. Drozdov.* „*Az oroszországi mezőgazdasági munkások munkabére és az 1905—1906. évi agrármozgalom.*" Szentpétervár (M. I. Szemjonov kiad.) 1914. 68 old. Ára: 50 kopek 356–358

TISZTÁZÓDOTT A HELYZET. *Az öntudatos munkások figyelmébe* 359–364

1. A program és a nemzeti kérdés 360
2. Az 1908. évi határozat 361
3. Az 1910. évi határozat 362
4. Az „áramlatok" 363

A KALANDORSÁGRÓL 365–369

A LETT MARXISTÁK HATÁROZATAI ÉS A LIKVIDÁTOROK 370–372

A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS A MUNKÁSSAJTÓ 373–381

A BALOLDALI NARODNYIKSÁG ÉS A MARXIZMUS 382–384

A FÖLDKÉRDÉS OROSZORSZÁGBAN 385–387

A GYALÁZKODÁS POLITIKAI JELENTŐSÉGÉRŐL. *(Az egység kérdéséhez)* 388–390

OBJEKTÍV ADATOK A MUNKÁSMOZGALOM KÜLÖNBÖZŐ ÁRAMLATAINAK EREJÉRŐL 391–398

MILYEN ERŐS A BALOLDALI NARODNYIK ÁRAMLAT A MUNKÁSOK SORAIBAN 399–402

A NEMZETEK ÖNRENDELKEZÉSI JOGÁRÓL 403–469

1. Mi a nemzetek önrendelkezése? 405
2. A kérdés konkrét történelmi felvetése 411
3. A nemzeti kérdés konkrét sajátosságai Oroszországban és Oroszország polgári demokratikus átalakulása 415
4. „Prakticizmus" a nemzeti kérdésben .. 420
5. A liberális burzsoázia és a szocialista opportunisták álláspontja a nemzeti kérdésben 426
6. Norvégia különválása Svédországtól ... 437
7. Az 1896. évi londoni nemzetközi kongresszus határozata 443
8. Az utópista Marx Károly és a praktikus Rosa Luxemburg 448
9. Az 1903-as program és likvidálói 456
10. Befejezés 465

A BURZSOÁ ÉRTELMISÉG MUNKÁSELLENES HARCÁNAK MÓDSZEREI 470–503

1. A likvidátorok és a narodnyikok szövetsége a munkások ellen 471
2. Hogyan védelmezik a liberálisok a munkások és a likvidátorok „egységét“.... 479
3. Miért ítélték el a munkásszervezetek nyilvánosan a likvidátorokat mint rágalmazókat? 490

A „VPERJODISTÁKRÓL“ ÉS A „VPERJOD“-CSOPORTRÓL 504–511

A „SZERKESZTŐSÉG“ MEGJEGYZÉSE OKSZEN LOLÁNAK AZ UKRÁN MUNKÁSOKHOZ SZÓLÓ FELHÍVÁSÁRÓL 512

AZ OSzDMP KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK JELENTÉSE ÉS INSTRUKCIÓK A KÖZPONTI BIZOTTSÁGNAK A BRÜSSZELI TANÁCSKOZÁSRA KIKÜLDÖTT DELEGÁCIÓJA RÉSZÉRE 513–557

I. 516
II. 521
III. 532
IV. 535

Mellékletek. Instrukciók 549–557

I. Magántermészetű megjegyzések..... 549
II. Magántermészetű megjegyzések..... 550
III. Nem a beszámolóba 551
IV. 554

HOGYAN REAGÁLTAK A MUNKÁSOK AZ ÁLLAMI DUMA OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA MUNKÁSFRAKCIÓJÁNAK MEGALAKULÁSÁRA 558–565

Miről tanúskodnak a két frakció első negyedévi munkájából leszűrt tapasztalatok?.. 563

VILÁGOSSÁG MINDENEK ELŐTT! *(Az egység kérdéséhez)* 566–569

1. Azokról, akiknek kétféle véleményük van 566

A MUNKÁSSAJTÓ NAPJÁNAK EREDMÉNYEIHEZ. *A „Puty Pravdi" jelentéséből* 570–577

Pétervárott 575

A LENGYEL SZOCIÁLDEMOKRATA ELLENZÉK VÁLASZÚTON 578–579

VÁLASZ A „LEIPZIGER VOLKSZEITUNG" CIKKÉRE 580–581

Jegyzetek 583–619

Lenin életének és tevékenységének dátumai (1913 december—1914 augusztus) 621–633

KÉPMELLÉKLETEK

Lenin arcképe. — 1914 ..... VIII–1

Lenin levele K. Huysmansnek. A kézirat 29—30. oldala. — 1914 január 31—február 1 67–68

Lenin kéziratának egy oldala az „Objektív adatok a munkásmozgalom különböző áramlatainak erejéről" c. cikkben közölt táblázat vázlatával. — 1914 június 394–395

8471. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi utca 28
Felelős: Vértes Ferenc